Sven Wimnell 26 oktober 2020:
USA och världen. Hur du har det på jobbet och svensk arbetsrätt. Debattartiklar och utrikes och inrikes DN-artiklar 15-25 oktober 2020.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzs.pdf

Sven Wimnell 26 oktober 2020: USA och världen. Hur du har det på jobbet och svensk arbetsrätt. Debattartiklar och utrikes och inrikes DN-artiklar 15-25 oktober 2020.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzs.pdf

Innehåll:

Sida

4 **Kapitel 1 : USA och världen, hur du har det på jobbet och svensk arbetsrätt**

5 **Först något om USA och världen**
6 "Vart är USA på väg?
Inför valet den 3 november skriver författaren Richard Ford om en tid när den stolta amerikanska demokratin tycks falla sönder. ”Vi har gjort allting här borta till en riktig soppa. Jag måste tro att det inte är för sent.”

10 Pandemin visar att världen har råd med Parisavtalet

12 Så kan Biden förlora trots sin ledning i mätningarna

14 Björn Wiman: Ordet som sir David inte sade i SVT:s ”Agenda”

16 EU:s utrikespolitik måste prioritera smittskyddsfrågor”
19 Allt högre andel omstridd palmolja i vårt biobränsle
21 Jannike Kihlberg: Nya alternativ till biobränsle finns redan och växer snabbt

22 Fattiga länder låses vid fossila bränslen

23 Turkiet vill bli stormakt men kan hamna i klorna på Kina

26 Nato-generalen: Sverige får hjälp om landet hotas
29 Ewa Stenberg: Den sista illusionen om Sveriges alliansfrihet faller nu

30 FN behöver miljarder för att stoppa hungerpandemin

32 Wallenberg miljardsatsar på bioteknik och AI
34 Maria Gunther: Satsar vi inget får vi inget veta

35 Det är som att vi inte finns

39 De som vantrivs på jobbet misstror också demokratin
42 Hur har du det på jobbet?

43 **Och sedan något om den svenska arbetsrätten.**
44 **Innehåll**

45 Ändringar i las räcker inte för att vässa arbetsmarknaden

47 Hotet om misstroende mot regeringen växer
49 Ewa Stenberg: Nu behöver Löfven bli politikens Houdini

51 Vänsterpartiets budgetmotion.
Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning

56 Knäck arbetslösheten och bekämpa kriminaliteten – Moderaternas budgetmotion för 2021

56 Utredning tillsätts för att utreda arbetsrätten Publicerad 25 april 2019

57 En moderniserad arbetsrätt.Dir. 2019:17 Publicerad 25 april 2019

67 Vad har utredningen kommit fram till?
67 Avslutad utredning A 2019:01 Utredningen om en moderniserad arbetsrätt
67 Sammanfattning
75 Författningsförslagen

76 Blixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las

78 V pausar hotet om misstroende mot regeringen
79 Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt. Et gick inte.

80 Vi förhandlar inte via regeringen. Svenskt Näringsliv
81 Svenskt Näringsliv vill se en ny modell för flexibilitet och trygghet i arbetslivet.

82 Ett starkt och enat LO är Susanna Gideons-sons främsta mål
84 Läs Susanna Gideonssons tal till kongressen

93 Sabuni (L): Vi kommer inte backa
94 Det här är förslaget som LO sade nej till
95 Samtal med parterna ska avvärja kris
96 Sjöstedt utvidgar sitt hot om att fälla Löfven

98 LO-ordföranden: Enskilda förbund kan göra upp med arbetsgivarna

100 Sista dansen mellan Sjöstedt och Lööf

101 S säger nej till M:s tokliberala arbetskraftsinvandring

103 Mitt i las-striden – Avci lämnar sitt arbetsmarknadsuppdra

104 Ledare: Strunta i LO – låt det nya avtalet bli verklighet

105 Arbetsförmedlingen skär ned

108 **Kapitel 2: Debattartiklar i DN 15 - 26 oktober 2020**

136 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 15-25 oktober 2020**

137 **Utrikes DN-artiklar 15-25 oktober 2020**

854 **Inrikes DN-artiklar 15 -25 oktober 2020**

Kapitel 1 : USA och världen, hur du har det på jobbet och svensk arbetsrätt

Först något om USA och världen och hur du har det på jobbet

"Vart är USA på väg?
Inför valet den 3 november skriver författaren Richard Ford om en tid när den stolta amerikanska demokratin tycks falla sönder. ”Vi har gjort allting här borta till en riktig soppa. Jag måste tro att det inte är för sent.”

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Jag är romanförfattare, men tvivlar på att jag uppfattar världen så värst mycket annorlunda än andra rimligt engagerade och någotsånär välinformerade medborgare. Jag vet definitivt inte mer än någon annan. Om det *skulle finnas* skillnader i livssyn mellan mig och en rörmokare eller en försäkringssäljare eller en grundskolelärare – fast jag kan ha fel i det också – så är det att jag som författare av påhittade historier är övertygad om att allt är möjligt; att hela vidden av potentiella erfarenheter är mycket större än allt vad historien eller logiken eller vårt vanetänkande någonsin kan rymma.

Det mesta av min tid ägnar jag åt att *inte* försöka föreställa mig vad som logiskt sett *borde eller skulle kunna* hända, utan vad jag kan *få* att hända, och att sedan göra det intressant och användbart. När man skriver romaner och noveller – och till och med essäer som den här – följer aldrig någonting säkert av någonting, och vad som helst kan följa av någonting. Dessbättre (eller, ibland, dessvärre) gäller det även livet självt – vilket också innefattar politiken.

Som ni kanske vet ska vi i USA snart gå till val för att avgöra vem som ska bli nästa president. Vi röstar också för att se vilket slags land USA är och kommer att bli, och vilket slags folk vi är. Om det låter som ett olustigt, vanskligt, kanske helt avgörande och definitivt rätt beklämmande ögonblick så är det just vad det är. Att en välplanerad och i lag grundad medborgerlig handling kan sätta så mycket på spel i ett högt utvecklat land är alarmerande.

Det vanliga inför ett val är att en sida har en vision av landet medan en annan sida har en något annorlunda vision, och att landet främjas oavsett vem som vinner. Denna relativa brist på dramatik är tråkig för somliga, men inte för mig. Om min sida förlorar brukar jag tänka ”då får det bli så” eftersom att rösta *över huvud taget* är ett sätt att bekräfta landet. Båda visionerna bottnar trots allt i tämligen obestridda antaganden om nationen, antaganden som går tillbaka på dess många grundläggande övertygelser – dess ursprungsmyter.

Till dem hör i USA:s fall att lagstiftare och rättsväsende är skyldiga att kontrollera och balansera den verkställande myndighetens stora maktbefogenheter. Till dem hör själva rätten att rösta, liksom valens okränkbarhet. Till dem hör förvissningen om att den som sitter vid makten inte utnyttjar sin position för egna ekonomiska syften. Den sortens principer utgör inte bara själva grundvalen, många av dem är också garantier mot tyranni och annan ledarskapsröta som inkompetens och kriminalitet, som annars riskerar att undergräva allmänhetens tillit.

I dagens USA uppfattar jag en paralyserad tystnad. Till och med mitt i denna perfekta storm av farligt nationellt tumult – en halsstarrig president som underblåser gatuvåld, protester i städerna, våldsamma orkaner och skogsbränder som förstör liv och egendom, en ekonomi i oreda, en pandemi som härjar okontrollerat – är det som om vi amerikaner bara väntar. Väntar på att få se vem som vinner – förstås. Men vi väntar också ängsligt på vad som ska hända därnäst. Som om det under den kaotiska ytan låg en tyst is som håller oss på plats.

Trots allt har de flesta amerikanska väljare nu bestämt vad de ska rösta på och bryr sig inte särskilt mycket om att följa tv och tidningar.

Covid-19 har tvingat på oss en annorlunda tidskänsla som gör att vi upplever allt som ett enda utdraget, kusligt nu. En ständig ström av förvirrande och lömska attacker uppifrån har nött ner vår känsla av integritet. Det som i sjuttiosex år varit mitt land befinner sig på ett underligt avstånd. Och det just medan vi närmar oss det mest ödesdigra val som någon nu levande amerikan har upplevt. På detta förbryllande och skenbara avstånd framstår USA mest som vilket annat land som helst – ett land som kan gå under. Inte ens under Vietnamkrigets värsta år, eller efter terrorattacken 11 september, upplevde jag något liknande.

Det känns med andra ord olycksbådande i USA. Det känns som om vi inte kan hålla på så här hur länge som helst, att vi borde göra mer för att hjälpa oss själva men att vi på något konstigt sätt är begränsade. Fötterna är fastfrusna.

Man kan förstås säga att USA grundats på en märkvärdig idé – på tron att tretton – sedan tjugo, sedan trettio, sedan häpnadsväckande femtio – åtskilda geografiska enheter (våra stater) kunde och skulle försöka anpassa sig till varandra tvärs över en överväldigande stor landmassa och sålunda bilda en nation; att den regerande makten skulle överföras fredligt och att den skulle agera steg för steg, på ett finkänsligt sätt, med respekt för gråzoner och tålamod inför komplexiteten i med-borgarnas engagemang och de interna påfrestningar som uppstår ur oundvikliga meningsskiljaktigheter.

Som den amerikanska historikern Anne Applebaum har sagt om oss och andra, demokratier kräver tolerans. Och samma institutioner som skyddat oss mot tyranni tenderar också att lägga band på framtida regeringar genom att envist kräva att en konstitutionell sektor (exempelvis lagstiftaren) fungerar som reglerande övervakare. Det är alltså denna omständliga hantering vi kallar maktbalans. Och alltihop bidrar till att forma ett ganska stort, otympligt och lite väl förnuftsstyrt statsfartyg.

I all sin geniala men tröga eftertänksamhet har dessa våra institutioner ändå förmedlat ett (visserligen bristfälligt) förtroende för att statens angelägenheter ska fungera tydligt och förutsägbart så att vi alla i lugn och ro kan ägna oss åt vårt. En kanadensisk vän till mig och min fru skämtade en gång och sa: ”Ni amerikaner är de enda som har tagit demokrati på allvar.” (Det var inte avsett som en komplimang.) Och jag svarade, helt korrekt: ”Ja. Det vill, säga, på sätt och vis. Antar jag. Visst.”

”På sätt och vis”, eftersom det med upplysningens övertygelser också följde ett brittiskt arv i form av en djup misstänksamhet mot regeringsmakt. Samt en medföljande besatthet vid äganderätten, som om bara själva marken är att lita på. Samt en misstro mot ömsesidighet, en otyglad och hemkokt främlingsfientlighet, en sötaktig och föga tilltalande religiositet och tron att man kan (och förmodligen bör) ”lösa”

komplexa mänskliga problem genom att helt enkelt flytta någon annanstans, eftersom det fanns väldigt mycket annanstans att flytta till.

Oberoende, som för USA började som ett mantra med vilket vi befriade oss från brittiskt förtryck för att bli än friare att ansluta oss till världen, har blivit ett slagord för obehaglig och inskränkt isolering.

Låter något av allt det här bekant? Kan man se ett välkänt ansikte ta form ur den bubblande, kemiska brygden?

Demokratier kan förstås misslyckas, och gör det. Läs Cicero, som våra grundarfäder en gång gjorde. Att en stor nation börjar förfalla är något som inte borde kunna ske lättvindigt. Men USA är ett ungt land, oprövat av tiden, och i de flesta avseenden varken särskilt självkritiskt eller självmedvetet. Bara tre krig – av vilka vi barbariskt nog bedrev ett mot oss själva, två mot våra närmaste grannar – har vi utkämpat inom våra egna gränser. (Vi tenderar att inte räkna de folkmordskrig vita förde mot sina infödda företrädare.)

Med all vår frihet och våra ojämnt fördelade rikedomar tenderar vi därför att slarvigt och självbedrägligt ta vår suveränitet, vår stabilitet och vår redbarhet för givna. (Ganska många amerikaner tror fortfarande att vi vann Vietnamkriget!) Vår välbalanserade, konstitutionella grund skapar förutsättningar för att landet ska förbli storartat när de fungerar bra och alla ställer sig bakom idén (mindre statsingripanden plus större frihet är lika med lycka – det stora amerikanska experimentet). Men samma konstruktion blir skör och riskerar att förtvina om den inte vårdas ömt. Så som den just nu inte vårdas ömt.

Europeiska vänner säger mig ofta – inte helt sanningsenligt, miss-tänker jag – att de ”brukar se hoppfullt på USA”. Dock bekymrar de sig för att vi nu svävar i fara. Jag ifrågasätter ibland deras oro. Inte så att de vill oss illa – inte nödvändigtvis. Det tycks mig bara som om de har mycket nog att oroa sig över i sina egna länder utan att bekymrat snegla mot mitt. Samt att kanske även de har gått på myten om ”amerikansk utvaldhet” som pastor John Winthrop predikade redan i 1600--talets Massachusetts. Men kanske missat att han för sina puritanska församlingsmedlemmar också förkunnade: ”Vi har alla folks ögon på oss. Så om vi handlar falskt mot Gud i det arbete vi tagit på oss och sålunda gör att han undandrar oss sin nuvarande hjälp, så ska vi bli ökända och till varnagel för hela världen.”

Med mindre bibliska ord: man ska inte tro att vi är undantagna från de olyckor som andra råkat ut för.

Den amerikanska historien har alltid varit en svajig roman under arbete där idén om vart alltihop till sist ska leda är osäker och ytterst provisorisk, och ganska mycket ska till för att allt ska hamna rätt och inte så mycket väsentligt får gå fel innan den styr bort från något slags hoppfull grundintrig. De flesta anser att denna bristfälliga kvalitet är något gott. Men det finns andra uppfattningar.

Jag vet inte så mycket om protofascistisk auktoritarism – bara vad jag läst om i böcker – men det är ord som skrämmer mig. Jag vet dock att ett av dess första lömska och destruktiva drag är att den inte utger sig för att vara vad den verkligen är. I stället påstår den sig vara en direkt, snabb och rationell och oundviklig lösning på allt som plågar ett folk och ett land. På det sättet – och på många andra sätt – fungerar auktoritarismen tvärtemot demokratin, som kräver tid och tålamod för att fungera som bäst, värdesätter tolerans, uthållighet, fördröjer snabba belöningar för att så många som möjligt ska kunna delta, ha sitt ord med i laget, få samhällsservice och beskydd.

Många av oss tror att auktoritarismen nu står på tröskeln till vår ganska sköra amerikanska demokrati, den som är så bra på att tänja och åter tänja på sig, men som i all sin smidighet (vanligtvis en dygd) också kan råka släppa in odjuret i rummet. Det finns alltför många tecken.

Auktoritarism är pseudoideologin där all makt och information strömmar uppifrån och ner mot medborgarna – vanligtvis från någon messiansk, manlig despotfigur. Den försöker ”avhjälpa” och misstolka de känslor av otillfredsställelse vi alla upplever som människor. Den gör det med en kaskad av desinformation om vad som orsakar vad här i världen, med giftiga utgjutelser som beskyller irriterande och okända främlingar för samhällets problem. Med ett falskt löfte om att ett oklart förflutet var bättre än samtiden; med den befängda tanken att lagen är till för andra; med fräckheten att det språk och den grammatik vi använder och som hjälper oss att hålla ihop oss som nation i själva verket betyder motsatsen till vad vi trodde att de betydde. Att skränighet är ärlighet. Och att den civilisation vi skapat och levt i – så ofullkomlig den än må vara – är ytlig och oäkta och borde utplånas.

Och alltihop för att despoten ska kunna behålla jobbet.

Än en gång måste jag fråga, låter något av det här bekant? Kan man börja skönja ett mänskligt ansikte i den orange vätskan? Och får det ansiktet oss att tro att mannen bakom det anser att precis vad som helst kan följa av någonting bara för att han säger det? Om det inte får oss att tro det kanske vi inte är uppmärksamma nog.

Så, ja, jag är rädd. Det är vad allt det här kokar ner till. Jag har inte gått på utvaldhetsmyten och känner mig nedtystad och lätt desorienterad och arg på mig själv. Det får mig att förstå vad invånare i tredje världens länder upplever när de i tre dagar går genom bushen för att lägga sin enda valsedel för att avsätta en ledare som suttit vid makten i decennier. Jag tänker på vilken oerhörd och osannolik lyckträff det var att USA över huvud taget uppfanns en gång – hur många stjärnor som måste ha linjerat, hur många magiska personligheter och intellekt och stora andar som måste ha samlats, hur mycket historia som måste ha förståtts, hur mycket förutseende som måste ha uppbringats. Hur mycket optimism och fantasi och behärskning som krävts. Vi kan inte göra om det om vi nu låter det falla sönder.

Donald Trump (och märk väl, det är första gången jag nämner honom), han må vara en protofascist eller något av allt annat han skulle kunna vara – ett elakt barn, en Frankenstein som snubblar omkring i ett mörkt, obekant rum (som då är USA). Men Donald Trump är förstås egentligen bara ett förbryllande symtom på en djupare liggande amerikansk sjuka som bottnar i ilska, frustration, besvikelse, rädsla, en våldsam historia, bestående av maktlöshet, men också motvilja mot det USA vi alla bidragit till. Vi medborgare hyser inte alla dessa känslor hela tiden. Men i varje givet ögonblick kan vi uppleva några av dem, även om de flesta av oss kan hantera dem utan att vilja slita landet i stycken. När jag skrev i början att vi nu ängsligt väntar på att få se vad för slags folk och land vi är, menade jag att vi väntar på att få se hur vi ska hantera det som vi och vårt land inte längre kan bortse ifrån.

Fransmannen Alexis de Tocqueville, som lärde känna det unga Amerika, skrev 1838 att ”hälsotillståndet i ett demokratiskt samhälle kan mätas genom kvaliteten i de handlingar som utförs av enskilda medborgare”. Jag skriver här som en individ tillhörande arten enskilda medborgare. Det finns fler som tror på det jag tror på än det finns av den andra sorten. Så jag hoppas att de Tocqueville fortfarande har rätt och ser fram mot den dag då jag ska rösta och åter bli del av det stora experimentet. Vi måste lyckas den här gången. Så mycket är säkert. Kom ihåg, än en gång… ingenting följer nödvändigtvis av någonting.

Vi har gjort allting här borta till en riktig soppa. Jag måste tro på att det inte är för sent att göra något åt det.

Richard Ford "

"Pandemin visar att världen har råd med Parisavtalet

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

En mindre del av pengarna som nu satsas för att få i gång ekonomin efter coronakrisen är tillräckligt för att nå utsläppsmålen i Parisavtalet, visar nya beräkningar. Vi har alltså råd att hantera en kris när världens ledare tar den på allvar.

Om två veckor skulle klimatmötet COP26 i Glasgow ha inletts.
– Det här året skulle ha varit ett mycket viktigt år för kampen mot klimatförändringarna. Under COP26 i Glasgow förväntades världens regeringar deklarera snabbare utsläppsminskningar, mer ambitiösa nationella bidrag och så vidare, säger Marina Andrijevic.

Hon är ekonom, och doktorand vid Humboldtuniversitetet och organisationen Climate analytics i Berlin, där hon studerar socioekonomi och klimatförändringar. Just nu skulle hon och hennes kollegor under normala omständigheter vara fullt upptagna med de sista förberedelserna inför COP26. I stället kom coronapandemin, och klimatmötet i Glasgow sköts upp ett år.

– Nu är regeringarna i stället upptagna med något ingen av oss hade kunnat förutse: en mycket allvarlig hälsokris i så gott som alla världens länder, som också är kopplad till en mycket allvarlig ekonomisk nedgång. Vårt sätt att återhämta oss från den här ekonomiska krisen kommer att få extremt stora konsekvenser för kampen mot klimatförändringarna, säger Marina Andrijevic.

Under våren började hon och hennes medarbetare jämföra hur världen hanterar coronakrisen och klimatkrisen.

– Vi märkte snart hur regeringar runt om i världen var väldigt snabba med att införa stimulanspaket, först för att hantera krisen inom hälsosektorn och hjälpa människor och hushåll och stabilisera sysselsättningen. Men på längre sikt vill regeringar naturligtvis se till att stärka och starta om ekonomin. Och detta är ett bra tillfälle – en slags kritisk tidpunkt – när vi ska välja vilken utveckling vi vill ha.

I slutet av augusti hade världen satsat sammanlagt 12,2 tusen miljarder dollar i krisstöd till följd av pandemin, enligt beräkningar som Marina Andrijevic och hennes medarbetare publicerade i tidskriften Science på torsdagen. USA står för en fjärdedel av pengarna, och är därmed det enskilda land som har satsat mest, medan EU:s samlade ekonomiska stöd är större. 80 procent av den totala summan kommer från länderna i OECD.

– Det visar hur regeringar agerar när de tar en kris på allvar, säger Marina Andrijevic.

Stimulanspaketen motsvarar nästan 15 procent av världens bruttonationalprodukt.

– När världens regeringar nu avsätter miljarder dollar ville vi jämföra summorna med de investeringar som skulle krävas för att få bort utsläppen av koldioxid från energisystemen. Det är ju det viktigaste varje ekonomi måste göra om vi ska nå målen i Parisavtalet.

Enligt Parisavtalet från 2015 ska uppvärmningen vid seklets slut hållas väl under två grader över medeltemperaturen innan industrialiseringen

började, med sikte på en och en halv grad. De årliga energiinvesteringar som behövs för att nå det mest ambitiösa målet – 1,5 grad – är bara 10 procent av de totala stimulanspaketen, enligt forskarnas beräkningar i Science.

– Att ta itu med klimatkrisen presenteras ofta som något mycket dyrt.

Här kan vi först och främst visa att det inte alls är särskilt dyrt, speciellt inte när man tar en kris på allvar, säger Marina Andrijevic.

På kort sikt kommer krispaketen naturligtvis att användas till akuta problem, som att rädda sjukvården och människors försörjningsmöjligheter.

– Men vi ser att det kommer att finnas mycket utrymme i stimulanspaketen för direkta kapitalinvesteringar, men också för garantier, som ni redan gör i Sverige, för att göra investeringar i koldioxidsnåla energikällor mindre riskabla. Det är mycket viktigt, att göra dem mer ekonomiskt attraktiva.

Om pengarna satsas rätt kan de alltså både få i gång ekonomin efter pandemin och lösa klimatkrisen.

– Regeringarna kan använda detta för att nå andra mål, som att öka sysselsättningen, stimulera innovationer, påskynda utvecklingen av olika tekniker och så vidare. Så alla investeringar som ger oss en säker framtid kan leda åt samma håll, säger Marina Andrijevic.

Tror du att detta kommer att hända?

– Det hoppas jag, och det är ju syftet med vår artikel. Är det något som vi har lärt oss under det här året är det att gott ledarskap, snabbt agerande och att lyssna på vetenskapliga råd är ett ganska bra recept för att hantera en kris.

Men det finns viktiga skillnader mellan de båda kriserna.

– Nu under pandemin har länderna framför allt vänt sig inåt och sett till sina egna nationella intressen. För att hejda klimatförändringarna måste vi se bortom gränserna och ha starkare internationella samarbeten. Precis som regeringarna har olika förutsättningar och förmåga att hantera coronakrisen skiljer sig också deras förmåga och även deras ansvar för att hantera klimatförändringarna, säger Marina Andrijevic.

Det finns stora regionala skillnader i ländernas möjligheter att hantera coronakrisen, och i de investeringar som de behöver göra för att få mer klimatvänliga energisystem.

– Det blir särskilt tydligt när vi ser till den relativa andelen av ländernas ekonomi. Till exempel har USA och EU ju avsatt mest medel för återhämtning efter pandemin. Men ser man till deras bnp så har de relativt sett de lägsta behoven av nya energiinvesteringar för att nå målen i Parisavtalet. Samtidigt har tillväxtekonomier som Indien än så länge lagt fram mindre pengar för ekonomisk återhämtning efter coronakrisen. Men där behövs större relativa investeringar, sett till bnp, om de ska kunna förse sin befolkning med pålitlig och ren energi till överkomligt pris. Den obalansen understryker verkligen vikten av internationella samarbeten.

IPCC, den gröna klimatfonden och andra institutioner som underlättar samarbeten och investeringar, överföringar, lånegarantier och direkt ekonomiskt stöd finns redan på plats.

– Vi behöver inte uppfinna hjulet på nytt och hitta på nya koncept för hur vi ska samarbeta internationellt. Internationella samarbeten är förstås ett modeord, men det är verkligen nyckeln till att hejda klimatförändringarna. Det måste vara vårt gemensamma mål, för att rädda framtiden för min generation och för kommande generationer, vid den här avgörande tidpunkten, säger Marina Andrijevic.

Det måste vara vår viktigaste lärdom från coronapandemin.

– Vi har svåra och smärtsamma erfarenheter. Nu bör vi inte missa den chansen som erbjuds och som kommer att få långtgående konsekvenser när vi startar världens ekonomier på nytt.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

"Så kan Biden förlora trots sin ledning i mätningarna

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Opinionsmätningarna i USA visar att Joe Bidens ledning mot Donald Trump håller i sig – även i de delstater som väntas avgöra presidentvalet. Men i samma läge 2016 hade Hillary Clinton ett ännu större övertag.

Allas ögon är fixerade vid opinionsmätningarna inför presidentvalet den 3 november. Allra mest vid de sajter som sammanställer mätningar och uppdaterar dem dagligen, som Real Clear Politics och FiveThirtyEight.

På nationell nivå förefaller Bidens ledning ointaglig. Här hade han på lördagen en övervikt på 8,9 respektive 10,5 procentenheter mot Trump på sajterna. Men detta är ju egentligen oväsentligt, eftersom en kandidat mycket väl kan vinna trots att han får färre röster totalt i hela landet – som Trump gjorde 2016.

Valet avgörs i stället i några få jämna vågmästarstater. Det var via sin oväntade seger i tre av dem – Wisconsin, Michigan och Pennsylvania – som Trump kunde ta sig till Vita huset för fyra år sedan.

Men även i dessa delstater har Biden i dag vad som ser ut som en solid ledning, mellan 6 och 8 procentenheter mer än Trump. Även andra nyckelstater som Florida och Arizona ser ut att rösta demokratiskt med marginaler mellan 2 och 4 procentenheter, medan i läget Ohio är extremt jämnt.

Kan Biden alltså luta sig tillbaka och ta ut segern i förskott? Nej, knappast. Det finns mycket som kan gå fel ur hans synvinkel.
För det första är det oundvikligt att snegla på siffrorna från motsvarande tid 2016.

Och de är inga goda nyheter för Joe Biden: när RCP jämför sammanvägda siffror i sex vågmästarstater, bland dem just Wisconsin, Michigan och Pennsylvania, visar de att Hillary Clinton hade en ledning över Trump på 5,2 procentenheter 17 dagar före valet .

Bidens nuvarande ledning i samma delstater är 4,5. Det går alltså sämre för honom än för Clinton just där han verkligen behöver vinna. Och alla vet ju hur det gick för Clinton i valspurten.

Då invänder någon att hon drabbades svårt av en enskild händelse bara 11 dagar före det valet. Det var dåvarande FBI-chefen James Comeys beslut att återigen granska hennes mejl – en gåva till Trumpkampanjen som kan ha haft avgörande inverkan på valet.

Men vem kan utesluta att det även i år kommer en liknande ”oktoberöverraskning” som drabbar Biden?

Republikanerna hade nog önskat att New York Posts avslöjande häromdagen, om ett mejl som påstods knyta Joe Biden till sonen Hunters affärer i Ukraina, skulle slå ner som en bomb och skada Demokraterna. Men nyheten har i stort sett blivit en flopp.

Bomben som skadar Biden kan också mycket väl utlösas av honom själv. Hans förmåga att göra bort sig när han talar var legendarisk redan i yngre år, och konservativa medier som Fox News fokuserar nu stenhårt på att lyfta fram alla eventuella felsägningar under kampanjen.

”Ny blunder från Biden – han säger att han ställer upp i ’val till senaten’ och verkar ha glömt bort Mitt Romneys namn” utropar kanalen i en rubrik på sin sajt.

Avsikten är förstås att cementera bilden av den 77-årige Biden som senil och olämplig som president.

Men det finns också andra potentiella problem med de opinionsmätningar som nu dominerar i nyhetsflödet. Många frågar sig helt enkelt om instituten verkligen kan visa rätt med tanke på hur fel de hade för fyra år sedan. Den gången förutsåg de flesta korrekt att Clinton hade större stöd på nationell nivå. Men missade det skifte i vågmästarstaterna som gav Trump segern.

Kan samma sak hända igen? Kanske. Visserligen har de flesta opinionsmätare förfinat sina analysverktyg, och ger i dag större vikt åt exempelvis vita arbetarklassväljare. Många av dem bytte parti sent i valrörelsen 2016 utan att någon såg det komma.

Det är också så att vissa Trumpväljare ser många opinionsmätare som representanter för motståndarsidan. När de får ett samtal från ABC/Washington Post eller CNN – som presidenten har stämplat som ”fake news” – kanske de helt enkelt lägger på luren.

Återstår poströstandet som i år kommer att bli rekordstort. Här har Biden ansetts ha en stor fördel eftersom demokratiska väljare är långt mer benägna att poströsta under pandemin. Preliminära data från ex-

empelvis Florida visar också att bland dem som redan har röstat leder registrerade demokrater mot republikaner med 51 procent mot 29.

Men i Mellanvästern är det oväntat jämnt. I Ohio, där över 800 000 röster hade kommit in på lördagen, kom 47 procent av dem från registrerade republikaner mot 41 procent för demokrater. I Michigan är samma siffror 41–39 för registrerade republikaner, och i Wisconsin leder registrerade demokrater med 40–38.

Håller den trenden i sig är det ännu en dålig nyhet för Bidenkampanjen.

Ingmar Nevéus "

"Björn Wiman: Ordet som sir David inte sade i SVT:s ”Agenda”

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Sir David Attenborough är van vid miljöer med märkvärdiga djur. Men en svensk partiledardebatt i tv är otrampad mark till och med för honom.

I förra helgens debatt i SVT:s ”Agenda” visades ett klipp med den brittiske naturfilmarnestorn när turen hade kommit fram till klimat-frågan. Attenborough fick varna för hur skövlingarna av världens regnskogar får allt större konsekvens för livet på jorden och hur en stor del av havens korallrev nu är döda på grund av den globala uppvärm-ningen – alltihop dokumenterat i hans nya film ”Ett liv på vår planet” (finns på Netflix). Kanske föreställde sig någon på SVT att 94-åringens allvar och osvikliga trovärdighet skulle ge debatten om vår tids stora ödesfråga djup och värdighet.

Det gick så där.

”Själva poängen är ju att inte förändra vår livsstil”, inledde en av partiledarna sorglöst. ”Vi ska ha goda liv även efter att vi klarat av klimatomställningen”, sade en annan. ”Vi ska alla bli ’klimathjältar’”, insköt en tredje.

Nej, sir Davids budskap tycktes inte ha gått fram. I stället målade de svenska politikerna fram bilden av ett framtida lyckorike där med-borgarna strosar runt bland avdragsgilla laddstolpar, far kors och tvärs med ännu inte befintliga elflygplan och lever lyckliga i alla sina dagar.

Några dagar efter debatten ser jag utställningen ”Arkadien – Ett förlorat paradis” på Nationalmuseum i Stockholm. I det idealiserade 1600-talsmåleriet finns förvisso inga laddstolpar, men desto fler lövträd, flodfåror och fridfullt betande djur – allt insvept i det mjuka, gulaktiga dis som uppstod när konstnärerna för första gången i historien upptäckte att luften i atmosfären inte alltid är genomskinlig.

Givetvis fanns detta paradisiska drömlandskap inte i verkligheten. Eftersom de inte kunde resa till det ”riktiga” Arkadien i grekiska Peloponnesos, som låg instängt i osmanska riket, fick de skönhets-törstande konstnärerna nöja sig med det befintliga landskapet utanför Rom – ett närmast obeboeligt ödeland, fyllt av malaria, stinkande träsk och rövarband. Ur denna miserabla miljö föddes sedan målningarnas skira skönhet, ungefär som den idylliska kuliss som Kalle Anka och Långben varje julafton fäller upp vid sin husvagn när de campar på en stinkande industritomt.

Kanske är det typiskt att de gamla föreställningarna om Arkadien aktualiseras nu, när världen som vi känner den är på väg att förstöras inför våra ögon. I slutet av utställningen på Nationalmuseum finns en serie mindre rum, där äldre konst blandas med moderna bilder av smog och industrilandskap som bekräftar den fundamentala insikt som 1600-talets målare gjorde: att luften inte är osynlig. Claude Monet menade exempelvis att det var smogen som gjorde London vackert, och Prins Eugens målningar av Stockholms inlopp från början av 1900-talet vore inte lika suggestiva utan röken från fabrikernas skorstenar vid Saltsjöqvarn. Det är människan som på allvar tagit plats i Arkadien.

Också David Attenboroughs film är en berättelse om människans självvalda väg ut ur Edens lustgård. ”Naturen håller på att försvinna”, säger han ödesmättat i inledningen. ”Bevisen finns överallt. Det har hänt under min livstid. Jag har sett det med mina egna ögon. Det kommer att leda till vår undergång.”

De första scenerna kommer från Pripjat i Ukraina, spökstaden som står kvar efter katastrofen i det närliggande kärnkraftverket i Tjernobyl 1986. Attenborough kallar det en plats märkt av ”fullständig förtvivlan”, eftersom det blivit ett monument över mänsklighetens förmåga att förlora allt vi behöver och allt vi värdesätter. ”Vi människor”, säger han, ”och inga andra på jorden, är mäktiga nog att skapa världar – och sedan förstöra dem.”

Tjernobyl beskrivs ibland som historiens mest kostsamma miljökatastrof. Men det som nu pågår kommer att bli långt mer djupgående. Klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald kan i slut-ändan få allt vi förlitar oss på att rubbas.

Av detta märks dock föga i debatten mellan de svenska partiledarna i SVT. En av dem anklagar regeringen för att de flesta människor inte kan köpa en elbil ”som kostar en miljon kronor eller mer” – ett oblygt försök att framställa klimatomställningen som ett projekt för en privilegierad elit.

Tyvärr är det precis tvärtom. Det är inte bensinskatten som kommer att ”göra livet surt för vanligt folk”, som det ibland heter i debatten. Det är klimatkrisen som kommer att göra det. ”Den kommande katastrofen skulle oåterkalleligen minska livskvaliteten för alla som genomlider den och för kommande generationer”, menar David Attenborough.

Dessbättre har sir David även ett radikalt förslag till lösning som inbegriper ett ord som inte ens Jonas Sjöstedt kan yttra offentligt i dagens politiska landskap. ”Det kapitalistiska systemets excesser måste tyglas”, sade Attenborough i en intervju med BBC i veckan.

Är sir David Attenborough därmed en alarmist och vänsterpopulist? En klimathysteriker eller en domedagsprofet? Döm själv. Det enda han egentligen säger är att kostnaderna för att *inte* hantera klimatkrisen kommer att bli oändligt mycket högre än de som krävs för att göra det.

”Ett liv på vår planet” slutar bland ruinerna i den övergivna staden Pripjat, där livet har återvänt 34 år efter katastrofen.

Betongbyggnadernas tak bågnar under växtlighet, små popplar och aspar har brutit igenom stenläggningen. Trädgårdar, parker och avenyer skuggas av ekar, granar och lönnar, med en undervegetation av prydnadsrosor och fruktträd. Runt omkring strövar välmående populationer av tidigare sällsynta djur som rävar, älgar, hjortar, visenter och brunbjörnar.

Målarna som sökte 1600-talets Arkadien hade jublat. Inte heller här är luften osynlig.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se "

”EU:s utrikespolitik måste prioritera smittskyddsfrågor”

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201019
Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv. Smittskydd har historiskt sett inte varit en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det måste ändras. EU bör nu ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar, skriver EU-parlamentariker (MP) och pandemiforskare.

Långt ifrån alla säkerhetshot är militära. Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv för att kunna skydda våra medborgare. Smittskydd har historiskt sett inte ansetts vara en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken, men i dagens globala värld måste detta ändras för att uppnå verklig säkerhet. Vi anser att EU bör ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar.

Det finns flera frågor där EU som en global aktör skulle kunna göra stor skillnad. En av de viktigaste utmaningarna för att undvika framtida pandemier är att förbättra den internationella djurhållningen. Ungefär 60 procent av alla smittämnen som drabbar människor kommer från djur och pandemier beror vanligen på att virus sprids från djur till människa. Djurmarknader där vilda och tama djur blandas på en liten yta är särskilt problematiska, men även den internationella djurindustrin behöver förändras i grunden för att skydda folkhälsan. I likhet

med exempelvis klimatfrågan behövs kraftfulla internationella insatser för att åstadkomma en förändring.

Antibiotikaresistens är ytterligare ett exempel där en kraftfull utrikespolitik är helt nödvändig för att garantera medborgarnas säkerhet. Vi går med stormsteg mot en utbredd antibiotikaresistens, där människor dör av infektioner vi i dag egentligen kan behandla. EU och Sverige försöker därför på olika sätt minska användningen av antibiotika.

EU:s arbete på hemmaplan är viktigt, men faktum är att huvuddelen av de resistenta bakterierna är importerade från delar av världen med långt allvarligare problem med antibiotikaresistens. I en global värld blir antibiotikaresistens i länder som Thailand, Indien och USA mycket snabbt problem även för oss. EU:s regler för antibiotika riskerar därför att bli slag i luften om de inte samtidigt följs upp av en kraftfull utrikespolitik.

Vi föreslår av dessa skäl ett antal åtgärder som skulle förbättra EU:s utrikespolitik på smittskyddsområdet:

1 Gör smittskydd till en huvudprioritering för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s globala strategi för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik behandlar utförligt områden som exempelvis fred, militära hot och cybersäkerhet medan pandemier bara nämns i en enda mening. Antibiotikaresistens nämns inte alls. För att EU:s specifika strategier mot antibiotikaresistens och pandemier ska bli framgångs-rika måste detta prioriteras även i EU:s övergripande strategi inom utrikespolitiken. EU bör utveckla sin roll som pådrivare inom globala ödesfrågor som klimat och fred genom att göra smittskydd till en av EU:s absoluta huvudprioriteringar i utrikespolitiken.

Ett problem är att smittskydd och antibiotika i dag oftast ses som en hälsofråga eller som en del av EU:s utvecklingsarbete. Det är självklart välkommet att EU:s hälso- och biståndsministrar förstärker det internationella samarbetet inom sina respektive områden. Detta arbete skulle dock förstärkas avsevärt om det låg en större utrikes- och säkerhetspolitisk tyngd bakom åtgärderna. Genom en mer genomtänkt utrikespolitisk och säkerhetspolitisk strategi skulle EU kunna åstad-komma förebyggande åtgärder mot pandemier och antibiotikaresistens i stor skala och även ge större tyngd till de internationella samarbeten som redan pågår på smittskyddsområdet.

2 Sätt press på länder med ansvarslös djurhållning och antibiotikaanvändning. För att en sådan strategi för smittskydd ska vara framgångsrik är stärkt utvecklingsarbete och internationellt hälsosamarbete viktiga delar, men inte hela svaret. Det har inte alltid varit brist på kunskap, internationellt samarbete eller resurser som varit orsaken till att hälsorisker uppstått. Ibland verkar situationen runt de djurmarknader i bland annat Kina, Sydostasien och Afrika som uppmärksammats under coronakrisen snarare bero på ointresse för frågor kring hälsa och djurskydd från auktoritära regimer.

I en sådan situation är det genom att EU via sin diplomati sätter press på berörda länder som kan skapa en meningsfull förbättring. Det var det kraftfulla internationella trycket som ledde till att flera kinesiska städer åtminstone tillfälligt stängde sina djurmarknader, vilket visar att traditionell diplomati kan bli en viktig pusselbit i det förebyggande arbetet mot pandemier. Om smittskyddet ska tas på allvar inom utrikespolitiken behöver fler verktyg i den diplomatiska verktygslådan komma till användning.

3 Ställ tuffare handelskrav på djurhållning och antibiotika. Handelspolitiken är ett viktigt verktyg för att förbättra smittskyddet, inte minst eftersom att EU:s handel med kött och läkemedel många gånger driver på problemen. EU bör använda sin roll som världens största handelsblock till att bana väg för en högre standard på djurhållning och användning av antibiotika.

EU bör i frihandelsavtal sätta tuffare krav på ansvarsfull användning av antibiotika och bättre djurhållning. Flera nya frihandelsavtal innehåller numera bestämmelser om åtgärder mot antibiotikaresistens men kraven behöver bli tuffare, det allmänna smittskyddsperspektivet måste inkluderas och implementeringen stärkas upp. Inhemsk lagstiftning och handelspolitik bör gå hand i hand för att skapa ett så stort genomslag som möjligt. Eftersom EU är den största importmark-naden för över 100 länder, sätter EU:s inhemska regler ofta ett stort internationellt avtryck.

En avgörande faktor är att EU verkar för minimerade utsläpp av antibiotika till miljön vid läkemedelsproduktion. En mycket stor andel av antibiotikaresistensen i länder som Indien beror på utsläpp av antibiotika från läkemedelsindustrin. Det är inte rimligt att EU-länder importerar antibiotika som tillverkas på ett sätt som riskerar att göra den oanvändbar i framtiden. En striktare kontroll av importerade läkemedel i EU är därför helt nödvändig.

4 Driv på för ett globalt avtal för smittskydd och antibiotikaresistens. Det behövs ett starkt internationellt avtal i kampen mot antibiotikaresistens och smittskydd, på samma sätt som i dag finns på klimatområdet. EU bör driva på för ett juridiskt bindande avtal där världens länder förbinder sig att minska riskerna för kommande pandemier och utbredd antibiotikaresistens. Eftersom både förebyggande av pandemier och antibiotikaresistens till stor del har sitt ursprung i bristande djurhållning är det lämpligt att dessa frågor regleras i samma avtal.

Att kommissionens ordförande Ursula von der Leyen pekade ut internationellt samarbete, FN, WHO och G20 som viktiga för att motverka både den nuvarande och kommande pandemier i sitt state of the union-tal nu i september var bra. Men nu är det upp till bevis.

För att EU ska bli en trovärdig röst i utrikespolitiken behöver EU städa framför egen dörr. EU måste minska användningen av antibiotika och skapa en mer ansvarsfull djurhållning på hemmaplan. Detta kan bland annat ske genom åtgärder som skatt på kött, striktare krav på djurskyddet och en förändrad jordbrukspolitik. Men ingen av dessa åtgärder kommer att skydda EU-medborgarna mot framtida pandemier och antibiotikaresistens om EU saknar en trovärdig strategi inom utrikespolitiken.

Alice Bah Kuhnke (MP), EU-parlamentariker, vice ordförande i gröna gruppen
Jakop Dalunde (MP), EU-parlamentariker, ledamot av EU-parlamentets Indiendelegation
Pär Holmgren (MP), EU-parlamentariker, ersättare i jordbruksutskottet, i EU:s utskott för djurtransporter och i EU-parlamentets Kinadelegation
Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset "

"Allt högre andel omstridd palmolja i vårt biobränsle

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

En av regeringens stora klimatsatsningar är att öka biobränslet i bensin och diesel. Men nya siffror visar att andelen av den miljökritiserade palmoljan har ökat i drivmedlet som tankas i Sverige.
– Det är inte en hållbar lösning, säger Ola Hansén på WWF.

Den stora klimatnyheten i höstbudgeten från regeringen och sam-arbetspartierna var skärpningen av reduktionsplikten, även kallad bränslebytet. För första gången kan målet för sänkta utsläpp från transporter till år 2030 vara inom räckhåll, enligt regeringens beräk-ningar. Fossila bränslen ska fasas ut genom att allt mer biobränsle blandas i bensinen och framför allt dieseln.

Men klimatnyttan med biobränslen är omstridd och nya siffror från Energimyndigheten visar att ifrågasatta råvaror fortfarande spelar en avgörande roll. Det handlar om palmolja liksom PFAD som utvinns ur palmolja.

Sammantaget utgjorde de här två komponenterna 44 procent av råvaran i den biodiesel av typen HVO som levererades i Sverige 2019. HVO spelar störst roll i bränslebytet eftersom det är tekniskt möjligt att blanda in betydligt mer biodrivmedel i diesel än i bensin.

Mest används PFAD vars andel har minskat något jämfört med 2018. Det kan vara en effekt av en regelskärpning som skedde 2019. Bland annat infördes nya krav på att råvarans ursprung ska spåras. Däremot ökade den rena palmoljan till 8 procent, en uppgång med 130 procent enligt Energimyndigheten.

Anders Wallinder är enhetschef på myndigheten med ansvar för drivmedelsfrågor.

– Om det blir mer palmolja i stället för PFAD så blir det sämre klimatprestanda på biobränslet, säger han.

Enligt Anders Wallinder är det nödvändigt att minska användningen av både PFAD och palmolja.

Världsnaturfonden, WWF, vill helt slopa dessa råvaror. Ola Hansén, som arbetar med hållbar energi på WWF, varnar för att den stigande efterfrågan på biobränslen är ett allvarligt hot mot världens regnskogar.

Sverige importerade 95 procent av råvaran till HVO-diesel 2019 och 41 procent kom från Indonesien och Malaysia. Faran är att regnskog avverkas för att bereda plats för odling av oljepalmer. Förlusten handlar både om att mindre koldioxid kan tas upp av skogen och att den biologiska mångfalden hotas.

Det finns system för certifiering av palmolja, som ett intyg på att produktionen sker på ett hållbart sätt. Men att spåra ursprunget fungerar bara så länge uttaget är starkt begränsat, exempelvis till livsmedel, menar Ola Hansén.

– Ska man försöka ersätta alla fossila bränslen med biobränslen så räcker råvaran helt enkelt inte till. Det leder till att efterfrågan ökar ännu mer vilket bidrar till ökad avskogning, säger Ola Hansén.
Sverige ligger i dag långt framme och använder en jämförelsevis stor andel av de råvaror för biobränsle som finns på marknaden.

Konkurrensen kommer att öka när fler och fler länder börjar ställa krav på inblandning i fossila bränslen.

– Vi förutser att det kommer att bli en huggsexa om biodrivmedel i Europa, säger Anders Wallinder.

En trolig effekt är stigande priser, vilket i slutänden ska betalas av kunden vid pumpen. Men Sveriges ambitioner att vara ett föredöme internationellt riskerar också att undermineras, menar Ola Hansén på WWF.

– Nu har vi en lösning som bygger på att vi använder en oproportionerligt stor del av världens biobränslen. Då är det inget som andra länder kan ta efter. Skulle Tyskland göra som vi så skulle det ta slut direkt, säger Ola Hansén.

Bolaget Preem har valt att varken tillverka eller sälja bränsle baserat på PFAD eller palmolja, uppger Åsa Håkansson, affärsutvecklare med inriktning på näringspolitik.

– Det är svårt att ha kontroll på hela värdekedjan. Vi vill inte vara en del av den osäkerheten, säger hon.

Finländska Neste är enligt egen utsago världens största producent av förnybar diesel. I Sverige säljs den bland annat på OKQ8. Enligt Carl Nyberg, ansvarig för förnybara transporter, finns ingen palmolja i Nestes bränsle på den svenska marknaden. Däremot ingår PFAD men exakt hur mycket det rör sig om betraktar Neste som en affärshem-lighet.

– Det har minskat och den PFAD vi använder är fullt spårbar samt certifierad och hållbar i den meningen, säger Carl Nyberg.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se"

"Fakta. Bränslebytet
Reduktionsplikten, eller bränslebytet som det också kallas, innebär att drivmedelsförsäljarna åläggs att blanda in biobränsle i bensin och diesel.

Regeringen har kommit överens med Centerpartiet och Liberalerna om att skärpa reduktionsplikten. I dag är kvoten för biobränsle i bensin 4 procent och i diesel 21. Den ska stegvis öka så att den är uppe i 28 respektive 66 procent till år 2030.

Detta beräknas minska klimatutsläppen från inrikes transporter med mellan 4 och 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter på årsbasis 2030 (Sveriges släpper totalt ut cirka 50 miljoner ton i dag). Därmed skulle det ”bara” krävas nya åtgärder som ger utsläppsminskningar på runt 1 miljon ton i transportsektorn.

Fakta. Sveriges klimatmål
Alla riksdagens partier utom SD har ställt sig bakom målet att utsläppen från transporter i Sverige ska sänkas med 70 procent till år 2030, jämfört med 2010. Det är ett etappmål på vägen mot det långsiktiga målet om att Sveriges utsläpp ska vara nettonoll år 2045.

Målen ingår i det klimatpolitiska ramverk som trädde i kraft 2018. Ramverket innebär att varje regering oavsett vilka partier som ingår är skyldig att arbeta för att nå målen.

Transporterna står i dag för ungefär en tredjedel av de svenska utsläppen och är jämte industrin den sektor där det krävs störst omställning.

Klimatpolitiska rådet, med uppgift att granska och utvärdera regeringens politik, menar att det krävs tre typer av åtgärder:
Att det går åt mindre energi för våra resor.

Att transporter elektrifieras.

Att bensin och diesel ersätts med biobränslen. "

"Jannike Kihlberg: Nya alternativ till biobränsle finns redan och växer snabbt

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Biobränslen ska minska utsläppen så gott som på alla utsläppsområden. Att bränslet inte räcker och kan orsaka miljöproblem är ett aber. Men redan nu talas det om nya energislag för bilar, båtar och flyg – elektrifiering och vätgas står för dörren.

Biobränsle klassas som förnybart. Det produceras av växtdelar, slam från reningsverk eller avfall från livsmedelsproduktion. Vid förbränning orsakar det koldioxidutsläpp men eftersom växtligheten nyligen har fångat in koldioxid under sin tillväxt anses biobränslet vara klimatneutralt. Utifrån de förutsättningarna leder ett byte av fossilt bränsle mot biobränsle till en snabb minskning av utsläppen.

Det är en relativt enkel åtgärd, och snabbheten är viktigt i klimatsammanhang där det är bråttom att minska utsläppen. Helst ska de halveras till 2030, enligt FN:s klimatpanel, IPCC.

I stort sett alla transportslag som behöver bränsle – personbilar, lastbilar, flyget, fartyg och industrin – har med biobränsle i sina planer för en resa mot en mindre klimatbelastande framtid.

Men att alla går över till biobränsle löser inte klimatkrisen.
Biobränslet räcker inte, det inte finns tillräckligt med träd, växter och avfall för att fylla allas behov.

Globalt är konkurrensen om marken ofta hård, västvärldens satsningar på biobränsle kan drabba människor i utvecklingsländer. En storskalig odling av råvaror till biobränsle kan konkurrera med bland annat livsmedelsproduktion och hota den biologiska mångfalden.

Skogsskövling för att bereda mark för palmoljeplantager är ett exempel. Därför har det också länge riktats kritik mot att såväl palmolja som dess restprodukt PFAD ingår i det som klassas som förnybart.

I dag importeras merparten av biobränslet till Sverige trots att det här finns goda förutsättningar till en hållbar produktion. Till skillnad från många andra länder finns här bland annat åkermark som riskerar att växa igen, som kan utnyttjas.

Regeringens beslut att öka inblandningen av biobränsle kan stimulera en inhemsk produktion, men troligen kan inte heller det mätta den totala efterfrågan om den kommer från alla håll samtidigt. Men den dyker upp i olika faser.

Efterfrågan på biobränsle kan liknas vid en våg som drar fram när Sverige och världen snabbt ska ställa om för att bromsa klimatför-ändringen. Just nu drar vågen fram över vägtransporter, där kan toppen snart vara nådd. Då kan vågen rulla vidare till industri och flyg.
När det gäller bilar, bussar och lastbilar är redan en andra våg i klimatarbetet på väg in.

Alternativ som elektrifiering och vätgas har vuxit snabbt, främst internationellt men nu också i Sverige. Elbilsförsäljningen satte här nytt rekord i september, 12 procent.

Regeringen meddelade i torsdags att takten i att elektrifiera transportsektorn ska öka. Det handlar om utbyggda elvägar, en elektrifieringskommission som bland annat ska se över hur tunga transporter ska elektrifieras. Den ska även utredas hur vätgas kan användas för eldrift och skynda på utvecklingen av elflyg.
Nya energivågor kan rulla in snabbt.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

”Fattiga länder låses vid fossila bränslen”

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Världsbanksgruppens stöd till fattiga länder riskerar att låsa in dessa i ett fossilt beroende, enligt en ny granskning.

Det är Naturskyddsföreningen och organisationen Recourse som har undersökt Världsbanksgruppens energisektorstöd till Nigeria,

Moçambique och Myanmar – tre länder där stora delar av befolkningen är utsatta för klimatförändringarna, samtidigt som de saknar tillgång till energi.

– Granskningen visar att man fortsätter finansiera investeringar i fossila bränslen i stället för att göra det som ofta är både snabbare, billigare och bättre för fattiga människor – att satsa på småskalig, förnybar el, säger Karin Lexén, generalsekreterare för Naturskydds-föreningen.

Hon är kritisk till att Världsbanksgruppen prioriterat stöd till utveckling av fossilgas, framställning av olja och projekt som ska öka exporten av kol samtidigt som samtliga tre länder har gott om både sol och vind – goda förutsättningar för förnybar energi.

– De här länderna behöver utvecklas så att fler fattiga människor får tillgång till el, men i stället för att direkt investera i förnybar energi, som oftast är billigare, så låser man in länderna i ett fossilt system under lång tid. Det bromsar klimatomställningen.

Sverige är en av Världsbanksgruppens 189 medlemsstater.

Organisationens främsta mål är att utrota extrem fattigdom, vilket görs genom lån, rådgivning och bistånd. Tidigare i år höjde regeringen Sveriges stöd, som nu uppgår till 9,3 miljarder för en treårsperiod. Men biståndsminister Peter Eriksson (MP), håller inte med om att svenska skattepengar går till projekt som ökar fossilberoendet i världen.

– Det är inte så att banken generellt sett skulle prioritera fossila investeringar, det är en rent felaktig analys. Man håller på att avveckla satsningen på fossila bränslen och har helt slutat med kol. En väldigt liten del går fortfarande till gas, men totalt sett är det förnybart man satsar på, säger Peter Eriksson.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se"

" Turkiet vill bli stormakt men kan hamna i klorna på Kina

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Den senaste tiden har Turkiet visat stormaktsambitioner: vapenskrammel mot Grekland, militära insatser i Syrien, Libyen samt i Azerbajdzjan. Är det konturerna av ett nytt osmanskt rike vi ser – eller håller Turkiet i själva verket på att hamna i armarna på Kina?

Turkiet är på offensiven och expanderar just nu sitt inflytande på flera fronter.

Och det sker i första hand med militära medel. Gärna med referenser till det osmanska riket, världshistoriens mäktigaste muslimska statsbildning.

Bara under de senaste månaderna har Turkiet spelat huvudrollen i två uppmärksammade internationella konflikter:

I mitten av juli blossade den gamla konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan upp på nytt. Fiendskapen handlar om enklaven Nagorno-Karabach i Azerbajdzjan. Etniska armenier tog kontroll över Nagorno-Karabach under ett krig som pågick mellan 1988 och 1994 och kostade uppemot 30 000 människoliv.

I de senaste stridigheterna har omkring 600 människor dödats. Just nu råder en skör vapenvila. Men tonläget är hätskt. Turkiet stöder Azerbajdzjan och kräver att Nagorno-Karabach hamnar under azerisk kon-

troll. Enligt uppgifter från flera tillförlitliga medier har Turkiet skickat stridande från sina allierade i Syrien till konflikten, men detta avfärdas av Turkiets president Erdogan.

Den 10 augusti skickade Turkiet forskningsfartyget Oruç Reis, eskorterat av krigsskepp, för att leta efter naturgas i omstridda vatten strax söder om den grekiska ön Kastellorizo. Det ledde till högljudda protester både från Grekland och EU. Men också till grekiska och turkiska militärövningar. Oron för öppet krig är verklig: Tysklands utrikesminister Heiko Maas har sagt att ”Grekland och Turkiet närmar sig avgrunden”.

Turkiet var även inblandat i en konflikt i ett annat Medelhavsland, nämligen Libyen.
I det oljerika och glesbefolkade Libyen pågår ett inbördeskrig mellan Libyens internationellt erkända regering, GNA, och krigsherren Khalifa Haftars styrkor, som går under samlingsnamnet Libyens nationella armé, LNA.

Strax efter årsskiftet började Haftars trupper en offensiv mot huvudstaden Tripoli, där GNA-regeringen har sitt säte. Men Haftar tvingades till reträtt. Det berodde på att GNA:s styrkor fått förstärkning av syriska legosoldater och turkiska militärrådgivare som Turkiets regering skickat dit. Dessutom försvarades Tripoli av turkiska militära drönare.

Lägg därtill kriget i Syrien, där Turkiet sedan flera år har karvat ut ”säkerhetszoner” på syriskt territorium och finansierar större delen av den väpnade syriska oppositionens motstånd mot president Bashar al-Assads regim. Det är också här Turkiet rekryterar legosoldater till andra konflikter.

Offensiven i somras i norra Irak, där Turkiets armé gått in och etablerat ”tillfälliga” baser, är en annan omtvistad turkisk militäraktion. Intrånget i Irak försvaras med att den turkisk-kurdiska självständighetsrörelsen PKK har baser inne i den kurdiska delen av Irak.

Bara den senaste veckan har det dessutom hänt saker på norra Cypern, där Turkiet håller en utbrytarregim under armarna. Turkiska soldater som är stationerade på Nordcypern öppnade badorten Varosha som legat i ingenmansland sedan Turkiets invasion år 1974 delade önationen i en turkcypriotisk och en grekcypriotisk del.

En effekt av denna vitt spridda aktivism är att Turkiet hamnat på kant med internationella organ och allianser som EU och Nato.

Betänk då att det inte är alls länge sedan som Turkiets främsta ambition var att få ett heltäckande medlemskap i EU. Och att Turkiet har varit medlem i Nato ända sedan 1952, och har en av försvars-alliansens starkaste arméer. Långt in på 2010-talet var ledordet för Turkiets utrikespolitik ”noll problem med grannarna” – en ofta citerad slogan som myntades av landets dåvarande utrikesminister Ahmet Davutoglu .

Vad är då motivet till Turkiets expansionslusta och förmodade aggressivitet? För en vecka sedan var president Erdogan på statsbesök i Qatar för överläggningar med emiren Tamim bin Hamad al-Thani. I samband med besöket gav Erdogan en stor intervju med den engelskspråkiga dagstidningen The Peninsula.

Av intervjun framgår att Erdogan betraktar Turkiet som något av Natos ”städgumma”. Den turkiska armén tar sig an obekväma uppgifter, som att hålla Ryssland stången i Syrien och försvara den internationellt er-

kända regeringen i Libyen. Turkiets anspråk på territorialvatten i Medelhavet ser president Erdogan som logiska och odiskutabla.

Turkiet har för övrigt lilleputtriket Qatar som en bundsförvant. Qatar vid Persiska viken är sedan tre år tillbaka inblandat i en konflikt med sina grannar Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.

De anklagar Qatar för att stödja islamiströrelsen Muslimska brödraskapet.

Turkiet däremot har en militärbas i Qatar och ett gemensamt militärkommando med qatariska armén. President Erdogans maktparti AKP står Muslimska brödraskapet nära.

Jämförelsen med osmanska riket har dragits upp åtskilliga gånger den senaste tiden. Men alla bedömare tycker inte att den är relevant.

Ayca Alemdaroglu, som leder Turkietprogammet vid Stanforduni-versitetet i Kalifornien, är en av de mest respekterade kännarna av turkisk utrikespolitik.

– Jag tror inte att målet med Turkiets militära stridslystnad är att återskapa det osmanska imperiet. Det uttrycket är snarare en metafor, en bild som används i propagandasyftet för inhemsk konsumtion, säger hon till DN och fortsätter:

– Glöm inte hur det ser ut i Turkiet i dag. Alla opinionsundersökningar visar på ett sviktande stöd för presidentens AKP-parti. Ekonomin går dåligt: Turkiet har drabbats hårt av covid-19-pandemin som slagit undan benen för turismen, en av de viktigaste ekonomiska sektorerna. Valutareserven minskar, handelsunderskottet ökar och valutan rasar.

– I mina ögon hänger Turkiets iver att expandera tätt ihop med de problem som president Erdogan möter på hemmaplan. Han behöver stärka sitt folkliga stöd och det gör han med en nationalistisk utrikespolitik.

Ayca Alemdaroglu argumenterar för att Erdogan driver Turkiet i händerna på Kina – att landet till och med blivit ”en kinesisk klientstat”, som hon och en forskarkollega uttrycker det i ansedda tidskriften Foreign Policy.

– Det är ett faktum att Kina seglat upp som en viktig aktör i Turkiet.

En kinesisk statsägd bank beviljade Turkiet 3,6 miljarder dollar i krediter häromåret. Kina är Turkiets näst största importland, efter Ryssland, och det har tecknats minst tio stora samarbetsavtal mellan Turkiet och Kina de senaste åren.

– Jag tror att Turkiet kommer att fortsätta att stärka sina band med Kina, vilket nödvändigtvis inte är dåligt. Turkiet är ju i desperat behov av nya möjligheter att få in pengar till statskassan.

– Men närmandet till Kina visar ju med all tydlighet begränsningarna och motsättningarna i Erdogans anspråk på att regera ett land som han vill betrakta som en muslimsk stormakt, säger Alemdaroglu.

Erik Ohlsson"

"Nato-generalen: Sverige får hjälp om landet hotas

DN ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Nato vill intensifiera samarbetet med Sverige och genomföra fler övningar här. Nu säger en av försvarsalliansens tyngsta chefer i Europa, Jörg Vollmer, att om Sverige hotas och behöver hjälp med försvaret är det ”rätt säkert” att Nato ställer upp.

– Ryssland testar oss varenda dag. Från Grönland ända ner till Balkan, säger den fyrstjärnige tyske generalen Jörg Vollmer, i en exklusiv intervju med DN.

Han besökte nyligen Sverige och leder sedan april i år Natos hög-kvarter Allied Joint Forces Command i Brunssum i Nederländerna Kommandots ansvarsområde är vidträckt: från Grönland till Island, Norge, Sverige och Finland. Det sträcker sig vidare söderut till Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien och Ungern – samt innefattar även Nato-länderna i nordvästra Europa.

I öster gränsar kommandot till Ryssland, Belarus och Ukraina. Det observerar hur Rysslands president Vladimir Putin övar allt längre västerut i Arktis, på Östersjön, Nordsjön och Atlanten. Putin stöder aktivt Alexandr Lukasjenko i det oroliga Belarus, har annekterat Krimhalvön vid Svarta havet och bedriver ett lågintensivt krig i Ukraina.

– Ryssland försöker skilja oss åt. Nu har vi haft en trolig cyberattack mot parlamentet i Norge, vi hade en liknande i Tyskland för några år sedan, vi hade den enorma cyberattacken mot Estland tidigare och vi har nervgasattacken i Storbritannien, säger Jörg Vollmer.

– Deras försök att splittra de västliga staternas allianser pågår hela tiden för att få inflytande och öka sitt intresseområde. Varje dag händer det något – och vi måste ha beredskap för det, säger han.

Detta är ett helt andra tongångar från Nato än när jag hösten 2013 som reporter besökte kommandot i Brunssum. Efter det kalla krigets slut och Sovjetimperiets upplösning 1991 hade Nato rustat ner sitt kollektiva försvar.

Alliansen hade utvidgats med den forna Warszawapaktens medlemmar (1999 och 2004), men inga hot fanns mot Nato i Europa, sades det.

Nato ville inte peka ut Ryssland som potentiell fiende. För att ändå ha någon att börja öva emot uppfanns fiender genom att ”låna” svenskt och finskt område med fiktiva stater som angrep Nato. Men dessa scenarier ”hade ingenting att göra med Ryssland”, var beskedet då.

Fyra månader senare, i mars 2014, annekterade Ryssland Krimhalvön och inledde striderna i Ukraina.

– 2014 var startpunkten. Då fick vi order att utarbeta planer för hur vi ska försvara vårt ansvarsområde. Jag kan försäkra dig om att det nu finns en gemensam uppfattning om hur det ska gå till, säger Jörg Vollmer.

Hur ser ni på Ryssland i dag, vän eller fiende?

– Fiende är ett allt för starkt ord, med tanke på vår gemensamma historia. Ryssland är en motståndare. De har sitt eget politiska system, sin idé, sina föreställningar och de går inte ihop med vårt system.

Därför måste vi vara beredda, så att vi tydligt visar att det finns en linje som Ryssland inte ska gå över. Den går vid de baltiska staterna och Polen – ja hela vägen inklusive våra partnerländer, svarar Jörg Vollmer.

Partnerländerna han syftar på är Sverige och Finland, vilka som enda icke-Nato-länder i Europa sedan 2014 står mycket nära alliansen och får delta på vissa möten.

General Vollmers uppdrag är att förbereda Natos försvar i nordost. Numera har alliansen multinationella stridsgrupper från 22 Nato-länder, från USA till Montenegro, stationerade i Estland, Lettland, Litauen och Polen. Stridsgrupperna är små, 1 100–1 500 personer vardera, men ska signalera solidaritet vid i kris och krig enligt mottot ”en för alla, alla för en”.

Om ett Natoland hotas kan Natofördragets artikel 4 aktiveras. Vid ett angrepp aktiveras det kollektiva försvaret enligt artikel 5, Natos försvarsgaranti.

– Om medlemsländerna i Nordatlantiska rådet beslutar att artikel 4 eller 5 i Nato-fördraget ska gälla, då för vi befälet. Och det är skälet till att jag är här i Sverige. Vi behöver tala med varandra och skapa en gemensam förståelse, förklarar Jörg Vollmer.

Även Sverige har lagt om sin säkerhetspolitik. Under det kalla krigets neutralitetspolitik var militärt samarbete med Nato-länder officiellt tabu. Det skedde ändå, informellt i dolda kontakter. Numera sker samarbetet öppet, i ordnade former. General Vollmer understryker att Sverige är viktigt, med Östersjöns längsta kust och kontrollen av Öresund.

Hans värd i Sverige var Försvarsmaktens insatschef Michael Claesson, men han mötte även ÖB Micael Bydén och försvarsminister Peter Hultqvist (S). De samtalade om den säkerhetspolitiska situationen i Östersjöområdet och Arktis.

Timmen efter mötet mellan Vollmer och Hultqvist beslutade regeringen om försvarspropositionen för åren 2021–2025. I den sägs att Sverige måste kunna ”ge och ta emot militärt” stöd. Därför bör Sverige ”samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato”. I klartext: planera med andra för kris och krig.

– Nu när vi har samma uppfattning om det ryska hot som vi utsätts för dagligen är det viktigt att intensifiera vårt samarbete där det är möjligt. Vi har respekt för Sverige och ber om svenskt stöd för vårt gemensamma försvar och avskräckning på Natos nordöstra flank, säger general Vollmer.

Vill ni ha fler övningar i Sverige?

– Jag ser verkligen fram mot att vi intensifierar vårt samarbete och våra övningar. Det är starka signaler om att vi står samman, svarar Jörg Vollmer.

Han lyfter fram två övningar som exempel. Den ena är den årliga marina övningen Baltops där Sverige och 18 andra länder i år deltog i skydd av Östersjöområdet. Den andra är Trident Juncture där 29 Nato-

länder samt Sverige och Finland 2018 drog samman 51 000 militärer för att försvara Norge.

– Det är också nödvändigt att vi förbättrar vår samverkansförmåga. För första när det gäller vårt tänkande, för det andra tekniskt: hur kommunicerar vi? Har vi rätt system? Det måste vi utvärdera och övningar hjälper mycket, säger general Vollmer som förklarar:

– Vi från militär sida måste göra vårt bästa för att förbereda oss för det värsta. Ju bättre vi gör det redan i fredstid, desto mer solitt råd kan vi då ge till våra beslutsfattare och säga: ”Okej, om ni ber oss att göra det här så är vi redo att göra det”.

Sedan 2016 är målet för Sveriges militär att ”enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet”. Samma år godkände riksdagen ett värdlandsavtal med Nato för att ta emot trupp.

Om en sådan situation uppstår, är det möjligt att försvara Sverige tillsammans med Nato?

– Om Sverige ber om stöd, då är jag rätt säker på att stöd kommer att ges. Och ju mer vi etablerar processer, procedurer, åtaganden och förståelse i fredstid – ju mer kommer vi att ha förmåga att omedelbart hoppa in och – om det politiska beslutet fattas – att göra det, svarar Jörg Vollmer.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Natos kommandostruktur

Försvarsalliansen Nato har 30 medlemsländer. Nato leds från högkvarteret i Bryssel av Nato-rådet där alla länder ingår under ledning av generalsekreteraren Jens Stoltenberg. Länderna företräds av sina Nato-ambassadörer och rådet möts också på minister- och regeringschefsnivå. Beslut kräver enhällighet. Sverige är inte medlem utan nära partner till alliansen och har en Nato-ambassad.

Militär kommandostruktur

1.SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) i Mons i Belgien är Natos strategiska högkvarter, som leds av SACEUR (Supreme Allied Commander Europe) som är amerikan med en europé som ställföreträdare.

2. JFC (Joint Forces Command) är alliansens tre operativa kommandon i Brunsssum i Nederländerna, Neapel i Italien och Norfolk i Virginia USA. De ska planera och leda större gemensamma operationer till lands, till havs och i luften. De ska också samverka med partners (som Sverige).

3. Taktiska kommandon för flygstyrkor finns i Ramstein i Tyskland, för landstridskrafter i Izmir i Turkiet, för sjöstyrkor i Northwood i Storbritannien. Natos luftrum övervakas vid två centraler: Uedem i Tyskland och Torrejon i Spanien.
Nato

"Jörg Vollmer
Tysk generallöjtnant, 63 år, som sedan april 2020 är chef för JFC Brunssum. Han ansvarar för Natos säkerhet i norra Europa, insatsen Resolute Support i Afghanistan och Natos snabbinsatsstyrka NRF 2020. "

"Ewa Stenberg: Den sista illusionen om Sveriges alliansfrihet faller nu

DN ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Med det kommande svenska försvarsbeslutet begravs slutligen den gamla alliansfriheten. I stället planeras nya regementen för att underlätta för militär hjälp från Nato. Sverige ska också börja planera för militära operationer tillsammans med USA och andra.

Förra veckan landade ett nytt och uppseendeväckande förslag på riksdagens bord. Det ökar de svenska försvarsanslagen med 40 procent fram till 2025, den största upprustning sedan det kalla krigets 1950-tal. Det är inte bara budgeten som markerar en ny tid.

Ordet alliansfrihet används bara en gång i den 181-sidiga försvars-positionen. Då handlar det om finländsk säkerhetspolitik, inte om svensk. Om Sverige står det så här: ”Sverige är inte med i någon militär alliens. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för den svenska försvars och säkerhetspolitiken”

Formuleringarna är gjorda av den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen. Sex partier: S, MP, L, C, M, KD och i stor utsträckning SD står bakom innehållet i försvarspolitiken under den kommande femårsperioden (även om de tvistar om budgetens storlek efter 2025).

Åren framöver ska försvaret samordnas och planeras tillsammans med andra länders militär. ”Sverige bör så långt som möjligt utveckla gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.”

Bakgrunden är utvecklingen i omvärlden, framför allt i Ryssland. En militär attack mot Sverige kan inte uteslutas, enligt en bred majoritet av svenska riksdagspartier. De drar också slutsatsen att Sverige oundvikligen skulle påverkas om det blir en konflikt i vårt närområde. Konsekvensen är att det inte går att förhålla sig neutral ens om man skulle vilja. Det svenska försvaret förmår inte heller stå emot ett omfattande och uthålligt angrepp på egen hand. Det krävs hjälp utifrån.

Lokaliseringen av de nya regementena motiveras delvis av att kunna ta emot militärt stöd från andra länder. Regementet i Östersund och Sollefteå ska kunna underlätta för Nato-förband att ta sig från mellersta Norge till Östersjön.

”Regementet i Sollefteå ska verka i kombination med Jämtlands fältjägarkår. Det handlar om skyddet av transportvägarna från Trondheim som kan användas i en krissituation.”, sade försvarsminis-ter Peter Hultqvist till SVT i förra veckan.

De allt starkare militära banden till andra länder syns också i luften och till havs. Just nu övar till exempel Sverige navigering i Östersjön med amerikanska styrkor.

Sverige bjöd också nyligen in USA att delta i de flygövningar som regelbundet genomförs med grannländerna på Nordkalotten.

Den svenska neutraliteten har alltid varit en myt, som DN:s Mikael Holmström visat i sin bok ”Den dolda alliansen”. Men många har trott

på den, även sedan Sverige gradvis börjat anpassa allt mer av språk, materiel och rutiner till Natostandard.

I det kommande försvarsbeslutet blir det tydligt för alla och envar att vi har allierade, även om vi saknar Natos officiella bindande försvarsgarantier. Den stora frågan nu är inte vad Sverige vill, utan hur Nato utvecklas. Militäralliansens kraft står och faller med utgången i det amerikanska presidentvalet om två veckor.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

”FN behöver miljarder för att stoppa hungerpandemin”

DN ONSDAG 21 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201021
Antalet människor i världen som lider av hunger kan stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin. Det är en kris av bibliska proportioner. FN:s livsmedelsprogram WFP behöver 5,1 miljarder dollar till mars 2021 och då måste fler länder ta ett större ansvar, skriver David Beasley, WFP, och Peter Eriksson (MP).

Världen befinner sig i en akut hungerkris. Efter årtionden av framsteg för att minska hungern går utvecklingen nu i fel riktning. Till följd av väpnade konflikter, klimatförändringar och förlorad biologisk mångfald har hungern i världen ökat de senaste fem åren och covid-19 har ytterligare förvärrat situationen för miljontals människor. Om inget görs riskerar de socioekonomiska effekterna av pandemin att leda till nära på en fördubbling av antalet människor som vid årets slut lider av akut hunger.

Den rådande hungerkrisen är synlig inte minst i centrala Sahel i Afrika, den halvtorra zonen mellan Sahara och de mer bördiga områdena söderut. Ett område som är hårt drabbat av såväl väpnade konflikter som klimatförändringar och kraftig ekonomisk nedgång. Länderna i regionen befinner sig nu i ett avgörande skede. Antingen ökar det internationella samfundet stödet för att hejda utvecklingen genom att stärka säkerheten, skydda åkermarker och skogar och säkerställa till-

gången till livsmedel, eller så riskerar vi åratal eller till och med årtionden av krig och konflikter.

I början av oktober besökte vi tillsammans Burkina Faso i Sahel-regio-nen. Landet ligger i Västafrika och har trots hög fattigdom länge varit skonat från otrygg livsmedelsförsörjning. Vi möttes av människor som på kort tid förlorat sin odlingsmark, sina hem och sin försörjning på grund av extremistgrupper, konflikter och extrema väderförhållanden orsakade av klimatförändringarna. Under det senaste året har så många som en miljon människor av landets befolkning på cirka 20 miljoner tvingats på flykt inom landet. Detta är ett av flera drabbade länder i världen där humanitära insatser snabbt har fått växlas upp för att möta ökande behov. Och mycket mer kommer att behövas.

Enligt FN:s World food programme (WFP) kan antalet människor i världen som lider av hunger stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin.

Det är en kris av bibliska proportioner. WFP har som mål att nå hela 138 miljoner med livsmedelsbistånd i år och behöver 5,1 miljarder amerikanska dollar för att täcka behoven till mars 2021.

För att bekämpa den växande hungern i världen och förhindra att covid-19-pandemin förvandlas till en ”hungerpandemi” genomför WFP i år sin största humanitära insats någonsin. Sverige, som är WFP:s största kärnstödsgivare, har redan ökat stödet och står redo att göra mer. Men ska ekvationen gå ihop krävs det att fler länder tar ett större ansvar. Den rådande hungerkrisen är en börda som hela världen måste bära tillsammans.

Vi ser därför med oro på den växande klyftan mellan humanitära behov och finansieringen av FN och humanitära organisationer. Allt fler länder minskar sitt humanitära stöd i en tid då det behövs mer än någonsin. I dag lever endast ett fåtal länder upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd och endast en handfull länder, likt Sverige som ger 1 procent, överskrider målet.

Det är dock inte endast en fråga om kvantitet utan även om kvalitet. Utvecklingen i världen går mot att länder allt oftare öronmärker stöd för särskilda insatser, vilket gör stödet mindre flexibelt. Det skapar en situation där viktiga FN-organ som WFP inte kan utöka insatser i takt med ökande behov, eller agera snabbt när nya katastrofer eller kriser uppstår.

Vi behöver inse att kortsiktiga humanitära insatser inte kan vara den enda lösningen. Den växande hungern i världen kan inte endast hanteras med hjälp av eviga livsmedelsleveranser. Samtidigt som vi understödjer vid nödsituationer behöver vi ta itu med de underliggande orsakerna till den växande hungern. I Burkina Faso besökte vi flera projekt som var inriktade på att ta itu med både dagens och morgon-dagens brist på mat. På landsbygden stödjer vi projekt som återupp-livar jordbruksmark som varit obrukbar på grund av klimatföränd-ringar och utvecklar jordbruket så att varje hektar genererar mer mat, även när regnen blir mindre pålitliga.

Kopplingarna mellan konflikter, klimatförändringar, försämrad biologisk mångfald och livsmedelsbrist är uppenbara. Det är inte isolerade frågor som kan hanteras enskilt. Om vi ska utrota hungern i världen måste vi skapa säkerhet, ta itu med klimatförändringarna och skapa nytt liv där den biologiska mångfalden har gått förlorad. Först då

kommer fisken och grönskan som producerar mat återvända. Först då kommer vi att kunna tillgodose världens livsmedelsbehov.

En värld utan hunger är möjlig. Vi kan utrota hungern i världen om vi arbetar tillsammans. För att göra detta kommer följande krävas:

1 Fler givare måste axla sitt ansvar. I dag är finansieringen av FN-systemet helt enkelt för låg. Fler länder måste leva upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd.

2 Den flexibla finansieringen måste öka. FN-organ behöver kunna justera sina insatser snabbt och effektivt liksom verka förebyggande innan kriser uppstår. Detta kommer inte att vara möjligt så länge som givare ger finansiering först efter att en kris har inträffat.

3 Vi måste ta itu med kopplingarna mellan hunger och säkerhet, klimatförändringar och biologisk mångfald samtidigt. Dessa problem är tätt sammanlänkade och måste lösas tillsammans.

David Beasley, direktör för FN:s World food programme (WFP), organisationen som i år tilldelats Nobels fredspris
Peter Eriksson (MP), minister för internationellt utvecklingssamarbete "

" Wallenberg miljardsatsar på bioteknik och AI

DN TISDAG 20 OKTOBER 2020

Familjen Wallenberg satsar tre miljarder på att Sverige ska bli världsledande inom datadriven livsvetenskap, life science. Genom att gifta ihop avancerad bioteknik med superdatorer och AI vill man utveckla skräddarsydda läkemedel och bättre skydd mot viruspandemier.

Marcus Wallenberg säger det med ett lätt återhållet leende men erkänner att han jublade när Emmanuelle Charpentier fick Nobelpriset i kemi häromveckan. Familjen Wallenbergs pengar var med och stödde den forskarmiljö i Umeå där hon utvecklade sin banbrytande gensax.

– Man hoppas ju att kunna göra nytta, och det handlar om att bygga kompetens i Sverige. Vi är bara drygt tio miljoner människor, kan inte vara bra på allt utan får kraftsamla där vi tror att vi kan göra skillnad, säger Marcus Wallenberg.

Det gör Knut och Alice Wallenbergs stiftelse (KAW), där han är vice ordförande, kring livsvetenskap – där biologi, bioteknik, genetik och medicin glider ihop. Man delar ut runt 2 miljarder kronor årligen till svensk grundforskning och utbildning.

Nu görs en riktad satsning för att göra Sverige till en världsnation i en växande forskningsgren: datadriven livsvetenskap. 3,1 miljarder kronor fram till och med 2032 ska ge plats åt flera hundra doktorander och forskare. 39 av dem ska vara av ”absolut världsklass”.

– Här ska grundforskning inom livsvetenskaperna möta beräkningskraften i superdatorer, vi har nyss bidragit till en sådan i Linköping, och AI, som vi jobbar med i vårt projekt WASP. Det kommer att leda till nya upptäckter och dra kompetens till Sverige.

Vad är dina förhoppningar?

– Att vi kan utveckla diagnostik och behandling som passar cell- och proteinstrukturen hos den enskilda människan. Precisionsmedicin som kan rädda liv, säger Marcus Wallenberg, som suttit i Astra Zenecas styrelse i tre decennier.

KAW äger direkt och indirekt – via Investor och FAM – tunga poster i storföretag som Ericsson, Husqvarna, Electrolux och SKF. Utdelningen därifrån satsas i forskning.

Omvänt – gynnar forskningen era företag?

– Nej, vi ska gynna Sverige. Våra statuter säger att vår verksamhet ska vara ”landsgagnelig”, det är en helig princip för familjen.

– Men man kan bara hoppas att svenska företag ska inse vad som kommer ur svensk forskning, ibland tror jag inte de förstår det. Det kommer att bli allt viktigare framöver.

”Datadriven livsvetenskap” är ett svårt begrepp, så handen på hjärtat, förstår du själv vad det är ni stödjer?

– Jag är absolut ingen vetenskapsman. När man är så långt fram i det man stödjer måste man inse att det viktigaste är excellenta medarbetare. Man litar på deras kunskap och bedömer om det finns en rimlig chans att nå målet.

En av dem är Siv Andersson, professor i molekylär evolution vid Uppsala universitet. Hon ansvarar för grundforskningen i KAW och har planerat satsningen tillsammans med professor Göran Sandberg.

– När vi började kartlägga människans arvsmassa för 20 år sedan var det som ett månlandningsprojekt. Då tog det år att bestämma din genuppsättning, i dag går det på en dag och till en bråkdel av kostnaden. Teknikutvecklingen har gett en obegripligt stor datamängd, men vi hinner inte med att analysera den, säger hon.

Så nu ska det komma en excellent it-människa och skanna av dokumenthögarna och hitta nya sanningar?

– Tillsammans gör vi det. De kan göra intressant statistik, vi biologer måste tolka den. Med maskininlärning, big data och AI kan vi hitta nya samband, nya frågor att gå vidare med.

Den datadrivna forskningen ska användas inom allt från cell- och molekylärbiologi och biologisk mångfald till precisionsmedicin och smittspridning.

– Varje människa har någonting i stil med 10 000 miljarder celler, men vi kan långt ifrån allt om dem. Vi vill till exempel bättre kunna beskriva exakt hur en cancercell utvecklas hos en individ och hur den svarar på olika behandling.

Hur datadriver man forskning inom smittspridning?
– Redan i dag simulerar man i datorer hur väl olika små molekyler slår mot virus, det kommer att göras ännu mer. Och om vi vet människors genetiska uppsättning skulle vi kunna hitta riskfaktorer och kunna utforma en bättre strategi mot spridningen, säger Siv Andersson.

Var ser du den största nyttan?

– Troligen i precisionsmedicin och diagnostik: att kunna hitta en sjukdom innan den bryter ut eller att kunna behandla i realtid – där du ser hur en patient svarar direkt på ett läkemedel.

Det låter som detta kan föda etiska diskussioner?

– Helt säkert. Vi har avsatt 35 miljoner kronor i projektet för att studera konsekvenserna och utmaningarna med datadriven life science.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se "

"**Fakta. Stiftelser satsar på livsvetenskap**
Wallenbergsstiftelserna är ett samlingsnamn för ett antal stiftelser som bildats av eller till minne av någon i släkten Wallenberg.

De senaste fem åren har de delat ut närmare 11 miljarder kronor till svensk forskning och utbildning.

I en klass för sig står Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, KAW, vars kapital hålls uppe genom avkastning från en lång rad svenska företag – bland annat Ericsson och SEB.

Det är KAW som finansierar satsningen på datadriven life science. Här kopplas livsvetenskap ihop med forskningen inom WASP och WACQT, Wallenbergs centra för AI respektive kvantteknik. "

" Maria Gunther: Satsar vi inget får vi inget veta

DN. TISDAG 20 OKTOBER 2020

Vad som är en lyckad satsning på forskning beror på vad man menar med lyckad. Men utan forskning och satsningar kommer vi ingenstans.

Med utvecklingen av mer avancerad artificiell intelligens och precisa genverktyg har vi möjligheten att bygga en ny generation av hälsolösningar som kan bli tillgängliga för alla på planeten, sa Bill Gates när han föreläste för den amerikanska vetenskapsorganisationen American Association for the Advancement of Sciences, AAAS, i början av året.

Att som Knut och Alice Wallenbergs stiftelse satsa stort på datadriven livsvetenskap ligger alltså helt i linje med Microsoftgrundarens visioner om var den mest användbara, intressanta och nödvändiga forskningen finns.

Även om det kan vara svårt att veta vad det egentligen innebär. Livsvetenskap, artificiell intelligens, maskininlärning och big data, och även de olika möjliga tillämpningarna som biologisk mångfald, precisionsmedicin och smittspridning, är begrepp som är tillräckligt luddiga för att vi ska kunna fylla dem med nästan vilket innehåll som helst.

”Hur och när vet man om sådana här satsningar blir lyckade?”, frågar en kollega. Det beror ju på vilken måttstock man har, och vad man menar med lyckad.

Är det antalet publicerade artiklar i tidskrifter med hög status? Hur ledande Sverige har blivit på området? Antalet ”forskare i världsklass” som har rekryterats? Eller om praktiskt användbara läkemedel, vaccin, skräddarsydda behandlingar eller tåliga och näringsrika grödor har utvecklats?

Vi kan ju aldrig med säkerhet veta vart forskning leder. Ibland är innovationer och genombrott som i grunden förändrar våra liv resultatet av långt, träget och målinriktat arbete.

Ibland är det slump eller tur, kombinerat med genialitet, som när årets kemipristagare Emmanuelle Charpentier och Jennifer Doudna ville förstå hur en bakteries försvarssystem mot virus fungerar. Plötsligt insåg de hur det kunde användas praktiskt och världen fick den exakta gensax forskarna hade behövt i decennier.

Och ibland för forskningen bara rakt in i en återvändsgränd. Men även på vägen dit kan vi lära oss användbara saker.

Vi ska vara tacksamma för alla som vill satsa stort på vetenskap. Satsar vi inget får vi inget veta. Det är det enda vi kan vara säkra på.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se "

”Det är som att vi inte finns”

DN TISDAG 20 OKTOBER 2020

När Janina var 10 fick hon besöka sin mamma i fängelse. Hon kramade henne hårt och ville inte släppa taget. Tiotusentals barn har en förälder eller familjemedlem bakom lås och bom. – Det talas så mycket om kriminalitet. Men ingenting om barnen, säger Madelein Kattel, verksamhetschef för organisationen Bufff som hjälper barn till frihetsberövade.

Medan debatten om gängkriminalitet, överbelagda fängelser och hårdare straff rasar finns det en grupp som står i skymundan. De frihetsberövades barn.

– Det här är barn som till större del är representerade i psykisk ohälsa och självskadebeteende och som faktiskt löper väldigt mycket högre risk för egen kriminalitet och utanförskap, säger Madelein Kattel, verksamhetschef för organisationen Bufff, Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse, som hjälper barn till frihetsbe-rövade.
○ ○ ○

Till Bufffs kontor och samlingslokal i Älvsjö i Stockholm kommer barn som har sin mamma eller pappa eller båda två i häkte eller fängelse.

Uppflugen i en fåtölj på andra sidan rummet sitter en liten flicka med fräknar på näsan, runda kinder och det blonda håret uppsatt i hög svans.

– Jag har berättat för en person bara. Min bästa kompis. Vi har varit bästa kompisar sedan jag var tre år, säger flickan glatt med ett leende som blottar de nya stora vita framtänderna.

Hur reagerade din kompis?

Flickan blir tyst. Slår ned blicken. Kniper ihop ögonen och resten av ansiktet. Tårar rinner ned över kinderna.

– Kom Anna-Lisa, vi går ut.

Ledaren tar flickan i handen. Det prasslar när flickans stora täckjacka skaver mot ryggsäcken.

En annan liten flicka rör inte en min när de äldre barnen berättar om hur det är att växa upp med föräldrar i fängelse men lyssnar uppmärksamt. Flickans mamma greps förra året. Domen blev fängelse i flera år. Hit till hjälporganisationen Bufff i Älvsjö har hon kommit med sin pappa.

Hon vill bli veterinär när hon blir stor, säger hon.

– Vi... vi hade en hund förut hos mamma. Men när mamma försvann så... så tog dom den.

Flickans stora ögon svämmar över och hon lutar huvudet bak och tittar upp mot taket för att ingen ska se att hon gråter.

Ute i lekrummet på föreningen Bufff står flickans pappa som hittat hit via ett tips från Socialtjänsten.

– Det är tufft men det är värre för honom, säger han och nickar mot en liten pojke med busig kalufs som rumlar runt på golvet med de andra barnen.

– Han förlorade båda sina föräldrar till fängelse.

De kan vara runt 160 000 tror Bufff – barnen som har en förälder som dömts för brottslighet. Men de syns inte. Hörs inte. Tabut kring kriminellas barn är stort. Missbruksinformationskampanjer har slagit igenom. Nästan alla vet nu hur det är att växa upp i en familj med alkoholism eller missbruk och att vara barn eller anhörig till en person med beroendeproblematik. Empati för de som är ”sjuka” finns i samhället, mycket tack vare tolvstegsrörelsen som definierar beroende som en sjukdom.

Annat är det för de här barnens föräldrar.

– Det saknas empati för den här gruppen. Vi brukar säga ”inte mitt brott ändå mitt straff”. Barnen ska inte straffas för det som föräldrarna har gjort men det gör de ändå. Det är ett väldigt hårt samhällsklimat i dag där man inte kan särskilja på barnet och föräldern, säger Madelein Kattel.

I en debattartikel i Svenska Dagbladet har Madelein tidigare skrivit att de här barnens behov av stöd och beskydd är stort. Mobbning i skolan, mardrömmar på nätterna och ständig oro och saknad är några av de upplevelser som barnen vittnar om.

– När något är skam och tabu så försvinner hela det privata skyddsnätet som normalt sluter upp och går samman om du till exempel har för-

lorat en förälder. Här är det tvärtom. Här är du rädd att berätta för du vet aldrig hur någon ska reagera, säger Madelein.
Det vet Leon, 18, Janina, 15 och Katja, 14.

När Katja berättade för sin bästa kompis i mellanstadiet att hennes pappa satt i fängelse spred kompisen det vidare.

Janina berättade för sin fröken, en vuxen som ska vara en trygg förebild, som sedan avslöjade henne på skolgården framför alla hennes kamrater.

– Jag upplevde också att kompisar slutade vara kompis med mig men värst var läraren. ”Hur är det med din mamma som sitter i fängelse?” ropade hon högt över hela skolgården så att alla hörde. Om en lärare gör så vem ska man då lita på?

När nioårige Leon berättade sin hemlighet blev han övergiven av kompisarna.

– De blev rädda att jag skulle vara som min pappa. Jag hamnade mycket i bråk på grund av det. Jag förstod inte varför de inte ville vara nära mig. Jag ville bevisa för dem att jag inte hade något med det här att göra.

Vi blev alla våldsamma barn, säger de. För känslorna måste ta vägen någonstans förklarar Katja.

– Även om du stänger av för att överleva och fortsätta ditt liv i skolan med dina kompisar så finns det där och får sitt utlopp på ett annat sätt, i ett destruktivt beteende till exempel.

– En del av dig dör när din pappa hamnar i fängelse. Du stänger av och du blir aldrig samma pojke igen, säger Leon.

I nuläget finns ingen lagstiftad statlig eller kommunal hjälp till de här barnen, jämfört med barnen till missbrukare eller psykiskt sjuka vars rätt till hjälp och stöd vid statens ingripande är inskriven i Hälso- och sjukvårdslagen. En kartläggning som Socialstyrelsen gjorde 2018 beställd av regeringen visar att åtta av tio kommuner i landet helt saknar stöd till den här gruppen.

– De här barnen är verkligen bortglömda och faller helt mellan stolarna. Ett vanligt missförstånd är att barnen skulle finnas inom socialtjänsten, enligt Madelein Kattel.

– Det är tvärtom så att de flesta barn inte är aktuella där, antingen för att man inte uppmärksammat deras situation eller för att familjen varit välfungerande.

Barnen vittnar om att vara väldigt ensamma med sina erfarenheter och problem som är långt borta från klasskamraternas vardag.

– Det är som att vi inte finns. Första gången jag hörde talas om att min situation fanns var här på organisationen Bufff, säger Janina.

Finns det någon upplysning i skolan om att det kan finnas barn som har sina föräldrar i fängelse eller inom kriminalitet?

– Nej, vi har aldrig hört. Vi önskar att det skulle läggas upp information på Schoolsoft, som en broschyr från Bufff, att hit kan du vända dig. Som de gör med andra saker man kan behöva hjälp med som barn och tonåring. Alla som blir slagna vet att de ska vända sig till en kvinnojour. Det borde vara så för oss också, säger Katja.

– Om inte jag hade fått hjälp att prata här hade det kanske inte gått bra för mig. Du måste ut med känslor annars blir det livsfarligt, säger Janina.

Madelein Kattel berättar att den här gruppen är dubbelt bestraffade: först genom att de har förlorat sin förälder. Sedan genom omgivningens reaktioner på det som föräldern har gjort.

– Man blir av med någon, de finns där men de är inte döda och samtidigt tampas man med samhällets förakt.

I Sverige har staten förbundit sig att följa Barnkonventionen som säger att där staten har ingripit och frihetsberövat en person måste staten också tillförsäkra barnens rätt till föräldern. Men det gäller inte i praktiken.

– Rätten till att behålla en personlig relation med sin förälder bygger i dag helt på att omsorgshavaren vill, orkar, förmår och har råd med att ta sig dit med barnet, säger Madelein.

För Janina och hennes lillebror Abraham, som var tio och tre år när mamman hamnade i fängelse, var helgbesöken på Färingsö anstalt avgörande för att orka fortsätta kämpa under tiden som ensamma.

– De första gångerna var hemska. Det gick inte att säga hej då. När personalen kom och sa att ”nu är det dags att gå” fick jag alltid ångestattacker.

– Det blev inte så mycket tid heller för det tar så lång tid med inpassering och visitering men sen när det var klart då liksom sprang vi ut till mamma och hon var ju där med sin vanliga parfym och sina vanliga kläder och det var det bästa som fanns. Att bara springa till henne och vara i hennes armar igen.

Hon berättar att det värsta under den här tiden förutom att vara utan sin mamma och att vara mamma till sin lillebror, var stressen över att kunna komma till de beviljade besöken. Vem skulle skjutsa dem? Skulle någon orka? Vilja? Direkt efter ett besök så började oron inför hur de skulle ta sig till nästa besök.

– Jag hade svårt att fokusera på något annat. Om samhället vill göra något för att hjälpa oss barn är det att se till att det finns en person från kommunen som har ansvar för att alla de där besöken blir av och att man kommer dit helt säkert, säger Janina.

Madelein Kattel har gång på gång uppvaktat politikerna i frågan om att något måste göras för att hjälpa och stödja de här barnen. Politikerna har lyssnat, blivit berörda och konstaterat att hon har rätt. Men sedan har inget hänt.

– Med det samhällsklimat som råder i dag där man bara talar om att man ska låsa in dem och de ska ha hårdare straff, så tror jag att det är svårt för en politiker att säga att man behöver ge stöd och insatser till barnen till kriminella. Jag tror att det kan väcka en hel del motstånd i vårt samhälle.

○ ○ ○

Tillbaka till rummet med sammetsgardiner och uppdukat fika och hallonsaft i en stor tillbringare. Tre små barn sitter och skruvar på sig och slickar på hembakta kanelbullar. De är här och leker men deras mammor och pappor sitter i fängelse.

– Det var fint att prata men det kommer inte bli någon skillnad ändå för ingen bryr sig, säger Leon.

Madelein Kattel:
– Så känner jag också emellanåt. Jag har jobbat i 16 år med det här och det har inte blivit en förändring.

Det börjar bli mörkt. Fortfarande varje natt drömmer Janina mardrömmar om den dagen då hon fick lämna av sin mamma i fängelse. Innan vi går stoppar hon mig.

– Vänta vänta. Jag har något jag vill säga, något till andra som har sina föräldrar i fängelse:

– Håll ut. Det blir bättre. Det är som ett ärr. Med tiden så bleknar det. Det kommer aldrig att försvinna men det bleknar.

Fotnot: Barnen i artikeln heter egentligen någonting annat.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se "

"Fakta. Bufff
Bufff finns för de som har en mamma, pappa eller en annan familjemedlem i fängelse, häkte eller frivård.

Cirka 160 000 barn berörs årligen av att en förälder lagförs för brott. Buff ordnar aktiviteter, samtal och stöd för barn, ungdomar och vuxna och har en hjälptelefon och en chatt dit du kan vända dig anonymt om du vill.

Webbsida: bufff.se Telefonnummer: 020-200 330

222 dagar har gått sedan fångar i klass 1 och 2 fick ta emot besök av sina barn. Sedan 12 mars 2020 har inte barn till personer i häkte och tunga anstalter kunnat besöka sin förälder. Rätten till besök har dragits in under coronapandemin. "

”De som vantrivs på jobbet misstror också demokratin”

DN TISDAG 20 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201020
Vår nya undersökning av hur drygt 2 000 yrkesarbetande upplever sitt arbete visar att det finns ett tydligt samband mellan arbetets innehåll och synen på samhället och på vilken plats man har i det. Ändå förs i princip ingen debatt om vad människor gör på jobbet och vad det gör med dem, skriver David Eklind Kloo.

Frågan om vad som får människor att känna att de inte är delaktiga i samhällets utveckling, att de inte blir lyssnade på av dem som har makten och att demokratin inte fungerar väl har diskuterats ur olika perspektiv. Men alltför sällan tas hänsyn till hur människor har det på jobbet: Det vi gör om dagarna, om vi upplever det som utvecklande och meningsfullt eller inte, hur påverkar det oss?

Tankesmedjan Arena idé har, inom ramen för ett projekt som drivits med Handelsanställdas förbund, låtit Novus fråga drygt 2 000 yrkesarbetande hur de upplever sitt arbete och hur de ser på samhället och sin plats i det. Undersökningen gjordes strax före coronapandemins utbrott och ger därför en bild av normalläget.

Utifrån rapporten ”Hur har du det på jobbet?”, som publiceras i dag, kan vi dra tre slutsatser:

1 De som har ett bristande arbetsinnehåll har en mörkare syn på samhället. När de svarande delas in efter hur de upplever sitt arbete

och man sedan tittar på hur de svarat på frågorna om samhället framträder ett mönster som är så gott som genomgående: De som har ett bristande arbetsinnehåll har en mörkare syn på samhället. Tre exempel:

Endast en tredjedel av de som en normal arbetsdag upprepar samma arbetsmoment om och om igen 75 procent av tiden eller mer anser att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr. Bland dem som inte alls upprepar samma arbetsuppgifter är mot-svarande andel sex av tio.

Dubbelt så många av dem som upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre känner sig delaktiga i samhällets utveckling, jämfört med dem som inte upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre.

Bara tre av tio som har lagom svåra arbetsuppgifter upplever att de blir lyssnade på av dem som har makten i vårt samhälle. Men bland dem som har för enkla arbetsuppgifter är det ännu färre som känner sig lyssnade på: 13 procent.

En levande demokrati är beroende av människors tilltro. Vår undersökning visar att det finns ett tydligt samband mellan arbetets innehåll och synen på samhället och vilken plats man har i detsamma. Ändå förs i princip ingen debatt om vad människor gör på jobbet, och vad det gör med dem.

2 För många bidrar arbetet inte till att förbättra livskvaliteten. Politiker från höger till vänster förefaller dela bilden av arbetets undergörande verkan. Bara folk får ett jobb så blir de del av en gemenskap, får utmanas och utvecklas, får uppleva att deras tid och ansträngningar tas tillvara.

Vår undersökning visar att föreställningen att människor kommer till sin rätt bara de får ett jobb kan avfärdas som utopiskt önsketänkande. Två av tio svarar att arbetet, bortsett från lönen, varken bidrar till att förbättra eller försämra livskvaliteten. Och 16 procent uppger att arbetet gör livet sämre.

Det är alltså en dryg tredjedel som upplever att arbetet, bortsett från lönen, inte bidrar till att förbättra livskvaliteten.

Hur arbetet påverkar livskvaliteten hänger tydligt samman med innehållet i arbetet:

45 procent av dem som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete upplever att arbetet försämrar livskvaliteten. Lyckligtvis är denna grupp liten.

Arbetet försämrar livskvaliteten för en tredjedel av dem som tre gånger per arbetsvecka eller oftare måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs. Det är tre gånger så stor andel som bland dem som mer sällan än varje månad måste utföra sådana arbetsuppgifter.

Även bland dem som har för lite att göra på jobbet uppger en tredjedel att arbetet försämrar livskvaliteten.

3 De som upplever att arbetsplatsen är demokratiskt organiserad har bättre arbetsinnehåll. Två tredjedelar instämmer i påståendet ”På

min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt". Men tre av tio håller inte med.

För samtliga frågor vi ställt om arbetets innehåll gäller att de som har ett arbetsinnehåll som kan uppfattas som mer bristfälligt i högre utsträckning svarar att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats.

Bland dem som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete, dem vars arbete försämrar livskvaliteten, dem som har för enkla arbetsuppgifter och dem som tre gånger per arbetsvecka eller oftare måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs är det fler än hälften som svarar att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats.

Det ligger nära till hands att ana ett orsakssamband. Om människor hade haft större inflytande över sitt arbete hade de sannolikt påverkat det så att arbetsinnehållet blivit mer utvecklande, stimulerande och meningsfullt.

Den som vill stärka tilltron till demokratin borde engagera sig i att människor ska få ett rikare arbetsinnehåll. Undersökningen säger förvisso inget om orsakssambanden, endast att det finns en samvariation mellan upplevelsen av arbetet och synen på samhället.

Men det förefaller inte osannolikt att människor som i större utsträckning fick komma till sin rätt i sitt arbete skulle känna sig mindre åsidosatta i samhället.

Arbetet utgör en så stor och viktig del av våra liv att vad vi gör på jobbet är en stor del av vad vi gör i våra liv. Den som saknar makt över sitt arbete saknar makt över den kanske mest tongivande sfären av samhällslivet. Den som dagarna i ända måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs, ser sin begåvning förslösas, anstränger sig utan att se att det man gör bidrar till att göra världen bättre blir de facto inte lyssnad på av dem som har makten över produktionen.

Den svenska modellen har gynnat framväxten av jobb med gott arbetsinnehåll. Starka fackföreningar, en generös arbetslöshets-försäkring och aktiv arbetsmarknadspolitik, koordinerade åtgärder för att stimulera framväxten av högkvalificerade, högproduktiva jobb – allt har samverkat i samma riktning.

Men de senaste decennierna har den svenska modellen undergrävts. Facken har tappat medlemmar. Arbetslöshetsförsäkringen har urholkats. Matchning och kunskap som konkurrensfördel har förbytts i att alla jobb är bättre än inget jobb.

Nu behöver fack, arbetsgivare och politiker utveckla program för att alla ska få komma till sin rätt i arbetet. Man kan inte förutsätta att alla jobb upplevs som meningsfulla, utvecklande och berikande. Makten över arbetets innehåll måste demokratiseras.

Det skulle ha ett värde i sig. Och det skulle sannolikt öka tilltron till demokratin i hela samhället.

David Eklind Kloo, projektledare för projektet "Arbetets mening", som Arena Idé och Handelsanställdas förbund drivit tillsammans, författare till rapporten "Hur har du det på jobbet?" "

Hur har du det på jobbet?

https://arenaide.se/wp-content/uploads/sites/2/2020/10/hur-har-du-det-pa-jobbet-1.pdf

Innehåll

Förord
Sammanfattning
Några resultat från undersökningen:

1. Inledning
1.1 Tillvägagångssätt
1.2 Undersökningens struktur
2. Hur vi har det på jobbet hänger ihop med vår syn på samhället
2.1 Hälften känner sig inte delaktiga i samhällets utveckling
2.2 Olika syn på Sveriges demokrati
2.3 Få känner sig lyssnade på av makthavare
2.4 Många upplever att andra har respekt för det de gör
2.5 De med ett bristande arbetsinnehåll litar mindre på andra
2.6 Slutsatser
3. Många kommer inte till sin rätt i sitt arbete
3.1 För en tredjedel förbättrar jobbet inte livskvaliteten
3.2 Demokratin brister på många arbetsplatser
3.3 Hälften upprepar samma arbetsmoment halva tiden eller mer
3.4 De med enkla arbetsuppgifter har mörkare syn på samhället
3.5 Arbetsmoment som inte behövs försämrar livskvaliteten
3.6 Många upplever att deras arbete inte gör världen bättre
3.7 Boreout – en risk att ta på allvar
3.8 De flesta ingår i en gemenskap med andra i arbetet
4. Avslutande diskussion och förslag
4.1 Fem förslag för ett mer meningsfullt arbetsliv
Källor
Tabellbilagan

"David Eklind Kloo

David Eklind Kloo har under ett års tid arbetat med projektet Arbetets mening på tankesmedjan Arena Idé. Projektet drivs av Arena Idé och Handelsanställdas förbund. David har också skrivit en bok om arbetets mening som utkommer hösten 2020. Den bygger till stor del på intervjuer med människor som berättar om sitt arbete.

David blev fackligt engagerad i Kommunal när han jobbade som vårdare på ett LSS-boende. De senaste tio åren har han arbetat på Handelsanställdas förbund. David har en kandidatexamen i filosofi och läser nu masterut- bildningen i religionsvetenskap vid Göteborgs universitet."

Och sedan något om den svenska arbetsrätten.

Januariöverenskommelsen var inte lätt att få till. De flesta har väl glömt bort det nu. Men det slutade med att Stefan Löfven blev statsminister och man hade undkommit att få Sverigedemokraterna som stöd för en högerregering. Centern ogillar Sverigedemokraterna.

Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti och när de frågades om vilken president de ville se i USA blev svaret Trump. Trump är inte en lämplig president för USA och Sverigedemokraterna är inte lämpliga i den svenska regeringen.

Tyvärr förstår inte kristdemokraterna det och vill bilda regering tillsammans med Sverigedemokraterna. Moderatledaren gilllar inte Sverigedemokraterna men kan ha dem som stöd för sin regering.

Västerledaen Jonas Sjöstedt vill ha bort Löfven som statsminister om han inte kan få centern att avstå från sin politik, vilket är svårt eller omöjligt.

Om Sjöstedt fullföljer sitt förslag att lägga misstroende mot Löfven får han hjälp av modererna att avsätta Löfven. Vem ska bilda regering då? Det är väl moderaterna och vem tror att de ska åstadkomma arbetsrätt som tillfredsställer vänsterpartiet ? Ingen. Det blir inte bättre för LO-medlemmarna med en moderatregering.

Regeringens förslag för arbetsrätten tycks vara ungefär samma som Svenskt Näringslivs förslag. Och det är de förslag som man kan räkna med. Och då kan man tycka att Svenskt Näringslivs förslag är det bättre om LO går med på det och de fortsätter den senska modellen med att arbetmarknadens parter sköter sakerna utan lagar, så som skett sedan Saltsjöbadsavtalet 1938.

Överenskommelser mellan parterna kan de vartefter justera efter förändringar som sker utan lagar som alltid är svåra att ändra.

LO bör alltså säga ja till Svenskt Näringsliv även om de inte gillar allt. Det kan inte bli bättre än så.

Vänsterledaren bör hjälpa till med att övertala LO att säga ja. Och sluta med att kräva Löfvens avgång, hans avgång skulle ju inte kunna leda till bättre förhållanden. Och Sjöstedt får väl förklara att han gjort vad han kunnat för att få ordning på sakerna.

Lagförslaget är utskickat på remiss och svar ska komma senast 26 oktober. Man bör beakta svaren, man vet inte hur de kommer att se ut.

I artikel den 22 oktober med LO-ordföranden:
Kommunal har sagt att avtalsförslaget som ni sade nej till var sämre än lasutredningen medan Metall har sagt att det var bättre.

Vad tycker du?
– Jag kan säga att det är mycket bättre. Jag vet inte vad det är som gör att Kommunal gick ut och sa att det var sämre. Som helhet kan de inte säga att det var sämre.

Innehåll i det följande

45 Ändringar i las räcker inte för att vässa arbetsmarknaden

47 Hotet om misstroende mot regeringen växer
49 Ewa Stenberg: Nu behöver Löfven bli politikens Houdini

51 Vänsterpartiets budgetmotion.
Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning
56 Knäck arbetslösheten och bekämpa kriminaliteten – Moderaternas budgetmotion för 2021

56 Utredning tillsätts för att utreda arbetsrätten Publicerad 25 april 2019

57 En moderniserad arbetsrätt.Dir. 2019:17 Publicerad 25 april 2019

67 Vad har utredningen kommit fram till?
67 Avslutad utredning A 2019:01 Utredningen om en moderniserad arbetsrätt
67 Sammanfattning
75 Författningsförslagen

76 Blixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las

78 V pausar hotet om misstroende mot regeringen
79 Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt. Et gick inte.

80 Vi förhandlar inte via regeringen. Svenskt Näringsliv
81 Svenskt Näringsliv vill se en ny modell för flexibilitet och trygghet i arbetslivet.

82 Ett starkt och enat LO är Susanna Gideons-sons främsta mål
84 Läs Susanna Gideonssons tal till kongressen

93 Sabuni (L): Vi kommer inte backa
94 Det här är förslaget som LO sade nej till

95 Samtal med parterna ska avvärja kris
96 Sjöstedt utvidgar sitt hot om att fälla Löfven

98 LO-ordföranden: Enskilda förbund kan göra upp med arbetsgivarna

100 Sista dansen mellan Sjöstedt och Lööf

101 S säger nej till M:s tokliberala arbetskraftsinvandring

103 Mitt i las-striden – Avci lämnar sitt arbetsmarknadsuppdra

104 Ledare: Strunta i LO – låt det nya avtalet bli verklighet

105 Arbetsförmedlingen skär ned

”Ändringar i las räcker inte för att vässa arbetsmarknaden”

DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201015
Det är inte realistiskt att tro att parterna på kort tid och genom förhandling ska hitta lösningarna på de komplicerade frågorna om en moderniserad arbetsrätt. Staten bör ta ett ekonomiskt medansvar så att alla arbetstagare får kompetensutveckling och möjlighet att ställa om till det arbetsmarknaden behöver, skriver arbetsrättsforskaren Carin Ulander-Wänman.

En arbetsmarknad i omvandling kräver större insatser än förändringar i lagen om anställningsskydd (las) för att tillgodose behoven av anpassning till ny teknik, digitalisering och AI både i företag och hos arbetstagare. Det är inte realistiskt att tro att parterna på kort tid och genom förhandling ska hitta lösningar på så stora och komplicerade frågor som arbetslöshetskassa, omställningsavtal och kompetensut-veckling. Dessa områden måste utformas så att de hakar i och förstärker varandra.

Staten behöver vara en aktör och ta ett ekonomiskt medansvar för att alla arbetstagare får kompetensutveckling och möjlighet att ställa om till det arbetsmarknaden behöver. Det krävs även ekonomiska styrsystem och en uttalad politisk vilja, att utbildningsinstitutioner har ett utbud som överensstämmer med vad som efterfrågas.

Analyserna om vilka konkreta nya kunskaper som krävs av arbetskraften behöver förbättras. Teknikleverantörer bör ha en skyldighet att bidra med att tala om vilka kunskaper som krävs för att arbetstagare optimalt ska kunna nyttja ny teknik.

En noggrann genomgång av Gudmund Toijers utredning ”En moderniserad arbetsrätt” som överlämnades till regeringen i början av juni visar att de förslag till förändringar i las som framförs både ger för- och nackdelar för arbetsgivare. Men effekten på samhällsnivå är mer oviss. Klart är att vi får en flexiblare och krångligare lagstiftning, mer administration och sannolikt ökar både antalet tvister i Arbetsdom-stolen och utdömda skadestånd.

Las kan behöva ändras, men det är inte första steget att ta för att stärka arbetstagares omställningsförmåga. Ett beslut om en moderniserad arbetsrätt i nuvarande form riskerar, under lång tid, att sätta punkt för det viktiga arbete som behövs för att vässa svensk arbetsmarknad. Snart riktas blicken mot andra områden i politiken och då är det för sent att få till stånd en helhetslösning för arbetsmarknadens omställ-ning.

Nedan följer en genomgång av vad den statliga utredningen kan innebära för arbetsgivare. Det ger en uppfattning om de här föränd-ringarna är tillräckliga eller ens rätt insatser för att tillgodose både stora och små företags behov av kompetensförsörjning.

1 Turordning. Rätten att undanta fem personer från turordningen ger större möjlighet att bestämma bemanning och i företag med högst sex anställda behövs ingen turordning. Undantagsmöjligheten minskar behovet av att träffa en överenskommelse med den facklig organisa-tionen om en avvikelse från lagens regler om turordning som ofta innebär ökade kostnader för att säga upp mindre produktiva/kompetenta arbetstagare med längre anställningstid. Den fackliga organisationen kan inte begära en gemensam turordning för flera driftsenheter på samma

ort. Det ökar möjligheterna för arbetsgivare att påverka vilka som sägs upp. Arbetsgivaren och inte ålder bestämmer vem som ska ha företräde till arbete vid turordning och återanställning om anställningstiden är lika lång.

En nackdel med förslaget är att om undantaget från turordning nyttjats kan det inte användas igen vid uppsägning som sker inom tre månader.

Det går inte längre att dela upp arbetsbristen och nyttja undantaget flera gånger. Viss reglering i utredningens förslag är ologisk. I några bestämmelser ska arbetstagare ha tillräckliga kvalifikationer och har då rätt till upplärning vid omplacering. Vid fastställande av turordning ska arbetstagare vid omplacering ha kvalifikationer för arbetet utan upplärning. Det blir svårt att göra rätt. För stora avsteg från den allmänt accepterade principen ”sist in först ut” riskerar att försvåra uppsägnings-processer.

2 Kompetensutveckling. Bestämmelserna om kompetensutveckling är en ny reglering i las. Den har en vag utformning och alla arbetstagare har inte alltid rätt till kompetensutveckling. Arbetstagarens tidigare utbildning eller erfarenhet begränsar skyldigheten att erbjuda kompetensutveckling. Om det krävs mycket resurser för att arbetstagare ska uppnå nya kvalifikationskrav är det inte alltid rimligt att arbetsgivare ska erbjuda insatserna.

Arbetsgivare med få anställda får också lättnader eftersom kompetensutvecklingsskyldigheten inte får bli för betungande. Om det går att visa att arbetstagare inte är motiverad för att utveckla sina kunskaper har inte arbetsgivare skyldighet att erbjuda insatser.
Informationsskyldighet om kompetensutveckling till både arbetstagarorganisationer och arbetstagare innebär en ökad administrativ börda.

Det finns också en risk för konflikter mellan arbetstagare och mellan arbetsgivare/fack då förväntningar på enskilda individers kompetensutveckling inte infrias.

3 Ogiltigförklaring av uppsägning/avsked. Ett stort problem som aviserats av arbetsgivare är att en anställning ska kvarstå fram till att en uppsägningstvist slutgiltigt avgjorts. Det blir ändring på det i utredningens förslag. Den nya ordningen innebär att arbetstagare vid en uppsägning/avsked måste visa sannolika skäl för att arbetsgivarens beslut är felaktigt. Förslaget minskar kostnaderna för lön och andra ersättningar under tvistetiden.

Att anställningen normalt upphör vid uppsägningstvist minskar risken för en dålig arbetsmiljö eller produktionsbortfall i verksamheten. Det blir lättare att avsluta anställningar, särskilt vid personliga skäl, utan att tvingas köpa ut arbetstagare och behovet av att använda avsked för ett snabbare avslut av anställningen minskar. Hos arbetsgivare med högst 15 arbetstagare kan en osaklig uppsägning/avsked inte ogiltigförklaras. Det kräver mindre insatser av arbetsgivare för att avsluta en anställning på grund av personliga skäl.

4 Utökat skydd för arbetstagare i allmän visstidsanställning. Förslaget innebär att arbetstagare i allmän visstidsanställning har möjlighet att kvalificera sig till återanställningsrätt på kortare tid. Det blir svårt att hålla reda på företrädesrätter för anställda i allmän visstid, vikarier, säsongsanställda och de som begär högre sysselsättningsgrad. Det innebär mer administration, ökad risk för misstag/tvister och skadestånd.
Nuvarande las är främst inriktad på att skydda arbetstagare som kan ha svårt att få ett nytt arbete om de blir uppsagda. Utredningen bygger på ett synsätt att det är nödvändigt att byta ut arbetstagare så att de mest

produktiva och kompetenta blir kvar i verksamheten. Då kan företag bli konkurrenskraftiga och får förutsättningar att växa. Det är olika föreställningar om vad som är bästa avvägningen mellan ett arbets-givar- och arbetstagarintresse, för att samhällsintresset om en hög sysselsättningsnivå ska gynnas maximalt.

Arbetsgivare är generellt måna om sina anställda, men ett utbyte av arbetstagare kan ibland vara nödvändigt. Då är alla betjänta av att det finns hållbara stödsystem som hjälper arbetstagaren vidare i arbets-livet. Fokus ska vara att bygga upp sådana system som samspelar med varandra, för det gynnar företag, arbetskraft och samhälle bäst.

Carin Ulander-Wänman, docent i arbetsrätt, juridiska institutionen, Umeå universitet "

" Hotet om misstroende mot regeringen växer

DN LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Efter LO:s nej i förhandlingarna om arbetsrätten rycker en misstroendeförklaring mot Stefan Löfven närmare. Vänsterpartiet håller fast vid sitt hot.

När arbetsmarknadens parter tidigare i veckan beslutade att återuppta förhandlingarna om arbetsrätten drog V-ledaren Jonas Sjöstedt tillfälligt tillbaka sitt misstroendehot mot statsminister Stefan Löfven.

Men efter LO:s besked att säga nej till det förslag som låg på bordet väcks Vänsterpartiets hot åter till liv.

– Vänsterpartiets hållning ligger fast, skriver Sjöstedt på Twitter.
M, KD och SD har sagt att de kommer att ställa sig bakom en misstroendeförklaring mot Löfven om det blir omröstning i riksdagen.

Därmed finns det en majoritet för att rösta bort den nuvarande regeringen.

Bakgrunden till hotet är det som regeringspartierna har kommit överens om i januariavtalet med Centern och Liberalerna. I avtalet står att arbetsrätten ska förändras, bland annat genom fler undantag från turordningsreglerna. Arbetsmarknadens parter får en chans att förhandla fram en sådan modell, annars genomförs förslagen från den utredning som regeringen har beställt.

För Vänsterpartiets del är utredningen ett rött skynke.

– Nu väntar vi på Löfvens svar, som är det som avgör helt hur vi kommer att agera framöver. Om de drar tillbaka att göra lag av las-utredningens förslag så kan han sitta kvar. Nu avgörs det här av hur Löfven ställer sig, säger Jonas Sjöstedt till TT.

Statsminister Stefan Löfven ger en skriftlig kommentar till DN:

– Jag har stor respekt för de olika ställningstaganden som meddelats från arbetsmarknadens parter. Regeringens utgångspunkt är att en förändring av anställningsskydd och omställning måste upprätthålla en grundläggande balans mellan parterna samt ha stöd från alla delar av arbetsmarknaden. Regeringen har nu tagit del av parternas besked och kommer nu att analysera läget, skriver Löfven.

C-ledaren Annie Lööf är besviken på att LO inte kunde möta sina motparter Svenskt Näringsliv och PTK.

– Organisationer som orkar ta ansvar i svåra situationer är värda respekt. LO har tyvärr visat sig oförmögna att ta det ansvaret. Det är mycket beklagligt och ett historiskt misstag, säger Lööf.

Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni beklagar att LO säger nej till det förslag som låg på bordet. Hon framhåller att nu är det utredningens förslag som gäller.

– Att utredningen om en moderniserad arbetsrätt nu ska genomföras är glasklart. Det behövs fler undantag i las, inte i januariavtalet, kommenterar Sabuni.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S):
– Jag konstaterar att både Svenskt Näringsliv och PTK säger att de behöver tid att få analysera det här nya läget, och jag har stor respekt för det.

– Det är ett svårt läge, och jag kommer bjuda in parterna för att samtala vidare, säger hon till TT.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se
Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Ewa Stenberg: Nu behöver Löfven bli politikens Houdini

DN LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Stefan Löfvens felbedömning kan bli hans fall. Arbetsmarknadens parter räddade inte statsministern undan en hotande regeringskris genom ett nytt avtal, som han hoppades. Nu krävs en politisk vighet som påminner om utbrytarkungen Houdinis för att kunna hålla ihop regeringsunderlaget.

Analys. DN:s politikkommentator
Harry Houdini är känd sedan över hundra år för sin osannolika förmåga att bryta sig ur kedjor, handklovar och tvångströjor.

Nu behöver statsministern visa att han är en politisk utbrytarkung som kan ta sig ur lika fastlåsta situationer. Löfvens regering sitter nämligen fastklämd mellan två beslutsamma och stadiga aktörer som inte vill backa.

Den första är Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt. Han hade hoppats att Vänsterpartiets hot om att avsätta hela regeringen om den försvagar anställningsskyddet skulle ge fackförbunden möjlighet att träffa ett avtal de var nöjda med. Då kunde Vänsterledaren utropa seger, lagom till sin avgång om ett par veckor.

Men sent på fredagseftermiddagen grusades förhoppningarna. LO kastade in handduken och lämnade förhandlingsbordet.

”Vi kommer inte att tolerera att Löfven sitter kvar som statsminister om regeringen går vidare med att göra las-utredningens förslag till lag”, twittrade Jonas Sjöstedt snabbt.

Han har makt att verkställa hotet. Kristdemokraterna har lovat att skriva under en begäran om misstroendeomröstning om statsministern tillsammans med V. När omröstningen sedan äger rum lovar KD, Moderaterna och Sverigedemokraterna att rösta med Vänsterpartiet mot Stefan Löfven (S).

Det är svårt att se någon utväg.

På andra sidan står januariavtalets partier, Centern och Liberalerna, och blockerar vägen ut. De hjälpte Stefan Löfven att förverkliga sitt politiska drömprojekt att splittra Alliansen och skapa ett mittensamarbete. För det tog de bra betalt. Löftet om att liberalisera arbetsrätten var juvelen i kronan för dem när de ingick januariavtalet.

Den vill Centern och Liberalerna inte släppa. De har tillsammans med regeringen skrivit direktiv till las-utredningen, tillsatt en utredare och skickat ut förslaget på remiss. Den 26 oktober går tiden ut. Annie Lööf (C) och Nyamko Sabuni (L) har varit tydliga med att utredningen måste genomföras om inget nytt avtal finns. Annars spricker januari-samarbetet.

Det syns ingen utväg där heller.
Stefan Löfvens plan för att komma undan allt detta var att arbetsmarknadens parter skulle rädda S ur knipan genom ett avtal.

Socialdemokraterna vill varken liberalisera arbetsrätten eller bli osams med LO. Men planen ser ut att stupa.

”En eventuell regeringskris, det får de politiska partierna hantera. Vi ska kämpa för att LO:s medlemmar ska ha bättre villkor för svensk arbetsmarknad”, sade LO-basen Susanna Gideonsson sent på fredagseftermiddagen.

Men något kryphål finns kanske ändå för statsministern.

Han skulle kunna utnyttja Liberalernas motvilja mot extraval (partiet ligger ju under fyraprocentsspärren i opinionen) samt att Centern har bränt broarna till sina allianskamrater och inte har något bra alternativ till januarisamarbetet. Kanske kan han trots att det ser nästan hopplöst ut erbjuda något för att få C och L att ändra i utredningsförslaget.

Eller så behöver han få Vänsterpartiet att backa från hotet om misstroendeomröstning. Det skulle förstås underlättas om regeringen förhandlade med V, men sådant förbjuder januariavtalet.

Den tredje möjligheten att bryta det låsta läget är att få parterna att göra ett tredje försök att nå ett avtal. ”Om himlen faller ner”, svarade Kommunals ordförande Tobias Baudin bestämt när han fick frågan om det kan hända.

Precis så svarade Moderatledaren i valrörelsen när han fick frågan om Moderaterna var beredda att regera utan att alla fyra borgerliga partierna var med. Det dröjde inte länge innan det visade sig att himlen fallit ned och att han var beredd att göra just det.

En regeringskris är inte oundviklig, men den kräver både utbrytarkonst och en annan av de egenskaper som gjorde Houdini stor: god marknadsföring.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

Vänsterpartiets budgetmotion.
Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning
Motion 2020/21:3170 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning (pdf, 1 MB)

10 Tryggt arbetsliv

De flesta människor tillbringar en betydande del av sitt vakna, vuxna liv på arbetet. Man säljer sin arbetskraft och får lön i form av pengar.

Man definierar därigenom mycket av sin sociala position, sina möjligheter och friheter, sitt välstånd och sin välfärd. Det spelar alltså en avgörande roll för varje samhälle, vilka förhållanden som råder i och runt arbetet: vad det är för uttalade och outtalade förväntningar som finns på den som befinner sig i ett arbete, vilka maktrelationer som etableras och vilka möjligheter man har att förändra dem.

En hög sysselsättningsgrad och en stark arbetsrätt är avgörande för arbetstagarnas trygghet på arbetsmarknaden. Det är en samhällelig angelägenhet att människor inte lämnas utanför arbetsgemenskapen. På arbetet är det viktigt att arbetsrätten ger ett grundläggande skydd mot arbetsgivarens godtycke. Så får också arbetstagarna en kollektiv styrka gentemot arbetsgivarna. Full sysselsättning och en stark arbetsrättslagstiftning bidrar således till att utjämna de i grunden ojämlika maktförhållandena mellan arbetstagare och arbetsgivare.

10.1Arbetsförmedling och arbetsmarknadspolitik

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv statlig arbetsmarknadspolitik med tonvikt på god matchning, kunskapshöjande insatser och funktionella stöd riktade till de individer som bäst behöver dem. Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad där människors kompetens och vilja att arbeta tas till vara. En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för att kunna föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Arbetsförmedlingen ska finnas i hela landet för att garantera att alla medborgare ges ett likvärdigt stöd oavsett var man bor.

Coronapandemin har slagit hårt mot svensk arbetsmarknad och skapat allvarliga problem. Arbetslösheten har skjutit i höjden och riskerar för alltför många att bli alltför långvarig. Enligt Arbetsförmedlingens veckostatistik var 476 355 personer inskrivna som arbetslösa i slutet på augusti. Det motsvarar en arbetslöshet på 9,2 procent, en siffra som kan komma att öka ytterligare. Många av de arbetstillfällen som försvunnit under krisen kommer sannolikt inte tillbaka. Samtidigt har efterfrågan på arbetskraft ökat i en del branscher, såsom vård och omsorg, dagligvaruhandel med mera. I vissa branscher är behovet av utbildad personal mer bestående. Enligt en prognos från Arbetsför-medlingen kommer det, om fem år, att saknas 100 000 personer som har den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. Andra prognoser som tar hänsyn till behovet av högkvalitativa välfärdstjänster och ett växande

antal äldre pekar på flerdubbelt större behov. Det viktigaste för att möta arbetslösheten är kraftfulla investeringar – i infrastruktur, klimatomställning och välfärdstjänster.

Det behövs även en rejäl satsning på möjligheterna att lära nytt och att ställa om.

För att motverka ytterligare omfattande och djupgående problem för individer och samhälle krävs det ett kraftfullt agerande från statens sida. Det inbegriper en arbetsmarknadspolitik för stöd och omställning som snabbt kan skalas upp. Dessvärre befinner sig den viktigaste myndigheten för att utgöra ett verktyg för en sådan politik, Arbetsförmedlingen, i ett sargat och osäkert läge redan tiden före pandemin.

Kraftiga nedskärningar i form av uppsägningar och nedläggningar av lokala kontor är ett resultat av den budget som högerpartierna drev igenom i december 2018 och som regeringen valt att inte återställa.

Utöver det har regeringen, Liberalerna och Centerpartiet kommit överens om att privatisera stora delar av Arbetsförmedlingens verksamhet. Vänsterpartiet säger nej till dessa försämringar. Vi vill i stället att Arbetsförmedlingen ska reformeras i en helt annan riktning och att detta ska ske på basis av en seriös och genomtänkt diskussion om den samlade arbetsmarknadspolitiken. Det kräver förutom ändringar av Arbetsförmedlingens uppdrag även en större samverkan med andra myndigheter och instanser, där den enskildes behov och samhällets vilja att stödja står i centrum.

Vi vill att myndigheten ska fokusera på att rusta de arbetssökande och matcha dem mot de jobb som finns och växer fram. Insatserna ska vara individuellt anpassade och effektiva. Samrådet mellan Arbetsför-medlingen och arbetsmarknadens parter bör stärkas i syfte att ta till vara parternas unika kompetens om arbetsmarknadens funktionssätt.

Myndighetens samverkan med kommuner, regioner och näringsliv bör utvecklas. Verksamheten ska bedrivas i offentlig regi utan vinstin-tresse, och antalet privata aktörer bör begränsas.

Med dagens kaotiska situation som utgångspunkt vill höja anslagen till myndigheten med 1,5 miljarder kronor år 2021 och behålla Arbetsförmedlingen i offentlig regi. Det är helt nödvändigt att för att Arbetsförmedlingen ska kunna hantera den snabbt stigande arbetslös-heten och erbjuda de arbetslösa stöd och utbildning.

10.2 Utbildning och möjlighet till omställning

Arbetsmarknadsutbildning är ett av de viktigaste verktygen i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det leder i hög utsträckning till arbete och ger långsiktigt positiva effekter på deltagarnas arbetsinkomster. Trots detta har antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskat de senaste åren. Vänsterpartiet anser att fler arbetslösa borde ges möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning. För att åstadkomma detta bör antalet platser utökas. Samtidigt behöver kvaliteten på utbildningarna förbättras och i högre grad än i dag riktas mot bristyrken. Särskild vikt bör läggas på att erbjuda utbildningar till kvinnor som fortfarande är underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna.

Utöver traditionell arbetsmarknadsutbildning bör Arbetsförmedlingen få utökade möjligheter att hänvisa arbetssökande till utbildningar inom det reguljära utbildningssystemet. Det ökar möjligheterna till omställning vid arbetslöshet genom att arbetssökande kan bedriva studier

inom det reguljära utbildningssystemet som om det vore en arbetsmarknadsutbildning med bibehållen arbetsmarknadspolitisk ersättning (dvs. aktivitetsstöd i nivå med a-kassan). Utbildningsinsats och utbildningsnivå bör avgöras utifrån individens behov och förut-sättningar att få ett varaktigt arbete. Fokus ska ligga på utbildningar inom bristyrken och utbildningar som leder till påbyggnad av befintlig kompetens. Vänsterpartiet vill därför höja såväl Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag som anslaget till aktivitetsstöd.

Vänsterpartiet anser även att antalet utbildningsplatser bör utökas.

Många arbetssökande saknar i dag grundläggande utbildning.

Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete, och det är även nödvändigt för att kunna studera vid en yrkeshögskola eller ett universitet. För att öka människors möjligheter på en arbetsmarknad som ställer allt högre krav vill vi utöka antalet platser inom den kommunala vuxenutbildningen. Genom att satsa mer på utbildning och kunskapshöjande insatser rustar vi de arbetssökande för att bättre möta arbetsmarknadens efterfrågan. Utbildningen ska hålla hög kvalitet och vara anpassad efter individens behov, kompetens och förutsättningar. Utbildning ska vara både en rättighet och en möjlighet i hela landet.

För att höja kvaliteten i högskolans utbildningar och för att bättre möta arbetsmarknadens behov av kompetensutveckling bör högskolans styrning och resurstilldelning ses över i linje med några av de förslag som lyfts av Styr- och resursutredningen.

För individer som står väl rustade och som har utbildning och kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden samt ett bra kontaktnät är insatser för matchning ofta tillräckliga. För många andra är praktik, arbetsmarknadsutbildning eller andra kompetenshöjande insatser viktiga och gör skillnad för chanserna på arbetsmarknaden.

För den som varit arbetslös länge eller har nedsatt arbetsförmåga kan arbetsmarknadsåtgärder i form av en subventionerad anställning utgöra vägen in på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa de grupper som står längst från arbetsmarknaden att få ett jobb. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2018:14). Vänsterpartiet vill därför satsa mer på effektiva, individanpassade arbetsmarknadsåtgärder utformade efter den enskildes behov. Anställningsvillkoren ska följa, eller vara likvärdiga med, kollektivavtal. För att motverka fusk, oegentligheter och överutnyttjande bör regelverket kring subventionerade anställ-ningar stramas upp. Oseriösa arbetsgivare ska inte kunna använda subventionerade anställningar som ett sätt att dumpa löner och villkor. Under förra mandatperioden vidtog regeringen ett antal åtgärder för att skapa ordning och reda bland de subventionerade anställningarna.

Vänsterpartiet välkomnar detta men anser att det krävs ytterligare åtgärder för att stävja de problem som finns. Vi vill därför bl.a. införa en maxgräns för antalet subventionerade anställningar per arbets-givare, skärpa för- och efterhandskontrollen av arbetsgivare som tar emot subventioner och införa sanktionsavgifter mot de arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden.

För personer som står långt från arbetsmarknaden är det särskilt viktigt med en fungerande arbetsförmedling i offentlig regi och att insatserna på området styrs om från billiga insatser, utbildningar och anställ-

ningsformer till att fokusera på yrkesutbildning och SFI. Vänsterpartiet anser även att långtidsarbetslösa ska ha rätt till en grundläggande gymnasieutbildning med studiestöd, att de behövliga åtgärder kring subventionerade anställningar som anges ovan ska vidtas samt att rätten till omskolning efter ett antal år i yrkeslivet för att kunna gå en utbildning mot ett annat yrke ska lagfästas.

Vänsterpartiet avsätter 2 miljarder kronor för arbetsmarknadspolitiska program. Vi avvisar även regeringens satsning på upphandlade matchningstjänster om 1 miljard kronor 2021, 1,5 miljarder kronor 2022 och 2 miljarder kronor 2023.

10.3 Satsningar på arbetsmiljöfrågor

Alla människor har rätt att arbeta i en trygg och säker arbetsmiljö som ger yrkesmässig och personlig utveckling – en arbetsmiljö som gör det möjligt att avsluta sitt yrkesliv med bibehållen fysisk och psykisk hälsa. I dag finns det stora brister i arbetsmiljön på svensk arbets-marknad, vilket leder till skador, sjukdomar och dödsfall. För att mot-verka detta krävs satsningar för en bättre arbetsmiljö.

Vänsterpartiet vill därför genomföra en bred arbetsmiljösatsning med fokus på Arbetsmiljöverkets arbete, skyddsombudsverksamheten och företagshälsovården. Arbetsmiljöverket behöver få ökade resurser till, och prioritera, arbetet med tillsyn, inspektion och kontroll. För att upprätthålla, utveckla och förstärka myndighetens viktiga arbete förstärker vi Arbetsmiljöverkets anslag. Därigenom kan fler inspektö-rer anställas och fler inspektioner genomföras. På så sätt garanteras långsiktigheten i arbetsmiljöarbetet.

Arbetsmiljöverket behöver även ges mer resurser till särskilda uppdrag i form av tillsynsinsatser, analyser och kunskapssammanställningar m.m. Uppdragen ger möjlighet att genomföra riktade insatser och analyser av specifika branscher och företeelser på arbetsmarknaden. Vi avsätter 100 miljoner kronor per år för detta.

Resurserna till de regionala skyddsombuden, som har en central roll i det systematiska och förebyggande arbetsmiljöarbetet, behöver öka. För att skyddsombuden ska kunna utföra sitt uppdrag behöver de ges goda förutsättningar för utbildning, vidareutbildning och fortbildning.

I syfte att stärka utbildningen av skyddsombud avsätter vi 20 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Företagshälsovården är en viktig aktör i arbetet med att motverka olika former av arbetsrelaterad ohälsa. I dag har endast 65 procent av arbetstagarna tillgång till företagshälsovård. Vänsterpartiet vill att alla arbetstagare ska ha tillgång till en högkvalitativ företagshälsovård som fokuserar på hälsa och ohälsa kopplat till arbetsförhållanden. Vi vill därför att regeringen tar initiativ till att, i samverkan med arbetsmarknadens parter, skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare.

10.4 Arbetslöshetsförsäkringen

En arbetslöshetsförsäkring som ger inkomsttrygghet vid arbetslöshet är en central del avden svenska arbetsmarknadsmodellen och avgörande för den enskildes trygghet och handlingsutrymme. En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring ökar rörligheten på arbetsmark-naden, förhindrar underbudskonkurrens och upprätthåller inkomster på en an-

ständig nivå i tider av arbetslöshet. Under den borgerliga regeringen 2006–2014 raserades målmedvetet och strategiskt viktiga delar av arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differen-tierade avgifter infördes. Som en följd av högerns kraftiga försäm-ringar av arbetslöshetsförsäkringen ställdes en stor grupp löntagare utanför försäkringen. Under den förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och regeringen vissa förbättringar av arbetslöshets-försäkringen. Däribland höjdes ersättningsnivåerna, en ny deltids-begränsningsregel infördes och villkoren för förtroendevalda ändrades.

Förändringarna var viktiga och nödvändiga. För att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring måste dock fler åtgärder vidtas. Vänsterpartiets mål är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet. Vi vill därför höja den högsta dagpenningen och grundbeloppet (tak och golv), indexera ersättningsbeloppen till löneutvecklingen, höja ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd och förbättra kvalificerings- och ersättningsvillkoren. Reformerna ska ske successivt.

I årets vårändringsbudget stärkte regeringen arbetslöshetsförsäkringen tillfälligt genom att dels höja ersättningsnivåerna, dels införa lättnader i arbets- och medlemsvillkoren. Vänsterpartiet välkomnar det, men vill samtidigt betona att det inte är tillräckligt och att arbetslöshetsför-säkringen behöver permanenta förbättringar. Behovet av en funge-rande arbetslöshetsförsäkring minskar inte när den mest akuta delen av krisen har passerats. I budgetpropositionen föreslår regeringen att förstärkningen av arbetslöshetsförsäkringen ligger kvar de två kommande åren, därefter försvinner den. Vänsterpartiet föreslår däremot att höjningen av ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen och för aktivitetsstödet permanentas, att lättnaden i arbetslöshetsförsäkringens arbetsvillkor bibehålls samt att studerandevillkoret återinförs.

Vi tillför totalt 1,5 miljarder kronor år 2021 och år 2022 och 4,1 miljarder kronor år 2023 för dessa ändamål.

I dag är mindre än 70 procent av arbetskraften medlem i en a-kassa.

Bland unga är täckningsgraden ännu lägre. Om utvecklingen fortsätter urholkas förtroendet för systemet och arbetslöshetsförsäkringen förlorar i legitimitet. Icke-medlemskap riskerar att bli norm på många arbetsplatser. För att värna den svenska arbetsmarknadsmodellen och arbetslöshetsförsäkringens legitimitet är det viktigt att vi har en väl fungerande a- kassa med hög täckningsgrad. För att få fler personer att gå med i en a-kassa bör tröskeln för medlemskap sänkas.

Vänsterpartiet vill därför återinföra avdragsrätten för a-kasseavgiften. Vänsterpartiet föreslår även att en skattereduktion på 25 procent av fackföreningsavgifter införs. En skattereduktion för fackförenings-avgift sänker kostnaden för fackligt medlemskap och möjliggör för fler att gå med i facket, vilket kan leda till högre organisationsgrad och en högre facklig närvaro.

Knäck arbetslösheten och bekämpa kriminaliteten – Moderaternas budgetmotion för 2021
Motion 2020/21:3422 av Ulf Kristersson och Elisabeth Svantesson (båda M)

(pdf, 956 kB)
Motion 2020/21:3422 av Ulf Kristersson och Elisabeth Svantesson (båda M) (pdf, 956 kB)

Har inte sett något om LAS

Pressmeddelande från Arbetsmarknadsdepartementet

Utredning tillsätts för att utreda arbetsrätten Publicerad 25 april 2019

Regeringen har beslutat att tillsätta en särskild utredare för att utreda en modernisering av arbetsrätten. Direktiven för utredningen är att fokusera på fyra deluppdrag och den färdiga utredningen ska över-lämnas till regeringen i maj nästa år.

Regeringen har tillsatt en utredning för att föreslå hur arbetsrätten kan moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls.

Till särskild utredare har regeringen utsett justitierådet Gudmund Toijer.

Tillsättandet av utredningen och utformningen av direktiven bygger på januariavtalet, den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 maj 2020. Enligt januariavtalet ska förändringarna i LAS genomföras senast 2021.

Fyra områden i utredningen
Utredningen ska ha den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt för sina överväganden och förslag. Utredningen ska biträdas av bland annat en expertgrupp av ekonomer och samråda med en referensgrupp bestående av företrädare för arbetsmarknadens parter och företrädare för de små och medelstora företagen.

Uppdraget till utredningen innehåller fyra deluppdrag:

- Utredningen ska utarbeta författningsförslag för tydligt utökade undantag från turordningsreglerna i LAS.

- Utredningen ska utarbeta författningsförslag för att inom ramen för anställningen stärka arbetsgivarnas ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga.

- Utredningen ska utarbeta författningsförslag som särskilt för mindre företag innebär lägre kostnader vid uppsägning samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls.

- Utredningen ska överväga författningsförslag i syfte att skapa en bättre balans i anställningsskyddet för personal med olika anställningsvillkor.

Arbetsmarknadens parters autonomi och självständighet är en förutsättning för att parterna fortsatt ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen på arbetsmarknaden i syfte att skapa flexibla lösningar som är anpassade för olika branscher. Utredningens förslag bör därför samlat innebära att en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls. Det är också viktigt att arbetsmarknadens parter har möjlighet att bygga vidare på de kollektivavtalslösningar som redan finns.

Utredningen ska särskilt beakta mindre företags behov av flexibilitet. Utredningen ska också beakta vilka konsekvenser de författningsförslag som lämnas kan ge för den sammantagna anställningstryggheten för arbetstagare.

Presskontakt
Sofia Brändström
Pressekreterare hos arbetsmarknadsminister Ylva Johansson
Telefon (växel) 08-405 10 00
Genväg
- **Kommittédirektiv: En moderniserad arbetsrätt**
-
-
-**Kommittédirektiv från Arbetsmarknadsdepartementet**

En moderniserad arbetsrätt.Dir. 2019:17

Publicerad 25 april 2019

En särskild utredare ska föreslå hur arbetsrätten kan moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls.

Ladda ner:
- En moderniserad arbetsrätt, Dir. 2019:17 (pdf 215 kB)

Utredaren ska
- utarbeta författningsförslag för tydligt utökade undantag
- från turordningsreglerna,
- utarbeta författningsförslag för att inom ramen för
- anställningen stärka arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga,
- utarbeta författningsförslag som särskilt för mindre företag
- innebär lägre kostnader vid uppsägningar, samtidigt som
- rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls, och
- överväga författningsförslag i syfte att skapa en bättre
- balans i anställningsskyddet för personal med olika
- anställningsvillkor.
-

Utredaren ska i dessa frågor och generellt särskilt beakta mindre företags behov av flexibilitet. Utredaren ska ha den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt för sina överväganden och förslag.

Utredaren ska samråda med en referensgrupp bestående av företrädare för arbetsmarknadens parter och företrädare för de små och medelstora företagen. **Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2020.**

Utmaningar på dagens arbetsmarknad som gör att både arbetsgivarnas och arbetstagarnas förutsättningar och behov förändras

Sverige har hög sysselsättning, i synnerhet bland kvinnor och äldre, jämfört med de flesta andra länder. Samtidigt finns flera utmaningar. En sådan utmaning är att arbetsmarknaden i Sverige blir alltmer tudelad mellan å ena sidan personer som har yrkeserfarenhet och längre utbildning – som har lätt att få arbete – och å andra sidan personer utan yrkeserfarenhet och med kort utbildning – som har allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Många personer hamnar också varaktigt utanför arbetsmarknaden, även när efterfrågan på arbetskraft är stor. Inte minst gäller detta unga och nyanlända.

Arbetslösheten bland utrikes födda är i dag väsentligt högre än bland inrikes födda. Det behövs därför ökad rörlighet på svensk arbetsmarknad och fler vägar in för personer som har en svag ställning, t.ex. genom tidsbegränsade anställningar. Om kostnaderna vid uppsägningar är höga och oförutsägbara kan det leda till att företag inte vågar anställa, vilket särskilt riskerar att drabba personer som står längre ifrån arbetsmarknaden. Fler arbetstagare måste också vilja och kunna byta arbetsinriktning under livets gång. Samtidigt pågår kontinuerligt en snabb strukturomvandling av näringslivet och arbetsmarknaden i övrigt som leder till att många nya arbetstillfällen uppstår.

Förhållandena på arbetsmarknaden liksom i övriga samhället påverkas av bland annat globalisering, digitalisering och teknisk utveckling. Offentlig och privat sektor påverkas på olika sätt av de förändrade förhållandena. Detta gör att både arbetsgivarnas och arbetstagarnas förutsättningar och behov förändras. Utvecklingen innebär att arbetsgivare behöver ökad flexibilitet och förutsägbarhet för att kunna anpassa sina verksamheter och klara konkurrensen. Inte minst gäller detta mindre företag. Arbetstagarna å sin sida behöver ett skydd som är anpassat för den nya arbetsmarknaden, där en viktig del av tryggheten består av kontinuerlig kompetensutveckling inom anställningen och därigenom förstärkt anställningsbarhet. Det allmänna spelar även en viktig roll genom de möjligheter till kompetensutveckling och utbildning som erbjuds inom utbildningsväsendet. Självfallet har individen också ett eget ansvar för sin kompetensutveckling.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. Statens roll är att genom ett ändamålsenligt regelverk och andra styrmedel säkerställa goda arbetsvillkor och underlätta tillkomsten av nya jobb samtidigt som förutsättningar skapas för arbetsmarknadens parter att i kollektivavtal ta ansvar för villkorens närmare utformning. Att parterna tar ett stort ansvar för regleringen av arbetsmarknaden och anpassar villkoren efter förutsättningarna i olika branscher och utifrån ökade krav på snabb omställning stärker Sveriges konkurrenskraft och är en viktig del av den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Alla arbetsgivare omfattas inte av kollektivavtalade lösningar. För dessa arbetsgivare och deras anställda blir utformningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen särskilt viktig.

Utgångspunkter för uppdraget

Arbetsrätten ska moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls. Arbetsrätten ska ge företagen flexibilitet och skydda den enskilda arbetstagaren mot godtyckliga uppsägningar.

Utredaren bör bland annat ta hänsyn till att dagens arbetsmarknad präglas av ett större behov av både flexibilitet och rörlighet än när anställningsskyddet infördes. Utredaren bör ta som utgångspunkt att arbetstagares trygghet på dagens arbetsmarknad i praktiken i ökande utsträckning avgörs av om individens kunskaper och kompetens motsva-

rar vad som efterfrågas på arbetsmarknaden. Utredarens förslag bör sammantaget innebära en ökad flexibilitet för arbetsgivaren när det gäller personalstyrkans sammansättning, samtidigt som arbetsgivarens ansvar för de anställdas kompetensutveckling och omställningsförmåga stärks. Utredarens förslag bör också sammantaget innebära ökade möjligheter för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att kunna anställas.

Arbetsmarknadens parters autonomi och självständighet är en förutsättning för att parterna fortsatt ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen på arbetsmarknaden i syfte att skapa flexibla lösningar som är anpassade för olika branscher. Utredarens förslag bör därför samlat innebära att en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls.

Kollektivavtalslösningar mellan arbetsmarknadens parter och en fortsatt hög anslutningsgrad, både bland arbetsgivare och arbetstagare, bör fortsatt eftersträvas. Det är också viktigt att arbetsmarknadens parter har möjlighet att bygga vidare på de kollektivavtalslösningar som redan finns på central och lokal nivå. Utredaren ska ha den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt för sina överväganden och förslag.

Mindre företag utgör en stor andel av företagandet i Sverige och det är i dessa företag som många av de nya jobben skapas. Utvecklingen går också mot att den genomsnittliga storleken på företag minskar. Utifrån de utmaningar som finns på dagens arbetsmarknad är det därför viktigt att utredaren särskilt beaktar de mindre företagens behov av flexibilitet.

Utredaren ska samtidigt beakta vilka konsekvenser de författningsförslag som lämnas kan ge för den sammantagna anställningstryggheten för arbetstagare.

Lagen (1982:80) om anställningsskydd, anställningsskyddslagen, gäller för både privat och offentlig sektor. Det är viktigt att eventuella lagförslag följer den generella systematiken i anställningsskyddslagen och gäller för båda sektorerna. Utredaren bör dock beakta att det kan finnas olika utmaningar i de olika sektorerna och att särskilda bestämmelser i t.ex. regeringsformen, lagen (1994:260) om offentlig anställning och lagen (1994:261) om fullmaktsanställning gäller för offentligt anställda.

Utredaren ska beakta vad som tidigare framkommit i nationalekonomisk och arbetsrättslig forskning samt övrigt kunskapsunderlag på området.

Det är viktigt att utredaren beaktar att de författningsförslag som lämnas inte ska vara tvistedrivande och att de ska vara förenliga med EU-rätten och med Sveriges övriga internationella åtaganden.

Författningsförslagen ska inte leda till nya åtaganden för det allmänna.

Som utgångspunkt för uppdraget gäller också vad som anges i punkt 20 i den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet (januariavtalet):

Arbetsrätten moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls. Arbetsrätten ska ge företagen flexibilitet och skydda den enskilde arbetstagaren mot godtyckliga uppsägningar.

Lagen om anställningsskydd ska ändras genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna. Utredningen som får i uppdrag att utarbeta denna lagändring ska vidare lägga förslag som, särskilt för mindre företag, innebär lägre kostnader vid uppsägningar, samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls.

Utredningen ska föreslå hur arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och den anställdes omställningsförmåga stärks. Utredningen ska också arbeta med förslag som skapar en bättre balans i anställningsskydden för personal med olika anställningsvillkor.

Utredningen ska i dessa frågor och generellt särskilt beakta de små och medelstora företagens behov av flexibilitet och ska, utöver kontakter med arbetsmarknadens parter, ha kontakt med dessa företags organisationer. Om parterna når en överenskommelse om hur LAS ska reformeras på ett sätt som ger ökad flexibilitet ska regeringen istället lägga förslag i linje med parternas överenskommelse. I annat fall genomförs utredningens förslag.

Uppdraget att föreslå tydligt utökade undantag från turordningsreglerna

Behovet av flexibilitet på dagens arbetsmarknad
Företags och andra verksamheters överlevnad och utveckling är avgörande för Sveriges sysselsättning och ekonomi. Ett mer globalise-rat samhälle där ny teknik sprider sig snabbt ställer krav på stor anpassningsförmåga och ständig utveckling. Företag och andra verksamheter behöver kunna behålla nyckelkompetens i samband med omstruktureringar för att klara av konkurrensen och för att verksam-heter ska kunna växa. Detta gäller särskilt för mindre företag som har mindre marginaler att hantera personal- nedskärningar och där den möjlighet som dagens turordningsregler ger att behålla enskilda nyckelpersoner kan vara avgörande för företagets överlevnad. När det befintliga undantaget från turordningsreglerna infördes ansågs det också vara ett av flera sätt att stimulera såväl småföretagande som små företags möjlighet att öka kompetensen i företaget – genom att kunna anställa välutbildad och kompetent personal utan att dessa försätts i en situation där de känner ett automatiskt hot om att bli de första som sägs upp vid arbetsbrist.

Därtill finns ett behov av ökad flexibilitet och rörlighet för arbetstagare men framför allt ett behov av fler vägar in för dem som i dag står utanför arbetsmarknaden.

Omplacering och turordningsregler vid arbetsbrist

Vid en arbetsbristsituation aktualiseras i första hand den allmänna omplaceringsskyldigheten enligt 7 § anställnings- skyddslagen. Först sedan omplaceringsmöjligheterna har uttömts och om verksamheten fortfarande har övertalighet får arbetstagare sägas upp. Då ska turordningsreglerna i 22§ anställningsskyddslagen tillämpas.

Turordningsreglerna är tillämpliga då flera arbetstagare vid en uppkommen arbetsbrist konkurrerar om de arbeten inom den arbetsbristdrabbade turordningskretsen som kommer att finnas kvar i verksamheten. Arbetsgivaren gör en bedömning av vilka arbetstagare som med hänsyn till anställningstid, omplacering och tillräckliga kvalifikationer ska vara kvar. Den bärande principen för turordnings-reglerna är att arbetsgivaren inte fritt kan välja vem som ska sägas upp vid en driftsinskränkning. I stället gäller principen om ”sist in, först ut”, dvs. att arbetstagare med längre anställningstid har företräde till fortsatt anställning framför arbetstagare med kortare anställningstid. I dagsläget kan arbetsgivare med högst tio anställda undanta två personer som enligt arbetsgivarens bedömning är av särskild betydelse för den fortsatta verksamheten från turordningen.

Turordningsreglerna är semidispositiva, vilket betyder att arbetsmarknadsparterna kan förhandla om avsteg från reglerna i syfte att skapa flexibla lösningar som passar olika branscher. Det är vanligt att parterna når förhandlade lösningar om hur reglerna ska tillämpas. Hur vanligt det är skiljer sig dock mellan olika branscher. Alla arbetsgivare omfattas inte heller av kollektivavtalade lösningar. För dessa arbetsgivare och deras anställda blir utformningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen särskilt viktig.

Undantag från turordningsreglerna ska tydligt utökas

Dagens turordningsregler avgör i vilken ordning arbetstagare kan sägas upp baserat på hur länge de har varit anställda. Det riskerar att inverka negativt på rörligheten på arbetsmarknaden, vilket i sin tur kan försvåra möjligheterna för personer utan yrkeserfarenhet och med kort utbildning, exempelvis vissa unga och nyanlända, att etablera sig på arbetsmarknaden.

Olika arbetstagare har olika kompetenser och att kunna behålla nyckelkompetens är ofta avgörande vid en neddragning. Företag och andra arbetsgivare behöver därför ha möjlighet att påverka personalstyrkans sammansättning vid en omstrukturering eller neddragning. Detta är särskilt viktigt för mindre företag som har ett större behov av att kunna behålla nyckelkompetens och samtidigt mer begränsade möjligheter att omplacera arbetstagare än vad arbetsgivare med många anställda har. Utredaren ska beakta företagens behov av flexibilitet och utifrån detta föreslå tydligt utökade undantag från turordningsreglerna. Utredarens uppdrag omfattar hela 22 § anställ-ningsskyddslagen, däribland reglerna om utformningen av turordningskretsar.

Utredaren ska

• redogöra för hur turordningsreglerna tillämpas i dag medbeaktande av kollektivavtalslösningarna påarbetsmarknaden,

• beskriva behoven av ökad flexibilitet på arbetsmarknadenoch i arbetsrättslagstiftningen avseende turordningsreglernaoch då särskilt analysera de mindre företagens behov,

• beskriva hur undantagen från turordningsreglerna kanutökas för att öka arbetsgivarnas flexibilitet och undersökaolika alternativ för detta, och

• utarbeta författningsförslag för tydligt utökade undantag från turordningsreglerna i anställningsskyddslagen.

Undantagen från turordningsreglerna bör vara konkreta och utformas på ett sätt som inte hämmar företagens benägenhet att anställa och som inte innebär tillväxtbarriärer för företag. Beskrivningen av behoven av ökad flexibilitet avseende turordningsreglerna bör innehålla en uppdelning mellan privat och offentlig sektor.

När förslag på tydligt utökade undantag från turordningsreglerna utarbetas bör utredaren, under förutsättning att undantagen i sig är konkreta, särskilt beakta mindre företags möjligheter att behålla rätt kompetens liksom arbetstagarens möjlighet att inte enbart bedömas efter anställningstid, utan i högre grad efter sin kompetens.

När författningsförslagen utarbetas ska utredaren beakta eventuella konsekvenser på befintliga kollektivavtalslösningar samt hur arbetsmarknadens parters roll kan påverkas av de föreslagna åtgärderna när det gäller att genom kollektivavtal lösa turordningsfrågor. Arbetstagarorganisationernas rätt att förhandla om turordningen vid arbetsbristuppsägningar ska fortsatt finnas kvar. Utredaren bör även värna parternas möjlighet att i kollektivavtal, på både central och lokal nivå, avvika från reglerna om turordning.

När författningsförslagen utarbetas bör utredaren även beakta Pensionsgruppens slutsats att arbetslivet behöver förlängas i takt med den ökade livslängden.

Uppdraget att stärka arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och den anställdes omställningsförmåga

Anställdas behov av kompetensutveckling på dagens arbetsmarknad

Internationell konkurrens och teknisk strukturomvandling, inklusive digitalisering, kräver snabb utveckling och nya kvalifikationskrav uppkommer ständigt. Det är därför viktigt att arbetstagare har möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling genom hela sitt yrkesverksamma liv, inklusive att i högre grad få ta del av kompetensutveckling inom ramen för sin anställning för att kunna utföra sina arbetsuppgifter och följa med i utvecklingen inom sitt yrke. Här har arbetsgivarna ett stort ansvar då de har rätt att leda och fördela arbetet.

Kompetensutveckling är ett gemensamt intresse för både arbetsgivare och arbetstagare och därutöver viktigt för en väl fungerande arbetsmarknad. Det allmänna spelar också en viktig roll genom de möjligheter till kompetensutveckling och utbildning som erbjuds inom utbildningsväsendet.

Samhällsutvecklingen gör även att det är allt viktigare för arbetsgivare att avgöra vilken kunskap som kommer att behövas på längre sikt. En verksamhets framgång är i många fall beroende av förmågan att snabbt kunna förändra systemen liksom utbudet av varor och tjänster, vilket ställer krav på de anställdas kompetens. Den enskilda arbetstagaren måste följa med i utvecklingen och förnya sin kunskap kontinuerligt. Även arbetsgivare har ett stort intresse av att de anställda har rätt kompetens för att kunna vara konkurrenskraftiga. Arbetstagaren måste också fortsätta att lära för att kunna påverka sin yrkesutveckling och förbli attraktiv på arbetsmarknaden.

Arbetstagares rätt till kompetensutveckling inom ramen för anställningen

Av reglerna om saklig grund för uppsägning inklusive arbetsgivarens omplaceringsskyldighet i anställnings- skyddslagen följer att arbetsgivare har ett visst ansvar för arbetstagares kompetensutveck-ling. Detta ansvar finns inte reglerat i lagen utan har vuxit fram i Arbetsdomstolens praxis. Kopplingen till anställningsskyddet sätter en yttre ram för arbetsgivarens skyldigheter. Någon allmän plikt att sörja för arbetstagarens anställningsbarhet, t.ex. hos andra arbetsgivare, kan inte härledas ur anställningsskyddet. Inte heller kan arbetstagaren med stöd av anställningsskyddet kräva kompetensutveckling som syftar till att möjliggöra karriär hos arbetsgivaren. I Arbetsdomstolens praxis framträder arbetsgivarens skyldigheter i detta avseende på så sätt att arbetstagares brister i kompetens inte anses utgöra saklig grund för uppsägning om bristerna hade kunnat åtgärdas genom skäliga insatser från arbetsgivarens sida.

Arbetsgivaren kan i detta sammanhang behöva acceptera att arbetstagaren behöver en kortare inlärningsperiod för att uppnå kravet på tillräckliga kvalifikationer för en tjänst.

Arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och för den anställdes omställningsförmåga ska stärkas

Behovet av kompetensutveckling kan variera utifrån en arbetstagares befintliga kunskaper och även inom olika branscher eller yrken. Möjligheten till kompetensutveckling inom anställningen är dock viktig för alla arbetstagare oavsett anställningsform.

Arbetsgivares ansvar för kompetensutveckling är i flera delar i dag otydligt och är i vissa delar otillräckligt. För att möta behoven på dagens arbetsmarknad behöver ansvaret ses över i syfte att stärka arbets-

givarens ansvar för kompetensutveckling och den anställdes omställningsförmåga.

Utredaren ska

redogöra för hur arbetsgivarens kompetensutvecklingsansvar regleras enligt gällande rätt och genom kollektivavtalslösningar,
analysera och ange hur arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga inom ramen för anställningen kan stärkas och undersöka olika alternativ för detta, och

utarbeta författningsförslag för att inom ramen för anställningen stärka arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga.

När författningsförslagen utarbetas ska utredaren beakta att arbetsmarknadens parter ska ha möjlighet att träffa kollektivavtal med avvikande bestämmelser på central och lokal nivå. Utredaren bör också beakta möjligheterna till kompetensutveckling inom ramen för olika anställningsformer och att kompetensutveckling inte endast kan vara tillgängligt för heltidsanställda arbetstagare. När författningsför-slagen utarbetas ska utredaren också beakta behovet av att begränsa de administrativa kostnader som kan uppstå. Utredaren bör beakta att de förslag som lämnas inte ska vara tvistedrivande. Utredaren bör också beakta att förslagen, så långt som möjligt, ska vara enkla och förutsägbara i tillämpningen samt begränsa negativ inverkan på den totala reglering som gäller för mindre företag.

Som en modell bör utredaren undersöka möjligheten för arbetsgivare att använda sig av försäkringslösningar som ett sätt att ta ansvar för anställdas kompetensutveckling och omställningsförmåga inom ramen för anställningen.

Utredaren får om det anses lämpligt även beakta hur individens ansvar att ta del av kompetensutvecklingen samt hur arbetsgivarnas incitament att investera i anställdas kompetens kan stärkas.

Uppdraget om lägre kostnader vid uppsägningar samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls

Arbetsgivarnas behov av lägre och mer förutsägbara kostnader

Om arbetsgivare riskerar att drabbas av stora och oförutsägbara kostnader vid uppsägningar, t.ex. som en följd av en utdragen uppsägningstvist, kan arbetsgivares vilja att anställa minska. Inte minst gäller detta mindre företag. Kostnaderna vid uppsägningar, särskilt för mindre företag, bör därför bli lägre och mer förutsägbara.

Regelverket kring avslutandet av anställningar

Grundläggande för anställningsskyddet i anställnings- skyddslagen är att det krävs saklig grund för uppsägning. Saklig grund för uppsägning finns endast om uppsägning sker på grund av arbetsbrist eller personliga skäl. Arbetsbrist är det vanligaste skälet till uppsägningar och inbegriper olika situationer där personliga omständigheter inte ligger till grund för uppsägningen. Det behöver inte handla om brist på arbete utan kan handla om att arbetsgivaren vill bedriva verksamheten på ett annat sätt och därför inte kan erbjuda samma arbete som tidigare. För att kunna säga upp en arbetstagare på grund av personliga skäl måste arbetstagaren däremot ha brutit mot de förpliktelser som följer av anställningsavtalet eller misskött sitt arbete. Det kan t.ex. handla om att förtroendet för den anställda har förbrukats, att det uppstår allvar-liga samarbetssvårigheter på arbetsplatsen eller att affärsverksamheten har tagit skada.

En arbetstagare som blir uppsagd och som inte anser att det finns saklig grund för uppsägning kan kräva skadestånd och begära att uppsägningen ogiltigförklaras. Detta gäller både vid uppsägningar på grund av arbetsbrist och personliga skäl. Kräver en arbetstagare enbart skadestånd, innebär det att anställningen upphör i och med att uppsägningstiden löpt ut. Skadestånd kan utges som ekonomiskt skadestånd för ekonomisk skada och som allmänt skadestånd för den kränkning det innebär att bli uppsagd, om uppsägningen inte var sakligt grundad. En begäran om att en uppsägning ska ogiltigförklaras innebär som huvudregel attanställningen består under tiden tvisten prövas. Arbetstagaren får då i regel inte stängas av från arbetet och har rätt till lön och andra förmåner så länge anställningen består.

Arbetstagaren har samtidigt en skyldighet att utföra arbete precis som vanligt. Huvudregeln om att en anställning består under den tid som en tvist om anställningens fortsatta giltighet pågår vid domstol är inte undantagslös. Om det anses uppenbart att uppsägningen var sakligt grundad, kan domstolen genom ett interimistiskt beslut på arbetsgiva-rens begäran besluta att anställningen ska upphöra under tiden tvisten prövas, men detta är i praktiken mycket ovanligt. Om arbetstagaren vinner bifall till sitt yrkande om ogiltigförklaring fortsätter arbets-tagarens anställning hos arbetsgivaren. Om domstolen däremot förklarar att uppsägningen var sakligt grundad upphör anställningen i och med detta. Det är bland annat risken för att uppsägningar som görs på grund av personliga skäl och som ogiltigförklaras, med medföljan-de höga och oförutsägbara kostnader, som skapar risker för arbets-givare vid anställning. Om tvisten gäller om ett turordningsbrott har skett i samband med uppsägning kan arbetstagaren endast kräva skadestånd.

Om en arbetsgivare inte följer en dom om ogiltigförklaring, blir han eller hon skadeståndsskyldig. Det finns alltså möjlighet för arbetsgivaren att betala ett skadestånd i stället för att låta arbetstagaren fortsätta sin anställning. Nivån på skadeståndet framgår av 39 § anställningsskyddslagen och varierar beroende på arbetstagarens anställningstid.

Kostnaderna vid uppsägningar – särskilt för mindre företag – ska bli lägre och mer förutsägbara

Uppdraget innefattar att ta fram förslag som innebär lägre och mer förutsägbara kostnader vid uppsägningar, särskilt för mindre företag, samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls. Det kan t.ex. gälla tvister om avslutande av anställningar, inklusive anställningens bestående under tvist om dess giltighet och möjligheten att ogiltigförklara en uppsägning. Uppsägningar ska fortsatt kräva saklig grund.

Utredaren ska

redogöra för vilka kostnader, direkta och indirekta, som arbetsgivare i dag har vid uppsägningar i fråga om olika anställningsformer,

analysera och ange hur kostnaderna för arbetsgivare vid uppsägningar kan bli lägre samt undersöka olika alternativ för detta, och

utarbeta författningsförslag som, särskilt för mindre arbetsgivare, innebär lägre och mer förutsägbara kostnader vid uppsägningar.

Förslagen ska ta sin utgångspunkt i att arbetsgivarnas kostnader ska bli lägre samtidigt som rättssäkerhet för arbetstagare ska upprätthållas.

Den enskilda arbetstagaren ska även fortsättningsvis skyddas mot godtyckliga uppsägningar och garanteras en rättssäker uppsägningsprocess. Om det är lämpligt bör utredaren, inom ramen för anställningsskyddet, överväga hur processer vid uppsägningar kan bli mer förutsägbara.
När utredaren anger hur kostnaderna för arbetsgivare vid uppsägningar kan bli lägre bör särskilt fokus läggas på kostnader kopplade till uppsägningar på grund av personliga skäl och som på arbetstagarens begäran ogiltigförklaras. Utredaren bör då bland annat beakta förslagen i

betänkandet Uppsägningstvister – en översyn av regelverket kring tvister i samband med uppsägning av arbetstagare (SOU 2012:62).

När författningsförslagen utarbetas bör utredaren beakta företagens behov av flexibilitet, benägenhet att anställa och möjligheterna för personer med svagare anknytning till arbetsmarknaden att bli anställda. Utredaren bör också värna parternas möjligheter att fortsatt kunna nå lösningar genom frivilliga överenskommelser och deras roll när det gäller att lösa tvister på arbetsmarknaden.

Uppdraget att arbeta med förslag som skapar en bättre balans i anställningsskydden för arbetstagare med olika anställningsvillkor

Bättre balans i anställningsskydden för arbetstagare med olika anställningsvillkor

Dagens arbetsmarknad innebär nya företeelser och anställningsmönster som inte fanns eller var lika vanliga när den första anställningsskyddslagen trädde i kraft 1974. Normen på arbetsmarknaden då var att arbetstagare i stor utsträckning var anställda hela eller stora delar av yrkeslivet hos samma arbetsgivare. Sedan dess har tidsbegränsade anställningar i olika former blivit vanligare och under senare år har utvecklingen inneburit att korta anställningar blivit vanligare samtidigt som nyttjandet av inhyrd arbetskraft har ökat. Arbetstagare arbetar också i större utsträckning på fler arbetsplatser och inom olika branscher under sitt yrkesliv än tidigare.

Ett viktigt fundament på den svenska arbetsmarknaden är den anställningstrygghet och den ekonomiska tryggheten som en tillsvidareanställning för med sig, för att kunna planera för framtiden. Tillsvidareanställningar ska därför fortsatt vara huvudregeln på den svenska arbetsmarknaden. Olika former av tidsbegränsade anställningar spelar dock en viktig roll för arbetsgivare som är i tillfälligt behov av arbetskraft och när en arbetsgivare behöver ersätta tillfälligt frånvarande personal. Tidsbegränsade anställningar kan också vara en viktig väg in i arbetslivet, inte minst för grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden, t.ex. unga och nyanlända.

De arbets- och anställningsmönster som finns på dagens arbetsmarknad skiljer sig från hur de såg ut vid tillkomsten av anställningsskyddslagen. Sverige är ett av de länder inom OECD där den arbetsrättsliga skillnaden mellan anställningsformen tillsvidareanställning och tidsbegränsade anställningar är allra störst. Det bör därför skapas en bättre balans i anställningsskyddet för arbetstagare med olika anställningsvillkor, samtidigt som nuvarande anställningsformer och de grunder som finns i dag för tidsbegränsade anställningar ska finnas kvar och fortsatt vara flexibla för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Förslagen ska inte heller påverka arbetsgivarens rätt att kunna bestämma vilka tjänster som det finns behov av på arbetsplatsen, t.ex. när det gäller tjänsternas arbetstidsmått.

Utredaren ska

• sammanställa befintligt kunskapsunderlag om gällande anställningsskydd för arbetstagare med olika anställningsvillkor, inklusive skillnader mellan olika branscher,

- analysera skillnader när det gäller möjligheterna till mer varaktig anställning särskilt för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden,
- analysera på vilka sätt tidsbegränsat anställdas och deltidsanställdas anställningsskydd skiljer sig från tillsvidareanställdas och heltidsanställdas, och

- överväga författningsförslag i syfte att skapa en bättre balans i anställningsskyddet för personal med olika anställningsvillkor.

Utredaren ska beakta att tillsvidareanställningar fortsatt ska vara huvudregeln på den svenska arbetsmarknaden samtidigt som olika former av tidsbegränsade anställningar spelar en viktig roll för arbetsgivare som är i tillfälligt behov av arbetskraft och när en arbetsgivare behöver ersätta tillfälligt frånvarande personal samt att visstidsanställningar kan vara en väg in på arbetsmarknaden särskilt för grupper som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden, t.ex. unga och nyanlända. Parternas möjligheter att fortsatt kunna reglera frågorna genom kollektivavtal ska värnas.

Konsekvensbeskrivningar

Utredarens beslutsunderlag och eventuella åtgärder och metoder ska följa kommittéförordningens (1998:1474) krav på konsekvensbeskrivningar och kostnadsberäkningar och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Konsekvensbeskrivningen bör särskilt beakta hur mindre företag påverkas av förslagen. Utredaren bör också analysera konsekvenserna från ett jämställdhetsperspektiv och utifrån hur förslagen påverkar olika grupper på arbetsmarknaden, däribland äldre, nyanlända och anställda med nedsatt hälsa, samt de samhällsekonomiska konsekvenserna. Utredaren ska även analysera hur befintliga kollektivavtal kommer att påverkas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska säkerställa att förslagen är förenliga med EU- rätten, inklusive Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, och Sveriges internationella åtaganden i övrigt, bland annat relevanta ILO-konventioner.

Utredaren ska samråda med en referensgrupp bestående av företrädare för arbetsmarknadens parter och företrädare för de små och medelstora företagen.

Utredaren ska också föra en dialog med parter som är bärare av omställningsavtal, med andra organisationer och med relevanta myndigheter. Dialogen med organisationer som företräder små och medelstora företag ska särskilt syfta till att säkerställa att dessa företags perspektiv beaktas i utredningen och att den expertis och sakkunskap som finns i dessa organisationer kommer utredningen till del.

Utredaren ska även beakta annat relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och EU.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2020.
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Vad har utredningen kommit fram till?

Du sökte på: arbetsrätt

- Nyhet 1 juni, 2020 Utredningen om en moderniserad arbetsrätt överlämnar i dag sitt betänkande, En moderniserad arbetsrätt, SOU 2020:30, till regeringen.
  Mer information
  SOU 2020:30_En moderniserad arbetsrätt
- Underlagsrapport

Avslutad utredning A 2019:01 Utredningen om en moderniserad arbetsrätt

Mer information

SOU 2020:30_En moderniserad arbetsrätt

Sida Vi i utredningen
Vi i utredningen
•
Sida Vi som arbetade i utredningen
•
Innehållsförteckningen är på 16 sidor och betänkandet är på 733 sidor
Här är kopia av sammanfattningen (11 sidor i betänkandet)

Sammanfattning

Inledning

Hur anställningsskyddet är reglerat och tillämpas är faktorer som påverkar arbetsmarknadens funktionssätt. Lagen om anställnings- skydd infördes mot bakgrund av de strukturella förändringar som skedde i Sverige under 1960-talet. Förändringarna väckte farhågor om att arbetstillfällena skulle minska och regeringen tillsatte därför den så kallade Åmanska utredningen, som utarbetade underlaget till 1974 års lag om anställningsskydd. I stor utsträckning syftade lagen till att skydda den äldre arbetskraften men har också i allt större utsträckning fått den grundläggande funktionen att skydda arbets- tagare mot godtyckliga uppsägningar.

Sedan anställningsskyddslagen infördes har det skett stora för- ändringar på arbetsmarknaden. Ekonomin har i högre grad kommit att domineras av tjänstesektorn. Utvecklingen har inneburit att pro- duktionen är beroende av medarbetarnas kompetens, snarare än olika typer av råvaror. Även den demografiska utvecklingen har inneburit att efterfrågan på högkvalificerad arbetskraft har ökat. Utvecklingen har medfört att vissa grupper har fått det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Utvecklingen ställer höga krav på ekonomins anpassningsför- måga. Anpassningar till förändringar i omvärlden sker i den svenska ekonomin i hög grad genom anställningar och uppsägningar, det vill säga genom att arbetskraft rör sig mellan verksamheter som drar ner till verksamheter som expanderar. Rörligheten på arbetsmarknaden har ökat och anställningars varaktighet har minskat. Ett annat viktigt inslag för ekonomins anpassningsförmåga är kompetensutveckling i ar-

betslivet. Exempelvis har OECD i flera sammanhang påpekat att mer än hälften av produktivitetsökningarna hänger samman med anpassning av kvalifikationer och organisationsformer.

I takt med utvecklingen har arbetstagarnas kompetens blivit allt viktigare för att skapa trygghet på arbetsmarknaden.

Under slutfasen av arbetet med det här betänkandet har ekonomin och arbetsmarknaden utsatts för stora utmaningar i spåren av smittspridningen av covid-19. Bland annat har detta hitintills med- fört ett flertal stora permitteringar och varsel. I tider av stora för- ändringar i samhället blir arbetsmarknadens anpassningsförmåga särskilt viktig.

Det går inte att i närtid överblicka konsekvenserna av covid-19, och utredningen har därför inte haft möjlighet att närmare analysera effekterna av situationen.

Utredningens förslag syftar sammantaget till att främja verksam- heters anpassningsförmåga och därmed främja tillväxt och välfärd.

Samtidigt ska arbetstagarna fortsatt vara skyddade mot godtyckliga uppsägningar, och anställningstryggheten baseras i högre grad på ökade möjligheter till kompetensutveckling, ökade möjligheter att hitta ett jobb, och ökade möjligheter till en varaktig etablering på arbetsmarknaden. Det här är viktiga steg för att anpassa anställnings- skyddet till hur arbetsmarknaden har utvecklats och förändrats sedan anställningsskyddslagen infördes.

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att utarbeta författningsförslag om tydligt utökade undantag från turordningsreglerna samt om ett stärkt ansvar för arbetsgivaren för arbetstagarnas kompetensutveck-ling och omställningsförmåga inom ramen för anställningen. I upp- draget har också ingått att lämna författningsförslag som särskilt för mindre företag innebär lägre och mer förutsägbara kostnader vid uppsäg-ningar, samtidigt som rättssäkerheten och skyddet mot godtycke upprätthålls. Slutligen har utredningen haft i uppdrag att överväga författningsändringar i syfte att skapa en bättre balans i anställnings-skyddet för arbetstagare med olika anställningsvillkor.

Utredningen har i enlighet med direktiven haft den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt. Direktiven ger uttryck för att vissa delar av lagstiftningen på anställningsskyddets område behöver moderniseras men att den allmänna balansen mellan parterna på arbetsmarknaden ska bibehållas. Särskilt pekas i direktiven på ökade behov av flexibilitet för arbetsgivare när det gäller vilka arbetstagare som får stanna kvar i verksamheten vid en arbetsbrist. Det pekas även på arbetstagarnas behov av att fortlöpande utveckla sin kompetens för att därigenom stärka sitt skydd vid förändringar av arbets- givarens verksamhet samt vid strukturomvandlingar i samhället.

I uppdragets samtliga delar har ingått att sammanställa och redogöra för relevant nationalekonomisk och arbetsrättslig forskning och att vid utarbetandet av förslagen beakta hur behoven på dagens arbetsmarknad ser ut, med särskilt fokus på de mindre företagens situation.

Genomgående ger kommittédirektiven uttryck för att de förslag som läggs fram ska öka förutsättningarna för att särskilt personer som står

långt utanför arbetsmarknaden, som unga och ny- anlända, lättare ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Förslagen

Ändrade turordningsregler vid uppsägning

Vid uppsägningar på grund av arbetsbrist gäller turordningsregler som enkelt uttryckt innebär att arbetstagare med längre anställ- ningstid ges företräde framför arbetstagare som har kortare anställningstid. Grundregeln bibehålls.

I dag gäller att arbetsgivare med högst tio arbetstagare vid upp- sägning på grund av arbetsbrist från turordningen får ta undan högst två arbetstagare som arbetsgivaren bedömer vara av särskild bety- delse för verksamheten. Utredningen föreslår att undantagsmöjlig- heten utökas till fem arbetstagare och att alla arbetsgivare, oavsett storlek, får möjlighet att göra undantag från turordningen. Har en arbetsgivare tidigare tagit undan en eller flera arbetstagare vid upp- sägning på grund av arbetsbrist ska dock inga ytterligare undantag få göras vid uppsägning på grund av arbetsbrist som sker inom tre månader därefter.

I övrigt föreslår utredningen vissa ändringar i dagens turord- ningsregler. Möjligheten för en arbetstagarorganisation att inom avtalsområdet begära sammanläggning av flera driftsenheter tas bort. Det innebär att de arbetstagare som hör till en viss driftsenhet där det finns arbetsbrist alltid kommer att turordnas för sig. I praktiken innebär det att turordningskretsarna i vissa fall kan bli mindre.
Som i dag ska arbetstagarens anställningstid vara avgörande för placeringen i turordning. Vid lika anställningstid hos två eller flera arbetstagare föreslår utredningen att arbetsgivaren ska få bestämma vem som ska ges företräde i förhållande till någon annan. I dag gäller att arbetstagarna turordnas utifrån ålder i sådana fall. Motsvarande ändring föreslås i bland annat reglerna om företrädesrätt till åter- anställning i anställningsskyddslagen.

Vidare föreslås en ändring när det gäller kravet på kvalifikationer för att en arbetstagare med stöd av turordningsreglerna ska få behålla sin anställning genom omplacering. I dag gäller att arbetstagaren ska ha tillräckliga kvalifikationer för arbetet för att han eller hon ska ha rätt att omplaceras till ett arbete som någon annan arbetstagare med kortare anställningstid redan utför. Enligt gällande praxis kan arbets- givaren behöva acceptera att arbetstagaren behöver viss upplärnings- tid och vissa utbildningsinsatser efter en sådan omplacering. Enligt utredningens förslag ska arbetstagaren för att ha rätt att omplaceras med stöd av turordningsbestämmelserna vid omplaceringstillfället utan upplärning och utbildning ha kvalifikationer för det fortsatta arbetet.

Arbetsgivarens ansvar för arbetstagarnas kompetensutveckling

Utredningen föreslår att det i anställningsskyddslagen ska införas en skyldighet för arbetsgivare att i skälig utsträckning inom ramen för anställningen erbjuda sina arbetstagare kompetensutveckling. Skyldigheten föreslås gälla arbetstagare som har minst sex månaders sammanlagd anställningstid hos arbetsgivaren, oavsett om arbetstagaren har en tillsvidareanställning eller en tidsbegränsad anställning.

Skyldigheten föreslås gälla inom både offentlig sektor och den privata delen av arbetsmarknaden. Den ska tillämpas på alla arbetsgivare oav-

sett bransch och på alla typer av arbeten, och den ska omfatta alla anställningsformer enligt anställningsskyddslagen.
Med kompetensutveckling avses i princip alla typer av insatser som syftar till att höja arbetstagarens kompetens på ett sätt som kan vara relevant i arbetslivet. Arbetsgivarens ansvar i det enskilda fallet begränsas i stället av att det ska handla om insatser inom ramen för anställningen och att insatserna ska vara skäliga att kräva av arbets- givaren.

Att insatserna ska ligga inom ramen för anställningen innebär att de ska vara relevanta för verksamheten. Syftet är alltså inte att arbetsagaren ska kunna klara av något annat arbete på arbetsmarknaden. Dock är det rimligt att anta att kompetensutveckling inom anställningen kan stärka arbetstagarnas möjligheter att vara anställningsbar på flera delar av arbetsmarknaden.

Vad som är skäligt att kräva av arbetsgivaren i det enskilda fallet får bedömas utifrån samtliga relevanta omständigheter. I den före- slagna bestämmelsen pekas på några omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen. Vid skälighetsbedömningen ska beaktas om kompetensutvecklingen behövs med hänsyn till hur arbets-tagarens arbetsuppgifter eller arbetsgivarens verksamhet utvecklas. Det kan handla om att verksamheten och det sätt på vilket arbetet utförs påverkas av den tekniska och digitala utvecklingen eller av något annat skäl, exempelvis ett beslut om förändringar i produk- tionen eller i verksamhetens inriktning.

Vid skälighetsbedömningen ska också särskilt beaktas hur kom- petensutvecklingen och syftet med insatsen anknyter till arbets- tagarens befintliga utbildning och erfarenhet. I arbetsgivarens ansvar ligger typiskt sett att arbetstagarna följer med i utvecklingen i arbetet på ett sätt som anknyter till arbetstagarens grundläggande kom- petens och utbildning. Däremot är det normalt inte skäligt att kräva att arbetsgivaren står för insatser som innebär att arbetstagaren skaffar sig en helt ny grundläggande kompetens.

Rör det sig om en arbetsgivare med ett litet antal anställda ska vid skälighetsbedömningen särskilt beaktas om kompetensutvecklingen blir betungande för verksamheten. Det finns också utrymme att vid skälighetsbedömningen särskilt beakta att arbetstagaren tidigare har låtit bli att medverka till kompetensutveckling inom ramen för anställningen. Individen har alltså ett eget ansvar för att medverka i erbjuden kompetensutveckling.

Arbetsgivaren ska enligt förslaget inte vara skyldig att erbjuda kompetensutveckling till arbetstagare som har fyllt 68 år.

Arbetsgivare som inte har uppfyllt sitt ansvar ska betala skade- stånd till arbetstagaren. Utredningen föreslår ett så kallat normerat skadestånd, där arbetsgivaren ska betala motsvarande två månads- löner till arbetstagaren vid brott mot ansvaret. Har arbetstagaren minst fem års anställningstid hos arbetsgivaren ska skadeståndet i stället motsvara tre månadslöner. Utformningen med ett normerat skadestånd innebär att kostnaden för att inte fullgöra sin skyldighet är förutsägbar för arbetsgivaren.

Arbetsgivarens ansvar ska enligt förslaget kunna prövas rättsligt först när arbetstagaren har sagts upp på grund av arbetsbrist eller när en tidsbegränsad anställning har upphört och inte förlängts med hänvisning till arbetsbrist.

Arbetsgivarens informationsskyldighet

Utredningen föreslår att en arbetsgivare ska vara skyldig att på begäran av en arbetstagare lämna skriftlig information om den kom- petensutveckling arbetstagaren har fått inom ramen för kompetens- utvecklingsansvaret. Begäran ska ske senast en månad efter att en anställning har upphört och arbetsgivaren ska lämna informationen senast en månad efter arbetstagarens begäran.

Utredningen föreslår även vissa ändringar i medbestämmandelagens regler om arbetstagarorganisationers rätt att få information av arbetsgivaren. Genom tillägg till dessa regler klargörs att arbets- givarens informationsskyldighet i fråga om riktlinjerna för personal- politiken omfattar även arbetstagarnas kompetensutveckling.

Lägre och mer förutsägbara kostnader vid uppsägning

Kravet på att en uppsägning från arbetsgivarens sida ska vara sakligt grundad ligger fast och några ändringar av själva saklig grund- begreppet föreslås inte.

Utredningen föreslår att anställningen inte längre som huvud- regel ska bestå under tvistetiden i fall där en arbetstagare har yrkat på ogiltigförklaring av en uppsägning. För att anställningen ska bestå under tvisten ska krävas att arbetstagaren vid en interimistisk pröv- ning i domstol gör sannolikt att det inte har förelegat saklig grund för uppsägningen. Förslaget innebär att regleringen i anställnings- skyddslagen om ogiltigförklaring av uppsägningar och avskedanden samordnas.

Om arbetsgivaren vid tidpunkten för uppsägningen eller avskedandet hade högst 15 arbetstagare ska en ogiltigförklaring inte kunna ske. Bedömer en domstol att det inte har funnits saklig eller laga grund för uppsägningen eller avskedandet kan alltså arbets- givaren endast bli skyldig att betala skadestånd motsvarande arbets- tagarens ekonomiska förlust och för den kränkning åtgärden harinneburit. I sådana fall ska det ekonomiska skadeståndet alltid motsvara minst åtta månadslöner.

Det ska alltjämt vara möjligt att ogiltigförklara uppsägningar som vidtas av arbetsgivare med högst 15 arbetstagare i fall där så sker med stöd av annan lag än anställningsskyddslagen. Exempel på det är diskrimineringslagen, lagen om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen och ett antal arbetsrättsliga ledighetslagar.

Utredningen föreslår att de högsta möjliga belopp som arbetsgivaren kan få betala i skadestånd för att täcka arbetstagarens ekonomiska förlust efter anställningens upphörande ska höjas med två månadslöner. Denna ändring påverkar även nivån på de så kallade normerande skadestånd som en arbetsgivare ska betala för att anställ- ningsförhållandet ska anses vara upplöst trots en dom om ogiltig- förklaring.

Sammantaget innebär utredningens förslag i denna del att en ogiltighetstvist normalt inte kommer att kosta någonting för arbets- givaren i fall där en uppsägning vid en rättslig prövning bedöms vara sakligt grundad. Har det inte funnits saklig grund för uppsägning blir det, för arbetsgivare med fler än 15 arbetstagare, mer kostsamt att upplösa anställningsförhållandet trots ogiltigheten. Det innebär med andra ord att det blir en tydlig skillnad i kostnad för arbetsgivaren i de fall en uppsägning bedöms vara sakligt grundad respektive bedöms vara osaklig. Utredningens förslag innebär också att kostnaden blir mer förutsägbar än i dag.

Balansen mellan olika anställningsformer

Utredningen har i denna del tolkat uppdraget som att det har avsett skillnaderna i anställningsskydd beroende på om arbetstagaren har en tillsvidareanställning eller en tidsbegränsad anställning. Utredningen har funnit att övriga förslag i betänkandet påverkar dessa skillnader i önskvärd riktning, främst när det gäller tidsbegränsat anställda arbetstagares rätt att erbjudas kompetensutveckling. Utredningen har dock funnit skäl att lägga fram ytterligare förslag.

Utredningen föreslår i denna del ett stärkt skydd för arbetstagare med allmän visstidsanställning. Den kategorin arbetstagare föreslås kvalificera sig för en företrädesrätt till återanställning när anställningen har pågått i mer än nio månader under en treårsperiod, i stället för tolv månader inom samma period som gäller enligt dagens regler.

När arbetstagaren har kvalificerat sig för en företrädesrätt till återanställning föreslås han eller hon dessutom ha en företrädesrätt till lediga tillsvidareanställningar och provanställningar hos arbets- givaren under tiden en allmän visstidsanställning pågår. Företrädes- rätten till en tillsvidareanställning föreslås gälla lediga anställningar på den driftsenhet där arbetstagaren arbetar under sin tidsbegränsade anställning och i förekommande fall i förhållande till arbete som faller inom samma kollektivavtalsområde. Ett krav är att arbets-tagaren har tillräckliga kvalifikationer för arbetet i tillsvidareanställ-ningen samt att han eller hon har anmält intresse av att vilja ha en tillsvidareanställning.
En följdändring föreslås när det gäller allmänt visstidsanställdas rätt att få information om att han eller hon inte kommer att få någon ny anställning efter att anställningen har upphört. Den föreslagna ändringen innebär att allmänt visstidsanställda kvalificerar sig för en rätt till sådan information efter att ha uppnått mer än nio månaders sammanlagd anställningstid inom en treårsperiod.

En i huvudsak semidispositiv reglering

Huvuddelen av de förslag till ny och ändrad reglering som utred- ningen lägger fram föreslås vara semidispositiv, det vill säga det ska vara möjligt att avvika från regleringen genom kollektivavtal som har slutits på viss nivå. Det gäller förslagen om turordningsregler, bestämmelserna om arbetsgivarens kompetensutvecklingsansvar och den föreslagna företrädesrätten till tillsvidareanställning för arbetstagare med allmän visstidsanställning. Därigenom blir det möjligt för arbetsmarknadens parter att själva hitta regleringar i kollektivavtal som är anpassade efter de särskilda förutsättningar som gäller i respektive bransch eller sektor, men även att hitta lösningar som är anpassade för att fungera på bästa möjliga sätt utifrån de förutsättningar som gäller på lokal nivå. Att regleringarna görs semidispositiva är en viktig del för att värna den svenska modellen och kollektivavtalen.

Ikraftträdande

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Konsekvenser

Utredningens förslag bidrar till att minska arbetsgivarens kostnader för att anpassa sin verksamhet efter förändringar i omvärlden. Förslagen innebär ökade möjligheter för arbetsgivare att vid en arbetsbrist-situation behålla nödvändig kompetens, och gör det mindre kost- samt att vidta uppsägningar i de fall där det finns saklig grund.

Utredningens förslag är utformade för att få störst betydelse för små arbetsgivare, vars verksamheter på många sätt är mer utsatta. Historiskt är det främst de små och medelstora företagen som bidragit till sysselsättningsökningen i ekonomin.

Att kostnaderna för att anpassa verksamheten efter förändringar i omvärlden minskar, innebär samtidigt att risken vid rekrytering minskar. Därmed ökar typiskt sett arbetsgivares benägenhet att rekrytera. Det förväntas särskilt påverka personer som är oprövade på arbetsmarknaden och där arbetsgivarna vid rekrytering kan uppleva en osäkerhet, exempelvis yngre, de som varit utan arbete en längre tid eller de som saknar erfarenhet från den svenska arbetsmarknaden.

Förslagen förväntas alltså medföra att rörligheten på arbetsmark- naden ökar. Det innebär att resurser snabbare kan flyttas mellan branscher och sektorer som drar ner, till verksamheter som expande- rar. Dock förväntas inga tydliga effekter på nivån vad gäller sysselsättning och arbetslöshet, även om sammansättningen av arbetslösheten kan påverkas i viss grad.

Anställningstiden kommer fortsatt att vara viktig för anställningstryggheten, men kommer med utredningens förslag att få mindre betydelse. Exempelvis kommer anställda hos små arbetsgivare och med en lång anställningstid inte i lika hög grad vara skyddade av tur- ordningsreglerna, samtidigt kan risken för uppsägningar minska för de med kortare anställningstid. Förslagen bedöms vara av störst betydelse för små arbetsgivare, vilket innebär att relativt många arbetsgivare påverkas. Samtidigt är det relativt få arbetstagare som har sin anställning hos små arbetsgivare.

Att anställningstiden, som kan anses vara ett objektivt kriterium, får en minskad betydelse för vissa arbetstagares anställningsskydd kan uppfattas som att risken för godtyckliga uppsägningar ökar. Dock gäller fortsatt att anställningstiden spelar en viktig roll för arbetstagar-nas anställningsskydd, och att arbetstagare alltjämt är skyddade mot godtyckliga uppsägningar i anställningsskyddslagen genom kravet på saklig grund vid uppsägning från arbetsgivarens sida och i andra lagar som till exempel diskrimineringslagen. Det kommer att vara kostsamt, och i vissa fall bli dyrare, för arbetsgivare att säga upp arbetstagare utan att ha saklig grund.

Arbetstagares kompetens kommer att spela en viktigare roll för anställningstryggheten. Bland annat därför föreslår utredningen en lagreglerad skyldighet för arbetsgivare att tillhandahålla skälig kom- petensutveckling i anställningen. Syftet är att arbetstagare ska få ökade möjligheter att ställa om inom anställningen och därmed i högre grad kunna vara kvar hos arbetsgivaren även när verksamheten förändras.

En ökad kompetens kan också bidra till att underlätta möjligheterna att hitta ett nytt jobb i händelse av arbetslöshet. Kom- petensutveckling av medarbetare gynnar normalt sett arbetsgivarnas verksamhet, men innebär ändå en direkt kostnad för arbetsgivarna. Många arbetsgivare erbjuder redan arbetstagare kontinuerlig kom- petensutveckling, och

det finns också avtal på flera delar av arbetsmarknaden som reglerar arbetsgivares ansvar för kompetensutveckling inom anställningen. För att ansvaret inte ska bli oproportionerligt stort för små arbetsgivare ska, vid en skälighetsbedömning, hänsyn tas till arbetsgivarens storlek. Att ansvaret också gäller visstidsanställda kommer att medföra en bättre balans i regleringen mellan de som har en visstidsanställning och de som har en tillsvidareanställning.

Vidare föreslår utredningen en företrädesrätt till tillsvidareanställning för de som har en allmän visstidsanställning. Även detta är ett sätt att öka arbetstagarnas anställningstrygghet, genom att främja övergångar från visstidsanställningar till tillsvidareanställningar. Det vill säga, fler ska få möjlighet att mer varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Förslagen om kompetensutveckling och en utökad företrädesrätt bidrar till att öka arbetstagarnas anställningstrygghet, men innebär samtidigt ökade kostnader för arbetsgivarna. Ökade kostnader kan medföra att både uppsägningar och anställningar blir färre. Det vill säga, att rörligheten på arbetsmarknaden minskar. Det riskerar bland annat att medföra att det blir svårare för personer som står långt från arbetsmarknaden att etablera sig.

Sammantaget bedöms utredningens förslag underlätta för arbets- givare att anpassa verksamheten efter förändringar i omvärlden sam- tidigt som anställningstryggheten, med en delvis ändrad utformning, bibehålls. Sett till arbetsgivarnas kostnader kan dock förslagen i viss utsträckning verka i skilda riktningar. Å ena sidan förväntas förslagen minska arbetsgivarnas kostnad vad gäller att anpassa storleken och sammansättningen av personalstyrkan. Å andra sidan bedöms för- slagen om att ge arbetsgivare ett utökat ansvar för kompetensutveck- ling och utökad företrädesrätt för visstidsanställda öka arbetsgivarens kostnad, vilket kan ge motsatt effekt. Kompetensutvecklingen måste emellertid ses som ett nödvändigt inslag i ett moderniserat anställ- ningsskydd och medför också en större omställningsförmåga hos arbetstagarna med de positiva effekter som det kan förväntas medföra. Att skillnaden i reglering mellan visstidsanställningar och tillsvidare- anställningar minskar bör öka arbetsgivares incitament att i högre grad använda tillsvidareanställningar.

Utredningens bedömning är att arbetsgivares möjligheter att anpassa sin verksamhet kommer att påverkas positivt, det gäller sär- skilt små arbetsgivare. Möjligheterna att anpassa verksamheter efter förändringar i omvärlden är viktiga för alla företags konkurrens- förmåga och tillväxt och för en effektiv och rationellt bedriven offentlig förvaltning. Anställningstryggheten kommer i högre grad att baseras på kompetens, möjligheten att hitta ett jobb och förutsättningarna för att få en varaktig anställning snarare än på anställningstid.

På längre sikt, när effekterna ackumuleras över tid, kan förslagen också ha en påverkan på samhällsekonomin. Bland annat i form av ökad tillväxt och välfärd.

För att möta de utmaningar som finns på arbetsmarknaden kan det behövas förändringar på en rad områden. Anställningsskyddet är bara en av flera faktorer som påverkar arbetsmarknadens funktionssätt. Andra faktorer som är viktiga är exempelvis lönebildningen, arbets- löshetsförsäkringen, socialförsäkringssystemen och det reguljära ut- bildningssystemet. Det är viktigt att de olika delarna anpassas och utformas för att sammantaget främja arbetsmarknadens funktionssätt och ekonomins utveckling.

Författningsförslagen är på 32 sidor i betänkandet och det är för mycket för att kopieras in här.

1 Författningsförslag ..... sida 45
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd 45
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd 61
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:529) om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd 62
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet 63
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen 65
1.6 Förslag till lag om ändring lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning 67
1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1184) om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m.m. 68
1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:163) om rätt till ledighet för utbildning i svenska för invandrare 69
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård 70
1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt 71
1.11 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) 72
1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1293) om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet 73
1.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:209) om rätt till ledighet av trängande familjeskäl 74
1.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:565) om rätt till ledighet för att på grund av sjukdom prova annat arbete 75
1.15 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567) 76

Den som vill läsa får ta hem betänkandet:

•**SOU 2020:30 En moderniserad arbetsrätt**

" Blixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las

DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Arbetsgivare och fack återupptar de havererade lasförhandlingarna. På 1,5 dag ska man lösa det man misslyckades med på 1,5 månad. Vad talar för att det går? – Väldigt lite. Men det vore väldigt dumt att inte försöka, säger Kommunals ordförande Tobias Baudin.

Samma toppförhandlare som fram till onsdagen diskuterade nya löner för miljontals svenskar ska nu byta förhandlingsbord och i stället på kort tid försöka lösa det som sprack klockan 23.59 den 30 september.

Det har uppenbarligen i tysthet pågått diskussioner mellan PTK, LO och Svenskt näringsliv under en tid efter haveriet, påhejade av politiker från en rad olika partier. På onsdagen kom så ett gemensamt besked: Vi sätter oss ner på torsdagen och gör ett nytt försök – besked tidigast efter lunch på fredag. När DN frågar alla tre parter vad det är som gör det värt att återuppta förhandlingar blir svaret gemensamt: ”Inga kommentarer.”

Beskedet hade föregåtts av beslut hos respektive part – arbetsgivarnas Svenskt näringsliv, tjänstemännens PTK och arbetarnas LO.

På LO:s styrelsemöte tidigt på onsdagsmorgonen röstade bland annat det största förbundet, Kommunal, för att återuppta las-förhandlingarna.

– Det finns uppenbarligen ett intresse hos arbetsgivarna att diskutera frågorna igen. Då ställer vi upp för våra medlemmars skull, inte för att göra någon politiker glad, säger Kommunals ordförande Tobias Baudin. Han fortsätter:

– Det fanns ju inget förslag till uppgörelse för två veckor sedan, samtidigt som alla inblandade sade att ”de var så nära”. Så det vore dumt att att inte försöka.

Vad talar för att man på 1,5 dag klara det man inte gjorde på 1,5 månad?

– Väldigt lite. Jag är inte överoptimistisk, och så är det väldigt lite tid. Det här är extremt stora och komplexa frågor. Många förbund är inblandade, som var för sig har helt olika förutsättningar i vardagen. Det gäller både fack och arbetsgivare.

Ett antal förbund röstade på LO:s styrelsemöte nej till förslaget att återuppta förhandlingarna. Ett av dem var Byggnads, vars ordförande heter Johan Lindholm:

– Vi har varit tydliga med att de här förslagen kommer att innebära en försämrad trygghet för landets löntagare. Det kan vi inte acceptera. Det som skulle ha blivit ett historiskt avtal för 2,8 miljoner privatanställda arbetare och tjänstemän blev ett misslyckande, som kan orsaka en regeringskris.

Förhandlingarna har tre delar: anställningsskydd, omställning/vidareutbildning samt en ny arbetslöshetsförsäkring. När det gäller att hjälpa folk som blir av med jobbet att få ett nytt jobb eller utbildning finns, enligt DN:s källor, redan en stor enighet. Parterna har också en samsyn

om att ta över ansvaret för en ny arbetslöshetsförsäkring, men detta kräver mer utredning. Här kommer det i så fall mer att handla om en avsiktsförklaring om det blir ett avtal.

Den stora striden gäller anställningsskyddet – det som framför allt gjorde att förhandlingarna kraschade var förtursfrågan. Här står parterna långt ifrån varandra. Arbetsgivarna vill ha fler undantag från regeln ”sist in först ut” i lagen om anställningsskydd, las, men också göra det lättare och billigare att säga upp folk.

LO vill ha bort det som kallas allmän visstid, man vill förbättra villkoren för dem som är inhyrda hos företag och begränsa ”hyvlingen”. Den innebär att arbetsgivaren sänker arbetstiden, och därmed lönen, för många i stället för att säga upp ett mindre antal.

Redan när förhandlingarna havererade sade alla inblandade att man ”kört alla frågor i botten”. Det var inte tidsbrist som kraschade samtalen, det var djup oenighet om ett antal centrala sakfrågor.
Samtidigt lever hoppet om att fortsätta med den svenska modellen, där parterna avgör de viktiga frågorna på svensk arbetsmarknad – med politikerna på armlängds avstånd. Det har blivit tydligt för både fack och arbetsgivare att det finns en starka politisk vilja att i stället driva genom lagändringar.

”Nu ger vi det en ny chans, nu är det dags att vi på allvar synar varandras kort”, säger en facklig källa med god insyn till DN inför torsdagens möte med Svenskt näringsliv.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se "

"Bakgrund.
LO, PTK och Svenskt näringsliv har sedan i fjol diskuterat ett nytt huvudavtal för trygghet och flexibilitet. Det skulle handla om anställningsskydd, omställning/kompetensutveckling och en ny arbetslöshetsförsäkring. Slutförhandlingarna kraschade den 30 september.

En punkt i januariöverenskommelsen mellan regeringen, Liberalerna och Centerpartiet var att ”arbetsrätten ska moderniseras” med ”tydligt utökade undantag från turordningsreglerna”. En utredning var klar den 1 juni och föreslog bland annat fler undantag från turordningsreglerna. Utredningen är på remiss till den 26 oktober, dess förslag ska träda ikraft 2022 om parterna inte kommer överens. Om regeringen driver igenom förslagen har V hotat med misstroendeförklaring, gör man det inte kan januariöverenskommelsen spricka. "

" V pausar hotet om misstroende mot regeringen

DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Vänsterpartiet pausar sitt misstroendehot mot regeringen Löfven. Nu får arbetsmarknadens parter en ny chans att rädda statsministern från regeringskris. – Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen, säger Jonas Sjöstedt.

Efter beskedet från arbetsmarknadens parter om att förhandlingarna om arbetsrätten återupptas drar V-ledaren Jonas Sjöstedt tillfälligt tillbaka sitt misstroendehot mot statsminister Stefan Löfven.

– Det är precis det här vi vill, säger Jonas Sjöstedt.

Det har gått knappt två veckor sedan förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter om en förändrad arbetsrätt havererade. Därmed ökade också trycket på regeringen att genomföra förslagen från utredningen om en moderniserad arbetsrätt som är en del av januariavtalet.

Vänsterpartiet har lovat att väcka misstroende mot Stefan Löfven om han går vidare med utredningens förslag, och i förra veckan stod det klart att V skulle kunna samla en majoritet i riksdagen för att fälla regeringen.

Men nu pausar V sitt misstroendehot.
– Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen. Då finns det ingen anledning att störa det genom tumult i riksdagen. Vi vill att parterna ska göra upp utan politisk inblandning, säger Jonas Sjöstedt.

V-ledaren understryker att återupptagna förhandlingar mellan parterna är precis det som Vänsterpartiet eftersträvat. V vill också att utredningen om förändrad arbetsrätt som regeringen beställt skrotas.

– Nu vill vi att regeringen mycket snart klarlägger att utredningen läggs undan och inte förverkligas. Min mycket starka uppmaning till statsministern är att gå ut så fort som möjligt och säga att las-utredningen inte blir av, säger Jonas Sjöstedt.

Tidigare har V-ledaren sagt att Stefan Löfven har några veckor på sig att ge besked. Han framhåller att den tidsramen fortfarande gäller men att så länge parterna förhandlar kommer inte V att utlösa sitt hot.

– Så länge man inte går vidare med utredningen är det inte fel att ge parterna den tid de behöver. Nu ger vi parterna chansen. Om de inte skulle lyckas så är vi i ett annat läge, säger Jonas Sjöstedt.

Samtliga kommentarer från andra politiska partier var försiktigt positiva efter parternas besked om att de återvänder till förhandlings-bordet. Statsminister Stefan Löfven vill dock inte spekulera om vad det betyder att parterna nu gör ett nytt försök.

– Vi noterar att parterna återupptagit samtalen. Vi får se var det leder, säger Stefan Löfven.

Samtidigt tillbakavisar han Jonas Sjöstedts krav om att skrota las-utredningen.
– Den ena efter den andra kan springa ut med det ena efter det andra. Det leder ingen vart. Låt oss nu se vart det här tar vägen, säger Stefan Löfven.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

"Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt

DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven (S) har fått nytt hopp om att slippa den rävsax som hans löfte om att liberalisera arbetsrätten satt honom i.

Sannolikheten minskar nu för att det ska bli regeringskris. De fackliga organisationerna LO och PTK samt arbetsgivarnas Svenskt näringsliv börjar förhandla om ett nytt Saltsjöbadsavtal igen på torsdagen, trots att de förklarade förhandlingarna för avslutade för bara ett par veckor sedan. De tre parterna säger att de kan redovisa ett resultat tidigast på fredag.

Regeringen har troligen smort deras förhandlingsmaskineri bakom kulisserna, genom att erbjuda stöd från staten om parterna så vill och behöver. En viktig del av parternas förhandling rör ett system för bättre vidareutbildning för anställda och en ny a-kassa. Kan de räkna med statliga bidrag och/eller sänkta arbetsgivaravgifter blir hela paketet mer tilltalande för både fack och arbetsgivare. Det kan i så fall underlätta en överenskommelse om de omstridda turordningsreglerna vid uppsägningar. Biträdande finansminister Per Bolund (MP) sade i går på en träff med riksdagsjournalisterna att regeringen skulle kunna tillföra ”medel och medling” för att parterna ska kunna komma överens.

Den politiska striden som pågår påverkar arbetsmarknadsparternas förhandlingsläge. Statsministern kritiserade i söndagens tv-sända partiledardebatt det lagförslag som regeringen låtit ta fram efter en uppgörelse med Centern och Liberalerna. Det är tänkt att införas om parterna inte kommer överens om ett nytt avtal. Men alla fackförbund är helt emot utredningsförslaget. Statsministerns kritik i söndags stärker fackförbunden och visar att arbetsgivarna inte kan vara säkra på att alla utredningsförslag kommer att genomföras om förhand-lingarna strandar igen. C och L har å andra sidan understrukit att utredningen måste genomföras, annars faller januarisamarbetet och i förlängningen regeringen.

Vänsterledaren Jonas Sjöstedt har gjort sitt bästa för att stärka fackförbunden. Han har samlat ihop en riksdagsmajoritet för att avsätta regeringen, om inte parterna kommer överens.

Vänsterpartiet kräver att statsministern ska lova att släppa utredningsförslaget. Men Sjöstedt är beredd att ge parterna all tid de behöver för att förhandla, oavsett om Löfven hörsammar honom eller inte.

Blir det ett nytt avtal på arbetsmarknaden kommer alla riksdagspartier att hälsa det med lättnad. Stefan Löfvens regering kan i så fall fira att man överlevt ännu ett hot om regeringskris. Och ju närmare nästa val vi kommer, desto lägre blir sannolikheten för att regeringen fälls. Att driva fram ett extraval strax före ett ordinarie val, som enligt lagen ändå måste hållas, ser nog de flesta väljare som slöseri med skattepengar.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

Det gick inte.

”Vi förhandlar inte via regeringen”

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

" Det politiska motståndet mot regeringen formeras och knivarna vässas. Den ansvariga ministern bjuder samtidigt in arbetsmarknadens parter till samtal. Men Svenskt Näringsliv klargör att förhandlingar via regeringen inte är aktuellt.

De så kallade las-förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter kraschade på fredagen när LO:s styrelse enhälligt sade nej.

Däremot beslutade sig arbetsgivarna i Svenskt Näringsliv och de privatanställda tjänstemännens fackliga organisation PTK att säga ja till en uppgörelse.

Förhandlingarna – som bland annat berör anställningsskydd, turordningsregler och kompetensutveckling – föregås av ett lagförslag från en utredning, som i sin tur grundas på januariavtalet mellan regeringen, C och L – som båda tryckt på för förändringarna.

Samtliga LO-röster som kommenterat beslutet om att säga nej säger att den politiska inblandningen i arbetsmarknaden i form av lagförslaget gjorde att det inte gick att gå vidare. Förslaget är alltför obalanserat, till arbetsgivarnas fördel, anser LO. Nu formeras det politiska motståndet på båda sidor av regeringen. C säger att partiet är redo att gå till extra val i frågan.

Vänsterpartiets ledare Jonas Sjöstedt har återupplivat sitt hot om en misstroendeförklaring – vilken troligen skulle få en majoritet i riksdagen – om statsminister Stefan Löfven (S) ”slår sönder den svenska anställningstryggheten”.

Mycket hänger i luften. Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) ska bjuda in arbetsmarknadens parter till samtal i nästa vecka.

Frågan är då vad dessa samtal ska kunna ge. I en skriftlig kommentar säger Mattias Dahl, vice vd på Svenskt Näringsliv:

”Vi pratar gärna med arbetsmarknadsministern varje dag om nödvändiga reformer. Däremot förhandlar vi inte med våra fackliga motparter genom regeringen eller andra ombud. När det gäller las-förhandlingarna så har vi och PTK sagt ja till den gemensamt framförhandlade uppgörelsen. Det är LO som sagt nej. Vill regeringen att parterna ska enas bör samtalet ske med LO. Vi andra är redo att skriva på.”

TT"

" Parallellt med parternas förhandlingar om nya las-regler har politikerna, i enlighet med januariavtalet mellan regeringen, C och L, beställt en utredning, vars förslag ska gälla om inte fack och arbetsgivare lyckas enas. Utredningen lades fram i juni och har följande innehåll:

1 Arbetsgivare får undanta fem personer från turordningsreglerna vid uppsägningar. I dag gäller max två personer och då enbart för företag med högst tio anställda.

2 För att omplaceras ska en person kunna ta sig an de arbetsuppgifter som erbjuds utan upplärning.
3 Vid lika anställningstid avgör arbetsgivaren själv vem som får vara kvar när uppsägningar sker på grund av arbetsbrist.

4 Kompetensutveckling ska erbjudas alla anställda som varit anställda i minst sex månader ”i skälig utsträckning”. Arbetsgivare som inte följer det kan bli skadeståndskyldiga.

5 Möjligheten att förklara en uppsägning av personliga skäl ogiltig tas bort i företag med mindre än 15 anställda.

6 Bara efter prövning ska en person som sägs upp av personliga skäl i större företag kunna få lön medan det prövas om uppsägningen var ogiltig eller sakligt grundad.

7 Förtur till fast anställning föreslås gälla för personer som varit vikarier i nio månader. I dag gäller tolv månader.

Källa: Utredningen om en moderniserad arbetsrätt "

Från Svenskt Näringsliv.

"Svenskt Näringsliv vill se en ny modell för flexibilitet och trygghet i arbetslivet.

Företagens möjligheter att anställa och växa med rätt kompetens är avgörande för svensk ekonomi och trygghet. I en snabbt föränderlig värld ligger medarbetarnas trygghet i den egna kompetensen och möjligheten att få jobb.

Svenskt Näringsliv föreslår ett flexibilitet- och trygghetspaket i fem delar:

1. Ett i grunden reformerat anställningsskydd (LAS)
2. En arbetslöshetsförsäkring som täcker fler och ger bättre skydd
3. En specialiserad Arbetsförmedling med fokus på myndighetsutövning och effektivitet
4. Effektiva omställningsförsäkringar
5. Stärkta förutsättningar för kompetensutveckling

Dagens modell på arbetsmarknaden behöver rustas upp så att Sverige kan klara ökad global konkurrens, möta teknikskiften och säkra kompetensförsörjningen, samtidigt som tudelningen och inlåsnings-effekterna minskar. Det behövs ett helhetsgrepp som stärker omställ-ningsförmågan – hos såväl företag som medarbetare.

ArbetsgivarfrågorArbetsmarknadArbetsrätt "

SKRIVEN AV Svenskt Näringsliv

Ett starkt och enat LO är Susanna Gideonssons främsta mål när hon nu lämnar uppdraget som ordförande i fackförbundet Handels och tillträder posten som LOs nye ordförande och gemensam ledare för de 14 LO-förbunden.

Susanna Gideonsson, grattis till uppdraget som LOs nya ord-förande! Vilken ser du som din viktigaste uppgift som ledare för LOs 14 medlemsförbund?

Viktigast just nu är att vi kan samla det stora engagemang som finns runt om i fackföreningsrörelsen i Sverige. Varje förbund har sina specialfrågor som de hanterar bäst, men när det gäller de stora dragen på svensk arbetsmarknad måste vi vara enade och gå åt samma håll.

Den senaste tiden har tydligt visat vilken kraft facket har. När vi tillsammans bestämmer oss för vad vi vill uppnå kan vi försätta berg och skapa tryck i frågor som är viktiga för vanligt folk och åstad-komma verklig förändring.

Det ligger en tung vår bakom oss med många uppsägningar och korttidspermitteringar, företag har gått i konkurs och jobb har gått förlorade. Hur påverkas det fackliga arbetet framöver?

Det ena är att vi fått många fler medlemmar i förbunden. Vi ser också fler som engagerar sig i det fackliga arbetet. Det har varit mycket att ta itu med ute på arbetsplatserna vilket har skapat ett starkt fackligt engagemang. Samtidigt har vi sett baksidan av coronaepidemin där många tvingats lämna sina arbetsplatser. En del kanske för alltid.

Våra erfarenheter den här våren har gett kraft åt förbunden. Men vi har ett stort jobb att förklara vad ett fackligt medlemskap innebär.

Facket är inte bara ett försäkringsbolag eller någon slags arbetsplatspolis. Facket står för så mycket mer. Nu är det upp till oss alla att visa att vi är en organisation som ger styrka, som ger bättre villkor och som kan åstadkomma förändring på riktigt.

Vet du redan nu vilka frågor du vill fokusera på som LO-ord-förande?

Först och främst att vi ska ha ett starkt fack, inom LO-kollektivet och i Sverige. Vi behöver bli ännu fler och nå nya grupper som i dag inte känner att facket är till för dem. Det behövs för att vi ska kunna möta de nya utmaningar som svensk arbetsmarknad står inför.

Nummer två är att vi måste se till att det fullständigt ohemula utnyttjandet av människor i osäkra anställningar stoppas. Både när det gäller bemanning- och visstidsanställningar och alla lösa anställningsormer som kommer i spåren av den så kallade gig-ekonomin.

Vi behöver också arbeta med jämlikheten och de ökande klyftorna i Sverige. Fackförbunden och LO är inga politiska partier, men vi ska ha massor av politiska krav. För att skapa goda villkor för våra med-lemmar, både på arbetsplatsen och i samhället. Och en sak vi lärt av coronakrisen är att vårt samhälle är skört.

Välfärden måste vara till för alla och lika för alla och vi behöver trygghetssystem som backar upp i perioder av livet då man av någon anledning inte är fullt arbetsför. För det krävs permanenta förändringar i a-kassan, en förbättrad sjukförsäkring och mer pengar till välfärden.

Helt enkelt en jämlikhetsplan så att vi kan möta krisen och se till att människor kan leva ett värdigt liv.

I höst väntar de uppskjutna förhandlingarna om anställningsskydd och ytterst hotet om lagstiftning. Vad säger du till dem som hävdar att den svenska partsmodellen har blivit omodern och att unga föredrar ett ”flexibelt” arbetsliv framför ”inlåsning” i stela anställningsformer?

Jag tror överhuvudtaget inte på det. Min erfarenhet är tvärtom att unga människor absolut inte vill leva med den otrygghet det innebär att bara veta från dag till dag om de har ett arbete, där de inte kan planera sitt liv och aldrig ha någon ”ledig” dag, bara tid utan arbete.

Den svenska partsmodellen har aldrig varit mer modern än den är i dag. Vi kan den svenska arbetsmarknaden och därmed blir avtal med våra motparter anpassade till arbetsmarknadens behov.

Om politiken tillåts ta över riskerar vi att arbetsmarknadslagstift-ningen blir en pingpong-fråga, där lagarna ändras utifrån vilken politisk majoritet som för tillfället innehar regeringsmakten.

Full sysselsättning är ett av LOs viktigaste mål, men nu ökar arbetslösheten igen. Hur ska LO påverka det?

Omställning och kompetensutveckling kommer att vara nyckeln till att bemöta den växande arbetslösheten. Det här ska LO strida hårt för. Det ska var möjligt att ställa om från ett jobb till ett annat.

Därför är det viktigt att vi förmår politiken att sätta till alla klutar för att komma igång med utbildning, med omställningsinsatser och med en arbetsmarknadspolitik som gör att arbetslösheten inte biter sig fast. Så många som möjligt måste komma i jobb, så snabbt det bara går.

Läs Susanna Gideonssons tal till kongressen

KORT OM SUSANNA
Namn: Susanna Gideonsson
Född: 1963
Bor: I övernattningslägenhet i Stockholm under veckorna men hemma är i Umeå
Fritid: Veteranbilar och trädgård
Viktigaste fackliga frågan: Trygga jobb, utifrån alla aspekter, och jämlikhet.

Tal till Kongressen
DET TALADE ORDET GÄLLER

Kamrater, kongressombud,
Återigen, ett stort, varmt tack för förtroendet.
Ni vet hur sådana här tal brukar vara.
En dramatisk berättelse om hur det var när man gick med i facket.
Om orättvisor som behövde stoppas. Arbetskamrater räddas.
Om för jävliga arbetsgivare.
Men så var det inte för mig.
Jag gick med för att man skulle det.
Där jag kommer ifrån var det bara så.
”Gnäll inte. Det är massor att göra. Inget att åja sig över. Bara att mata på.”
Det är jag uppväxt med, och så har mitt liv fortsatt.
Den som vill ha något gjort, måste vara med och hugga i.
Så när jag började jobba, då gick jag med i facket.
Det var inte konstigare än så.
*

Sådana här tal brukar också börja med att en nyvald ordförande berättar hur de kommande fyra åren ska bli.
Men det tänker jag inte göra.
För det ska inte jag bestämma ensam.
Jag har ännu inte suttit ned med de andra tre i ledningen ni valt här idag.
Jag har ännu inte samlat LO-styrelsen.
Jag har ännu inte hunnit prata med förtroendevalda i förbund och LO-distrikt.
Och vi har dessutom en massa kongressbeslut som vi ännu inte har fattat.
Min övertygelse är att det är tillsammans med andra, som vi blir starka och kan förändra.
Det gäller också en LO-ordförande.
Därför vill jag först lyssna och samtala.
Sedan kan jag hålla tal.
Där jag kan presentera en färdriktning vi är överens om.
I dag kan jag göra tydligt vad som är viktigt för mig i de samtalen.
*

Kamrater,
De senaste åren har vi i facket ställts inför växande ”utmaningar”, som det heter.
Utvecklingen i samhället och i politiken har inte gynnat oss och vår sak.
Men vi har reagerat på det med mindre, istället för mer, sammanhållning.
I senaste avtalsrörelsen sprack samordningen. Igen.
Kring förhandlingarna om trygghet och omställning har vi varit splittrade.
Det här är ett mönster som vi behöver ändra på.
För att kunna ta kampen för bättre villkor, måste vi stå enade.
Annars kommer vi inte att lyckas.
Det är inget jag som ny ordförande kan fixa ensam.
Men jag vet, att tillsammans kan vi.
Och måste.
För om inte vi, vem skulle då göra det?
*

Vänner,
En ytterligare ”utmaning” vi har är att allt färre går med i våra förbund.

När det fackliga samtalet har tystnat på många arbetsplatser, så är det inte så konstigt.
Och det har flera skäl.
Man är rädd att förlora sin osäkra anställning.
Eller man träffar faktiskt aldrig på några arbetskamrater att prata med.
För så ser schema och bemanning ofta ut i dag.
Häromdagen kom en rapport om att utlandsfödda i allt lägre utsträckning är med i facket.
Detta är förklaringen:
De jobbar ofta i branscher där man inte träffas: taxi, hotell- och restaurang och hemtjänst.
Där organiseringen generellt är svår.
Låter vi det fortsätta förlorar vi erfarenheter vi verkligen behöver.
Detta är en verklighet som vi måste förstå och förhålla oss till.
Arbetsgivarna och politiken har ändrat våra förutsättningar.
Men det är ingen idé klaga på att ”folk inte går med i facket”.
Det är vi som behöver ändra våra arbetssätt.
*

Det är förbunden som organiserar medlemmar.
Ni kan era branscher och känner era arbetsplatser.
LOs uppgift är att ge er de bästa möjliga förutsättningarna.
LO ska skapa uppmärksamhet och driva opinion för fackliga frågor.
Vi ska skapa arenor för er att utbyta erfarenheter och lära av varandra.
Och tillsammans ska vi få genomslag i avtalsförhandlingar, men också gentemot politiken.
När vi både syns och levererar märker vanligt folk att fackligt engagemang gör skillnad.
Då finns det skäl att vara med.
*

Vänner,
Vad är facket?
Du och jag vet, att facket är medlemmarna i klubben,
skyddsombudet på arbetsplatsen,
vi alla tillsammans när vi går ihop för att ta makten över våra arbetsvillkor,
för att tillsammans förändra våra liv, och vårt samhälle.
Du och jag, vi vet medlemskapets fulla potential.
Men det vet sällan den som är ny.
Som kom med i kölvattnet av coronaepidemins konsekvenser.
Hon tror kanske att facket inte är hon.
Att facket är ett försäkringsbolag eller en arbetsmarknadspolis.
Och missar alla de möjligheter hon har tillsammans med oss.
Därför behöver vi bli bättre på att visa vad facket verkligen är.
Vi har något att erbjuda som det råder stor brist på i många människors liv – mening, gemenskap och makt.
Vi behöver vara många.
Vi behöver vara starka.
Och, vi behöver vara enade.
För att nå dit vill jag bidra med tydligt ledarskap, högt i tak, och raka diskussioner.
I uppdraget som LOs ordförande är min första prioritering: en enad och stark fackföreningsrörelse.
*

Kamrater,
Även i samhället i stort är sammanhållning att föredra framför splittring.
Jämlika samhällen är helt enkelt bättre.
Människor är friskare, lever längre och känner sig tryggare.
Ekonomin utvecklas och vi får mer att fördela.

Jämlikhet är inte bara rätt. Det är också smart.
Vi vet alla det, men ändå fortsätter utvecklingen åt rakt motsatt håll.
Nu får det vara slut med de nyliberala lekstugorna.
Både i Sverige och världen.
Men som många sagt i många tal i många år nu: Det måste inte fortsätta så här.
Vi kan ta tillbaka jämlikheten.
Jag säger: för att lyckas måste vi bli bättre på att ”mata på och hugga i”.
Vi måste göra mer för att ta vårt ansvar för att förändringen också ska bli av.
Det är dags för det starka samhällets revansch!
Ett samhälle där vi tar hand om varandra, och ingen lämnas ensam.
Där vi samarbetar istället för att konkurrera.
Där jämlikhet inte bara är ett fint ord i högtidstal, utan verklighet.
*

Därför kräver vi fullt fokus och aktiva åtgärder för att nå full sysselsättning.
Att alla har ett jobb och en inkomst som det går att leva på är en grundpelare i bygget av det jämlika samhället och i försvaret av det fackliga löftet.
Vi kräver också en stärkt a-kassa och en sjukförsäkring värd namnet.
Ingen som blir sjuk eller förlorar jobbet ska bli utblottad.
Krispaketen som har kommit nu i coronakrisen är bra, inte minst när det gäller a-kassan.
Men de måste permanentas och bli ett golv från vilket vi ska vidare, uppåt.
Sveriges ersättning vid arbetslöshet är idag sämre än EU-genomsnittet.
Så kan vi inte ha det.
Det ska vara lätt att kvalificera sig till a-kassan, ersättningen ska vara god och den ska vara det över tid.
A-kassan måste stärkas ytterligare.
Det handlar om trygghet för vanligt folk.
Men också om sunt samhällsekonomiskt förnuft.
Och även om a-kassan stärks, så gör den bara halva jobbet.
Därför kräver vi också goda möjligheter till kompetensutveckling och omställning.
Såväl klimatomställningen som coronakrisen visar på behovet.
Vi kräver också att rika betalar mer.
Högre skatt på kapitalinkomster är ett självklart första steg.
Det är på grund av dessa inkomster som de rikaste dragit ifrån, och ökat klyftorna.
Vi kräver rejäla offentliga investeringar i bostäder och infrastruktur.
I el, internet och järnväg.
Det handlar om att det ska gå att leva i hela landet.
Och om att skapa jobb i en ekonomisk nedgång.
*

Slutligen kräver vi en generös och generell välfärd.
Med permanent ökade resurser.
För något har gått mycket galet.
Jag förstod vidden av det, när en bekant från Västerbottens inland sa till mig,
att hon kände sig som en belastning för samhället.
Det här var när hon skulle föda barn.
Platserna räckte inte till.
Det var flera mil till närmsta BB.
Och kön till barnomsorgen var lång.
Så känner nog många som idag behöver sjukvården eller välfärden.
Att de är en belastning.
Jag undrar: Vart är vi på väg? Vad har vi gjort med vårt samhälle?

Födande kvinnor ska inte skämmas.
De ska vara stolta över att sätta ännu en människa till världen.
Vår välfärd är inte en belastning. Den är en rättighet.
Vår välfärd är inte en utgift. Den är en investering.
Men framför allt en del av själva meningen med allt.
Och ett verktyg för ett mer jämlikt samhälle.
*

Om min första prioritering var en stark och enad fackföreningsrörelse,
Så är min andra prioritering: ett ännu mer envist och ihärdigt arbete – för att öka jämlikheten i Sverige.
Både på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt.
*

Kamrater,
Jämlikhet är också mitt ingångsvärde i vår tids ödesfråga:
Den globala klimatkrisen.
För också i denna kris kan rika köpa sig större trygghet än vanligt folk.
Också i denna kris är det fattiga, kvinnor och barn som drabbas värst.
Detta när nära hälften av alla utsläpp orsakas av världens rikaste tiondel.
Det handlar om jämlikhet och rättvisa.
Om att det inte finns några jobb på en död planet.
Därför är klimatfrågan också en facklig angelägenhet.
LO och fackföreningsrörelsen har två uppgifter:
För det första ska vi se till att omställningen går snabbt nog.
Sverige ska och måste bidra till att Parisavtalet nås.
Om vi inte lyckas drabbas arbetare i både Sverige och resten av världen.
Våra företag och arbetsplatser, ja hela ekonomin, måste ställas om för att vara livskraftig i framtiden.
För det andra ska vi kräva att omställningen blir rättvis.
De rika måste bidra mest.
Och vanligt folk måste ges möjlighet att klara både omställningen och leva ett gott liv.
Det går inte att lägga hela ansvaret på den enskilda individen.
Alla har ett ansvar, men verklig förändring kräver också samarbete och systemförändringar.
Konkret, i Sverige krävs stora investeringar:
I grön forskning och infrastruktur.
I fossilfri produktion och industri.
Men också i kunskap, välfärd och trygghetssystem.
Så rustar vi människor för förändring.
Så ingjuter vi mod, hopp och tillförsikt om att ingen ska lämnas efter.
Så skapar vi en bättre framtid för oss själva och för våra barn.
*

Kamrater,
Vet ni hur många i handeln som har en fast anställning på heltid?
Det vi brukar kalla en normanställning.
44 procent.
Bland kvinnor: 24 procent.
De flesta i handeln jobbar antingen deltid eller har en otrygg anställning.
Normanställningen är inte norm.
Man har kontrakt som löper en månad i taget.
Ibland bara dag till dag.
Man vet aldrig hur stor lönen blir den 25e.
Man har inte en chans till hyreskontrakt, bostadslån eller att överhuvudtaget kunna planera sitt liv.
Och man är så rädd att förlora det jobb man ändå har.

Jag har träffat så många anställda som inte vågar ställa en enkel fråga på jobbet.
För de vill inte uppfattas som krångliga.
Jag har träffat anställda som gråter när arbetsgivare ringer.
För de orkar inte ännu en dag, men vågar inte tacka nej.
De är inte undantag.
De är en stor andel av LOs medlemmar.
De är oftast kvinnor.
Och de känner vanmakt.
*

De otrygga anställningarna har vuxit inom handeln. Men de finns överallt:
När coronaepidemin drog in förlorade över 10 000 visstidare inom hotell och restaurang jobbet direkt.
I samma kris har vi sett hur bemanningsanställda, transportarbetare och personer med så kallade gig-jobb i olika sektorer plötsligt stått helt utan jobb och inkomst.
Äldreomsorgen har länge haft en stor andel visstidare. Och nu, när man ser det som en orsak till smittspridning så uppmärksammas det, då först ses det som ett problem.
Men vi här inne vet att otrygga anställningar alltid är ett problem.
Så har det varit, så är det nu, och så kommer det att förbli.
Daglöneriet är tillbaka.
Förr stod vi med mössan i hand, idag är det med mobil.
Otryggheten har blivit det normala.
Det tillfälliga har blivit permanent.
Det är som att vrida klockan tillbaka.
Eller som att förflyttas till andra sidan Atlanten.
I USA finns begreppet ”working poor” - arbetande fattiga.
Privata nannys, McDonalds-arbetare,
trädgårdsmästare och poolskötare.
De jobbar nästan jämt.
Men når ändå aldrig en rimlig levnadsstandard.
De flesta är kvinnor. Många är invandrare.
”The American dream” är i realiteten en mardröm.
Därför måste vi stoppa nyliberalismens illdåd här hemma.
För om inte vi tar kampen mot de otrygga anställningarna,
om inte vi tar kampen för dem som har det allra sämst -
vem ska då göra det?
Vi måste våga se verkligheten som den är idag.
Arbetsvillkoren som de är idag.
Och mata på och hugga i för att förändra.
Ingen annan kommer göra det åt oss.
*

Mitt i utvecklingen mot ett alltmer utbrett daglöneri,
mitt i en ekonomisk nedgång med ökande arbetslöshet,
mitt i en tid av växande klyftor,
då vill högern försämra anställningstryggheten ännu mer.
De hyllar den här LAS-utredningen.
Den utredningen som ger 10-1 till arbetsgivarna, som Tobias Baudin brukar säga.
Trots att Januariavtalet sa att balansen mellan parterna skulle upprätthållas.
Jag har brukat säga att LAS är som en schweizerost.
Med det här förslaget skulle osten rivas till smulor.
Därför ska vi aldrig låta förslaget bli verklighet.
LO kommer inte acceptera att någon regering försämrar anställningstryggheten.
LO kommer göra allt för att i förhandlingar med vår motpart fortsatt ta ansvar för villkoren på arbetsmarknaden.

Varför är det här så viktigt för LO?
Jag vill lyfta tre skäl.
För det första: Det här är frågor som vi – parterna – ska ta ansvar för.
Det har vi gjort med stor framgång i många decennier,
och det finns inte ett enda gott skäl till att politiker nu ska lägga sig i.
För det andra: Förslagen i utredningen är usla.
De skulle kraftigt försämra våra medlemmars trygghet på jobbet.
I praktiken, skulle få av oss, ha kvar någon anställningstrygghet att tala om.
Vi skulle alla ha en livslång provanställning.
För det tredje: Förslagen gör det mindre troligt att parterna kan komma överens.
Om vi inte lyckas, har arbetsgivaren ett lagförslag att falla tillbaka på.
För oss är det tvärtom.
Det är ett obalanserat lagförslag som dessutom skapar obalans mellan de parter som ska förhandla.
Utredningen måste därför bort från bordet. Ner i papperskorgen.
Och jag vill också påminna den som kanske glömt: Det var vi – LO – som redan 2017 initierade förhandlingar med Svenskt Näringsliv om trygghet och omställning.
Alltså innan både riksdagsval och Januariavtal.
För vi hade insett att LAS inte funkade på dagens arbetsmarknad.
Inte minst med anställningsformen allmän visstid som borgarna införde 2007.
Som i ett slag förändrade villkoren på arbetsmarknaden – ja, faktiskt hela samhället – i grunden.
Vi ville inte ha den 2007.
Vi vill inte ha den nu.
Så,
om min första prioritering var en stark och enad fackföreningsrörelse,
och min andra prioritering ett ännu mer envist arbete för att öka jämlikheten i samhället och på arbetsmarknaden –
då är min tredje, och sista, prioritering självklart: att stoppa de otrygga anställningarna.
I Sverige ska vi ha trygga jobb!
*

Och vår vision är att ett jobb ska ge mer än enbart en inkomst.
Jobbet ska ge en känsla av att man gör rätt för sig och bidrar.
Det ska ge gemenskap.
Det ska ge arbetskamrater att dela glädje och bekymmer med. Och en och annan fikarast.
Man ska få lära sig, och utvecklas.
Det förutsätter goda villkor:
Anställningstrygghet, fungerande arbetstider,
god arbetsmiljö, medbestämmande
och lärande på jobbet.
Varje arbetare i vårt land ska kunna känna sig stolt över sitt arbete.
Känna sig behövd.
Och få de villkor och den lön man förtjänar.
Man ska glad i hågen kunna vissla på vägen till jobbet,
och vissla på vägen hem.
*

Kamrater,
Vi är starka tillsammans.
Inte sammansmälta till en. Utan tillsammans.
Var och en med sin speciella styrka.
Samlade mot gemensamt mål, då är vi som allra mest kraftfulla.
Så ser jag på oss.
Så ser jag också på vår relation med Socialdemokraterna.

I min roll som LOs ordförande ser jag verkligheten från kassan på Hemköp.
Från kapprummet på förskolan.
Från betonggolvet i verkstaden i Hultsfred.
I min roll som LOs ordförande så har jag ett förtroende att förvalta.
Det är förtroendet från förbundens medlemmar.
Jag kommer aldrig backa för att ta en strid för Sveriges arbetare.
LOs röst kommer alltid, under min ledning, att vara tydlig, ärlig och självständig.
*

I dag regerar Socialdemokraterna starkt begränsade av sina samarbetspartier.
Det är frustrerande för oss,
och säkert också för dem.
Samtidigt såg också LOs styrelse detta alternativ som det minst dåliga.
Hellre en S-ledd regering med stöd av Centern och Liberalerna,
än fyra år med Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.
Men det får inte leda till att en socialdemokratiskt ledd regering försämrar anställningstryggheten.
Där säger vi stopp.
Men jag är samtidigt glad att vi har en s-ledd regering i dessa kristider.
Krispaket efter krispaket har levererats,
med reformer för att skydda våra medlemmar, vanligt folk, från de värsta effekterna av krisen.
Slopat karensavdrag,
bättre villkor i a-kassan,
mer resurser till välfärden,
fler utbildningsplatser.
Vi är inget politiskt parti, men vi har mängder av politiska krav.
Genom vår unika facklig-politiska samverkan med Socialdemokraterna
har vi de bästa möjligheterna att påverka politiken.
Det skulle vara tjänstefel av oss att inte använda och stärka den kanalen.
Men det gör ingen LO-ordförande ensam.
Det görs allra bäst av oss alla tillsammans.
När vi tar plats i partiet.
I s-föreningen.
I barn- och utbildningsnämnden.
I kommunfullmäktige.
Överallt behövs fackliga röster och fackliga erfarenheter.
För vi ska inte tro att politiker – av någon färg – är tankeläsare.
De vet inte hur LO-medlemmar har det, eller vad LO-medlemmar behöver, om inte vi säger det.
Därför vill jag också att vi ska prata med, och försöka påverka, alla demokratiska partier.
Därför ska LO göra arbetares röster hörda överallt där beslut fattas som påverkar oss.
*

Vänner,
Vi är inte rädda att vårt möte ska avbrytas av polis.
Att vi ska fängslas för att vi utövar våra demokratiska rättigheter.
Men så är det inte överallt.
På många håll i världen utsätts våra fackliga kamrater för förtryck och förföljelse,
enbart för att de står upp för de fackliga rättigheter vi ser som självklara.
Jag vill nämna en av dem.

Han heter Lee Cheuk-Yan och är generalsekreterare för Hongkongs fria fackföreningsrörelse,
som vi nyss fick hälsning ifrån.
Han var gäst på LOs förra kongress, och vi hyllade honom då för hans demokratiarbete.
I dag, den 15 juni, ställs han inför rätta i Hongkong.
Hans så kallade ”brott” är att ha stått upp för grundläggande mänskliga rättigheter genom att delta i protesterna mot de så kallade säkerhetslagar som regimen i Peking vill införa i Hongkong.
Lagar som starkt begränsar hongkongbornas demokratiska rättigheter.
Vi kommer aldrig att acceptera att människor fängslas för att de står upp för fackliga och mänskliga rättigheter.
Vi kräver att Hongkongbornas demokratiska rättigheter respekteras.
Vi kräver att vår kamrat Lee Cheuk-Yan omedelbart sätts på fri fot och får fortsätta sitt fackliga arbete!
*

Vänner,
När sommar och semestrar är över har vi en intensiv höst att ta itu med.
Mitt i LAS-utredningar, omställningsavtal, EU-lagstiftning om minimilöner, coronaepidemi och arbetslöshet så ska vi också återuppta våra kollektivavtalsförhandlingar.
Spelplanen har förändrats drastiskt.
Våra motparter kommer såklart att utnyttja situationen,
och hävda att det inte finns utrymme att uppfylla våra krav.
Men det tycker de ju aldrig.
Och coronakrisen har tydligt visat vilka det är som håller samhället igång.
Utan undersköterskor, rörmokare och butiksbiträden,
utan pappersarbetare, lokförare och en mängd andra arbetargrupper,
hade inte Sverige fortsatt att fungera.
Samtidigt har arbetare stått i frontlinjen.
Riskerat att smittas och föra smitta vidare.
Nu är det dags att ta betalt för det.
Gärna applåder, men först ett tryggt jobb och en vettig lön!
Alla nya medlemmar som gått med under krisen har gjort oss starkare.
Nu ska vi använda den styrkan.
Vi har våra avtalskrav klara.
Om något så har de blivit än viktigare:
Mer pengar i plånboken.
Högre pensioner.
Bättre arbetsmiljö.
Det ser jag fram emot att kämpa för tillsammans med er.
*

Kamrater, kongressombud,
Jag önskar så att jag såg er alla framför mig.
I salen på Folkets hus.
Som det ska vara på en kongress.
Jag vill se er i ögonen, småprata, ta en kaffe i pausen.
Känna vår samlade kraft.
Men nu är det som det är.
Och egentligen är det som det är till vardags:
Att vår samlade kraft är spridd i landet, från norr till söder.
Över hela landet får våra medlemmar elen att funka, bostäder byggda, barn omplåstrade och måltider serverade.
Över hela landet genomför fackligt förtroendevalda och anställda förhandlingar, skyddsronder och utbildningar.
Över hela landet står vi upp för arbetares rättigheter och allas lika värde.
För demokrati och jämlikhet.

Och det är summan av alla dessa handlingar som skapar förändring.
Ibland kan det kanske kännas tröstlöst:
“Vad gör jag för skillnad på det stora hela?”
Jag säger: Du gör all skillnad.
När du matar på och hugger i där just du befinner dig.
Du är droppen som urholkar stenen.
Och tillsammans är vi över 1,4 miljoner droppar.
Och just nu blir vi så många fler för varje dag.
Tillsammans är vi en stor rasande älv.
Vi är inga offer.
Vi har makt.
Vi ska kräva vår rätt.
För, det är vår plikt.
För om inte du och inte jag gör det – vem ska då göra det?
Vi ska tillsammans bygga ett starkt och enigt fack.
Värva medlemmar som aldrig förr,
och inte låta arbetsgivare eller borgerliga politiker spela ut oss mot varandra.
Vi ska bygga ett starkt och jämlikt samhälle.
Hållbart för både människa och natur.
Där ingen lämnas efter, utan var och en får komma till sin rätt.
Vi ska stoppa de otrygga anställningarna!
Slänga allmän visstid, deltidsträsket och LAS-utredningen på skräphögen!
Vi ska höja arbetares röster, i samhället och i politiken.
Ingen ska tillåtas glömma vilka det är som får vårt land att rulla.
Vi ska göra det tillsammans. För det är då vi är som starkast.
Tack för förtroendet och tack för att ni har lyssnat.
Nu kör vi, kamrater!

TAL OCH ARTIKLAR

Dags för klarspråk om sjukförsäkringen!
Regeringen måste göra det lättare att byta yrke i corona¬krisen
LO-medlemmarna vill ha trygghet för vanligt folk
Värnskatten slopades med falska argument från L och C”
Privata sjukvårdsförsäkringar söndrar vården inifrån
Vi kan både skapa nya jobb och höja a-kassan
Kravet: Höjd a-kassa även efter pandemin
LO och Social¬demokraterna har ingen kärleksrelation

" Sabuni (L): Vi kommer inte backa

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

En tänkbar regeringskris, lågt väljarstöd och intern kritik. Libera-lernas ledare Nyamko Sabuni är hårt pressad – men står fast vid att las-utredningens förslag ska bli lag: – Vi kommer inte att backa.

När Nyamko Sabuni framförde sitt tal på Liberalernas partiråd i Stockholm nämnde hon inte de kraschade las-förhandlingarna. Men efter talet, i Tensta biblioteks foajé, försvarar hon återigen sin ståndpunkt.

– Vi var medvetna om att förhandlingarna kanske inte skulle komma i mål. Det är därför det står i januariavtalet: att om partnerna inte lyckas, så tillsätter vi en utredning. Det som utredningen kommer fram till är det som ska bli lag, säger Nyamko Sabuni.

LO sa nej till las-avtalet. Vad skulle krävas för att du ska ändra dig i frågan?

– Att LO sätter sig med de andra partnerna och kommer överens, svarar Sabuni snabbt.

Anna Starbrink (L), regionråd i Stockholm, tycker inte att nyttan med att hålla fast vid utredningsförslaget står i proportion till vilket politiskt kaos som en regeringskris och ett möjligt extra val skulle kunna leda till.

Sabuni svarar på kritiken:

– Hon har rätt i att det riskeras en kris, men det är inte Liberalerna som står för de riskerna, säger Nyamko Sabuni och hänvisar till Vänsterpartiets hot om misstroendeförklaring.

– Och det är Stefan Löfven som behöver hantera den frågan, fortsätter Sabuni.

L-ledaren betonar att partiet inte kommer att backa från att göra lag av las-utredningen.

Samtidigt brottas L med lågt stöd, i alla fall om en ska tro opinionsmätningarna. SVT/Novus väljarbarometer för oktober visade att partiet fortsätter ligga under riksdagsspärren och efter partiledardebatten i SVT fick Sabuni lågt betyg av tittarna.

Hur ska ni vända trenden?

– Genom att göra det vi nu gör: vi utvecklar politik, vi kommunicerar den, vi gör det vi säger att vi ska göra. Det är så vi bygger förtroende, det är så vi också kan vinna valet 2022, säger Sabuni.

TT "

"Det här är förslaget som LO sade nej till

"UPPDATERAD 17 OKTOBER 2020PUBLICERAD 16 OKTOBER 2020

Svenskt Näringsliv och PTK sade ja till förslaget om ett nytt las-avtal, medan LO stänger dörren för en överenskommelse. Nu går regeringen istället vidare med las-utredningen, under hot om missroendeförklaring. SVT Nyheter har tagit del av avtalet som föll.

Enligt LO:s Susanna Gideonsson var det en samlad bild av försämringar i anställningstryggheten som gjorde att förbundet inte kunde rösta för det avtal som förhandlats. Vilka sakfrågorna som avgjorde var vet vi ännu inte, men här är fem punkter från det avtal som förkastades:

Turordningsregler
Enligt las-förslaget får arbetsgivare rätt att göra undantag från turordningsreglerna vid uppsägning för tre anställda oavsett företagets storlek.

I dag har arbetsgivaren rätt att göra undantag för max två personer i företag med högst tio anställda. I las-utredningen föreslås att arbetsgivare får rätt att göra undantag för fem anställda.

Skäl för uppsägning
Termen ”saklig grund av personliga skäl” ersätts med ”sakliga skäl”. Till sakliga skäl räknas om arbetstagaren allvarligt brutit mot anställningsavtalet genom exempelvis arbetsvägran, samarbetssvårigheter, missbruk eller brott.

Arbetsgivaren ska fortsatt erbjuda stödåtgärder, ge en varning och erbjuda omplacering innan en anställd kan sägas upp. Men om arbetsgivaren erbjudit en omplacering och det fortfarande finns sakliga skäl för uppsägning finns ingen plikt att erbjuda ny omplacering. Vid en tvist är det arbetstagarens ansvar att bevisa att en omplacering hade hjälpt.

I las-utredningen föreslås att möjligheten att förklara en uppsägning ogiltig ska tas bort i företag med mindre än 15 anställda.

Omställningsstöd
Enligt förslaget ska den som blivit av med sitt arbete erbjudas ett omställningsstöd i form av exempelvis rådgivning eller utbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det förutsätter att rege-ringen inför en ny omställningsorganisation och ett nytt offentligt studiestöd.

En utredning ska tillsättas och parterna ska vara delaktiga i att sätta direktiven, enligt förslaget.

Visstidsanställningar
Enligt förslaget ersätts reglerna om allmän visstidsanställning med en ny anställningsform som kallas särskild visstidsanställning.

Arbetstagare som jobbat mer än 9 månader under en treårsperiod ska få förtur**.**

I dag går gränsen vid tolv månaders arbete under en treårsperiod. Även i las-utredningen föreslås företrädesrätt efter nio månaders anställning.

Bemanningsföretag
Enligt förslaget ska en arbetstagare som varit uthyrd på samma arbetsplats i mer än 24 månader under en treårsperiod erbjudas anställning.

Om arbetstagare tackat nej till anställning behöver arbetsgivaren inte erbjuda jobb igen även om anställningen fortsätter.

Företag ska istället för ett jobb kunna erbjuda bemanningsanställda två månadslöner. Efter ett sådant erbjudande behöver företaget inte längre erbjuda jobb även om anställningen fortsätter.

I dag finns inga krav på kundföretag att erbjuda jobb till inhyrd personal. "

" Samtal med parterna ska avvärja kris

DN TISDAG 20 OKTOBER 2020

Regeringen bjuder in arbetsmarknadens parter för att försöka hitta en lösning på hur arbetsrätten ska förändras. Om samtalen misslyckas rycker en regeringskris närmare.

Efter att förhandlingarna om en förändrad arbetsrätt havererade i fredags kommer arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) i början av veckan att bjuda in arbetsmarknadens parter för att se om det går att komma vidare med frågan.

Inbjudan kommer att gå till LO, PTK och Svenskt näringsliv som var för sig ska möta arbetsmarknadsministern och ge sin syn på vad som kan bli nästa steg. Svenskt näringsliv och PTK har sagt ja till det förslag som låg på bordet medan LO förkastade avtalet.

Centerpartiet har öppnat för att lyssna på om PTK och Svenskt näringsliv är beredda att gå vidare med ett gemensamt förslag utan LO:s medverkan. På måndagen ville ingen av de inblandade fördjupa den diskussionen utan avvaktar den kommande veckans samtal.

Liberalerna håller fastvid att det politiska arbetet med en ny lagstiftning nu ska fortsätta i enlighet med januariavtalet.

– Men det är klart att vi inte kommer att lägga dövörat till om Svenskt näringsliv och PTK kommer med något besked. Vi måste alltid vara beredda att lyssna på vad de vill, säger Gulan Avci (L), talesperson i arbetsmarknadsfrågor.

För statsminister Stefan Löfven innebär de havererade förhandlingarna om arbetsrätten att en regeringskris rycker närmare. Vänsterpartiet hotar att väcka misstroende mot statsministern om han driver igenom de förslag som finns i utredningen om en moderniserad arbetsrätt som är en del av januariavtalet.

Utredningen föreslår bland annat att fem personer ska få undantas från turordningsreglerna i samband med uppsägningar. I det förslag som arbetsmarknadens parter förhandlade om hade undantagen minskat till tre personer.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har sagt att de kommer att ställa sig bakom en misstroendeförklaring mot Stefan Löfven om det blir omröstning i riksdagens kammare. Därmed finns det en majoritet för att rösta bort Löfven och den nuvarande rege-ringen.

V-ledaren Jonas Sjöstedt ville på måndagen inte kommentera vad det kan få för betydelse att i alla fall PTK och Svenskt näringsliv sade ja till ett avtalsförslag.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se
Hans Rosén
hans.rosen@dn.se"

" Sjöstedt utvidgar sitt hot om att fälla Löfven

DN. ONSDAG 21 OKTOBER 2020

V-ledaren Jonas Sjöstedt stänger dörren för förändringar av arbetsrätten som inte stöds av LO. Han varnar statsminister Stefan Löfven för att lägga fram sådana förslag. – Då drar vi undan vårt stöd för regeringen, säger Sjöstedt.

I fredags havererade förhandlingarna om arbetsrätten mellan arbetsmarknadens parter. LO sade nej till det förslag som låg på bordet medan Svenskt Näringsliv och PTK sade ja.

Efter förhandlingskraschen har tanken väckts om regeringen skulle kunna gå vidare med förslaget trots att LO sagt nej. Nu stänger V-ledaren Jonas Sjöstedt den dörren.

– Vi kan inte acceptera det. Då drar vi undan vårt stöd för regeringen, säger Jonas Sjöstedt.

Han framhåller att en lagstiftning som omfattar alla Sveriges löntagare måste stödjas av alla inblandade parter.

– Vi kan inte tänka oss att man påtvingar LO något som man precis har sagt nej till, säger Jonas Sjöstedt.

V-ledarens besked innebär att misstroendehotet mot statsminister Stefan Löfven ligger fast. V kräver att regeringen inte genomför förslag som försämrar anställningstryggheten och att utredningen om en förändrad arbetsrätt dras tillbaka.

Utredningen är nu ute på remiss och svaren ska vara inne senast den 26 oktober. Därefter ska remissvaren sammanställas i regeringskansliet, vilket ska vara klart i mitten av november.

Enligt Jonas Sjöstedt måste frågan avgöras i närtid.

– Vi kommer inte att agera förrän de har gått igenom remissvaren. Men sen måste regeringen sätta ned foten. Vi kan inte acceptera att regeringen drar ut på det här i månader, säger Jonas Sjöstedt.

Vänsterpartiet kommer inte att hinna göra verklighet av sitt misstroendehot innan Jonas Sjöstedt lämnar över partiledarskapet till Nooshi Dadgostar den 31 oktober.

– Men Vänsterpartiets hållning förändras inte bara för att vi gör personförändringar i partiledningen, säger Jonas Sjöstedt.

Statsminister Stefan Löfven (S) uppmanar alla inblandade att ta det lugnt och hoppas att regeringens fortsatta samtal med LO, PTK och Svenskt Näringsliv ska ge resultat.

– Vi vill ha en dialog med alla tre huvudorganisationer om hur vi ska ta det här vidare. Jag skulle rekommendera alla att inte låsa fast sig för tidigt, säger Stefan Löfven.

Han betonar att alla tre organisationer under veckan ska träffa arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) och sedan ska remisserna behandlas.

– Därefter ska vi dra slutsatser, säger Stefan Löfven.

När förhandlingarna havererade i fredags kommenterade Stefan Löfven att regeringens utgångspunkt är att en förändring av arbets-rätten måste ha stöd från alla delar av arbetsmarknaden.

– Vi jobbar utifrån att få en så bred lösning som möjligt. Nu vill jag avvakta remissinstanserna och göra en analys av vad två av tre parter har kommit överens om. Sen får vi ta det därifrån, säger Stefan Löfven.

Enligt Eva Nordmark ska regeringen utifrån remissvaren ta fram förslag tillsammans med samarbetspartierna C och L som fungerar för både företag och arbetstagare.

– Jag noterar att både PTK och Svenskt Näringsliv har lagt ut resultatet av sina förhandlingar och att båda parter uttrycker att de nu behöver tid att analysera det nya läge som uppstått. Jag kommer i veckan att träffa var och en av parterna för att höra om läget i deras förhandlingar och bilda mig en uppfattning om hur PTK och Svenskt Näringsliv ser på sin överenskommelse, kommenterar hon.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

"Fakta. Utredningens förslag
Parallellt med parternas förhandlingar om nya las-regler har politikerna, i enlighet med januariavtalet mellan regeringen, C och L, beställt en utredning, vars förslag ska gälla om inte fack och arbetsgivare lyckas enas. Utredningen har följande innehåll:

1.Arbetsgivare får undanta fem personer från turordningsreglerna vid uppsägningar. I dag gäller max två personer och då enbart för företag med högst tio anställda.

2. För att omplaceras på arbetsplatsen ska en person kunna ta sig an de arbetsuppgifter som erbjuds utan upplärning.

3. Vid lika anställningstid avgör arbetsgivaren själv vem som får vara kvar när uppsägningar sker på grund av arbetsbrist.

4. Kompetensutveckling ska erbjudas till alla anställda som varit anställda i minst sex månader ”i skälig utsträckning”. Arbetsgivare som inte följer det kan bli skadeståndskyldiga.

5. Möjligheten att förklara en uppsägning av personliga skäl ogiltig tas bort i företag med mindre än 15 anställda.

6. Bara efter prövning ska en person som sägs upp av personliga skäl i större företag kunna få lön medan det prövas om uppsägningen var ogiltig eller sakligt grundad.

7. Förtur till fast anställning föreslås gälla för personer som varit vikarier i nio månader. I dag gäller tolv månader. "

"LO-ordföranden: Enskilda förbund kan göra upp med arbetsgivarna

DN TORSDAG 22 OKTOBER 2020

LO-ordföranden Susanna Gideonsson öppnar för att enskilda förbund kan fortsätta förhandlingarna om arbetsrätten med arbetsgivarna. – Då får vi en ny standard på svensk arbetsmark-nad som alla andra måste förhålla sig till, säger Susanna Gideonsson.

Knappt en vecka har gått sedan förhandlingarna om arbetsrätt och omställning mellan LO, PTK och Svenskt näringsliv havererade. En enig LO-styrelse sade nej till det avtalsförslag som låg på bordet medan övriga parter sade ja.

LO-ordföranden Susanna Gideonsson menar att det ändå inte innebär att LO har stängt dörren för fortsatta förhandlingar.

– Nej, det kan jag inte säga att vi har gjort. Den här förhandlingen känns stängd nu, men osvuret är bäst, säger hon.

Just nu är läget låst och regeringen pressas av hot om misstroende eller att tvingas lagstifta om förslag som LO menar försämrar anställningstryggheten.

Svenskt näringsliv och PTK har sagt att de är beredda att gå vidare med det förslag som LO sade nej till. Samtidigt öppnade LO-förbundet IF Metall i tisdags för att eventuellt fortsätta förhandlingarna på egen hand.

– Det kan finnas fler förbund som är beredda att gå med. Om det blir en sådan utveckling att flera förbund väljer att pö om pö gå med och förhandla till sig de bitar man som förbund tyckte saknades – då får vi en ny standard på svensk arbetsmarknad som alla andra måste förhålla sig till, säger Susanna Gideonsson.

Du menar att LO inte ska förhandla centralt utan att det är de enskilda förbunden som ska göra det?

– I nuläget är det så att de enskilda förbunden har frågan. LO kan aldrig hindra ett enskilt förbund från att förhandla. Vi går fram gemensamt för att nå så långt som möjligt men det var för många knutar för att vi gemensamt skulle kunna säga ja.

Vad var det som till sist stjälpte förhandlingarna?

– Jag kan inte peka ut en grej, men till sist handlade det om anställningstryggheten. Om a-kassa och omställning var vi tämligen överens. När det gäller anställningstryggheten kom vi inte så långt som vi hade velat. Det handlar om sakliga skäl vid uppsägning, visstidsanställningar, hyvling – sådant som brett ut sig på kvinnodominerade arbetsmarknader.

Hade du själv egentligen velat skriva på?

– Inte som det såg ut. Det var ett tydligt nej från förhandlingsdelegationen som rekommenderade styrelsen att göra samma sak.

– Det är inte slut, nu handlar det om att jaga för att vi ska få till stånd bättre villkor. Det finns bitar i avtalet som är bra och som vi kanske kan använda framgent.

Hon är mycket kritisk till hur de politiska partierna har hanterat frågan om arbetsrätten och menar att arbetsmarknadens parter borde ha lämnats i fred. Att politiken blandat sig i har gjort att förhandlingarna försvårats, anser hon.

– Att vi fick in en oinbjuden gäst 2019 i form av politiken var inget som vi över huvud taget ville ha. När politikerna lägger sig i så näst intill välter förhandlingsbordet i och med att de lade tyngdpunkten så tydligt på arbetsgivarnas sida.

Regeringen ska nu ha samtal med arbetsmarknadens parter för att utröna om det finns någon möjlig väg framåt. Ett alternativ som nämnts är att regeringen skulle gå vidare med det förslag som LO förkastat.

– Om regeringen går vidare med de delar som faktiskt är bra, då skulle vi inte skrika. Men om de går med på delar som faktiskt försämrar svensk anställningstrygghet så kommer vi inte att tolerera det.
Vad kan LO göra?

– När det gäller anställningstryggheten så är det många förbund som har med sig den frågan i sina förbundsförhandlingar. Det är ett första steg att ta fajten där.

– Den andra vägen är att bilda opinion. Svenska folket är över huvud taget inte medvetna om vad som ligger och gror i las-utredningen. Det är bedrövligt när det handlar om en fråga som är så avgörande för var och en.

Kommunal har sagt att avtalsförslaget som ni sade nej till var sämre än lasutredningen medan Metall har sagt att det var bättre. Vad tycker du?

– Jag kan säga att det är mycket bättre. Jag vet inte vad det är som gör att Kommunal gick ut och sa att det var sämre. Som helhet kan de inte säga att det var sämre.

Om Löfven stoppar lasutredningen lämnar sannolikt C och L januariavtalet, om han lägger fram den som lagförslag hotar misstroende – vad ska han göra?

– Ja du, om jag visste det. Problemet är att frågan från början kom in i januariavtalet. Vi har varit kritiska från början och vi står fast vid det. De har inte med frågan att göra. Jag förstår att Stefan Löfven sitter i en rävsax.

Som representerade i Socialdemokraternas verkställande utskott, VU, har LO godkänt januariavtalet, varför underkänner ni en av punkterna nu i efterhand?

– Vi godkände aldrig den punkten och protesterade även då. Att göra ett avtal där man skriver att en framtida utredning ska göras in blanco är inte speciellt smart förhandlingsmässigt.

Du sitter i Socialdemokraternas verkställande utskott kan du vara med och godkänna att en S-regering lägger förslag som enligt er försämrar anställningstryggheten?

– Nej.
Innebär det att du är beredd att lämna VU?
– Regeringen är en sak och det socialdemokratiska partiet är en annan. Om man sitter i en regering utifrån det nuvarande parlamentariska läget så har man att sköta landet utifrån det. Så, nej, jag kommer inte att

lämna det socialdemokratiska partiet men däremot kommer jag att fortsätta strida inom partiet.

Vad skulle det betyda för LO:s relation till S om lasutredningens förslag blir lag?

– Den skulle allvarligt skadas. Om las-utredningens förslag blir lag så är det en ordentlig reva i samverkan.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

"Fakta. Januariavtalet säger att utredningen kan bli lag
S, MP, C och L är överens i januariavtalet om att arbetsrätten ska ”anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls”.

En del är att lagen om anställningsskydd ändras genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna.

Om arbetsmarknadens parter kommer överens om förändringar av arbetsrätten ska regeringen lägga ett förslag i linje med parternas överenskommelse.

Om parterna misslyckas ska regeringen enligt januariavtalet genomföra de förslag som lagts fram i utredningen om en förändrad arbetsrätt som presenterades den 1 juni.
Utredningen om en förändrad arbetsrätt är nu ute på remiss. Svaren ska vara inne senast den 26 oktober. "

" Sista dansen mellan Sjöstedt och Lööf

DN TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Politiska motståndare och ideologiska motpoler, men också två partiledare som respekterar varandra. Under onsdagen möttes Annie Lööf (C) och Jonas Sjöstedt (V) i den sista debatten mellan varandra. – Det är tydliga politiska motsättningar, samtidigt som man inte behöver ta heder och ära av varandra, sa Jonas Sjöstedt.

Coronapandemin gjorde att han fick sitta kvar längre än han först hade tänkt sig, men Jonas Sjöstedt lämnar snart som Vänsterpartiets partiledare. Hans sista strid är arbetsrätten där han vill att Stefan Löfven (S) ska dra tillbaka Las-utredningen. Annars hotar han med misstroende mot statsminister Löfven.

Det var också det som kom att dominera Sjöstedts och Annie Lööfs sista duell när de möttes i Kulturhuset i Stockholm.

– Vi tycker att dagens arbetsmarknad är orättvis. Den är orättvis mot alla trotjänare som inte haft rätt till kompetensutveckling. Den orättvis mot de som står utanför. Det är människor med lång sjukdomshistoria som aldrig får det där jobbet. Det är unga människor som knackar på dörren, sa Annie Lööf.

– Det är dags att ge flexibilitet för små företag, för att minska risker och kostnader vid uppsägning.

Jonas Sjöstedt kontrade:
– Det är ganska billigt och enkelt att säga upp folk i Sverige jämfört

med andra länder ute i Europa. För småföretagen finns det något som heter provanställning, det kan jag tipsa om.

– Det finns ingenting modernt i att människor blir rättslösa och att det är tysta och rädda arbetsplatser. Det här går bakåt, inte framåt.

Det var under Jonas Sjöstedts sista debatt i riksdagen som Annie Lööf i present bjöd in V-ledaren till en sista duell. Tidigare har ledarna turnerat runt om i Sverige och debatterat inför fulla hus. Spelreglerna har varit mycket tydliga: låta varandra tala till punkt och inga personangrepp.

Så var det även i den här duellen. Samtalet inleddes med en förklaring från de båda ledarna om varför det har varit ett framgångsrikt recept.
– Det är tydliga politiska motsättningar, samtidigt som man inte behöver ta heder och ära av varandra. För mig har det varit viktigt med det här samtalet och att man kan möta människor i det, sa Jonas Sjöstedt.

– Det blir väldigt dynamiska debatter när jag och Jonas möts. Både i att ta ut svängarna, men att puckla på varandra med glimten i ögat. Det tror jag har uppskattats bland alla som har lyssnat på oss genom åren, svarade Annie Lööf.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se "

”S säger nej till M:s tokliberala arbetskraftsinvandring”

DN TORSDAG 22 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201022
M säger sig vilja bromsa migrationen men i praktiken vill de hålla gränsen vidöppen med det tokliberala system för arbetskraftsinvandring de skapat. Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå en hårdare reglering, men som parti vill vi gå längre och göra om systemet för arbetskraftsinvandring i grunden, skriver Lena Rådström Baastad (S).

Adam är 19 år och söker jobb efter jobb. Han kontaktar städfirmor och restauranger och erbjuder sig att utföra enklare sysslor, utan framgång.

I stället tar arbetsgivarna systematiskt hit folk från andra länder för att göra just de jobb som våra unga behöver för att få in en fot på arbetsmarknaden och kunna stå på egna ben. Varje vecka får ett 30-tal personer tillstånd att komma till Sverige just för att ta städ- och restaurangjobb med låga krav på kvalifikationer.

Inte många vet att arbetskraftsinvandringen i dag är dubbelt så stor som asylinvandringen. Jag tror att många håller med mig om orimligheten i att människor från världens alla hörn tas hit för att jobba för låga löner och dåliga villkor. Resultatet blir ju att vi utestänger människor i Sverige från att ta de jobben med sämre integration till följd. Arbetslösa går miste om jobb inom skogsbruk, byggbranschen och omsorgs- och försäljningsyrken. De går miste om jobb som snabbmatspersonal, tidningsbud och städare. Svenska jobb reas ut till

desperata människor från länder med sämre löner och villkor. Så kan vi inte ha det.

Tiotusentals har blivit arbetslösa under coronapandemin. Den ekonomiska krisen har gjort det svårare för unga att komma in på arbetsmarknaden. Det innebär en särskild risk för unga som hamnat snett och riskerar att dras in i kriminalitet. Vi ser också att det tar alldeles för lång tid att få in nyanlända i arbete, vilket ökar segregationen och minskar framtidstron i utsatta områden.

Samtidigt vet vi alltså att det finns jobb där kraven på språkkunskaper och kvalifikationer är låga. Det räcker med att ta en promenad i ett välmående villaområde för att se alla som jobbar med att ta hand om andras barn och hem. Runt hörnet snickrar några på en altan, flyttarbetare lastar möbler och en grupp vägarbetare reparerar gatan.

På skönhetssalongen intill får folk sina naglar fixade och på snabbmatstället är det bråttom att servera lunchgäster. Många av dessa arbeten utförs i dag av utländska arbetare.

Tidigare gjorde Arbetsförmedlingen en prövning mot arbetsmarknaden i dessa fall. Om det redan fanns många arbetslösa byggarbetare, vårdbiträden eller städare som lika gärna kunde ta jobbet blev det nej.

Moderaterna tog bort både arbetsmarknadsprövningen och försörjningskravet för de som ville ta hit anhöriga. Moderaterna gav Sverige västvärldens mest oreglerade system för arbetskraftsinvandring, enligt OECD. Inget annat land saknar helt krav på särskilda kvalifikationer och lönenivåer.

De enda vinnarna på denna oreda på arbetsmarknaden är oseriösa företag som fuskar, utnyttjar och begår brott. De som lurar ekonomiskt desperata individer och tömmer vårt välfärdssystem på resurser. Det är väl känt hur arbetslivskriminalitet breder ut sig i till exempel städ- och skönhetsbranschen. Med fejkade anställningsavtal tar man hit folk för att sedan hänsynslöst utnyttja dem. Med fejkade fakturor täcker man kostnader för svart arbetskraft och rot- och rutbedrägerier.

Den okontrollerade arbetskraftsinvandringen bidrar till finansieringen av organiserad brottslighet. Kriminella rånar inte banker längre – de rånar välfärden på dina skattepengar. Ett uppmärksammat exempel är hur kriminella har kunnat starta assistansföretag utan att ens ha en brukare, lockat hit människor som betalat för att få anställningsintyg som assistenter och beviljats arbetstillstånd, och sedan tagit hit brukare som anhöriginvandrare till dessa.

Förutom brottsligheten har vi också problemen med dumpning av villkor och löner för hela branscher.

Moderaterna införde lex Laval-lagen som begränsade möjligheten att påverka utländska företag, som skickar hit anställda på tillfälliga jobb, att skriva på svenska kollektivavtal för schyssta löner och villkor. Vi socialdemokrater lyckades äntligen riva upp lex Laval-lagen i somras. Men Moderaterna vill, föga förvånande, återinföra den.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen har stramat åt asylinvandringen. Men arbetskraftsinvandringen utgör fortfarande ett vidöppet kryphål.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå en hårdare reglering, men som parti vill vi gå ännu längre och göra om systemet för arbetskraftsinvandring i grunden. Vi vill:

Återinföra den prövning mot arbetsmarknadens behov som Moderaterna tog bort 2008.

Arbetskraftsinvandringen ska vara styrd till yrken där kompetensen saknas i Sverige.

Jobben med lägre krav på utbildning ska gå till dem som redan bor här och som behöver en egen inkomst.

Arbetsmarknaden ska inte vara en arena för fusk, exploatering och brott.

Stoppa möjligheten att ta människor till Sverige med enda syftet att dumpa svenska löner och plundra svensk välfärd.

Sverige ska även fortsättningsvis hämta tillfällig arbetskraft utifrån, men bara i de fall rätt kompetens inte hunnit utbildas inom landet.

Det går inte att lita på Moderaterna i den här frågan. De säger sig vilja bromsa migrationen medan de i praktiken vill fortsätta att hålla gränsen vidöppen genom att fortsätta med det tokliberala system för arbetskraftsinvandring de en gång skapade. Det förslag Moderaterna lagt om att ”förbättra arbetskraftsinvandringen” är bara kosmetika och förändringar på marginalen vars egentliga syfte är att kunna upprätt-hålla det rådande systemet.

Vi socialdemokrater vill att det ska råda ordning och reda på svensk arbetsmarknad. Minskad arbetskraftsinvandring skulle öka tryggheten både för svenska arbetare och i hela samhället.

Lena Rådström Baastad (S), partisekreterare "

" Mitt i las-striden – Avci lämnar sitt arbetsmarknadsuppdrag

DN FREDAG 23 OKTOBER 2020

Mitt i striden om arbetsrätten kliver Liberalernas talesperson i arbetsmarknadsfrågor av sitt uppdrag. Gulan Avci väljer att även lämna sin post som vice ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott.

Gulan Avci ersätts i arbetsmarknadsutskottet av Arman Teimouri som tidigare suttit i näringsutskottet. Skatteutskottet blir den nya hemvisten för Gulan Avci. DN har sökt henne för en kommentar.

Avci har i många sammanhang fört partiets talan under den strid som pågår kring förändringar i lagen om anställningsskydd. Partiet har hållit strikt på att om arbetsmarknadens parter inte når en uppgörelse så ska regeringen och samarbetspartierna gå vidare med lagstiftning,

baserat på förslagen i den utredning som gjorts. I fredags meddelade parterna för andra gången att förhandlingarna hade misslyckats.

Vänsterpartiet hotar med att tillsammans med högeroppositionen fälla regeringen om utredningens förslag läggs fram. De utredda förslagen är nu ute på remiss.

Gulan Avci hörde till den falang inom Liberalerna som vintern 2019 hellre ville släppa fram Ulf Kristersson (M) som statsminister än att stödja Stefan Löfven. Hon var också en varm förespråkare för att Nyamko Sabuni skulle ta över partiledarskapet efter Jan Björklund. Hon

fanns även själv med som ett av namnen i diskussionen om möjliga kandidater. Tidigare har Gulan Avci bland annat varit ordförande för Liberala kvinnor.

I sin första kommentar som arbetsmarknadspolitisk talesperson markerar Arman Teimouri att partiets strikta linje ligger fast.

– Det är olyckligt att parterna inte kommit överens men det som ligger på bordet är en utredning som ska genomföras. Vi väntar in remiss-instanserna nu och sedan ska vi kika på dem men vi kommer inte att göra några stora förändringar, det handlar i så fall om tekniska förändringar inom lagförslagen, säger Arman Teimouri.

Liberalerna meddelar också att partiets klimatpolitiska talesperson Joar Forsell flyttar från skatteutskottet till näringsutskottet där bland annat energifrågorna hanteras.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

"Ledare: Strunta i LO – låt det nya avtalet bli verklighet

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Förra veckan kom Svenskt näringsliv och tjänstemännens PTK överens om ett nytt avtal för svensk arbetsmarknad, medan LO sa nej. Sedan dess har sju LO-förbund tagit i från tårna och menat att det vore ”en krigsförklaring mot LO och alla medlemmar” om det framförhandlade avtalet blir lag (Arbetet 23/10). LO:s ordförande Susanna Gideonsson hävdar i sin tur att Centern och Liberalerna har låtit sig bli megafoner för ”fake news”. Men säger samtidigt att avtalet är mycket bättre än las-utredningen.

Det är det senare som LO bör ta fasta på. För just nu finns bara två alternativ.

Antingen blir las-utredningen lag. Eller så går man vidare med avtalet från Svenskt näringsliv och PTK, vilket både Saco och TCO vill.

Vidare är LO:s näst största förbund, IF Metall, inte helt ointresserat av att vara med på ett hörn, och parternas förslag förespråkas även av exempelvis Medlingsinstitutet som anser att avtalet ”är mer balanserat” än utredningen (TT 21/10).

Det handlar dels om att avstegen från principen ”sist in, först ut” skiljer sig mellan utredningen och avtalet. Men framför allt innehåller Svenskt näringslivs och PTK:s förslag goda utbildningsmöjligheter.

Och då inte bara för dem som har sagts upp, utan för de flesta, i form av ett nytt statligt finansierat studiestöd på 80 procent av lönen. Detta

ska kunna fås på heltid i upp till två terminer, men studier ska även kunna bedrivas på deltid, vilket är precis vad både svensk arbetsmarknad och svenska arbetstagare behöver för att stå sig i konkurrensen.

Därför borde samtliga parter inse att avtalet är för bra för att tacka nej till. Inget enskilt fackförbund kommer i närtid att vara i närheten av att lyckas förhandla fram lika generösa villkor för kompetensutveckling, vidareutbildning och omskolning i förhandlingar med sin arbetsgivare. ”Vi kan inte strejka oss till miljardbelopp från skattebetalarna”, som IF Metalls avtalssekreterare Veli-Pekka Säikkälä uttrycker saken.

Det är alltså inte särskilt konstigt att Metall funderar på hur förbundets medlemmar ska få del av paketet som LO har ratat. Det visar varför LO:s nej inte bör hindra regeringen och samarbetspartierna från att lägga las-utredningen åt sidan, för att i stället gå vidare med förslaget från PTK och Svenskt näringsliv, vilket även Nyamko Sabuni (L) öppnade för på fredagen.

Om inte annat eftersom det är en rättvisefråga. TCO och Saco samlar tillsammans över två miljoner löntagare. IF Metall har 300 000. Det kan jämföras med att LO:s medlemsantal är 1,4 miljoner, inklusive IF Metall, vilket betyder att avtalet har brett stöd bland arbetstagarnas ombud, oavsett vad LO:s representantskap tycker.

Därför får den här unika möjligheten, där ökad flexibilitet för arbetsgivarna kombineras med förbättrade utbildnings- och omställningsmöjligheter för enskilda, inte slarvas bort. Avtalet mellan Svenskt näringsliv och PTK bör bli ny praxis på svensk arbetsmarknad.

DN 25/10 2020 "

"Arbetsförmedlingen skär ned”

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Sveriges kommuner larmar om ett försämrat stöd från Arbetsförmedlingen i en färsk undersökning från SKR. Den lokala närvaron är bristfällig och drabbar arbetslösa och nyanlända hårt.
– Jag delar inte riktigt den bilden, säger myndighetens generaldirektör Maria Mindhammar till DN.

Kommunerna riktar skarp kritik mot Arbetsförmedlingen i en ny enkätundersökning från Sveriges kommuner och regioner, SKR. I undersökningen har man ställt frågor om den lokala närvaron och stödet till de arbetssökande.

Allt fler kommuner upplever att Arbetsförmedlingen inte klarar sitt uppdrag då nedskärningar och avvecklade kontor är något som har lett till bristande närvaro, menar Roy Melchert, sektionschef för arbetsmarknadsfrågor på SKR som gjort rapporten.

I Arbetsförmedlingens instruktion och uppdrag står att de som står längst från arbetsmarknaden ska prioriteras, och att myndigheten också ska ge likvärdig service i hela landet, förklarar han.

– Men följden av det här blir den motsatta. Vi ser att de som redan har stått långt ifrån arbetsmarknaden, de svagaste samhällsgrupperna, också drabbas hårdast. Vi kan också se det att Arbetsförmedlingen inte har tillräckligt med resurser för att möta dessa människor, säger Roy Melchert.

Läget är oroande när coronakrisen har slagit till med rekordvarsel och stigande arbetslöshet, menar han. När myndigheten dessutom har lagt ner huvuddelen av sina kontor och minskat personalstyrkan tvingas kommunerna att ta av egna resurser, enligt rapporten.

Under torsdagskvällen rapporterade SVT även att 184 kommuner nu blir utan kontor vid årsskiftet, enligt Arbetsförmedlingens slutrapport. Det trots nya resurser som regeringen tillfört för att åter öppna flera kontor.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) är kritisk:
– Det är helt centralt att vi har en arbetsmarknadspolitik som funkar på orten. Och att vi har en myndighet, som oavsett var man bor i landet, har möjlighet att ha bokade besök, men också att arbetsgivare, oavsett var man finns i detta avlånga land ska kunna hitta rätt kompetens för att kunna utveckla sin verksamhet, säger hon till SVT.

Samtidigt står det i den nya rapporten till regeringen att den lokala närvaron kan säkras ändå, bland annat genom att hyra in sig hos kommuner. Myndigheten skriver att man kommer att kunna ha fysiska möten med arbetssökande i 208 av landets 290 kommuner, trots att man bara ska ha kontor i 106 kommuner.

I slutet av förra året gav regeringen uppdrag till Arbetsförmedlingen att säkerställa den lokala närvaron. I dag tycker endast två av fem kommuner att myndigheten har lyckats med det.

Endast två av fem kommuner tycker att Arbetsförmedlingen har säkerställt lokal närvaro.

– Vi behöver ett välfungerande system där likvärdighet likställs och där arbetet anpassas till skilda behov hos arbetssökande och arbetsgivare. Arbetssökande har på flera håll svårt att få hjälp med enklare service. Det kan handla om att till exempel tolka besked, säger Roy Melchert.

Arbetsförmedlingen larmade själva om ett alltmer pressat läge redan i början av pandemin. Generaldirektör Maria Mindhammar förklarar att hon tar kommunernas synpunkter på största allvar, men håller samtidigt inte med om att Arbetsförmedlingens arbete blir sämre.

– Vi sliter hårt och gör verkligen allt vi kan för att ge det stöd till kommunerna som de upplever sig behöva. Där ingår vårt arbete med att ta hand om de nyinskrivna så att de inte hamnar i en långtidsarbetslöshet.

– Jag vill framhålla att det i många kommuner finns ett bra samarbete, men att det inte fungerar lika väl i andra. Vi behöver ständigt förbättras och måsta arbeta gemensamt mot det målet. Men att pandemin har påverkat oss är tydligt, säger hon.

Viktigt är att ha enade förväntningar kring ansvarsfördelningen – men samtidigt kommer diskussionen om vilka resurser staten ska skjuta till att kvarstå, menar hon.

– Kommunerna har ett stort ansvar i att utbilda de som står långt ifrån arbetsmarknaden. Nu i pandemin när flera har förlorat sina jobb så blir kön längre, och andra mer högutbildade kan då hamna före de som redan står utanför arbetsmarknaden. Därför måste vi samarbeta och möta upp dessa människor genom att vidareutbilda dem, säger hon.

Maria Mindhammar ser att dagens situation dels är en följd av den minskade förvaltningsbudgeten som ledde till att 4 500 anställda varslades i fjol och att Arbetsförmedlingens kontor avvecklades på över 100 orter runt om i landet.

– Det är viktigt framöver att fundera över vad reformeringen kommer att innebära för vår del, säger hon.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se
Fakta. Rapporten

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har under september i år frågat kommunerna om arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingen. Svarsfrekvensen var 89 procent.

Undersökningen visar att kommunerna tycker att Arbetsförmedlingen har svårt att uppfylla flera delar av sitt uppdrag, och att myndighetens omställning kommer mycket olägligt.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen är en av punkterna i januariavtalet mellan S, MP, C och L. Enligt avtalet ska myndigheten reformeras i grunden. Att rusta och matcha de arbetssökande mot jobb ska till största delen tas över av privata aktörer som ska få ersättning baserat på prestation.

Arbetsförmedlingen är därför inne i en omställningsprocess som ska vara genomförd 2022. Mellan 2019 och 2020 har myndigheten avvecklat kontor på 132 orter. På några orter har kontor öppnats åter. Fristående aktörer ska matcha arbetssökande med arbetsgivare. "

Kapitel 2: Debattartiklar i DN
15 - 26 oktober 2020

”Ändringar i las räcker inte för att vässa arbetsmarknaden”

DN TORSDAG 15 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201015
Det är inte realistiskt att tro att parterna på kort tid och genom förhandling ska hitta lösningarna på de komplicerade frågorna om en moderniserad arbetsrätt. Staten bör ta ett ekonomiskt medansvar så att alla arbetstagare får kompetensutveckling och möjlighet att ställa om till det arbetsmarknaden behöver, skriver arbetsrättsforskaren Carin Ulander-Wänman.

En arbetsmarknad i omvandling kräver större insatser än förändringar i lagen om anställningsskydd (las) för att tillgodose behoven av anpassning till ny teknik, digitalisering och AI både i företag och hos arbetstagare. Det är inte realistiskt att tro att parterna på kort tid och genom förhandling ska hitta lösningar på så stora och komplicerade frågor som arbetslöshetskassa, omställningsavtal och kompetensut-veckling. Dessa områden måste utformas så att de hakar i och förstärker varandra.

Staten behöver vara en aktör och ta ett ekonomiskt medansvar för att alla arbetstagare får kompetensutveckling och möjlighet att ställa om till det arbetsmarknaden behöver. Det krävs även ekonomiska styrsystem och en uttalad politisk vilja, att utbildningsinstitutioner har ett utbud som överensstämmer med vad som efterfrågas.

Analyserna om vilka konkreta nya kunskaper som krävs av arbetskraften behöver förbättras. Teknikleverantörer bör ha en skyldighet att bidra med att tala om vilka kunskaper som krävs för att arbetstagare optimalt ska kunna nyttja ny teknik.

En noggrann genomgång av Gudmund Toijers utredning ”En moderniserad arbetsrätt” som överlämnades till regeringen i början av juni visar att de förslag till förändringar i las som framförs både ger för- och nackdelar för arbetsgivare. Men effekten på samhällsnivå är mer oviss. Klart är att vi får en flexiblare och krångligare lagstiftning, mer administration och sannolikt ökar både antalet tvister i Arbetsdom-stolen och utdömda skadestånd.

Las kan behöva ändras, men det är inte första steget att ta för att stärka arbetstagares omställningsförmåga. Ett beslut om en moderniserad arbetsrätt i nuvarande form riskerar, under lång tid, att sätta punkt för det viktiga arbete som behövs för att vässa svensk arbetsmarknad. Snart riktas blicken mot andra områden i politiken och då är det för sent att få till stånd en helhetslösning för arbetsmarknadens omställ-ning.

Nedan följer en genomgång av vad den statliga utredningen kan innebära för arbetsgivare. Det ger en uppfattning om de här föränd-ringarna är tillräckliga eller ens rätt insatser för att tillgodose både stora och små företags behov av kompetensförsörjning.

1 Turordning. Rätten att undanta fem personer från turordningen ger större möjlighet att bestämma bemanning och i företag med högst sex anställda behövs ingen turordning. Undantagsmöjligheten minskar behovet av att träffa en överenskommelse med den facklig organisa-tionen om en avvikelse från lagens regler om turordning som ofta innebär ökade kostnader för att säga upp mindre produktiva/kompetenta arbetstagare med längre anställningstid. Den fackliga organisationen kan inte begära en gemensam turordning för flera driftsenheter på samma

ort. Det ökar möjligheterna för arbetsgivare att påverka vilka som sägs upp. Arbetsgivaren och inte ålder bestämmer vem som ska ha företräde till arbete vid turordning och återanställning om anställningstiden är lika lång.

En nackdel med förslaget är att om undantaget från turordning nyttjats kan det inte användas igen vid uppsägning som sker inom tre månader.

Det går inte längre att dela upp arbetsbristen och nyttja undantaget flera gånger. Viss reglering i utredningens förslag är ologisk. I några bestämmelser ska arbetstagare ha tillräckliga kvalifikationer och har då rätt till upplärning vid omplacering. Vid fastställande av turordning ska arbetstagare vid omplacering ha kvalifikationer för arbetet utan upplärning. Det blir svårt att göra rätt. För stora avsteg från den allmänt accepterade principen ”sist in först ut” riskerar att försvåra uppsägnings-processer.

2 Kompetensutveckling. Bestämmelserna om kompetensutveckling är en ny reglering i las. Den har en vag utformning och alla arbetstagare har inte alltid rätt till kompetensutveckling. Arbetstagarens tidigare utbildning eller erfarenhet begränsar skyldigheten att erbjuda kompetensutveckling. Om det krävs mycket resurser för att arbetstagare ska uppnå nya kvalifikationskrav är det inte alltid rimligt att arbetsgivare ska erbjuda insatserna.

Arbetsgivare med få anställda får också lättnader eftersom kompetensutvecklingsskyldigheten inte får bli för betungande. Om det går att visa att arbetstagare inte är motiverad för att utveckla sina kunskaper har inte arbetsgivare skyldighet att erbjuda insatser.
Informationsskyldighet om kompetensutveckling till både arbetstagarorganisationer och arbetstagare innebär en ökad administrativ börda.

Det finns också en risk för konflikter mellan arbetstagare och mellan arbetsgivare/fack då förväntningar på enskilda individers kompetensutveckling inte infrias.

3 Ogiltigförklaring av uppsägning/avsked. Ett stort problem som aviserats av arbetsgivare är att en anställning ska kvarstå fram till att en uppsägningstvist slutgiltigt avgjorts. Det blir ändring på det i utredningens förslag. Den nya ordningen innebär att arbetstagare vid en uppsägning/avsked måste visa sannolika skäl för att arbetsgivarens beslut är felaktigt. Förslaget minskar kostnaderna för lön och andra ersättningar under tvistetiden.

Att anställningen normalt upphör vid uppsägningstvist minskar risken för en dålig arbetsmiljö eller produktionsbortfall i verksamheten. Det blir lättare att avsluta anställningar, särskilt vid personliga skäl, utan att tvingas köpa ut arbetstagare och behovet av att använda avsked för ett snabbare avslut av anställningen minskar. Hos arbetsgivare med högst 15 arbetstagare kan en osaklig uppsägning/avsked inte ogiltigförklaras. Det kräver mindre insatser av arbetsgivare för att avsluta en anställning på grund av personliga skäl.

4 Utökat skydd för arbetstagare i allmän visstidsanställning. Förslaget innebär att arbetstagare i allmän visstidsanställning har möjlighet att kvalificera sig till återanställningsrätt på kortare tid. Det blir svårt att hålla reda på företrädesrätter för anställda i allmän visstid, vikarier, säsongsanställda och de som begär högre sysselsättningsgrad. Det innebär mer administration, ökad risk för misstag/tvister och skadestånd.
Nuvarande las är främst inriktad på att skydda arbetstagare som kan ha svårt att få ett nytt arbete om de blir uppsagda. Utredningen bygger på ett synsätt att det är nödvändigt att byta ut arbetstagare så att de mest

produktiva och kompetenta blir kvar i verksamheten. Då kan företag bli konkurrenskraftiga och får förutsättningar att växa. Det är olika föreställningar om vad som är bästa avvägningen mellan ett arbets-givar- och arbetstagarintresse, för att samhällsintresset om en hög sysselsättningsnivå ska gynnas maximalt.

Arbetsgivare är generellt måna om sina anställda, men ett utbyte av arbetstagare kan ibland vara nödvändigt. Då är alla betjänta av att det finns hållbara stödsystem som hjälper arbetstagaren vidare i arbets-livet. Fokus ska vara att bygga upp sådana system som samspelar med varandra, för det gynnar företag, arbetskraft och samhälle bäst.

Carin Ulander-Wänman, docent i arbetsrätt, juridiska institutionen, Umeå universitet "

”Sverige behöver en ny social boendeform för behövande”

DN FREDAG 16 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201016
Den svenska bostadspolitiken håller inte måttet. Friheten är kraftigt begränsad samtidigt som den sociala situationen är ohållbar. Liberalernas partistyrelse föreslår omfattande reformer inom fem områden med bland annat en ny social boendeform och skattefritt bosparande för förstagångsköpare, skriver Nyamko Sabuni (L).

Boendesegregationen, hemlösheten och bostadsbristen har ökat de senaste decennierna. Rikspolitikerna, även i mitt eget parti, har inte tagit bostadspolitiken på tillräckligt stort allvar. Som konsekvens har inte kommunerna haft tillräckliga verktyg för att kunna hantera framväxande bostadssociala problem. Det behövs en bred socialliberal bostadsreform som förbättrar möjligheterna för de mest utsatta, ger kommunerna de verktyg de behöver och som ökar friheten för den enskilda människan.

Liberalismen utgår från alla människors frihet, livsmöjligheter och rättigheter. I dag har de som bor i landets utsatta områden färre möjligheter, livchanser och lever ett liv i större otrygghet än andra. Det kan inte vi acceptera. Liberalernas mål är därför tydligt: 2030 ska Sverige inte ha några utsatta områden.

Det kommer kräva att vi bryter kriminaliteten, att vi stärker arbets-linjen och kunskapsskolan – men inte minst att vi också lägger om bo-

stadspolitiken, återtar kontrollen av de bostadsområden där kriminella gäng i dag har makten och löser de bostadssociala problem som i dag manifesteras i våra utanförskapsområden.

För samtidigt som de flesta i Sverige har en god bostadssituation finns en snabbt växande grupp som bor allt trängre och i allt högre grad faller ned i hemlöshet. Sverige är det land i EU där människor födda utanför EU löper näst högst risk att hamna i hemlöshet och trångboddheten har koncentrerats till de utsatta områdena.

Det handlar om barn som inte har möjlighet att göra läxorna hemma, äldre som bor i generationsboenden som inte kunnat isolera sig under pandemin och en matchning på bostadsmarknaden där den som är ekonomiskt svag tvingas betala mer för sitt boende än den med stark ekonomi.

Trots att svensk bostadspolitik i många år varit kraftigt subventionerad av staten saknar vi, olikt andra länder som haft subventionerat byggande, ett bestånd av bostäder för personer som med särskilt utsatt läge på bostadsmarknaden. Hyresrätterna med högst standard, bäst läge och lägst hyra går systematiskt till de med högst inkomst. Den som invandrat, flyttat inom Sverige, eller är ung missgynnas av raka bostadsköer och har i realiteten mycket svårt att hitta ett boende i många av våra städer.

Vår uppfattning är tydlig: rådande bostadspolitik håller inte måttet. Friheten är kraftigt begränsad samtidigt som den sociala situationen är ohållbar. Inför söndagens partiråd för Liberalerna föreslår därför partistyrelsen omfattande liberala reformförslag inom fem områden.
1 Det behövs en social boendeform som utgår från behov. Den som exempelvis riskerar att bli utsatt för våld i hemmet, bli hemlös eller av annat skäl har ett särskilt stort behov av en bostad behöver en väg till ett tryggt hem. Därför föreslår vi en social boendeform där kommunerna kan omvandla kommunala hyresrätter till behovsbostäder som förmedlas till de mest behövande. Vid markförsäljningar ska också kommunerna kunna kräva att privata aktörer bygger behovsbostäder.

Sverige är i dag ett av få utvecklade länder som helt saknar någon form av social boendelösning. Vi har i stället tagit inspiration av de bästa exemplen av sociala bostäder i världen och anpassat dessa efter svenska förhållanden.

Behovsbostäderna kommer som huvudregel att ha ett hyreskontrakt på fem år, inte ha någon bytesrätt, ha en hyra som knyts till lämpligt index och kommer bara tillåtas utanför utsatta områden. Med det här förslaget är Liberalerna det första svenska riksdagspartiet att föreslå en social boendeform.

2 Alla bostadsområden ska bli trygga områden. Den som är rädd att gå utanför porten och som är förtryckt i sitt bostadsområde har inte samma möjligheter att forma sitt eget liv som de som bor i ett tryggt område. För att alla ska kunna vara säkra i sitt bostadsområde behövs det kraftfulla åtgärder från hela samhället, som fler poliser, starkare rättssystem, men också hållbar stadsplaneringen och bostadspolitik för att skapa tryggare miljöer.

Det behövs tydligare ansvarsfördelningar och hårdare krav på fastighetsägare. Vi föreslår både att det ska bli lättare att vräka de som använder sin lägenhet för grov kriminalitet och att det tas fram en särskild integrationspakt och handlingsplan som beskriver vilket ansvar vilka aktörer ska ta för att tryggheten ska förbättras i varje utsatt områden.

3 Den extrema trångboddheten och sociala utsattheten måste minska. Ingen ska behöva leva så trångt att den inte kan studera eller hålla sig frisk. I dag är 56 000 hushåll, enligt Boverket, i en orimlig boendesituation som de saknar möjligheter att ta sig ur. För att ge dessa hushåll en reell frihet och makt över sin situation föreslår vi bland annat att ett nytt mått för extrem trångboddhet tas fram och att särskilda insatser för barnfamiljer som bor trångt sätts in.

4 En nationell hemlöshetsstrategi. Hemlösheten är en av de mest extrema formerna av social utslagning. Vi har tagit inspiration av Finland, som är det enda landet inom EU som lyckas vända ökningen av hemlösheten och föreslår bland annat ett stärkt stöd till de aktörer i civilsamhället som erbjuder tak över huvudet till hemlösa och en nationell stiftelse som förvaltar bostäder för hemlösa.

5 Sänk trösklarna till det ägda boendet. Alla ska ha möjlighet att själva kunna bestämma över sin boendesituation. Dagens bostadsmarknad har höga trösklar som stänger ute många från det ägda boendet. Vilket gör att de i stället tvingas bo i dyrare boendeformer.

Vi föreslår bland annat ett skattefritt bosparande för förstagångsköpare, hyrköpsbostäder, förenklingar för ombildningar och ett särskilt mål om att öka andelen äganderätter och bostadsrätter i, och omkring, utsatta områden. Så kan vi skapa förutsättningar för en egnahems-rörelse i de utsatta områdena.

Dagens bostadspolitik måste läggas om. Endast då kan vi göra utsatta områden till trygga, minska hemlösheten, och öka valfriheten i val av bostad. Det är dags för en bred socialliberal boendereform.

Nyamko Sabuni (L), partiledare "

Kommentar: Otydligt vad som menas med socialliberal boendeform. Någon speciell boendeform för behövande bör ej införas. Alla bostäder ska vara bra och tillgängliga för alla.

”Skrota vårdgarantin och inför i stället den danska modellen”

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201017
Den nationella vårdgarantin blev lag år 2010. Trots det har köerna till planerad vård blivit betydligt längre än när lagen infördes. Och under coronakrisen har vårdköerna växt ytterligare. Är då vård i rätt tid en omöjlighet? Nej, inte alls. Tre danska reformer har där lett till en helt annan tillgänglighet, skriver tre vårdexperter.

Det är väl känt att ett av den svenska sjukvårdens största problem är bristande tillgänglighet. Köerna till planerad vård har växt sedan 2012.

Enligt väntetidsdatabasen hos Sveriges kommuner och regioner (SKR) stod cirka 93 000 personer i kö för operation/åtgärd i december 2012, varav cirka 11 000 (12 procent av antalet väntande) hade väntat mer 90 dagar. I december 2019 hade kön växt till cirka 124 000 personer, varav cirka 33 000 (27 procent av antalet väntande) hade väntat mer än 90 dagar. Sjukvården har fått allt svårare att tillgodose behoven av planerad vård.

Under våren 2020 har Sverige drabbats av coronapandemin som har orsakat mycket lidande och många dödsfall. Sjukvården har fått prioritera att ta hand om de akut sjuka i covid-19. Det har lett till att en stor del av planerade besök och operationer senarelagts.

Cirka 100 000 operationer beräknas ha ställts in under första halvåret och för första gången på tio år är det mer än hälften av de som väntar operation som har väntat längre än vårdgarantins 90 dagar. Till detta kommer att ett stort antal personer inte har sökt sjukvård (risk för att smittas) under pandemin för sina hälsoproblem. Den tidigare stora vårdskulden ökar ytterligare under 2020.

Att inte få vård i rätt tid kan vara allvarligt. De långa väntetiderna i den offentliga vården orsakar mycket lidande. I väntan på vård för-värras ofta sjukdomarna och får allt större konsekvenser för patienter-na. Sjukdomar kan övergå till att bli kroniska och kräva omfattande och livslång behandling. Vårdbehovet och kostnaden för vården ökar ju längre tiden går. Längre sjukskrivningar och produktionsbortfall ökar samhällets kostnader ytterligare. I värsta fall kan för sena diagnoser och behandlingar leda till livshotande tillstånd och för tidig död. Patienter, närstående, sjukvården och samhället blir alla förlorare.

Regioner/landsting har varit skyldiga att leva upp till den nationella vårdgarantin, som har varit lag sedan 2010. I praktiken verkar de inte bry sig om detta och köerna till planerad vård är betydligt längre än de var när lagen infördes. Vårdgarantin skapar i stället många falska förhoppningar och frustration. Det är dags att skrota den nationella vårdgarantin, den har överlevt sig själv.

Är då vård i rätt tid en omöjlighet? Nej, inte alls. Det räcker med att åka över Öresund till Danmark, som har en helt annan tillgänglighet till planerad vård.

I Danmark har sedan 1990-talet tre reformer genomförts, fritt sjukhusval (1993), utvidgat fritt sjukhusval (2002) och snabb (hurtig) utredning (2013). I korthet innebär reformerna att patienterna kan välja sjukhus för utredning och behandling. I valet ingår offentliga sjukhus och privata sjukhus/kliniker som regionerna/staten har avtal med.

Utredning och behandling ska ske inom 30+30 dagar. Vid cancer och vissa hjärtsjukdomar gäller kortare maximala väntetider. Om detta inte kan uppfyllas ska patientens hemmaregion hjälpa patienten att få vård på annat lämpligt sjukhus. Det utvidgade sjukhusvalet omfattar privata sjukhus i Danmark och utomlands som det finns avtal med. Patientens hemmaregion får betala vården på det valda sjukhuset.

De tre reformerna, som har justerats efter hand, har medfört successivt kortare väntetider till bland de kortaste i Europa. En avgörande faktor kan vara att regionerna får betala för vården på andra sjukhus än sina egna. Kjeld Møller Pedersen, professor i hälsoekonomi, har deltagit i utvärdering av de danska reformerna och har sin uppfattning klar.

”Danmark försökte få ned sina väntetider redan på 1990-talet, men det var först när regeringen 2002 införde en piska och inte bara morötter som det hände något”. Det Kjeld Møller Pedersen avser är införandet av det utvidgade sjukhusvalet och att regionerna blev ålagda att betala för vård på andra sjukhus.

Regionerna fick genom reformen ekonomiska incitament att förbättra tillgängligheten, genom att öka den egna kapaciteten, anställa mer personal, öppna fler vårdplatser, arbeta effektivare etcetera. Alternativt kan patienterna välja att få vård på privata sjukhus. De tre reformerna följs upp fortlöpande av den nationella nivån och vid behov justeras de för att resultera i korta väntetider i den planerade vården.

Dessutom har främst cancervården i Danmark organiserats i ”pakkeforløb”. Metoden har medverkat till att systematisera vårdarbetet och

därmed förbättra patientens väg genom vården. De svenska regionerna har efter dansk förebild infört infört standardise-rade vårdförlopp för cancersjukdomar för flera år sedan.

I Sverige har detta dock inte lett till några större förbättringar av väntetiderna till cancervården. En viktig skillnad mellan de svenska och danska systemen är att i det svenska systemet har regionerna inte något betalningsansvar för vård som de inte kan tillhandahålla i tid.

Att patienterna själva får välja var de vill få vård och att regioner/offentliga sjukhus skulle få betala för vård hos andra vårdgivare skulle förbättra patienternas situation väsentligt. Specialistsjukvården, både offentlig och privat, skulle bli mer angelägen om att patienterna skulle välja dem. Nya arbetssätt och metoder skulle utvecklas i snabbare takt för att erbjuda patienterna en bättre tillgänglighet. Ingen vårdgivare vill förlora pengar.

Det är uppenbart att de svenska regionerna med nuvarande förutsättningar inte klarar att tillhandahålla en god tillgänglighet.

Skrota den nationella vårdgarantin, den har förlorat sin trovärdighet. Satsa i stället på den danska modellen som har visat sig fungera. Det behövs en tydlig nationell styrning om vi ska uppnå en god tillgänglighet i hela landet. För den planerade vården bör det danska systemet med snabb utredning och fritt sjukhusval införas fullt ut och tillämpas konsekvent. Då kan de flesta patienter få vård i rätt tid. Var finns den politiska viljan att genomföra en motsvarande reform i Sverige?

Axel Bergh, tidigare beställare och utvecklingschef, Västra Götalandsregionens sjukvårdsledning
Bo Hallin, organisationsforskare, tidigare chef och strateg inom sjukvården
Christer Wettervik, tidigare bland annat chefläkare, Södra Älvsborgs sjukhus och strateg, regionkansliet, Västra Götalandsregionen "

”Mat som tas fram genom forskning är inte onaturlig”

DN SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201018
Ett livsmedel är inte onaturligt bara för att det är ”vetenskapligt framtaget”. Vetenskapens uppfinningar är varken mer eller mindre naturliga än de livsmedelsinnovationer som uppkom i bondesamhället eller industrisamhället för att lösa den tidens problem eller förbättra samhällets dåvarande matförsörjning, skriver forskarna Karolina Östbring och Björn Östbring.

Forskning om ny ”klimatsmart mat” röner ofta stor nyfikenhet, nu senast genom ”Vetenskapens världs” dokumentär ”Framtidens mat” i SVT. Men forskningen möts också av oro och skepsis. Hur ska man se på livsmedel som tas fram genom vetenskaplig forskning? Finns det risk för en övertro på nya tekniker?

Delar av dagens livsmedelsforskning handlar om möjliga alternativa livsmedel som vi inte ätit i stor skala tidigare. Skälet är att vårt samhälles kosthållning och matproduktion sliter för hårt på klimatet och jordens resurser. Det är därför viktigt att utveckla proteinrika livsmedel med mindre klimatavtryck. Baljväxter är vegetabiliska proteinkällor som vi är vana vid, medan några nya bekantskaper som hampa, raps och alger just nu utvärderas inom livsmedelsforskningen för att se om, och i så fall i vilken form, de skulle kunna få en plats på våra tallrikar.

Det är inte konstigt att det uppstår en viss skepsis när detta utmålas som ”framtidens mat”. Dels på grund av att det är ovant att tänka på dessa växter som föda. Dels på grund av att de ofta måste processas för att bli till livsmedel, vilket vissa uppfattar som farligt eller onaturligt. Idén om en kommande ”matrevolution” i riktning mot klimatsmart mat leder med rätta till frågan om det inte finns andra värden som glöms bort.

Bland annat författaren Lena Andersson har beklagat sig över att livsmedelsforskare försöker ta fram ”uttänkta ‘produkter’, var för sig och utan sammanhang, passande för den sammanhangslösa människan utan egenskaper” (DN 25/9).

Människors förhållande till mat rymmer onekligen många fler dimensioner än vad som ryms i en beräkning av näringsinnehåll och klimatavtryck. Riskerar vi en återupprepning av 1950-talets övertro på den processade matens påstådda rationalitet, då margarin och livsmedel i pulverform höjdes till skyarna?

När sådana frågor ska diskuteras är det viktigt med ett historiskt perspektiv på mat och matproduktion. Men man behöver även reflektera över förhållandet mellan vetenskap och samhälle.

Det är lätt att glömma att dagens matvanor i hög grad är ett resultat av gårdagens innovationer. Och dessa innovationer handlar ofta om nya sätt att processa livsmedel. När vi lagar hemlagad mat reflekterar vi sällan över det faktum att vi ofta använder industriellt processade ingredienser som mjöl, mjölk och smör. Men det är processningen som möjliggör att många av våra livsmedel kan finns lättillgängliga i hållbar och säker form, och till ett pris som i historiskt perspektiv är mycket lågt.

Ett klassiskt exempel på innovation inom livsmedelsprocessning är separatorn, som möjliggjorde att vi kunde separera ut mer grädde ur mjölk och göra smör snabbare och effektivare – en produkt som länge var en viktig svensk exportprodukt. Ett annat exempel är värmeväxlaren, som gjorde att de farliga bakterierna i mjölk kunde dödas – och människor i städer kunde därefter dricka mjölk utan att bli sjuka.

Slutligen kan nämnas köttkvarnen, en industriell uppfinning från 1800-talet som gjorde det möjligt att ta tillvara delar av slaktdjuret som annars inte fungerade särskilt väl som livsmedel. Detta är ursprunget till vad som från mitten av 1900-talet har varit en stor del av vår vardagsmat: köttbullar, köttfärssås, korv och hamburgare.

Det är i detta ljus man kan betrakta exempelvis forskningen där man försöker ta till vara på den rapsfrökaka som blir kvar efter produk-tionen av rapsolja. Det är en mycket proteinrik restprodukt som med rätt process kan bli ett fullgott livsmedel, och som då kan utgöra ett av flera mer klimatsmarta alternativ till den stora mängd måltider i Sverige som bygger på malt kött av olika slag och former. Att producera ett sådant livsmedel kommer naturligtvis att kräva en tekniskt mer komplex process än en köttkvarn, men i grunden handlar det om samma sak: att ta till vara på och göra en välsmakande produkt av restdelar från djur respektive grödor som i andra former redan används som livsmedel.

Ett livsmedel är inte onaturligt bara för att det är ”vetenskapligt framtaget”. Vetenskapen är i grunden en social praktik (präglad av särskilda arbetssätt och normer), och dess kunskapsproduktion är en del av samhället i precis samma bemärkelse som ekonomisk produk-tion eller myndighetsutövning. Uppfinningar inom denna miljö är i den meningen varken mer eller mindre naturliga än de livsmedelsinnovationer

som uppkom i bondesamhället eller industri-samhället för att lösa den tidens problem eller förbättra samhällets dåvarande matförsörjning.

Naturligtvis är inte alla idéer som forskare ger sig i kast med bra. Det kan utan tvekan uppstå en övertro som behöver punkteras, inte minst om forskningsområdet upplevs ha hög aktualitet. Forskare och entreprenörer har ibland överdrivna och felaktiga föreställningar om vilka innovationer som kommer att vara värdefulla. Exempelvis rymde 1950-talet ett stort mått av övertro på nya livsmedelsprocesser och produkter, med en vurm för livsmedel i pulverform eller som konserver.

Men det är viktigt att denna insikt kombineras med en förståelse för vetenskaplig utveckling och förhållandet mellan vetenskap och samhälle. Vetenskapsfilosofen Karl Popper menade att all utveckling av både kunskap och praktiska tillvägagångssätt består av en serie ”gissningar” och ”motbevis”, eller av ”trial and error” om man så vill.

Denna process präglar inte bara varje vetenskapligt projekt i själva forskningsarbetet, utan gäller även den tillämpade forskningen i förhållande till det resterande samhället. Det är svårt att på förhand bedöma vilka av alla idéer som ska visa sig värdefulla i samhället.

Ytterst är det individers, företags och politiska församlingars val och beteenden som avgör vad som får genomslag. Och dessa val och beteenden grundar sig naturligtvis på människors avvägningar mellan smak, hälsa, bekvämlighet, pris, etiska aspekter, med mera. Om de vetenskapligt framtagna livsmedlen inte i tillräckligt hög grad motsvarar människors avvägningar mellan dessa värden så kommer dessa produkter helt enkelt inte att anammas. Det är inte forskarna som bestämmer vad medborgarna ska äta i framtiden, tack och lov. De kan bara ”gissa”, i bemärkelsen att ta fram olika tekniska lösningar och produkter i hopp om att de ska visa sig verkligt användbara.

Detta ger ett annat perspektiv på 1900-talets livsmedelstekniska utveckling. Medan raketosten och vissa måltidskonserver blev mindre framgångsrika än vad vissa hade trott, visade sig frystekniken bidra till ökad kvalitet i våra måltider. Det var ingenjörer inom livsmedelsteknik som lade grunden till det djupfrysta sortimentet i butikerna som gör att vi i dag till exempel kan äta grönsaker som ärtor året om, faktiskt med högre näringsinnehåll än om man kokar färska ärtor. Kort sagt: vissa saker visade sig fungera, andra inte.

Det är helt enkelt så utveckling går till. Och det är också så man bör se på det forskningsarbete som nu bedrivs över hela Europa för att utvärdera vilka grödor som passar som ersättning till animaliskt protein och i vilken form dessa nya produkter passar bäst. Kanske kommer vi i framtiden skrocka åt vissa av de idéer som nu prövas – men samtidigt ha anammat ett par nya livsmedel och vant oss så mycket att vi inte längre tänker på dem som livsmedelstekniska innovationer.

Karolina Östbring, doktor och forskare i livsmedelsteknik, Lunds universitet
Björn Östbring, doktor i statsvetenskap, Lunds universitet "

”EU:s utrikespolitik måste prioritera smittskyddsfrågor”

DN MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201019
Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv. Smittskydd har historiskt sett inte varit en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det måste ändras. EU bör nu ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar, skriver EU-parlamentariker (MP) och pandemiforskare.

Långt ifrån alla säkerhetshot är militära. Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv för att kunna skydda våra medborgare. Smittskydd har historiskt sett inte ansetts vara en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken, men i dagens globala värld måste detta ändras för att uppnå verklig säkerhet. Vi anser att EU bör ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar.

Det finns flera frågor där EU som en global aktör skulle kunna göra stor skillnad. En av de viktigaste utmaningarna för att undvika framtida pandemier är att förbättra den internationella djurhållningen. Ungefär 60 procent av alla smittämnen som drabbar människor kommer från djur och pandemier beror vanligen på att virus sprids från djur till människa. Djurmarknader där vilda och tama djur blandas på en liten yta är särskilt problematiska, men även den internationella djurindustrin behöver förändras i grunden för att skydda folkhälsan. I likhet med exempelvis klimatfrågan behövs kraftfulla internationella insatser för att åstadkomma en förändring.

Antibiotikaresistens är ytterligare ett exempel där en kraftfull utrikespolitik är helt nödvändig för att garantera medborgarnas säkerhet. Vi går med stormsteg mot en utbredd antibiotikaresistens, där människor dör av infektioner vi i dag egentligen kan behandla. EU och Sverige försöker därför på olika sätt minska användningen av antibiotika.

EU:s arbete på hemmaplan är viktigt, men faktum är att huvuddelen av de resistenta bakterierna är importerade från delar av världen med långt allvarligare problem med antibiotikaresistens. I en global värld blir antibiotikaresistens i länder som Thailand, Indien och USA mycket snabbt problem även för oss. EU:s regler för antibiotika riskerar därför att bli slag i luften om de inte samtidigt följs upp av en kraftfull utrikespolitik.

Vi föreslår av dessa skäl ett antal åtgärder som skulle förbättra EU:s utrikespolitik på smittskyddsområdet:

1 Gör smittskydd till en huvudprioritering för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s globala strategi för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik behandlar utförligt områden som exempelvis fred, militära hot och cybersäkerhet medan pandemier bara nämns i en enda mening. Antibiotikaresistens nämns inte alls. För att EU:s specifika strategier mot antibiotikaresistens och pandemier ska bli framgångs-rika måste detta prioriteras även i EU:s övergripande strategi inom utrikespolitiken. EU bör utveckla sin roll som pådrivare inom globala ödesfrågor som klimat och fred genom att göra smittskydd till en av EU:s absoluta huvudprioriteringar i utrikespolitiken.

Ett problem är att smittskydd och antibiotika i dag oftast ses som en hälsofråga eller som en del av EU:s utvecklingsarbete. Det är självklart välkommet att EU:s hälso- och biståndsministrar förstärker det internationella samarbetet inom sina respektive områden. Detta arbete skulle dock förstärkas avsevärt om det låg en större utrikes- och säkerhetspolitisk tyngd bakom åtgärderna. Genom en mer genomtänkt utrikespolitisk och säkerhetspolitisk strategi skulle EU kunna åstad-komma förebyggande åtgärder mot pandemier och antibiotikaresistens i stor skala och även ge större tyngd till de internationella samarbeten som redan pågår på smittskyddsområdet.

2 Sätt press på länder med ansvarslös djurhållning och antibiotikaanvändning. För att en sådan strategi för smittskydd ska vara framgångsrik är stärkt utvecklingsarbete och internationellt hälsosamarbete viktiga delar, men inte hela svaret. Det har inte alltid varit brist på kunskap, internationellt samarbete eller resurser som varit orsaken till att hälsorisker uppstått. Ibland verkar situationen runt de djurmarknader i bland annat Kina, Sydostasien och Afrika som uppmärksammats under coronakrisen snarare bero på ointresse för frågor kring hälsa och djurskydd från auktoritära regimer.

I en sådan situation är det genom att EU via sin diplomati sätter press på berörda länder som kan skapa en meningsfull förbättring. Det var det kraftfulla internationella trycket som ledde till att flera kinesiska städer åtminstone tillfälligt stängde sina djurmarknader, vilket visar att traditionell diplomati kan bli en viktig pusselbit i det förebyggande arbetet mot pandemier. Om smittskyddet ska tas på allvar inom utrikespolitiken behöver fler verktyg i den diplomatiska verktygslådan komma till användning.

3 Ställ tuffare handelskrav på djurhållning och antibiotika. Handelspolitiken är ett viktigt verktyg för att förbättra smittskyddet, inte minst eftersom att EU:s handel med kött och läkemedel många gånger driver på problemen. EU bör använda sin roll som världens största handelsblock till att bana väg för en högre standard på djurhållning och användning av antibiotika.

EU bör i frihandelsavtal sätta tuffare krav på ansvarsfull användning av antibiotika och bättre djurhållning. Flera nya frihandelsavtal innehåller numera bestämmelser om åtgärder mot antibiotikaresistens men kraven behöver bli tuffare, det allmänna smittskyddsperspektivet måste inkluderas och implementeringen stärkas upp. Inhemsk lagstiftning och handelspolitik bör gå hand i hand för att skapa ett så stort genomslag som möjligt. Eftersom EU är den största importmark-naden för över 100 länder, sätter EU:s inhemska regler ofta ett stort internationellt avtryck.

En avgörande faktor är att EU verkar för minimerade utsläpp av antibiotika till miljön vid läkemedelsproduktion. En mycket stor andel av antibiotikaresistensen i länder som Indien beror på utsläpp av antibiotika från läkemedelsindustrin. Det är inte rimligt att EU-länder importerar antibiotika som tillverkas på ett sätt som riskerar att göra den oanvändbar i framtiden. En striktare kontroll av importerade läkemedel i EU är därför helt nödvändig.

4 Driv på för ett globalt avtal för smittskydd och antibiotikaresistens. Det behövs ett starkt internationellt avtal i kampen mot antibiotikaresistens och smittskydd, på samma sätt som i dag finns på klimatområdet. EU bör driva på för ett juridiskt bindande avtal där världens länder förbinder sig att minska riskerna för kommande pandemier och utbredd antibiotikaresistens. Eftersom både förebyggande av pan-

demier och antibiotikaresistens till stor del har sitt ursprung i bristande djurhållning är det lämpligt att dessa frågor regleras i samma avtal.

Att kommissionens ordförande Ursula von der Leyen pekade ut internationellt samarbete, FN, WHO och G20 som viktiga för att motverka både den nuvarande och kommande pandemier i sitt state of the union-tal nu i september var bra. Men nu är det upp till bevis.

För att EU ska bli en trovärdig röst i utrikespolitiken behöver EU städa framför egen dörr. EU måste minska användningen av antibiotika och skapa en mer ansvarsfull djurhållning på hemmaplan. Detta kan bland annat ske genom åtgärder som skatt på kött, striktare krav på djurskyddet och en förändrad jordbrukspolitik. Men ingen av dessa åtgärder kommer att skydda EU-medborgarna mot framtida pandemier och antibiotikaresistens om EU saknar en trovärdig strategi inom utrikespolitiken.

Alice Bah Kuhnke (MP), EU-parlamentariker, vice ordförande i gröna gruppen
Jakop Dalunde (MP), EU-parlamentariker, ledamot av EU-parlamentets Indiendelegation
Pär Holmgren (MP), EU-parlamentariker, ersättare i jordbruksutskottet, i EU:s utskott för djurtransporter och i EU-parlamentets Kinadelegation
Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset "

”De som vantrivs på jobbet misstror också demokratin”

DN TISDAG 20 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201020
Vår nya undersökning av hur drygt 2 000 yrkesarbetande upplever sitt arbete visar att det finns ett tydligt samband mellan arbetets innehåll och synen på samhället och på vilken plats man har i det. Ändå förs i princip ingen debatt om vad människor gör på jobbet och vad det gör med dem, skriver David Eklind Kloo.

Frågan om vad som får människor att känna att de inte är delaktiga i samhällets utveckling, att de inte blir lyssnade på av dem som har makten och att demokratin inte fungerar väl har diskuterats ur olika perspektiv. Men alltför sällan tas hänsyn till hur människor har det på jobbet: Det vi gör om dagarna, om vi upplever det som utvecklande och meningsfullt eller inte, hur påverkar det oss?

Tankesmedjan Arena idé har, inom ramen för ett projekt som drivits med Handelsanställdas förbund, låtit Novus fråga drygt 2 000 yrkesarbetande hur de upplever sitt arbete och hur de ser på samhället och sin plats i det. Undersökningen gjordes strax före coronapandemins utbrott och ger därför en bild av normalläget.

Utifrån rapporten ”Hur har du det på jobbet?”, som publiceras i dag, kan vi dra tre slutsatser:

1 De som har ett bristande arbetsinnehåll har en mörkare syn på samhället. När de svarande delas in efter hur de upplever sitt arbete

och man sedan tittar på hur de svarat på frågorna om samhället framträder ett mönster som är så gott som genomgående: De som har ett bristande arbetsinnehåll har en mörkare syn på samhället. Tre exempel:

Endast en tredjedel av de som en normal arbetsdag upprepar samma arbetsmoment om och om igen 75 procent av tiden eller mer anser att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr. Bland dem som inte alls upprepar samma arbetsuppgifter är mot-svarande andel sex av tio.

Dubbelt så många av dem som upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre känner sig delaktiga i samhällets utveckling, jämfört med dem som inte upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre.

Bara tre av tio som har lagom svåra arbetsuppgifter upplever att de blir lyssnade på av dem som har makten i vårt samhälle. Men bland dem som har för enkla arbetsuppgifter är det ännu färre som känner sig lyssnade på: 13 procent.

En levande demokrati är beroende av människors tilltro. Vår undersökning visar att det finns ett tydligt samband mellan arbetets innehåll och synen på samhället och vilken plats man har i detsamma. Ändå förs i princip ingen debatt om vad människor gör på jobbet, och vad det gör med dem.

2 För många bidrar arbetet inte till att förbättra livskvaliteten. Politiker från höger till vänster förefaller dela bilden av arbetets undergörande verkan. Bara folk får ett jobb så blir de del av en gemenskap, får utmanas och utvecklas, får uppleva att deras tid och ansträngningar tas tillvara.

Vår undersökning visar att föreställningen att människor kommer till sin rätt bara de får ett jobb kan avfärdas som utopiskt önsketänkande. Två av tio svarar att arbetet, bortsett från lönen, varken bidrar till att förbättra eller försämra livskvaliteten. Och 16 procent uppger att arbetet gör livet sämre.

Det är alltså en dryg tredjedel som upplever att arbetet, bortsett från lönen, inte bidrar till att förbättra livskvaliteten.

Hur arbetet påverkar livskvaliteten hänger tydligt samman med innehållet i arbetet:

45 procent av dem som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete upplever att arbetet försämrar livskvaliteten. Lyckligtvis är denna grupp liten.

Arbetet försämrar livskvaliteten för en tredjedel av dem som tre gånger per arbetsvecka eller oftare måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs. Det är tre gånger så stor andel som bland dem som mer sällan än varje månad måste utföra sådana arbetsuppgifter.

Även bland dem som har för lite att göra på jobbet uppger en tredjedel att arbetet försämrar livskvaliteten.

3 De som upplever att arbetsplatsen är demokratiskt organiserad har bättre arbetsinnehåll. Två tredjedelar instämmer i påståendet ”På

min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt”. Men tre av tio håller inte med.

För samtliga frågor vi ställt om arbetets innehåll gäller att de som har ett arbetsinnehåll som kan uppfattas som mer bristfälligt i högre utsträckning svarar att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats.

Bland dem som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete, dem vars arbete försämrar livskvaliteten, dem som har för enkla arbetsuppgifter och dem som tre gånger per arbetsvecka eller oftare måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs är det fler än hälften som svarar att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats.

Det ligger nära till hands att ana ett orsakssamband. Om människor hade haft större inflytande över sitt arbete hade de sannolikt påverkat det så att arbetsinnehållet blivit mer utvecklande, stimulerande och meningsfullt.

Den som vill stärka tilltron till demokratin borde engagera sig i att människor ska få ett rikare arbetsinnehåll. Undersökningen säger förvisso inget om orsakssambanden, endast att det finns en samvariation mellan upplevelsen av arbetet och synen på samhället.

Men det förefaller inte osannolikt att människor som i större utsträckning fick komma till sin rätt i sitt arbete skulle känna sig mindre åsidosatta i samhället.

Arbetet utgör en så stor och viktig del av våra liv att vad vi gör på jobbet är en stor del av vad vi gör i våra liv. Den som saknar makt över sitt arbete saknar makt över den kanske mest tongivande sfären av samhällslivet. Den som dagarna i ända måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs, ser sin begåvning förslösas, anstränger sig utan att se att det man gör bidrar till att göra världen bättre blir de facto inte lyssnad på av dem som har makten över produktionen.

Den svenska modellen har gynnat framväxten av jobb med gott arbetsinnehåll. Starka fackföreningar, en generös arbetslöshets-försäkring och aktiv arbetsmarknadspolitik, koordinerade åtgärder för att stimulera framväxten av högkvalificerade, högproduktiva jobb – allt har samverkat i samma riktning.

Men de senaste decennierna har den svenska modellen undergrävts. Facken har tappat medlemmar. Arbetslöshetsförsäkringen har urholkats. Matchning och kunskap som konkurrensfördel har förbytts i att alla jobb är bättre än inget jobb.

Nu behöver fack, arbetsgivare och politiker utveckla program för att alla ska få komma till sin rätt i arbetet. Man kan inte förutsätta att alla jobb upplevs som meningsfulla, utvecklande och berikande. Makten över arbetets innehåll måste demokratiseras.

Det skulle ha ett värde i sig. Och det skulle sannolikt öka tilltron till demokratin i hela samhället.

David Eklind Kloo, projektledare för projektet ”Arbetets mening”, som Arena Idé och Handelsanställdas förbund drivit tillsammans, författare till rapporten ”Hur har du det på jobbet?” "

”FN behöver miljarder för att stoppa hungerpandemin”

DN ONSDAG 21 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201021
Antalet människor i världen som lider av hunger kan stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin. Det är en kris av bibliska proportioner. FN:s livsmedelsprogram WFP behöver 5,1 miljarder dollar till mars 2021 och då måste fler länder ta ett större ansvar, skriver David Beasley, WFP, och Peter Eriksson (MP).

Världen befinner sig i en akut hungerkris. Efter årtionden av framsteg för att minska hungern går utvecklingen nu i fel riktning. Till följd av väpnade konflikter, klimatförändringar och förlorad biologisk mångfald har hungern i världen ökat de senaste fem åren och covid-19 har ytterligare förvärrat situationen för miljontals människor. Om inget görs riskerar de socioekonomiska effekterna av pandemin att leda till nära på en fördubbling av antalet människor som vid årets slut lider av akut hunger.

Den rådande hungerkrisen är synlig inte minst i centrala Sahel i Afrika, den halvtorra zonen mellan Sahara och de mer bördiga områdena söderut. Ett område som är hårt drabbat av såväl väpnade konflikter som klimatförändringar och kraftig ekonomisk nedgång. Länderna i regionen befinner sig nu i ett avgörande skede. Antingen ökar det internationella samfundet stödet för att hejda utvecklingen genom att stärka säkerheten, skydda åkermarker och skogar och säkerställa tillgången till livsmedel, eller så riskerar vi åratal eller till och med årtionden av krig och konflikter.

I början av oktober besökte vi tillsammans Burkina Faso i Sahel-regio-nen. Landet ligger i Västafrika och har trots hög fattigdom länge varit skonat från otrygg livsmedelsförsörjning. Vi möttes av människor som på kort tid förlorat sin odlingsmark, sina hem och sin försörjning på grund av extremistgrupper, konflikter och extrema väderförhållanden orsakade av klimatförändringarna. Under det senaste året har så många som en miljon människor av landets befolkning på cirka 20 miljoner tvingats på flykt inom landet. Detta är ett av flera drabbade länder i världen där humanitära insatser snabbt har fått växlas upp för att möta ökande behov. Och mycket mer kommer att behövas.

Enligt FN:s World food programme (WFP) kan antalet människor i världen som lider av hunger stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin.

Det är en kris av bibliska proportioner. WFP har som mål att nå hela 138 miljoner med livsmedelsbistånd i år och behöver 5,1 miljarder amerikanska dollar för att täcka behoven till mars 2021.

För att bekämpa den växande hungern i världen och förhindra att covid-19-pandemin förvandlas till en ”hungerpandemi” genomför WFP i år sin största humanitära insats någonsin. Sverige, som är WFP:s största kärnstödsgivare, har redan ökat stödet och står redo att göra mer. Men ska ekvationen gå ihop krävs det att fler länder tar ett större ansvar. Den rådande hungerkrisen är en börda som hela världen måste bära tillsammans.

Vi ser därför med oro på den växande klyftan mellan humanitära behov och finansieringen av FN och humanitära organisationer. Allt fler länder minskar sitt humanitära stöd i en tid då det behövs mer än någonsin. I dag lever endast ett fåtal länder upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd och endast en handfull länder, likt Sverige som ger 1 procent, överskrider målet.

Det är dock inte endast en fråga om kvantitet utan även om kvalitet. Utvecklingen i världen går mot att länder allt oftare öronmärker stöd för särskilda insatser, vilket gör stödet mindre flexibelt. Det skapar en situation där viktiga FN-organ som WFP inte kan utöka insatser i takt med ökande behov, eller agera snabbt när nya katastrofer eller kriser uppstår.

Vi behöver inse att kortsiktiga humanitära insatser inte kan vara den enda lösningen. Den växande hungern i världen kan inte endast hanteras med hjälp av eviga livsmedelsleveranser. Samtidigt som vi understödjer vid nödsituationer behöver vi ta itu med de underliggande orsakerna till den växande hungern. I Burkina Faso besökte vi flera projekt som var inriktade på att ta itu med både dagens och morgon-dagens brist på mat. På landsbygden stödjer vi projekt som återupp-livar jordbruksmark som varit obrukbar på grund av klimatföränd-ringar och utvecklar jordbruket så att varje hektar genererar mer mat, även när regnen blir mindre pålitliga.

Kopplingarna mellan konflikter, klimatförändringar, försämrad biologisk mångfald och livsmedelsbrist är uppenbara. Det är inte isolerade frågor som kan hanteras enskilt. Om vi ska utrota hungern i världen måste vi skapa säkerhet, ta itu med klimatförändringarna och skapa nytt liv där den biologiska mångfalden har gått förlorad. Först då kommer fisken och grönskan som producerar mat återvända. Först då kommer vi att kunna tillgodose världens livsmedelsbehov.

En värld utan hunger är möjlig. Vi kan utrota hungern i världen om vi arbetar tillsammans. För att göra detta kommer följande krävas:

1 Fler givare måste axla sitt ansvar. I dag är finansieringen av FN-systemet helt enkelt för låg. Fler länder måste leva upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd.

2 Den flexibla finansieringen måste öka. FN-organ behöver kunna justera sina insatser snabbt och effektivt liksom verka förebyggande innan kriser uppstår. Detta kommer inte att vara möjligt så länge som givare ger finansiering först efter att en kris har inträffat.

3 Vi måste ta itu med kopplingarna mellan hunger och säkerhet, klimatförändringar och biologisk mångfald samtidigt. Dessa problem är tätt sammanlänkade och måste lösas tillsammans.

David Beasley, direktör för FN:s World food programme (WFP), organisationen som i år tilldelats Nobels fredspris
Peter Eriksson (MP), minister för internationellt utvecklingssamarbete "

”S säger nej till M:s tokliberala arbetskraftsinvandring”

DN TORSDAG 22 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201022
M säger sig vilja bromsa migrationen men i praktiken vill de hålla gränsen vidöppen med det tokliberala system för arbetskraftsinvandring de skapat. Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå en hårdare reglering, men som parti vill vi gå längre och göra om systemet för arbetskraftsinvandring i grunden, skriver Lena Rådström Baastad (S).

Adam är 19 år och söker jobb efter jobb. Han kontaktar städfirmor och restauranger och erbjuder sig att utföra enklare sysslor, utan framgång.

I stället tar arbetsgivarna systematiskt hit folk från andra länder för att göra just de jobb som våra unga behöver för att få in en fot på arbetsmarknaden och kunna stå på egna ben. Varje vecka får ett 30-tal personer tillstånd att komma till Sverige just för att ta städ- och restaurangjobb med låga krav på kvalifikationer.

Inte många vet att arbetskraftsinvandringen i dag är dubbelt så stor som asylinvandringen. Jag tror att många håller med mig om orimligheten i att människor från världens alla hörn tas hit för att jobba för låga löner och dåliga villkor. Resultatet blir ju att vi utestänger människor i Sverige från att ta de jobben med sämre integration till följd. Arbetslösa går miste om jobb inom skogsbruk, byggbranschen och omsorgs- och försäljningsyrken. De går miste om jobb som snabbmatspersonal, tidningsbud och städare. Svenska jobb reas ut till desperata människor från länder med sämre löner och villkor. Så kan vi inte ha det.

Tiotusentals har blivit arbetslösa under coronapandemin. Den ekonomiska krisen har gjort det svårare för unga att komma in på arbetsmarknaden. Det innebär en särskild risk för unga som hamnat snett och riskerar att dras in i kriminalitet. Vi ser också att det tar alldeles för lång tid att få in nyanlända i arbete, vilket ökar segregationen och minskar framtidstron i utsatta områden.

Samtidigt vet vi alltså att det finns jobb där kraven på språkkunskaper och kvalifikationer är låga. Det räcker med att ta en promenad i ett välmående villaområde för att se alla som jobbar med att ta hand om andras barn och hem. Runt hörnet snickrar några på en altan, flyttarbetare lastar möbler och en grupp vägarbetare reparerar gatan.

På skönhetssalongen intill får folk sina naglar fixade och på snabbmatstället är det bråttom att servera lunchgäster. Många av dessa arbeten utförs i dag av utländska arbetare.

Tidigare gjorde Arbetsförmedlingen en prövning mot arbetsmarknaden i dessa fall. Om det redan fanns många arbetslösa byggarbetare, vårdbiträden eller städare som lika gärna kunde ta jobbet blev det nej.

Moderaterna tog bort både arbetsmarknadsprövningen och försörjningskravet för de som ville ta hit anhöriga. Moderaterna gav Sverige västvärldens mest oreglerade system för arbetskraftsinvandring, enligt OECD. Inget annat land saknar helt krav på särskilda kvalifikationer och lönenivåer.

De enda vinnarna på denna oreda på arbetsmarknaden är oseriösa företag som fuskar, utnyttjar och begår brott. De som lurar ekonomiskt desperata individer och tömmer vårt välfärdssystem på resurser. Det är väl känt hur arbetslivskriminalitet breder ut sig i till exempel städ- och skönhetsbranschen. Med fejkade anställningsavtal tar man hit folk för att sedan hänsynslöst utnyttja dem. Med fejkade fakturor täcker man kostnader för svart arbetskraft och rot- och rutbedrägerier.

Den okontrollerade arbetskraftsinvandringen bidrar till finansieringen av organiserad brottslighet. Kriminella rånar inte banker längre – de rånar välfärden på dina skattepengar. Ett uppmärksammat exempel är hur kriminella har kunnat starta assistansföretag utan att ens ha en brukare, lockat hit människor som betalat för att få anställningsintyg som assistenter och beviljats arbetstillstånd, och sedan tagit hit brukare som anhöriginvandrare till dessa.

Förutom brottsligheten har vi också problemen med dumpning av villkor och löner för hela branscher.

Moderaterna införde lex Laval-lagen som begränsade möjligheten att påverka utländska företag, som skickar hit anställda på tillfälliga jobb, att skriva på svenska kollektivavtal för schyssta löner och villkor. Vi socialdemokrater lyckades äntligen riva upp lex Laval-lagen i somras. Men Moderaterna vill, föga förvånande, återinföra den.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen har stramat åt asylinvandringen. Men arbetskraftsinvandringen utgör fortfarande ett vidöppet kryphål.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå en hårdare reglering, men som parti vill vi gå ännu längre och göra om systemet för arbetskraftsinvandring i grunden. Vi vill:

Återinföra den prövning mot arbetsmarknadens behov som Moderaterna tog bort 2008.

Arbetskraftsinvandringen ska vara styrd till yrken där kompetensen saknas i Sverige.

Jobben med lägre krav på utbildning ska gå till dem som redan bor här och som behöver en egen inkomst.

Arbetsmarknaden ska inte vara en arena för fusk, exploatering och brott.

Stoppa möjligheten att ta människor till Sverige med enda syftet att dumpa svenska löner och plundra svensk välfärd.

Sverige ska även fortsättningsvis hämta tillfällig arbetskraft utifrån, men bara i de fall rätt kompetens inte hunnit utbildas inom landet.

Det går inte att lita på Moderaterna i den här frågan. De säger sig vilja bromsa migrationen medan de i praktiken vill fortsätta att hålla gränsen vidöppen genom att fortsätta med det tokliberala system för arbetskraftsinvandring de en gång skapade. Det förslag Moderaterna lagt om att ”förbättra arbetskraftsinvandringen” är bara kosmetika och förändringar på marginalen vars egentliga syfte är att kunna upprätt-hålla det rådande systemet.

Vi socialdemokrater vill att det ska råda ordning och reda på svensk arbetsmarknad. Minskad arbetskraftsinvandring skulle öka tryggheten både för svenska arbetare och i hela samhället.

Lena Rådström Baastad (S), partisekreterare "

”Läkare bör inte delta i geschäft med onödiga undersökningar”

DN FREDAG 23 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201023
Läkare har ett professionellt ansvar och bör avstå från att involvera sig i geschäftet där diagnostik utan medicinsk indikation säljs till oroliga. Privata försäkringar för privilegierade riskerar att göra vården än mer ojämlik och krockar med hälso- och sjukvårdslagens mål ”god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen”, skriver företrädare för Svenska läkaresällskapet.

Svenska läkaresällskapet (SLS) har uppmärksammats på riktade annonser, där allmänheten för tusentals kronor kan köpa magnet-kameraundersökningar av prostata, rygg eller knä utan remiss eller föregående läkarbedömning. Misstankar om avvikande fynd hänvisas sedan vidare till den offentliga vården. Det går att köpa presentkort på bilddiagnostik av olika slag och ge bort till nära och kära.

Man kan på eget initiativ skicka in blodprov och prov på sitt dna för att få svar om eventuella sjukdomsrisker. Är man särskilt orolig för att få cancer kan man (om man är frisk och inte har någon känd överrisk för att verkligen få cancer) teckna en privat cancervårdsförsäkring.

Kanske för att komplettera den privata sjukvårdsförsäkring man redan har, eventuellt betald via sin arbetsgivare.

Samtidigt som det finns goda skäl för att uppmuntra alla till att ta ett stort eget ansvar för hälsan reagerar vi starkt mot att man med denna typ av marknadsföring skapar efterfrågan på medicinskt omotiverade undersökningar och analyser. Detta är osunda försök att kapitalisera på människors oro för sjukdom. Bifynd och ofarliga normalvarianter hos friska är inte ovanligt, och kan skapa oro och leda till kostsamma och inte riskfria utredningsåtgärder inom offentligt finansierad sjukvård. Kvalificerad vårdpersonal och vårdåtgärder är ändliga resurser som bör riktas in mot verkliga medicinska behov.

Vi befarar att denna utveckling utmanar principen om att medicinska prioriteringar ska bygga på medicinska bedömningar, då vi närmar oss en situation där läkaren ska sälja valfri diagnostik och behandling genom exempelvis en privat sjukvårdsförsäkring som kan garantera specialistkontakt eller att man blir opererad tidigare än vad ”offentliga” patienter blir.

Läkaren har givetvis ett eget professionellt ansvar, och bör avstå från att involvera sig i sådant geschäft som går ut **på a**tt sälja diagnostik utan medicinsk indikation. Men läkaren har i flera andra typer av verksamheter de facto själv inte fullt inflytande över processen som regleras av de avtal som läkarens arbetsgivare upprättar med exempelvis regioner eller försäkringsbolag.

Vi välkomnar att regeringen tillsätter en utredning för att begränsa privata sjukvårdsförsäkringars effekter på den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, även om initiativet inte täcker hela problematiken: efterfrågestyrning och marknadsanpassning av sjukvård.

Efterfrågestyrd vård, med privata sjukvårdsförsäkringar för redan privilegierade individer riskerar således att göra vården än mer ojämlik och krockar med hälso- och sjukvårdslagens mål ”god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen”.

Svensk hälso- och sjukvård har historiskt haft brister i tillgängligheten och agendan i svensk hälso- och sjukvårdspolitik i dag är till stora delar inriktad på att just öka tillgänglighet. Regeringen har i corona-krisens spår tillsatt en delegation för ökad tillgänglighet med uppdrag att bland annat stödja regionerna för kortare väntetider och hantering av det uppdämda vårdbehov som orsakats av pandemin. Att vård ska ges efter behov nämns överhuvudtaget inte.

Vi har ett digert arbete att utföra, där såväl offentliga som privata aktörer lär ha en roll. Men vi måste samtidigt slå vakt om den styrande principen för vår hälso- och sjukvård – att den ska vara behovsbaserad. Vård ska ges efter behov, där de med störst behov ska ges företräde. Oron för att vård-efter-behovs-principen ska förskjutas delar SLS med flera aktörer.

I december 2019 skrev Läkarförbundet tillsammans med LO kritiskt om privata sjukvårdsförsäkringar på DN Debatt. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys publicerade en rapport som menar att försäkringsmodellen leder till att privata försäkringspatienter går före, och att det sannolikt sker utan prioritering efter behov. Detta anser vi är allvarligt.

SLS etikdelegation har utfört en analys av privata sjukvårdsförsäkringar, och har tidigare kritiserat det privata sjukvårdsförsäkrings-systemet eftersom det åsidosätter principen om att vård i första hand ska ges efter behov. Det blir problem när man hanterar hälso- och sjukvården som vilken handelsvara som helst.
Den enskilda ”konsumenten”/patienten har svårt att avgöra vilket vårderbjudande som medför den högsta kvaliteten, och det kan vara mycket svårt för en vårdenhet att belägga att den håller högre kvalitet än andra enheter. I stället blir det viktigt att konkurrera om kunderna genom marknadsföring, och konkurrensen har även i dagarna visat sig leda till så kallad ”fullistning” av invånare som utan att inse konsekvenserna, med några klick plötsligt listar om sig till en annan vårdgivare.

Vi ser ett behov av en ökad etisk kompetens och medvetenhet på alla nivåer, inte minst bland förtroendevalda och tjänstepersoner i ledande ställning med uppgift att leda och styra hälso- och sjukvården. Att vårdgivare och företag i dag erbjuder medicinskt omotiverade röntgenundersökningar eller blodprov mot betalning ifrågasätter vi starkt, utifrån principen att vård är en ändlig resurs som bör inriktas mot dem som har ett medicinskt behov.

Svenska läkaresällskapet arbetar för att svensk hälso- och sjukvård även framöver och oavsett driftsform ska styras av den bärande principen att den som har störst behov ska prioriteras högst. Vi tror att det finns en bred och stark uppslutning bakom denna princip – att den är avgörande för befolkningens grundläggande förtroende för hälso- och sjukvården och för oss som arbetar inom vården.

Tobias Alfvén, ordförande Svenska läkaresällskapet (SLS)
Mikael Sandlund, ordförande SLS etikdelegation
Johan Nilsson, AT-läkare, SLS kandidat- och underläkarförening "

”Ett förintelsemuseum i Malmö urskuldar stadens problem”

DN LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

"DN. DEBATT 201024
Malmö har blivit en symbol för hur antisemitism har satt sig i vårt land. Till det har frånvaron av politisk beslutsamhet bidragit. Ska då stadens styrande ges en utmärkelse i form av ett museum? Det anser inte jag. Placeringen kan bli en urskuldande acceptans för en verklighet vi inte får acceptera, skriver Gunnar Hökmark.

Antisemitismen är en särskild form av rasism. Den stannar inte vid fördomar, ringaktning eller förakt utan den tar andra ytterligare steg.

Den legitimerar hat mot varenda individ och människa på grund av att de är judar och den ifrågasätter människors rätt att existera på grund av vad de är. Antisemitismen är en utvecklad doktrin om att judar är en annan typ människor och om hur de därför ska behandlas. Den relativiserar inte bara människovärdet, liksom rasismen som sådan gör, utan relativiserar också, som vi sett upprepade gånger i historien, människolivet.

Det är en förfärande verklighet att denna antisemitism har fått insteg i det svenska samhället. Inte bara hos en avgränsad ideologiserande sekt av människor som är och vill vara mörkrets krafter genom kriminella hot utan som ständiga inslag i samhället i stort som gör det omöjligt för judar att i olika delar av Sverige leva ett normalt liv.

Den som inte i detta ser ett nederlag för det öppna samhället och för det Sverige som vi vill ska vara öppet och tolerant mot alla, blundar för en verklighet som gjort att judar i dag lämnar Malmö och i många andra delar av Sverige inte vågar framträda öppet som judar. Hatet har blivit en normalitet som skolledare, lärare, socialassistenter och politiker runt omkring i landet har börjat se som en konstant man måste ge upp inför och leva med. I Sverige. Inte långt bort i andra länder som används i den svenska politiska debatten utan i städer och stadsdelar i Sverige.

En av våra stora städer har blivit känd världen över för den antisemitism som plågar staden och den valhänthet som präglat stadens styrande, som hellre valt att ursäkta den än att fördöma den.

Man har inte dragit sig för att spela med och till och med legitimera den i stället för att dra tydliga gränser. I bättre stunder har man bett den judiska befolkningen om ursäkt om de upplevt hatet kränkande, som om det är deras upplevelse som är problemet och inte hatet, som sjungits ut även inom stadens styrande parti. Den egna partiorganisa-tionen har under lång tid drabbats av att antisemitiska krafter inte bara har fått göra sina röster hörda utan också varit styrande.

Malmö är mina farföräldrars stad. Här gick min far tillsammans med sin far i manifestationer mot den nazism som växte fram på kontinenten och som de såg i Sverige. Malmö blev under andra världskriget en befrielsens stad för judar som under andra världskriget flydde från Danmark över Öresund. I Malmö, Göteborg och Stockholm, liksom i övriga delar av landet, är judiska församlingar självklara delar av stadens liv och sociala struktur. Inte som något annorlunda utan som en del av det öppna samhälle Sverige i grunden är.

Vi är alla medborgare i ett Sverige som tar demokrati och respekt för varje medmänniska som självklara. Ändå brister vi i det ansvar det innebär för varandra. Ändå är antisemitismen en del av dagens Malmö. Man kan inte klandra stadens styrande för den antisemitism som kommit dit och till det övriga Sverige genom flyktingar från Mellanöstern men man måste klandra dem för att de inte har dragit gränser, inte bekämpat den och inte drivit den ut ur sin egen partiorganisation.

I frågan om var ett svenskt Förintelsemuseum ska förläggas har Malmö kommit att nämnas som en bra plats att lägga det på. Skälet är just den antisemitism som finns i staden. Tanken bakom detta är god i dess bokstavliga mening men likväl fel. Ett Förintelsemuseum kommer inte att förändra något i en stad där man inte bekämpat antisemitismen som det borde ha gjorts. Att lägga Sveriges Förintelsemuseum just i den stad judar flyr ifrån, på grund av otryggheten och antisemitismens omfattning, och på grund av de styrandes slapphänthet, är som att låtsas som om inget har hänt.

Förintelsemuseet får inte användas som ett avlatsbrev.

Det är som att vi inte kan se hur antisemitismen har blivit till en verklighet i Sverige bara därför att vi inte vill se det. Malmö har, hur förfärlig insikten än är, blivit en bokstavlig symbol för hur denna antisemitism har satt sig i vårt land. I min föreställningsvärld ingår inte att det är politiska handlingar, än mindre politisk vilja, som lett oss dit men frånvaron av politisk beslutsamhet har bidragit. Ska stadens styrande ges en utmärkelse i form av ett museum, som om allt är som vanligt?

Det anser inte jag. Det är att skyla över en förfärlig situation på ett sätt som gör att vi skyler över ett problem som finns i hela vårt land. Då blir dess placering en urskuldande acceptans för en verklighet vi inte får acceptera.

Vi behöver i stället nya förutsättningar för att bekämpa antisemitismen och den rasism som den fötts ur. Belöna inte de styrande i Malmö med något som de inte har förtjänat. Stöd i stället Malmö med något som man inte själv har klarat av, nämligen resurser och en akademisk bas för att upplysa om och bekämpa antisemitism. Bygg i både Malmö och i Stockholm museer och institutionell kunskap om antisemitismens långa och skändliga historia. Låt ett misslyckande vara ett misslyckande och låt för att bryta detta universiteten i Malmö och i Stockholm bli till internationella centrum för forskning och analys kring antisemitismens drivkrafter och metoder.

Låt i stället Göteborg, en stad som förvisso också har problem med antisemitismen i vardagen, bli platsen för ett svenskt Förintelse-museum. Där utanför, i Marstrand, kom Sveriges första judar att leva och bo. Det var därifrån Sverige fick de impulser, det kunnande och de intellekt som bidragit till det moderna Sveriges framväxt.

Alla dessa tre platser kan bli nya centrum för att på olika sätt klargöra var det svenska samhället står. Vi skyler inte över problemen där de är som värst. Vi står bakom alla dem av oss som är judar samtidigt som vi med kraft visar alla dem som kommer hit med antisemitism i sitt bagage att vi drar en gräns och vill bidra till att var och en med hjälp av kunskap ska ställa sig på rätt sida. Gör det som en manifestation av kunskap, forskning och klart dragna gränser. På det viset kan vi klargöra för alla som kommit till Sverige vad som format det svenska samhälle som de vill bli en del av. Belöna inte tystnaden men stärk kampen mot antisemitismen.

Gunnar Hökmark, ordförande tankesmedjan Frivärld, tidigare Europaparlamentariker (M) "

”Vätgas är flygets framtid – nu måste Sverige satsa

DN SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

DN. DEBATT 201025
Svenska högskolor och svensk industri har inlett forskning kring tekniken för vätgasdrivna flygplan. Andra europeiska länder och flygföretaget Airbus planerar också för vätgasflyg. Sverige behöver nu snabbt öka satsningar och också det internationella samarbetet, skriver fem flygforskare.

Under coronakrisen ligger större delen av flygtrafiken nere. Nu saknar vi möjligheten att flyga för att besöka släkt och vänner, arbeta och uppleva främmande miljöer och kulturer. Vi vill verkligen resa igen, men på ett hållbart sätt.

Flygindustrin är förstås hårt ansatt och har svårt att investera för den snabba klimatomställning som behövs. Risken är nu att företagen minskar sin utvecklingspersonal trots att en ökad satsning behövs.

I dag drivs flyget till 99,9 procent med fossilt bränsle, dessutom ofta på så höga höjder att även kväveoxider och molnbildning bidrar till jordens uppvärmning. Även om utsläppen bara utgör en liten andel av människans globala klimatpåverkan så ökar de, och för de som bor i Sverige så står de redan för en tiondel.

Vi menar att vätgasdrivet flyg är den främsta möjligheten att verka för ett hållbart flyg och samtidigt för Sverige att fortsätta att vara en ledande flygnation.

Det är dags att Sverige, vars engagemang i klimatarbetet är känt långt utanför våra gränser, inser vilka unika möjligheter vätgastekniken ger för flyget.

Under det senaste året har regeringar och myndigheter i Tyskland, Frankrike, Danmark och England presenterat planer för att utveckla vätgas som ett bränsle för flyget. Och nyligen har europeiska Airbus presenterat förslag till flygplanskonstruktioner som kan backa upp de politiska visionerna.

Detta är en del av en bredare europeisk vätgassatsning som även innefattar energi och marktransporter, där produktion och lagring av vätgas är ett sätt att utjämna produktionen av el från vindkraft och solkraft. Genom initiativet kommer en infrastruktur för produktion och distribution byggas upp, vilken gör vätgas tillgängligt som ett alternativ till fossila bränslen.

Det finns flera sätt att konstruera vätgasdrivna flygplan:

Den teknik som snabbast kan införas och som vi även bedömer har bäst potential på lång sikt är att förbränna vätgas i en flygmotor. Alla typer av passagerarflygplan mellan 10 och 500 passagerare skulle kunna drivas med vätgas, även på långa sträckor. Det är dock troligt att utvecklingen först fokuserar på medeldistanssegmentet vilket innefattar alla rutter inom Europa.

Ett annat alternativ är att vätgasen används i bränsleceller för att med elmotorer driva propellrar. Tyvärr har den låga effekttätheten för bränsleceller hittills begränsat flyghastigheten till under 200 km/h. Med utveckling under kommande årtionden kan högre hastigheter nås

vilket på sikt gör att bränsleceller är ett möjligt alternativ för inrikesflyget.

Ett tredje alternativ är att tillverka flytande bränslen från vätgas och koldioxid, eventuellt infångad från atmosfären. Infångning av koldioxid och syntes av bränsle kräver dock mycket energi och dyr processutrustning. Priset för syntetiskt bränsle är därför än så länge högt.

Utöver vätgas finns ytterligare två hållbara alternativ:
Biobränsle till flyg ökar från en mycket låg nivå och en infasning är planerad i Sverige, men det finns behov av biobränslen också för andra transportslag. Med en ansvarsfull utveckling kan ett hållbart flyg använda biobränslen i en övergångsfas och på sikt som ett komplement, kanske främst för långa flygsträckor.

Batteridrivet flyg är mycket miljövänligt i själva flygningen, men batterier är tunga och kommer för överskådlig framtid att begränsa flygsträckorna till något tiotal mil. I praktiken innebär det främst en ersättning för färjor, eller för andra korta resor där terräng eller trafik gör marktransporter opraktiska eller långsamma.

Vad behövs då för att vi snabbt ska få fram vätgasflygplan? Fyra områden måste utvecklas för att nå en praktisk lösning:

Säkerheten på flygplatser och i luften måste garanteras genom väl designade bränslesystem, regelverk och underhåll av utrustning.

Klimatpåverkan från vätgaseldning på höjd måste optimeras genom att undvika att flyga i lokala områden där kraftig molnbildning kan bli följden.

Ekonomisk konkurrenskraft för vätgasflyg och infrastruktur för att producera och leverera vätgas till flygplatser behövs. I första hand ska detta ske genom förbättrad teknik men även genom politisk styrning.

Flygplanen behöver utformas med hänsyn till större tankar som kan hålla vätet flytande vid låg temperatur. Bränslesystemen och brännkamrarna i motorerna måste anpassas för flytande och gasformig vätgas så att hög brandsäkerhet och långa livslängder uppnås.

Med utgångspunkt i vår forskning vet vi att vätgasflyget kräver avancerad men inte revolutionerande teknik. Svensk flygindustri, understödd av akademi och institut, har unika förmågor från vår militära och civila bakgrund.

Vi kan analysera, specificera, designa, certifiera och tillverka komponenter av avancerade material som värme- och vätgaståliga metaller samt höghållfasta lättviktskompositer. Världens flygindustri behöver vår förmåga och vi behöver vara med i den satsning som kommer.

Hur bör Sveriges satsningar utformas?

1 Svensk akademi och industri har inlett sin forskning kring teknik för vätgasflygplan. Vi behöver nu snabbt öka verksamhetens omfattning för att höja teknikmognaden genom att utveckla och prova komponenter. För detta behövs direkta svenska satsningar kombinerat med internationella samarbeten.

2 Oavsett vilken energikälla som används för ett hållbart flyg kommer den att vara dyrare än dagens. Vätgasbränsle kräver stora mängder förnybar el och tar dessutom mer plats i flygplanet vilket gör

det än viktigare att minska förbrukningen. För att nå målet behöver vi därför utveckla nya energieffektivare motorer och flygplan.

3 Utveckling av vätgasflyg kommer vara en internationell aktivitet som involverar flygplans- och motortillverkare, flygbolag, flygplatser och reglerande myndigheter. Miljö- och säkerhetsfrågorna kräver att våra myndigheter hjälper till att prioritera utvecklingen av regelverken.

Sverige ska vara med och satsa i de internationella projekt som under de närmaste åren planeras visa att tekniken fungerar. Punkterna ovan är en förutsättning för att svensk industri och forskningsinstitutioner ska få en plats vid bordet.

Magnus Genrup, professor i kraftverksteknik, Lunds tekniska högskola
Tomas Grönstedt, professor turbomaskiner, Chalmers tekniska högskola
Dan Henningson, professor strömningsmekanik, Kungliga Tekniska högskolan
Petter Krus, professor i fluida och mekatroniska system, Linköpings tekniska högskola
Anders Lundbladh, specialist motorteknik, GKN Aerospace Sweden, Trollhättan, adjungerad professor i framdrivningsteknik, Chalmers tekniska högskola"

”Vi behöver nya lagar för att garantera våra äldre trygghet”

DN MÅNDAG 26 OKTOBER 2020

" DN. DEBATT 201026
Resursförstärkningar till äldreomsorgen som Centerpartiet, tillsammans med regeringen, genomfört måste följas upp av en än tydligare lagstiftning. Så att vi garanterar våra äldre en trygg, säker och nära vård, utifrån en individuell bedömning. Det är bara så vi kan bygga ett starkare samhälle och ta Sverige framåt, genom krisen, skriver Annie Lööf (C) och Anders W Jonsson (C).

Pandemins effekter på Sverige har varit många och svåra. En av de mest påtagliga och samtidigt också allvarligaste är hur antalet avlidna i Sverige skiljer ut sig från många andra länder och att det i dessa höga dödstal finns en mycket stor andel äldre. Just den grupp som vi som samhälle skulle skydda särskilt. Det kan inte kallas för något annat än ett misslyckande. Ett misslyckande som inneburit ett mänskligt lidande och en gränslös sorg för alla som förlorat en närstående.

Men i detta misslyckande avslöjas också rutiner och direktiv i äldreomsorgen där respekten för människovärdet och för den enskilda individens frihet, i allt för många fall, tycks ha gått förlorat.

Ett antal uppmärksammade avslöjanden har visat oss hur verkligheten sett ut för alltför många av våra äldre under de senaste månaderna. Berättelser om hur anhöriga tvingats riva upp himmel och jord för att deras föräldrar skulle få rätt till läkarvård. Hur deras insats varit avgörande för att rädda den anhöriges liv. Beskrivningar av hur

beslut som fattats och rutiner som ändrats, på oklara medicinska grunder, lett till att äldre på våra särskilda boenden inte fått den vård man har rätt till. Hur man frångått enskilda bedömningar av äldres hälsa och till och med fattat beslut om att gå från botande till palliativ vård, utan en ordentlig dialog med patienter och anhöriga. Vittnesmål som både upprör och skrämmer men som i vissa fall också direkt strider mot gällande lagstiftning.

Vi kan inte acceptera den här typen av allvarliga brister i vården och omsorgen av våra äldre. Individens rätt till trygg vård måste alltid komma främst. Det är uppenbart att det krävs ett antal förändringar för att skydda våra äldre bättre och för att bygga Sverige starkare som land.

Centerpartiet vill därför:

1 Skärpa hälso- och sjukvårdslagen. Så att god vård kan ges överallt där det bedrivs hälso- och sjukvårdsverksamhet. Det vill säga även i hemmet och inom äldreomsorgen.

Under de senaste månaderna har vi sett hur detta har brustit. Hur äldre har fått adekvat vård först om och när de skickats i ambulans till akuten, trots att man haft tillgång till sjuksköterska och undersköterska på boendet. Så får det inte gå till.

Vi har i dag lärt hur viktigt det är med tidiga insatser mot covid-19, med syrgas mot hög feber, blodförtunnande medel, antibiotika och vätskebehandling. Den typen av behandling ska komma den som behöver det till godo oberoende av i vilken typ av boende den äldre lever sitt liv.

Sjuksköterskor och undersköterskor på äldreboenden måste ges ett större ansvar och en bredare delegation att ge vård till våra äldre. Det handlar om välutbildad, kvalificerad personal som skulle kunna göra stor skillnad, snabbt och på ett tryggt sätt för de boende. På flera håll i landet fungerar detta väl i dag, men fortfarande finns alltför stora skillnader.

Centerpartiet vill se en tydligare lagstiftning, som ställer högre krav på kommuner och regioner att komma överens om hur mer avancerad sjukvård ska kunna erbjudas på samtliga särskilda boende i Sverige.

2 Betona hur viktigt det är att all vård utgår från en enskild bedömning av berörd patient. Oavsett ålder eller livssituation. Det utgör en grundsten i svensk sjukvård likväl som i god läkaretik. Rapporterna om att äldre, bara för att de bor på ett särskilt boende, är en del i ett kollektiv och därför har fått en viss typ av behandling är helt oacceptabla.

Extra angeläget är det i situationer där beslut ska fattas om att övergå från botande till palliativ vård, alltså vård i livets slutskede. Ett sådant beslut måste fattas i dialog med patient och dennes anhöriga, på plats och med möjlighet till samtal och reflektion. Det är inte ett beslut man tar över telefon, digitalt eller, som i de värsta fall som uppdagats, till och med utan en ordentlig dialog med anhöriga. Om Socialstyrelsens glasklara direktiv på det området inte följs är det uppenbart att vi behöver skärpa lagstiftningen här.

3 Se en helt ny lagstiftning som säkerställer att hemsjukvård blir likställd övrig vård och att det enda som särskiljer vårdutövandet är platsen den bedrivs på. Kunskapen om viruset var låg när pandemin först nådde Sverige. Trots detta hanterade vården och omsorgen

situationen på ett, i många delar, imponerande sätt. Man skalade upp sin kapacitet och arbetade dygnet runt, under stora påfrestningar. Det finns många exempel runt om i landet på verksamheter som fungerat mycket väl och där såväl ledarskap som utförandet av vården eller omsorgen har varit kvalitativt, effektivt och lyckat.

Men svensk välfärd är inte starkare än sin svagaste länk. Tryggheten och möjligheten till hjälp, stöd och vård måste vara likvärdig över hela landet. Därför är det av yttersta vikt att de uppenbara fel och brister som nu uppdagats i omsorgen av våra äldre tas på allvar, inte minst i ett läge där vi återigen ser en ökad smittspridning. Det ansvaret ligger hos regeringen.

Vi förutsätter att regeringen snarast återkommer med förslag på lagförändringar som försäkrar att personer boende på särskilt boende får bättre förutsättningar för individuellt anpassad vård, och att de kan få kvalificerad vård med syrgas och dropp även på äldreboendet. Samt att hemsjukvård likställs med övrig vård och att det enda som särskiljer är platsen vården utförs på.

Ett ansvarstagande ledarskap bygger på förmågan att agera utifrån hur verkligheten ser ut. För Centerpartiet är det helt uppenbart att de kraftfulla resursförstärkningar till äldreomsorgen som vi, tillsammans med regeringen, genomfört nu också måste följas upp av en än tydligare lagstiftning. Så att vi garanterar våra äldre en trygg, säker och nära vård, utifrån en individuell bedömning. Det är bara så vi bygger ett starkare samhälle och tar Sverige framåt, genom krisen.

Annie Lööf (C), partiledare
Anders W Jonsson (C), vice partiledare"

Kapitel 3: Utrikes och inrikes
DN-artiklar 15-25 oktober 2020

Utrikes DN-artiklar 15-25 oktober 2020

I smitthärden Oshkosh lockar den svenska modellen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Kanske finns ingen hetare plats än småstaden Oshkosh i Wisconsin inför presidentvalet i november.

Här har spridningen av coronaviruset rusat i höjden, samtidigt som invånarna kan välja väg för hela USA.

Och här pratar folk om – Sverige.

Med säker hand och ena benet lite lojt svängt på sidan rattar farmaren Ron O'Neill det lilla traktorståget vid bondgården Pumpkins Plus i Oshkosh. Turen i majsfältet blir en nöjestripp för alla barn som kommit med sina föräldrar för att köpa dekorationer till halloween.

Hustrun Jo Anne Daun summerar belåtet affärerna.

– Vi hade 2 800 pumpor och nu är det nog bara 300 kvar. Det har varit fler besök än tidigare år. Folk är så glada för att få komma ut, säger hon.

Man kunde annars ha tänkt sig att invånarna i Oshkosh hade fått nog av skräck, den här hösten under pandemin. Samma vecka som president Donald Trump testade positivt för coronaviruset, rusade den lilla staden i Winnebago County i Wisconsin upp till förstaplatsen i New York Times rankning av smitthärdar i USA. Men Jo Anne Daun och Ron O'-Neill är inte rädda.

– Medierna har varit så negativa och sagt att vi måste göra si eller så. Men vi lever våra liv som vi alltid har gjort. Det är i Guds händer om vi får viruset, säger hon.

Hennes väninna Debbie Greenwald berättar att hennes son testade positivt för viruset.

– Han fick vitaminer av sin fru och blev bra igen, säger hon.

Vi får några nyfikna frågor om den svenska strategin. Det blir inte enda gången under vårt besök i Oshkosh. Folk som är kritiska till restriktionerna runt pandemin visar ett stort intresse för Sverige – inte minst eftersom det är landet där människorna slipper täcka delar av ansiktet.

Munskydden har blivit en stor politisk symbol, i en småstad i Wisconsin såväl som i resten av

USA. Det går att gissa hur folk röstar, utan att de tar på sig några märken eller kampanjtröjor. I fallet Rebecca Enz råder ingen tvekan. Vi möter henne utanför en tillfällig Trumpshop nära motorvägen, där hon samlar in namn för att få Wisconsins demokratiske guvernör Tony Evers avsatt.
Hon avskyr munskydden.
– Jag är principiell motståndare till att någon ska fatta beslut om min kropp, som kanske påverkar min hälsa. Och vi måste kunna möta varandra med leenden, vi blir avhumaniserade annars, säger hon.
Sedan kommer en liten lovsång till Sverige.
– Jag lägger mycket tid på att läsa på vad som händer i olika länder. Det är många som har försökt svartmåla Sverige. Men jag kan bara säga tack – tack för att det finns ett enda land i den här världen som har tagit rätt beslut. Ni har kloka experter och stabila politiker.
Så talar en person som håller på Trump hösten 2020. Rebecca Enz är övertygad om att presidenten har gått stärkt ur sin sjukdom.
– Han har lyckats vända det där rätt snabbt, eller hur? Han borde

aldrig ha gjort en stor sak av viruset. Men han gör saker på sitt sätt, för att frammana reaktioner, säger hon.
Det är ingen nyhet att attityderna till viruset går starkt isär i USA, eller att synen på pandemin blivit starkt politiserad. Det som är speciellt i Oshkosh är hur litet avståndet är mellan republikanen Donald Trumps anhängare och demokraten Joe Bidens stödtrupper.
Wisconsin är en av delstaterna som kan avgöra presidentvalet. Donald Trump vann en knapp seger över Hillary Clinton i president- valet 2016. Joe Biden leder i opinions- mätningarna 2020.
Det återstår att se om Oshkosh, en universitetsstad med en hel del landsbygd, skiftar från republikanskt ljusrött till demokratiskt ljusblått i valet om några veckor.
Men polariseringen kan mätas i några hundra steg, från Pumpkins Plus till grannarna med kampanjskyltarna för Joe Biden och hans vicepresidentkandidat Harris.
Eller från sportbaren där folk festar som före pandemin till fiket som erbjuder gästerna att ta tempen i pannan innan de sätter sig

till bords (om någon föredrar en ändtermometer så finns det också att låna, enligt en skylt vid entrén).
En del av invånarna i Oshkosh är mycket måna om att skydda sig och sina medmänniskor mot viruset. Ägaren av kaféet Planet Perk har satt in stora plexiglasrutor mellan kaféborden, och alla gäster erbjuds plasthandskar och munskydd utan extra kostnad.
– Vi gör vad vi kan, konstaterar servitrisen Kennedy Corpus.
Det finns flera teorier om vad som satt fart på smittspridningen i Oshkosh under hösten. Kanske är det alla unga studenter på stadens universitet som slarvat med den sociala distanseringen. Kanske trängseln på barer och restauranger. Kanske alla som vägrar ta på munskydden. Kanske oredan i politiken, och alla motstridiga signaler från makthavarna.
Guvernören Tony Evers är en av alla politiker ute i delstaterna som hamnat på kollisionskurs med Donald Trump i hanteringen av pandemin. För bara några dagar sedan vann han en viktig strid mot en konservativ grupp, när en domstol godkände hans krav på

att människor ska täcka näsa och mun.
Det var en seger för Demokraterna i delstaten. Men på partihögkvarteret i Winnebago County i Oshkosh vill kampanjarbetarna framför allt se mer av övergripande riktlinjer.
– Det är så tydligt att hela USA måste ha samma strategi. Vi måste ha testning och smittspårning överallt. Om Joe Biden blir president tror jag att vi får ett nationellt krav på munskydd, säger volontären Pam Henkel.
Hon konstaterar att maskerna med reklam för Joe Biden och Kamala Harris är storsäljaren bland kampanjmaterialet 2020.
– Vi har haft mycket fler besök än under valrörelsen 2016, och vi får in mer pengar också. Vi har besökare som säger att de röstade på Trump för fyra år sedan, och att det var deras största misstag. Så jag tror att vi tar Wisconsin den här gången, säger hon.
Pam Henkel har själv mist en släkting i covid-19. Hon är övertygad om att Donald Trump kommer att få betala ett politiskt pris för att han tonat ned riskerna med sjukdomen.

– Det är han som har gjort politik av viruset. Ibland undrar jag om detta har gått så långt att vi inte längre kan stoppa det, säger hon.
Människors strategier skiljer sig åt i Oshkosh. Men stadens regelverk är egentligen tydligt. På Oshkosh Seniors Center hanteras många av kontakterna med pensionärerna online, och medarbetarna är noga med att använda munskydd, tvätta händerna och hålla avstånden. De undviker privata restaurangbesök och sammankomster för att så gott det går skydda sina äldre.
Och de är oroliga över att smittan sprids så snabbt i staden.
– Min erfarenhet är att våra äldre tar detta på stort allvar. Men många är också ensamma och behöver någon att prata med, säger Steph Carlin, som är kontaktperson för organisationen Oshkosh Healthy Neighborhoods.
Tillsammans med medarbetare från Oshkosh stad försöker hon hitta strategier för att bryta isoleringen. Mycket sker via nätet.
– Det kan vara ganska rörande. Vi visade en man hur Facebook fungerar och han fick tårar i ögonen när han såg bilder från ett av

barnbarnen, säger Anne Schaefer, som är koordinator på seniorcentret.
Betty Ann Messner, 88, var den första som fick lära sig hur hon skulle hålla i ett Zoom-möte, Nu ska hon försöka undervisa sina generationskamrater, så de kan leva ett socialt liv, med social distansering.
– Jag vet inte hur lång tid som jag har kvar att leva. Men jag vill definitivt inte tillbringa den tiden i en ventilator, säger hon till DN.
Eftersom samtalet sker via skärm får vi i alla fall möta en demokrat i Oshkosh utan munskydd. Betty Ann Messner har inget till övers för Donald Trump eller hans hantering av coronaviruset som president och patient.
– Vi har en ledare som inte har någon medkänsla eller omtanke om någon annan. Han ljuger och pekar finger. Jag måste säga att jag tappade respekten för hans läkare också. Jag förstår att man inte kan avslöja allt om presidenten, men här handlar det om information som berör massor av människor, säger hon.
Till skillnad från odlarna på Pumpkins Plus har hon inte överlåtit skyddet mot coronaviruset till

Gud. Men hon ber om två saker varje kväll. Det ena är att det aldrig ska bli ett tredje världskrig och det andra är att det inte ska bli inbördeskrig i USA.
– Jag tror att risken att det blir så är stor.
Karin Eriksson
karin.eriksson@dn.se
Fakta. Oshkosh

Oshkosh är en stad i Winnebago County i mellersta Wisconsin med en befolkning på 66 000 personer. Över 6 700 har testat positivt för corona i Oshkosh med omnejd. 45 personer har hittills dött i covid-19.

Katrine Marçal: Bluffar Johnson om EU-krasch?

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

London. I dag, den 15 oktober, ska det vara över. Har Storbritanniens och EU:s brexitförhandlare inte ett frihandelsavtal i sikte har Boris Johnson lovat att lämna förhandlingsbordet: samla ihop papperna, tacka för sig och i stället krascha Storbritannien ut ur EU:s gemensamma marknad den 1 januari.

Frågan är förstås om den brittiske premiärministern bluffar. För ett år sedan hade allt detta varit en enorm sak. Brittiska tidningar hade följt varenda rörelse i de fortfarande pågående förhandlingarna. Nu är man mest upptagen med covid-19. Kommer regeringen att stänga ner landet igen över höstlovet? Vad händer med pubarna? Kommer det vara förbjudet att träffa släkten i jul? Just nu är det mest de internationella valutamarknaderna som bryr sig om den hotande brexitkollapsen. Detta är förstås själva paradoxen: brexit har kanske aldrig varit mer dramatiskt. Men brexit är inte längre någon förstasidesnyhet. EU har försökt spela ner Boris Johnsons alla betoningar på den 15 oktober. Naturligtvis måste ett avtal nås de närmaste veckorna annars kommer det inte hinna ratificeras i tid men Bryssel är berett att förhandla in i november. Är Boris Johnson det? Och om ej. Varför inte?

Storbritannien lämnade formellt EU den 31 januari i år. Brexitörerna festade i regnet på Parliament Square i London men när de vaknade på morgonen var ingenting annorlunda. Storbritannien

har fortsatt att följa alla EU-regler under året i väntan på att ett frihandelsavtal ska bli klart. Tanken var att detta skulle börja gälla från den 1 januari 2021, då lämnar Storbritannien nämligen EU:s gemensamma marknad och tullunion även i praktiken.
Problemet är att handelsavtalet inte är klart.
Det hjälpte naturligtvis inte att både Storbritanniens och EU:s brexitförhandlare lyckades smitta varandra med covid-19 i våras eller att Boris Johnson själv nästan dog av samma sjukdom. Det finns just nu inget fysiskt förhandlingsbord för Boris Johnson att lämna: han talade under onsdagen med EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen per videokonferens. Vill Boris Johnson avsluta förhandlingarna denna vecka kommer det inte bli något dramatisk fysiskt utstormande framför blixtrande kameror. Det kommer mer vara en fråga om att stänga igen datorn och säga tack och hej till fyra decennier av frihandel med Europa.
Framför allt är det två frågor som Storbritannien och EU inte har lyckats komma överens om hittills. Det ena gäller fisket: Frank-

rike vill fortsätta med samma tillgång till brittiska vatten som i dag. Storbritannien vägrar. Den andra gäller vilken rätt Storbritannien ska ha att ge statsstöd till brittiska företag och hur detta ska kontrolleras. Antagligen krävs det att EU kompromissar om fisket och Storbritannien om statsstödet för att förhandlingen ska gå i hamn.

Men vem ska börja kompromissa?

På ett plan kan det tyckas vansinnigt för Boris Johnson att ens tänka på att lämna förhandlingsbordet denna vecka. Vilken premiärminister väljer frivilligt att krascha sitt land ut ur ett handelsblock mitt under den värsta ekonomiska krisen i vår livstid? En avtalslös brexit i januari skulle förutom stora störningar i handel och gränstrafik innebära saker som 50 procent importtull på cheddarost och 10 procent på bilar. Alltihopa skulle ske samtidigt som Storbritannien införde visumkrav på arbetskraftsinvandring från EU och den jättelika brittiska servicesektorn med sina jurister, rekryterare, arkitekter och reklammakare förlorade sin

tillgång till EU:s gemensamma marknad.
Brexitörerna är naturligtvis övertygade om att skilsmässan på sikt kommer att vara ekonomiskt fördelaktig för Storbritannien. Men inte ens den ivrigaste brexitör förnekar att det kommer att vara svett, tårar, byråkrati och dyr ost i början. Varför skulle Boris Johnson vara beredd att ta allt detta bara för att kunna säga att han ”höll sitt ord om att lämna förhandlingsbordet den 15 oktober”? För det är knappast så att just detta datum är satt av gudarna.

Fast saken är den att kretsen runt premiärministern har radikaliserats. När det var folkomröstning om brexit i Storbritannien sommaren 2016 var det ingen som ens andades om att en avtalslös brexit av det slag som just nu diskuteras ens var en möjlighet. De flesta brexitörer ville då inte ens lämna EU:s gemensamma marknad. Bara EU. I dag är de emellertid beredda, inte bara att lämna EU:s gemensamma marknad, de är beredda att krascha ut ur den mitt under en global pandemi med en brittisk ekonomi som föll nästan 20 procent andra kvartalet i år.

Oavsett om Boris Johnson menar allvar med sitt prat om 15 oktober eller inte kommer denna veckas brexitförhandlingar att vara viktiga.
Oavsett om brexit just nu är en förstasidesnyhet eller inte.
Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

Gränssamtal mellan Israel och Libanon inledda

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Israel och Libanon inledde på onsdagen förhandlingar om demarkation av ländernas territorialvattengräns.

Hizbollah-milisen, som har sista ordet i Libanon, har pressats av landets akuta ekonomiska kris att

skrinlägga sitt mångåriga motstånd mot en diplomatisk uppgörelse i frågan. De senaste årens stora gasfynd i vattnen kring Egypten, Cypern och Israel har sporrat det bankruttmässiga Libanon att söka sin lycka i samma vatten. Italienska Eni och franska Total har redan börjat borra utanför Libanon, men har ännu inte träffat på några gasförande fält. Tre stora gasfynd, Aphrodite utanför Cypern, Zohr utanför Egypten och Leviathan utanför Israel, har i ett slag förvandlat dessa länders energiförsörjning.

Samtalen mellan Israel och Libanon sker under amerikansk medling och äger rum i FN:s högkvarter i Naqura vid Medelhavet.

DN

Nya ministern: Presidenten bör avgå

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Kirgizistan. Kirgizistans president Sooronbaj Jeenbekov bekräftar att Sadyr Japarov utsetts till ny premiärminister i det oroliga Kirgizistan. Japarov svarar dock genast med att kräva att presidenten lämnar sin post. Förhoppningen är att Japarov kan vara en väg ut ur det maktvakuum som landet hamnat i efter ett omtvistat val i början av månaden.

Japarov fritogs av anhängare i förra veckan och har flera gånger gjort anspråk på posten. På onsdagen deltog 80 av de 120 parlamentsledamöterna i ett extrainsatt möte, där Japarov fick församlingens stöd.

TT-AFP-Reuters

Ryssar straffas för Navalnyj-fallet

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

EU. EU kommer att införa sanktioner mot ryska företrädare med anledning av mordförsöket på den ryske oppositionsledaren Aleksej Navalnyj. Enligt uppgifter till TT rör det sig om sju personer och en organisation.
EU-ländernas utrikesministrar gav i måndags klartecken till att ta fram en lista på personer som bör få inreseförbud till EU och sina eventuella EU-tillgångar frysta.
TT

FN:s råd nobbar Saudiarabien

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Saudiarabien. Saudiarabien får inte bli medlem i FN:s människorättsråd. Däremot väljs bland andra Kina, Ryssland och Kuba in för en treårsperiod. Från människorättsgrupper hörs hyllningar till att Saudiarabien får nobben, i vad som ses som landets försök att förbättra sin framtoning internationellt.

”Det enda landet som inte väljs in, bortvalt av en majoritet i FN. Kungadömet skördar vad det förtjänar för sina allvarliga brott mot mänskliga rättigheter och krigsbrott utomlands”, twittrar Bruno Stagno vid Human Rights Watch.

TT-AFP

Utegångsförbud nattetid i Paris

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Paris. Frankrike utropar hälsonödläge för att bromsa den ökade smittspridningen. Från och med lördag införs utegångsförbud nattetid i Paris och i åtta andra städer, från klockan 21 till 06. Den som bryter mot förbudet riskerar 135 euro i böter.

Det dramatiska beskedet gavs av president Emmanuel Macron i en tv-intervju på onsdagskvällen.

– Vi har inte förlorat kontrollen. Men i Parisregionen och i åtta andra städer ökar smittspridningen så snabbt att vi nu behöver införa utegångsförbud nattetid. Vi ser framför oss att det varar i sex veckor, sa Macron.

De senaste veckorna har antalet covid-19- patienter på intensivvårdsavdelningar i Frankrike ökat till fler än 1 500. Det är tre gånger mer än för en månad sedan, men långt från de 7 000 som vårdades på iva i början av april.

Dagtid kommer de flesta arbetsplatser och skolor fortsatt att hålla öppet.

Erik de la Reguera

13

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

års fängelse väntar Nikolaos Mihaloliakos, ledaren för det nynazistiska grekiska partiet Gyllene gryning. Flera andra partitoppar får lika hårda straff. Straffet fastställdes på onsdagen, efter att Mihaloliakos och andra inom partiets toppskikt i förra veckan befanns skyldiga till att driva en kriminell organisation förklädd till politiskt parti.
TT-AFP-Reuters

”Det finns ingen klippa på botten som kan ha orsakat hålet i färjan”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Den nya dokumentärserien om Estoniakatastrofen som Discovery visar på Dplay har stört sinnesfriden hos dem som hoppats att det

efter 26 år äntligen skulle vara tyst. I så fall skulle haverikommissionens obevisade teori om orsaken till förlisningen fortfarande gälla som sista ordet.
Skeppsbyggnadsingenjören Hans Lidén var vid tiden för förlisningen anställd i ett företag med kommersiell anknytning till tillverkaren av Estonias bogvisir. Företaget ställde sitt kunnande till förfogande för haverikommissionen.
Han skriver i en insändare (5/10): ”Låt Estonia vila i frid!” Beträffande det stora hål som nu upptäckts midskepps på styrbordssidan föreslår Lidén att den mest sannolika förklaringen är att Estonia slagit mot en klippa på botten.
Den som spekulerar i hur hålet har kunnat uppstå, har också en skyldighet att leda sina påståenden i bevis. Någon klippa som sticker upp från botten finns inte i området. Den sten som finns på platsen är de upp till halvmeterstora bumlingar som dumpades där 1996.
Av alla de aktiviteter som pågått i och kring Estonias vrak torde det 1996 påbörjade projektet att täcka vraket med betong vara det som

mest brutit mot en rättsstats förpliktelser gentemot sina medborgare och respekt för dem in i döden. Gravfridslagen som då gällde sedan ett år tillbaka skyddade inte ”graven” från att bli arbetsplats. Tryckbankar i en triangel runt vraket (en ovanför och två i v-form nedanför) skulle stabilisera den mjuka havsbotten (lera och silt) för att kunna bära tyngden av vraket, gallermadrasser av betong samt ett en–två meter yttre lager av stenkross. Tusentals ton sten och sand dumpades för att skapa dessa tryckbankar.

Den dåvarande kommunikationsministern Ines Uusmann (S) gav order att avbryta arbetet ”senast när tryckbankar med eventuella förstärkningar färdigställts”. Discoverys nya undervattensbilder visar var en del av dessa massor hamnade – på och intill vraket.

Riksdagens försvarsutskott har nu kallat försvarsminister Peter Hultqvist (S) för att svara på frågor om Estonia. Fanns det militärt material ombord? Var beslutet att inte bärga fartyget avhängigt av eventuell sådan last? Gällde någon militär sekretess? Och så den mest

angelägna frågan: Vad kände Försvarsmakten till om omständigheterna i själva förlisningen?
Frid över Estonia och hennes offer? Ja, när sanningen är känd!
Styrelsen för Stiftelsen Estoniaoffren och anhöriga (SEA) genom ledamoten Bertil Calamnius

Så kan Trump vinna valet – även om han förlorar

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Kan Donald Trump sitta kvar som president även om han förlorar valet?
Ja, han har ändå flera möjliga vägar tillbaka till Vita huset. En av dem bygger på regler som aldrig tidigare har tilläm-

pats, men som är helt i enlighet med USA:s konstitution. Det slutar med en omröstning i representanthuset, som Trump vinner med 26–24.

Den 14 november 2000 stormade ett hundratal män in i en kontorsbyggnad i Miami där tjänstemän var i färd med att räkna om rösterna i presidentvalet. Männen, strikt klädda i kostym och slips, krävde högljutt att omräkningen skulle stoppas. De uppträdde hotfullt och vid flera tillfällen våldsamt.

Till sist fick rösträkningen i Miami-Dade, Floridas mest folkrika county, avbrytas efter ett unikt beslut i den tre man starka valnämnden. Republikanen George W Bush hade då flest röster, men demokraten Al Gore hade knappat in under hela omräkningen. Många tror att han skulle ha gått förbi om räknandet hade fått fortsätta.

Resultatet, av vad som har gått till historien som ”Brooks Brothers riot”, blev att Bush vann Miami-Dade och därmed Florida. Detta banade väg för hans seger i detta det jämnaste av val i modern tid, även om det slutgiltigt avgjordes i Högsta domstolen.

”Brooks Brothers”-männen fick sitt namn efter en exklusiv klädkedja, grundad 1818, vars kostymer har burits av samtliga USA:s presidenter utom fyra. Många av upprorsmakarna i Miami var anställda av eller på andra sätt knutna till Republikanerna. Flera av dem fick senare jobb i Vita huset under Bush.
Historien har stämplat dem som en sorts politiska huliganer. Men själva hävdar de fortfarande att de bara ville stoppa en omräkning de ansåg olaglig, stoppa valfusk från Demokraternas sida.
– Vi fick lite mothugg efteråt, men än sen? Vi vann ju, och själv blev jag rådgivare till presidenten, sa Brad Blakeman, en av dem som ledde protesten, till Washington Post 18 år senare.
Det är lätt att se parallellerna mellan denna episod och årets amerikanska presidentval.
Men den här gången kan det bli värre, fruktar många i USA.
Till skillnad från 2000 har vi en presidentkandidat – Donald Trump – som redan på förhand har kallat valet ”riggat” och underkänt poströster som fusk.

– De säljs, de dumpas i floder. Det är en fruktansvärd sak för vårt land, sa presidenten under den första debatten med sin demokratiske motståndare Joe Biden.

○ ○ ○

Trumpkampanjen har redan engagerat minst 50 000 valobservatörer i de 15 jämnaste delstaterna. Deras uppgift sägs vara att kontrollera att allt går rätt till. Men många fruktar att det handlar om en armé av ”Brooks Brothers”-män, med uppgift att skrämma väljare från att rösta, och stoppa räkning av poströster efter valet.

Uppgiften underlättas av att det är allmänt känt vilka distrikt som Biden har fördel i – nämligen sådana där det bor afroamerikaner och andra minoriteter – samtidigt som demokrater är mer benägna att poströsta.

Utöver de officiella republikanska valobservatörerna kan Trump förmodligen räkna med stöd från mer obskyra grupper på högerkanten. Till exempel vit maktgruppen Proud Boys som presidenten själv uppmuntrade i presidentvalsdebatten där han sa att de skulle ”vara redo”.

I ett skräckscenario som vissa amerikanska medier redan varnar för kommer sådana grupper att dyka upp i minoritetsområden, vissa av dem beväpnade, och ställa till bråk på valdagen.
Varningarna om försök att skrämma väljare eller stoppa rösträkning bygger på en relativt sannolik utveckling den 3 november. Nämligen att Trump leder valet när vallokalerna stänger på kvällen, men att Biden knappar in allt eftersom rösträkningen fortsätter. För att hans röstandel kommer att öka tvivlar ingen på. Sedan ungefär 20 år tillbaka sker det alltid ett ”blått skifte” när sent inkomna röster – däribland poströster – räknas. Alltså att demokraternas röstandel successivt ökar. Och i år kan den effekten bli ännu större eftersom demokratiska väljare är långt mer benägna att poströsta under pandemin än vad republikanska väljare är. I ett sådant läge, tror många bedömare, kommer Trump att förklara sig som vinnare utan att vänta på det färdiga resultatet.
Ungefär som han gjorde vid mellanårsvalet 2018 när en demokratisk senatskandidat knappade in

på sin republikanske motståndare i Florida under räkningen.
Han twittrade då att ”ett stort antal valsedlar har dykt upp från ingenstans”: ”En ärlig rösträkning är inte längre möjlig – valsedlarna är infekterade. Valdagskvällen måste gälla!”
Samma budskap kom den 30 juli i år: ”Vi måste veta resultatet på valdagskvällen, inte flera dagar, månader eller år senare!”
Att liknande uttalanden kan komma från Vita huset på kvällen den 3 november är inte särskilt osannolikt. Även om de inte i sig lär stoppa rösträkningen.
Men parallellt med detta kan jurister börja ifrågasätta poströster och gå till domstol med påstådda bevis på att fusk har ägt rum.
Både Republikanerna och Demokraterna har hundratals advokater redo, och rättstvister är redan i gång i fler än 40 delstater.
Poströsterna kommer att erbjuda gott om material för advokater som vill bromsa räkningen. Det kan räcka med en felskriven adress, en otydlig poststämpel eller en signatur på fel ställe för att en valsedel ska kunna ifrågasättas juridiskt.

I ett sådant här scenario – där Trump ser valdagskvällens ledning långsamt krympa – kan vi alltså vänta oss ett kaos av stämningsansökningar i vågmästarstater som Pennsylvania, Wisconsin och Florida. Samtidigt som en storm på sociala medier pekar ut rösträknare och delstatstjänstemän som korrupta och köpta av Soros.
Allt ackompanjerat av tweets från Trump som kräver att ”valdagskvällen ska gälla”.
○ ○ ○

Men det finns ett annat scenario som också är ganska troligt, sett till dagens opinionssiffror. Nämligen att Biden står som segrare den 3 november – med både flest antal röster totalt och även i de nyckelstater som säkrar en vinst i elektorskollegiet.
Skulle inte Trump då erkänna sig besegrad?
Nej, inte mycket tyder på det. När han pressades av moderatorn Chris Wallace på denna punkt under debatten mot Biden gav han ett ytterst vagt svar. Och han har många gånger sagt att det enda

sättet han kan förlora på är om motståndarsidan fuskar.
Eller så uttrycker han det som vid ett massmöte i Ohio inför valet 2016.
– Jag vill lova alla mina väljare och anhängare, alla människor i USA, att jag helt och hållet kommer att acceptera resultatet av detta historiska val.
Och så, efter en konstpaus:
– Om jag vinner.
Så i denna version kommer aldrig det telefonsamtal som traditionellt och i praktiken avgör amerikanska presidentval. Det där förloraren gratulerar sin motståndare till segern.
Det finns nämligen även i detta fall en väg till seger för Trump.
Det är en väg kantad av maktspel och svårtolkade juridiska turer.
Men den strider inte nödvändigtvis mot USA:s konstitution.
Ungefär så här skulle det kunna gå till, enligt ett scenario som först lades fram av den tidigare demokratiske senatorn Tim Wirth i Newsweek.
1 Biden vinner valet. Knappa segrar i vågmästarstaterna Arizona, Wisconsin, Michigan och Pennsylvania säkrar över 270 röster i

elektorskollegiet vilket behövs för att vinna.

2 ”Valet var riggat”. Trump säger att valet i de fyra delstaterna var riggat och att Kina låg bakom fusket.

3 Nationellt nödläge. Den påstådda utländska inblandningen gör att Trump kan deklarera ett nationellt nödläge vilket ger honom utökad makt att agera utan stöd av kongressen och domstolarna. Justitiedepartementet – under den Trump närstående justitieministern William Barr – får i uppgift att utreda valfusket.

4 Delstaterna vägrar utse demokratiska elektorer. Det är delstatsparlamentens uppgift att godkänna elektorerna från varje delstat. Det måste ske före den 14 december. I alla de fyra vågmästarstaterna kontrolleras parlamenten av republikanerna. De vägrar utse demokratiska elektorer, med hänvisning till den pågående fuskutredningen. Alternativt utser de republikanska elektorer med hänvisning till det påstådda fusket. Dessa godkänns i så fall inte i tre av delstaterna, där delstatsguvernören är demokrat.

5 Högsta domstolen avgör. Frågan om elektorerna kan då hamna i Högsta domstolen, som beslutar att elektorskollegiet måste rösta även om en eller flera delstater inte utser några delegationer.
6 Ingen vinner. När det ofullständiga elektorskollegiet röstar får varken Trump eller Biden majoritet.
7 Representanthuset utser president. Valet hamnar då enligt konstitutionens 12:e tillägg i representanthuset. Där har Demokraterna en säker majoritet som väntas bestå efter valet. Men omröstningen sker i detta speciella fall på så sätt att varje delstat har en enda röst. Och av de 50 delstatsdelegationerna i representanthuset har 26 republikansk majoritet, ett förhållande som också det väntas gälla efter valet.
8 Trump vinner. Röstningen utfaller 26–24 till Trumps fördel. Han sitter kvar som president.

○ ○ ○

Det här scenariot låter kanske osannolikt. Men många i USA tar det på yttersta allvar.
Det är dessutom bara en av många varianter som leder till ett valresultat som upp emot hälften av

amerikanerna inte kommer att se som legitimt. Det finns andra möjliga scenarier, där exempelvis Högsta domstolen spelar huvudrollen, precis som efter valet 2000. Och där finns nu en solid, konservativ majoritet.
Det är inte heller säkert att Joe Biden accepterar ett resultat där Trump står som vinnare, om det är tydligt att exempelvis våld och hot, eller stoppade rösträkningar i vissa delstater, har påverkat utgången.
Oavsett vem som förklarar sig som vinnare han USA alltså hamna i en situation där den andra sidan inte accepterar honom som president.
Vissa har till och med varnat för inbördeskrig.
– Vi kan mycket väl få en utdragen eftervalskamp i domstolar och på gatorna om resultatet är jämnt, säger statsvetarprofessorn Richard L Hasen till The Atlantic.
– Den sortens valkollaps vi kan vänta oss skulle vara mycket värre än fallet Bush mot Gore i valet 2000.

Ingmar Nevéus

Ett amerikanskt presidentval kan ses som 51 separata val – i de 50

delstaterna plus Washington DC. Formellt röstar väljarna inte på Trump eller Biden, utan på elektorer.
Varje delstat har ett antal elektorer som motsvarar dess folkmängd. Till exempel har folkrika Kalifornien 55 medan glesbefolkade delstater som Wyoming och Alaska har 3.
Kandidaten som får flest röster i en delstat vinner alla delstatens elektorer enligt principen ”vinnaren tar allt” (med undantag för två stater, Nebraska och Maine).

Totalt finns 538 elektorer och en kandidat behöver 270 av dem – hälften plus en – för att vinna. Därför kan en kandidat som får färre röster än sin motståndare, från väljarna, ändå vinna. Som Trump 2016 eller George W Bush 2000.

Därför vågar Europas ledare inte stänga ner samhället igen

FREDAG 16 OKTOBER 2020

I våras var nedstängning något som applåderades av väljare över hela Europa. Det sågs som ett tecken på att ledarna brydde sig om vanligt folk.

Nu stiger smittkurvorna igen. Men den här gången kommer de flesta regeringar att vänta in i det sista med de mest drastiska åtgärderna.

Europa – och stora delar av världen – stängde ner samhället under pandemins höjdpunkt i våras. Några dagar in i april nåddes ett läge där 3,9 miljarder människor, mer än hälften av jordens befolkning, var beordrade eller starkt rekommenderade att stanna hemma. Det var ett unikt ögonblick i världshistorien.

Unikt var också det stöd regeringar fick för sina skarpa åtgärder.

Trots att skolbarn måste stanna hemma, att företag fick slå igen, att människor tvingades fylla i krångliga formulär för att handla mat – trots allt detta slöt vanligt folk i hög grad upp bakom sina ledare.
Eller kanske snarare: på grund av de hårda åtgärderna.
I Europa steg opinionssiffrorna för snart sagt alla nationella ledare. Oavsett om de var höger eller vänster.
Högernationalister som Viktor Orbán, liberaler som Emmanuel Macron och socialister som Pedro Sánchez höll tv-tal till nationen med bistra budskap om det som har kommit att kallas lockdown. Folk köpte det i stort sett, såg det som ett tecken på att ledarna brydde sig om sina landsmän och gjorde sitt yttersta för att skydda dem. Uttrycket ”folkhälsonationalism” myntades.
Nu är hösten här och pandemin är inne på sin andra våg. Smittkurvorna stiger brant i många länder samtidigt som testningen är långt mer omfattande nu. Och även om sjukhusen inte på långt när är så överbelastade som i våras varnar många – till exempel i Belgien och

Rumänien – för att de kan bli det snart.
Dags för en ny lockdown?
Nej, i dag är det mycket svårare för regeringar att ta den vägen. Efter ett halvår av sjunkande bnp, skenande statsutgifter och stigande arbetslöshet har många länder helt enkelt inte råd.
Den här gången är de tuffaste åtgärderna heller inte något som kommer att belönas av väljarna. Tvärtom.
Därför arbetar de flesta länder nu med mycket mer flexibla åtgärder. Europa är ett lapptäcke av olika regler för restauranger, skolor, folksamlingar, reserestriktioner, munskyddsbestämmelser och spårningsappar.
Oppositionspartier, som tidigare var lojala med sina regeringar, har tagit ton. I Storbritannien kräver nu Labourledaren Keir Starmer tuffare nationella restriktioner, medan premiärminister Boris Johnson står emot.
Även inom länder skiljer sig regler mellan regioner, vilket orsakar stora politiska spänningar mellan centrum och periferi.
Redan för några veckor sedan skildrade DN hur invånare i Marseille kände sig orättvist behand-

lade när de fick striktare regler än övriga Frankrike. Samma fenomen ser vi i Liverpool, Manchester och andra områden i norra England där nu olika varianter av lokal lockdown har införts.
I Spanien hamnade en liknande konflikt, mellan Madrid och centralmakten, i domstol.
Kommer hela Europa att stänga ner igen i höst?
Kanske. Vissa regeringar tycks närma sig en lockdown. I Frankrike införs nu en form av utegångsförbud, och skolor har stängts i exempelvis Tjeckien och Nordirland.
Men lita på att de flesta regeringar väntar så länge det bara går med de mest drastiska åtgärderna. I dag är det politiska priset för sådant alldeles för högt.
Ingmar Nevéus

Parisborna reagerar med ilska och oro mot nattliga utegångsförbudet

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Nattligt utegångsförbud införs nu i Paris och andra storstäder för att bromsa smittspridningen i Frankrike – en åtgärd som väcker starka känslor.

– De har haft sedan i mars på sig att stärka vården, men inte gjort någonting. Detta är absurt, säger svenska parisbon Katarina Axelsson.

På torsdagen gjorde polis också husrannsakan hemma hos hälsominister Olivier Verán.

”Couvre-feu” (ungefär ”täck elden”) lyder det franska uttrycket för den sorts nattligt utegångsförbud som nu införs i Paris och flera andra franska storstäder.

Under medeltiden ringdes det i en särskild klocka om kvällen för att mana städernas invånare att täcka över sina eldar med en järnkåpa och minska risken för bränder i trähusen (därav ”täck elden”).

Men efter hand har uttrycket

främst kommit att användas för nattliga utegångsförbud i krigstid. Under andra världskriget utlyste den tyska ockupationsmakten ett sådant i Paris, och senast ”couvre-feu” deklarerades i hela huvudstaden var 1961, under Algeriets blodiga frigörelsekrig från Frankrike. Nu rör det sig inte om en väpnad konflikt – utan om en pandemi. Mycket påminner om vårens nedstängning och utegångsförbud: formulären, poliskontrollerna och risken för böter på minst 135 euro (1 400 kronor). Men den här gången gäller utegångsförbudet endast nattetid, mellan klockan 21 och 06.

– Vi ska fortsätta arbeta och gå i skolan. Vi ska hålla igång ekonomin, och de restaurangägare som drabbas ska få stöd, sa Emmanuel Macron i onsdags.

Till skillnad från i våras är dock uppslutningen långt ifrån total. Höger- och vänsteroppositionen kallar regeringens åtgärd för ”ett misslyckande”.

– Det är ett absurt beslut, och jag tror inte det kommer att hjälpa. De har haft sedan i mars på sig att stärka vården, men inte gjort någonting, säger den svenska Pa-

risbon och konstnären Katarina Axelsson, som på torsdagen demonstrerade mot utegångsförbudet på Place de la République, med dottern Iris Guémy.
Texten på deras plakat, ”Couvre-feu!?!”, provocerar en äldre man som går förbi.
– Vad ska vi göra då? Något måste göras! Min granne dog i covid-19 och nu ökar antalet patienter på sjukhusen igen. Och det kommer säkert bara bli värre i vinter, säger 72-årige Gérard, vars ögon tittar fram mellan en mörkblå keps och ett ljusblått munskydd.
Han hör till de omkring 70 procent av fransmännen som stöder beslutet – men han undrar om det kommer att räcka till.
Antalet coronapatienter på intensivvårdsavdelningarna i Frankrike är nu fler än 1 600, en fyrdubbling på sex veckor. Siffran är långt från de 7 100 som vårdades på iva i början av april och kurvan stiger inte lika brant som då, men myndigheterna fruktar ändå att situationen kan bli ohållbar i mitten av november.
Emmanuel Macron och hans regering hävdar att alla resurser nu måste mobiliseras. De pekar på att

testkapaciteten redan byggts ut kraftigt. Men en rad fackföreningar för vårdarbetare hävdar att beredskapen inte förbättrats nämnvärt under det gångna halvåret.
En demonstration mot resursbrist inom vården ägde rum i Paris på torsdagen och fler planeras till helgen.
Nästan lika besvärande för den franska regeringen är att en förundersökning inletts mot bland andra hälsominister Olivier Verán, förre premiärministern Édouard Philippe och landets motsvarighet till Anders Tegnell, Jérôme Salomon, efter att de anmälts av olika medborgare och kampanjgrupper för bland annat grov vårdslöshet och vållande till annans död.
På torsdagen gjorde polis husrannsakan hos flera av de misstänkta. Det ska rätt mycket till för att misstankarna ska leda till åtal, men utvecklingen visar hur mycket som står på spel, även politiskt, i denna hälsokris.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Fakta. Risk för böter om man är ute efter klockan 21

Från och med lördag införs utegångsförbud mellan klockan nio på kvällen och sex på morgonen i Paris och i åtta andra franska städer och regioner med höga smittotal: Grenoble, Lille, Lyon, Aix-en-Provence och Marseille, Montpellier, Rouen, Saint-Etienne och Toulouse.

Den som vistas utomhus efter klockan 21 måste kunna rättfärdiga detta med ett korrekt ifyllt formulär. Annars riskerar man minst 135 euro i böter. Åtgärden väntas vara till den 1 december. DN

Hälften av arabvärldens unga vill emigrera

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Närmare hälften av arabvärldens unga vill lämna sina hemländer för att få en bättre tillvaro. Det visar en opinionsundersökning där 4 000 ungdomar i 17 länder intervjuats om sina

liv. Korruption och arbetslöshet nämns som två stora gissel.
Undersökningen som går under namnet Arab Youth Survey 2020 har gjorts av BCW, en av världens största kommunikationsbyråer. De tillfrågade ungdomarna är mellan 18 och 24 år och jämnt fördelade mellan könen.
Av de intervjuade har 27 procent svarat ”ja” på frågan om de aktivt försökt emigrera, medan 15 procent tillstår att de överväger detta. Drygt en tredjedel av de tillfrågade, 32 procent, väljer dock alternativet ”skulle aldrig lämna mitt hemland”.
Ungdomarna i Libanon tycks vara ivrigast att vilja utvandra. 77 procent av dem har tänkt tanken att flytta utomlands. Även i Libyen, Jemen och Irak redovisas höga siffror, väl över 60 procent, för utvandringsalternativet.
Minst benägna att flytta på sig är ungdomarna i Saudiarabien och Förenade Arabemiraten. Där vill bara 6 respektive 3 procent av de tillfrågade lämna sina hemländer.
Arbetslöshet nämns som det största orosmolnet för arabvärldens unga. Nio ungdomar av tio, 87 procent, säger att de är oroade över arbetslösheten. Förtroendet

för att deras respektive regeringar kan tackla arbetslösheten är inte särskilt högt. 51 procent av de tillfrågade har inte tilltro till att politikerna kan lösa arbetslöshetsfrågan.

Undersökningen avslutades i början av mars, strax innan covid-19-pandemin blev ett globalt dilemma. Intervjuarna fick emellertid med en fråga om hur covid-19-situationen påverkat jobbmöjligheterna för de unga. Sju av tio, 72 procent, svarar att det blivit svårare att få ett arbete sedan det nya coronaviruset spridit sig.

Och de har goda skäl att oroa sig – statistik från ILO (Internationella arbetsorganisationen) visar att arbetslösheten bland arabvärldens ungdomar är nästan dubbelt så hög som i världen i övrigt. Över 20 procent av de unga i arabvärlden går utan jobb. Dessa siffror är sannolikt i underkant eftersom de publicerades innan covid-19-pandemin var ett faktum.

Över en tredjedel av de tillfrågade ungdomarna uppger att de är skuldsatta. Det är en kraftig ökning jämfört med tidigare år. Vid 2015 års mätning hade 15 procent

av ungdomarna skulder. I år är den siffran 35 procent.
En annan sak som bekymrar de unga är den höga korruptionsnivån i samhällena de lever i. Nästan åtta av tio tillfrågade anser att det förekommer korruption inom regeringarna i deras hemländer. Fyra av tio tycker att korruptionen är ”mycket utbredd”.
Rapportens slutsatser är som synes nedslående i många fall. Men det finns också ljuspunkter. Jämställdheten tycks öka i arabvärlden – två tredjedelar av de tillfrågade kvinnorna upplever att de har samma rättigheter som männen.
Kontakterna med omvärlden har förbättrats: åtta av tio unga i arabregionen använder sociala medier. En ökande skara av de unga kan också tänka sig att starta eget. Fyra av tio överväger att bli egenföretagare inom de närmaste åren.

Erik Ohlsson

Fakta. 17 länder

Omkring 430 miljoner människor lever i arabvärlden, om man definierar regionen som Arabförbundets 22 medlemsländer.

En dryg tredjedel, närmare 150 miljoner, av dessa är mellan 15 och 24 år.
Arab Youth Survey genomfördes i 17 av dessa länder, då 4 000 ungdomar, hälften män och hälften kvinnor, intervjuades under perioden januari–mars 2020. Källa: BCW

Presidenten avgår efter folkligt uppror

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Kirgizistan. President Sooronbaj Jeenbekov avgår efter tio dagar av oroligheter efter det omstridda valet i landet. Jeenbekov uppger att han nu väljer att avgå för att undvika sammandrabbningar mellan säkerhetsstyrkor och demonstranter som krävt hans avgång.

Han uppmanar nu båda sidor att inte falla för provokationer.
”Jag klamrar mig inte fast vid makten. Jag vill inte i Kirgizistans historia vara en president som utgjuter blod och skjuter på sina egna medborgare”, säger han i ett uttalande.
Han är den tredje presidenten i landet som får sluta efter folkliga uppror sedan 2005.
TT-AFP-Reuters

Undantagslagar införs för att stävja massprotester

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Thailand. Premiärminister Prayuth Chan-o-cha har utlyst undantagstillstånd i ett försök att få stopp på den protestvåg som sköljt in över landet de senaste tre månaderna. Demonstranterna kräver att regeringen avgår.

Nu utlyser den thailändska regeringen undantagslagar för att stävja protesterna. Folksamlingar på fler än fem människor förbjuds. Samtidigt begränsas mediernas pressfrihet, de får inte publicera något som ”skapar missförstånd som påverkar den nationella säkerheten eller fred och ordning”. I samband med att de nya reglerna infördes greps 22 aktivister.

Marianne Björklund

Fler än 30 000 smittade av corona på ett dygn

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Frankrike. Antalet personer som testats positivt för coronaviruset i Frankrike de senaste 24 timmarna nådde ett nytt dyster rekord på torsdagen då 30 000 bekräftade fall registrerades.

Enligt den franska motsvarigheten till Folkhälsomyndigheten registrerades 30 621 nya fall under dygnet. Antalet människor som avlidit med covid-19 under samma dygn är 88, vilket betyder att det officiella corona-dödstalet i Frankrike sedan pandemin inleddes nu är 33 125.

Även Italien redovisade oroande siffror på torsdagen. Det senaste dygnet har 8 804 nya bekräftade coronafall registrerats.

TT-AFP

Carl Johan von Seth: Så slår den andra vågen mot Europas ekonomier

FREDAG 16 OKTOBER 2020

I takt med att viruskurvorna i Europa stiger skärps ländernas åtgärder för att hejda smittan. Men den här gången är också annorlunda. Nu lägger regeringarna betydligt större vikt vid den ekonomiska överlevna-

den än de gjorde i våras. Och frågan är om strategin är rätt.

Analys. Carl Johan von Seth, ekonomisk kommentator

Europas ekonomiska centrum drabbas återigen av snabb smittspridning och stränga restriktioner. I Paris och åtta andra franska städer införs i helgen utegångsförbud mellan klockan 21 och 06. Även London stramar åt. Umgänge inomhus kommer att förbjudas.

I Tyskland, där smittkurvan stiger från en lägre nivå, avvaktar myndigheterna. Röster inom Merkels regering vill samtidigt skärpa de restriktioner som nyligen har införts i Berlin.

Alla regeringar inleder nu en minst sagt knivig balansakt: att försöka hejda den andra smittvågen och samtidigt undvika en upprepning av vårens ekonomiska kollaps.

Vi har inte råd. Det är den formulering som har ekat i Europas huvudstäder de senaste veckorna.

”Vi har inte råd med en andra våg med de konsekvenser vi hade i våras”, sa förbundskansler Angela Merkel i veckan. Den tyska ekonomin krympte med runt 11 procent mellan januari och juni i år

och har bara börjat återhämtningen från raset.
Frankrikes ekonomi drabbades ännu hårdare. President Emmanuel Macron sa på onsdagen att målet nu är att hålla igång så stora delar av samhället som möjligt: ”Ekonomin behöver det.”
Även ett land som Finland – vars ekonomi hör till dem som klarade vårens utbrott bäst och bara krympte med 5 procent – är inställda på att hantera epidemin utan drakoniska nationella åtgärder.
”Vi har inte råd att stänga samhället så att vi igen får ett 20 miljarders underskott”, sa finansminister Matti Vanhanen till finska Yle för en tid sedan.
Flera saker talar för att ekonomierna faktiskt kan klara en andra våg bättre än den första.
En viktig faktor är förstås att försvaret mot själva viruset har stärkts. Länderna har bättre testkapacitet, klarar smittspårningen snabbare och vet mer om smittvägarna. Det skapar, förhoppningsvis, förutsättningar för mer träffsäkra åtgärder.
Spanien tycks till exempel ha kopplat grepp om sin – tills nyligen – explosiva smittkurva.

Kanske spelar också immunitet i befolkningen nu en viss roll.
Att den ekonomiska beredskapen har höjts hjälper också. Centralbankerna är på tårna, beredda med massiva krisprogram. Det ger ett slags grundtrygghet på finansmarknaderna, vilket samtidigt ger stöd åt den bredare ekonomin.
Myndigheterna har också färdiga ekonomiska skyddsnät. Det ger företag och anställda lite mer visshet.
Att lyckas undvika lockdown är samtidigt inte allt. Sverige hade ju ingen total nedstängning. Ekonomin drabbades hårt ändå.
Internationella valutafonden, IMF, konstaterar i en ny analys att spontana beteendeförändringar faktiskt påverkade människors rörelsemönster mer än myndigheternas direktiv under vårens utbrott. Ökad smitta leder helt enkelt till att vi stänger in oss. Det sänker ekonomin.
Någon enkel avvägning mellan att rädda liv och att rädda ekonomin finns därför inte, hävdar IMF.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Anställda på svenska bolag ger miljoner till USA-politiker

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Anställda på svenska storföretag donerar miljontals kronor för lobbying i de amerikanska valen – på Astra Zeneca ger de överlägset mest. Hos Ericsson stöder man Nancy Pelosi, på Swedish Match tre republikaner som gynnar tobaksindustrin.

Systemet med politiska aktionskommittéer, PAC, har funnit i USA i mer än 75 år. På bland annat företag samlar man in pengar för att till exempel stödja en kampanj för eller emot en kongresskandidat. Det är frivilliga bidrag, en anställd får skänka högst 5 000 dollar per år och måste vara amerikansk medborgare.

Det är Ericssons vd Börje Ekholm, han står ensam för en fjärdedel av de drygt 40 000 dollar, 325 000 kronor i dagens valutakurs, som

donerats av Ericsson Inc. US. Employees PAC de senaste två åren. USA är Ericssons utan jämförelse viktigaste marknad.
Kommittén stöder både demokratiska och republikanska kandidater till senaten, där 35 av 100 ledamöter ska bytas ut i år. Man agerar likadant med Representanthuset, där alla 435 ska väljas. Den mest kända är nog dess talman, demokraten Nancy Pelosi, som fick 1 000 dollar i vintras.
Men Ericssons aktionskommitté har också gett pengar till bland annat ”New Democrat Coalition Action Fund” och till en organisation för den trådlösa branschen i USA.
DN har använt en databas hos Federal Election Commision för att se hur svenska företags anställda engagerar sig i de amerikanska valkampanjerna.
I egen division spelar svensk-brittiska Astra Zeneca, som har en tredjedel av sin omsättning i USA och som är listat på Nasdaq-börsen. Dess amerikanska anställda har donerat drygt 515 000 dollar de senaste två åren via sin PAC.
Här finns ”Eye of the tiger”, en kommitté som stödjer republikanska kandidater, men också

”New democrat coalition fund” och ”Value in election women.”
– Pengarna används till att stödja personer från båda partier, dock inte presidentkandidater. De väljs bland annat utifrån hur de främjar tillgången på innovativa läkemedel, säger företagets presschef Christina Malmberg Hägerstrand.
Det är ändå en övervikt för republikanska kandidater?
– Vår PAC ger bara till kandidater som redan är valda, därför speglar bidragen det politiska läget i delstater och kongress.
En av de republikaner som fått stöd är republikanen Brett Guthrie, som i vintras fick 4 000 dollar. I somras ledde han en utfrågning i Representanthuset av bland annat Astra Zeneca om hur säkra vaccinerna mot covid-19 kommer att bli.
Varför är han en viktig person att stödja?
– Jag kan inte kommentera enskilda personer eller donationer.
För SSAB kommer ungefär var femte intäktskrona från USA, här tillverkar man också grovplåt i två delstater – Iowa och Alabama. Därifrån kommer också några av de politiker som ståljättens PAC stödjer i deras kamp att nå kon-

gressen. Men man ger också pengar det till bland annat det amerikanska järn- och stålinstitutet – totalt har SSAB:s PAC donerat 30 500 dollar de senaste två åren.

– Det som avgör är till exempel kandidaternas inställning till stålindustrin och i vilka kommittéer han eller hon sitter, säger SSAB:s presschef Mia Widell.

Swedish Match fick förra året grönt ljus av amerikanska läkemedelsverket att marknadsföra sitt snus som ”ett mindre farligt alternativ” till cigaretter i USA, en växande marknad.

Företagets PAC har i sammanhanget gett blygsamma 6 000 dollar under de senaste två åren – men stödet är koncentrerat, till tre republikaner som vill till kongressen.

– Företaget i sig ger inga bidrag, men uppmuntrar våra medarbetare att engagera sig i den demokratiska processen och att rösta. Vår PAC stödjer främst politiska företrädare från där vi har verksamhet – Kentucky, Alabama och Virginia. Donationerna är mer kopplade till politiker som driver branschfrågor och som på sikt antas gynna företagets utveckling,

säger kommunikationschef Johan Wredberg.
En av dem som får pengar är Mitch McConnell, republikanernas gruppledare i Senaten. Han har under många år haft mycket goda förbindelser med tobaksindustrin, men ligger också bakom ett förslag om att höja gränsen för tobaksinköp från 18 till 21 år.
– Vår målgrupp är befintliga rökare, som vill ha ett alternativ. Den typiske konsumenten av våra rökfria produkter är vuxna män över 30 år, kommenterar Johan Wredberg.
Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. PAC – politiska aktionskommittéer

PAC står för Political Action Committe. Dessa politiska aktionskommittéer samlar in pengar som för att gynna intressena hos ett företag, en fackförening eller annan intresseorganisation.
Systemet kan ses som en del av yttrandefriheten – medborgarna ges konstitutionell rätt att stödja politiker på detta sätt.
Det handlar om frivilliga bidrag på högst 5 000 dollar per år, drygt 44

000 kronor i dagens valutakurs. Totalt sett handlar det om miljardstöd till enskilda politiker och till olika kamporganisationer.
Den PAC som gett mest till enskilda politiker de senaste två åren är fackförbundet Operating Engineers Union, som donerat motsvarande nästan 21 miljoner kronor – mest till demokrater. Den av kongressledamöterna som stötts mest av PAC:s är republikanernas gruppledare i Senaten Mitch McConnell. Han har fått över 40 miljoner kronor därifrån de två senaste åren.

Källa: Opensecrets.orgAmina Manzoor: Detta vet vi om covid-19 – och dessa frågor behöver vi få svar på

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Det känns som sju svåra år sedan jag först såg en liten WHO-rapport om ett kluster av atypiska lunginflammationer i Wuhan i

Kina. Bara dagar senare konstaterades att utbrottet orsakades av ett nytt coronavirus, det sjunde som kan smitta människor. Det inte längre så nya coronaviruset har sedan dess vänt upp och ned på vår värld.

Nu har det gått drygt nio månader sedan den där lilla notisen publicerades och sju månader sedan WHO förklarade att viruset orsakat en pandemi. Även om det ibland känns som att vi är inne i en loop där samma ämnen diskuteras om och om igen (Flockimmunitet! Munskydd! Barns smittsamhet!) så har kunskapen om viruset sars-cov2 och sjukdomen covid-19 har växt snabbt.

Här är sex viktiga lärdomar:

1 Det finns miljöer med högre risker.

De flesta människor verkar smittas i hemmen, på arbetsplatser, på fester och i andra sociala sammanhang. Viruset sprids lättare inomhus i dåligt ventilerade miljöer där många människor umgås nära varandra under en längre tid.

2 Superspridningshändelser verkar ha stor betydelse.

Medan en influensa sveper genom befolkningen som en våg sprider

sig covid-19 främst i kluster. Smittspårningsstudier och modeller pekar på att de flesta med covid-19 inte smittar någon annan, medan 10–20 procent verkar ligga bakom majoriteten av smittspridningen.
Superspridningshändelser, när många människor smittas vid samma tillfälle eller av samma person, har sannolikt en stor betydelse för hur coronapandemin har utvecklats. Därför kan en av de viktigaste åtgärderna för att minska smittspridning vara att förhindra superspridningshändelser, som verkar inträffa när många människor ses inomhus och umgås nära under en längre tid. Ofta har det förekommit sjungande eller högt prat.
3 Barn drabbas oftast lindrigt av - sjukdomen.
Redan den första stora rapporten från Kina visade att barn blev sjuka i lägre utsträckning än vuxna. Det har sedan dess bekräftats av studier och data från andra länder. Barn verkar också bli smittade i lägre utsträckning och de får oftare en mild sjukdom än vuxna. Barn i äldre tonåren verkar dock smittas mer än yngre barn. Andra luftvägsvirus som influensa och

RS-virus drabbar generellt barn hårdare än covid-19.
Men det finns barn som drabbas av ett multiinflammatoriskt syndrom. Det är ovanligt och de flesta återhämtar sig men det finns ett fåtal dödsfall rapporterade.
Mer omdiskuterad är frågan om barn är smittdrivande i pandemin. Det är komplicerat och ännu inte helt utrett. Yngre barn kan smitta, men verkar inte vara motorn i smittspridningen (så som de är vid influensa).
4 Dödligheten är lägre än man först trodde.

Mer än en miljon dödsfall till följd av covid-19 har rapporterats i världen. Det är nästan 3 procent av alla drygt 37 miljoner bekräftade fall. Men under våren hade många länder inte kapacitet att testa alla. Dessutom finns det de som inte blir sjuka alls eller får väldigt lindriga symtom och som därför missas. WHO uppskattar att det snarare handlar om 800 miljoner människor som har haft covid-19. När alla som smittats räknas med blir dödligheten lägre – omkring 0,6 procent under pandemins första månader.

Dödligheten har minskat sedan dess för att sjukvården blivit bättre på att behandla patienterna och att de har tillgång till läkemedel som minskar risken för att bli svårt sjuk och dö.
Samtidigt säger den genomsnittliga dödligheten i covid-19 ganska lite eftersom barn och unga vuxna har en mycket låg risk, medan människor över 70 har en mycket hög risk för att bli svårt sjuka och dö. Folkhälsomyndigheten har uppskattat att dödligheten i gruppen 0–69 år var 0,1 procent, medan den var 4,3 procent i gruppen 70+ under våren i Stockholm.

5 De flesta får antikroppar.
Antikroppar mot sars-cov2 är ett kvitto på att kroppen har genomgått en covid-19-infektion. En isländsk studie visade att omkring 90 procent utvecklade antikroppar, och att de behöll dessa antikroppar i minst fyra månader. En av studiens styrkor var att alla hade ett positivt PCR-test, det var alltså bekräftat att de varit infekterade av det nya coronaviruset.
De som har mer allvarlig sjukdom får generellt högre nivåer av antikroppar. Resultaten från den uppmärksammade KI-studien om att fler kan ha en så kallad T-cell-

simmunitet även i avsaknad av antikroppar behöver undersökas vidare, men den som har haft symtom som skulle kunna vara - covid-19 och som varken haft ett positivt PCR-test eller antikroppstest bör nog utgå från att det var ett annat virus.

6 Vi behöver ett vaccin för att nå - flockimmunitet.

Den svenska strategin för att hantera covid-19 har aldrig varit flockimmunitet, även om det ofta påstås det. I stället har strategin varit att platta ut kurvan, tillåta viss spridning i grupper med lägre risk och skydda sårbara grupper. I väntan på ett vaccin har somliga föreslagit att vi bör eftersträva flockimmunitet. Det är inte säkert hur många i en befolkning som behöver ha haft covid-19 för att uppnå den immuniteten, mellan 40–70 procent har föreslagits. Men även i områden som varit hårt drabbade av covid-19 har man inte kommit i närheten av den gränsen. Det skulle inte vara försvarbart att låta sjukdomen spridas enbart för att nå flockimmunitet så snabbt som möjligt, eftersom sjukvården skulle bli överbelastad. Först när vi har ett vaccin kan vi uppnå flockimmunitet –

om tillräckligt många vaccineras och om vaccinet är tillräckligt effektivt.
Frågor som återstår att besvara:
I vilka situationer kan viruset bli - luftburet?
Det nya coronaviruset sprids främst via droppsmitta när människor talar, hostar eller nyser nära varandra. Dessa droppar är rätt stora och faller snabbt till marken. Viruset kan också smitta via kontaktytor, genom att man tar på en yta där det finns virus och sedan petar sig i ögonen, munnen eller näsan. Det tros inte vara en särskilt stor smittkälla.
Viruset kan också aerosoliseras och bli luftburet. Dessa droppar med virus är mycket mindre och kan stanna kvar i luften under någon timme.
Det pågår en vetenskaplig debatt om viruset kan bli luftburet utanför sjukhusmiljö. Många smittade i samband med en körövning, en zumbaklass och på en restaurang har lett till att den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC nyligen uppdaterat sin information om smittvägar för att inkludera luftburen smitta.
WHO medger att det skulle kunna ske, men att det inte går att ute-

sluta att det handlat om droppsmitta i de misstänkta situationerna.
Men det är viktigt att ta reda på om viruset kan aerosoliseras utanför sjukvården och i så fall i vilka situationer för att mer effektivt stoppa smittspridningen.
Vilka åtgärder har störst effekt?
För att ta reda på om ett läkemedel eller vaccin fungerar görs kontrollerade studier. Det skulle också kunna göras kontrollerade studier för att ta reda på vilka icke-farmaceutiska åtgärder som nedstängningar, skolstängningar och munskydd som har bäst effekt mot spridningen av covid-19. Det har inte gjorts i särskilt stor utsträckning.
Totala nedstängningar kan minska smittspridningen, vilket vi såg under våren. Men de drabbar samhället hårt och redan utsatta grupper ännu hårdare. Enligt den europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC bör nedstängningar ses som en sista åtgärd eftersom det inte finns stöd för att de är mer effektiva än riktade åtgärder.
Under våren stängdes skolor i nästan hela världen. Men skolstängningar bör ses som en absolut sista åtgärd enligt ECDC. Att

stänga en skola i förebyggande syfte kommer inte att påverka smittspridningen i någon större mån. Däremot drabbas särskilt utsatta barn hårt av skolstängningar, då de har sämre tillgång till distansundervisning och dessutom förlitar sig på skolan för mat och trygghet.

Nästan alla länder i världen har något slags krav eller rekommendation om munskydd. Inte Sverige. Det vetenskapliga stödet för enklare munskydd hos allmänheten är fortfarande rätt skralt. I många länder med hårda krav på munskydd ökar dessutom fallen.

Vilka åtgärder som ger mest effekt och minst skada, hur de ska kombineras och när de bör sättas in saknar vi fortfarande bra kunskap om.

Vad beror långvariga symtom på?

Några månader in i pandemin började det dyka upp människor som inte blev riktigt friska från covid-19. Somliga har fortfarande lukt- eller smakbortfall. Andra har hjärtklappning, en enorm trötthet eller domningar i händer och fötter. Det är väldigt många symtom som har kopplats till långvarig covid-19.

Många länder har börjat undersöka vad dessa symtom beror på. Svåra virusinfektioner kan ge långvariga skador, det är inte unikt för covid-19. När så många människor drabbas kommer även mycket ovanliga symtom att märkas. Det är inte heller säkert att alla som anser sig vara långtidssjuka har problem som beror på covid-19 eller att de ens har haft covid-19. Deras lidande ska tas på allvar, men de kan också behöva utredas för andra sjukdomar.

Hur länge varar immuniteten?

De coronavirus som främst orsakar förkylningar ger endast en kortare immunitet, knappt ett år. Sars och mers, som också orsakas av coronavirus, verkar ge längre skydd. Ingen vet vad som gäller för det nya coronaviruset.

Det finns ett fåtal bekräftade fall av återinfektion. Somliga har inte märkt av infektionen, andra har blivit lindrigt sjuka och ytterligare någon har blivit svårare sjuk den andra gången. Med tanke på att det finns över 37 miljoner bekräftade fall i världen, men den verkliga siffran snarare är närmare 800 miljoner, är det troligtvis mycket ovanligt att människor blir svårt sjuka den andra gången.

Det är möjligt att det finns massor av människor som har blivit infekterade igen efter en tid men att de är asymtomatiska eller har väldigt milda symtom den andra gången. Det betyder att immunförsvaret fungerar som det ska, att man efter första gången har ett skydd mot sjukdom, men kanske inte mot infektion.

När är pandemin över?

Alla undrar vad som kommer att hända framöver. Kommer vi att få en tuff influensasäsong och covid-19? I Australien och Nya Zeeland var influensasäsongen i stort sett obefintlig, men det är inte säkert att det blir så här. De fyra coronavirus som främst orsakar förkylningar sprids främst under vinterhalvåret. Det vore inte orimligt om även det nya viruset kommer att bli en av våra återkommande säsongsspridda luftvägsinfektioner. Men det beror bland annat på hur långvarig immuniteten är och hur effektiva vaccinerna är. Oavsett detta kommer ett vaccin inte att hjälpa oss att utrota covid-19 inom en snar framtid. Ett tiotal vaccin testas redan i sista fasen innan godkännande, men det kommer att ta tid att producera de miljarder vaccindoser som be-

hövs. För att ta oss ur pandemin behöver vi både strategier för att hantera smittspridningen och ett effektivt vaccin.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Kemiskt vatten mot demonstranter

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Thailand. Demonstrationerna i Thailands huvudstad Bangkok fortsätter, trots nödläget i landet som utlystes efter att drottning Suthidas bil i onsdags möttes av slagord och regeringskritiska gester.

Den thailändska polisen meddelade i går, fredag, att de två män

som greps i samband med den demonstrationen åtalas för försök till våld riktat mot drottningen – ett brott som kan ge dödsstraff. Nödläget innebär bland annat ett förbud mot politiskt motiverade folksamlingar på över fem personer. Men runt 2 000 demonstranter samlades trots det i centrala Bangkok i går, där de möttes av hundratals poliser som använde vattenkanoner med färgat kemiskt vatten som skapar hudirritation och svidande ögon.

TT-AFP

Europeisk protest mot bosättningar

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Frankrikes, Spaniens, Storbritanniens och Tysklands utrikesministrar utfärdade i går, fredag, en gemensam protest mot Israels beslut att bygga 5 000 nya bostäder på Västbanken.

Jerusalem.

Hittills i år har tillstånd beviljats för 12 150 nya bostäder i området. Ministrarna beklagade Israels beslut, som ”kyler av de förhoppningar som väcktes med normaliseringen till Bahrain och Förenade Arabemiraten”.

Israeliska bosättare har på sistone pressat premiärminister Benjamin Netanyahu att ge klartecken för intensivare kolonisering av palestinska områden i god tid före USA-valet i november. Den demokratiske presidentkandidaten Joe Biden är uttalad motståndare till bosättarprojektet. Att de fyra länderna väljer att protestera på eget bevåg och inte via EU beror på att flera EU-länder, med Ungern i spetsen, på senare år övergivit unionens pro-palestinska linje och ibland blockerar kritik av Israel.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Pia Gripenberg: Pandemin sätter hinder för både klimat och brexit

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

EU-toppmötet i veckan har - präglats av coronan. Förutom det akuta smittläget, som pressar i stort sett alla länder, kunde flera nyckelspelare inte delta.

När centrala personer saknas är det svårt att fatta beslut. Det påverkar såväl klimatfrågan som EU:s förhandlingar med Storbritannien.

Storbritanniens tidigare premiärminister David Cameron for som en skottspole mellan olika huvudstäder för att förankra sina krav när landet för fem år sedan ville ha undantag i sitt EU-medlemskap.

Efterträdaren Theresa May besökte flera gånger Angela Merkel och Emmanuel Macron för att få gehör för britternas synpunkter när förhandlingarna om utträdesavtalet kärvade.

Boris Johnson har i dessa coronatider inte kunnat göra motsvaran-

de resor, trots att risken ökat för att Storbritannien kraschar ut ur EU utan ett nytt handelsavtal.
Han har ringt Merkel och Macron, men framför allt ägnat sig åt utspel från hemmaplan – som att den 15 oktober är den absolut sista dagen att nå ett nytt avtal. Eller att i det brittiska parlamentet driva igenom en lagstiftning som gör att Storbritannien kan bryta mot själva utträdesavtalet. Om detta var tänkt att skynda på förhandlingarna och få EU att kompromissa så har taktiken misslyckats. Från EU:s sida har man blivit misstänksam mot britternas intention att vilja följa ett handelsavtal. EU har blivit tuffare i frågan om hur framtida tvister mellan parterna ska lösas.
Det har inte heller hjälpt att förhandlingarna om ett nytt handels- och samarbetsavtal i långa perioder förts via videolänk och att såväl Storbritanniens chefsförhandlare som EU:s haft covid-19.
Trots den kraftigt ökade smittspridningen i Europa träffades EU:s stats- och regeringschefer på plats i Bryssel i veckan. Finlands statsminister Sanna Marin åkte hem i förtid när det visade sig att hon några dagar tidigare varit på

samma möte som en smittad. Två andra var frånvarande eftersom de satt i karantän: EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen och Polens premiärminister Mateusz Morawiecki.
Båda är nyckelspelare när det gäller klimatet. Kommissionen har föreslagit att målen för koldioxidutsläpp ska skärpas. Till 2030 ska nedgången vara minst 55 procent, mätt från 1990, för att EU ska bli klimatneutralt 2050. Just nu är målet 40 procent.
Polen står som enda land inte bakom målet om nollutsläpp till 2050. Vid detta toppmöte företräddes man av Tjeckien, som tidigare varit motsträvigt i klimatfrågan. Premiärminister Andrej Babis har dock svängt. Han stödjer minskningen för EU med 55 procent, men säger att Tjeckien som enskilt land får svårt att leva upp till det.
Slutresultatet blev nu att ingen procentsats kunde fastställas på detta möte. Den ska tas vid kommande toppmöte i december. Innan dess hoppas stats- och regeringscheferna att förhandlingarna med Storbritannien är i det närmast klara, så att de i novem-

ber kan träffas vid ett extra toppmöte och bli slutligt överens. Men med tanke på utvecklingen på coronafronten är det tveksamt om alla kan delta eller om de alls kan träffas fysiskt. Och att mötas öga mot öga är ett krav när svåra beslut ska fattas. Det är då allianser byggs i korridorerna och kompromisser mejslas fram under nätterna. Som att få Frankrike att mjukna om fisket i förhandlingarna med Storbritannien. Eller påverka Polen i klimatfrågan.

Pia Gripenberg

72

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

procent av tyskarna är nöjda eller mycket nöjda med den tyska förbundskanslern Angela Merkels arbete, enligt en opinionsmätning publicerad av public service-bolaget ARD. Till skillnad från en del andra världsledare tycks coronakrisen i stället ha ökat förtroendet för Merkel.

TT

Storbrand härjar på Kilimanjaro

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Tanzania. En stor skogsbrand härjar sedan i helgen på Kilimanjaro. Naturvårdsarbetare är nu rädda för att elden ska förstöra stora delar av det bräckliga ekosystemet på berget.
Höga pelare av svart brandrök stiger från sluttningarna av Afrikas högsta berg.

Branden startade i söndags och har nu spridit sig till ett område på runt tre kilometer i diameter, och ännu på fredagen var den inte under kontroll.
TT

Historielärare mördad – hade visat karikatyrer av Muhammed

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

En man hittades på fredagen mördad med halsen avskuren i en förort norr om Paris. Offret var historielärare och hade i början av oktober visat Muhammedkarikatyrer för en grupp elever i skolan, i samband med en kurs om yttrandefrihet.

Paris.

Föräldrar i området hade hört av sig till skolan och klagat på läraren, enligt uppgifter i fransk press. Det är ännu oklart om det var motivet bakom dådet, men händelsen utreds av fransk antiterrorpolis. Den misstänkte gärningsmannen – en 18-årig man med tjetjensk bakgrund som uppges vara född i Moskva – sköts till döds av poliser några kvarter från brottsplatsen. Han ska ha skrikit ”Gud är stor”

och uppges ha filmat dådet och lagt upp filmen på sociala nätverk strax före sin död.
Erik de la Reguera

Oppositions-ledare i exil efterlyst

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Belarus. Den belarusiska oppositionsledaren och presidentkandidaten Svjatlana Tsichanouskaja listas som efterlyst av sitt hemland, med påstådda brott mot författningen som motivering.
Efter presidentvalet i Belarus den 9 augusti, som officiellt vanns av president Aleksandr Lukasjenko,

flydde Tsichanouskaja till grannlandet Litauen.
TT-Reuters

Putin vill förlänga kärnvapenavtal

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Ryssland. President Vladimir Putin föreslår en förlängning av nedrustningsavtalet ”Nya Start” med USA i ett år.
Utspelet kommer dagar efter det att USA sagt att de två länderna ”i princip” är överens om att förlänga avtalet, men fick genast mothugg av Ryssland som motsat-

te sig amerikanska krav som ingick i förlängningen.
På fredagen sade Putin, vid ett möte med det ryska säkerhetsrådet, att avtalet förlängs med ett år utan några ytterligare krav eller tillägg.
TT-AFP

Brexitförhandlingar kan ta åratal – slår mot svenska företag

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Svenska företag som har affärer med Storbritannien ska inte räkna med att regelverket som styr handeln är på plats vid årsskiftet. Även med ett han-

delsavtal väntar långa förhandlingar om detaljerna.
– Räkna med åratal, säger Jan Olsson, ordförande för Svenska Handelskammaren i Storbritannien.
Storbritannien lämnade formellt EU den 31 januari i år, men har ändå varit kvar i unionens regelverk.
Denna övergångsperiod upphör vid årsskiftet och svenska företag riskerar att möta tullar och andra hinder när de handlar med landet. Syftet med övergångsperioden är att parterna skulle förhandla fram ett frihandelsavtal mellan dem.
Men förhandlingarna har gått trögt och det är inte alls säkert att det blir ett avtal. Utspelen har varit flera från Storbritanniens premiärminister Boris Johnson och EU-ledarna de senaste dagarna. Blir det ett avtal så blir det sannolikt mest en ram kring vilken fortsatta förhandlingar om detaljerna kan ske.
– Vi har fortfarande förhoppningen om att det bli ett avtal, även om det inte blir ett avtal som är så djupt och brett som vi hade önskat, säger utrikeshandelsminister Anna Hallberg.

Storbritannien är en av Sveriges viktigaste handelspartners – svensk export dit var värd över 82 miljarder kronor i fjol.
Även om Hallberg tror att det blir ett avtal till sist, så vet hon att handeln mellan Sverige och Storbritannien blir svårare att genomföra.
– Absolut, det kommer bli svårare och krångligare att handla med Storbritannien, men vi ska göra allt vi kan för att det ska bli så smärtfritt som det bara går, säger hon.
Ministern uppmanar också företagen, i synnerhet de små och medelstora företagen, att förbereda sig.
– Jag tror att det viktigaste för småföretagen är att förbereda sig för det värsta – en avtalslös brexit, säger Hallberg.
– Sätt av en halv eller hel dag och förbered genom att gå in på Tullverkets hemsida, Kommerskollegiets hemsida, skaffa alla dokument och handlingar du behöver. All information finns där. Jag vet hur svårt det är att som entreprenör eller småföretagare ta sig den tiden, men jag skulle vilja vädja till alla att göra det, tillägger hon.

En av nyckelaktörerna inför brexit för svenska företag är Svenska Handelskammaren i Storbritannien. Ordföranden, Jan Olsson, säger till DN att de stora företagen är väl förberedda.
– De har scenarier för alltifrån ingen överenskommelse till ett avtal och allt däremellan, säger han.
– De mindre företagen, däremot, har svårare att förbereda sig. De har inte samma ekonomiska resurser och de kan inte lika lätt flytta på folk och produktion, tillägger han.

Handelskammaren har en grupp med experter som kan ge råd till företagen.
– Vi har inte alltid lösningen, men vi kan hjälpa till med att peka ut vem de kan prata med. Vi har kontakter med regeringar och ambassader. Vi vill vara det första steget för de mindre företagen, säger Olsson.
Handelskammaren håller även seminarier där toppchefer från stora företag, med sina experter, deltar och kan ge råd till de mindre företagen.
Själv tror Jan Olsson att det blir en överenskommelse. Det finns en

gryende insikt hos den brittiska regeringen, menar han, att ett avtalslös brexit tillsammans med de påfrestningar pandemin utsatt ekonomin för blir för mycket för landet.

– Men det är inte så att den första januari så vet alla bolag vad som gäller och hur de ska bete sig, säger Olsson.

Han ser en överenskommelse som snarare pekar ut riktningen och ramen för fortsatta förhandlingar. Och det måste svenska företagare och entreprenörer som verkar på, eller vill komma in på, den brittiska marknaden vara beredda på.

Regelverket kommer att ändras under resans gång och vissa förhandlingar kommer att dra ut på tiden i åratal.

Det finns också ett stort intresse från företagare att veta mer om följderna av brexit. Det kan Christopher Wingård, brexitsamordnare på Kommerskollegium vittna om.

– Vi hade ett seminarium i veckan tillsammans med Tullverket. Det var ett enormt intresse med över 500 företag anmälda. Så det är tydligt att det finns ett informationssug här, att det finns frågor

fortfarande kring Brexit och att det finns funderingar, säger han. Hans råd till företagarna är därför att de ska gå inpå Kommerskollegiums Brexitportal, där det finns både information och länkar till andra expertmyndigheter som kan ha svar.

– Budskapet är att företagarna ska läsa på och kartlägga leverantörskontakter, var man har sina varuflöden i från och att identifiera sina kontaktpunkter med Storbritannien, säger Wingård.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se
Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Så kan företagare förbereda sig inför utträdet

1 Det viktigaste en företagare kan göra är att utgå från att det inte blir ett avtal mellan EU och Storbritannien. Då gäller världshandelsorganisationens (WTO) regler.

2 En företagare bör gå igenom företagets värdekedjor, kunder och leverantörer. Finns det någon punkt på kedjan som finns i Stor-

britannien? Ta reda på vad WTO-regelverket säger om just det.
3 En hel del råd och tips kan företagare få av följande institutioner: Kommerskollegium (kommerskollegium.se) har en brexitportal där det finns en del handfasta råd till företag.
En annan myndighet som berörs i allra högsta grad och som har användbar information är Tullverket. (tullverket.se)
Svenska handelskammaren i London har adressen: scc.org.uk.

”Jag känner mig inte trygg efter explosionen”

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Christine, 12, bor i Libanons huvudstad Beirut. Där inträffade nyligen en av historiens största explosioner. Många dog och skadades. Christine och hennes familj klarade sig, men deras lägenhet förstördes.

Christine Nasser bor på fjärde våningen i ett femvåningshus med sin mamma, pappa, farmor och 5-åriga lillebror. Alla fönsterrutorna i lägenheten är trasiga. Det är även dörrarna och en del väggar.
– Nästan allt vi ägde har förstörts, men vi ska snart flytta till en ny bostad och börja om på nytt, säger Christine.
Hennes hem förstördes i början av augusti i år. Då inträffade en av historiens värsta explosioner i Libanons huvudstad Beirut. Endast atombomber har orsakat kraftigare explosioner.

Olyckan berodde på att 2 750 ton av ämnet ammoniumnitrat förvarades i hamnen. Ämnet, som har oerhört lätt att explodera, fattade eld. Ammoniumnitrat används bland annat för att göra konstgödsel, men även för att tillverka sprängmedel. Strax före sex på kvällen tisdagen den 4 augusti började det brinna. Hamnen ligger bara en kilometer från Christines hus.
– Jag och min lillebror låg och vilade. Då hörde vi något som lät som fyrverkerier. Vi sprang upp på takterrassen med våra föräldrar för att se vad som pågick. Vi

såg att det brann i hamnen. Vi trodde att det var en båt som hade börjat brinna.
Hon och lillebrorsan gick ner till - lägenheten för att hämta en mobil och filma branden.
– Men farmor kände på sig att något var fel. Hon sa åt oss att stanna kvar i lägenheten. Jag blev rädd, säger Christine.
Farmodern kramade om dem. Sekunden senare exploderade det.
– Farmor var som en sköld åt oss. Vi kände inte trycket från explosionen eftersom vi var i hennes armar. Jag blundade hela tiden. När jag öppnade ögonen var det damm överallt. Väggen i sovrummet hade förstörts. Utanför hörde jag skrik och gråt och föräldrar som kallade på sina barn. Jag var chockad, men blev lugn när mina föräldrar kom ner från terrassen oskadda.
Familjen kramade om varandra och lämnade sedan lägenheten.
– Först kollade vi om våra grannar behövde hjälp. Ute på gatan var det krossat glas överallt. Folk skrek och sprang åt alla håll. Ambulanser kom. Det var panik. Många människor var täckta av blod, säger Christine.

Ungefär 220 människor dog i explosionen, men ingen i Christines hus. Cirka 6 500 personer skadades och mer än 300 000 människor förlorade sina hem.
De första dagarna bodde familjen hos en av Christines fastrar. Sedan bodde de en vecka hos släktingar i södra Libanon medan Christines pappa började reparera lägenheten. Därefter återvände de till bostaden, men de ska snart flytta till ett nytt hus.
– Vår nya bostad är bättre och större. I vår gamla lägenhet har jag ofta mardrömmar om explosionen. Jag känner mig inte trygg här. Jag tror att det kommer att kännas bättre i det nya huset. Det blir en nystart, säger hon.
Christine går i 6:an. Även hennes skola skadades i explosionen. Skolstarten sköts därför upp i en månad. Medan skolan repareras får barnen undervisning digitalt.
– Jag hoppas att skolan blir lagad snabbt. Jag ser fram emot att träffa alla mina skolkamrater igen. Jag vet att ingen skadades i explosionen, säger hon.
I skolan är undervisningen både på landets officiella språk arabiska och på franska.

– Mitt favoritämne är arabiska. Jag gillar inte franska eftersom det är så svårt, säger Christine.
På fritiden brukar hon läsa läxor eller leka med sina vänner. På helger och lov åker familjen till södra Libanon där de har släktingar.
– På sommaren åker vi till stranden, har picknick och campar. Det finns mycket att se och göra i Libanon. Man kan till exempel åka skidor och bada i havet samma dag.
Libanon är mindre än Skåne. Men i landet finns det både höga berg med snö på topparna och långa Medelhavsstränder. Christine trivs i Beirut.
– Jag känner mig hemma här. Jag gillar människorna och har många vänner, säger hon.
Christine är arg över explosionen. Ammonium- nitratet hade förvarats i hamnen i sex år. Regeringen hade varnats flera gånger om riskerna, men inte gjort något åt det.
– Nu hoppas jag att regeringen ser till så att inget liknande händer igen, säger hon.

Bengt Sigvardsson

Christine Nasser
Ålder: 12 år.

Bor: I Libanons huvudstad Beirut.
Familj: Pappa Charbel, mamma Ina och lillebror Charbel junior, 5.
Intressen: Teckning, simning och smink.
Favoritmusik: Blackpink och BTS.
Favoritmat: Pizza.
Drömjobb: Modedesigner.

Detta är Libanon
Antal invånare: 6,8 miljoner.
Yta: 10 450 kvadratkilometer.
Språk: Arabiska.
Under historien har Libanon styrts av perser, romare, turkar och fransmän. Libanon blev självständigt från Frankrike 1943.

Ett inbördeskrig rasade från 1975 till 1990. Libanon har även varit i krig med Israel flera gånger, senast 2006. Det finns cirka två miljoner syriska och palestinska flyktingar i landet. Libanon är i svår ekonomisk kris och det är många demonstrationer mot regeringen.

”Det sitter ett gäng banditer vid makten”

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Det här är staden som inte räds Putin. Varje lördag marscherar folk genom staden i protest mot de höga herrarna i Kreml. De - kräver att deras omtyckte guvernör Sergej Furgal ska släppas ur häktet. Under flera månader har polisen bara tittat på hjälplöst.

Det fanns en tid i Ryssland när alla visste att det inte lönar sig att protestera. Så är det inte längre.

Tvåvåningshusets golv har lagts direkt på marken. Det finns varken rinnande vatten, el eller gasledning. Toaletten står på gården, ett lutande dass invid en stinkande sopcontainer. Sexton hushåll delar på dasset, året om.

– Man lever i värdens rikaste land och har det så här. Jag skäms för mitt land. Hur är det möjligt att Putin inte skäms?

Valentin Kvasjnikov balanserar längs en utlagd spång över den le-

riga gårdsplanen. Han vill visa oss uteduschen. Den är låst – i början av oktober är det för kallt att duscha ute i Chabarovsk. Valentin och hans familj tvättar sig i ett handfat i köket. Duschar gör de en gång i veckan hos vänner.
Vid Valentins köksfönster på andra våningen hänger en trotsig skylt med en bild på en sibirisk tiger och texten: ”Vi är Sergej Furgal. Chabarovsk överger inte de sina.”
Förra lördagen sändes inrikesministeriets specialsoldater ut för att skingra demonstrationerna i Chabarovsk med våld. Valentin har deltagit i dem alla.
I Chabarovsk, sju timmars flygresa och sju tidszoner öster om Moskva, pågår ett uppror mot Putinregimen. Det fick sin början den 9 juli, då regionens populära guvernör Sergej Furgal greps inför rullande kameror av maskerade män i kamouflagedräkter, flögs till Moskva i handbojor och anklagades för tre mord.
När höga tjänstemän eller ministrar hamnar i fängelse – något som sker med jämna mellanrum – brukar reaktionen i Ryssland vara skadeglädje och applåder. Men

inte i det här fallet. I stället har invånarna i Chabarovsk demonstrerat i snart tre månader för att Furgal ska få återvända.
Valentin Kvasjnikov, som bor i en barack utan rinnande vatten och centralvärme, har blivit bötfälld sju gånger för att ha deltagit i olagliga demonstrationer. Hans sambo Jevgenija Batumina som var anställd vid kommunen fick sparken från sitt jobb av samma orsak. Nu är de bägge arbetslösa med två barn att försörja, i en bostad som har varit på rivningslistan sedan 1990-talet. Baracken de bor i byggdes på 1950-talet som en tillfällig bostad för järnvägsarbetare. Invånarna har lovats nya bostäder i trettio år, men inget händer.
Jevgenija Batumina är noga med att påpeka:
– Jag går inte på demonstrationerna för att få en bättre bostad. Det här handlar om förändring. Hela systemet måste bytas ut.
– *Putin vor!* Putin är en tjuv! skanderar demonstrationståget medan det marscherar genom Chabarovsk.
Det rör sig envetet framåt, i uppförsbacke som nerförsbacke. Chabarovsk är en stad på kullar, det

ryska imperiets östliga utpost invid den väldiga Amurfloden. När demonstranterna fyller huvudgatan spärras trafiken av helt och hållet. Bilisterna som tvingas stanna saluterar folket med glada tutanden.
Temat för dagen är solidaritet med Belarus. Demonstranterna bär röda och vita ballonger, den belarusiska protestens färger.
– *Zjive Belarus i Navalnyj!* Leve Belarus och Navalnyj! ljuder ropen.
Samtidigt står polisbilar i korsningarna och konstaplarna ropar hjälplöst i megafon:
– Ni deltar i en olaglig demonstration! Var goda och skingra er!
Demonstranterna struntar i poliserna. Den här manifestationen har de hållit varje lördag sedan den 11 juli och deras självförtroende är stort. Myndigheterna vågar inte skingra protesterna med våld, i stället försöker man sabotera dem genom att spela klassisk musik på öronbedövande nivå på Lenintorget där folk samlas innan man ger sig ut för att marschera.
Men en vecka efter att DN besökt Chabarovsk skickade myndigheterna ut elitsoldater som misshandlar demonstranterna. Minst

25 grips och två personer måste föras till sjukhus.
Samma kväll går demonstranterna ut igen. Att myndigheterna vägrar ge tillstånd bryr de sig inte om. Här finns ingenting av den ödmjukhet inför makten som alltid har varit ett av Kremls största trumfkort: att det ryska folket vet att det inte lönar sig att protestera.
Så är det inte längre.
Nu sprider sig protesterna i de ryska regionerna. I Sjies utanför Syktyvkar har tusentals aktivister lyckats stoppa bygget av en avstjälpningsplats. I Jekaterinburg stoppades bygget av en kyrka mitt i ett av stadens sista grönområden. I Basjkortostan har tusentals människor byggt en levande mur för att hindra ett gruvföretag att i ett vackert naturområde utvinna råvaror för att tillverka soda.
Gripandet av ”folkets guvernör” i Chabarovsk har fått Natalja Plaksina och några till att starta en egen nyhetskanal vid namn Protest 27 på Telegram och Youtube.
– Det var enda sättet att sprida information om protesterna. De statliga medierna försöker tiga ihjäl oss, säger Plaksina.

Det är inte bara demonstranterna som är upprörda över att han gripits. Taxichaufförer, hotellpersonal – alla DN träffar, människor som i vanliga fall inte vill tala om politik, står bakom sin guvernör. Hur är det möjligt i ett land som hatar sina makthavare?

I ryska Fjärran Östern, vid Stilla havets rand ligger Moskva över 8 000 kilometer bort – nästan en hel kontinent. Putinregimens korruption blir extra synlig i städer som Chabarovsk. Regionen är rik på fisk, skog och mineraler, men allt som regionen producerar exporteras omedelbart. Trots att området är känt för sin fantastiska lax går det inte att beställa lokal vildlax på restauranger i Chabarovsk. Man får nöja sig med ruda. Fisken flygs till Moskva och virket exporteras till Kina längs Amurfloden (gränsen ligger 20 kilometer från Chabarovsk). All lukrativ business domineras av storföretag, som nuförtiden nästan utan undantag har sitt huvudkontor i Moskva.

När laxen simmar upp i floderna för att leka fiskas den ut direkt. År 2017 stängde ett företag av hela Amurflodens mynning med nät – en sträcka på 40 kilometer – och

fiskade upp allt som kom i deras väg. I ett slag förintade man en hel generation vildlax. Ingenting blev kvar åt invånarna som bodde längre upp längs flodstranden. Tre år senare har den vilda laxstammen, helt avgörande för den lokala ekonomin, fortfarande inte hämtat sig.

Det är här Sergej Furgal kommer in. Fram till 2018 var han en tämligen okänd dumaledamot från högerpopulistpartiet LDPR. I guvernörsvalet 2018 var folket redo att rösta på vem som helst för att slippa sittande guvernören Vjatjeslav Sjport från Putinpartiet Enade Ryssland. Valobservatörerna var många, att manipulera resultatet alltför grovt gick därför inte. Sergel Furgal tog sig till andra omgången, som han vann övertygande med 69,75 procent.

Han besegrade Putins egen kandidat. Sådant förlåter man inte i Kreml.

Furgal införde begränsningar i fisket och lovade att en större del av kvoterna ska komma invånarna till godo. Han sänkte sin egen lön, satte ut den lokala administrationens lyxjakt till försäljning, sänkte tjänstemännens pensioner och avskaffade deras resor i business

class. Han skar ner på antalet vice guvernörer från tolv till åtta och stoppade planerade inköp av två tjänstebostäder och -bilar.
Dessutom var Furgal stursk. När Putin i somras genomdrev en grundlagsförändring blev valdeltagandet i Chabarovskregionen bland de lägsta i landet, 44 procent. Furgal struntade i att frisera siffrorna för att stryka Kreml medhårs.
Det är alltså ingen överraskning att invånarna omedelbart drog slutsatsen att han greps som ett straff för sin självständighet.

Sergej Furgal är en läkare som i slutet av 1990-talet sadlade om och började sälja skrot. Att samla in och sälja begagnad metall var stor business. Under den här tiden avgjordes många affärstvister genom beställningsmord. Än så länge har förundersökningen inte lagt fram några bevis för att Furgal låg bakom de tre beställningsmord han anklagas för, varav ett utfördes av hans chaufför. Oavsett vad som egentligen hände är det inte sannolikt att Furgal är vit som snö. Att klara sig som affärsman på 1990-talet utan

en enda lagöverträdelse var i praktiken omöjligt.
Men Furgals brott är ett annat. Han prioriterade inte Moskva – hans lojalitet var hos Chabarovskregionen. Att han sänkte sin egen och tjänstemännens löner kan å ena sidan betraktas som populism, å andra sidan var det en personlig risktagning. Allt som får Putinpartiet Enade Ryssland att framstå som girigt är nämligen farligt.
Att vara populär är också farligt. Det som gjorde Furgal folkkär i Chabarovsk är att han dessutom förde en aktiv socialpolitik. Han fördubblade lärarlönerna och införde varm mat vid skolluncher för alla.
I ett Ryssland där fattiga människor får det allt svårare att klara sig kan sådana saker betyda allt. Furgal insåg det, i motsats till Kreml. Putins system går ut på att belöna guvernörer för lojalitet, vad de gör för sina invånare spelar mindre roll. Guvernörerna fokuserar därför på endast två saker: att tillfredsställa Kreml och att själva bli rika.
Därför blir en guvernör som helt enkelt gör sitt jobb plötsligt en stjärna.

– Mitt barnbarn kom hem från skolan och sade: När vi äter skollunch får jag bara en köttfärsbiff. Vasia får två. För att Vasias föräldrar kan betala.
Ljudmila Mjagtjilina skakar på huvudet.
– Barnen fick olika skollunchar! Men Furgal införde samma skolmat för alla barn. Han är ju själv från en tiobarnsfamilj.
Ljudmila Mjagtjilina äger inte mycket. Hon är pensionerad järnvägsarbetare och får motsvarande 1 200 kronor i pension. Men hon äger en minibuss. Den kör längst fram i demonstrationståget, prydd med klistermärken av borgmästaren Sergej Furgal. I den öppna bakluckan står en stor högtalare från vilken en inspelad röst förkunnar:
– Vi är stolta över Chabarovsk! I Fjärran Östern överger vi inte varandra! Furgal är folkets guvernör!
Ursprungligen var det en annan bil som körde i täten för demonstrationståget – en mobil matvagn, en så kallad foodtruck, eller mobilt kafé, färggrant målad och utsmyckad i Stjärnornas krigtema. Fordonet, ägt av kaféföretagaren Rostislav Smolenskij, döp-

tes snabbt till Furgalmobilen. Myndigheterna svarade med att först beslagta bilen och därefter avregistrera den. Ägaren Rostislav Smolenskij greps två gånger och har suttit av två så kallade administrativa fängelsestraff i sammanlagt 23 dagar, eftersom han enligt myndigheterna inte hade rätt att framföra fordonet.

– Jag fick vip-behandling i fängelset. Poliserna kom och skakade hand med mig. De stöder också Furgal. Hela Chabarovsk gör det, säger Rostislav Smolenskij.

Nu är bilen parkerad och Smolenskij har inlett en process för att återfå sin registrering. Eftersom han nu har fråntagits sitt levebröd är han tvungen att lite i sänder sälja köksutrustningen i bilen. Precis som andra DN träffar i demonstrationståget har han drabbats personligen av myndigheternas försök att kväsa demonstrationerna. I stället för att skingra dem letar polisen upp deltagare efteråt och straffar dem med böter för att ha deltagit i olagliga protester. Valentin Kvasjnikov har blivit bötfälld sju gånger, till ett belopp av totalt 30 000

rubel (motsvarande cirka 3 400 kronor).
– Jag betalar så klart inte. Varför ska jag betala polisen för att de griper mig? Jag får samtal av säkerhetstjänsten FSB som hotar mig. Det bryr jag mig inte om. De har ingen rätt att tala om för mig vad jag ska göra, säger Valentin.
Alla DN träffar säger samma sak: Det här är egentligen ingen lokal protest. Det är en protest mot hela systemet.
– Det är inte bara i dag jag demonstrerar. Jag gör det varje lördag. Jag vill ha Furgal tillbaka, men i slutändan handlar det inte bara om Furgal. Jag godkänner inte hur de styr vårt land, jag är emot Putin och hela hans krets, säger Ljudmila Bogolubova.
Det största problemet med Putinregimen är enligt henne att folk har fått det sämre.
– Människor har blivit fattigare. Det går inte att klara sig på våra pensioner. Det gör mig ont att leva i ett så rikt land som Ryssland och bara tvingas överleva bäst man kan.
Sociala klyftor i Ryssland blir ett allt större problem, framför allt i regionerna. På grund av den ekonomiska nedgången har Kreml

hela tiden mindre pengar att dela ut.
Men Chabarovskregionen är rik på naturresurser. Att större delen av inkomsterna från fisket, gruvnäringen och skogsindustrin försvinner till Moskva gör folk rasande.
– Vi behandlas som en koloni. De hugger ner vår skog, vilket gör översvämningarna mycket värre. Laxen har tagit slut på grund av överfisket. Hela Ryssland leds av en grupp tjuvar och banditer. Putin har sårat oss djupt. Varför säljer han ut oss? undrar Vera Ivankina.

Det börjar regna. Demonstranterna byter slagord:
– *My idiom po luzjam, Putin nam ne nuzjen!* Vi vadar genom pölar, vi behöver inte Putin! ropar de.
På Lenintorget där demonstrationen började spelar myndigheterna fortfarande klassisk musik på högsta nivå. Syftet är att sabotera sammankomsten. Inga tal ska höras.
Samma kväll, på ett kafé i Chabarovsk, träffar DN Sergej Furgals äldsta son Anton Furgal. Han är 29 år och jobbar som ingenjör i ett metallföretag (inte faderns). Anton bekräftar att även hans två

yngre syskon finns i Ryssland. Det är annars snarare regel än undantag att barn till höga tjänstemän, borgmästare och ministrar i Ryssland lever lyxliv utomlands.
– Min syster bor i Chabarovsk, min bror i Moskva. Jag tänker inte lämna Ryssland. Varför skulle jag göra det? Jag vill inte ens flytta från Chabarovsk, säger Anton Furgal.
Ända sedan Sergej Furgal greps den 9 juli har Anton varken fått träffa sin pappa, tala med honom i telefon eller skicka brev.
– Det enda vi vet är att matpaketen kommer fram. För övrigt hålls han isolerad. Det är ett sätt att utöva påtryckning, de vill bryta ner honom. Vi kräver en öppen rättsprocess, det finns ingen orsak att hålla den bakom lyckta dörrar. Min pappa är oskyldig och har ingenting att dölja, säger Anton.
Dagen efter intervjun blir han gripen och släpps först efter sex timmar. Enligt den oberoende nyhetssajten Meduza anklagas han av polisen för att ha organiserat olagliga demonstrationer.
Valentin Kvasjnikov säger att det inte är konstigt att Putinregimen har kunnat förbli vid makten så länge.

– Det tar alltid lång tid i Ryssland innan folk vaknar. Vi hoppades länge att det skulle bli bättre. Det blev det inte. Alla som försöker göra något bra i det här landet blir arresterade, säger Valentin.
– Vi vet i dag mycket mer om hur korrupta makthavarna är, tack vare Navalnyjs avslöjanden. Det sitter ett gäng banditer vid makten och delar ut pengar till varandra. Vår president deltar i en massa krig men har inte råd att höja pensionerna. När Navalnyj avslöjar korruptionen blir han förgiftad, säger han.

Vid ena långväggen i köket där vi sitter står en halvfärdig öppen spis. Valentin har rivit ut den gamla och murar nu en ny. Lite i taget, eftersom pengarna inte räcker för att göra allt på en gång. Han har dessförinnan lyckats dra in vatten i en kran med hjälp av ett egenhändigt installerat rör. I Ryssland är man van vid att klara sig själv, att hitta lösningar, att överleva, att undvika allt samröre med makthavarna och bara se om sitt eget hus. Men i Chabarovsk nöjer man sig inte längre med detta.

Förmågan att med små resurser hitta på egna, kreativa lösningar är en resurs som också används i protesterna mot Putin.
Nu är frågan hur långt den resursen ska ta Chabarovsk.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Bakgrund

Den 9 juli greps guvernören för Chabarovskregionen, Sergej Furgal, och flögs till Moskva där han nu sitter häktad medan en förundersökning om mord pågår.
Den 11 juli inleddes de första protesterna, med mellan 11 000 och 12 000 deltagare. Sedan dess har mindre protester hållits dagligen. En större demonstration hålls varje lördag. Den har hittills samlat några tusen personer varje gång.
Chabarovsk har 616 372 invånare. Den grundades år 1880 och fick sitt namn av kosackledaren Jerofej Chabarov, som gick i spetsen för de ryska erövrarna på 1600-talet.
Chabarovsk var tidigare huvudstad för hela den ryska Fjärran östern, men förlorade denna status till Vladivostok år 2018 efter att Sergej Furgal vann guvernörsvalet.är konstigt att Putinregimen har kunnat förbli vid makten så länge.

– Det tar alltid lång tid i Ryssland innan folk vaknar. Vi hoppades länge att det skulle bli bättre. Det blev det inte. Alla som försöker göra något bra i det här landet blir arresterade, säger Valentin.
– Vi vet i dag mycket mer om hur korrupta makthavarna är, tack vare Navalnyjs avslöjanden. Det sitter ett gäng banditer vid makten och delar ut pengar till varandra. Vår president deltar i en massa krig men har inte råd att höja pensionerna. När Navalnyj avslöjar korruptionen blir han förgiftad, säger han.

Vid ena långväggen i köket där vi sitter står en halvfärdig öppen spis. Valentin har rivit ut den gamla och murar nu en ny. Lite i taget, eftersom pengarna inte räcker för att göra allt på en gång. Han har dessförinnan lyckats dra in vatten i en kran med hjälp av ett egenhändigt installerat rör. I Ryssland är man van vid att klara sig själv, att hitta lösningar, att överleva, att undvika allt samröre med makthavarna och bara se om sitt eget hus. Men i Chabarovsk nöjer man sig inte längre med detta.

Förmågan att med små resurser hitta på egna, kreativa lösningar är en resurs som också används i protesterna mot Putin.
Nu är frågan hur långt den resursen ska ta Chabarovsk.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Bakgrund

Den 9 juli greps guvernören för Chabarovskregionen, Sergej Furgal, och flögs till Moskva där han nu sitter häktad medan en förundersökning om mord pågår.
Den 11 juli inleddes de första protesterna, med mellan 11 000 och 12 000 deltagare. Sedan dess har mindre protester hållits dagligen. En större demonstration hålls varje lördag. Den har hittills samlat några tusen personer varje gång.
Chabarovsk har 616 372 invånare. Den grundades år 1880 och fick sitt namn av kosackledaren Jerofej Chabarov, som gick i spetsen för de ryska erövrarna på 1600-talet.
Chabarovsk var tidigare huvudstad för hela den ryska Fjärran östern, men förlorade denna status till Vladivostok år 2018 efter att Sergej Furgal vann guvernörsvalet.

Kemiskt vatten mot demonstranter

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Thailand. Demonstrationerna i Thailands huvudstad Bangkok fortsätter, trots nödläget i landet som utlystes efter att drottning Suthidas bil i onsdags möttes av slagord och regeringskritiska gester.

Den thailändska polisen meddelade i går, fredag, att de två män som greps i samband med den demonstrationen åtalas för försök till våld riktat mot drottningen – ett brott som kan ge dödsstraff. Nödläget innebär bland annat ett förbud mot politiskt motiverade folksamlingar på över fem personer. Men runt 2 000 demonstranter samlades trots det i centrala Bangkok i går, där de möttes av hundratals poliser som använde vattenkanoner med färgat kemiskt vatten som skapar hudirritation och svidande ögon.

TT-AFP

Dela

Europeisk protest mot bosättningar

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Frankrikes, Spaniens, Storbritanniens och Tysklands utrikesministrar utfärdade i går, fredag, en gemensam protest mot Israels beslut att bygga 5 000 nya bostäder på Västbanken.

Jerusalem.

Hittills i år har tillstånd beviljats för 12 150 nya bostäder i området. Ministrarna beklagade Israels beslut, som ”kyler av de förhoppningar som väcktes med normaliseringen till Bahrain och Förenade Arabemiraten”.

Israeliska bosättare har på sistone pressat premiärminister Benjamin Netanyahu att ge klartecken för intensivare kolonisering av palestinska områden i god tid före USA-valet i november. Den demokratiske presidentkandidaten Joe Biden är uttalad motståndare till bosättarprojektet. Att de fyra länderna väljer att protestera på

eget bevåg och inte via EU beror på att flera EU-länder, med Ungern i spetsen, på senare år övergivit unionens pro-palestinska linje och ibland blockerar kritik av Israel.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Sprängstoff om orättvis historieskrivning

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Katrine Marçal
”Att uppfinna världen: Hur historiens största feltänk satte käppar i hjulet”
Mondial, 304 sidor.

Bokutbudet och läsningen har förändrats under 2000-talet. Facklitteratur inom psykologi,

forskning, filosofi och ekonomi brukade hamna längst in i bokhandeln. För att hitta dessa titlar fick du först blåsa av dammet i astmahyllorna.
I dag är de placerade längst fram i flygplatskiosker och hos näthandlare. Genren kallas slarvigt och fördomsfullt för managementlitteratur, men har växt till något brokigare och intressantare.
Att en författare som den israeliske historieprofessorn Yuval Noah Harari, känd för titlar som ”Sapiens”, under de senaste tio åren har sålt 27 miljoner böcker vittnar om att man inte ska underskatta läsares vetgirighet.
Det är en genre med hög kunskapsdensitet, ett gångbart försäljningsargument när tid blivit den stora bristvaran.
Gemensamt för bästsäljarna i denna genre är att nästan samtliga är skrivna av män, många med professorstitlar.
In i denna värld kliver Dagens Nyheters medarbetare Katrine Marçal. Till upplägget är hennes bok ”Att uppfinna världen” lik hennes internationella kollegors. Bland källorna i Katrine Marçals bok finns konstant citerade namn

som Steve Jobs, Friedrich Engels, Nassim Nicholas Taleb (författare till ”Den svarta svanen”), Malcolm Gladwell och just Yuval Noah Harari.
Källhänvisningarna i bokens slut är närmast bisarrt detaljerade och upptar nästan 50 sidor, en sjättedel av hela boken, också typiskt för genren.
Men vad Katrine Marçal sedan gör är att dra undan mattan för alla sina föregångare. Med sylvass skärpa visar hon hur deras tänkande och exempel bygger på en historieskrivning präglad av nedärvt manligt tunnelseende.
Enda invändningen mot hennes bok är att den generiska titeln inte på något sätt speglar det radikala innehållet. ”Att uppfinna världen”? Det låter som en dussinbok i mängden. Inte heller undertiteln – ”Hur historiens största feltänk satte käppar i hjulet” – speglar det sprängstoff som boken innehåller.
På sida efter sida detonerar Katrine Marçal feministiska kunskapsbomber.
Hur många vet att när Neil Armstrong klättrade nerför månlandaren i juli 1969 gjorde han det i en rymddräkt tillverkad av

kvinnliga sömmerskor tränade i den svåra konsten att sy damunderkläder?
Männen i rymdprogrammet var fast i ett tänkande av att svåra uppdrag krävde tunga rustningar. Hur många vet att det var en kvinna som genomförde historiens första längre bilresa?
Bertha Benz var gift med Karl Benz, vars företag införlivades med ett annat och blev Mercedes-Benz.
Medan maken såg på sin uppfinning som ”den hästlösa vagnen” var det Bertha Benz som förstod hur den kunde användas på ett helt nytt sätt. Genom att under den första bilresan laga vagnens defekter med vad hon hade till hands – hattnålar för att öppna upp bränsleledning, strumpeband för att isolera tändningstråd – skapade hon avgörande förändringar som blev standard på bilar. Utan att någon uppmärksammade det. År 1900 hyllades Karl Benz som världens största biltillverkare.
Ett genomgående tema i Katrine Marçals bok är hur historieskrivningen inte bara är orättvis utan hur den fått oss – och fortsatt får

oss – att ta felaktiga och därmed olönsamma beslut.
Varför talar vi om klubborna och spjuten som de första verktygen? Vid samma tid var det antagligen kvinnor som utvecklade morteln och handkvarnen, vilket var minst lika högteknologiska uppfinningar.
Utesluter man kvinnor ur teknikhistorien förvrängs vår uppfattning om vad som är människans främsta egenskaper och vad vi egentligen är kapabla till.
Som det nu har blivit tillåts mannens verktyg tillhöra ”historien” medan kvinnans verktyg förpassas till ”kvinnohistorien”.
Några av de exempel som radas upp i boken är väl dokumenterade. Att kvinnor haft en nyckelroll i historien om kodlösande och datorer är det många andra än Katrine Marçal som skrivit om.
Hennes minst kända exempel, där den enda källa som anges är en artikel i tidningen Metallarbetaren från 1981, är det mest intressanta och bokens stora scoop.
Briljanta uppfinnaren Aina Wifalk (1928–1983) från Västerås är inte med i svenska historien om svenska kreatörer.

När Aina Wifalk drabbades av polio tvingades hon avbryta sin sjuksköterskeutbildning och utvecklade redskap som i dag är standard inom vården: rullatorn och träningsredskap för rehabilitering. Om Aina Wifalk varit man hade hon tagit patent och startat företag, nu fick hon blygsamma engångsbelopp. Problemet för kvinnor, vilka i mycket lägre grad än män ägt mark och fastigheter, är att de inte beviljats banklån och därmed sällan eller aldrig kunnat gå vidare och starta eget.
Katrine Marçals sätt att skriva boken liknar ett föredrag. Samtidig har hon en elegant, torr, dräpande humor som då och då kommer upp till ytan när hon till exempel skriver om manligt beteende i affärsvärlden.
Vad är det som driver någon att ta med sig en kund till en strippshow? Det handlar om intimitet, skriver hon. ”Inte med kvinnorna på scenen, de är där för att tittas på. En strippklubbsexpedition handlar om att bygga intimitet med andra män”.
Allra mest imponerande och inspirerande med boken är att Katrine Marçal aldrig framstår som resignerad och utan är oav-

brutet konstruktiv och blickar framåt. Det går att ändra på det här. Det går att skriva om historien och ändra dess förlopp.
Att värdesätta kvinnors egenskaper lika högt som mäns är också vägen framåt för att försöka avvärja klimatkrisen.
Katrine Marçal skriver att vi genom århundraden kodat naturen som feminin: ”mörk, svårfångad, skrämmande, olycksbådande, oförutsägbar och fuktig, men samtidigt med en förmåga att föda fram livet ur sitt sköte”.
Därav det djupt problematiska uttrycket Moder Jord, någon som förväntas att bara ge och ge och ge.
Eftersom Katrine Marçal är medarbetare i Dagens Nyheter, recenseras hennes bok av Jan Gradvall, frilansjournalist och medarbetare i Dagens Industri.
Jan Gradvall

Som ett spel. Farofylld vinterresa genom ett Centraleuropa av murar

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Marek Sindelka
”Materialtrötthet”
Övers. Marie Wenger, Rámus, 177 sidor.

Amir och hans bror befinner sig på flykt genom Europa. De är bara två av miljontals flyktingar som väller in från Turkiet och andra sidan Medelhavet längs mer eller mindre osäkra ”flyktingrutter” 2015–2016 och skapar panik och skräck hos många.

För att inte tala om den politiska stress som uppstår hos beslutsfattare på lokal och hög nivå inom EU som med ens inser att värdena om solidaritet och medmänskligheet med nödställda står i direkt motsats till att tillfredsställa en allt mer aggressiv hemmaopinion. I vissa länder – framför allt de så kallade Višegradländerna Polen, Ungern, Tjeckien och Slovakien – tillsluter man gränserna herme-

tiskt, och vill helt enkelt inte ta emot några migranter. Alls.
Marek Sindelka är en tjeckisk författare, tillräckligt ung (född 1984) för att ha vuxit upp utan att hämmas av den totalitära regim som i ett halvsekel hindrade sina egna medborgare från att fritt röra sig såväl innanför som utanför landets gränser. Hans roman ”Materialtrötthet” vann Magnesiapriset, Tjeckiens främsta litterära utmärkelse, när den kom ut 2016 men möttes också av kritik. I första hand, förutsägbart nog, från den populistiska högern i Tjeckien som inte vill att något sägs om flyktingar över huvud taget i landet, allra minst av några tjecker.
Men kritiken kom också från den andra politiska ytterligheten där Sindelka, kanske minst lika förutsägbart, anklagades för kulturell appropriering, det vill säga för att ha lånat av historier och människoöden som inte är hans egna. Den senare invändningen blir kanske mer begriplig när man inser att Sindelka går mycket nära inpå sina huvudpersoner. Närmare bestämt: går nära inpå dem är det enda han gör. Boken skildrar i stort sett en enda lång, utmattan-

de vandring genom ett vintrigt, nedsläckt Centraleuropa som mest består av murar. ”Europa: det är transportkorridorer, motorvägsöverfarter, lagerlokaler och framför allt stängsel”, heter det på ett ställe i boken.
Kanske kan man säga att det är så här Europa ser ut inuti – för en person som saknar tillhörighet här, inte talar språk(en), inte har mobiltäckning, inte ens en karta och således inte det minsta begrepp om var han befinner sig. Och just det är rasande skickligt gjort. Sindelka beskriver händelseförloppet (eller irrandet snarare) med intensitet och skärpa i varje detalj. Flera sidor tas i anspråk för att beskriva hur en stor sten bänds upp ur stelfrusen mark, med bara fingertopparna; hur denna sten sedan används för att slå en metallkrampa ur en träbjälke och hur krampan sedan används för att bända låset ur en dörr. Med ingenjörsmässig precision beskrivs sedan också själva låsblocket.
Sindelka har själv betonat att texten är att likna vid en sorts *survival game* man spelar på datorn där det handlar om att klara sig förbi eller igenom så många fient-

liga hinder som möjligt. Det är på ett sätt en effektiv skrivmetod. Det var länge sedan jag läste en roman som går så tätt inpå människans rent fysiska existensvillkor och gör det så intensivt att man känner utmattningen i den egna kroppen.

Men hur mycket man än kan beundra Sindelkas skicklighet med själva hantverket (synnerligen väl tillvarataget av översättaren Marie Wenger) uppstår under hand en viss stumhet hos läsaren. Gestalterna är – och ämnade att vara – schematiskt tecknade. Om Amir får man inte veta mycket mer än att han är från norra Syrien och en vältränad idrottsman. Detta sista påpekas förmodligen för att förklara hur han över huvud taget står ut med dessa fysiska umbäranden.

Men i längden förblir han inte mer än en abstrakt figur på ett bräde, en ikon på en skärm. Jag vill inte göra några politiska poänger här. Litteratur klarar sig utan moraliska fördömanden. Vill man skildra ett flyktingöde som bokens Amir som vore det ett datorspel så får man. En författare har rätt till sina estetiska val och det är konsekvensen med vilka

han genomför dem som skall bedömas, vilken effektivitet och särprägel som uppnås. Men frågan måste ändå ställas. För vem är det han skriver? Vems igenkännande vill han väcka?

Steve Sem-Sandberg

Madeleine Westerhout: Trumps bullshitmätare är bra. Han märker när folk inte är uppriktiga.

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Under två och ett halvt år arbetade hon som Donald Trumps sekreterare i Vita huset.
Nu berättar Madeleine Westerhout exklusivt för DN:s Björn af

Kleen om tabun i presidentpalatset.

– Donald Trump är aldrig trött. Och han är aldrig sjuk.

Den täta dimman väller in från Stilla havet.

I matsalen på ett lyxhotell som går helt i skärt sitter en ung kvinna som tills helt nyligen var Donald Trumps sekreterare. Hon delar omsorgsfullt grönsakerna i sin sallad, äter lite grand, ända tills kyparen till sist befriar henne från den.

Madeleine Westerhout fick sparken från Vita huset i augusti i fjol efter att ha tillbringat tusentals timmar med Donald Trump i Ovala rummet.

Presidenten ringer henne fortfarande.

I våras hörde han av sig efter en stormig presskonferens om coronaviruset.

Det lät som om han ville ha hennes tröst. Kanske var han rädd.

– Jag tror bara han ville prata med någon som inte krävde något av honom. Vi snackade lite om Boris Johnson och Stanley Chera, säger Madeleine Westerhout.

Chera var en av Trumps vänner från New Yorks fastighetsvärld som dog i sviterna av covid-19.

Är presidenten en ensam människa?
Westerhout tvekar en sekund.
– När man är känd på den nivån är det svårt att ha tusentals vänner. Men han har ett gäng killar från New York som ibland kommer ned och äter middag med honom.
Westerhout, som arrangerade middagarna, betraktar Trump som en fadersfigur, en ”snäll och omtänksam” 74-åring som ”tog hand om mig, precis som min egen pappa”.
Det omvända är också sant: Westerhout tog hand om Trump.
Alla telefonsamtal in och ut ur Ovala rummet gick via Madeleine Westerhout. Hon bokade Trumps möten, luncher och golfrundor. När Melania Trump ville ha hem sin make lagom till middagen sms:ade hon Westerhout.
Efter sin förra bok,”Fear”, klagade Bob Woodward hos Trump. USA:s mest berömda reporter kunde inte boka intervjuer med presidenten via kommunikationsavdelningen.
”Madeleine är nyckeln”, svarade Trump då. ”Hon är hemligheten.”
Westerhout vet något om den förvirring som råder i Vita huset just nu, när presidenten och minst 35

av hans medarbetare är sjuka i covid-19.
”Hans energinivå var tabu i Västra flygeln”, skriver Westerhout i en ny bok om sina år med Donald Trump.
○ ○ ○
Westerhout tillhörde en kader av unga kvinnor i Vita huset som tjänade presidenten.
Hon var bara 28 när befordrades till chef för Ovala rummets sekretariat, ”trafikpolis i världens viktigaste gatukorsning”.
Westerhout delar den förra pressekreteraren Sarah Sanders upplevelse av att ha blivit jämlikt behandlad av Trump: Presidenten skrek och gormade lika ofta på de unga kvinnorna som på deras medelålders manliga kollegor.
– Jag antar att hans respekt för kvinnor började med hans mamma som jag vet att han kände djup vördnad inför, säger hon.
Trumps regering domineras av manliga ministrar.
Men några glastak har spräckts under mandatperioden: Sarah Sanders var den första småbarnsmamman på pressekreterarposten. Gina Haspel den första kvinnliga CIA-ordföranden. Wes-

terhout stod nära transportministern Elaine Chao.
Ett tjugotal kvinnor anklagar Trump för att ha trakasserat dem sexuellt.

Kände du dig någonsin obekväm i enrum med presidenten?

– Självfallet innan jag lärde känna honom ordentligt. Jag gillade inte vad jag hörde om honom. Men alla bär på ett förflutet. Och han har erkänt att han begått misstag. Ingen är perfekt. Bara en är perfekt. Gud.
Westerhout kom exceptionellt nära Trump i hans arbetsvardag även om hon inte var delaktig i utformningen av sakpolitiken.
Hon åskådliggör, i det lilla, hur många republikanska företrädare i Vita huset kom att charmas, eller manipuleras, av Trumps ovanliga person, av hans tillgänglighet och överväldigande närvaro.
– Jag har aldrig träffat någon som varit så levande i varje ögonblick av livet, säger Westerhout om sin förra chef.
– Han är uppenbarligen en väldigt splittrande person. Men jag lärde känna honom bättre än vad de flesta någonsin kommer att göra. Jag inbillar mig inte att jag kan

ändra folk uppfattning. Men jag önskar att man kunde pausa och inse att allt som sägs på tv om honom inte är sant.

○ ○ ○

Westerhout växte upp i Newport Beach strax söder om Los Angeles.

En eftermiddag tar hon mig runt i sina soldränkta uppväxtkvarter: Små paradisöar i havsbandet fulla av arkitektritade minivillor med vita hammockar på verandan. Fiskrestauranger vid strandkanten med salongsberusade pensionärer som stoppar i sig friterade jätteräkor med fingrarna. Träställ med kyld lemonad.

Ett kaliforniskt Smögen.

Här i Orange county föddes efterkrigstidens amerikanska konservatism. Från tacknockar vajar Trumpfanor tungt i eftermiddagshettan. En saltstänkt patriotism stiger ur sanden. Plakat med stöd för ordningsmakten skjuter upp i de puttinuttiga trädgårdarna. Richard Nixon föddes i trakten och Ronald Reagans inledde en gång sig återvalskampanj här. Republikanerna har backat i Kalifornien under Trump. Men trumpismen är inte helt utplånad.

– I den här småstadskänslan finns mycket stolthet över Amerika, säger Madeleine Westerhout.

○ ○ ○

På ena ankeln har hon låtit tatuera in en knubbig svart elefant, Republikanernas partisymbol.

2016 arbetade hon som assistent åt det Republikanska partiets stabschef Katie Walsh. Likt många kollegor tyckte Westerhout att Trumps presidentkampanj var ”skrämmande”. Hans entourage förde sig som ”fotomodeller från New York”. Ilskan han piskat upp i folkdjupet chockerade partihögkvarteret.

På valnatten grät hon över resultatet.

Hon övervägde att flytta hem. Men en partiboss förklarade att man inte vänder Vita huset ryggen. Westerhout accepterade tjänsten som ”hissflicka” i Trump Tower under övergångsperioden. Hon eskorterade blivande ministrar från Femte avenyn upp till Trumps mötesrum.

Tv-kameror följde vart steg. Trump, som alltid har ett öga riktat mot tv:n, berömde Westerhout

för hennes sätt att föra sig, hennes ”walk”.
Som en eftergift till det republikanska partiet utnämndes partiordföranden Reince Priebus till Trumps första stabschef i Vita huset.
Priebus såg en möjlighet i Westerhout. Trump var uppenbart förtjust i 26-åringen. Republikanerna behövde ett par vakna ögon vid entrén till Ovala rummet, världspolitikens centrum. Partiet inbillade sig ännu att man kunde tämja Trump när han väl installerats.
Westerhout, en helhyllerepublikan från Orange County, skulle tjäna som partiets spion.
Det blev tvärtom.

○ ○ ○

Att Trump kom att kontrollera det republikanska partiet, snarare än tvärtom, är knappast Madeleine Westerhouts fel.
Men hon blev en bricka i spelet när hon la presidentens schema, skötte hans telefon och skrev rent hans texter.
Westerhout såg till att Trump kunde flytta fram starten för sina arbetsdagar i Ovala rummet till

11.30, vilket möjliggjorde timmar av ostört propagandaarbete i residenset. Hans sena entré förargade medlemmar i Nationella säkerhetsrådet och andra sakkunniga som brukade ha tillgång till presidenten från tidig morgon. Rådgivare klagade hos Westerhout.
”Jag kunde se deras poäng, men det var inte som att han slappade i sängen”, skriver Westerhout i sin bok ”Off the record”, utgiven i somras. ”Vi hittade en väg framåt, han och jag.”
Westerhout kontrollerade i praktiken Trumps telefon. En gång gjorde hon misstaget att låta mediemagnaten Rupert Murdoch vänta i 30 sekunder när han pratade klart med dottern Ivanka. En läxa. Trump fick ett vulkaniskt utbrott.
– *Never put Rupert Murdoch on hold! Never!*
Murdoch äger Fox News, kabelkanalen som bildsätter Trumps alternativa verklighet, propagandamaskinen som presidenten matar med tweets inifrån Vita huset. Nationella säkerhetsrådet informeras av tradition om alla inkommande och utgående samtal med utländska ledare. Presidentens förra säkerhetsrådgivare

John Bolton försökte avstyra många kontaktförsök. Trumps internationella nätverkande, hans förtjusning i diktatorer, rimmade sällan med USA:s utrikespolitiska dagordning.
Bolton obstruerade till den grad att Westerhout började ”ignorera” Nationella säkerhetsrådets rekommendationer. ”Han, inte John Bolton, ska avgöra om eller när han vill tala med en utländsk ledare”, skriver hon i sin bok.
Riksrättegången mot Trump i våras blottade Westerhouts betydelse. Trump försökte få Ukraina att smutskasta Joe Biden och hans son Hunter. Men när Trumps advokat och inofficiella sändebud till Ukraina, Rudy Giuliani, skulle utföra presidentens plan hade han svårt att konspirera med utrikesministern Mike Pompeo. Giuliani kom inte fram till Pompeo via de vanliga kanalerna. Byråkratin satte käppar i hjulet.
Vem kopplade då in Rudy Giuliani till utrikesministern?
Madeleine is the secret.
○ ○ ○
Händelsen väcker en fråga: Omger sig Trump med unga och oerfarna rådgivare i Vita huset för att

minimera motståndet i sin arbetsvardag?

Kände du dig aldrig utnyttjad av presidenten?

– Aldrig. Jag kände att jag fick hans förtroende, säger Westerhout när vi äter lunch.

Men det måste ha slagit dig att du var ung och oerfaren i sammanhanget?

– Om han frågade mig om min åsikt i ett ämne som jag inte behärskar bad jag honom vända sig till Stephen Miller eller Larry Kudlow (Trumps sakkunniga). Hans bullshitmätare är bra. Han märker när folk inte är uppriktiga. Jag insåg att jag inte ville vara en sådan person efter att ha betraktat andra som inte var sanningsenliga mot honom. Det respekterade han.

En kväll i november 2018 bad Trump Westerhout att ”köra ut” ett fyra sidor långt ställningstagande för Saudiarabien, en lojalitetsförklaring. Det var efter regimens mord på journalisten Jamal Khashoggi på det saudiska konsulatet i Istanbul.

Trump dikterade budskapet för Westerhout, en påminnelse om Saudiarabiens betydelse som handelspartner, när de var en-

samma kvar i Ovala rummet. Men då kopplade hon in Sarah Sanders som i sin tur tycks ha larmat mer senior personal.
”Synd”, skriver Westerhout i sin bok. ”Uttalandet var precis som presidenten önskade det.”

Är det inte bra att presidenten omger sig med personal som vågar säga ifrån?

– Visst. Men bara två personer valdes av folket: Donald Trump och Mike Pence. Om man tackar ja till att tjäna presidenten så är det ens plikt att utföra det som han vill ha gjort. Om man i grunden är oense med presidenten är det ens plikt att inte tjäna. Bolton gjorde allt i sin makt för att obstruera presidentens agenda. Det är skamligt.

○ ○ ○

Trump var sin egen stabschef, säger Westerhout.
Det satte en sekreterare som hon själv i en prekär sits.
Ta tweetsen.
Trump skriver merparten av dem själv. Men ibland, när behovet blev för trängande under sammanträden, ringde han på Westerhout.

– När han satt i ett möte med tolv personer och inte ville ta upp telefonen så ringde han in mig för att diktera något. Jag skrev ned det i min lilla anteckningsbok, gick tillbaka till min dator, renskrev och återvände till honom med en utskrift så att han kunde godkänna den. Och så sade han: okej, sänd. De kunde ta fyra, fem utkast innan en tweet nådde perfektion.
Det ligger mer språkligt pill bakom utbrotten än vad många inbillar sig. Den enda person i Vita huset som har Trumps mandat att på egen hand formulera tweets i hans namn är Dan Scavino, hans gamla golfcaddy från 1990-talet som i dag är direktör för Vita husets sociala medier.
Det hände att Westerhout protesterade mot grovheter – hon tror sig ha stoppat ett utkast med en frän beskrivning av talmannen Nancy Pelosis utseende.
Om Trump ”arbetade” på en tweet under loppet av en arbetsdag hände det att ”ett dussin människor” samlades utanför Ovala rummet. De ville in för att ”erbjuda sina åsikter” av varianten: ”Du kan inte trycka ut det där.”
Westerhout höll dörren stängd.

Enligt Washington Post har Trump farit med osanning i snitt 16 gånger per dygn under sitt presidentskap.
Lögnaktigheten ökar under valåret.
Westerhout tillstår att presidenten ibland skriver saker som visar sig felaktiga när ny information dyker upp.
Staben, säger hon, går upp i beredskapsläge under helger när Trump inte har ”mycket schemalagt”. Då är man ”oroliga över att han ska se en grej på Fox eller en konspirationsteori på Twitter och känna ett behov att ge sin åsikt.”
Men sammantaget anser Westerhout att Twitter är ett plus för Trumps presidentskap; det ger 87 miljoner människor direkt tillgång till hans tankar.

○ ○ ○

Trump tillbringar merparten av arbetsdagen i matsalen där han låtit installera en storbilds-tv och inrett med högar av tidningar.
Presidenten är en läsande människa, en storkonsument av dagspress.

Westerhout fann ofta presidenten så ”tillfreds” när han läste tidningen att hon drog sig för att störa honom.
– Jag har aldrig sett någon som läser så mycket som han, säger hon.
Även tidningar som Vita huset officiellt sagt upp prenumerationen på.
– Ja, han håller alltid koll på vad som skrivs. Även om han inte är ett stort fan av New York Times så är det viktigt för honom att veta vad New York Times skriver.
Trumps sammanträden kunde dra ut på tiden.
En uppgift som går stick i stäv mot vittnesmål från många politiska rådgivare som beskriver Trump som rastlös och disträ under möten.

Vilka möten drog ut på tiden?

– Handelsmöten. Så fort det var möten om handelsfrågor var jag tvungen att rensa hans schema för resten av dagen. Han ville alltid höra alla inblandades åsikt. Det började med fem personer men i slutändan var det alltid tolv i rummet eftersom han ville kalla in samtliga som jobbade med en fråga och höra direkt från dem innan han fattade ett beslut.

– Ofta var det personer som aldrig tidigare hade varit i Ovala rummet och som reagerade: ”åh gud, jag kan inte fatta att jag sitter här intill (handelsministern) Wilbur Ross”.

○ ○ ○

Men Trumps hus präglas också av sträng social kontroll.
Presidentens gamla medarbetare från Trump Tower litar inte på partiets tjänstemän.
Ett misstänkliggörande som delvis utgår från Trump själv. En människa besatt av lojalitet i Westerhouts beskrivning.
Westerhout försökte, säger hon, bemöta presidenten som en vanlig människa.
En dag tyckte hon att Trump verkade utmattad. Rysslandsutredningen tog hårt på honom. Hon slog larm till kollegan Hope Hicks: Trump ser blek ut.
Den tidigare fotomodellen Hope Hicks har arbetat för Trump sedan 2014. (Precis som presidenten hon testat positivt för covid-19).
Westerhout tystades ned. Aldrig mer fick hon fälla sådana kommentarer i Vita huset.

– Donald Trump är aldrig trött, sade Hope Hicks till Westerhout. Och han är aldrig sjuk.

○ ○ ○

Kanske blev skådespelet till slut för mycket.

I augusti 2019 gjorde Westerhout ett undantag från sin grundregel och tackade ja till en middag med fyra politiska reportrar inbäddade i Trumps följe.

De var med presidenten på hans golfklubb i New Jersey. Dagen förlöpte enligt plan. Presidentparet skulle äta middag med Apples vd Tim Cook. Westerhout unnade sig några drinkar vid poolen; Trump uppmanar sin personal att njuta av sina klubbars bekvämligheter. Pressekreteraren som eskorterade Westerhout till middagen avvek för att medverka i Fox News. Hon var plötsligt ensam med fyra proffs. De beställde in två flaskor vin. Iskall sauvignon blanc smakar ljuvligt på fastande mage.

Salongsberusad började Westerhout berätta om Trumps familjeliv. Om sonen Barron som mest håller sig för sig själv. Om mellandottern Tiffany som inte fått Ivankas slanka figur. Trump vill ogärna låta sig fotas med Tiffany

av den orsaken, sade Westerhout till journalisterna.
Madeleine hade kommit väldigt nära makarna Trump. En kväll på golfklubben sade presidenten i telefon att Melania och han tittat på ”Frukost på Tiffany’s” och att Madeleine påminde dem om huvudrollsinnehavaren Audrey Hepburn.
Till reportrarna sade Westerhout att hon stod närmare Trump än hans egna barn.
○ ○ ○
Middagen var ”off the record”, inte tänkt som stoff för artiklar.
Men så intima detaljer om presidentfamiljen kan sprida sig.
Westerhout tror att någon av reportrarna kan ha underrättat Vita husets kommunikationsavdelning.
Presidentens sekreterare har börjat snacka! Sånt kan generera gentjänster: kanske ett samtal med presidenten själv.
Middagen nådde Mick Mulvaney, Trumps tillförordnade stabschef.
Snart var presidenten själv i luren:
– Madeleine, vad hände?
Kort därefter mejlade New York Times mest fruktade nyhetsjägare.

”Förlåt att jag stör – det är Maggie Haberman på NYT.” Haberman skrev att hon var i färd med att ”förbereda en artikel om att du fått sparken från ditt jobb … med anledning av att presidenten oroar sig över indiskreta konversationer med en grupp reportrar”.
Westerhout, ångerfull, står för vad hon gjort. Trumps jämnåriga dotter brukade höra av sig till henne med frågor om lämplig längd på klänningar och andra etikettsfrågor i Vita huset. En gång åt de middag tillsammans. Nu svarar hon inte längre på sms.
Samtidigt ifrågasätter Westerhout skriverierna om middagen på golfklubben.
– Jag tror inte att man skulle rapportera om sådana här kommentarer som tillskrevs mig om det hade gällt Obamas döttrar Sasha och Malia. Pressen hanterar Trump och familjen väldigt orättvist. Men folk älskar kontroverserna och allt som kan fungera som bensin på lågorna trycks.
○ ○ ○
Nu har Westerhout ägnat åtta månader på Kaliforniens sydvästra stränder åt att slicka sina sår.

Att ha arbetet för presidenten brukade vara en merit.
Men klubben av före detta Trumpmedarbetare inkluderar dömda penningtvättaren Paul Manafort och bedrägeriåtalade högerextremisten Steve Bannon. För ett par veckor sedan greps förra kampanjchefen Brad Parscale utanför sitt hem i Florida. (Hustrun, som hade ringt polisen, hade blåmärken på armar och panna som hon först sade att Parscale åsamkat henne – uppgifter som hon sedan tog tillbaka.)
”Ännu en medarbetare som Trumpvärlden tuggat i sig och spottat ut”, skrev Maggie Haberman på Twitter.
Det är traumatiskt, säger Westerhout, att ha varit i mediernas blickfång dygnet runt och sedan förvisas ut i skuggan.
– Ena dagen hanterade jag presidentens alla telefonsamtal, nästa fick jag följa honom framför tv:n.
Skäms du över att tillhöra den här klubben?
– Inte alls. Jag är väldigt stolt över att ha arbetat för den här regeringen. Vissa fattade beslut som inte var bra, som var olagliga. Men majoriteten av människor

runt presidenten är etiska människor.
Presidenten, säger hon, anstränger sig för att se det bästa i sina anställda.

Skulle du tacka ja om Trump erbjöd dig jobbet tillbaka under en andra mandatperiod?

– Givetvis. Men det är inte något som jag aktivt kämpar för.
När Westerhout fick sparken från Vita huset försökte några av presidentens allierade på utsidan plåstra om såren, några av dem hon släppt igenom i telefonväxeln.
Tucker Carlson, Fox News mest populära programledare, bjöd ut henne på lunch. Sean Hannity från samma kanal sms:ade att ”media är full av fjantar” och uppmanade henne att inte straffa sig själv. ”Din framtid är ljus.”
Nätverket säger kanske något om vad Trump kommer att göra om han förlorar i november.
– Han kommer definitivt att fortsätta vara involverad, säger hon.

○ ○ ○

Westerhout vill att Trump ska fortsätta tycka om henne. När hon skrev sin bok i våras tvekade hon:

skulle hon våga ta med att hon inte röstade på honom 2016? Sådant kan förarga presidenten. I början av mandatperioden var Trump besatt av kontroversen om antalet besökare på hans installationsceremoni ute på the Mall, märkbart färre än under Obamas visade flygfoton.
Westerhout tröttnade på presidentens ältande och lät hänga upp fotografier från installationen i korridoren utanför Ovala rummet. Fulla av tillgivna anhängare. Det tycktes hjälpa.

När boken var på väg i somras bestämde hon sig för att själv ringa upp Donald Trump.
– Jag var så nervös för det, säger hon. Men han var enormt älskvärd. Och sade att han uppskattade min uppriktighet och önskade mig lycka till.

○ ○ ○

Nu under kulmen av valrörelsen när allt kretsar kring Donald Trump minns hon hur det var att sitta med presidenten inne i hans privata matsal.

De hade just lagt sista handen vid en kontroversiell tweet. De satte sig ned och inväntade fyrverkeriet.
– Han sade: *alright*, låt oss kolla nyheterna och se hur lång tid det tar innan det blir *breaking news*. Det tog ungefär 30 sekunder.
Att i realtid följa hur en enda tweet ”dirigerar om hela nyhetsflödet är otroligt”, säger hon.
– Oavsett vem som blir nästa president kommer det amerikanska folket att förvänta sig mycket mer av direkt kommunikation från Vita huset. Trump lade om hela spelplanen. Och att som ung kvinna ha suttit närmast honom i de ögonblicken är det coolaste jag någonsin kommer att ha gjort under hela mitt liv.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Madeleine Westerhout

Madeleine Westerhout, född 1990, var Donald Trumps sekreterare och chef för sekretariatet utanför Ovala rummet – Director of Oval office operations – fram till augusti 2019.
Hon har skrivit boken ”Off the record. My dream job at the White

House, how I lost it, and what I learned”.
Westerhout arbetade tidigare för det republikanska partiet, Republican National Committee (RNC) och som praktikant (intern) för den republikanske kongressledamoten John Campbell. Hon har en examen i statsvetenskap från College of Charleston. Växte upp i Orange County i Kalifornien.
Lever med pojkvännen Ben, som jobbar på försvarsdepartementet Pentagon i Washington DC.

Nu går flyttströmmen från Kalifornien

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

I nästan två sekler var Kalifornien slutdestinationen för den amerikanska drömmen.
Nu framstår målet snarare som vändplatsen.
Hettan, bränderna och de höga priserna gör det svårt för människor att bo kvar.

Det var den fjärde evakueringen på fyra år. Familjen Nuss hade packat på rutin, och tagit bilen och husvagnen från hemmet i Santa Rosa och kört en liten bit.
På morgonen startade mamma Sonia ett zoom-möte med sina elever. Då kom dottern Stacy, också lärare, inrusande. Hon berättade att en lokaltidningsjournalist rapporterade på Facebook från deras gata.
Huset stod i lågor.
– Vi fick se vårt hem sedan 28 år brinna ned i direktsändning, konstaterar Sonia Nuss.

Brandmännen hade fem minuter på sig att få ut delar av inredningen på tomten – flaggan som låg på Sonia Nuss pappas kista, mätstickan där de noterade hur de fyra barnen sköt i höjden, fotografier. Men mycket förstördes av flammorna, på skärmen framför deras ögon. Det var fruktansvärt och trösterikt på samma gång.
– Det hjälpte oss att reportern som höll i direktrapporteringen var så uppriktigt ledsen för vår skull. Det blev som ett hyllningstal till huset, säger Paul Nuss.
Ett farväl till ett hem. Ett farväl till en dröm.

○ ○ ○

Detta är alltså Kalifornien. Slutmålet i ett land som byggts på strävan västerut.
Här hägrade guldet i Sierra Nevada och glamouren under palmerna vid Stilla havet. Hit emigrerade människor från hela världen för att skapa sig en bättre framtid.
Kalifornien blev nästan för bra för att vara sant – en stormakt i USA, med närmare 40 miljoner människor och stora ekonomiska, teknologiska och kulturella tillgångar.
Silicon Valley. Hollywood.

När Sonia Nuss var skolflicka i Florida gjorde hon ett elevarbete om delstaten på andra sidan USA.
– Jag såg bilderna i biblioteksböckerna på redwoodträden, havet, vingårdarna och bergen. Och jag tänkte att Kalifornien verkade vara en så underbar plats, säger hon.
Efter lärarutbildningen flyttade hon västerut och träffade Paul Nuss, född och uppvuxen i Kalifornien.
– Jag har varit i 49 delstater i USA, och jag vet att det är många som jag inte vill bo i, säger han.
Men något har hänt med den amerikanska drömmen.

○ ○ ○

Det var i mitten av augusti som extremhettan slog till i Kalifornien igen. I Death Valley nådde termometern upp till 130 grader Fahrenheit, eller 54,4 grader Celsius. Det var den varmaste temperaturen som uppmätts i dalen sedan rekordåret 1913. Det gamla värmerekordet har ifrågasatts av experter, så kanske var det den varmaste temperaturen på jorden någonsin.

I norra Kalifornien härjade torr åska, med blixtar som fick marken att spraka. Inom kort var den värsta brandsäsongen i mannaminne ett faktum.
En septembermorgon var himlen över storstaden San Francisco dovt brandgul, eftersom röken från bränderna hindrade solens blå strålar. I trettio dagar i följd var luften ohälsosam att andas.
I början av oktober klassades August Complex i nordöstra Kalifornien som delstatens första så kallade gigabrand. Samtidigt återvände människor till förödelsen efter eldsvådorna runt Santa Rosa.
Hur ska vi beskriva spåren av katastrofen?
Både fotografen Anette Nantell och jag har sett förödelsen efter naturkatastrofer, efter flodvågor och orkaner, men aldrig en sådan ödslighet som i det utbrända landskapet.
Vinden susar genom träden på ett särskilt sätt. Löven rasslar sprött utan motstånd.
Desto större styrka finns bland människorna som vi möter.
Sonia, Paul och Stacy Nuss säger inte: Varför just vi? Varför var det

bara vårt hus på gatan som nåddes av glöden från skogsbränderna? De pekar på grannarnas hus och berättar om människor som förlorade sina tidigare hem i den stora branden 2017. Andra har mist anhöriga under året som gått.

– Det har varit mycket smärta på den här gatan. Så det var vår tur. Vi känner att vi kan hantera detta, säger Paul Nuss.

○ ○ ○

Santa Rosa ligger vid vindistrikten i Sonoma och Napa. Fortfarande grönskar rankor på många av kullarna, men det är sorgens druvor som växer där. Delar av skörden får en bismak av rök och aska.

Allt är inte klimatförändringarnas fel. Exploatering av eldkänslig natur och dålig skogsskötsel får omfattande konsekvenser. Men vi hör många som säger att något har hänt med vädret.

– Vi märker ju att det gradvis blir varmare. När vi flyttade in i huset använde vi nästan aldrig luftkonditioneringen. I somras var den i gång större delen av tiden, säger Sonia Nuss.

Långsamt sjunker insikten in: Kalifornien är inte längre drömmar-

nas land. Medierna har börjat rapportera om klimatflyktingar i den välbeställda delen av ett av världens rikaste länder. Ordvalen kan diskuteras. Familjen Nuss och många andra som vi möter i brandkatastrofernas spår har goda försäkringar. De kommer att kunna bygga upp sina liv på nytt. Frågan är bara var.

Drömmen har blivit kompromissen, lyder en rubrik i Washington Post. Under förra året var det fler som lämnade delstaten än som valde flytta dit. I år har pandemin, protesterna och bränderna satt tydliga spår. Hösten 2020 är Kalifornien varmt, dyrt, polariserat och infekterat.

○ ○ ○

För afroamerikanen Robert Forbes tog drömmarna definitivt slut på California Avenue i Bakersfield i början av juni, när en bil rände in i demonstrationen för Black lives matter. Forbes skadades svårt och avled senare på sjukhuset. Föraren dog under oklara omständigheter i Mexiko, innan han hade ställts inför rätta.

Men demonstranterna fortsätter att kräva upprättelse i Bakersfield – för Robert Forbes, för Breonna

Taylor som sköts till döds av poliser i Louisville i mars, och för George Floyd som kvävdes på gatan vid en polisinsats i Minneapolis i maj.
”I can’t breathe”, står det på några av plakaten. Det är många amerikaner som inte har kunnat andas det här året.
Bara i Kalifornien har över 16 000 avlidit till följd av coronaviruset – i hela USA är offren över 215 000. Var inte rädda för covid, säger presidenten från konvalescensen i Vita huset. Men USA:s svarta medborgare har anledning att känna skräck. Rasismen dödar, konstaterade tidskriften The Lancet i början av augusti. Makten och resurserna fördelas ojämlikt, smittspridningen och dödstalen likaså.

○ ○ ○

Den som har läst Nobelpristagaren John Steinbeck, en av Kaliforniens mest berömda författare, vet förstås att delstaten alltid har varit både paradis och helvete. Han beskrev sina barndomsbygder i Salinasdalen i ”Öster om Eden”, bland människors umbäranden.

Men går det ens att drömma längre? Vi möter människor som brottas med frågan.
På restaurangen Su Casa i Santa Rosa berättar servitrisen Lizette om stamkunderna som kom häromveckan och tackade för sig. Nu skulle de följa flyttströmmen bort från Kalifornien. Livet i väster hade blivit för osäkert.
Surfaren Es rynkar pannan, på väg upp från stranden i Pacifica, med en bräda som havets kraftiga vågor har brutit itu. Hon säger att den amerikanska drömmen alltid bara har varit nåbar för några få.
Bruce skrattar, medan han ställer in kameran för att fotografera dottern Leslee i nationalparken Death Valley. Han är musiker och kan inte ge konserter på grund av coronaviruset. Det blir mindre pengar, men mer frihet. Han säger att man får bära drömmen inom sig, även om den förblir en utopi.
Jessi tänder ännu en cigarett på sitt parfymerade doftljus i husbilen på Rose Avenue nära Venice Beach. Efter en hård uppväxt har hon börjat närma sig sin dröm om att vara på väg någonstans. Hon lever i vad många skulle uppfatta som utsatta och fattiga förhållan-

den, men hon har ett eget hem, och hon kan ta med sig det vart hon vill. Men hon önskar att människor var mindre fördomsfulla mot varann.

○ ○ ○

Familjen Nuss tar en liten sväng om källargaraget för att inspektera vad som kan hängas på tork. Det mesta i förrådet skonades från elden.

På en av väggarna hänger ett plakat från kvinnomarschen efter Donald Trumps installation som president 2017. ”Det är alltid rätt tid att göra det rätta”, lyder texten.

Sonia Nuss gjorde dottern Stacy sällskap under protesten.

– Jag tror att det var mitt första demonstrationståg, säger hon.

Donald Trump är inte populär i Kalifornien. Han och hans parti har den progressiva delstaten som en särskild måltavla för allt som de tycker har gått snett i USA.

Det är en ödets ironi: Det republikanska partiet har levererat presidenter från Kalifornien i modern tid. Richard Nixon, född och uppvuxen i Orange County, lämnade Vita huset i vanära 1974. Men Ro-

nald Reagan, Hollywoodskådespelare och guvernör i Kalifornien, förblir ikonen. Även på det senaste partikonventet i augusti hylldes han. Men hans gamla delstat utmålades som outhärdlig.
Det mest dramatiska inlägget kom från kampanjmakaren Kimberly Guilfoyle, som tidigare var gift med Kaliforniens demokratiska guvernör Gavin Newsom, och nu är flickvän till Donald Trump Jr. Hon beskrev Kalifornien som en plats av enorma rikedomar, omätliga innovationer och obefläckad natur, nu omvandlat till ett land med heroinnålar i parkerna, upplopp på gatorna och strömavbrott i hemmen.
Också detta – att vara måltavla – tär på folk i Kalifornien.
– Vi känner frustration över att landet är så delat. Vi växte upp med att presidenten var president, oavsett om han var demokrat eller republikan. Men den här presidenten bryr sig inte om de delstater som inte backar upp honom. Han behandlar Kalifornien illa, säger Paul Nuss.
○ ○ ○
En man kommer förbi, han känner egentligen inte familjen Nuss,

men han bor längre ner på gatan, och brukar gå förbi med hunden. Hur kan han hjälpa till?
Han är bara en i raden av grannar som vill stötta. USA må vara splittrat, men grannskapet i Santa Rosa är förenat i sorg och omsorger.
Några av familjens goda vänner dyker upp med lunch. Det blir en picknick i trädgården, mellan redwoodträd och ruiner. Under måltiden skämtar de om att flytta till östkusten – vad är värst, bränder eller stigande havsnivåer?
På sikt är det inte bara Kalifornien som hotas av den globala uppvärmningen. Enligt ProPublica och New York Times kan bränder, hetta, torka, ökad luftfuktighet, sjunkande grundvattennivåer och stigande havsnivåer rita om USA:s karta, och få miljontals människor att söka sig nya hem.
Paul och Sonia Nuss börjar med att hyra en bostad tillfälligt. Kanske bygger de ett nytt hus på den eldhärjade tomten. Kanske åker de någon annanstans.
– Vi försöker tänka att om en dörr stängs öppnas ett fönster någon annanstans. Men vi ändrar oss hela tiden, säger han.
Hon tvekar.

– Vi ser att det bara blir värre och värre med bränderna. Jag vet inte om jag vill bo kvar i Kalifornien.

Karin Eriksson
karin.eriksson@dn.se

Kungen har sagolikt dyra kläder

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Kung Bhumibol var inget helgon även om vissa thailändare såg honom som en gud. Han hade fram till sin död för fyra år sedan trots allt nickat bifall till ett dussintal militärkupper, den senaste 2014. De drakoniska lagarna om maje-

stätsbrott skyddade honom samtidigt från minsta uns av kritik. Den nuvarande juntan snodde ihop en ny författning som garanterar dess makt. Kombinationen av arméstyret, en girig playboy som Bhumibols efterträdare och coronapandemins dråpslag mot ekonomin utlöste nya protester. På torsdagen infördes undantagstillstånd i Bangkok. Folksamlingar på mer än fyra personer förbjuds, censuren skärps. Beskedet kom efter att över 10 000 demonstranter tågat mot regimen i huvudstaden på onsdagen. För första gången har de också monarkin i sikte.

Kung Maha Vajiralongkorn har ett guldkantat kontrakt. Han välsignar diktaturen, och i gengäld får han berika sig bäst han vill. Militären kan för sin del förfölja oppositionella med hjälp av lagarna som förbjuder förolämpning av statsöverhuvudet.

Sedan många år bor kungen med sitt hov i Bayern. Modiga thailändare kallar honom ”tysken”. En kreativ transaktion gjorde 2018 kronans skattkista till hans personliga egendom. Det handlar om tiotals miljarder dollar i akti-

er, fastigheter och andra tillgångar – som de 38 flygplan och helikoptrar han kan använda för weekendresor till hemlandet.

För Tyskland har det blivit en pinsam affär. Angela Merkels regering har krävt att Vajiralongkorn slutar sköta riket från sitt alphotell. Om en av världens rikaste män betalar någon skatt till Berlin är dock hemligt.
Åtskilliga thailändare har också tröttnat på arrangemanget, liksom på kränkningarna av yttrandefrihet och mänskliga rättigheter.
Före coronakrisen strömmade svenska turister i hundratusental till semesterparadiset. De ska inte åka tillbaka för kungens och generalernas skull.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Ledare: Nu är även lärare en måltavla för terror

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

En lärare i historia och geografi i en av Paris förorter är det senaste offret för en terrorism med globala ambitioner. Läraren hade undervisat om yttrandefrihet och i detta syfte på en lektion i början av oktober visat magasinet Charlie Hebdos karikatyrteckningar av profeten Muhammed. Undervisningen ska ha föregåtts av en så kallad triggervarning, så att elever som kände att detta var en skymf mot deras tro kunde gå ut.
Ändå ska en del föräldrar ha protesterat och två hör nu till de nio häktade som misstänks vara inblandade i ett makabert mord begånget av en 18-åring med tjetjenskt ursprung. Bakgrunden gör mordet till ett misstänkt terrorattentat. Anspråken på att tysta en fri och sansad diskussion om religion och förment heliga figurer

har därmed flyttat in i europeiska klassrum.
Militanta islamister i stater och terrororganisationer har visat sig beredda att mörda för att tysta kritik mot deras tro varhelst i världen den förekommer. Detta har varit ett västligt trauma ända sedan fatwan mot författaren Salman Rushdie och hans bok ”Satansverserna” 1989.
Måltavlan är ofta satir. Litterärt i det första fallet, men på 2000-talet riktat mot vanvördiga teckningar. Danska Jyllands-Postens karikatyrer, Lars Vilks rondellhund, och förstås Charlie Hebdos återkommande drift med profeten. Samtliga har utsatts för mordförsök, men kulmen kom med det blodiga attentatet 2015, då elva personer mördades på och i anslutning till Charlie Hebdos tidningsredaktion.
Därefter kapitulerade också denna modiga tidningsredaktion och slutade att publicera karikatyrer av just Muhammed. Lugnet som därefter inträdde var bedrägligt. När tidningen i samband med rättegången mot mördarna från 2015 återpublicerade de karikatyrer det gällde, kom nya attacker.

Så länge det inte är fritt fram i Europa att kritisera och håna också islams heliga figurer kommer självcensur att råda och oskyldiga människors blod att flyta. Därför är inget annat svar möjligt och rimligt än att sätta in rättsstatens och våldsmonopolets fulla arsenal mot terroristerna och de som hjälper dem.

Detta är inte en civilisationernas kamp, utan en civilisationens kamp mot barbariet. Här står inte kristendom mot islam, eller Europa mot Mellanöstern och delar av Asien. Här står yttrande- och trosfrihet mot censur, förtryck och mord. Inga är mer betjänta av att få diskutera och kritisera fritt, och håna och häda mot Muhammed efter behag, än de som lever under muslimskt styre.

Våldet är förlorarens desperata - metod. Den som inte kan lita till övertalning och till att tänkande människor frivilligt sluter sig till deras sak. I den muslimska världen vänder unga människor ryggen åt islam i den rigida och diktatoriska form som regimer försöker pådyvla dem. Genom att i väst bekämpa terroristerna och håna deras föreställningar, så solidariserar vi oss med alla som önskar fri-

het från muslimska förtryckare och diktatorer.
I terroristernas våld ligger ändå en makt. De troende får känslan av att kunna betvinga andra till lydnad och underkastelse, om så bara kring några komiska teckningar. Varje mord blir på så sätt en inspiration till fler dåd och större anspråk.
I västdemokratiska staters kamp mot terrorismen har mycket tillåtits som varit fel, oklokt och direkt kontraproduktivt, men gentemot de islamistiska fanatiker som hotar och mördar publicister, tecknare och lärare måste Europa stå enat. Samma hot och samma fanatism finns också i Sverige, där konstnären Lars Vilks fortfarande tvingas leva med restriktioner och under dödshot. Frankrikes sak är därmed också vår.

DN 18/1 2020

Pandemin visar att världen har råd med Parisavtalet

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

En mindre del av pengarna som nu satsas för att få i gång ekonomin efter coronakrisen är tillräckligt för att nå utsläppsmålen i Parisavtalet, visar nya beräkningar. Vi har alltså råd att hantera en kris när världens ledare tar den på allvar.

Om två veckor skulle klimatmötet COP26 i Glasgow ha inletts.

– Det här året skulle ha varit ett mycket viktigt år för kampen mot klimatförändringarna. Under COP26 i Glasgow förväntades världens regeringar deklarera snabbare utsläppsminskningar, mer ambitiösa nationella bidrag och så vidare, säger Marina Andrijevic.

Hon är ekonom, och doktorand vid Humboldtuniversitetet och organisationen Climate analytics i Berlin, där hon studerar socioe-

konomi och klimatförändringar. Just nu skulle hon och hennes kollegor under normala omständigheter vara fullt upptagna med de sista förberedelserna inför COP26. I stället kom coronapandemin, och klimatmötet i Glasgow sköts upp ett år.

– Nu är regeringarna i stället upptagna med något ingen av oss hade kunnat förutse: en mycket allvarlig hälsokris i så gott som alla världens länder, som också är kopplad till en mycket allvarlig ekonomisk nedgång. Vårt sätt att återhämta oss från den här ekonomiska krisen kommer att få extremt stora konsekvenser för kampen mot klimatförändringarna, säger Marina Andrijevic.

Under våren började hon och hennes medarbetare jämföra hur världen hanterar coronakrisen och klimatkrisen.

– Vi märkte snart hur regeringar runt om i världen var väldigt snabba med att införa stimulanspaket, först för att hantera krisen inom hälsosektorn och hjälpa människor och hushåll och stabilisera sysselsättningen. Men på längre sikt vill regeringar naturligtvis se till att stärka och starta om ekonomin. Och detta är ett

bra tillfälle – en slags kritisk tidpunkt – när vi ska välja vilken utveckling vi vill ha.
I slutet av augusti hade världen satsat sammanlagt 12,2 tusen miljarder dollar i krisstöd till följd av pandemin, enligt beräkningar som Marina Andrijevic och hennes medarbetare publicerade i tidskriften Science på torsdagen.
USA står för en fjärdedel av pengarna, och är därmed det enskilda land som har satsat mest, medan EU:s samlade ekonomiska stöd är större. 80 procent av den totala summan kommer från länderna i OECD.
– Det visar hur regeringar agerar när de tar en kris på allvar, säger Marina Andrijevic.
Stimulanspaketen motsvarar nästan 15 procent av världens bruttonationalprodukt.
– När världens regeringar nu avsätter miljarder dollar ville vi jämföra summorna med de investeringar som skulle krävas för att få bort utsläppen av koldioxid från energisystemen. Det är ju det viktigaste varje ekonomi måste göra om vi ska nå målen i Parisavtalet.
Enligt Parisavtalet från 2015 ska uppvärmningen vid seklets slut hållas väl under två grader över

medeltemperaturen innan industrialiseringen började, med sikte på en och en halv grad. De årliga energiinvesteringar som behövs för att nå det mest ambitiösa målet – 1,5 grad – är bara 10 procent av de totala stimulanspaketen, enligt forskarnas beräkningar i Science.

– Att ta itu med klimatkrisen presenteras ofta som något mycket dyrt. Här kan vi först och främst visa att det inte alls är särskilt dyrt, speciellt inte när man tar en kris på allvar, säger Marina Andrijevic.

På kort sikt kommer krispaketen naturligtvis att användas till akuta problem, som att rädda sjukvården och människors försörjningsmöjligheter.

– Men vi ser att det kommer att finnas mycket utrymme i stimulanspaketen för direkta kapitalinvesteringar, men också för garantier, som ni redan gör i Sverige, för att göra investeringar i koldioxidsnåla energikällor mindre riskabla. Det är mycket viktigt, att göra dem mer ekonomiskt attraktiva.

Om pengarna satsas rätt kan de alltså både få i gång ekonomin ef-

ter pandemin och lösa klimatkrisen.
– Regeringarna kan använda detta för att nå andra mål, som att öka sysselsättningen, stimulera innovationer, påskynda utvecklingen av olika tekniker och så vidare. Så alla investeringar som ger oss en säker framtid kan leda åt samma håll, säger Marina Andrijevic.
Tror du att detta kommer att hända?
– Det hoppas jag, och det är ju syftet med vår artikel. Är det något som vi har lärt oss under det här året är det att gott ledarskap, snabbt agerande och att lyssna på vetenskapliga råd är ett ganska bra recept för att hantera en kris. Men det finns viktiga skillnader mellan de båda kriserna.
– Nu under pandemin har länderna framför allt vänt sig inåt och sett till sina egna nationella intressen. För att hejda klimatförändringarna måste vi se bortom gränserna och ha starkare internationella samarbeten. Precis som regeringarna har olika förutsättningar och förmåga att hantera coronakrisen skiljer sig också deras förmåga och även deras ansvar för att hantera klimatförändringarna, säger Marina Andrijevic.

Det finns stora regionala skillnader i ländernas möjligheter att hantera coronakrisen, och i de investeringar som de behöver göra för att få mer klimatvänliga energisystem.

– Det blir särskilt tydligt när vi ser till den relativa andelen av ländernas ekonomi. Till exempel har USA och EU ju avsatt mest medel för återhämtning efter pandemin. Men ser man till deras bnp så har de relativt sett de lägsta behoven av nya energiinvesteringar för att nå målen i Parisavtalet. Samtidigt har tillväxtekonomier som Indien än så länge lagt fram mindre pengar för ekonomisk återhämtning efter coronakrisen. Men där behövs större relativa investeringar, sett till bnp, om de ska kunna förse sin befolkning med pålitlig och ren energi till överkomligt pris. Den obalansen understryker verkligen vikten av internationella samarbeten.

IPCC, den gröna klimatfonden och andra institutioner som underlättar samarbeten och investeringar, överföringar, lånegarantier och direkt ekonomiskt stöd finns redan på plats.

– Vi behöver inte uppfinna hjulet på nytt och hitta på nya koncept

för hur vi ska samarbeta internationellt. Internationella samarbeten är förstås ett modeord, men det är verkligen nyckeln till att hejda klimatförändringarna. Det måste vara vårt gemensamma mål, för att rädda framtiden för min generation och för kommande generationer, vid den här avgörande tidpunkten, säger Marina Andrijevic.

Det måste vara vår viktigaste lärdom från coronapandemin.

– Vi har svåra och smärtsamma erfarenheter. Nu bör vi inte missa den chansen som erbjuds och som kommer att få långtgående konsekvenser när vi startar världens ekonomier på nytt.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

Karin Bojs: Brända hästar från Indien till Gamla Uppsala

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

De tidiga indoeuropéerna hade sina vanor. Såsom hästoffer med inslag av eld och sex, inklusive tidelag. Styrkta av nya dna-resultat tar humanistiska forskare ut svängarna.

För ett par månader sedan kom en bok om hästoffer från Uppsala universitet, skriven av arkeologerna Anders Kaliff och Terje Oestigaard: ”The great Indo-European horse sacrifice”. I veckan hade boken en central plats på ett seminarium anordnat av projektet Lamp, Languages and myths of prehistory.

Projektet Lamp, som är finansierat av Riksbankens jubileumsfond, handlar om tidiga indoeuropeiska språk och myter. Det skulle knappast ha varit möjligt att starta ett sådant projekt för några få år sedan. I många decennier, ända sedan andra världskrigets slut, har forskning om indoeuropéer levt ett undanskymt liv – anklagad för att vara nazistiskt anfäktad.

Det är förvisso sant att högerextremistiska miljöer i Nazityskland och annorstädes har missbrukat forskning om de så kallade arierna. Men kritiken har i många fall varit överdriven, felaktig och orättvis.
Ny dna-forskning, som har publicerats från år 2015 och framåt, har ändrat villkoren.
Dna-analyser från flera konkurrerande forskargrupper visar tydligt hur det skedde omfattande folkvandringar för några tusen år sedan. Dessa migrationer stämmer närmast perfekt med teorier som lingvister länge har haft om hur de indoeuropeiska språken spreds.
Från stäpperna i nuvarande södra Ryssland och Ukraina gick en tidig våg mot Europa med start för cirka 4 800 år sedan. Här uppstod nya kulturer som så småningom spred sig tillbaka till stäpperna.
För cirka 3 500 år sedan, rörde sig en ny våg av indoeuropéer söderut från stäpperna mot trakterna av nuvarande Indien och Iran.
Med denna kunskap i bakhuvudet tycker sig Kaliff och Oestigaard se mönster. Till exempel samband mellan den indiska traditionen ashwamedha (sanskrit för ”hästof-

fer”) och de många brända skärvstenarna i Gamla Uppsala. De tror att skärvstenarna är rester efter stora eldbål som ingick i liknande ceremonier.
Att hästoffer förekom i Skandinavien är belagt bland annat i runstenen Stentoftenstenen utanför Sölvesborg som är ungefär från 600-talet. Där berättas att HaþuwulfR offrade nio getter och nio hästar för ett gott år.
Det finns en rad andra skriftliga källor som var och en kan ifrågasättas, men som sammantaget pekar mot att hästoffer ingick i skandinaviska ceremonier.
Och det finns ett flertal hällristningar från bronsåldern som knappast går att misstolka. De visar tydligt män som utövar tidelag med hästar.
I den vediska ashwamedha-ritualen är det tvärtom. Där är det drottningen som hanterar den dödade hästens penis. (Liknande berättelser finns nämnda i texter från bland annat antikens Grekland.)
Från Indien finns ett flertal redogörelser om hur ett ashwamedha-offer går till, från tidiga vedaskrifter och framåt. En text säger till exempel att totalt 636 djur offra-

des. Bland dessa djur ingick bara en enda häst, som utgjorde kulmen på ceremonin.
Anders Kaliff och Terje Oestigaard påpekar att denna fördelning av djur gör uppgiften svårare för en arkeolog som vill belägga att till exempel Skeke och Gamla Uppsala i Uppland eller Aneby i Småland verkligen var scener för stora hästoffer redan under bronsålder. Från järnålder och vikingatid är det lättare, där finns många hästskelett bevarade från båtgravar. Och det verkar som om mäktiga män fick hingstar med sig i graven, medan mäktiga kvinnor fick en märr, enligt arkeologen Torun Zachrisson.
Kaliff och Oestigaard ser också paralleller till så kallad skeid – riggad kamp mellan två hingstar – och de Staffansritter som har förekommit in på 1900-talet.
Det går förstås att ifrågasätta kontinuiteten från hällristningarnas tidelag och vedisk ashwamedha till dessa nyare fenomen. Men man kan också se det som ett steg framåt att lingvister, religionsvetare och arkeologer tar in dna och ny naturvetenskap när de lägger sina pussel och formulerar vad som kan vara mest sannolikt.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se

Så kan Biden förlora trots sin ledning i mätningarna

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Opinionsmätningarna i USA visar att Joe Bidens ledning mot Donald Trump håller i sig – även i de delstater som väntas avgöra presidentvalet.

Men i samma läge 2016 hade Hillary Clinton ett ännu större övertag.

Allas ögon är fixerade vid opinionsmätningarna inför presidentvalet den 3 november. Allra mest vid de sajter som sammanställer mätningar och uppdaterar dem dagligen, som Real Clear Politics och FiveThirtyEight.

På nationell nivå förefaller Bidens ledning ointaglig. Här hade han på lördagen en övervikt på 8,9 respektive 10,5 procentenheter mot Trump på sajterna. Men detta är ju egentligen oväsentligt, eftersom en kandidat mycket väl kan vinna trots att han får färre röster totalt i hela landet – som Trump gjorde 2016.

Valet avgörs i stället i några få jämna vågmästarstater. Det var via sin oväntade seger i tre av dem – Wisconsin, Michigan och Pennsylvania – som Trump kunde ta sig till Vita huset för fyra år sedan. Men även i dessa delstater har Biden i dag vad som ser ut som en solid ledning, mellan 6 och 8 procentenheter mer än Trump. Även andra nyckelstater som Florida och Arizona ser ut att rösta demokratiskt med marginaler mellan 2

och 4 procentenheter, medan i läget Ohio är extremt jämnt.
Kan Biden alltså luta sig tillbaka och ta ut segern i förskott? Nej, knappast. Det finns mycket som kan gå fel ur hans synvinkel.
För det första är det oundvikligt att snegla på siffrorna från motsvarande tid 2016.
Och de är inga goda nyheter för Joe Biden: när RCP jämför sammanvägda siffror i sex vågmästarstater, bland dem just Wisconsin, Michigan och Pennsylvania, visar de att Hillary Clinton hade en ledning över Trump på 5,2 procentenheter 17 dagar före valet . Bidens nuvarande ledning i samma delstater är 4,5. Det går alltså sämre för honom än för Clinton just där han verkligen behöver vinna.
Och alla vet ju hur det gick för Clinton i valspurten.
Då invänder någon att hon drabbades svårt av en enskild händelse bara 11 dagar före det valet. Det var dåvarande FBI-chefen James Comeys beslut att återigen granska hennes mejl – en gåva till Trumpkampanjen som kan ha haft avgörande inverkan på valet.
Men vem kan utesluta att det även i år kommer en liknande ”okto-

beröverraskning” som drabbar Biden?
Republikanerna hade nog önskat att New York Posts avslöjande häromdagen, om ett mejl som påstods knyta Joe Biden till sonen Hunters affärer i Ukraina, skulle slå ner som en bomb och skada Demokraterna. Men nyheten har i stort sett blivit en flopp.
Bomben som skadar Biden kan också mycket väl utlösas av honom själv. Hans förmåga att göra bort sig när han talar var legendarisk redan i yngre år, och konservativa medier som Fox News fokuserar nu stenhårt på att lyfta fram alla eventuella felsägningar under kampanjen.
”Ny blunder från Biden – han säger att han ställer upp i ’val till senaten’ och verkar ha glömt bort Mitt Romneys namn” utropar kanalen i en rubrik på sin sajt.
Avsikten är förstås att cementera bilden av den 77-årige Biden som senil och olämplig som president.
Men det finns också andra potentiella problem med de opinionsmätningar som nu dominerar i nyhetsflödet. Många frågar sig helt enkelt om instituten verkligen kan visa rätt med tanke på hur fel de hade för fyra år sedan. Den

gången förutsåg de flesta korrekt att Clinton hade större stöd på nationell nivå. Men missade det skifte i vågmästarstaterna som gav Trump segern.

Kan samma sak hända igen?

Kanske. Visserligen har de flesta opinionsmätare förfinat sina analysverktyg, och ger i dag större vikt åt exempelvis vita arbetarklassväljare. Många av dem bytte parti sent i valrörelsen 2016 utan att någon såg det komma.

Det är också så att vissa Trumpväljare ser många opinionsmätare som representanter för motståndarsidan. När de får ett samtal från ABC/Washington Post eller CNN – som presidenten har stämplat som ”fake news” – kanske de helt enkelt lägger på luren.

Återstår poströstandet som i år kommer att bli rekordstort. Här har Biden ansetts ha en stor fördel eftersom demokratiska väljare är långt mer benägna att poströsta under pandemin. Preliminära data från exempelvis Florida visar också att bland dem som redan har röstat leder registrerade demokrater mot republikaner med 51 procent mot 29.

Men i Mellanvästern är det oväntat jämnt. I Ohio, där över 800 000 röster hade kommit in på lördagen, kom 47 procent av dem från registrerade republikaner mot 41 procent för demokrater. I Michigan är samma siffror 41–39 för registrerade republikaner, och i Wisconsin leder registrerade demokrater med 40–38.
Håller den trenden i sig är det ännu en dålig nyhet för Biden-kampanjen.
Ingmar Nevéus

Erik de la Reguera: Lärarnas roll i Frankrike gör det brutala mordet extra symbolladdat

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Ett islamistiskt terrordåd och ett existentiellt hot mot den franska republiken. Så beskriver Emmanuel Macron det brutala mordet på en 47-årig historielärare i en förort norr om Paris.

Läraren fick halsen avskuren – av allt att döma för att han visat satirtidningen Charlie Hebdos karikatyrer av profeten Muhammed för en grupp elever.

Paris.

Ingen institution i Frankrike är så symbolladdad som skolan.

Det är skolan och dess lärare som ska förmedla den franska republikens värderingar – de som står ingraverade över ingången till varje skolbyggnad: *liberté, égalité, fraternité* – frihet, jämlikhet, broderskap.

Lärarna har i uppgift att upprätthålla förbudet mot religiösa symboler i statliga skolor – som slöjor, kippor och krucifix. I praktiken förväntas de inte bara förmedla kunskap, utan uppfostra pojkar och flickor, oavsett bakgrund, till goda franska medborgare.

Det är mot den bakgrunden som man bör se fredagens brutala mord på den 47-årige historie- och geografiläraren i Parisförorten Conflans-Sainte-Honorine. Händelsen är fruktansvärd i sig. Läraren fick halsen avskuren. Åklagaren talar om en halshuggning.

Den 18-årige gärningsmannen – född i Moskva, med tjetjensk bakgrund – sköts till döds av fransk

polis några hundra meter från platsen. Han var då beväpnad med en luftpistol, hade fortfarande något som beskrivs som en köttyxa i handen och ska ha ropat ”Gud är stor”, innan han fälldes till marken av polisens skott.
Det som gör mordet så symbolladdat är det misstänkta motivet. För några veckor sedan ska den 47-årige historieläraren ha visat satirtidningen Charlie Hebdos omstridda karikatyrer av profeten Muhammed för en grupp elever, 13–14 år gamla. Läraren uppges ha sagt att de elever som kände sig kränkta av karikatyrerna hade tillstånd att lämna klassrummet. Tanken var att sedan ha en diskussion om yttrandefrihet.
En del föräldrar reagerade ändå upprört när de fick höra om saken. Några klagade hos rektorn och flera indignerade inlägg gjordes på sociala medier. Så långt var det hela inte särskilt uppseendeväckande. Sedan kom våldet.
På fredagskvällen lade någon – sannolikt gärningsmannen själv – upp en bild på Twitter som visar offrets sargade huvud. Kontot raderades, men enligt en poliskälla som tidningen Le Monde citerar fanns en text intill bilden:

”Macron, de otrognas ledare. Jag har avrättat en av dina helvetes-hundar, som har vågat förringa Muhammed.”

Nio personer har gripits misstänkta för att ha känt till mordplanerna – men utredningen är ännu i ett tidigt skede.

När president Emmanuel Macron besökte brottsplatsen sent i fredags kväll var han märkbart tagen. Han beskrev mordet som ”ett islamistiskt terrordåd ” och sa att den franska republiken står inför ”en existentiell kamp”.

– Jag vill säga till våra lärare: vi kommer att skydda er och står tillsammans med er, sa presidenten, som nyligen lanserade ett lagpaket för att bekämpa det han kallar separatism.

I fransk integrationspolitik – som i praktiken handlar om assimilering – har skolan länge setts som statens främsta verktyg. Macron vill stärka den funktionen ytterligare, och bland annat göra det svårt att undervisa barn i hemmet.

Det är inte alla lärare som är bekväma med den roll de tilldelats, och den franska statens metoder för medborgerlig fostran har stundtals fått kritik – inte minst

från vänster, bland annat av filosofen Michel Foucault.
Men dagen efter mordet präglades Frankrike av chock. Många lärare frågade sig om de kunde fortsätta undervisa som vanligt, och vid mordplatsen lade boende i förorten ned blommor.
– Det är hemskt, sånt här får inte hända. Man måste ha rätt att säga saker, oavsett vad folk tycker om det, sa Émeline, en mamma till en elev, till tidningen Le Figaro.
En åsikt många delade den här dagen.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Demonstranter utmanar brutala säkerhetsstyrkor

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Nigeria, Afrikas mest folkrika land med över 200 miljoner invånare, skakas av de största protesterna på decennier. Gatorna i huvudstaden Abuja och ekonomiska navet Lagos fylls

dagligen av tiotusentals demonstranter.
Vad som började med en protest mot polisvåld har vuxit till en generations krav på inflytande och missnöjesyttringen kan komma att spridas till fler länder i regionen.
Under mer än en veckas tid har gatorna i Lagos, megastaden vid sydvästra Nigerias Atlantkust, fyllts av tiotusentals demonstranter som i rörande solidaritet med varandra tagit risken att utmana säkerhetsstyrkorna som räknas till de mer brutala på kontinenten.
En video som visade en man som dödades av vad som tros ha varit medlemmar ur polisens specialenhet Sars fick spridning på nätet och var droppen som fick bägaren att rinna över för en hel generation nigerianer som tagit protesten till gatorna.
Sars, som står för ”Special Anti-Robbery Squad”, är en specialenhet som bildades på tidigt 1990-tal för att hantera grov kriminalitet, men har under åren anklagats för att använda samma maffialiknande metoder som de grupper den bildades för att bekämpa.

Under hashtaggen #EndSarsNow har människor världen över uttryckt sitt stöd för demonstranterna och en lång rad kulturprofiler har använt sitt inflytande för att rikta uppmärksamhet mot frågan. Och politikerna har låtit sig påverkas. I veckan upplöstes Sars av regeringen i huvudstaden Abuja. Men i samma stund som man meddelade att Sars skulle ersättas av en ny specialenhet, Swat, fortsatte protesterna.

Och nu handlar det inte längre bara om polisbrutalitet utan om en generation som kräver inflytande. Nigeria styrs av idel äldre män som sedan länge förlorat kontakt med de vanliga människorna på gatan. Detta demokratiska glapp illustrerades under årets coronakris när man införde strikta nedstängningar utan någon plan för att hjälpa dem som drabbats ekonomiskt.

Staten har förlorat 60 procent av sina intäkter på grund av det kollapsade oljepriset och frågan är nu hur Muhammadu Buhari, en 77-årig tidigare general som valdes till president 2015, ska kunna balansera ungdomarnas krav på en mer lyhörd stat och det faktum att denna stat i princip är konkurs-

mässig och inte har något som helst manöverutrymme för reformer.
Flera länder i regionen ser växande social och politisk oro i spåren av den ekonomiska krisen som orsakats av covid-19. Och Nigeria är Afrikas kulturella hjärta som producerar musik och film som konsumeras över hela kontinenten.
Av den anledningen är det sannolikt att vi kommer att se liknande protester på fler håll i regionen, inspirerade av demonstranterna i Lagos.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Risk att valresultatet utlöser våldsamheter

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Oavsett vem som vinner första omgången i Bolivias presidentval på söndag finns det en risk att resultatet kan utlösa en våg av våldsamheter.
Efter att Evo Morales och hans vänsternationalistiska parti

styrt landet i nästan 15 år försöker nu högern ta tillbaka makten.

Regeringens tidigare finansminister Luis Arce, 57, är den som utsetts av Morales till att möta motståndet till höger. En del opinionsundersökningar visar att han har chans att vinna redan i första valomgången, medan andra undersökningar visar att hans motkandidat, mittenpolitikern Carlos Mesa, 67, kan vinna. Med i valspurten finns också högerpopulisten Luis Fernando Camacho, 41, som bland annat representerar den vita överklassen på låglandet i Bolivia.

Även om mitten och högern gjort gemensam sak för att få bort det vänsternationalistiska MAS-partiet från makten är partiet fortfarande Bolivias största politiska rörelse. I den senaste undersökningen från opinionsinstitutet Ciesmori får Luis Arce stöd av 32,4 procent av väljarna medan Carlos Mesa får 24,5 procent av rösterna. I det läget – när ingen av kandidaterna får över 40 procent av rösterna med en tioprocentig ledning till nästa kandidat – går valet vidare till en andra omgång.

Den tredje kandidaten, Luis Fernando Camacho, får enligt mätningen 10,7 procent av rösterna och går inte vidare till en andra omgång. Vid en eventuell andra valomgång lär däremot hans väljare kunna avgöra valet eftersom de avskyr MAS-partiet. Röstar de på Carlos Mesa i sista omgången lär den landsflyktige Evo Morales tappa sitt inflytande i landet.
Den politiska krisen i Bolivia inleddes för ett år sedan när Morales försökte förlänga sin tid som president genom att fuska till sig segern i valet. Varken amerikanska staternas organisation OAS eller EU godkände valet som ogiltigförklarades. Senatens andra vice ordförande, den kristna politikern Jeanine Áñez, svors in som interimpresident och har sedan dess försökt hålla ett nyval trots coronapandemin. Áñez är också en av drivkrafterna till att Morales, som var president mellan 2006 och 2019, nu utreds för att ha haft sexuella relationer med minderåriga flickor. Áñez ställde upp som kandidat i presidentvalet men hoppade av för en månad sedan för att hon vill att mittenkandidaten Carlos Mesa får så många rös-

ter att han tar sig till en andra valomgång i slutet av november. Journalisten och historikern Carlos Mesa styrde Bolivia efter kravallerna som blossade upp 2003 när det visade sig att inkomsterna från landets främsta råvara – naturgasen – inte kom samhället till del. Den dåvarande presidenten anklagades för att ha slutit oförmånliga kontrakt och Carlos Mesa, som var hans vice president, tog över styret av landet. Han ledde Bolivia genom det kaos som senare gjorde Evo Morales till president. Under Morales tid vid makten avskaffades den diskriminering som gjorde det nästintill omöjligt för personer ur urfolksbefolkningen att bli domare, advokater eller läkare. Han nationaliserade naturgasen och gav Bolivia de högsta tillväxtsiffrorna i Sydamerika. Morales fördelade inkomsterna, men anklagades också för att ha använt statliga resurser till sina valkampanjer.

Henrik Brandão Jönsson

Fakta. Tidigare presidenten får inte ställa upp

Evo Morales får enligt valdomstolen inte ställa upp eftersom hans parti misstänks ha fuskat sist. Mo-

rales befinner sig i landsflykt i Argentina och får inte heller ställa upp i valet till senaten.

Nya attacker i kriget om Nagorno-Karabach

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Armenien/Azerbajdzjan. Flera bostadshus förstördes i en robotattack mot den azeriska staden Gjandzja under natten till lördag. Många döda rapporteras i angreppet, som skedde efter granat-

beskjutning av flera orter i den av armenier styrda utbrytarregionen Nagorno-Karabach.
TT-AFP-Reuters

Rekordtillslag avslöjade falkgömma i hamn

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Pakistan. 75 sällsynta falkar värda motsvarande nästan nio miljoner kronor – det rekordstora beslaget gjordes av Pakistans tullmyndighet vid ett tillslag i Karachi under lördagen. Vid tillslaget hittades

även ett exemplar av den sällsynta kragtrappen, en ökenfågel vars kött säljs på svarta marknaden.
TT-AFP

Sveriges utrikesminister i karantän efter möte

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

EU. Sveriges utrikesminister Ann Linde har satt sig i karantän i väntan på provsvar sedan hennes österrikiske kollega Alexander Schallenberg har testat positivt för coronaviruset.

Han uppges vara symtomfri, men samtliga i den österrikiska regeringen ska testas för covid-19 eftersom Schallenberg deltog i ett regeringssammanträde i onsdags. Schallenberg kan ha smittats i samband med EU:s utrikesministermöte i måndags.
TT-Reuters

Jordskredsseger för Jacinda Ardern

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Nya Zeeland. Jacinda Arderns popularitet har skjutit i höjden under hennes tre år på premiärministerposten i Nya Zeeland. Och nu har folket med all tydlighet sagt sitt: hon får sitta kvar i tre år till. När drygt 90 procent av rösterna hade räknats på lördagen hade Arderns parti Labour 48,9 procent av väljarnas stöd, medan

utmanaren Judith Collins parti hade 27.

TT

Sverige uppmanar Kina att frige Gui Minhai så att han kan återförenas med sin dotter och familj.

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Utrikesminister Ann Linde (S) upprepade på lördagen Sveriges krav på att Gui Minhai släpps fri och påtalar också att han är EU-

medborgare. Det har nu gått precis fem år sedan den svenske förläggaren fängslades i Kina.
TT

al-Assad auktionerar ut flyktingars mark

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Syrien. Jordbruksmark som ägs av motståndare till den syriska regimen som tvingas fly ska auktioneras ut till president Bahsar al-Assads anhängare.

Marken som bland annat utgörs av olivodlingar ägs av bönder som flytt till bland annat Idlib och Aleppo, som delvis kontrolleras av regimens motståndare. Assadregimen hävdar därför att jordbrukarna inte ens har rätt att låta släktingar som bor kvar i Hama att bruka jorden.

Saeed Alnahhal

Björn Wiman: Ordet som sir David inte sade i SVT:s ”Agenda”

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Sir David Attenborough är van vid miljöer med märkvärdiga djur. Men en svensk partiledardebatt i tv är otrampad mark till och med för honom.

I förra helgens debatt i SVT:s ”Agenda” visades ett klipp med den brittiske naturfilmarnestorn när turen hade kommit fram till klimatfrågan. Attenborough fick varna för hur skövlingarna av världens regnskogar får allt större konsekvens för livet på jorden och hur en stor del av havens korallrev nu är döda på grund av den globala uppvärmningen – alltihop dokumenterat i hans nya film ”Ett liv på vår planet” (finns på Netflix).
Kanske föreställde sig någon på SVT att 94-åringens allvar och osvikliga trovärdighet skulle ge debatten om vår tids stora ödesfråga djup och värdighet.
Det gick så där.
”Själva poängen är ju att inte förändra vår livsstil”, inledde en av partiledarna sorglöst. ”Vi ska ha goda liv även efter att vi klarat av klimatomställningen”, sade en annan. ”Vi ska alla bli ’klimathjältar’”, insköt en tredje.
Nej, sir Davids budskap tycktes inte ha gått fram. I stället målade de svenska politikerna fram bilden av ett framtida lyckorike där medborgarna strosar runt bland avdragsgilla laddstolpar, far kors och tvärs med ännu inte befintliga

elflygplan och lever lyckliga i alla sina dagar.

Några dagar efter debatten ser jag utställningen ”Arkadien – Ett förlorat paradis” på Nationalmuseum i Stockholm. I det idealiserade 1600-talsmåleriet finns förvisso inga laddstolpar, men desto fler lövträd, flodfåror och fridfullt betande djur – allt insvept i det mjuka, gulaktiga dis som uppstod när konstnärerna för första gången i historien upptäckte att luften i atmosfären inte alltid är genomskinlig.

Givetvis fanns detta paradisiska drömlandskap inte i verkligheten. Eftersom de inte kunde resa till det ”riktiga” Arkadien i grekiska Peloponnesos, som låg instängt i osmanska riket, fick de skönhetstörstande konstnärerna nöja sig med det befintliga landskapet utanför Rom – ett närmast obeboeligt ödeland, fyllt av malaria, stinkande träsk och rövarband. Ur denna miserabla miljö föddes sedan målningarnas skira skönhet, ungefär som den idylliska kuliss som Kalle Anka och Långben varje julafton fäller upp vid sin husvagn när de campar på en stinkande industritomt.

Kanske är det typiskt att de gamla föreställningarna om Arkadien aktualiseras nu, när världen som vi känner den är på väg att förstöras inför våra ögon. I slutet av utställningen på Nationalmuseum finns en serie mindre rum, där äldre konst blandas med moderna bilder av smog och industrilandskap som bekräftar den fundamentala insikt som 1600-talets målare gjorde: att luften inte är osynlig. Claude Monet menade exempelvis att det var smogen som gjorde London vackert, och Prins Eugens målningar av Stockholms inlopp från början av 1900-talet vore inte lika suggestiva utan röken från fabrikernas skorstenar vid Saltsjöqvarn. Det är människan som på allvar tagit plats i Arkadien. Också David Attenboroughs film är en berättelse om människans självvalda väg ut ur Edens lustgård. ”Naturen håller på att försvinna”, säger han ödesmättat i inledningen. ”Bevisen finns överallt. Det har hänt under min livstid. Jag har sett det med mina egna ögon. Det kommer att leda till vår undergång.”

De första scenerna kommer från Pripjat i Ukraina, spökstaden som står kvar efter katastrofen i det

närliggande kärnkraftverket i Tjernobyl 1986. Attenborough kallar det en plats märkt av ”fullständig förtvivlan”, eftersom det blivit ett monument över mänsklighetens förmåga att förlora allt vi behöver och allt vi värdesätter. ”Vi människor”, säger han, ”och inga andra på jorden, är mäktiga nog att skapa världar – och sedan förstöra dem.”

Tjernobyl beskrivs ibland som historiens mest kostsamma miljökatastrof. Men det som nu pågår kommer att bli långt mer djupgående. Klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald kan i slutändan få allt vi förlitar oss på att rubbas.

Av detta märks dock föga i debatten mellan de svenska partiledarna i SVT. En av dem anklagar regeringen för att de flesta människor inte kan köpa en elbil ”som kostar en miljon kronor eller mer” – ett oblygt försök att framställa klimatomställningen som ett projekt för en privilegierad elit.

Tyvärr är det precis tvärtom. Det är inte bensinskatten som kommer att ”göra livet surt för vanligt folk”, som det ibland heter i debatten. Det är klimatkrisen som kommer att göra det. ”Den kom-

mande katastrofen skulle oåterkalleligen minska livskvaliteten för alla som genomlider den och för kommande generationer”, menar David Attenborough.
Dessbättre har sir David även ett radikalt förslag till lösning som inbegriper ett ord som inte ens Jonas Sjöstedt kan yttra offentligt i dagens politiska landskap. ”Det kapitalistiska systemets excesser måste tyglas”, sade Attenborough i en intervju med BBC i veckan.
Är sir David Attenborough därmed en alarmist och vänsterpopulist? En klimathysteriker eller en domedagsprofet? Döm själv. Det enda han egentligen säger är att kostnaderna för att *inte* hantera klimatkrisen kommer att bli oändligt mycket högre än de som krävs för att göra det.
”Ett liv på vår planet” slutar bland ruinerna i den övergivna staden Pripjat, där livet har återvänt 34 år efter katastrofen. Betongbyggnadernas tak bågnar under växtlighet, små popplar och aspar har brutit igenom stenläggningen. Trädgårdar, parker och avenyer skuggas av ekar, granar och lönnar, med en undervegetation av prydnadsrosor och fruktträd. Runt omkring strövar välmående

populationer av tidigare sällsynta djur som rävar, älgar, hjortar, visenter och brunbjörnar.
Målarna som sökte 1600-talets Arkadien hade jublat. Inte heller här är luften osynlig.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Vart är USA på väg? Inför valet den 3 november skriver författaren Richard Ford om en tid när den stolta amerikanska demokratin tycks falla sönder. ”Vi har gjort allting här borta till en riktig soppa. Jag måste tro att det inte är för sent.”

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Jag är romanförfattare, men tvivlar på att jag uppfattar världen så värst mycket annorlunda än andra rimligt engagerade och någotsånär välinformerade medborgare. Jag vet definitivt inte mer än någon annan. Om det *skulle finnas* skillnader i livssyn mellan mig och en rörmokare eller en försäkringssäljare eller en grundskolelärare – fast jag kan ha fel i det också – så är det att jag som författare av påhittade historier är övertygad om att allt är möjligt; att hela vidden av potentiella erfarenheter är mycket större än allt vad historien eller logiken eller vårt vanetänkande någonsin kan rymma.

Det mesta av min tid ägnar jag åt att *inte* försöka föreställa mig vad som logiskt sett *borde eller skulle kunna* hända, utan vad jag kan *få* att hända, och att sedan göra det intressant och användbart. När man skriver romaner och noveller – och till och med essäer som den här – följer aldrig någonting säkert av någonting, och vad som helst kan följa av någonting. Dessbättre (eller, ibland, dessvärre) gäller det även livet självt – vilket också innefattar politiken.

Som ni kanske vet ska vi i USA snart gå till val för att avgöra vem som ska bli nästa president. Vi röstar också för att se vilket slags land USA är och kommer att bli, och vilket slags folk vi är. Om det låter som ett olustigt, vanskligt, kanske helt avgörande och definitivt rätt beklämmande ögonblick så är det just vad det är. Att en välplanerad och i lag grundad medborgerlig handling kan sätta så mycket på spel i ett högt utvecklat land är alarmerande.
Det vanliga inför ett val är att en sida har en vision av landet medan en annan sida har en något annorlunda vision, och att landet främjas oavsett vem som vinner. Denna relativa brist på dramatik är tråkig för somliga, men inte för mig. Om min sida förlorar brukar jag tänka ”då får det bli så” eftersom att rösta *över huvud taget* är ett sätt att bekräfta landet.
Båda visionerna bottnar trots allt i tämligen obestridda antaganden om nationen, antaganden som går tillbaka på dess många grundläggande övertygelser – dess ursprungsmyter.
Till dem hör i USA:s fall att lagstiftare och rättsväsende är skyldiga att kontrollera och balansera

den verkställande myndighetens stora maktbefogenheter. Till dem hör själva rätten att rösta, liksom valens okränkbarhet. Till dem hör förvissningen om att den som sitter vid makten inte utnyttjar sin position för egna ekonomiska syften. Den sortens principer utgör inte bara själva grundvalen, många av dem är också garantier mot tyranni och annan ledarskapsröta som inkompetens och kriminalitet, som annars riskerar att undergräva allmänhetens tillit.
I dagens USA uppfattar jag en paralyserad tystnad. Till och med mitt i denna perfekta storm av farligt nationellt tumult – en halsstarrig president som underblåser gatuvåld, protester i städerna, våldsamma orkaner och skogsbränder som förstör liv och egendom, en ekonomi i oreda, en pandemi som härjar okontrollerat – är det som om vi amerikaner bara väntar. Väntar på att få se vem som vinner – förstås. Men vi väntar också ängsligt på vad som ska hända därnäst. Som om det under den kaotiska ytan låg en tyst is som håller oss på plats.
Trots allt har de flesta amerikanska väljare nu bestämt vad de ska rösta på och bryr sig inte särskilt

mycket om att följa tv och tidningar. Covid-19 har tvingat på oss en annorlunda tidskänsla som gör att vi upplever allt som ett enda utdraget, kusligt nu. En ständig ström av förvirrande och lömska attacker uppifrån har nött ner vår känsla av integritet. Det som i sjuttiosex år varit mitt land befinner sig på ett underligt avstånd. Och det just medan vi närmar oss det mest ödesdigra val som någon nu levande amerikan har upplevt. På detta förbryllande och skenbara avstånd framstår USA mest som vilket annat land som helst – ett land som kan gå under. Inte ens under Vietnamkrigets värsta år, eller efter terrorattacken 11 september, upplevde jag något liknande.

Det känns med andra ord olycksbådande i USA. Det känns som om vi inte kan hålla på så här hur länge som helst, att vi borde göra mer för att hjälpa oss själva men att vi på något konstigt sätt är begränsade. Fötterna är fastfrusna. Man kan förstås säga att USA grundats på en märkvärdig idé – på tron att tretton – sedan tjugo, sedan trettio, sedan häpnadsväckande femtio – åtskilda geografiska enheter (våra stater) kunde och

skulle försöka anpassa sig till varandra tvärs över en överväldigande stor landmassa och sålunda bilda en nation; att den regerande makten skulle överföras fredligt och att den skulle agera steg för steg, på ett finkänsligt sätt, med respekt för gråzoner och tålamod inför komplexiteten i medborgarnas engagemang och de interna påfrestningar som uppstår ur oundvikliga meningsskiljaktigheter.

Som den amerikanska historikern Anne Applebaum har sagt om oss och andra, demokratier kräver tolerans. Och samma institutioner som skyddat oss mot tyranni tenderar också att lägga band på framtida regeringar genom att envist kräva att en konstitutionell sektor (exempelvis lagstiftaren) fungerar som reglerande övervakare. Det är alltså denna omständliga hantering vi kallar maktbalans. Och alltihop bidrar till att forma ett ganska stort, otympligt och lite väl förnuftsstyrt statsfartyg.

I all sin geniala men tröga eftertänksamhet har dessa våra institutioner ändå förmedlat ett (visserligen bristfälligt) förtroende för att statens angelägenheter ska

fungera tydligt och förutsägbart så att vi alla i lugn och ro kan ägna oss åt vårt. En kanadensisk vän till mig och min fru skämtade en gång och sa: ”Ni amerikaner är de enda som har tagit demokrati på allvar.” (Det var inte avsett som en komplimang.) Och jag svarade, helt korrekt: ”Ja. Det vill, säga, på sätt och vis. Antar jag. Visst.”
”På sätt och vis”, eftersom det med upplysningens övertygelser också följde ett brittiskt arv i form av en djup misstänksamhet mot regeringsmakt. Samt en medföljande besatthet vid äganderätten, som om bara själva marken är att lita på. Samt en misstro mot ömsesidighet, en otyglad och hemkokt främlingsfientlighet, en sötaktig och föga tilltalande religiositet och tron att man kan (och förmodligen bör) ”lösa” komplexa mänskliga problem genom att helt enkelt flytta någon annanstans, eftersom det fanns väldigt mycket annanstans att flytta till. Oberoende, som för USA började som ett mantra med vilket vi befriade oss från brittiskt förtryck för att bli än friare att ansluta oss till världen, har blivit ett slagord för obehaglig och inskränkt isolering.

Låter något av allt det här bekant? Kan man se ett välkänt ansikte ta form ur den bubblande, kemiska brygden?

Demokratier kan förstås misslyckas, och gör det. Läs Cicero, som våra grundarfäder en gång gjorde. Att en stor nation börjar förfalla är något som inte borde kunna ske lättvindigt. Men USA är ett ungt land, oprövat av tiden, och i de flesta avseenden varken särskilt självkritiskt eller självmedvetet. Bara tre krig – av vilka vi barbariskt nog bedrev ett mot oss själva, två mot våra närmaste grannar – har vi utkämpat inom våra egna gränser. (Vi tenderar att inte räkna de folkmordskrig vita förde mot sina infödda företrädare.) Med all vår frihet och våra ojämnt fördelade rikedomar tenderar vi därför att slarvigt och självbedrägligt ta vår suveränitet, vår stabilitet och vår redbarhet för givna. (Ganska många amerikaner tror fortfarande att vi vann Vietnamkriget!) Vår välbalanserade, konstitutionella grund skapar förutsättningar för att landet ska förbli storartat när de fungerar bra och alla ställer sig bakom idén (mindre statsingripanden plus större frihet är lika med lycka – det stora

amerikanska experimentet). Men samma konstruktion blir skör och riskerar att förtvina om den inte vårdas ömt. Så som den just nu inte vårdas ömt.

Europeiska vänner säger mig ofta – inte helt sanningsenligt, misstänker jag – att de ”brukar se hoppfullt på USA”. Dock bekymrar de sig för att vi nu svävar i fara. Jag ifrågasätter ibland deras oro. Inte så att de vill oss illa – inte nödvändigtvis. Det tycks mig bara som om de har mycket nog att oroa sig över i sina egna länder utan att bekymrat snegla mot mitt. Samt att kanske även de har gått på myten om ”amerikansk utvaldhet” som pastor John Winthrop predikade redan i 1600-talets Massachusetts. Men kanske missat att han för sina puritanska församlingsmedlemmar också förkunnade: ”Vi har alla folks ögon på oss. Så om vi handlar falskt mot Gud i det arbete vi tagit på oss och sålunda gör att han undandrar oss sin nuvarande hjälp, så ska vi bli ökända och till varnagel för hela världen.”

Med mindre bibliska ord: man ska inte tro att vi är undantagna från de olyckor som andra råkat ut för.

Den amerikanska historien har alltid varit en svajig roman under arbete där idén om vart alltihop till sist ska leda är osäker och ytterst provisorisk, och ganska mycket ska till för att allt ska hamna rätt och inte så mycket

väsentligt får gå fel innan den styr bort från något slags hoppfull grundintrig. De flesta anser att denna bristfälliga kvalitet är något gott. Men det finns andra uppfattningar.
Jag vet inte så mycket om protofascistisk auktoritarism – bara vad jag läst om i böcker – men det är ord som skrämmer mig. Jag vet dock att ett av dess första lömska och destruktiva drag är att den inte utger sig för att vara vad den verkligen är. I stället påstår den sig vara en direkt, snabb och rationell och oundviklig lösning på allt som plågar ett folk och ett land. På det sättet – och på många andra sätt – fungerar auktoritarismen tvärtemot demokratin, som kräver tid och tålamod för att fungera som bäst, värdesätter tolerans, uthållighet, fördröjer snabba belöningar för att så många som möjligt ska kunna del-

ta, ha sitt ord med i laget, få samhällsservice och beskydd.
Många av oss tror att auktoritarismen nu står på tröskeln till vår ganska sköra amerikanska demokrati, den som är så bra på att tänja och åter tänja på sig, men som i all sin smidighet (vanligtvis en dygd) också kan råka släppa in odjuret i rummet. Det finns alltför många tecken.
Auktoritarism är pseudoideologin där all makt och information strömmar uppifrån och ner mot medborgarna – vanligtvis från någon messiansk, manlig despotfigur. Den försöker ”avhjälpa” och misstolka de känslor av otillfredsställelse vi alla upplever som människor. Den gör det med en kaskad av desinformation om vad som orsakar vad här i världen, med giftiga utgjutelser som beskyller irriterande och okända främlingar för samhällets problem. Med ett falskt löfte om att ett oklart förflutet var bättre än samtiden; med den befängda tanken att lagen är till för andra; med fräckheten att det språk och den grammatik vi använder och som hjälper oss att hålla ihop oss som nation i själva verket betyder motsatsen till vad vi trodde att de be-

tydde. Att skränighet är ärlighet. Och att den civilisation vi skapat och levt i – så ofullkomlig den än må vara – är ytlig och oäkta och borde utplånas. Och alltihop för att despoten ska kunna behålla jobbet.

Än en gång måste jag fråga, låter något av det här bekant? Kan man börja skönja ett mänskligt ansikte i den orange vätskan? Och får det ansiktet oss att tro att mannen bakom det anser att precis vad som helst kan följa av någonting bara för att han säger det? Om det inte får oss att tro det kanske vi inte är uppmärksamma nog.

Så, ja, jag är rädd. Det är vad allt det här kokar ner till. Jag har inte gått på utvaldhetsmyten och känner mig nedtystad och lätt desorienterad och arg på mig själv. Det får mig att förstå vad invånare i tredje världens länder upplever när de i tre dagar går genom bushen för att lägga sin enda valsedel för att avsätta en ledare som suttit vid makten i decennier. Jag tänker på vilken oerhörd och osannolik lyckträff det var att USA över huvud taget uppfanns en gång – hur många stjärnor som måste ha linjerat, hur många magiska personligheter och intellekt och stora

andar som måste ha samlats, hur mycket historia som måste ha förståtts, hur mycket förutseende som måste ha uppbringats. Hur mycket optimism och fantasi och behärskning som krävts. Vi kan inte göra om det om vi nu låter det falla sönder.

Donald Trump (och märk väl, det är första gången jag nämner honom), han må vara en protofascist eller något av allt annat han skulle kunna vara – ett elakt barn, en Frankenstein som snubblar omkring i ett mörkt, obekant rum (som då är USA). Men Donald Trump är förstås egentligen bara ett förbryllande symtom på en djupare liggande amerikansk sjuka som bottnar i ilska, frustration, besvikelse, rädsla, en våldsam historia, bestående av maktlöshet, men också motvilja mot det USA vi alla bidragit till. Vi medborgare hyser inte alla dessa känslor hela tiden. Men i varje givet ögonblick kan vi uppleva några av dem, även om de flesta av oss kan hantera dem utan att vilja slita landet i stycken. När jag skrev i början att vi nu ängsligt väntar på att få se vad för slags folk och land vi är, menade jag att vi väntar på att få se hur vi ska hantera det som vi

och vårt land inte längre kan bortse ifrån.
Fransmannen Alexis de Tocqueville, som lärde känna det unga Amerika, skrev 1838 att ”hälsotillståndet i ett demokratiskt samhälle kan mätas genom kvaliteten i de handlingar som utförs av enskilda medborgare”. Jag skriver här som en individ tillhörande arten enskilda medborgare. Det finns fler som tror på det jag tror på än det finns av den andra sorten. Så jag hoppas att de Tocqueville fortfarande har rätt och ser fram mot den dag då jag ska rösta och åter bli del av det stora experimentet. Vi måste lyckas den här gången. Så mycket är säkert. Kom ihåg, än en gång… ingenting följer nödvändigtvis av någonting. Vi har gjort allting här borta till en riktig soppa. Jag måste tro på att det inte är för sent att göra något åt det.

Richard Ford

25 historiker och författare: Sverige får inte tiga om rättsövergreppet mot Jurij Dmitrijev

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Den ryska historikern och människorättsaktivisten Jurij Dmitrijev dömdes nyligen till 13 års fängelse efter ett av vår tids värsta rättsövergrepp. Som demokratiskt land är Sverige skyldigt att verka för hans frigivning, skriver 25 historiker och författare i ett upprop.

I den ljusa karelska sandskogen några timmar norr om Petrozavodsk står korsen tätt mellan de slanka tallarna. Upptrampade stigar vindlar ut i skogen mellan grunda fördjupningar i terrängen, somliga utmärkta med vanlig småsten. Det är avrättningsgropar. De är över 200 stycken. Hela skogen är en enda stor massgrav. Under 14 månader arkebuserades över 9 000 fångar av den sovjetiska säkerhetstjänsten under ”Den stora terrorn” 1937–38. 58 nationaliteter är representerade.

”Människor, döda inte varandra”, lyder texten på den stora minnesstenen vid ingången.
Platsen heter Sandarmoch. Den är i dag både en officiell minnesplats och en plats för de efterlevande att besöka för att minnas sina döda. Många av plaketterna är handgjorda. Mannen som spårade upp platsen och som sedan inledde det tidsödande arbetet att identifiera de döda heter Jurij Dmitrijev.
Lika viktigt som att avslöja brotten som begicks här är att ge tillbaka offren deras namn, deras identitet. Först då kan de i decennier undangömda avrättningsgroparna i de karelska skogarna bli till platser för läkning. Först då blir det möjligt för de efterlevande att finna sina döda, och på så vis berätta sin egen livshistoria.
Dmitrijev är lokalhistoriker och ordförande för den karelska avdelningen av människorättsorganisationen Memorial. För en vecka sedan dömdes han av Högsta domstolen i Petrozavodsk till 13 års fångkoloni ”med sträng regim” efter en serie rättegångar som redan gått till historien som ett av vår tids värsta rättsövergrepp i Ryssland. Det råder inget tvivel om att processen mot Dmitrijev

ytterst har politiska bevekelsegrunder. Det är i dagens Ryssland inte ofarligt att berätta om Stalintidens brott.
Så har det inte alltid varit. Efter Sovjetunionens sammanbrott öppnades KGB-arkiven, och när Dmitrijev i slutet av nittiotalet upptäckte Sandarmoch kunde han arbeta med stöd av myndigheterna. År 2000 fick avrättningsplatsen status som kulturminnesmärke. På den årliga minnesdagen för repressionens offer den 5 augusti höll myndighetspersoner tal. Det gör de inte längre.

I dagens historieskrivning är Sandarmoch dubbelt oönskat. Platsen är plötsligt oförenlig med den officiella minnespolitiken, och Dmitrijev själv hör till dem som tagit tydlig ställning mot den ryska politiken, bland annat i Ukraina. Så pågår också sedan ett par år, parallellt med processen mot Jurij Dmitrijev själv, en myndighetsorkestrerad kampanj, avsedd att ändra platsens historiska innebörd. Utan stöd i vetenskaplig forskning har det så kallade Militärpatriotiska sällskapet, som sorterar direkt under ryska Kulturdepartementet, iscensatt utgräv-

ningar, avsedda att ”bevisa” att det är platsen för finska massavrättningar av sovjetiska soldater under andra världskriget.
”The past is never dead”, skrev Faulkner. ”It’s not even past.”
Med domen mot Dmitrijev har det ryska domstolsväsendet, och i förlängningen den ryska statsledningen, öppet ställt sig som arvtagare till de mörkaste sidorna i den moderna ryska historien – de som skrevs av Stalins NKVD.
Återigen ser vi hur politiker världden över försöker kontrollera den historievetenskapliga forskningen, hur fakta sätts på undantag och forskare hotas. Om vi som lever i en demokrati inte förmår försvara en sanningens arkeolog som Dmitrijev ger vi de andra tolkningsföreträde – de som anser att bara deras ideologiskt stympade version av historien ska tillåtas. I förlängningen betyder det att människor förbjuds att ta del av sitt eget samhälles historia och att de som utsatts för övergrepp och utrotning görs osynliga. Vi vet så väl var den sortens historiesyn slutar. På platser som Sandarmoch. Och vi, på olika sätt yrkesverksamma inom historikerfältet, kräver härmed att Sverige som

demokratiskt land verkar för hans frigivning och att saken lyfts till alla de europeiska fora där hans sak kan försvaras. Tiger vi om detta har vi själva börjat tiga ihjäl rätten till en fri forskning och allas rätt till sin historia.

Undertecknarna.

Ronny Ambjörnsson, professor emeritus i idéhistoria, Umeå universitet, Lars M Andersson, lektor i historia, Uppsala universitet Henrik Arnstad, historiker och författare Jesper Bengtsson, ordförande Svenska PEN Henrik Berggren, författare och historiker Peter Englund, historiker och ledamot av Svenska Akademien Stig Fredrikson, journalist och författare Kristian Gerner, professor emeritus i historia, Lunds universitet Yvonne Hirdman, professor emerita i historia, Lunds universitet Arne Jarrick, professor emeritus i historia, Stockholms universitet Klas-Göran Karlsson, professor i historia, Lunds universitet Karin Kvist Geverts, docent i historia, Kungliga biblioteket Ola Larsmo, författare och ledamot i PEN Internationals sty-

relse Heléne Lööw, docent i historia, Uppsala universitet Mikael Nydahl, översättare Elisabeth Rachlew, professor emerita KTH, ordförande Akademiernas kommitté för mänskliga rättigheter . Grethe Rottböll, ordförande Författarförbundet Kim Salomon, professor emeritus i historia, Lunds universitet Niclas Sennerteg, författare och journalist Maria Sjöberg, professor i historia, Göteborgs universitet Michael Sohlman, ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien Gunnar Wetterberg, historiker och författare Sven Widmalm, professor i idéhistoria, Uppsala universitet Maria Ågren, professor i historia, Uppsala universitet Klas Åmark, professor emeritus i historia, Stockholms universitet

Även en liten utomjording kan låsa upp ett universum

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Den som inte kittlades av nyheten från Venus atmosfär har bara inte förstått vad som står på spel.

Den här texten har jag skrivit förut men bara en gång. Jag får väl bygga om den lite. Det blir svårare nästa gång och det bekymrar mig redan för jag kan inte bara sluta skriva den, inte så länge människor omkring mig rycker på axlarna åt nyheter som kan låsa upp de största frågor människan ställt.

Var kommer vi ifrån?

Är vi ensamma?

Någon kanske vill lägga till en tredje fråga, den om meningen med livet, men den betraktar jag som besvarad. Det börjar ändå bli rätt uppenbart att ingen mening finns, bara ett hål som var och en av oss behöver fylla med sitt eget svar i kampen mot alltings poänglöshet. Och varje svar är rätt. Det här till exempel: meningen är att

fortsätta leta efter svaret på de två första frågorna.
Var kommer vi ifrån?
Är vi ensamma?
Det bjuder kanske ingen omedelbar tröst för den som inte är direkt inblandad i sökandet men det är i alla fall en avgrund med en botten. Båda frågorna har svar. Lika säkert som att en bortslarvad cykelnyckel ligger någonstans. Det är inte säkert att du hittar den men den kan hittas. En svag liknelse kanske för cykelnyckeln kan ju vara nedsmält eller sprängd av någon gåtfullt motiverad terrorist men du förstår vad jag menar.

De flesta av oss kan nog enas om att de där två frågorna kittlar mer än alla andra frågor. Det är åtminstone omöjligt att inte bry sig. Eller?
I mitten av september kom nyheten om att någonting oväntat hittats i Venus atmosfär. Mänskligheten sträckte genast på sig, precis som den gjorde när vetenskaparna hade hittat någonting oväntat på Mars i september 2015. Då var det flytande vatten. Nu en gas, fosfin, som här på jorden bara framställs av små levande organismer och större mänskliga kemister som kokar metamfetamin.

(Det är fosfin som Walter White framställer för att döda Koyama i husbilen i första säsongen av tv-serien ”Breaking bad” – kroppen som senare hamnar i Jesse Pinkmans badkar.)
Förekomsten av denna gas kan alltså betyda att det finns liv (eller ”meth-labs”) i Venus atmosfär. Det kittlar förstås. När ordet liv delar rubrik med andra planeter sträcker mänskligheten på sig. Men precis som för fem år sedan tappade många intresset så fort de förstod att man behöver ett mikroskop för att se det eventuella livet bakom rubriken.

Det är begripligt. Mikroorganismer kittlar inte. Vårt eget solsystem var en mer spännande plats innan det uppdagades att de andra planeterna inte hyser några främlingar som kan prata med oss (eller åtminstone döda oss med laser). Det är ingen slump att det görs så få science fiction-filmer om bakterier.
Det breda ointresset för mikroskopiska utomjordingar kapslades perfekt av min kroniskt rymdtrötta DN-kollega Malin Ullgren för fem år sedan: ”Jaså, det kan finnas ett förkylningsvirus på Mars.” Hon behövde bara byta planet för

att uppdatera sin suck i september 2020.
Jag ser det som ett misslyckande. Jag har ändå försökt förklara för henne att man inte kan vara så ointresserad. Inte om man begriper vad som står på spel: att även en mikroskopisk alien skulle leda oss närmare svaret på en av de två största frågorna.
Var kommer vi ifrån?
Är vi ensamma?
Det är viktigt för mig att du förstår varför, Malin. Så vi tar det igen.
Om vi skulle hitta en levande organism i Venus atmosfär (eller i de underjordiska rännilar som kanske finns kvar av de forna haven på Mars) (eller i Jupiters förmodat vattenfyllda måne Europa) kan analysen av den organismen egentligen bara mynna ut i två svar.
1. Den är släkt med oss. Och är den släkt med oss är den släkt med allt liv vi känner till. Allt som lever på jorden i dag har ju ett gemensamt ursprung – du är släkt med både dinosaurierna och basilikan – men vi vet inte var eller hur det började. Om den lilla utomjordingen visar sig vara släkt med oss kan vi närma oss svaret

på den första frågan. Det är nämligen inte omöjligt att vi kommer från Venus eller Mars, att livet började någon annanstans och sedan ”smittade” jorden genom kollisioner i det unga solsystemet. Vi kan vara etniska marsianer eller veneriska migranter (en bekant språkvetare rekommenderar ”venuriska” men jag vill inte låta mig övertygas). Eller så uppstod livet på en planet i omloppsbana kring en sedan länge exploderad stjärna och då kan det bli problem att hitta cykelnyckeln. Men den ligger någonstans.

2. Den är inte släkt med oss. Vilket i praktiken skulle betyda att hela universum är fullt av liv. För om liv kan hända två gånger på en så liten yta som ett solsystem kan vi utan vidare dra slutsatsen att det händer överallt bland de hundratals miljarder planeterna och månarna i vår egen galax – som är en av hundratals miljarder galaxer i det lilla avsnitt av universum vi kan se härifrån.

Om de två största frågorna som människan ställt alls kittlar dig kan du inte vara ointresserad av en liten bakterie från en annan planet. För den som får tillfälle att

lägga den lilla utomjordingen under mikroskopet kommer att hitta en nyckel. Till den ena eller den andra frågan.

Andrev Walden

En dansk kock infiltrerade världens mest slutna land

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Att Nordkorea kringgår FN:s sanktioner har man ju vetat. Och detta världens mest slutna land är som alla andra diktaturer; framför allt behändigt för kamraterna som befinner sig högst upp i hierarkin

och kan sko sig på alla andra. Det unika är att detta fångats på film. Sådan är premissen för dokumentären ”Mullvaden” (SVT): En förtidspensionerad dansk kock bestämmer sig för att infiltrera den nordkoreanska staten, tillsammans med en skrupelfri affärsman spelad av en tidigare fransk främlingslegionär och knarklangare. Med hjälp av en Nordkoreavänlig investerarpajas i Spanien lyckas han ta sig hela vägen fram. Statstjänstemän presenterar en lista med priser på missiler och tungt artilleri. De föreslår en ö i Uganda, där man med ett hotell som täckmantel kan bygga en underjordisk knark- och vapenfabrik. Kan affärsmannen tänka sig en triangelaffär, där han hjälper till med frakten av olja? Kanske kan han även skicka vapen till diktaturen i Syrien?

Det hålls möten med representanter för Ugandas myndigheter, som lovar att flytta en hel by med folk. Invånarna tutas i att det ska byggas ett sjukhus på platsen, och en skola, och de hälsar kocken och affärsmannen med rungande applåder. Planritningarna över lokalerna hämtar kocken på Nordkoreas ambassad i Sverige. Jo, det är

på riktigt. Men det känns osannolikt. Och förunderligt naivt, i all sin skitighet.
Kocken filmar ibland med dold kamera, men oftast öppet, och han ifrågasätts aldrig. Han känner rätt personer förstås, och är dekorerad med flera medaljer för den lojalitet han uppvisat genom att lägga upp insmickrande videor om Nordkorea på Youtube. Därmed tar den som kritiserar honom en personlig risk. Men det är en sak hur en dysfunktionell kommunistisk förtryckarstat fungerar. Det intressanta är att också den undre världen visar honom denna märkliga öppenhet, och tillit vad gäller topphemligheter som strider mot internationell lag.
De ser honom som en vän, på inga meriter alls. De mest opålitliga bedragare litar blint på honom. Och det gör också slutscenerna så jobbiga: när han ringer upp den där skojaren i Spanien för att berätta att han gått bakom ryggen på honom. Åh, vad han våndas. För det här har ju varit hans identitet i tio år. Mitt i alla lögner finns förstås något av honom själv.
Han är så mystisk, denne förtidspensionerade kock. Och vem är han nu, när han inte längre är

Mullvaden? En person som har gjort ett modigt arbete, är svaret. Jag hoppas att han och de andra filmmakarna kommer att belönas rikligt för sin insats.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

”EU:s utrikespolitik måste prioritera smittskydds-frågor”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

DN. DEBATT 201019

Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv. Smittskydd har historiskt sett inte varit en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det måste ändras. EU

bör nu ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar, skriver EU-parlamentariker (MP) och pandemiforskare.

Långt ifrån alla säkerhetshot är militära. Coronapandemin visar att vår säkerhetspolitik måste ha ett mycket bredare perspektiv för att kunna skydda våra medborgare. Smittskydd har historiskt sett inte ansetts vara en prioriterad fråga inom utrikes- och säkerhetspolitiken, men i dagens globala värld måste detta ändras för att uppnå verklig säkerhet. Vi anser att EU bör ta ledartröjan för att skapa en global ordning som tar smittskydd på större allvar.

Det finns flera frågor där EU som en global aktör skulle kunna göra stor skillnad. En av de viktigaste utmaningarna för att undvika framtida pandemier är att förbättra den internationella djurhållningen. Ungefär 60 procent av alla smittämnen som drabbar människor kommer från djur och pandemier beror vanligen på att virus sprids från djur till människa. Djurmarknader där vilda och tama djur blandas på en liten yta är särskilt problematiska, men även den internationella djurin-

dustrin behöver förändras i grunden för att skydda folkhälsan. I likhet med exempelvis klimatfrågan behövs kraftfulla internationella insatser för att åstadkomma en förändring.
Antibiotikaresistens är ytterligare ett exempel där en kraftfull utrikespolitik är helt nödvändig för att garantera medborgarnas säkerhet. Vi går med stormsteg mot en utbredd antibiotikaresistens, där människor dör av infektioner vi i dag egentligen kan behandla. EU och Sverige försöker därför på olika sätt minska användningen av antibiotika.
EU:s arbete på hemmaplan är viktigt, men faktum är att huvuddelen av de resistenta bakterierna är importerade från delar av världen med långt allvarligare problem med antibiotikaresistens. I en global värld blir antibiotikaresistens i länder som Thailand, Indien och USA mycket snabbt problem även för oss. EU:s regler för antibiotika riskerar därför att bli slag i luften om de inte samtidigt följs upp av en kraftfull utrikespolitik.
Vi föreslår av dessa skäl ett antal åtgärder som skulle förbättra EU:s utrikespolitik på smittskyddsområdet:

1 Gör smittskydd till en huvudprioritering för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s globala strategi för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik behandlar utförligt områden som exempelvis fred, militära hot och cybersäkerhet medan pandemier bara nämns i en enda mening. Antibiotikaresistens nämns inte alls. För att EU:s specifika strategier mot antibiotikaresistens och pandemier ska bli framgångsrika måste detta prioriteras även i EU:s övergripande strategi inom utrikespolitiken. EU bör utveckla sin roll som pådrivare inom globala ödesfrågor som klimat och fred genom att göra smittskydd till en av EU:s absoluta huvudprioriteringar i utrikespolitiken.

Ett problem är att smittskydd och antibiotika i dag oftast ses som en hälsofråga eller som en del av EU:s utvecklingsarbete. Det är självklart välkommet att EU:s hälso- och biståndsministrar förstärker det internationella samarbetet inom sina respektive områden. Detta arbete skulle dock förstärkas avsevärt om det låg en större utrikes- och säkerhetspolitisk tyngd bakom åtgärderna. Genom en mer genomtänkt utrikespoli-

tisk och säkerhetspolitisk strategi skulle EU kunna åstadkomma förebyggande åtgärder mot pandemier och antibiotikaresistens i stor skala och även ge större tyngd till de internationella samarbeten som redan pågår på smittskyddsområdet.

2 Sätt press på länder med ansvarslös djurhållning och antibiotikaanvändning. För att en sådan strategi för smittskydd ska vara framgångsrik är stärkt utvecklingsarbete och internationellt hälsosamarbete viktiga delar, men inte hela svaret. Det har inte alltid varit brist på kunskap, internationellt samarbete eller resurser som varit orsaken till att hälsorisker uppstått. Ibland verkar situationen runt de djurmarknader i bland annat Kina, Sydostasien och Afrika som uppmärksammats under coronakrisen snarare bero på ointresse för frågor kring hälsa och djurskydd från auktoritära regimer.

I en sådan situation är det genom att EU via sin diplomati sätter press på berörda länder som kan skapa en meningsfull förbättring. Det var det kraftfulla internationella trycket som ledde till att flera kinesiska städer åtminstone

tillfälligt stängde sina djurmarknader, vilket visar att traditionell diplomati kan bli en viktig pusselbit i det förebyggande arbetet mot pandemier. Om smittskyddet ska tas på allvar inom utrikespolitiken behöver fler verktyg i den diplomatiska verktygslådan komma till användning.

3 Ställ tuffare handelskrav på djurhållning och antibiotika.

Handelspolitiken är ett viktigt verktyg för att förbättra smittskyddet, inte minst eftersom att EU:s handel med kött och läkemedel många gånger driver på problemen. EU bör använda sin roll som världens största handelsblock till att bana väg för en högre standard på djurhållning och användning av antibiotika.

EU bör i frihandelsavtal sätta tuffare krav på ansvarsfull användning av antibiotika och bättre djurhållning. Flera nya frihandelsavtal innehåller numera bestämmelser om åtgärder mot antibiotikaresistens men kraven behöver bli tuffare, det allmänna smittskyddsperspektivet måste inkluderas och implementeringen stärkas upp. Inhemsk lagstiftning och handelspolitik bör gå hand i hand för att skapa ett så stort ge-

nomslag som möjligt. Eftersom EU är den största importmarknaden för över 100 länder, sätter EU:s inhemska regler ofta ett stort internationellt avtryck.
En avgörande faktor är att EU verkar för minimerade utsläpp av antibiotika till miljön vid läkemedelsproduktion. En mycket stor andel av antibiotikaresistensen i länder som Indien beror på utsläpp av antibiotika från läkemedelsindustrin. Det är inte rimligt att EU-länder importerar antibiotika som tillverkas på ett sätt som riskerar att göra den oanvändbar i framtiden. En striktare kontroll av importerade läkemedel i EU är därför helt nödvändig.
4 Driv på för ett globalt avtal för smittskydd och antibiotikaresistens. Det behövs ett starkt internationellt avtal i kampen mot antibiotikaresistens och smittskydd, på samma sätt som i dag finns på klimatområdet. EU bör driva på för ett juridiskt bindande avtal där världens länder förbinder sig att minska riskerna för kommande pandemier och utbredd antibiotikaresistens. Eftersom både förebyggande av pandemier och antibiotikaresistens till stor del har sitt ur-

sprung i bristande djurhållning är det lämpligt att dessa frågor regleras i samma avtal.
Att kommissionens ordförande Ursula von der Leyen pekade ut internationellt samarbete, FN, WHO och G20 som viktiga för att motverka både den nuvarande och kommande pandemier i sitt state of the union-tal nu i september var bra. Men nu är det upp till bevis.
För att EU ska bli en trovärdig röst i utrikespolitiken behöver EU städa framför egen dörr. EU måste minska användningen av antibiotika och skapa en mer ansvarsfull djurhållning på hemmaplan. Detta kan bland annat ske genom åtgärder som skatt på kött, striktare krav på djurskyddet och en förändrad jordbrukspolitik. Men ingen av dessa åtgärder kommer att skydda EU-medborgarna mot framtida pandemier och antibiotikaresistens om EU saknar en trovärdig strategi inom utrikespolitiken.

Alice Bah Kuhnke (MP), EU-parlamentariker, vice ordförande i gröna gruppen

Jakop Dalunde (MP), EU-parlamentariker, ledamot av EU-parlamentets Indiendelegation
Pär Holmgren (MP), EU-parlamentariker, ersättare i jordbruksutskottet, i EU:s utskott för djurtransporter och i EU-parlamentets Kinadelegation
Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar vid Uppsala universitet och Akademiska sjukhuset

Turkiet vill bli stormakt men kan hamna i klorna på Kina

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Den senaste tiden har Turkiet visat stormaktsambitioner: vapenskrammel mot Grekland, militära insatser i Syrien, Libyen samt i Azerbajdzjan.
Är det konturerna av ett nytt osmanskt rike vi ser – eller hål-

ler Turkiet i själva verket på att hamna i armarna på Kina?

Turkiet är på offensiven och expanderar just nu sitt inflytande på flera fronter.

Och det sker i första hand med militära medel. Gärna med referenser till det osmanska riket, världshistoriens mäktigaste muslimska statsbildning.

Bara under de senaste månaderna har Turkiet spelat huvudrollen i två uppmärksammade internationella konflikter:

I mitten av juli blossade den gamla konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan upp på nytt. Fiendskapen handlar om enklaven Nagorno-Karabach i Azerbajdzjan. Etniska armenier tog kontroll över Nagorno-Karabach under ett krig som pågick mellan 1988 och 1994 och kostade uppemot 30 000 människoliv.

I de senaste stridigheterna har omkring 600 människor dödats. Just nu råder en skör vapenvila. Men tonläget är hätskt. Turkiet stöder Azerbajdzjan och kräver att Nagorno-Karabach hamnar under azerisk kontroll. Enligt uppgifter från flera tillförlitliga medier har Turkiet skickat stridande från sina allierade i Syrien till konflikten,

men detta avfärdas av Turkiets president Erdogan.
Den 10 augusti skickade Turkiet forskningsfartyget Oruç Reis, eskorterat av krigsskepp, för att leta efter naturgas i omstridda vatten strax söder om den grekiska ön Kastellorizo. Det ledde till högljudda protester både från Grekland och EU. Men också till grekiska och turkiska militärövningar. Oron för öppet krig är verklig: Tysklands utrikesminister Heiko Maas har sagt att ”Grekland och Turkiet närmar sig avgrunden”.

Turkiet var även inblandat i en konflikt i ett annat Medelhavsland, nämligen Libyen.
I det oljerika och glesbefolkade Libyen pågår ett inbördeskrig mellan Libyens internationellt erkända regering, GNA, och krigsherren Khalifa Haftars styrkor, som går under samlingsnamnet Libyens nationella armé, LNA.
Strax efter årsskiftet började Haftars trupper en offensiv mot huvudstaden Tripoli, där GNA-regeringen har sitt säte. Men Haftar tvingades till reträtt. Det berodde på att GNA:s styrkor fått förstärkning av syriska legosoldater och

turkiska militärrådgivare som Turkiets regering skickat dit. Dessutom försvarades Tripoli av turkiska militära drönare.
Lägg därtill kriget i Syrien, där Turkiet sedan flera år har karvat ut ”säkerhetszoner” på syriskt territorium och finansierar större delen av den väpnade syriska oppositionens motstånd mot president Bashar al-Assads regim. Det är också här Turkiet rekryterar legosoldater till andra konflikter.
Offensiven i somras i norra Irak, där Turkiets armé gått in och etablerat ”tillfälliga” baser, är en annan omtvistad turkisk militäraktion. Intrånget i Irak försvaras med att den turkisk-kurdiska självständighetsrörelsen PKK har baser inne i den kurdiska delen av Irak.
Bara den senaste veckan har det dessutom hänt saker på norra Cypern, där Turkiet håller en utbrytarregim under armarna. Turkiska soldater som är stationerade på Nordcypern öppnade badorten Varosha som legat i ingenmansland sedan Turkiets invasion år 1974 delade önationen i en turkcypriotisk och en grekcypriotisk del.

En effekt av denna vitt spridda aktivism är att Turkiet hamnat på kant med internationella organ och allianser som EU och Nato. Betänk då att det inte är alls länge sedan som Turkiets främsta ambition var att få ett heltäckande medlemskap i EU. Och att Turkiet har varit medlem i Nato ända sedan 1952, och har en av försvarsalliansens starkaste arméer. Långt in på 2010-talet var ledordet för Turkiets utrikespolitik ”noll problem med grannarna” – en ofta citerad slogan som myntades av landets dåvarande utrikesminister Ahmet Davutoglu .

Vad är då motivet till Turkiets expansionslusta och förmodade aggressivitet? För en vecka sedan var president Erdogan på statsbesök i Qatar för överläggningar med emiren Tamim bin Hamad al-Thani. I samband med besöket gav Erdogan en stor intervju med den engelskspråkiga dagstidningen The Peninsula.

Av intervjun framgår att Erdogan betraktar Turkiet som något av Natos ”städgumma”. Den turkiska armén tar sig an obekväma uppgifter, som att hålla Ryssland stången i Syrien och försvara den internationellt erkända regeringen

i Libyen. Turkiets anspråk på territorialvatten i Medelhavet ser president Erdogan som logiska och odiskutabla.
Turkiet har för övrigt lilleputtriket Qatar som en bundsförvant. Qatar vid Persiska viken är sedan tre år tillbaka inblandat i en konflikt med sina grannar Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.
De anklagar Qatar för att stödja islamiströrelsen Muslimska brödraskapet.
Turkiet däremot har en militärbas i Qatar och ett gemensamt militärkommando med qatariska armén. President Erdogans maktparti AKP står Muslimska brödraskapet nära.
Jämförelsen med osmanska riket har dragits upp åtskilliga gånger den senaste tiden. Men alla bedömare tycker inte att den är relevant.
Ayca Alemdaroglu, som leder Turkietprogammet vid Stanforduniversitetet i Kalifornien, är en av de mest respekterade kännarna av turkisk utrikespolitik.
– Jag tror inte att målet med Turkiets militära stridslystnad är att återskapa det osmanska imperiet. Det uttrycket är snarare en metafor, en bild som används i propa-

gandasyftet för inhemsk konsumtion, säger hon till DN och fortsätter:
– Glöm inte hur det ser ut i Turkiet i dag. Alla opinionsundersökningar visar på ett sviktande stöd för presidentens AKP-parti. Ekonomin går dåligt: Turkiet har drabbats hårt av covid-19-pandemin som slagit undan benen för turismen, en av de viktigaste ekonomiska sektorerna. Valutareserven minskar, handelsunderskottet ökar och valutan rasar.
– I mina ögon hänger Turkiets iver att expandera tätt ihop med de problem som president Erdogan möter på hemmaplan. Han behöver stärka sitt folkliga stöd och det gör han med en nationalistisk utrikespolitik.
Ayca Alemdaroglu argumenterar för att Erdogan driver Turkiet i händerna på Kina – att landet till och med blivit ”en kinesisk klientstat”, som hon och en forskarkollega uttrycker det i ansedda tidskriften Foreign Policy.
– Det är ett faktum att Kina seglat upp som en viktig aktör i Turkiet. En kinesisk statsägd bank beviljade Turkiet 3,6 miljarder dollar i krediter häromåret. Kina är Turkiets näst största importland, efter

Ryssland, och det har tecknats minst tio stora samarbetsavtal mellan Turkiet och Kina de senaste åren.
– Jag tror att Turkiet kommer att fortsätta att stärka sina band med Kina, vilket nödvändigtvis inte är dåligt. Turkiet är ju i desperat behov av nya möjligheter att få in pengar till statskassan.
– Men närmandet till Kina visar ju med all tydlighet begränsningarna och motsättningarna i Erdogans - anspråk på att regera ett land som han vill betrakta som en muslimsk stormakt, säger Alemdaroglu.
Erik Ohlsson

Manifestation efter lärarmord

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Paris. Tiotusentals demonstrerade på söndagen i Paris och runt om i Frankrike till försvar för yttrandefriheten och för att protestera mot det brutala mordet på den 47-årige historieläraren Samuel Paty.
– Alla måste ha rätt att kritisera och driva med religioner, sa 65-

årige Didier, som demonstrativt höll upp ett nummer av satirtidningen Charlie Hebdo.
Samuel Paty hade i början av oktober visat en klass med 13- och 14-åringar Muhammedkarikatyrer som underlag för en diskussion om yttrandefrihet.
I fredags höggs han ihjäl av en 18-åring som ansåg att läraren förringat islams profet. Gärningsmannen sköts till döds av polis kort efter attacken.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Sanktioner för misstänkta mordförsöket lär inte bita

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Analys

Inte mycket tyder på att EU:s och Storbritanniens nya sanktioner mot Ryssland för det misstänkta mordförsöket på Putinkritikern Aleksej Navalnyj

kommer att påverka landets beteende.

Tidigare sanktioner har inte gjort det.

När den ryska ex-spionen Sergej Skripal och hans dotter förgiftades med det sovjetiska kemiska stridsmedlet novitjok i den engelska staden Salisbury 2018 malde EU:s kvarnar långsamt. Då tog det nästan ett år innan EU beslutade sig för straffsanktioner mot den ryska militära underrättelsetjänstens ledning.

Denna gång har EU agerat betydligt snabbare, på mindre än två månader.

Navalnyj insjuknade akut samband med en valturné i Sibirien den 20 augusti, och blev efter två dagar evakuerad till ett sjukhus i Berlin. Inom några veckor fann ett tyskt militärt laboratorium att han exponerats för en variant av nervgiftet novitjok.

Efter att Navalnyj hade vaknat upp ur sin koma sade han i den första intervjun (till tidskriften Der Spiegel den 1 oktober): ”Jag hävdar att Putin låg bakom brottet, och jag har ingen annan förklaring till det inträffade”.

Tysklands förbundskansler Angela Merkel, som besökte den ryske

politikern vid hans sjukbädd på sjukhuset Charité i Berlin, kommenterade: ”Navalnyj är ett offer för ett brott som syftade till att tysta honom”.
Vem Merkel här utpekade rådde ingen tvekan om. Inte heller att hon med sin gest stärkte Navalnyjs ställning som Rysslands främste oppositionspolitiker. EU-sanktionerna riktas inte bara mot höga spionchefer som FSB-chefen Aleksander Bortnikov och två biträdande försvarsministrar. Även två nära medarbetare till Putin som båda är knutna till presidentkansliet har talande nog listats. Det handlade om personer som det enligt EU finns anledning att tro ska ha deltagit i planeringen av attentatet mot Navalnyj. Och den brittiska regeringen, som inte längre räknar sig till EU-familjen, hängde på och förklarade att man ska tillämpa samma sanktioner.
Putins talesperson Dmitrij Peskov fördömde sanktionesbeslutet som ”en medvetet ovänskaplig åtgärd mot Ryssland”. Utrikesminister Sergej Lavrov sade att Moskva kommer att svara med proportionella åtgärder.
De öst-västliga politiska relationerna har därmed nått en ny bot-

tennivå. Inte minst visar Merkels tydliga markeringar att stämningen mellan Tyskland och Ryssland, som tidigare haft något av en särställning, blivit kyligare. Frågan är dock: Har denna typ av sanktioner, som riktas mot enskilda höga ämbetsmän, någon verklig effekt?
En som tvivlar är Navalnyj. I intervjun i Der Spiegel hävdade han att sanktioner inte är särskild kännbara så länge man fortsätter att låta Rysslands elitskikt nyttja allt vad Europa har att erbjuda. Navalnyj menar att de trots alla sanktioner har en ganska bekväm tillvaro i väst:

– Det Putin bryr sig om är makt och att personligen berika sig, och dessa två saker är oskiljaktiga. Hur många miljarder kan han ge till sina döttrar och vänner? Det skulle skada dem om Europa sätter gränser och konfiskerar deras tillgångar.
På frågan om han anser att EU ska stoppa naturgasledningen Nord Stream 2 till Tyskland svarar Navalnyj undvikande, men slår fast att han motsätter sig sanktioner mot Ryssland som helhet:
– Vad vi behöver är sanktioner mot specifika gärningsmän, och jag kan säga, de skulle välkomnas

av 95 procent av det ryska folket. Då skulle de som tjänar på det korrupta systemet inte längre kunna njuta av livet i Berlin.
Också den brittiske Östeuropakännaren och statsvetarprofessorn Mark Galeotti är skeptisk till att sanktionerna skulle påverka Rysslands politik.
I The Moscow Times skriver han att ”de alla tillhör en regim som förgiftar, skjuter eller på andra sätt straffritt siktar in sig på sina fiender”. Och han tillägger att sanktionerna inte kommer att skada Kreml eller påverka dess framtida handlande.
Michael Winiarski

Anna-Lena Laurén: Allt tyder på att kriget om Nagorno-Karabach kan bli en långvarig konflikt

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Den andra vapenvilan på en månad som har ingåtts i Nagorno-Karabach bröts på några minuter. Allt tyder på att kriget inte får något snabbt slut.

När oroligheterna bröt ut i Nagorno-Karabach för ungefär en månad sedan var det många som trodde att situationen snabbt skulle lugna sig. Området tillhör enligt folkrätten Azerbajdzjan, men har kontrollerats av Armenien sedan ett blodigt krig i början av 1990-talet. Efter vapenvilan 1994 har sporadiska stridigheter brutit ut med jämna mellanrum. Länderna har inget fredsavtal och kriget har i praktiken hela tiden stått för dörren.

Sedan den 27 september är de fientliga angreppen tillbaka. Minst 750 personer har dödats. Vapenvilan som bröts natten till söndagen är den andra som ingåtts på kort tid – och som gick upp i rök lika snabbt. Armenien säger att Azerbajdzjan kränkte vapenvilan efter fyra minuter, Azerbajdzjan att Armenien gjorde det efter två. Händelseutvecklingen under den senaste månaden visar klart och tydligt att någon snabb fred i området inte är att vänta. Tidigare skärmytslingar har slutat i mer stabila vapenvilor relativt snabbt. Azerbajdzjan har under de senaste åren gjort några mindre återerövringar av i praktiken oviktiga ter-

ritorier, men slutat försöka avancera efter några veckor.
Mycket tyder på att Azerbajdzjan den här gången är redo att löpa linan ut. Den azerbajdzjanska presidenten Ilham Alijev säger öppet att Azerbajdzjan är berett att ta tillbaka med militärt våld det man inte kan få förhandlingsvägen. Till saken hör att Armenien kontrollerar inte bara Nagorno-Karabach, utan även stora områden i anslutning till bergsprovinsen, sammanlagt 15 procent av Azerbajdzjans territorium. Hundratusentals flyktingar i Azerbajdzjan har inte kunnat återvända till sina hemtrakter på 26 år. Trycket på den azerbajdzjanska diktatorn att få ett slut på detta förödmjukande tillstånd är starkt.
Att Azerbajdzjan har satt in legosoldater från kriget i Syrien är enligt Thomas de Waal, en av världens främsta experter på området, nu så gott som bevisat.
Stödet från Turkiets aggressiva president Recep Tayyip Erdogan ger Baku råg i ryggen, samtidigt som Moskva, Armeniens traditionella allierade, alltjämt visar upp ett påfallande kallsinne gentemot den armeniska premiärministern Nikol Pasjinjan.

Både Armenien och Azerbajdzjan har gjort sig skyldiga till att beskjuta civila områden med tungt artilleri. Bägge sidor uppvisar en påfallande stor nervositet. På varje verklig eller inbillad provokation svarar man direkt och oproportionerligt. Ingendera sidan tror på förhandlingar, bägge är i praktiken övertygade om att militärt våld är det enda som motparten i grund och botten respekterar.
Det här kriget kan fortsätta i månader. Azerbajdzjan väntar på två saker: antingen på att Armenien ska vara redo för verkligt betydande eftergifter, eller på ett eventuellt militärt genombrott. Armenierna i Nagorno-Karabach har den strategiska fördelen av att vara högre placerade, och de kommer att försvara sig till sista man. De är sämre utrustade än den azerbajdzjanska armén, men försvarsviljan är hundraprocentig. Det är svårt att tänka sig att Ryssland skulle förbli passivt om det verkligen börjar se ut som att Azerbajdzjan återtar Nagorno-Karabach. Än så länge verkar dock Moskva vänta och se vad man kan få i utbyte av Pasjinjan.

Anna-Lena Laurén

Man kan gifta sig, bara inte med flera tusen gäster.

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

New Yorks guvernör Andrew Cuomo apropå att myndigheterna har stoppat en bröllopsfest som skulle ha hållits i dag, måndag. Anledningen – brudparet och deras familjer väntade uppemot 10 000 gäster till festen.
New York har för närvarande, med hänvisning till coronapandemin, en gräns på 50 personer vid sociala sammanhang. TT-AFP
TT-AFP

2,2

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

miljoner annonser har hittills stoppats på Facebook och Instagram inför det amerikanska valet i november Det säger Nick Clegg, Facebooks ansvarige för globala frågor, i en intervju i franska tidningen Journal du Dimanche .

Utöver de stoppade annonserna har 120 000 inlägg raderats och 150 miljoner inlägg har fått en varningstext om att de innehåller missledande information. Annonserna och inläggen har gemensamt att de har försökt förhindra eller försvåra röstande.

TT-AFP

Civila dödade i bombdåd

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Afghanistan. Minst tolv civila har dödats i ett bombdåd i staden Feroz Koh i centrala Afghanistan. Över 100 skadades när bilbomben briserade.
Målet för attacken var enligt myndigheterna polishögkvarteret i Feroz Koh, som är provinshuvudstad i Ghor.

Den afghanska presidentens kansli pekar ut talibanerna som skyldiga till dådet.
TT-AFP

”Fattiga länder låses vid fossila bränslen”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Världsbanksgruppens stöd till fattiga länder riskerar att låsa in dessa i ett fossilt beroende, enligt en ny granskning.

Det är Naturskyddsföreningen och organisationen Recourse som har undersökt Världsbanksgruppens energisektorstöd till Nigeria, Moçambique och Myanmar – tre länder där stora delar av befolkningen är utsatta för klimatförändringarna, samtidigt som de saknar tillgång till energi.

– Granskningen visar att man fortsätter finansiera investeringar i fossila bränslen i stället för att göra det som ofta är både snabbare, billigare och bättre för fattiga människor – att satsa på småskalig, förnybar el, säger Karin Lexén, generalsekreterare för Naturskyddsföreningen.

Hon är kritisk till att Världsbanksgruppen prioriterat stöd till utveckling av fossilgas, framställning av olja och projekt som ska

öka exporten av kol samtidigt som samtliga tre länder har gott om både sol och vind – goda förutsättningar för förnybar energi.
– De här länderna behöver utvecklas så att fler fattiga människor får tillgång till el, men i stället för att direkt investera i förnybar energi, som oftast är billigare, så låser man in länderna i ett fossilt system under lång tid. Det bromsar klimatomställningen.
Sverige är en av Världsbanksgruppens 189 medlemsstater. Organisationens främsta mål är att utrota extrem fattigdom, vilket görs genom lån, rådgivning och bistånd. Tidigare i år höjde regeringen Sveriges stöd, som nu uppgår till 9,3 miljarder för en treårsperiod. Men biståndsminister Peter Eriksson (MP), håller inte med om att svenska skattepengar går till projekt som ökar fossilberoendet i världen.
– Det är inte så att banken generellt sett skulle prioritera fossila investeringar, det är en rent felaktig analys. Man håller på att avveckla satsningen på fossila bränslen och har helt slutat med kol. En väldigt liten del går fortfarande till gas, men totalt sett är

det förnybart man satsar på, säger Peter Eriksson.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

Myndighet ger grönt ljus för Boeings ”olycksplan” 737 Max

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Boeings ”olycksplan” 737 Max stämplas som flygsäkert av den europeiska flygsäkerhetsmyndigheten EASA.

Efter utförliga tester i september meddelar EASA nu att de förändringar som Boeing gjort av modellen 737 Max gör den tillräckligt säker för att tas i trafik före årets slut. Det rapporterar Bloomberg.

– Vår analys visar att det här är säkert, och att den nivå av säkerhet som nås är tillräckligt hög för oss, säger myndighetens vd Patrick Ky till Bloomberg.

Samtidigt kräver EASA sedan tidigare att Boeing utvecklar en syntesisk sensor, som blir ett krav för den större modellen Max 10. Sensorn ska göra modellen ännu säkrare, och beräknas vara klar om två år.

– Det vi diskuterade med Boeing är det faktum att med en tredje sensor skulle vi kunna nå ännu högre säkerhetsnivåer, säger Patrick Ky till nyhetssajten.

Det var i mars 2019 som flygplansmodellen Boeing 737 Max belades med flygförbud. Ett fel i programvaran gjorde att planet överstegrade, vilket resulterade i två flygkrascher och 346 människors död.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

Så är det att leva som homosexuell i en ”hbtq-fri” zon

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Var tredje medborgare i Polen bor i städer som har förklarat sig vara ”hbtq-fria zoner”. DN:s *Michael Winiarski* har besökt staden Krasnik, där aktivister vittnar om mordförsök, medan borgmästaren hävdar att homofobi inte existerar.

– Det syns kanske inte, men inuti mig vill jag skrika. Jag blir avhumaniserad, säger studenten Cezary Nieradko.

Nyligen gick Cezary Nieradko, en ung man som studerar psykologi, till ett apotek i Krasnik för att köpa ut medicin mot sitt hjärtflimmer. Men kvinnan bakom disken viftade bort honom.

Det tog inte någon lång stund innan det slog honom varför han blev nekad att handla: Expediten uppfattade honom som homosexuell. Människor som han behand-

las alltmer nedsättande i polska småstäder. Och många av dessa orter har legitimerat denna fördomsfullhet genom att anta deklarationer som tar avstånd från ”hbtq-ideologi”.
Tillbudet på apoteket var ändå ett jämförelsevis lindrigt fall. De som är hbtq-personer är ofta rädda och de känner av hatet, ibland på ett subtilt sätt, ibland öppet och brutalt.
– En av mina homosexuella vänner berättade för mig att hans pappa hade försökt att strypa honom. Faderns spärrar hade släppt sedan Krasniks fullmäktige antagit deklarationen mot hbtq, säger Cezary Nieradko.
– Vår borgmästare hävdar att det inte finns någon homofobi i Krasnik, men mordförsöket har nu hamnat i domstol.
Trångsyntheten har drabbat Cezary Nieradko på flera sätt. På religionstimmarna i skolan sade prästen att homosexualitet är ondska. När han var tonåring sade en läkare till honom att hans homosexualitet är en sjukdom som botas med böner.
När vi går ned på gatan för fotografering tittar sig Cezary Nieradko oroligt omkring. Han är känd

som aktivist och vill inte att hans adress ska bli känd. Som homosexuell känner han av ett underliggande hot. Ändå vågar han framträda i massmedier med sitt namn.
Han kom ut under gymnasietiden och fick stöd av sina föräldrar. Han har levt med det så länge att han säger att han har vant sig. Men i maj 2019 antog kommunens fullmäktige en resolution om att Krasnik motsätter sig något som kallas för hbtq-ideologi. Dussintals polska orter följde efter och antog likalydande resolutioner, och de betecknades därefter allmänt som ”hbtq-fria zoner”.
– För mig och mina icke-heterosexuella vänner var det som att få en hink iskallt vatten hälld över sig. En käftsmäll som var avhumaniserande för mig och mina vänner.
Zonen är inte något som går att se eller ta på. När vi kör in i Krasnik finns inga fysiska barriärer eller id-kontroller. Inte ens någon skylt som kungör att denna lantliga avkrok några mil söder om Lublin har en särskild status. Det ser ut som vilken småstad som helst i

östra Polen. Folktomt, slitna låga hus, igenbommade butiker.
Men det är en *zon fri från hbtq*, eller den engelska varianten ”lgbt”, som i Polen används om homo- och bisexuella och transpersoner.
Själva ”zon”-begreppet gör att det finns något i luften som påminner om Nazitysklands strävan efter att bli ”judefritt” eller de ”Whites only”-skyltar som fanns i USA:s rasåtskilda sydstater.
– Nej, det syns kanske inte, men inuti mig vill jag skrika. Jag blir avhumaniserad. Det är med sådana idéer som de tyska nazisterna började; att det fanns saker att korrigera, att man kunde bota homosexualitet. Ska de bygga nya koncentrationsläger för hbtq-personer, eller ska de utnyttja de gamla som fanns här i närheten, undrar Cezary Nieradko, med anspelning på de närbelägna tyska förintelselägren Majdanek, Sobibor och Belzec.
Det styrande konservativa etablissemanget i Polen, såväl det kyrkliga som det politiska, har riktat elden mot personer som inte har ”traditionell sexuell läggning” eller lever i enlighet med ”polska familjevärderingar”.

Det är inte homofobi, hävdar förespråkare för hbtq-zonerna. De säger att vad folk gör i sovrummet är en privatsak. De motsätter sig bara ”hbtq-ideologin”, som de anser vara minst lika farlig som den under kommunismen förhärskande marxism-leninismen.
En enstämmig kör av företrädare för det regerande högernationalistiska partiet Lag och rättvisa (PIS) har beskrivit homosexuella som perversa och sjuka.
Och president Andrzej Duda förklarade under valkampanjen:
– Man försöker intala oss att det (hbtq) är människor, men det är en ideologi,
Han fick medhåll av den högerradikala justitieministern Zbigniew Ziobro.
Den katolska kyrkans ledning angav tonen med hårda angrepp mot homosexuella. Under en gudstjänst sommaren 2019 kallade Krakows ärkebiskop Marek Jędraszewski den regnbågsfärgade flaggan för en smitta, jämförbar med kommunismens röda:
– Den röda pesten sprider sig inte längre på vår jord. Men det finns en ny smitta, som vill behärska

våra själar, hjärtan och sinnen. Inte den röda, marxistiska, bolsjevikiska, utan den regnbågsfärgade.

Biskopens attack kom mindre än två veckor efter att högernationalistiska slagskämpar gått till våldsamt angrepp med påkar och stenar mot en marsch för jämlikhet i den östpolska staden Bialystok. Kort därpå började den högerextrema tidningen Gazeta Polska att dela ut klistermärken med texten ”hbtq-fri zon”, som sattes upp i flera städer.

Varken Jędraszewski eller någon annan hög katolsk ledare förklarade hur det budskapet går ihop med kristna värden som medkänsla, tolerans, barmhärtighet och kärlek till nästan.

Polens nyutnämnde utbildningsminister Przemysław Czarnek, som länge profilerat sig som homofob, anslöt sig till kampanjen: ”Vi måste försvara oss mot hbtq-ideologin och sluta upp med att lyssna på idiotin om mänskliga rättigheter och om någon sorts jämlikhet. Dessa människor är inte likvärdiga med normala människor.”

Kritiken från utlandet mot den ökade diskrimineringen av hbtq-personer i Polen har dock tilltagit. Nogent-sur-Oise i norra Frankrike, vänort till Krasnik, har börjat dra öronen åt sig. Staden fryste i februari ett samarbete som har funnits sedan 2004 och nu överväger man att avbryta det helt. Allvarligare är ett öppet brev från 50 ambassadörer stationerade i Warszawa där de uttrycker ”stöd för alla ansträngningar att höja medvetenheten i samhället om problem som rör lesbiska, gaya, bisexuella, transsexuella och intersexuella”. I brevet heter det också:

”Mänskliga rättigheter är universella och alla, inklusive lgbt-personer, har rätt att fullt åtnjuta dem. Det är något som var och en bör stödja”.

En av undertecknarna av det kraftfulla brevet var USA:s ambassadör Georgette Mosbacher. Mosbacher tillsattes av Donald Trump, vilket bör vara särskilt plågsamt för president Andrzej Duda och PIS-ledaren Jarosław Kaczyński. Den polska regeringen har distanserat sig från EU och i stället försökt hålla sig väl med

Trumps USA. PIS idé att döpa en ny USA-bemannad militärbas i Polen till ”Fort Trump” ser många som ett exempel på hur de polska ledarna PIS krälar för den amerikanske presidenten.
Lite genant var också att ambassadörerna från Kroatien, Serbien, Montenegro, Ukraina, och Albanien fanns bland de som läxade upp Polen – tidigare ett demokratiskt föredöme.
”Zonerna” har spridit sig som en löpeld över Polens mindre städer, kommuner och län och omfattar nu 31 procent av Polens befolkning. Utbredningen har registrerats av ”Atlas nienawiści” (Hatets atlas), som sammanställs av en grupp polska aktivister.
När jag går upp till kommunhuset i Krasnik för att tala med Jan Albiniak, partilös fullmäktigeledamot på högerkanten och en en av initiativtagarna till ”zon”-resolutionen, tar han omvärldens klander med ro.
Han motiverar sitt ställningstagande:
– Vi vill inte ha denna hbtq-ideologi. Men några ”hbtq-fria zoner” finns inte i Polen eller Krasnik. Att säga det är en lögn. Det skulle innebära ett slags förbud att ta sig in

i staden, och det finns inte, säger Jan Albiniak.
Hans bild av denna ”hbtq-ideologi” är att den vill påtvinga barn sexualundervisning, vilket är liktydigt med pornografi, och det leder till en tidig sexualisering av små barn. Han menar att relationer mellan personer av samma kön är socialt skadliga, eftersom de bidrar till en fördjupning av den demografiska krisen. Han hävdar också – utan belägg – att barn som adopterats av samkönade par kan löpa större risk att bli utsatta för pedofiler.

– Par av samma kön kan inte heller ersätta barnets medfödda, biologiska behov av att ha såväl en far och en mor, fortsätter han.
Han framhåller att Krasniks deklaration inte innehåller några intoleranta eller diskriminerande bestämmelser.
– I Krasnik finns det inga exempel på diskriminering av någon på grund av kön eller sexuell läggning. Polen har varit ett tolerant land i århundraden.
Trycket att dra tillbaka deklarationen har ökat på sistone, bland annat genom att den norska utrikesministern har sagt att de plat-

ser i Polen som har infört ”hbtq-fria zoner” inte kommer att få pengar från den så kallade Norge-fonden.
Namnet till trots handlar det inte bara om norska pengar. Fonden skapades 2004 då Norge, Island och Liechtenstein – som inte är medlemmar i Europeiska unionen – förband sig att stödja de nya EU-medlemmarna i Öst- och Centraleuropa i utbyte mot att få ingå i EU:s inre marknad. Polen är den största förmånstagaren. Ett stopp drabbar Krasnik hårt, eftersom man är på gång att få motsvarande 110 miljoner kronor i bidrag, en väldig summa för en stad med 35 000 invånare.
– Vi ser det som en politisk utpressning baserad på lögnen om ”hbtq-fria zoner”. Om lagen respekteras finns det ingen anledning till oro, säger Jan Albiniak.
Cezary Nieradko har försökt att få fullmäktige att dra tillbaka deklarationen. Han fick hjälp av Pawel Kurek, sin tidigare gymnasielärare och oberoende liberal ledamot, men det röstades ned. Första gången i februari, sedan i september 2020.
– Vi hoppades att deklarationen skulle dras tillbaka av etiska skäl,

samtidigt som många var oroliga för att Krasnik skulle förlora pengarna från Norgefonden, säger Pawel Kurek.
Han tror att bilden av Krasnik har skadats kraftigt, vilket hittills har inverkat menligt på bidragen från Norgefonden, men också lär avskräcka utländska företag att satsa på staden.
– Majoriteten av invånarna här är konservativa, men inte homofoba. PIS utnyttjar människors okunskap, vilket skadar de som inte är heteronormativa. Och det gör att Polen kompromettеras inför omvärlden och stegvis kommer att knuffas ut från den europeiska gemenskapen.
Agnieszka Lenart, ledamot för vänsterpartiet SLD, ser ”hbtq-zonerna” som ett försök av den styrande kristna högern att skaffa sig en ny fiende att enas mot. Som om den handfull icke-heterosexuella personer som finns här skulle hindra människor att fritt utöva sina böner.
– Dessa ledamöter tänker att de slåss för Gud och kyrkan. Men som kristna borde de vara mer öppna och barmhärtiga. Det är inte en flodvåg av hbtq som kommit för att dränka oss, som vi

måste låsa ute. Jag är djupt skakad av detta, flera hbtq-personer har vänt sig till mig, de trakasseras och är rädda, säger Agnieszka Lenart.
Nu är hon orolig för att Krasnik får en pariastämpel.
– Det kan bli så att ingen vill ha med oss att göra. Vi måste försöka bli av med bilden av oss som homofober och medeltidsmänniskor.
När jag talar med borgmästare Wojciech Wilk medger han att hbtq-deklarationen innebär en svår kris för bilden av hans stad.
– Den är inte på minsta sätt lagligt bindande, men visst har en del av våra invånare känt sig utpekade. Ändå påstår jag att det inte finns någon stark stämning mot homosexuella här.
Som om det inte räckte med anti-hbtq-beslutet deklarerade Krasniks fullmäktige också samtidigt sig som ”5G-fri zon” och ”wifi-fri zon”. Motviljan mot elektronisk kommunikation fick många att klia sig undrande i huvudet.
– Hela Polen skrattar åt Krasnik, säger borgmästaren, som själv ser ut att kunna hålla sig för skratt.
Sedan dess har fullmäktige dragit tillbaka 5G-stoppet.

Wojciech Wilk utesluter inte att fullmäktige även backar från hbtq-deklarationen vid ett kommande möte.
Cezary Nieradko är mindre optimistisk. Han minns att när fullmäktige röstat för att behålla anti-hbtq-deklarationen möttes det med ovationer i salen.
– Det var en hyllning till dumheten.
Nu är han rädd för sin partners skull. Själv skulle han gärna gå hand i hand med sin pojkvän.
– Jag skulle klara det, men han är inte så hårdhudad. Och om han kommer ut är hans karriär på universitetet förstörd. Han vågar inte visa sig med mig. En av hans kollegor tvingades sluta två dagar efter att han kom ut. Han hade inget val.

Michael Winiarski

Ett kluvet land

Polen är ett djupt splittrat land – politiskt, kulturellt och ideologiskt – i två nästan lika stora hälfter. Klyftan går mellan generationer, stad och land, och olika delar av Polen. Det sedan 2015 regerande nationalkonservativa partiet Lag och rättvisa (PIS) vann mycket

knappt parlamentsvalet 2019 och presidentvalet 2020.

PIS har styrt i fem år

Under fem år vid makten har PIS tagit flera steg för att underminera rättsstaten och demokratin. Målet tycks vara en fundamentalistisk katolsk stat som vänder ryggen mot EU.

Så undermineras demokratin

På dagordningen finns ett totalt abortförbud.

Kyrkan ska tillåtas att skydda präster som våldtar barn. Och hbtq-personer ska fortsatt få diskrimineras.

Partiet har förvandlat public service-medierna till rena megafoner för regeringen.

Den tidigare självständiga Författningstribunalen har fyllts med lojala PIS-anhängare.

Högsta domstolen har rensats från de mest erfarna och oberoende domarna, vilka har ersatts med partitrogna politruker.

PIS partiledare Jaroslaw Kaczynski vill strypa de ännu självständiga, icke-statliga massmedierna och ta kontroll över lärosäten och kulturinstitutioner som stora teatrar och museer.

Dela

Tredje våg drabbar Iran – högsta dödstalen hittills

TISDAG 20 OKTOBER 2020

I Iran har spridningen av coronaviruset tagit ny fart och myndigheterna talar om en tredje smittvåg. Landets ansvariga politiker erkänner för första gången att den redovisade statistiken kan vara i underkant.

Iran var ett av de länder i världen där covid-19-pandemin först fick fäste. Redan den 19 februari konstaterades de första dödsfallen i Iran, i pilgrimsstaden Qom. Veckorna därefter spreds smittan mycket snabbt i det iranska samhället, och grannländerna stängde sina gränser mot Iran.

I slutet av april började dock den brant stigande smittkurvan att plana ut. Då började de iranska myndigheterna lätta på flera av de hårda restriktioner som införts, bland annat reseförbud mellan storstäder och nedstängning av köpcenter.

Men det dröjde bara knappt två månader innan antalet konstaterat döda och smittade ökade igen. Samtidigt anklagades det iranska hälsoministeriet för att försöka dölja virusspridningens verkliga omfattning. Brittiska BBC citerade i början av augusti en källa inom ministeriet som hävdade att antalet döda i covid-19 var upp till trefaldigt högre än den officiella iranska siffran.

Nu rapporterar myndigheterna ny nedslående statistik. Förra veckan registrerades 272 döda i covid-19 under ett enda dygn, den högsta siffran som noterats i Iran sedan pandemins början.

Dessutom medger Irans biträdande hälsominister Iraj Haririchi att de verkliga dödssiffrorna kan vara betydligt högre än de officiellt redovisade, rapporterar nyhetsbyrån AP som citerar nationella nyhetsförmedlare i Iran. Enligt den officiella statistiken har hittills drygt 530 000 människor insjuknat i covid-19 i Iran. Över 30 000 av dessa har avlidit.

Den brant stigande smittkurvan har tvingat myndigheterna till nya drastiska åtgärder. Huvudstaden Teheran, som har lika många in-

vånare som hela Sverige, dryga tio miljoner, har förlängt förbudet mot folksamlingar och infört böter för dem som inte följer påbudet om att bära munskydd utomhus. Ändå ropas det på ännu strängare åtgärder. Mohsen Hashemi Rafsanjani, som är ordförande i Teherans stadsfullmäktige, krävde häromdagen att provinsen Teheran, den folkrikaste i Iran, ska stängas av helt från resten av landet under minst två veckor.
Nedstängningen av samhället förvärrar den redan bråddjupa ekonomiska krisen i Iran. Landet är svårt drabbat av de sanktioner som USA:s president Donald Trump genomdrivit och som syftar till en ekonomisk kollaps i Iran.
Iran ansökte redan i mars om ett nödlån på fem miljarder dollar (närmare 45 miljarder kronor) från den Internationella valutafonden (IMF) i Washington för att frigöra pengar till att bekämpa coronasmittan. Men IMF:s styrelse har ännu inte bestämt om lånet ska beviljas. Irans president Hassan Rouhani anklagar USA för att blockera fondens beslut.
USA:s utrikesminister Mike Pompeo vidhåller att de ekonomiska

åtgärderna, som bland annat bestraffar banker och finansinstitut som förmedlar betalningar till Iran, endast påverkar ”den iranska regimen och dess korrupta tjänstemän”.

Men i Iran finns åtskilliga vittnesmål om hur den ökade ekonomiska pressen påverkat vanligt folk. En händelse som fått stort genomslag i iranska medier de senaste dagarna är den elvaårige pojken Mohammed Mousavizadehs självmord.

Elvaåringen, som bodde i Dayyer i södra Iran, kunde inte följa skolans distansundervisning eftersom hans familj varken hade råd med internetuppkoppling eller mobiltelefon, något som ska ha drivit elvaåringen till den förtvivlade handlingen.

Erik Ohlsson

Regeringen vill förbjuda två stora muslimska organisationer efter lärarmordet

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Fransk polis har gripit femton personer och genomfört husrannsakningar hos en lång rad islamistiska aktivister efter mordet på historieläraren Samuel Paty.

Det uppger inrikesminister Gérald Darmanin, som nu också vill förbjuda två stora muslimska organisationer.

– Republikens fiender ska inte få en minuts andrum, säger Darmanin.

Det var i fredags som den 47-årige historieläraren Samuel Paty attackerades och halshöggs på öppen gata i Parisförorten Conflans-Sainte-Honorine.

Motivet var av allt att döma att han visat några av satirtidningen

Charlie Hebdos Muhammedkarikatyrer för en grupp högstadieelever, som underlag för en diskussion om yttrandefrihet.
Den 18-årige gärningsmannen – född i Moskva och med tjetjensk bakgrund – bodde tio mil från brottsplatsen, och tros ha hört talas om lärarens metoder genom inlägg på sociala medier.
En pappa till en flicka i klassen hade bland annat postat en video där han krävde att läraren skulle sparkas – något som plockades upp av den islamistiska aktivisten Abdelhakim Sefrioui, som i sin tur lade ut videoklipp där han tog detta som exempel på Frankrikes behandling av muslimer.
Enligt franska medier ska mördaren sedan ha kontaktat männen bakom filmerna, men det är oklart om han fick något svar. Ett åttiotal personer som gjort inlägg om filmerna ska nu utredas.
– 51 föreningar kommer också att få besök av vår säkerhetstjänst den här veckan. Och jag tänker föreslå att organisationerna CCIF och Baraka City upplöses helt, sa inrikesminister Darmanin i en radiointervju på måndagen.
Baraka City är en hjälporganisation med verksamhet i bland an-

nat Mellanöstern och Afrika. CCIF (en förkortning för Kollektivet mot islamofobi i Frankrike) är en stor organisation med bland annat jurister som erbjuder rättshjälp till muslimer som anser sig ha diskriminerats.
Under burkinidebatten 2016 var CCIF en av de tyngsta rösterna mot lokala förbud mot baddräkten burkini på franska stränder, och fick då rätt i högsta instans.
CCIF ska ha nämnts i den video som pappan spred i förra veckan – och organisationen har av högerdebattörer ibland anklagats för att ha band till Muslimska brödraskapet.
Exakt hur omnämningen i videon gör organisationen inblandad är dock oklart, även om inrikesministern säger sig jämställa videorna med en ”fatwa” mot läraren.
Anne-Christine Poujoulat AFP

EU går britterna delvis till mötes – men regeringen kräver mer

TISDAG 20 OKTOBER 2020

EU har lyssnat till en del av Storbritanniens krav för att undvika att handelsförhandlingarna helt brakar samman. Men svaret från brittiska regeringen är tydligt: Mer eftergifter behövs för att de ska återupptas. EU:s chefsförhandlare fick inte komma till London på måndagen.

Inom ett par veckor måste förhandlingarna om ett handelsavtal mellan EU och Storbritannien vara klara för att de ska hinna träda i kraft vid årsskiftet. Men det kärvar rejält. EU:s chefsförhandlare Michel Barnier fick ställa in en planerad resa till London på måndagen där han skulle ha mött sin motpart David Frost.

I stället blev det ett telefonsamtal dem emellan där Barnier förkla-

rade att EU vill fortsätta förhandla. Dessutom utifrån juridiska texter som ska bli framtida rättsakter. Britterna har längre krävt just det. Samt att EU måste kompromissa i flera viktiga frågor.
Storbritannien välkomnar det konstruktiva beskedet från Barnier, men en talesperson tillägger: ”Storbritannien fortsätter att tro att det inte finns någon grund att återuppta samtalen om inte EU fundamentalt ändrar sin inställning”.
Den akuta krisen i samtalen utlöstes av ett enda ord: ”intensify” (intensifiera). Det ordet fanns med i ett utkast till beslut inför EU-toppmötet förra veckan. När de 27 stats- och regeringscheferna var klara med texten hade dock intensifiera ersatts med ”fortsätta”. Formuleringen blev att EU:s chefsförhandlare uppmanades ”att fortsätta förhandlingarna under de kommande veckorna”. Ordvalet sände obarmhärtigt signalen till Boris Johnson att EU inte brytt sig om hans självpåtagna tidsfrist om 15 oktober. Johnson deklarerade förra månaden att till det datumet måste ett avtal vara klart, annars skulle britterna lämna förhandlingsbordet.

Efter beskedet från toppmötet förklarade Boris Johnson att invånarna nu måste förbereda sig på att Storbritannien lämnar EU utan ett avtal. Men han sade också att landet är redo att fortsätta lyssna på EU.
I EU är det främst Frankrikes president Emmanuel Macron som driver en hård linje. ”Britterna behöver ett avtal mer än EU”, skriver han på Twitter.
Tysklands förbundskansler Angela Merkel är mer diplomatisk:
– Vi har begärt av Storbritannien att de fortsätter vara villiga att kompromissa om ett avtal. Det betyder förstås att vi också måste kompromissa, sade hon under toppmötet.
EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen räknade i fredags med att förhandlingarna skulle fortsätta på måndagen. Den uppgiften fick hon alltså ta tillbaka. En talesperson för brittiska regeringen förklarade att ”det inte är någon idé med handelsförhandlingar om inte EU ändrar sin inställning” samt att Michel Barnier bara skulle komma till London om EU var redo att snabbt börja formulera de rättsakter som ska ligga till grund för av-

talet. Den tänkta förhandlingen i London blev därför ett telefonsamtal mellan Barnier och Frost.
Pia Gripenberg

EU och Storbritannien är överens om delar av ett framtida handels- och samarbetsavtal. De största motsättningarna som är inom tre områden:
Fisket. Storbritannien vill ha kontroll över sina egna vatten. EU vill ha fortsatt tillgång till vattnen.
Gemensamma regler. EU vill inte ha ett grannland som har helt andra villkor runt klimat, arbetsrätt, konkurrens etc. Främsta bråket nu är runt statstöd.
Tvistelösningar. Hur och var ska tvister i avtalet hanteras?

Katrine Marçal: Brexit har blivit religion för Boris Johnsons parti

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Det är svårt att förklara hur Boris Johnson tänker. Att förstå hur den brittiska premiärministern resonerar i brexitförhandlingens slutfas kräver en hel del insyn i själen på det konservativa partiet. Annars blir det svårt att begripa vad han håller på med.

Analys. DN:s korrespondent

Brexitförhandlingen har länge suttit fast på en fråga som kan tyckas marginell. Det handlar om Storbritanniens rätt att ge statliga bidrag till brittiska företag. Det är nämligen så att EU har ett ramverk som begränsar ett nationellt lands möjligheter till detta. Tanken är att man inte kan ha frihandel mellan länder som ligger så nära varandra om nationella regeringar tillåts dopa sin egen industri med bidrag precis hur de vill. Det blir helt enkelt inte rättvist. EU har därför i månader insisterat på att Storbritannien måste lova

att hålla sig till EU:s regler om statsstöd även efter brexit. Annars går det inte att ha ett frihandelsavtal, påstår de.

Det finns andra svåra frågor i förhandlingen, inte minst frågan om europeiska fiskares rätt till brittiska vatten. Fast här finns signaler om att EU kan tänka sig att kompromissa. Det finns det inte gällande statsstödet.

Men varför kompromissar då inte Boris Johnson? Varför är just frågan om statsstöd så viktig?

Boris Johnson är trots allt en konservativ premiärminister. Han har rimligen inga planer på att strössla offentliga bidrag över brittiska företag eller förvandla Storbritannien till någon form av socialistisk planekonomi. Och i praktiken är det svårt att tänka sig någon konkret situation där Storbritannien skulle hindras från att hjälpa någon av sina industrier efter en ekonomisk kris. Och det är ju ohyggligt mycket som står på spel just nu.

Lyckas Storbritannien och EU inte nå ett handelsavtal kommer Storbritannien att krascha ut ur EU:s gemensamma marknad och EU:s tullunion på nyårsnatten. Vad detta kommer att innebära ekono-

miskt den 1 januari vet ingen. Det finns inget land som har gjort något liknande tidigare.
Storbritannien kommer att gå över till att handla med EU enligt Världshandelsorganisationen WTO:s regler. Det kommer innebära höga tullar på allt från nötkött till bilar, nya krångliga regler och risk för problem på Nordirland. Det kan bli brist på mat. Det kan bli brist på medicin och det kommer säkerligen att slå mot den brittiska tillväxten.
Storbritannien är ett av de länder i Europa som har drabbats hårdast av pandemin rent ekonomiskt. Den brittiska tillväxten föll nästan 20 procent det andra kvartalet i år vilket var nästan dubbelt så mycket som Tysklands.
Varför i hela friden är Boris Johnson beredd att ta århundradets ekonomiska risk i ett så osäkert läge? Allt för den ändå ganska marginella frågan om statsstöd?
När Theresa May var premiärminister kunde det mesta som tycktes konstigt utifrån förklaras med maktkampen mellan henne och parlamentet. Men Boris Johnson har en stor och stabil majoritet. Det är han som bestämmer.

Boris Johnson har kanske svårt att bestämma sig? Vill han överhuvud taget ha ett frihandelsavtal? Är alltihopa bara ett sätt att kunna skylla problem i januari på EU: ”jag gjorde minsann mitt bästa för att undvika en hård brexit, men nu blev det tyvärr så ändå...”
En sak är dock säker: brexit har blivit religion i det brittiska konservativa partiet. Det handlar inte om praktikaliteter längre. Det handlar om principer. Frågan om statsstöd har blivit en principfråga: ett ”EU ska minsann inte tro att EU även efter brexit ska få fortsätta bestämma över Storbritannien.”
Det är väl som i en vanlig skilsmässa. Alltihopa kan faktiskt braka ihop på frågan om vem som ska äga brödrosten om det nu är så att just brödrosten har blivit symbol för något större. Du älskar mig inte! Du brydde dig aldrig om mig! Du tänkte ändå alltid bara på dig själv!
Det är precis det som har hänt i brexitförhandlingen. Och det är därför som det är så svårt.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

Det har varit några personliga förhållanden kring Frank som har varit problematiska.

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Danmarks statsminister och partiledaren för S, Mette Frederiksen, om Frank Jensens avgång som vice partiordförande för S och överborgmästare i Köpenhamn. Jensen meddelade beslutet att lämna posterna på måndagen efter att han erkänt sig skyldig till att ha kränkt flera kvinnor med sexuella trakasserier.

USA stryker Sudan från lista över terrorländer

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Sudan. USA kommer stryka Sudan från det amerikanska utrikesdepartementets lista över stater som stöder terrorism. Det meddelade president Donald Trump på måndagen. I gengäld har Sudan lovat att betala över 330 miljoner dollar i skadestånd till offer för två terrorattacker med sudansk inblandning 1998.

Sudans diktator Omar al-Bashir, som störtades i fjol, var en av Osama bin Ladins och al-Qaidas viktigaste sponsorer. Avtalet USA–Sudan betyder av allt att döma att Sudan givit klartecken för diplomatiska förbindelser med Israel. Kontakter mellan Jerusalem och Khartoum pågår i det tysta sedan ett år tillbaka, men Sudans militära ledare sägs ha svårt att övervinna den djupt rotade

motviljan mot Israel hos civila politiker och hos allmänheten.
Nathan Shachar

Colombias urfolk kräver slut på våldet

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Colombia. Tusentals medlemmar ur Colombias ursprungsbefolkning har rest till Bogotá för att kräva ett slut på det narkotikarelaterade våldet i de områden de bebor. Demonstranterna vill bli tillfrågade om större utvecklingsprojekt i landet, och få insyn i implementeringen av 2016 års

fredsplan, som satte punkt för det halvsekellånga kriget mellan colombianska staten och Farcgerillan.
TT-AFP

Stor mångfald i Nya Zeelands nya parlament

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Nya Zeeland. Nya Zeelands nästa parlament kommer att bli ett av världens mest inkluderande. Medelåldern sänks på ledamöterna, många kvinnor har valts in, liksom företrädare för etniska minoriteter och ursprungsfolk. I helgens val fick Labour 64 av 120 platser i parlamentet, och mer än

hälften av ledamöterna är kvinnor, 16 personer är från ursprungsbefolkningen och omkring 10 procent av de folkvalda öppet homosexuella, bisexuella eller transpersoner.

TT-Reuters

Valskräll i Bolivia – seger för Morales socialister

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Bolivia. Enligt preliminära siffror vann vänsternationalisternas kandidat Luis Arce överlägset redan i första omgången med 52,4 procent av rösterna. Mittenkandidaten Carlos Mesa fick endast 31,5

procent. Att Arce nu har fått över 50 procent av rösterna är en stor seger för den politiska rörelse som urfolksledaren Evo Morales startade i Bolivia för snart 15 år sedan. Det oväntade resultatet visar att den tillfälliga högerregering, som tillträdde efter förra årets påstådda valfusk, inte vunnit majoritetens förtroende.

Henrik Brandão Jönsson

Ledare: Löjligt att utmåla Joe Biden som Röda faran

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Joe Biden är gammal. Han blandar ihop saker och avslutar inte sina meningar. Han har ingen briljant vision för framtiden.
Låt gå för det. Men är hans plan verkligen att göra USA till ett socialistiskt land om han vinner? Är vicepresidentkandidaten Kamala Harris kommunist? Detta försöker

Donald Trump inbilla amerikanerna inför valet den 3 november. Fast Vita husets anklagelser fäster dåligt. Även väljare som sympatiserar med Trump har svårt att se revolutionären i Biden. Varken planhushållning eller gulagarkipelag går att associera till Demokraternas ledare. Fler oroar sig sannolikt för att 77-åringen drabbas av demens än för att Venezuela eller Kuba skulle vara nästa hållplats.

Biden, senator i flera decennier och sedermera Barack Obamas vicepresident, hörde inte ens 1968 till de radikalas läger. Biden har stått stadigt på det politiska mittfältet och gärna samarbetat med republikaner när så varit möjligt. Han har alltid varit mer intresserad av utrikesfrågor än av att konfiskera kapitalisters ägodelar. Amerikanerna kan också vara säkra på Bidens genuina respekt för rättsväsendet och demokratins institutioner. Vad den auktoritäre Trump har försökt montera ned ska restaureras. USA kommer inte att styras via Twitter.

Förvisso är polariseringen i det amerikanska samhället inte bara resultatet av republikansk högervridning.

Demokraterna har också rört sig åt vänster och rymmer en högljudd falang som helst hade sett populisten Bernie Sanders som partiets presidentkandidat. Valplattformen ligger också längre till vänster än under Barack Obama och Hillary Clinton. Men bara det faktum att Biden blev Demokraternas kandidat säger det mesta om läget i partiet. Att han skulle ha kapitulerat för marxister är struntprat.

Detsamma gäller Trumpkampanjens påstående att Biden tänker höja skatten med 14 procent för alla medelklassfamiljer. I själva verket kommer ingen som tjänar mindre än 400 000 dollar om året att tvingas betala mer.

Biden skulle öka den federala statens utgifter, men inte på något dramatiskt sätt. USA borde ändå rusta upp sin vacklande infrastruktur, och behovet av investeringar i grönare teknik och energi är också svårt att invända mot. Programmets skattehöjningar faller tungt på den procent som har allra högst inkomst och på företagen. Det är inte orimligt, med tanke på hur ojämlikheten i USA har skenat. Coronapandemin har ock-

så slagit hårdast ekonomiskt mot sämre bemedlade grupper.
Hur man än bedömer skatteförslagens effekt på tillväxten är det i alla fall inte socialism det handlar om. Biden har ignorerat partivänsterns vildare fantasier.
Demokraternas kandidat är ingen större frihandelsvän. Men Biden skulle ägna sig mindre åt kaotiska handelskrig med allierade länder, och mer åt en gemensam västfront mot Kina.
Pandemin har satt sin prägel på valåret och så kommer det att fortsätta under slutspurten. Här är alternativen naturligtvis inte heller frihet eller socialism, utan Trumps masklösa inkompetens och Bidens respekt för en livsfarlig smitta. Att återstarta ekonomin kräver något bättre än en vilda västern-politik.
Valet står mellan en socialistisk mardröm och den amerikanska drömmen, har Trump sagt. Lenin, Stalin och Joe Biden? Låt oss i stället kalla det hallucinationer.
DN 21/10 2020

”FN behöver miljarder för att stoppa hungerpandemin”

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

DN. DEBATT 201021

Antalet människor i världen som lider av hunger kan stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin. Det är en kris av bibliska proportioner. FN:s livsmedelsprogram WFP behöver 5,1 miljarder dollar till mars 2021 och då måste fler länder ta ett större ansvar, skriver David Beasley, WFP, och Peter Eriksson (MP).

Världen befinner sig i en akut hungerkris. Efter årtionden av framsteg för att minska hungern går utvecklingen nu i fel riktning. Till följd av väpnade konflikter, klimatförändringar och förlorad biologisk mångfald har hungern i världen ökat de senaste fem åren

och covid-19 har ytterligare förvärrat situationen för miljontals människor. Om inget görs riskerar de socioekonomiska effekterna av pandemin att leda till nära på en fördubbling av antalet människor som vid årets slut lider av akut hunger.

Den rådande hungerkrisen är synlig inte minst i centrala Sahel i Afrika, den halvtorra zonen mellan Sahara och de mer bördiga områdena söderut. Ett område som är hårt drabbat av såväl väpnade konflikter som klimatförändringar och kraftig ekonomisk nedgång. Länderna i regionen befinner sig nu i ett avgörande skede. Antingen ökar det internationella samfundet stödet för att hejda utvecklingen genom att stärka säkerheten, skydda åkermarker och skogar och säkerställa tillgången till livsmedel, eller så riskerar vi åratal eller till och med årtionden av krig och konflikter.

I början av oktober besökte vi tillsammans Burkina Faso i Sahelregionen. Landet ligger i Västafrika och har trots hög fattigdom länge varit skonat från otrygg livsmedelsförsörjning. Vi möttes av människor som på kort tid förlorat sin odlingsmark, sina hem och

sin försörjning på grund av extremistgrupper, konflikter och extrema väderförhållanden orsakade av klimatförändringarna. Under det senaste året har så många som en miljon människor av landets befolkning på cirka 20 miljoner tvingats på flykt inom landet. Detta är ett av flera drabbade länder i världen där humanitära insatser snabbt har fått växlas upp för att möta ökande behov. Och mycket mer kommer att behövas.

Enligt FN:s World food programme (WFP) kan antalet människor i världen som lider av hunger stiga till 270 miljoner före årsskiftet, till följd av förlorade inkomstmöjligheter orsakade av covid-19-pandemin. Det är en kris av bibliska proportioner. WFP har som mål att nå hela 138 miljoner med livsmedelsbistånd i år och behöver 5,1 miljarder amerikanska dollar för att täcka behoven till mars 2021.

För att bekämpa den växande hungern i världen och förhindra att covid-19-pandemin förvandlas till en ”hungerpandemi” genomför WFP i år sin största humanitära insats någonsin. Sverige, som är WFP:s största kärnstödsgivare, har redan ökat stödet och står

redo att göra mer. Men ska ekvationen gå ihop krävs det att fler länder tar ett större ansvar. Den rådande hungerkrisen är en börda som hela världen måste bära tillsammans.

Vi ser därför med oro på den växande klyftan mellan humanitära behov och finansieringen av FN och humanitära organisationer. Allt fler länder minskar sitt humanitära stöd i en tid då det behövs mer än någonsin. I dag lever endast ett fåtal länder upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd och endast en handfull länder, likt Sverige som ger 1 procent, överskrider målet.

Det är dock inte endast en fråga om kvantitet utan även om kvalitet. Utvecklingen i världen går mot att länder allt oftare öronmärker stöd för särskilda insatser, vilket gör stödet mindre flexibelt. Det skapar en situation där viktiga FN-organ som WFP inte kan utöka insatser i takt med ökande behov, eller agera snabbt när nya katastrofer eller kriser uppstår.

Vi behöver inse att kortsiktiga humanitära insatser inte kan vara den enda lösningen. Den växande

hungern i världen kan inte endast hanteras med hjälp av eviga livsmedelsleveranser. Samtidigt som vi understödjer vid nödsituationer behöver vi ta itu med de underliggande orsakerna till den växande hungern. I Burkina Faso besökte vi flera projekt som var inriktade på att ta itu med både dagens och morgondagens brist på mat. På landsbygden stödjer vi projekt som återupplivar jordbruksmark som varit obrukbar på grund av klimatförändringar och utvecklar jordbruket så att varje hektar genererar mer mat, även när regnen blir mindre pålitliga.

Kopplingarna mellan konflikter, klimatförändringar, försämrad biologisk mångfald och livsmedelsbrist är uppenbara. Det är inte isolerade frågor som kan hanteras enskilt. Om vi ska utrota hungern i världen måste vi skapa säkerhet, ta itu med klimatförändringarna och skapa nytt liv där den biologiska mångfalden har gått förlorad. Först då kommer fisken och grönskan som producerar mat återvända. Först då kommer vi att kunna tillgodose världens livsmedelsbehov.

En värld utan hunger är möjlig. Vi kan utrota hungern i världen om

vi arbetar tillsammans. För att göra detta kommer följande krävas:

1 Fler givare måste axla sitt ansvar. I dag är finansieringen av FN-systemet helt enkelt för låg. Fler länder måste leva upp till OECD:s mål om att avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst till internationellt bistånd.

2 Den flexibla finansieringen måste öka. FN-organ behöver kunna justera sina insatser snabbt och effektivt liksom verka förebyggande innan kriser uppstår. Detta kommer inte att vara möjligt så länge som givare ger finansiering först efter att en kris har inträffat.

3 Vi måste ta itu med kopplingarna mellan hunger och säkerhet, klimatförändringar och biologisk mångfald samtidigt. Dessa problem är tätt sammanlänkade och måste lösas tillsammans.

David Beasley, direktör för FN:s World food programme (WFP), organisationen som i år tilldelats Nobels fredspris

Peter Eriksson (MP), minister för internationellt utvecklingssamarbete

Natogeneralen: Sverige får hjälp om landet hotas

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Nato vill intensifiera samarbetet med Sverige och genomföra fler övningar här. Nu säger en av försvarsalliansens tyngsta chefer i Europa, Jörg Vollmer, att om Sverige hotas och behöver hjälp med försvaret är det ”rätt säkert” att Nato ställer upp.

– Ryssland testar oss varenda dag. Från Grönland ända ner till Balkan, säger den fyrstjärnige tyske generalen Jörg Vollmer, i en exklusiv intervju med DN.

Han besökte nyligen Sverige och leder sedan april i år Natos högkvarter Allied Joint Forces Command i Brunssum i Nederländerna

Kommandots ansvarsområde är vidträckt: från Grönland till Island, Norge, Sverige och Finland. Det sträcker sig vidare söderut till Estland, Lettland, Litauen, Polen,

Slovakien och Ungern – samt innefattar även Nato-länderna i nordvästra Europa.
I öster gränsar kommandot till Ryssland, Belarus och Ukraina. Det observerar hur Rysslands president Vladimir Putin övar allt längre västerut i Arktis, på Östersjön, Nordsjön och Atlanten. Putin stöder aktivt Alexandr Lukasjenko i det oroliga Belarus, har annekterat Krimhalvön vid Svarta havet och bedriver ett lågintensivt krig i Ukraina.
– Ryssland försöker skilja oss åt. Nu har vi haft en trolig cyberattack mot parlamentet i Norge, vi hade en liknande i Tyskland för några år sedan, vi hade den enorma cyberattacken mot Estland tidigare och vi har nervgasattacken i Storbritannien, säger Jörg Vollmer.
– Deras försök att splittra de västliga staternas allianser pågår hela tiden för att få inflytande och öka sitt intresseområde. Varje dag händer det något – och vi måste ha beredskap för det, säger han.
Detta är ett helt andra tongångar från Nato än när jag hösten 2013 som reporter besökte kommandot i Brunssum. Efter det kalla krigets slut och Sovjetimperiets upplös-

ning 1991 hade Nato rustat ner sitt kollektiva försvar.
Alliansen hade utvidgats med den forna Warszawapaktens medlemmar (1999 och 2004), men inga hot fanns mot Nato i Europa, sades det. Nato ville inte peka ut Ryssland som potentiell fiende. För att ändå ha någon att börja öva emot uppfanns fiender genom att ”låna” svenskt och finskt område med fiktiva stater som angrep Nato. Men dessa scenarier ”hade ingenting att göra med Ryssland”, var beskedet då.
Fyra månader senare, i mars 2014, annekterade Ryssland Krim-halvön och inledde striderna i Ukraina.
– 2014 var startpunkten. Då fick vi order att utarbeta planer för hur vi ska försvara vårt ansvarsområde. Jag kan försäkra dig om att det nu finns en gemensam uppfattning om hur det ska gå till, säger Jörg Vollmer.
Hur ser ni på Ryssland i dag, vän eller fiende?
– Fiende är ett allt för starkt ord, med tanke på vår gemensamma historia. Ryssland är en motståndare. De har sitt eget politiska system, sin idé, sina föreställningar och de går inte ihop med vårt sy-

stem. Därför måste vi vara beredda, så att vi tydligt visar att det finns en linje som Ryssland inte ska gå över. Den går vid de baltiska staterna och Polen – ja hela vägen inklusive våra partnerländer, svarar Jörg Vollmer.
Partnerländerna han syftar på är Sverige och Finland, vilka som enda icke-Nato-länder i Europa sedan 2014 står mycket nära alliansen och får delta på vissa möten.
General Vollmers uppdrag är att förbereda Natos försvar i nordost. Numera har alliansen multinationella stridsgrupper från 22 Nato-länder, från USA till Montenegro, stationerade i Estland, Lettland, Litauen och Polen. Stridsgrupperna är små, 1 100–1 500 personer vardera, men ska signalera solidaritet vid i kris och krig enligt mottot ”en för alla, alla för en”.
Om ett Nato-land hotas kan Natofördragets artikel 4 aktiveras. Vid ett angrepp aktiveras det kollektiva försvaret enligt artikel 5, Natos försvarsgaranti.
– Om medlemsländerna i Nordatlantiska rådet beslutar att artikel 4 eller 5 i Nato-fördraget ska gälla, då för vi befälet. Och det är skälet till att jag är här i Sverige. Vi be-

höver tala med varandra och skapa en gemensam förståelse, förklarar Jörg Vollmer.
Även Sverige har lagt om sin säkerhetspolitik. Under det kalla krigets neutralitetspolitik var militärt samarbete med Nato-länder officiellt tabu. Det skedde ändå, informellt i dolda kontakter. Numera sker samarbetet öppet, i ordnade former. General Vollmer understryker att Sverige är viktigt, med Östersjöns längsta kust och kontrollen av Öresund.
Hans värd i Sverige var Försvarsmaktens insatschef Michael Claesson, men han mötte även ÖB Micael Bydén och försvarsminister Peter Hultqvist (S). De samtalade om den säkerhetspolitiska situationen i Östersjöområdet och Arktis.
Timmen efter mötet mellan Vollmer och Hultqvist beslutade regeringen om försvarspropositionen för åren 2021–2025. I den sägs att Sverige måste kunna ”ge och ta emot militärt” stöd. Därför bör Sverige ”samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato”. I klartext: planera med andra för kris och krig.

– Nu när vi har samma uppfattning om det ryska hot som vi utsätts för dagligen är det viktigt att intensifiera vårt samarbete där det är möjligt. Vi har respekt för Sverige och ber om svenskt stöd för vårt gemensamma försvar och avskräckning på Natos nordöstra flank, säger general Vollmer.
Vill ni ha fler övningar i Sverige?
– Jag ser verkligen fram mot att vi intensifierar vårt samarbete och våra övningar. Det är starka signaler om att vi står samman, svarar Jörg Vollmer.
Han lyfter fram två övningar som exempel. Den ena är den årliga marina övningen Baltops där Sverige och 18 andra länder i år deltog i skydd av Östersjöområdet. Den andra är Trident Juncture där 29 Nato- länder samt Sverige och Finland 2018 drog samman 51 000 militärer för att försvara Norge.
– Det är också nödvändigt att vi förbättrar vår samverkansförmåga. För första när det gäller vårt tänkande, för det andra tekniskt: hur kommunicerar vi? Har vi rätt system? Det måste vi utvärdera och övningar hjälper mycket, säger general Vollmer som förklarar:

– Vi från militär sida måste göra vårt bästa för att förbereda oss för det värsta. Ju bättre vi gör det redan i fredstid, desto mer solitt råd kan vi då ge till våra beslutsfattare och säga: ”Okej, om ni ber oss att göra det här så är vi redo att göra det”.

Sedan 2016 är målet för Sveriges militär att ”enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet”. Samma år godkände riksdagen ett värdlandsavtal med Nato för att ta emot trupp.

Om en sådan situation uppstår, är det möjligt att försvara Sverige tillsammans med Nato?

– Om Sverige ber om stöd, då är jag rätt säker på att stöd kommer att ges. Och ju mer vi etablerar processer, procedurer, åtaganden och förståelse i fredstid – ju mer kommer vi att ha förmåga att omedelbart hoppa in och – om det politiska beslutet fattas – att göra det, svarar Jörg Vollmer.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Natos kommandostruktur

Försvarsalliansen Nato har 30 medlemsländer. Nato leds från högkvarteret i Bryssel av Nato-rådet där alla länder ingår under ledning av generalsekreteraren Jens Stoltenberg. Länderna företräds av sina Nato-ambassadörer och rådet möts också på minister- och regeringschefsnivå. Beslut kräver enhällighet. Sverige är inte medlem utan nära partner till alliansen och har en Nato-ambassad.

Militär kommandostruktur

1. SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) i Mons i Belgien är Natos strategiska högkvarter, som leds av SACEUR (Supreme Allied Commander Europe) som är amerikan med en europé som ställföreträdare.
2. JFC (Joint Forces Command) är alliansens tre operativa kommandon i Brunsssum i Nederländerna, Neapel i Italien och Norfolk i Virginia USA. De ska planera och leda större gemensamma operationer till lands, till havs och i luften. De ska också samverka med partners (som Sverige).
3. Taktiska kommandon för flygstyrkor finns i Ramstein i Tyskland, för landstridskrafter i

Izmir i Turkiet, för sjöstyrkor i Northwood i Storbritannien. Natos luftrum övervakas vid två centraler: Uedem i Tyskland och Torrejon i Spanien.

Nato

Jörg Vollmer

Tysk generallöjtnant, 63 år, som sedan april 2020 är chef för JFC Brunssum. Han ansvarar för Natos säkerhet i norra Europa, insatsen Resolute Support i Afghanistan och Natos snabbinsatsstyrka NRF 2020.

Ewa Stenberg: Den sista illusionen om Sveriges alliansfrihet faller nu

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Med det kommande svenska försvarsbeslutet begravs slutligen den gamla alliansfriheten. I stället planeras nya regementen för att underlätta för militär hjälp från Nato. Sverige ska

också börja planera för militära operationer tillsammans med USA och andra.

Förra veckan landade ett nytt och uppseendeväckande förslag på riksdagens bord. Det ökar de svenska försvarsanslagen med 40 procent fram till 2025, den största upprustning sedan det kalla krigets 1950-tal. Det är inte bara budgeten som markerar en ny tid. Ordet alliansfrihet används bara en gång i den 181-sidiga försvarspositionen. Då handlar det om finländsk säkerhetspolitik, inte om svensk. Om Sverige står det så här: ”Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för den svenska försvars och säkerhetspolitiken”

Formuleringarna är gjorda av den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen. Sex partier: S, MP, L, C, M, KD och i stor utsträckning SD står bakom innehållet i försvarspolitiken under den kommande femårsperioden (även om de tvistar om budgetens storlek efter 2025).

Åren framöver ska försvaret samordnas och planeras tillsammans

med andra länders militär. ”Sverige bör så långt som möjligt utveckla gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.”

Bakgrunden är utvecklingen i omvärlden, framför allt i Ryssland. En militär attack mot Sverige kan inte uteslutas, enligt en bred majoritet av svenska riksdagspartier. De drar också slutsatsen att Sverige oundvikligen skulle påverkas om det blir en konflikt i vårt närområde.

Konsekvensen är att det inte går att förhålla sig neutral ens om man skulle vilja. Det svenska försvaret förmår inte heller stå emot ett omfattande och uthålligt angrepp på egen hand. Det krävs hjälp utifrån.

Lokaliseringen av de nya regementena motiveras delvis av att kunna ta emot militärt stöd från andra länder. Regementet i Östersund och Sollefteå ska kunna underlätta för Nato-förband att ta sig från mellersta Norge till Östersjön.

”Regementet i Sollefteå ska verka i kombination med Jämtlands fäl-

tjägarkår. Det handlar om skyddet av transportvägarna från Trondheim som kan användas i en krissituation.”, sade försvarsminister Peter Hultqvist till SVT i förra veckan.

De allt starkare militära banden till andra länder syns också i luften och till havs. Just nu övar till exempel Sverige navigering i Östersjön med amerikanska styrkor. Sverige bjöd också nyligen in USA att delta i de flygövningar som regelbundet genomförs med grannländerna på Nordkalotten.

Den svenska neutraliteten har alltid varit en myt, som DN:s Mikael Holmström visat i sin bok ”Den dolda alliansen”. Men många har trott på den, även sedan Sverige gradvis börjat anpassa allt mer av språk, materiel och rutiner till Nato-standard.

I det kommande försvarsbeslutet blir det tydligt för alla och envar att vi har allierade, även om vi saknar Natos officiella bindande försvarsgarantier. Den stora frågan nu är inte vad Sverige vill, utan hur Nato utvecklas. Militäralliansens kraft står och faller med utgången i det amerikanska presidentvalet om två veckor.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Järnvägsstation i Madrid uppkallas efter kvinnlig rösträttskämpe

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Den spanska vänsterkoalitionen har beslutat att uppkalla den stora järnvägsstationen Chamartín i Madrid efter kvinnosakskämpen Clara Campoamor (1888–1972). Campoamor spelade en huvudroll då kvinnlig rösträtt skrevs in i författningen 1931.

Socialistpartiet PSOE har på senare år gjort Campoamor till sin, men historiekunniga påminner nu om att hon verkade inom borgerliga partier, och att hon flydde Madrid efter inbördeskrigets utbrott sommaren 1936 för att undgå ”den röda terrorn” som rasade i staden under krigets första år.

Blanca Estrella, ordförande i Clara Campoamorföreningen, klandrar PSOE för att ha lagt beslag på arvet efter Campoamor:

– Clara var inte socialist. Hon sade om sig själv: ”Jag är först

medborgare, sen kvinna, sen republikan.”.
I Spanien drevs kravet på kvinnlig rösträtt från första början – 1890-talet – av de konservativa. Vänstern, som visste att kvinnor oftare lystrade till kyrkan och prästerna, bekämpade länge kravet. Rösträtten segrade i kongressen efter ett brandtal av Campoamor, som slagit sig fram ur fattigdom och blev en av landets första kvinnliga advokater.
Hennes memoarer innehåller en skräckskildring av socialisters och anarkisters mordorgie på verkliga och inbillade ”högerkrafter” i det belägrade Madrid 1936–37. Hon skrev: ”Först förföljde de fascisterna. Sen började de arkebusera folk ur högern, sedan ur det radikala partiet, sedan ur Vänsterrepublikanerna [president Azañas parti, som ledde kampen mot general Francos kuppmakare]...
Man spred ett rykte att rika damer och präster delade ut förgiftade karameller till de fattiga, och strax brann kyrkor och präster mördades. När de bultade på dörren och den de sökte inte var hemma tog de en familjemedlem och sköt honom i stället.”

Campoamor flydde Madrid för sitt liv, inte undan Franco, som inte tog staden förrän två år senare, utan för att vänsterns dödspatruller brännmärkte även liberaler som ”fascister”. Hon levde sedan i exil i Argentina och Schweiz och skrev spännande böcker om sitt liv och om spansk litteratur.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Så kan brexit slå mot svenska yrkesfiskare

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Är det slutfiskat för svenska fiskare på brittiska vatten? Fisket har blivit en symbolfråga i de krisande förhandlingarna mellan EU och Storbritannien.

– Jag vågar inte tänka på vad som händer om vi inte får något

avtal alls, säger Kurt Claesson som varit yrkesfiskare i 53 år.
Av all den markrill Kurt Claesson dragit upp i Nordsjön uppskattar han att 80 procent kommer från den brittiska zonen.
Under en promenad längs kajen i Fiskebäck, strax söder om Göteborg, berättar han att familjeföretagets drygt 60 meter långa fiskebåt Ginneton just nu befinner sig på Shetlandsöarna.
– Vi lossar fisk som vi fångat i den brittiska zonen, säger han.
Snart kan det vara slut på den möjligheten. Förhandlingarna om ett nytt handelsavtal mellan EU och Storbritannien går trögt.
Fisket är en droppe i havet för den brittiska ekonomin och utgör bara 0,1 procent av bruttonationalprodukten, men ses likväl som en avgörande anledning till att parterna har svårt att komma överens.
– Det har blivit en symbolfråga, säger Kurt Claesson.
Efter mer än 50 år på sjön har han en god överblick över hur fisket i EU-vatten utvecklat sig. Han berättar om tiden när bara fantasin satte gränser för var man fick fiska och den goda balans, både ekonomiskt och ekologiskt, som

han menar blev följden av det svenska EU-inträdet.

– EU öppnade möjligheter för oss. Om man nu förändrar kvoterna och ruckar på balansen är det klart att det inte är bra. Och jag vågar inte tänka på vad som händer om vi inte får något avtal alls. Fångsterna i brittisk zon utgör bara 10–15 procent av det totala pelagiska svenska fisket (fiske på öppet hav). Det handlar främst om sill, makrill och tobis. Ungefär 20 procent av den svenska sysselsättningen inom fisket riskerar att påverkas. För många andra EU-länder, som till exempel Danmark, skulle konsekvenserna bli större.

Anton Paulrud, vd för branschorganisationen Swedish Pelagic Federation (SPF), som också har sitt kontor i Fiskebäck, oroas över konsekvenserna för många kustsamhällen både i Sverige och utomlands, där fisket har en avgörande betydelse för jobben.

Han betonar att den så kallade relativa stabiliteten, det vill säga hur stor andel som varje land har av alla kvoter, är central för ett fungerande fiske och varnar även för miljömässiga konsekvenser.

– Om man inte längre får fiska i brittisk zon måste alla andra länder tränga ihop sig på annat vatten med konsekvenser för miljön. Och begränsas fisket här kommer det att få stora konsekvenser för sysselsättningen och även för konsumenterna i form av högre priser. Det är skrämmande på flera olika sätt och jag är förvånad över att miljörörelsen inte skriker högre, säger Paulrud.

Han håller med Kurt Claesson om att fisket blivit en symbolfråga och menar att brittiska politiker använt fisket som ett slagträ i debatten, trots att frågan egentligen inte borde ha sådan tyngd i förhandlingarna.

Strax före den brittiska folkomröstningen anförde brexitpolitikern Nigel Farage en armada av fiskebåtar på Themsen, som gjorde sitt budskap klart utanför parlamentsbyggnaden i London.

– EU håller på att ta kål på oss, sade Steve Barratt, en av fiskarna som var med vid aktionen, när DN träffade honom i hemmahamnen Ramsgate 2017.

Enligt Anton Paulrud är alla brittiska fiskare inte lika positiva till brexit.

– Många ser till exempel värdet i att kunna byta kvoter mellan länderna, men allt sådant försvinner ju, säger han.
Men är inte själva syftet med brexit att britterna ska få råda över sig själva?
– Jag tycker inte att man ska kunna gå ur EU och räkna med att man får mer än man hade tidigare. Det är normala klubbregler, man tar inte med sig mer från klubben än man hade med sig när man gick in.
Anton Paulrud tror att om EU skulle gå med på att lägga fiske utanför handelsavtalet och att frågan skulle förhandlas klart vid en senare tidpunkt, så skulle EU bli förlorare i striden.
– Michel Barnier (EU:s chefsförhandlare) har fått ett tydligt förhandlingsmandat och det måste han hålla sig till, även om det så klart går att skruva på vissa detaljer.
Kurt Claesson har efter ett helt liv till sjöss gått i land, men hans och brodern Thors fiskerirörelse drivs vidare av deras söner. Oavsett hur det går med avtalet är Claesson övertygad om att det finns en framtid för branschen. Mat kommer människan alltid att behöva,

säger han, och den sill som nu finns i rikliga mängder inom den brittiska zonen kan snart ha lämnat området.

– Fisken är simkunnig. Den flyttar sig hela tiden, säger Kurt Claesson och skrattar.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Fakta. Storbritannien kan sätta egna kvoter

London fishery convention undertecknades 1964 i London och gav Storbritannien, Tyskland, Frankrike, Belgien, Irland och Nederländerna rätt att fiska i ett område mellan sex och tolv sjömil från varandras kust. I och med brexit kan britterna utvidga fiskeförbudet för andra länder till 200 sjömil. Utträdet ger även Storbritannien rätt att skapa egna fiskekvoter.

Pia Gripenberg: Tuff fajt väntas när fångsterna måste delas

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Oavsett avtal eller inte – Storbritanniens utträde ur EU ändrar spelreglerna för fisket. Räkna med en tuff fajt när Belgien, Danmark, Frankrike, Sverige med flera ska dela på de kvarvarande vattnen.

År 1666 gav kung Charles II 50 båtar i belgiska Brygge rätt att för all framtid fiska i brittiska vatten. Detta som tack för att han tidigare varit tvungen att fly från de brittiska öarna och under tre år fått en fristad i Brygge.

Detta gamla avtal har flamländarna dammat av i förhandlingarna om ett nytt handelsavtal mellan EU och Storbritannien.

Belgiens fiskeflotta är inte stor. Den lilla som finns är helt beroende av att ha tillgång till brittiska vatten, som båtarna har i och med EU:s gemensamma fiskepolitik. Ytterligare sju EU-länder fiskar i brittiska vatten, bland annat Sverige.

När Storbritannien fullt ut lämnar EU vid årsskiftet ändras förutsättningarna. Blir det inget avtal får EU-båtar inte fiska där alls. För att det ska bli ett avtal måste båda sidor kompromissa. Sannolikt betyder det att EU-båtar gradvis, och för vissa bestånd, måste sluta ta upp fisk i Storbritanniens zon.
Då kan exempelvis belgiska båtar i stället, med vissa undantag, ta sig till franska vatten. Kommer franska fiskare, som redan förlorat sitt tillträde till brittiska vatten, tycka att det är okej? Kommer svenska fiskare välkomna att fler danska och nederländska båtar rör sig norrut? Solidariteten mellan EU-länderna lär sättas på prov.
Varje eller vartannat år bestämmer fiskeriministrarna hur mycket fisk som får tas upp av olika bestånd. Den fångstmängden fördelas sedan mellan länderna i nationella kvoter. Ett system som infördes på 1980-talet och som få vill ändra på. Fisket må vara ekonomiskt marginellt, men det är starkt symbolladdat och viktigt för en del kustsamhällen. Att börja röra i den grytan ”vore som att öppna Pandoras ask”, som en EU-diplomat uttrycker det.

Det är därför EU, och särskilt Frankrike, hittills drivit att man ska ha samma tillgång till brittiska vatten även efter att Storbritannien lämnat EU. En position som är orealistisk. Problemet för EU i förhandlingarna är att 19 av 27 länder inte alls har några ekonomiska intressen i brittiska fiskevatten. Den gruppen borde protestera högljutt om fisket i slutfasen blir frågan som stjälper förhandlingarna.

Pia Gripenberg

Morddömde Madsen tog gisslan när han rymde från fängelset

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Den livstidsdömde styckmördaren Peter Madsen bar ett falskt bombbälte och tog en kvinnlig civilanställd som gisslan när

han på tisdagen flydde från fängelset utanför Köpenhamn.
Klockan var strax efter tio på tisdagsförmiddagen när larmet gick från Herstedsvesters fängelse två mil utanför Köpenhamn om att en intagen lyckats fly.
Snart spred sig nyheten i danska medier om att det handlade om Peter Madsen, dömd till livstids fängelse för mordet på den svenska journalisten Kim Wall.
Madsen hade tagit en kvinnlig anställd som gisslan och hotat sig ut ur fängelsebyggnaden med ett pistolliknande föremål.

– Vapnet var verklighetstroget så fängelsevakterna vid porten vågade inte ta några risker i förhållande till gisslan, som de bedömde var i livsfara. De valde då att släppa ut honom genom porten, säger Bo Yde Sørensen, ordförande i fackförbundet Fängelseföreningen, till den danska tidningen Ekstrabladet.
Flykten blev dock inte långvarig. Fem minuter efter att larmet gått kunde en polispatrull lokalisera Madsen till ett bostadskvarter i Albertslund, 500 meter bort från fängelset. Där var han på väg att kliva in i en vit bil när patrullen

kom fram och kunde gripa honom.
I samband med gripandet upptäcktes att Madsen bar vad som verkade vara ett bombbälte runt midjan. Därför placerades han sittandes vid vägkanten under beväpnad bevakning i väntan på polisens bombtekniker. Under tiden spärrades ett stort område i bostadskvarteret av.
Strax efter lunch möter DN småbarnspappan Deniz Turan som står vid polisens avspärrningsband och väntar på besked om när han kan få hämta sin 7-åriga dotter. Hon går på en skola som ligger innanför det avspärrade området.
– Det är väldigt obehagligt att en man som Peter Madsen bara kan rymma från fängelset sådär, och om han nu dessutom hade en bomb på sig är det ännu värre. Nu vill jag bara in och hämta min dotter, jag vill veta att hon är okej.
En mamma med barn på samma skola lämnade sitt jobb så fort hon fick höra talas om rymningsförsöket.
– Jag kunde inte koncentrera mig på jobbet, jag har stått här i nu i säkert två timmar. Det bor väldigt många barn i området som också

går på den här skolan. Jag vet att de har hållits inomhus hela dagen, men det känns ändå inte bra, det är så skrämmande, säger hon.
När polisen hade släppt avspärrningarna samlades stora klungor med nyfikna och upprörda invånare i bostadsområdet. Många hade blivit vittne till det dramatiska händelseförloppet från sina lägenhetsfönster.
– Det här borde klassas som ett terrorangrepp mot Danmark. Peter Madsen är en farlig man, en bestialisk mördare. Jag tycker faktiskt att det är oprofessionellt av polisen, att en person som är så farlig som Peter Madsen, kan rymma från fängelset, säger Xalo Ali som bor i området.
Güner Sahin, en annan boende i området, berättar att han hade Peter Madsen som föreläsare när han gick en teknisk gymnasieutbildning för några år sedan.
– Jag hade inte i min vildaste fantasi kunnat föreställa mig att den mannen skulle kunna göra sig skyldig till ett sånt här mord, jag blev väldigt förvånad. Men han är en sjuk man, en terrorist och livsfarlig för hela vårt samhälle. Tur att polisen lyckades gripa honom.

Vid en presskonferens senare på tisdagen berättade polisinspektör Mogens Lauridsen att det som först misstänktes vara ett bombbälte i själva verket tycks ha varit en attrapp. Samma gäller det pistolliknande föremål som han hotade sig ut ur fängelset med.
– Vi tror inte att det är en pistol men vi håller på att undersöka det, säger Mogens Lauridsen.
Enligt polisen finns det i nuläget inga tecken på att Madsen har haft hjälp av någon. Att han försökte ta sig in i en bil vid flyktförsöket ska ha varit en ren tillfällighet.
– Vi vet inte riktigt vad som inträffade i bilen, vi ska förhöra chauffören men det är en del språkliga utmaningar, säger Mogens Lauridsen och bekräftar att chauffören inte var dansk.
Institutionschefen för Herstedvestefängelse Hanne Høegh, säger att ingen tagit fysisk skada vid flykten men att de anställda som varit involverade har påverkats psykiskt av händelsen.
Inför frågan hur rymningen kunde inträffa svarar fängelsechefen Hanne Høegh kortfattat.

– Vi håller på att klarlägga förloppet. Det är det enda jag vill säga just nu.

Hon säger dock att man ska undersöka om fängelsets säkerhetsprocedurer behöver skärpas.

Peter Madsen kommer nu att ställas inför häktningsdomare i Glostrups tingsrätt. Han är bland annat misstänkt för olaga hot.

Hanna Grosshög

riksnatverket@dn.se

Ryssland hårt drabbat av andra våg

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Antalet coronafall i Ryssland ökar nu snabbt. Samtidigt vill myndigheterna i det längsta undvika nya nedstängningar. I Moskva inför man i stället hårda böter för den som vägrar bära munskydd.

S:t Petersburg

Drygt 16 000 nya smittade i Ryssland på ett dygn. Det rapporterade de ryska hälsovårdsmyndigheterna om i söndags.
Hårdast drabbad är Moskva, med Sankt Petersburg på andra plats. Den 19 oktober registrerade Moskva 5376 nya fall, vilket är det högsta antalet fall på ett dygn sedan den 12 maj. Skoleleverna i Moskva sändes hem på ”lov” redan för flera veckor sedan, medan Sankt Petersburgskolorna än så länge håller öppet.
Moskva har tillfälligt öppnat två nya fältsjukhus för att ta emot tillströmningen av coronapatienter. Antalet bäddplatser har dessförinnan visat sig vara underdimensionerat. I början av oktober skrev Kommersant-journalisten Anastasia Lobada ett rasande inlägg på Facebook om hur hennes man, insjuknad i lunginflammation, väntade i över sex timmar på att bli undersökt på ett sjukhus i Moskva. Ute i regionerna är situationen betydligt värre. I Magnetorgorsk köar folk i timmar för lungskiktröntgen. Inte heller i Jakutien räcker apparaterna till.
I Moskvadistriktet har konserter förbjudits. Från den 21 oktober stängs alla utställningar och mu-

seer. Fotbollsmatcher kommer att genomföras utan publik.
Ryssland ligger fyra i den globala statistiken med totalt 1,4 miljoner fall av covid-19. Moskvas borgmästare Sergej Sobjanin gör nu allt för att undvika en liknande stängning av huvudstaden som i våras. Då rådde utegångsförbud i Moskva, med stängda caféer och restauranger. Nu försöker man i stället gå in för stränga regler, som följs upp med tvångsåtgärder. Böter på motsvarande 550 kronor för den som inte bär munskydd har införts. Poliser patrullerar i tunnelbanan och bussar och ser till att regeln följs. Alla invånare som kan jobba hemma uppmanas gör det. För att besöka en bar eller nattklubb måste man nu registrera sig och få en QR-kod, som scannas vid ingången.
Också i Sankt Petersburg står poliser vid ingången till tunnelbanan och uppmanar alla att bära munskydd. Från den 26 oktober startar myndigheterna i Sankt Petersburg en omfattande kampanj mot så kallade ”covid-dissidenter” – personer som vägrar följa reglerna.
Skepsisen mot coronavirusets själva existens är fortfarande van-

lig i Ryssland. Jag får ofta frågan – senast under en veckoslutsresa utanför Tver – huruvida jag ”tror” på coronaviruset. Många ryssar är vana vid att myndigheterna ljuger och ser ingen orsak till att så inte skulle vara fallet även när det gäller pandemin.

Begränsningarna i den fria rörligheten väcker minnen från sovjettiden, vilket leder till att många betraktar resebegränsningarna som helt omotiverade. En Moskva-väninna till mig, förtvivlad över att hon troligen missar sin årliga skidresa till Alperna, är helt övertygad om att reserestriktionerna är ett nytt försök att stänga in folk, precis som man gjorde på sovjettiden. Det låga medborgerliga förtroende för myndigheterna är ett stort problem när det gäller bekämpningen av pandemin. Myndigheterna försöker lugna stämningarna genom att framhålla att de höga infektionstalen främst att göra med att man testar mer. I Moskva planeras massvaccineringar mot coronaviruset från början av december. Det handlar om det rysktillverkade vaccinet Sputnik V, som är ryska regeringens stolthet men vars effektivitet än så länge inte är bevisad.

Vaccinet har tagits fram i snabb takt och kritiseras internationellt för att man inte har testat det tillräckligt. Ryssland är redan från tidigare ett land med hög skepsis mot vacciner. Det är sannolikt att många Moskvabor vägrar att låta vaccinera sig.

Anna-Lena Laurén

Snabbtest införs på Heathrow

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Storbritannien. På Heathrowflygplatsen ska internationellt resande och passagerare nu kunna göra ett snabbtest för covid-19 innan de lämnar Storbritannien, rapporterar The Times. Enligt tidningen kommer testen att visa resultat efter en timma, och de gör det möjligt för resenärer att slippa karan-

tän i vissa länder. Inledningsvis ska resenärer på väg till Hongkong och Italien testas.
TT-Reuters

Mördad lärare får Hederslegionen

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Frankrike Den franske läraren Samuel Paty, som mördades efter att ha visat Muhammedkarikatyrer under en lektion om yttrandefrihet, tilldelas Hederslegionen postumt. Det säger Frankrikes utbildningsminister Jean-Michel Blanquer till tv-kanalen BFMTV. Hederslegionen är Frankrikes främsta ordensutmärkelse. Mordet har chockat Frankrike och fått

president Macron att utlova hårda tag mot islamismen.
TT-Reuters

Varje gång man nämner att man kommer från Asbestos blir folk rädda för att där ska fin-nas gift.

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Den tidigare borgmästaren Louise Moisan-Coulombe om varför staden har bytt namn till ”Val-des-Sources” för att slippa förknippas med den dödliga mineralen. Den närliggande asbestgruvan som stängdes ner 2012, var länge en central del av ekonomin i det lilla samhället.

TT

HD tillåter förlängd rösträkning

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

USA. Högsta domstolen i USA har godkänt att man i delstaten Pennsylvania förlänger tidsfristen för hur länge poströster ska räknas i det kommande presidentvalet. En lägre instans har redan godkänt förslaget att räkna poströster som kommer in så sent som på fredagen i valveckan, så länge de är

poststämplade på valdagen: tisdagen den 3 november. Republikanerna hade överklagat beslutet, men HD ställer sig bakom förslaget. Pennsylvania är en av de delstater som kan bli avgörande i årets presidentval.
TT-Reuters

Tiden går men sommartiden består

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

EU. Hur går det egentligen med slopandet av de årliga tidsomställningarna? Det undrar nu EU-parlamentet som tröttnat på att medlemsländerna inte kan ena sig om vad man tycker om förslaget som EU-kommissionen lade fram redan 2018. Ingenting kan dock beslutas innan medlemsländerna

också behandlat fråga. I år ställs klockan tillbaka en timma under natten mellan lördag och söndag.
TT

90

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

miljoner människor lever i fattigdom i EU, visar siffror från statistikbyrån Eurostat för 2019. Andelen fattiga i Sverige ökar och är enligt EU:s definition den högsta sedan mätningarna började 2004. Högst andel fattiga av befolkningen hade Bulgarien och minst Tjeckien. Totalt riskerar 21 procent av invånarna i EU-länderna att hamna i fattigdom eller social utestängning.
TT

Jättarnas jätte väcker hatkärlek

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Amazon är en självklar del av vardagshandeln i USA. Kritiker menar att företaget slår ut konkurrenter och behandlar anställda illa. Men tjänsterna är så populära att många har svårt att undvika Amazon, som nu förbereder en lansering i Sverige.

ena Soukieh har handlat regelbundet på Amazon i mer än 15 år. Men när pandemin kom till USA tidigare i år blev Amazon i princip den enda butik hon använde.

– När pandemin kom satt vi hemma hela dagarna och beställde all mat och förnödenheter. Vi brukade handla på Amazon någon gång i månaden, men i våras gjorde vi i stället en stor beställning en gång i veckan. Under början av pandemin var det många butiker här som stängde och matbutikerna hade långa köer så det var tryggare att beställa allt från Amazon, säger hon.

Hon bor i Brooklyn tillsammans med sin pojkvän Aaron Cansler. Båda jobbar på teknikföretag och

har använt Amazon så länge de kan minnas. De är ett av miljontals amerikanska hushåll som betraktar Amazon som en självklarhet för vardagskonsumtionen.
– Det första som lockade mig för många år sedan var att priserna alltid var lite lägre än hos konkurrenterna. Leveransen var snabb och smidig, säger hon.
Redan före pandemin var Amazon jättarnas jätte i amerikansk e-handel. Om du promenerar nerför en gata i New York, eller en villaförort i princip vilken delstat som helst i USA under en vardagseftermiddag, så kommer gatorna att kantas av små lastbilar som lämnar travar med bruna paket på trottoaren, med Amazons logotyp på hörnet. Sedan pandemin slog till här har Amazon vuxit så explosionsartat att företagets grundare Jeff Bezos själv blivit omkring 80 miljarder dollar rikare under året. Nu är han världens rikaste.
Tillväxten kommer inte bara från handeln, utan även från Amazon web services, deras globala molntjänst, som står för drygt hälften av företagets rörelseresultat. AWS är i dag så alltomfattande att till och med flera av Amazons kon-

kurrenter, som Netflix, använder plattformen.
Mycket av tillväxten under året handlar om konsumtion, säger Brad Stone, som är författare till två böcker om Bezos och en av USA:s främsta Amazon-experter.
– Amazon har haft en unik förmåga att tjäna pengar på de olyckliga konsekvenserna av pandemin. Det var ett av få företag som hade kapaciteten att anpassa sig blixtsnabbt till de nya omständigheterna.
Många av deras fysiska konkurrenter har halkat efter eller inte kunnat leverera produkter alls, så Amazon har vuxit väldigt snabbt när det gäller framför allt livsmedel. De har tjänat mest på den omställning som gjorts under pandemin, till en mer digital tillvaro på alla sätt, säger Stone till DN.
Enligt Brad Stone bottnar Amazons globala framgångar i Jeff Bezos ”hänsynslösa besatthet av effektivitet”.
– För Amazon blev pandemin en lika dramatisk ökning av efterfrågan som de i vanliga fall ser under julhandeln. De anpassade sig genom att först och främst tillhandahålla de livsnödvändiga pro-

dukterna och slutade under en period att leverera allt annat. Men de anställde även 100 000 personer i lagerlokalerna. Samtidigt var de ganska hänsynslösa när det handlade om att avskeda alla som klagade på otrygga arbetsförhållanden eller försökte organisera protester för bättre skydd under arbetstiden, säger Brad Stone.
Juristen Stacy Mitchell har sedan ett par år tillbaka drivit The Institute for Local Self-Reliance, en gräsrotsorganisation i Maine som försöker ena småföretagare och butiker i en kamp mot Amazon.
Pandemin riskerar nu att leda till strukturella förändringar i den amerikanska ekonomin där ”ofattbart många fysiska butiker slås ut och bara de stora kedjorna överlever”, säger hon.
– För Amazon är det svårt att föreställa sig ett bättre läge än att alla sitter hemma och köper saker hela dagarna. Hela våra liv utspelas just nu hemma och vi gör alla våra inköp på webben, säger Mitchell.
Under pandemin blev det tydligt att Amazon fått en så betydelsefull roll i det amerikanska samhället att många hushåll förlitar sig på

dem för i princip alla livsmedel och förnödenheter. Mitchell menar att Amazon numera fungerar som själva detaljhandelns infrastruktur i USA, så mäktiga att de själva reglerar och styr över marknadens vinnare och förlorare.

– Jag tror att det här kan leda till att ofattbart många fysiska butiker kommer att slås ut. De största kedjorna kommer att överleva, men det blir tufft för många andra, säger Mitchell.

Amazon har blivit så mäktigt att de nu gör sådant som tidigare bara offentliga institutioner och myndigheter kunde göra, menar hon.

– Samtidigt har vi ingen inblick i hur de styrs och agerar, vi vanliga amerikaner har ingen påverkan på företagets ledarskap och vi kan inte ställa dem till svars. Det är en skrämmande situation. I en demokrati borde vi ha fria marknader som regleras av förtroendevalda politiker. Alla bör arbeta på samma villkor, och de bör sättas av offentliga institutioner. Nu har själva marknaden flyttat till Amazon. Där är det de själva som bestämmer vem som vinner och förlorar. Så de börjar allt mer funge-

ra som enväldiga härskare över all amerikansk handel, säger Stacy Mitchell.
Även bland Amazons mest lojala kunder i USA finns det ofta en tydlig hatkärlek till företaget. Många känner till kontroverserna som rör Amazons hårda behandling av anställda och konkurrenter. Samtidigt är det för enkelt, billigt och bekvämt att använda plattformen för att någon ska kunna sluta. Affärstidningen Fortune skrev nyligen att Amazon ”förkroppsligar det moderna företag som hatas av konsumenterna, samtidigt som de älskar tjänsterna de erbjuder”. Det förklarar även varför skandalnyheter och kritik mot företaget inte gjort mycket skada för deras affärer.
Dena Soukieh och Aaron Cansler är skeptiska till mycket av Amazons affärsverksamhet. Sedan ett par månader tillbaka har de kraftigt dragit ner på Amazon-köpen och försöker i stället handla hos lokala butiker, eller beställa produkter direkt från tillverkarna.
– I den mån det är möjligt försöker vi handla i lokala butiker eller beställa direkt från leverantörer. Så nu använder vi bara Amazon i nödfall, säger Dena Soukieh.

Aaron Cansler är särskilt bekymrad över hur företaget hanterar anställda på lagren, i synnerhet de som blev smittade och krävde bättre skydd under pandemin.

– Amazon har skapat sådana oerhörda förmögenheter och Jeff Bezos är i dag världens rikaste man, men det innebär att de även har en moralisk skyldighet att förbättra situationen för sina anställda och där ser jag inga tecken på att de tar kritiken på allvar, säger han.

– När något verkar för bra för att vara sant så är det ofta just det. Att det går att beställa hem produkter som kommer samma dag utan att det kostar någonting? Det är alltid någon som får betala för det, säger Dena Soukieh.

Utöver växande kritik från konsumenter, småföretag och fackförbund växer även de politiska kraven på förändringar av USA:s monopollagstiftning, vilket kan påverka Amazon.

Kongressen i Washington presenterade i veckan en 400-sidig utredning, där de hävdade att Amazons marknadsdominans skett på bekostnad av konkurrenskraft och innovation.

”Det som en gång var små startupföretag liknar nu en typ av monopol vi inte sett sedan oljebaronernas och järnvägsmonopolens tid”, står det i utredningen. Både demokrater och republikaner är överens om att Amazon behöver regleras hårdare av regeringen. Skulle Joe Biden vinna presidentvalet är det många som förväntar sig att Amazon kan utsättas för en tuff strid i Washington.

– Det är ofrånkomligt att debatten om monopol kommer att påverka Amazon. Men det är en snårig terräng för myndigheter så länge lagarna ser ut som de gör nu, eftersom Amazons marknadsdominans inte faller in under den rådande definitionen av ett monopol. Jag förväntar mig snarare att det politiska stödet kommer att växa för att exempelvis höja skatter på Amazon och begränsa deras verksamhetsområden i viss mån. Om företaget ska brytas upp måste hela monopollagstiftningen i USA förändras i grunden, säger Brad Stone.

Martin Gelin

Linus Larsson: Amazon är en ångvält som krossar marknader

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Amazon tar sig in på nya marknader och sväljer dem som inget annat företag. Hur dominerande företaget blir när det snart gör sitt intåg i Sverige avgörs mest av hur mycket det orkar bry sig om vårt lilla hörn av världsmarknaden.

A mazon har de senaste åren rest ett antal jättelika byggnader i städer runt Stockholm. Orsaken är en i princip slumpässig utveckling som skedde på Amazon för mer än ett årtionde sedan, men som ändå säger så mycket om hur bokhandlaren från Seattle blev världens största företag.

Under några år på det tidiga 2000-talet var Amazon ett pressat företag. Gammalt, med internetmått uråldrigt – grundat redan 1994, innan Google ens var ett

hobbyprojekt på Stanforduniversitetet. Amazon var också på efterkälken, på väg att bli fullkomligt frånåkt av företag som bland annat Google.
Ställd mot Google och de andra i den nya generation teknikföretag i Silicon Valley såg e-handlaren från Seattle inte ut att ha något att sätta emot. Men grundaren Jeff Bezos ville desperat se Amazon som ett teknikbolag i frontlinjen, inte en mossig återförsäljare på webben. Så Amazon började förändras, på ett märkligt vis.
För att hantera sin egen växande e-handel behövde Amazon allt större och mer avancerade it-system. Lagring, databaser, allt möjligt krävdes under huven för att det skulle fungera. Så Amazon byggde och när Jeff Bezos gick till sin styrelse med ett förslag: All den här servertekniken vi bygger åt oss själva, nog kan det finnas någon annan som är intresserad av den? Kan vi inte helt enkelt sälja den som en tjänst? Om vi behöver den så lär det finnas fler som behöver den. Det var en mycket märklig satsning, så långt från vad Amazon hade varit. Ett långskott som möttes av skepsis i hans egen styrelse, drivet delvis av att en

mellanchef ville flytta till Sydafrika och behövde något att jobba med där, vilket man kan läsa i boken ”The everything store” av Brad Stone.
Så ingenjörer på Amazon började skapa tekniken som behövdes och inom några år sålde företaget både serverkapacitet och inbundna böcker. Och hemelektronik. Och vandringskängor och e-böcker och diskmedel.
Byggnaderna runt Stockholm är serverhallar som driver Amazon web services, som servertjänsterna kallas. I dag är de motorn i Amazons lönsamhet. En förbluffande stor del av internet drivs genom dem – allt från Netflix till oljebolag och banker.
Medan de växte köpte Amazon matvarukedjan Whole foods för motsvarande en bit över 100 miljarder kronor. Så nu kan man lägga till färska morötter i den där listan över allt Amazon säljer.
Allt, det är nyckelordet. Jeff Bezos försöker skapa företaget som säljer allt. Det är sådant som brukar få de flesta företag att tappa fokus, men av någon anledning – skicklighet, gott om kapital och en dos hänsynslöshet, kan man väl sammanfatta – så funkar det.

Det är en förbluffande utveckling, från återförsäljare av böcker till ett av världens absolut mäktigaste företag, alla kategorier. När Amazon tar sig an en marknad är det som att en ångvält kommer körande.

I delar av USA kan man mer eller mindre leva sitt liv genom Amazon. Man kan få sin mat, sin underhållning, sin shopping, sina internettjänster, sina böcker, sin mobil från detta enda företag. I köket står Amazons lyssnande assistent Alexa och tar emot röstbeställningar. Leveranstiderna är svårslagna. Och i framtiden kan ordern levereras direkt med en drönare. Vill man besöka en fysisk butik i stället för att handla på nätet – då finns redan Amazon Go, butiker där man kan plocka det man behöver och gå, utan att ens besöka en kassa. Betalningen sker automatiskt.

Dominansen är så total att många har accepterat att låta sig sväljas av jätten och försöka leva med det. Små bokförlag svär över Amazon och drömmer om oberoende bokhandlare, men säljer ändå där. Mindre e-handlare böjer sig, skrotar den egna nätbutiken och blir en del av Ama-

zon.com, som sedan länge även fungerar som front åt fristående handlare.

Det är inte självklart att samma sak händer i Sverige. Att det har dröjt så länge för jätten att komma hit har gjort att svensk e-handel har haft något av en skyddad verkstad för att bygga upp och slipa sin verksamhet. I dag har några av dem förbluffande snabba leveranser. Betalföretaget Klarna kunde växa sig till det mångmiljardbolag det är. Vanor och mönster har etablerats, där Amazon har varit i periferin för de flesta svenskar.

Det ger Amazon ett annat och svårare läge än om intåget hade skett för tio år sedan. Att det sker så sent säger något om hur långt ner på prioritetslistan den svenska marknaden är. Kanske ska det tolkas som att intåget blir mer försiktigt här, helt enkelt därför att det inte är värt så mycket att dominera en liten marknad som den svenska.

Men det är knappast något att lita på. Särskilt inte för de företag – detaljhandel i allmänhet och e-handel i synnerhet – som snart får den värsta konkurrent de kan tänka sig. Om satsningen blir rejäl

och Amazon lägger resurser på att bli dominerande på den svenska marknaden, då kommer ingen undgå att påverkas av ångvälten som kommer rullande.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Blöjtillverkare höjer prognos

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Amerikanska Procter & Gamble, med varumärken som Pampers och Gilette, märker en ökad efterfrågan på förbrukningsvaror för städning under coronapandemin och höjer försäljnings- och vinstprognosen för helåret.
Företaget räknar nu med att försäljningen ökar 3–4 procent i år, vilket kan jämföras med den tidigare prognosen på 1-3 procent.

Koncernen räknar också med att vinsten stiger 5–8 procent, jämfört med tidigare prognos på 3–7 procent.
TT-Reuters

Jan Eklund: Veteranen från kalla kriget kommer plötsligt ut som upplyst liberal

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Förtrycket mot hbtq-personer i Polen tilltar i styrka. Allt med groteskt stöd av regeringen och landets katolska kyrka. Den

som vill ha en aktuell bakgrund ska läsa Anne Applebaums aktuella bok ”Demokratins skymning”.

Man borde vara luttrad och inte längre häpna över vad som händer i vissa delar av Europa. Den nationalkonservativa högervågen har ju pågått ett tag.

Ungern är det värsta exemplet. Polen ligger inte långt efter i bombastisk nationalism, förakt för rättsstatens principer och öppen hets mot minoriteter.

Men ”hbtq-fria zoner”? Jag har sett uppgiften fladdra förbi i nyhetsflödet under året, trodde först att det var ett skämt, men har nu förstått att det är rena rama verkligheten.

I gårdagens tidning berättade DN:s utrikesreporter Michael Winiarski att var tredje medborgare i Polen bor i områden som deklarerat att de är ”hbtq-fria zoner”.

Han besökte en av dem, den lilla staden Krasnik några mil söder om Lublin, och intervjuade studenten Cezary Nieradko som beskrev hur vardagen kan te sig för en ung homosexuell kille.

Man kan exempelvis bli nekad att hämta ut livsnödvändig medicin på apoteket. I skolan tvingas man

höra en präst som predikar att homosexualitet är rena ondskan – eller riskera att möta en läkare som förklarar att bögar är sjuka men eventuellt kan botas med böner.
Borgmästaren i stan rycker på axlarna och hävdar att allt går rätt till i lilla fina Krasnik. Han har fullt eldunderstöd från regeringspartiet Lag och rättvisa i Warszawa och självaste ärkebiskopen i Krakow, känd för att ha beskrivit homosexuella som en regnbågsfärgad smitta jämförbar med pesten.

Med tanke på att Polen under andra världskriget blev spelplats för Förintelsen borde den sortens språkbruk vara tabu i dag. I stället uppmuntras det uppifrån, liksom antisemitiska kampanjer.
Om bakgrunden till allt detta kan man läsa i Anne Applebaums aktuella bok ”Demokratins skymning” (recenserad av Per Svensson i DN 29/9). Hon vet allt och lite till om Östeuropas moderna historia och har omväxlande bott i Polen, England och USA.
Ja, mer än så, hon känner – eller kände – de antikommunistiska frihetshjältarna som välte Berlin-

muren och blev de nya makthavarna. I oroväckande många fall samma personer som i dag förvandlats till hetsiga nationalister och kverulantiska kolportörer av extremistisk högerpropaganda. Hur det gick till försöker Applebaum förklara med många personliga exempel, även från London och Washington. Man får vassa och spöklika inblickar i de intellektuella miljöer som var med och formade Brexit, Trump och Fox News.

EU-vännen Anne Applebaum är oroad över läget, och vem är inte det. Ändå har jag svårt för hennes historieskrivning och verklighetsuppfattning. Hon bekänner sig i grunden till en idévärld där världens hjältar för evigt heter Margaret Thatcher och Ronald Reagan. En på samma gång aningslös och aggressiv generation av kalla krigare som mer än gärna tog åt sig hela äran för att ha befriat mänskligheten.

”Den enda vägens politik”, som författarens svenske vän Carl Bildt en gång uttryckte saken om det nyliberala fortsättningskriget. Den sortens idealistiska intellektuella kräver alltid en fiende. Och det är inte finanskapitalets exces-

ser och social ojämlikhet, om man säger så.
Applebaums upplysta liberalism känns väl senkommen och påklistrad. Den unga vänstern i Spanien och Grekland avfärdas exempelvis kvickt som extremister; i princip av samma skrot och korn som hennes gamla nationalistiska och hatiska ex-kompisar i Polen och Ungern.
Det är bra slappt, på gränsen till fake news. Man kan säkert hitta många politiska idioter bland dagens unga radikaler i södra Europa, men den brokiga majoriteten är snarare violett än klassiskt röd till färgen, och uttalade antirasister som vill stanna kvar i EU.
Bara en snobbig ideologisk krigare kan ha missat det.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se

Därför vill Kanye West så gärna bli USA:s president

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Kanye West är en av världens största artister. Men han är inte nöjd med det, han vill också bli USA:s president. Frågan är hur allvarliga den politiske rapparens politiska ambitioner är.

På USA:s nationaldag, den 4 juli, publicerar Kanye West ett inlägg på Twitter.

”Vi måste nu infria USA:s löfte genom förtröstan på Gud, förena vår vision och bygga vår framtid. Jag kandiderar till att bli USA:s president”, skriver han.

Inom loppet av en timme delas inlägget 100 000 gånger av hans 30 miljoner följare. Uttalandet välkomnas av flera. Bland annat twittrar entreprenören och miljardären Elon Musk: ”Du har mitt fulla stöd.”

Ett par dagar senare gör Kanye West en intervju med Forbes där han utvecklar sina planer. Han poängterar att han är allvarlig med kandidaturen och presenterar sin ståndpunkt i frågor om abort, dödsstraff, vaccin och coronakrisen. Han delger även namnet på partiet – The Birthday Party – eftersom ”när vi vinner så kommer det att vara allas födelsedag”.
Få tar dock intervjun på allvar. Somliga menar att allt bara är ett pr-trick för en kommande skiva eller en ny klädkollektion. Artikelförfattaren beskriver det själv som ”fyra timmar av osammanhängande intervjuer”. Kanye Wests hustru, Kim Kardashian West, går ut och försvarar sin make. Hon skriver att han just nu befinner sig i ett skov i sin bipolära sjukdom. ”De som står Kanye nära känner hans hjärta och förstår att hans ord inte alltid överensstämmer med hans avsikter”, skriver hon och beskriver sin make som ”briljant men komplicerad”.
Kanye Wests ambition att bli president är inte ny. Redan 2015 på MTV:s Video music awards, där Kanye West mottar ett specialpris, håller han ett elva minuter långt tacktal där han berättar att han

känner sig missförstådd. Han avslutar med: ”Som ni säkert redan har förstått kommer jag att kandidera till president 2020.”
Fem år senare har han lagt mer än 63 miljoner kronor ur egen ficka på sin presidentkampanj.
Varför vill producenten, rapparen och entreprenören Kanye West så gärna in i politiken? Och hur seriöst ska man ta hans ambitioner?
○ ○ ○
Kanye Omari West föds i Atlanta i Georgia 1977. Pappa Ray West har ett förflutet i den socialistiska gruppen Svarta pantrarna och blir den första afroamerikanen som anställs som nyhetsfotograf på tidningen The Atlanta Journal. Mamma Donda West är professor i engelska.
Kanye West är ensambarn och växer upp i kulturell medelklass. Efter föräldrarnas skilsmässa flyttar han med sin mor till Chicago. Hon uppmuntrar honom tidigt att måla, läsa böcker, skriva poesi och när familjen träffas vid högtider samlas de runt pianot.
I tidiga tonåren får han en keyboard av sin pappa och skriver kort därefter sin första raplåt ”Green eggs and ham”. Hans

mamma betalar tid i en inspelningsstudio och han lär sig att producera beats. Vid nitton års ålder får han sitt första producentuppdrag – Chicagorapparen Gravs debutalbum ”Down to earth”.
Kort därefter hoppar Kanye West av sina universitetsstudier för att satsa på musiken – något som för de flesta amerikaner är helt otänkbart. Han försörjer sig som telefonförsäljare om dagarna, gör musik om nätterna. Men framgångarna med ”Down to earth” uteblir.

Desto bättre går det när han runt millennieskiftet kommer i kontakt med rapparen Jay-Z:s skivbolag Roc-A-Fella Records och börjar producera låtar för artisterna där. 2001 kommer det stora genombrottet. Det är då West producerar flera av låtarna på Jay-Z:s debutalbum ”The blueprint” – som ”Takeover”, ”Izzo (H.O.V.A.)” och ”Heart of the city (Ain’t no love)”. Hans utpräglade producentstil, där han samplar 1970-talets klassiska soulalbum, genomsyrar alla låtar.
Albumet blir en succé och nu vill alla jobba med den 24-åriga pro-

ducenten. Men West själv drömmer om att bli artist. I en intervju med MTV 2002 tar han tillfället i akt och rappar sitt svar på en av frågorna:

I was always rapping, and it just so happened that really, really phenomenal rappers got to rap on my beats before I got a chance to, so that pushed me into the classification of a producer, but I'm a rapper from the heart. I've got something to say.

Men Kanye West är inte som andra rapstjärnor vid den här tiden. Han har fel klassbakgrund, bär rosa pikétröjor och loafers från Gucci och har alldeles för lite av den machoattityd och *streetkredd* som krävs.

”Det var uppenbart att vi inte kom från samma plats”, beskriver skivbolagsbossen Jay-Z för tidningen Time: ”Vi växte alla upp på gatan och var tvungna att göra vad som krävdes för att klara oss. Sedan fanns Kanye, som mig veterligen aldrig har kämpat en enda dag i hela sitt liv. Jag såg inte hur det skulle kunna fungera.”

Kanye West blir till slut trots allt sajnad som artist av skivbolaget Roc-A-Fella. Två veckor senare, i oktober 2002, somnar han vid bil-

ratten efter en sen kväll på väg hem från studion och krockar med en annan bil. Säkerhetsbältet räddar hans liv men han bryter käken och förs i ambulans till sjukhus, där han opereras och får käken fixerad med ståltråd.
Den dramatiska bilolyckan gör stort intryck på honom och formar hela inledningen på hans karriär. Han samplar Chaka Khans soullåt ”Through the fire” och rappar, bokstavligen, ”Through the wire” med fixerad käke. Texterna på debutalbumet ”The collage dropout”, som släpps 2004, behandlar sociala orättvisor och beskrivs som stilbildande.
– Kanye har i grund och botten alltid varit politisk, konstaterar Jonathan Rollins. Han är amerikansk komiker bosatt i Sverige och har flera gånger avhandlat Kanye West i sin podd ”The power meeting podcast”:
– På ”The collage dropout” rappar han till exempel om hur han fick stå längst in i Gap-butiken där han jobbade som ung. När det kom in potentiella kunder som var svarta blev han flyttad längst fram. Den här typen av samhällskritiska texter går att hitta så sent

som 2011 på ”Watch the throne” som han gjorde ihop med Jay-Z. Det är först på albumet efter, ”Yeezus”, som han skiftar fokus från samhället i stort till att i stället börja rappa om sitt kändisliv och egna drivkrafter. Många förklarar detta med hans relation med Kim Kardashian.

Första gången Kanye West nämner realitystjärnan Kim Kardashian i sin musik är i en vers på Keri Hilsons låt ”Knock you down” från 2009, enligt TMZ. De har varit vänner länge och West, väl medveten om att Kardashian då dejtar NFL-stjärnan Reggie Bush, rappar:

You were always the cheerleader of my dreams/Seem to only date the head of football teams/And I was the class clown that always kept you laughing/We were never meant to be, baby we just happened, och tillägger: *You should leave your boyfriend now*.

Fem år senare, i maj 2014, gifter de sig. Bröllopet blir en världsnyhet och när paret pryder omslaget av amerikanska Vogue skapar de historia:

”Det är mycket som är först [med omslaget]. Kanye är den första

rapparen att vara där, jag är den första realitystjärnan, vi är det första svartvita paret (av engelskans ”interracial couple”, reds. anm.)”, kommenterar Kim Kardashian själv bilden.
Tillsammans – som Kimye – får de om möjligt än mer inflytande och makt över amerikansk populärkultur.
Parallellt med musikkarriären startar West flera framgångsrika bolag och får sin revansch som modedesigner. Genom sitt samarbete med Adidas och kläd- och skomärket Yeezy, suddar han ut dåtidens skarpa gräns mellan musik och mode och hyllas av branschen.

○ ○ ○

Få artister blir så stora att en amerikansk president bemödar sig att kommentera hens utspel. Kanye West, däremot, har under sin karriär blivit ett huvudbry för samtliga presidenter.
Det börjar 2005 när Kanye West medverkar på en välgörenhetsgala för orkanen Katrinas offer. I direktsändning talar han direkt ur hjärtat om alla de afroamerikaner i New Orleans som drabbats hårdast. Han hinner säga: ”George

Bush bryr sig inte om svarta människor” innan NBC avbryter sändningen. Senare, när George W Bush ger ut sina memoarer, beskriver han just detta ögonblick som den värsta stunden under sina åtta år vid makten:
”Jag mötte mycket kritik som president. Jag tyckte inte om att höra att folk hävdade att jag ljög angående Iraks massförstörelsevapen eller att jag sänkte skatterna för att gynna de rika. Men att bli kallad rasist för åtgärderna vid Katrina var det värsta”, skriver George W Bush i ”Decision points”.

2009 är det dåvarande presidenten Barack Obama som kallar rapparen för ”en idiot” när han tror att kamerorna är avstängda. Orsaken är att West avbrutit den då nittonåriga countrysångerskan Taylor Swift vid en prisutdelning på en MTV-gala. När Swift mottar pris för bästa video med en kvinnlig artist stormar rapparen scenen, greppar hennes mikrofon och säger: ”Jag ska låta dig fortsätta, men Beyoncés video är en av de bästa någonsin.” Publiken sitter knäpptyst. Beyoncé själv ser mest besvärad ut.

Relationen till Donald Trump är desto mer hjärtlig. Förvisso kallar Trump utspelet på MTV-galan för ”vidrigt” och uppmanar till bojkott av rapparen. Men när han i november 2016 blir vald till USA:s president chockar Kanye West omvärlden genom att tydligt markera var han står:
”Jag har sagt att jag inte röstade, visst? Men om jag hade röstat, skulle jag ha lagt min röst på Trump”, säger artisten från scen under en konsert i Kalifornien. Publiken svarar med ett massivt bu-rop.

Sedan dess har West öppet visat sitt stöd för Trump ett flertal gånger, från hyllningar i sociala medier till att bära den röda ”Make America great again”-kepsen. 2018 skapar han återigen stora rubriker genom ett spektakulärt lunchmöte i Vita huset. Under besöket håller West ett tal och tackar Trump för att han får honom att känna sig manlig och maskulin, ”som en superhjälte”. Uppskattningen är ömsesidig. Trump har bland annat sagt att hans popularitet bland afroamerikaner, varav endast åtta procent

röstade på Trump 2016, har vuxit efter rapparens stöd.
Jaswinder Blackwell-Pal är doktorand i humaniora vid Birkbeck, University of London och har skrivit om rapparens politiska ambitioner i essän ”Kanye’s dark twisted presidential fantasy” för tidsskriften Jacobin. Hon påpekar att man inte ska överdriva Kanye Wests betydelse för afroamerikanska väljare – att anta det är både nedlåtande och saknar grund i forskningen.
– Det är också viktigt att komma ihåg att West, precis som andra hiphopartister av den här storleken, mestadels har vita fans, förmodligen nu mer än någonsin. Den beundran som många kände för honom tidigare, när han sågs som en viktig röst för förtryckta i samhället har han själv urholkat, säger hon.
Kanye West är varken intresserad av eller särskilt uppdaterad om Trumps politik, menar hon. Hans beundran handlar snarare om att han identifierar sig med Trumps roll som en outsider.
– West har länge känt att han nekas tillträde till domäner som han vill tillhöra, som modevärlden, men nu också politiken. Att se

Trump gå från att vara en kändis och realitystjärna till att lyckas bli president har helt säkert inspirerat West. Han ser det som ett sätt att utmana status quo som han alltid har upplevt som kvävande och frustrerande, säger hon.

○ ○ ○

Som musikskapare och producent är Kanye West välkänd för sin perfektionism. Under arbetet med albumet ”The life of Pablo”, och tusentals timmar i studion, börjar hälsan att ge vika.

Efter en spelning 2016, där han rabblar osammanhängande om Jay-Z från scen, läggs han in på sjukhus för sina hallucinationer och paranoia. Ett par år senare berättar rapparen för första gången öppet om sin bipolära sjukdom i en intervju med David Letterman.

”Det här är bara sanningen: Om folk vill ha de här galna idéerna, de galna scenerna, den galna musiken och det här galna sättet att tänka – då är chansen rätt stor att de kommer från en verkligt galen person”, säger Kanye West i intervjun.

Kontroversiella uttalanden och olika utspel i medierna blir allt

vanligare. När han i en intervju med TMZ kallar slaveriet för ”ett val” och Martin Luther King för förlegad blir han hårt kritiserad av sina fans och många förlorar respekten för honom.
– Något som är återkommande i Kanye Wests beteende är att han tenderar att prata först och tänka sedan. Han är passionerad och beter sig tvångsmässigt – inte den bästa kombinationen när man uttalar sig om känsliga ämnen, säger Jonathan Rollins.
○ ○ ○
Hösten 2020 kandiderar Kanye West som oberoende, efter att ha tagit avstånd från Trumps politik. Men redan under sommar och tidig höst drabbas kampanjen av flera större bakslag. De ihopsamlade namnunderskrifterna, som krävs för att kandidera som oberoende kandidat, döms i vissa delstater ut som ogiltiga. I andra delstater missar han helt enkelt deadline för anmälan.
”Det är en signifikant skillnad mellan klockan 23:59:59 och en sekund efter midnatt. Den sekunden markerar att det är en helt ny dag”, skriver en domstol i delsta-

ten Wisconsin när West är 14 sekunder sen för att lämna in de papper som krävs.
Det är som rapstjärnan själv konstaterar en intervju: ”I’m not running for president, I’m walking” – innan han kommer på sig själv och tillägger: ”walking… to win.”
Men även om hans presidentdröm tycks alltmer avlägsen 2020 ger han inte upp. Trots att man inte kan rösta på honom i hela landet, som på Joe Biden eller Donald Trump, så har han åtminstone kvalificerat sig som kandidat i tolv delstater. Nyligen skapade han rubriker genom att stå med på valsedlarna även i Kalifornien – som vicepresident till den oberoende kandidaten Roque De La Fuente Guerra.
Så hur ser då Kanye Wests politik ut? I ett tio punkter långt valmanifest, publicerat på hemsidan, nämner han bland annat satsningar på förnybar energi, ekonomiska lättnader för studenter och att polisväsendet måste börja behandla alla lika, oavsett hudfärg och etnicitet.
– Det är enkelt men intressant. Det präglas också starkt av hans religiösa tro, som han blivit mer offentlig med på senare år. West

själv skulle förmodligen argumentera för att kristendomen styr hans kampanj, mer än någon annan politisk övertygelse, säger Jaswinder Blackwell-Pal.

Hon tror att Kanye Wests kampanj kan ha öppnat upp dörren för andra artister att kandidera i framtiden, även om det är högst osannolikt att rapparen har en chans.

Jonathan Rollins är övertygad:

– Föreställ dig Kanye West i en hetsig tv-debatt, det går inte. Att Donald Trump kommer undan med sitt beteende beror på att han är vit, hade en svart man debatterat på samma sätt hade han aldrig blivit accepterad. När Barack Obama var president var han tvungen att vara perfekt, säger han:

– Så nej, jag kan inte se hur Kanye West skulle lyckas bli president, någonsin. När man tänker på det är det både sorgligt och konstigt att det ens behöver vara en fråga år 2020 ”kan Kanye West bli president?”

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se

Fallet Dawit Isaak. Därför anmäler tolv internationella människorättsjurister Eritreas president för brott mot mänskligheten

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

När diplomatin inte räcker till i fallet Dawit Isaak måste internationell straffrätt ta över. Tolv internationella människorättsjurister ställer sig nu bakom en anmälan mot Eritreas president för bland annat brott mot mänskligheten, skriver Björn Tunbäck och Erik Halkjaer från Reportrar utan gränser.

Det räcker nu. I nästa vecka fyller Dawit Isaak 56 år. När han greps i Eritrea var han 36. Sedan dess har olika ansträngningar gjorts för hans skull. Men diplomati är en sak. Lagföring en annan. När diplomatin inte räcker till skall internationell straffrätt ta över. Därför ställer sig nu tolv internationella människorättsjurister bakom en anmälan mot Eritreas president och kretsen runt honom

för flera brott mot Dawit Isaak. Ett av dem, brott mot mänskligheten, är så allvarligt att det kan utredas och bestraffas överallt. Det ger Sverige ett speciellt ansvar. Bland juristerna finns den iranska mottagaren av Nobels fredspris Shirin Ebadi, Kanadas före detta justitieminister Irwin Cotler och Navi Pillay, tidigare FN-kommissarie för mänskliga rättigheter och domare i både Internationella brottmålsdomstolen och Rwandatribunalen, två av de domstolar som bidragit till rättspraxis för bland annat just brott mot mänskligheten.

Anmälan lämnas under onsdagen in till åklagarmyndigheten i Göteborg, Dawit Isaaks svenska hemstad.

Dawit Isaak och hans kollegor som greps 2001 är i dag de journalister som hållits fängslade längst i hela världen. De har aldrig dömts för något brott. Vi vet inte var de är och ingen får träffa dem. Bara några dagar före gripandet hade regimen förbjudit alla medier i landet utom sina egna. Tidningarna är fortfarande förbjudna. Eritrea har legat i botten av Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex sedan 2002.

Tillsammans med Dawits svenska jurister Percy Bratt och Jesús Alcalá har vi drivit hans fall inför Afrikanska kommissionen för mänskliga och folkens rättigheter. Kommissionen slog för några år sedan fast att Eritrea bryter mot den afrikanska människorättsstadgan på flera punkter. Den svenska riksåklagaren (RÅ) anser också att det finns skäl att misstänka brott mot mänskligheten i Dawits fall. Efter en tidigare anmälan sade RÅ 2016 att det går att utreda misstankarna här i Sverige, men efter att ha konsulterat utrikesdepartementet valde han ändå att avstå. RÅ ville inte skada UD:s förhandlingar med Eritrea om Dawit.

Beslutet förbluffade en av juristerna bakom dagens anmälan, professor Frans Viljoen i Sydafrika när vi träffades vid ett möte i Afrikanska kommissionen. Har ni inte ett oberoende rättsväsen i Sverige? undrade han. Flera av de afrikanska människorättsgrupper vi samarbetar med där var besvikna över att Sverige, känt för sitt försvar av mänskliga rättigheter, inte utredde misstänkt brott mot mänskligheten mot en svensk medborgare. Bland de besvikna

fanns Gaye Sowe i Gambia som också står bakom polisanmälan. Hans institut driver människorättsfall inom det afrikanska rättssystemet.

Afrikanska kommissionen kräver att Dawit och hans kollegor släpps. Men inget händer. Inte ens freden med grannen, den långvariga fienden Etiopien, 2018 har fått regimen att öppna sina fängelser. Trots att just hotet från Etiopien var ett av regimens argument för att hålla politiska fångar. 2016 slog FN:s särskilda undersökningskommission för Eritrea fast att brott mot mänskligheten pågår i stor skala i landet. Kommissionen bad alla stater att lagföra dem som kan misstänkas för brotten. Nu kan Sverige följa den uppmaningen.

Alla jurister som undertecknat anmälan väntar sig det, både den brittiske professorn och Pen-ordföranden Philippe Sands, den eritreanske exiljuristen och tidigare domaren Daniel Mekonnen, en av Tysklands främsta människorättsjurister Bernhard Docke och den afrikanska människorättskommissionens förra ordförande, Pansy Tlakula.

Förutom president Isaias Afewerki anmäler vi i dag bland andra hans utrikes- och informationsministrar som ibland besöker Europa. En annan av ministrarna har sin syster i Stockholm. De kan tas in på förhör.

Dawit och hans kollegor har hållits fångna i snart två decennier. Det är ett brott inte bara mot dem och deras familjer. Det är ett brott mot mänskligheten. Inför världen har nu det svenska rättsväsendet sin chans att få slut på det. Och det brådskar. Hur länge till Dawit Isaak överlever vet vi inte.

Björn Tunbäck
Erik Halkjaer

Rättsexperter: ”Om Estland vill dyka är det fritt fram”

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Det är ännu oklart om några nya undersökningar ska göras av Estonia. Men i Estland är det hård press på regeringen att agera.

Enligt det juridiska avtalet om vraket behöver de heller inte invänta något svenskt godkännande innan de sätter igång.
– Det finns ingenting som förbjuder parterna i överenskommelsen att dyka eller vidta andra åtgärder om de anser att det är nödvändigt, säger Said Mahmoudi, professor i internationell rätt vid Stockholms universitet.
De nya uppgifterna om ett hål i Estonias skrov har väckt stor uppmärksamhet sedan dokumentären ”Estonia – fyndet som förändrar allt” släpptes på Dplay i slutet av september. I Estland har ämnet debatterats flitigt de senaste veckorna, något som har ökat pressen på landets regering.
I en lägesrapport som Sveriges ambassad i Tallinn skickade till utrikesdepartementet (UD) i början av oktober står att ”Det politiska trycket, den allmänna opinionen och den mycket stora mediala uppmärksamheten kring frågan har gjort det nödvändigt för regeringen att agera snabbt och med beslutsamhet.”
Vidare konstateras det att upprördheten hos allmänheten, anhöriga och överlevare är stor, ”med

en tydlig kritisk udd riktad mot Sverige och svenska myndigheters hantering av frågan”.
I rapporten till UD står också att ”allt tyder på att Estland vill se undersökningar på plats/dykningar” och att det från deras sida inte kommer att räcka med ett samarbete mellan Sveriges, Finlands och Estlands expertmyndigheter – som har inlett en granskning av filmmaterialet. Man vill även involvera någon utomstående, självständig, komponent. Det kan då handla om representanter för de drabbade eller eventuellt journalister.

Enligt Said Mahmoudi, professor i internationell rätt vid Stockholms universitet, finns det ingenting juridiskt som hindrar Estland från att gå vidare med planerna – med eller utan Sveriges tillstånd. Platsen där Estonia ligger är internationellt vatten, utanför alla staters jurisdiktion. Havsbotten tillhör dock Finlands kontinentalsockel – vilket innebär att de har vissa rättigheter att utvinna eventuella olje- och gasfyndigheter. Men när det handlar om vrak finns det i grunden ingenting som reglerar vem som får eller inte får dyka på platsen.

För att stoppa privatpersoner och företag ingick därför Sverige, Estland och Finland ett avtal 1995 där man kom överens om att förklara området som ett vilorum för offren. Man kriminaliserade dykning eller annan verksamhet som syftade till att hämta kroppar eller föremål från fartyget eller på havsbotten i närheten. Sedan dess har även övriga länder runt Östersjön, förutom Tyskland, anslutit sig till överenskommelsen.

– Men det finns ingenting som förbjuder parterna i överenskommelsen att dyka eller vidta andra åtgärder om de anser att det är nödvändigt. Jag ser inget hinder för Estland. Jag förutsätter att de informerar övriga länder först, men de behöver inte vänta på ett ja, säger Said Mahmoudi och fortsätter:

– Varför inte Sverige direkt och omedelbart säger ja vet jag inte. Vi har ingenting att gömma vad jag kan förstå. Det ligger i allas intresse att reda ut vad som har hänt. Men min egen gissning är att vi snart kommer få ett ja från alla inblandade parter till dykning och en ny utredning om vad som har kommit fram.

Henrik Ringbom, docent i havs- och sjörätt vid Åbo Akademi, ser inte heller att det finns några sätt att stoppa dykningar om det är så att Estland skulle vilja driva frågan vidare på egen hand.

– Om man tänker på det allmänna läget är det faktiskt så att Sverige har absolut minst att säga till om. Det här var ett fartyg som hade estnisk flagg och sjönk på finsk kontinentalsockel. Sverige har såklart ett stort intresse på grund av att det var så många svenska ombord, men rent krasst och havsrättsligt finns det inte något som ger Sverige extra jurisdiktion eller rättigheter att reglera eller vidta åtgärder. Om Estland vill dyka är det fritt fram, säger han.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Amina Manzoor: Striden om flockimmunitet kan inte avgöras med namnlistor

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Två konkurrerande forskarupprop har fått Storbritannien och USA att diskutera flockimmunitet. Men frågan är mer komplex än vilket upprop som får flest namnunderskrifter.

Vi svenskar har varit med om den här debatten förut. I våras ryktades det om att Sveriges coronastrategi handlade om att uppnå flockimmunitet. Folkhälsomyndigheten och regeringen har flera gånger förnekat att strategin är flockimmunitet. Men uppfattningen har levt kvar. Då var flockimmunitet ett skällsord.

Efter sommaren riktades blickarna åter mot Sverige. Med låg smittspridning trots rekordstort testande, få iva-vårdade och få dödsfall jämfört med under våren började andra länder spekulera i om Sverige kanske gjort rätt trots

allt, kanske skyddades vi av en högre immunitet i befolkningen. Men fallen ökar även här. Smittspridningen är intensiv i många delar av Europa och USA just nu. Många länder stramar åt restriktionerna och planerar för ytterligare nedstängningar.
Tre professorer anser att dessa nedstängningar och restriktioner skadar mer än de gör nytta och skrev uppropet ”The Great Barrington declaration”. Där föreslår de att livet ska återgå till det normala för dem som inte löper så stor risk att bli svårt sjuka av covid-19 – med syftet att bygga flockimmunitet tills det finns ett effektivt vaccin. Sårbara grupper ska skyddas under tiden.
Det tog inte lång tid innan några andra namnkunniga forskare skapade uppropet ”The John Snow memorandum” (inte från tv-serien ”Game of Thrones”, utan från den moderna epidemiologins fader). Att låta viruset spridas i grupper med mindre risk kommer slutligen att leda till ökad sjuklighet och dödlighet i hela befolkningen, menar de. Åtgärder för att minska smittspridningen måste införas på bred front, och skade-

verkningarna ska hanteras med olika typer av stöd.
Båda uppropen har fått tusentals namnunderskrifter.
Flockimmunitet är ett gammalt begrepp inom epidemiologin som innebär att en betydande del av befolkningen är immun mot en infektion, antingen efter genomgången sjukdom eller genom vaccinering, eller en kombination av båda. Är gruppen immuna tillräckligt stor får viruset svårt att sprida sig. På så sätt skyddas de som ännu inte är immuna. Ju smittsammare en sjukdom är desto fler måste vara immuna innan flockimmunitetsgränsen nås. Mässling, som är extremt smittsamt, kräver omkring 95 procent immuna. Exakt var gränsen går för covid-19 vet vi inte, olika analyser kommer till olika slutsatser. Men nivån ligger någonstans mellan 40 och 70 procent.
I dag når vi främst gränsen för flockimmunitet med hjälp av vaccin, men till exempel zikautbrottet i Sydamerika klingade av utan ett vaccin. Även för det nya coronaviruset kommer vi att nå flockimmunitet med tiden, det är oundvikligt. Frågan är om det blir ge-

nom smitta, vaccin eller en kombination av båda.
Den som snabbt vill uppnå flockimmunitet kan ta bort alla begränsningar. Äldre och de med underliggande sjukdomar kommer att drabbas hårt och många av dem dör. Sjukvården kan också överbelastas med ännu fler döda till följd. Att låta grupper med låg risk för svår sjukdom bygga immunitet kan också leda till många sjuka och döda, eftersom våren har visat oss att det är svårt att skydda riskgrupper när samhällsspridningen är stor. Även unga människor utan underliggande sjukdomar kan bli svårt sjuka och dö av covid-19, men risken är låg. Vägen till flockimmunitet kan alltså vara dyrt vunnen utan ett vaccin. Dessutom betyder flockimmunitet inte att viruset försvinner automatiskt, men det blir svårare för det att spridas. Smittspridningen går inte heller lika snabbt ända tills gränsen för flockimmunitet nås, ju fler som är immuna desto långsammare spridning.
Men flockimmunitet är inte heller något som varar för evigt. Det beror på hur lång immuniteten är och hur mycket viruset muterar, men också på att barn föds och

människor flyttar eller reser. Innan det fanns ett vaccin mot mässling hade vi återkommande utbrott med några års mellanrum när tillräckligt många barn fötts. Att stänga samhällen får också stora konsekvenser för folkhälsan. Arbetslöshet, psykisk ohälsa, svält, ökad misshandel i hemmen och fler dödsfall i andra sjukdomar kan bli följden. Dessutom finns det inga belägg för att hela nedstängningar är mer effektiva i att minska smittspridningen än riktade åtgärder, enligt den europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC.

Men alternativen är inte bara ”låt viruset spridas ohindrat” eller ”stäng ner allt”. Det gäller att göra så stor skada som möjligt på viruset med åtgärder som innebär så lite skada som möjligt för individer och samhället tills vi har ett effektivt vaccin tillgängligt. Hur det ska gå till kan variera mellan länder och är mer komplext än vad som ryms i forskarupprop.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

28-årig kvinna som deltog i Astra Zenecas vaccintest död

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

En 28-årig kvinna som deltog i Astra Zenecas utprovning av företagets nya vaccin mot covid-19 har avlidit.

Enligt nyhetsbyrån Bloomberg ska kvinnan ha ingått i en kontrollgrupp som inte fått det aktiva vaccinet.

Dödsfallet inträffade i torsdags och har bekräftats av Brasiliens motsvarighet till det svenska Läkemedelsverket, Anvisa. Anvisa säger att testet av vaccinet kommer att fortsätta, skriver Reuters.

En källa med insyn i vaccintestet säger till nyhetsbyrån att om kvinnan hade varit en av dem som fått det aktiva vaccinet, då hade testet stoppats.

Den avlidna, en 28-årig brasiliansk kvinna, deltog i fas 3-tester som genomförs i São Paulo i Brasilien.

Företaget vill enligt tidningen inte uppge om kvinnan hade fått vaccinet eller ett placebopreparat.
Enligt Bloomberg som talat med en person med insyn i vaccintestet hade kvinnan inte fått vaccinet utan ingick i en kontrollgrupp.
Astra Zeneca skriver i en kommentar till DN att dödsfallet utretts noggrant och att detta inte lett till några farhågor som gjort att studien skulle avbrytas:
”Alla viktiga medicinska händelser utvärderas noggrant av prövningsutredare, en oberoende säkerhetskommitté och tillsynsmyndigheterna. Dessa bedömningar har inte lett till några farhågor om fortsättningen av den pågående studien.”
Sveriges nationella vaccinsamordnare Richard Bergström vill inte uttala sig om det specifika fallet så länge han inte tagit del av Astra Zenecas egna uppgifter.
– Om jag ska säga något rent generellt om vaccinutveckling så stannar man ofta studier för att utreda något och startar igen, för att känna sig säker. Om det inträffar ett dödsfall i en studie och man ändå fortsätter så kan det bero på att dödsfallet inträffade i placebogruppen, alltså kontrollgrup-

pen, eller att det var helt orelaterat, att någon dött genom en olycka till exempel, säger han.
I september pausades vaccinprogrammet en kort period då en deltagare insjuknade.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ytterligare hål upptäckt i Estonias skrov

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Ett nytt hål har upptäckts i Estonias skrov. Det visar råmaterial från den nya dokumentärfilmen som estländska experter har tagit del av.
Uppgifterna om ett hål i Estonias skrov väckte stor uppmärksamhet när dokumentären ”Estonia – fyndet som förändrar allt” släpp-

tes på Dplay i slutet av september.
Nu har ytterligare ett hål upptäckts, vilket Sjöfartstidningen var först med att rapportera. De hänvisar till ett inofficiellt dokument som Estlands regering nyligen har publicerat på sin hemsida.
Experter från bland annat Tallinn university of technology ska ha fått ta del av råmaterialet från dokumentärfilmen strax innan den sändes. Där ska de ha upptäckt ytterligare ett horisontellt hål i styrbordssidan på Estonia.
Stefan Bjarnefors

UD förlänger avrådan om resor till Baltikum

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Sveriges utrikesdepartement förlänger avrådan från icke nödvändiga resor till Estland, Lettland, Litauen samt Irland. Beslutet gäller till och med den 4 november, enligt ett pressmeddelande.

Den förlängda avrådan bygger på ländernas egna restriktioner.
– Inget av de här länderna har ändrat på sina karantänsbestämmelser för inresande svenska resenärer, säger Sara Brynedal vid UD:s presstjänst.
TT

Tidigare Kina-ambassadör får nytt jobb

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Tidigare Kina-ambassadören Anna Lindstedt har fått ett nytt jobb, skriver Expressen. Lindstedts nya befattning innebär att hon blir kvar inom utrikesförvaltningen.
– Anna Lindstedt tjänstgör sedan den 28 september 2020 som senior rådgivare för grön omställning

på UD:s enhet för främjande och hållbart företagande, säger Linn Duvhammar, tillförordnad presschef på utrikesdepartementet till tidningen.
Anna Lindstedt frikändes i juli från misstankar om egenmäktighet vid förhandling med främmande makt. Fallet gällde ett möte där Angela Gui och två företagare med kopplingar till Kina deltog.
TT

Hårda tag mot islamism väntar efter mordet på läraren

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

I Frankrike vidtas nu långtgående åtgärder i spåren av mordet på läraren Samuel Paty. Regeringen har låtit stänga en moské och en kulturförening, och vill upplösa två andra muslimska organisationer.

– Samuel Paty blev i fredags republikens ansikte, sa president Emmanuel Macron vid en minnesstund för läraren på onsdagskvällen.

Paris.

Fem dagar har gått sedan mordet på historieläraren Samuel Paty i Parisförorten Conflans-Sainte-Honorine, och bilden av vad som hänt börjar klarna.

Mördaren, en 18-årig man född i Moskva med tjetjensk bakgrund, bodde inte i området, utan fick hjälp av två elever på skolan att identifiera offret. Efter att ha attackerat Samuel Paty med något som beskrivs som en köttyxa, ska 18-åringen ha lagt ut en bild på Patys avhuggna huvud på Twitter. Intill texten: ”Macron, de otrognas ledare, jag har avrättat en av dina helveteshundar, som vågat förringa Muhammed.”

Händelsen utreds som ett terrorbrott, och sju personer begärdes på onsdagen häktade för inblandning. Bland dem två elever, 14 och 15 år gamla, som mot betalning ska ha gått med på att peka ut läraren – trots att 18-åringen sagt

att han tänkte ”slå” och ”förnedra” Paty.
Gärningsmannen sköts till döds av polis kort efter dådet.
Bland de som åklagaren vill ställa inför rätta finns också tre vänner till mördaren, en känd islamistisk aktivist och en pappa till en flicka som gick i en klass som Samuel Paty undervisade i.
Flickan ska ha blivit upprörd när hon hörde att Paty tänkte visa satirtidningen Charlie Hebdos karikatyrer av profeten Muhammed, som grund för en diskussion om yttrandefrihet. Muslimska elever fick tillstånd att lämna klassrummet om de trodde sig kunna bli kränkta. Enligt åklagaren var flickan dock inte närvarande dagen då teckningarna visades.
I efterhand har flickan hävdat att hon tvingats se karikatyrerna, något som upprepades av hennes pappa på en film där läraren hängdes ut med namn och arbetsplats. Läraren angreps även i sociala medier av den islamistiska aktivisten Abdelhakim Sefrioui, som följde med pappan på ett möte med rektorn.
Enligt uppgift i fransk press ska pappan ha varit i kontakt med mördaren via Whatsapp. Han för-

nekar att 18-åringen då sagt något om sina mordplaner. Bådas telefoner undersöks nu av polis.
Mordet har lett till stora demonstrationer för yttrandefrihet och president Emmanuel Macron har lovat hårda tag mot det han tidigare kallat för separatism.
Vid en minnesceremoni för Samuel Paty på onsdagskvällen, där läraren tilldelades orden Hederslegionen postumt, sa presidenten att ”ondskan nu fått ett namn”: den radikala islamismen.
– Samuel Paty dödades för att han inkarnerade republiken, den som föds på nytt varje dag i klassrummet. Samuel Paty dödades för att islamisterna vill ta vår framtid ifrån oss, sa Macron och lade till:
– Vi har redan vidtagit åtgärder, och det kommer hårdare sådana. Vi kommer att gå till botten med detta.
Regeringen har hittills beslutat att upplösa en förening som Sefrioui grundat och som är närstående palestinska Hamas, och att stänga en moské i en Parisförort som ska ha delat inlägg som hetsat mot läraren på Facebook.
– Allt för länge har så kallade kulturföreningar varit trojanska hästar för islamismen, och gett den

tillgång till religiösa lokaler och underjordiska skolor, säger den franska regeringens talesperson Gabriel Attal.
Inrikesminister Gérald Darmanin antydde i tisdags också att han gärna skulle slippa se halalkött i franska mataffärer.
– Jag har alltid störts av att det finns särskilda avdelningar i mataffärer för olika typer av ’kommunitär’ mat. Det är så det börjar, tror jag, sa inrikesministern, som betonade att det är hans personliga åsikt och att det just nu inte planeras någon lagändring.
Inrikesministern har därtill sagt att han vill upplösa minst två stora muslimska organisationer, vars band till lärarmordet är oklara.
– Vårt land baseras på friheter, och en del av de åtgärder och lagförslag som det talas om nu är nog mest propaganda. Alla nya lagar måste vägas mot yttrande-, förenings- och religionsfriheten, påminner juristen Clotilde Lepetit om i en intervju med tv-kanalen LCI.
President Macron är väl medveten om att hans främsta rival i presidentvalet 2022, högerextrema Marine Le Pen, mobiliserar och

kräver att undantagstillstånd införs i Frankrike, att ”krigslagar” stiftas mot islamismen och att alla misstänkta islamister i landet grips och interneras eller utvisas. Radikala grupper på båda sidor driver på för ökad polarisering. Tidningen La Nouvelle République uppgav på onsdagen att hot riktats mot redaktionen, sedan den publicerat en karikatyr av profeten Muhammed på förstasidan. Samtidigt beordrades ökad polisbevakning av moskéerna i Bordeaux och Beziers, som utsatts för hot om brandattentat.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Bakgrund. Han mördades efter att ha visat karikatyrer

Det var i fredags som den 47-årige historieläraren Samuel Paty angreps och knivskars till döds på öppen gata i Parisförorten Conflans-Sainte-Honorine. Åklagaren beskriver det en ”dekapitering”, halshuggning.
Den 18-årige gärningsmannen sköts till döds av polis. Han var född i Moskva, med tjetjensk bakgrund, och hade nyligen fått flyktingstatus i Frankrike.

Motivet misstänks ha varit att Paty visade karikatyrer av profeten Muhammed för en klass i början av oktober, som underlag för en diskussion om yttrandefrihet. DN

Forskare: Fristäderna ökade inte brottsligheten

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Antalet brott ökade inte i de så kallade fristäderna i USA trots att president Donald Trump förutsagt att de skulle göra det. Fristäderna tillåter papperslösa invandrare att stanna utan att riskera utvisning.

President Trump har flera gånger uttalat sig kritiskt mot de städer som valt att tillåta papperslösa att bo och vistas där utan att myndigheterna ingriper. Enligt kritikerna skulle fristäderna kunna bli en fristad också för brottslingar.
Polisen i fristäderna har å sin sida hävdat att beslutet att inte jaga de papperslösa i stället skapar en bättre relation mellan de papperslösa och myndigheterna.
Nu visar en stor undersökning genomförd av forskare vid Stanforduniversitetet att det inte finns några belägg för att antalet brott skulle ha ökat under den tid som fristäderna funnits. Forskarna har undersökt fler än 200 områden mellan åren 2010 och 2015 utan att hitta något som visar på detta, skriver Washington Post.
Sammanlagt har 564 områden i USA utropat sig till fristäder.
”Fristadspolitiken hade inga påvisbara effekter på antalet brott. Uppgifterna visar att fristadspolitiken, trots att den minskade antalet utvisningar, inte hotar allmänhetens säkerhet ”, konstaterar forskarna.
Enligt rapporten har skapandet av fristäder minskat antalet utvisningar från dessa områden med

omkring en tredjedel. Den övervägande delen av fristäderna styrs av demokratiska politiker. Under de senaste veckorna har de federala myndigheterna slagit till mot en rad fristäder och gripit fler än 300 personer i en insats kallad Operation Rise, skriver tidningen.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Madsen häktas – misstänks ha fått hjälp att fly fängelset

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Livstidsdömde Peter Madsen häktas i 14 dagar efter tisdagens rymningsförsök.

Polisen misstänker att 49-åringen har fått hjälp av en eller flera personer vid flyktförsöket.

Knappt ett dygn efter Peter Madsens misslyckade flyktförsök från Herstedsvesteranstalten inleddes häktningsförhandlingen i Glostrups tingsrätt på onsdagsförmiddagen.

Rättssalen var fylld av reportrar, vilket till slut fick polisen att avvisa medier vid dörren till tingshuset. Förutom flyktförsöket anklagades Peter Madsen också för att ha hotat flera personer under rymningen. 49-åringen erkände sig skyldig till samtliga anklagelser.

Enligt danska medier misstänker polisen att en eller flera oidentifierade personer hjälpt Peter Madsen vid flyktförsöket. Det förnekar däremot 49-åringen. Men på grund av misstanken hölls onsdagens förhör bakom lyckta dörrar, för att information inte skulle nå eventuella medhjälpare.

När rätten överlagt meddelades att Peter Madsen häktas i 14 dagar, till den 4 november. Försvaret kommer inte att överklaga. Häktningen görs medan polisutredningen pågår.

Orsaken till rymningsförsöket var att Peter Madsen tröttnat på restriktionerna i fängelset, bland annat den begränsade möjligheten till besök och kommunikation, säger hans försvarsadvokat Anders Larsen efter häktningsbeskedet.
– Men nu kommer det förmodligen bara att finnas fler av det slaget, säger Anders Larsen.
Eftersom Peter Madsen redan är dömd till livstids fängelse kan straffet inte förlängas. Flyktförsöket kan däremot påverka hans möjlighet till villkorlig frigivning.
Det var vid 10-tiden på tisdagen som 49-åringen försökte rymma.
Med vad som såg ut som en pistol och ett bombbälte tog han en psykolog på anstalten som gisslan.
Genom hot lyckades han ta sig till fängelsets utgång. Där hotade han ännu en anställd, som släppte ut Peter Madsen för att ingen skulle komma till skada.
Samtidigt larmade personalen polisen, som klockan 10.21 skickade patruller till området.
En videoupptagning visar hur Peter Madsen efter att ha tagit sig ut ur byggnaden springer från området. En fängelsevakt ropar ”Stopp. Lägg dig ner.”

En annan video från en övervakningskamera visar hur Madsen iklädd mörka kläder och ryggsäck senare promenerar förbi en parkering i industriområdet Albertslund.
Ett par minuter senare hade han lyckats ta sig en halv kilometer bort från anstalten. På gatan Nyvej tog han sig då in i en skåpbil. Enligt polisen hotade han föraren med ett pistolliknande föremål.
– Kör, kör, kör annars skjuter jag, ska Peter Madsen ha sagt.
Men föraren lydde inte 49-åringens order och polisen kunde omringa fordonet. Fem minuter efter att larmet inkommit greps Peter Madsen och placerades i gräset vid vägkanten.
Eftersom polisen inte kunde utesluta att bombbältet innehöll sprängämnen blev han sittande där i nästan tre timmar medan bombgruppens arbete pågick. Samtidigt riktade två poliser sina vapen mot 49-åringen.
När han fördes bort från platsen vid 13-tiden konstaterade polisen att bältet var en attrapp.
Efter flyktförsöket meddelade anstaltschefen att ingen kommit till fysisk skada, men att händelsen

varit psykiskt påfrestande för de inblandade.
På onsdagen sade Bo Yde Sørensen, ordförande i fängelsepersonalens fackförbund, att psykologen som togs som gisslan mår psykiskt dåligt efter dramat.
– Hon visste mycket väl vad han var kapabel till och kunde komma på, så hon var medveten om att det kunde bli riktigt allvarligt, säger han till BT.
Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Minister: Homosexuella kan dra till Sverige

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Estlands inrikesminister tycker att homosexuella estländare kan sticka till Sverige. Kommentaren orsakar nu en regeringskris.

Inrikesministern Mart Helme är en förgrundsfigur i nationalistpar-

tiet Ekre. Om partiet får bestämma ska det skrivas in i grundlagen att äktenskap bara kan ingås mellan en kvinna och en man.
Tidigare i veckan fick Helme frågan om han upplever att homosexuella utgör ett hot mot Estland i en intervju med det tyska etermediebolaget Deutsche Welles ryskspråkiga kanal.
– Låt dem sticka till Sverige. Alla behandlar dem på ett artigare sätt där, svarade Helme.
Sedan dess har oppositionen krävt Helmes avgång och president Kersti Kaljulaid har uttalat att han inte är lämplig som minister.
Det har hållits krissamtal mellan regeringens tre partier, Centerpartiet, Ekre och konservativa Isamaa, utan resultat.
TT

Avstängnings-knappen ska hindra Trump att avbryta

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

I den första presidentvalsdebatten avbröt Donald Trump sin motståndare Joe Biden 128 gånger på 90 minuter.
Nu inför arrangörerna en avstängningsknapp för att låta kandidaterna tala till punkt.

Trump kallar den nya regeln ”väldigt orättvis”.

På torsdagskvällen – natten till fredag svensk tid – drabbar Trump och Biden samman för andra gången under årets presidentvalskampanj, efter den skandalomsusade debatten den 29 september i Cleveland.

Den gången handlade efterspelet inte så mycket om politik, utan snarare om hur Trump gång på gång hindrade både Biden och moderatorn Chris Wallace att komma till tals.

Nyhetssajten Slate räknade ut att Trump avbröt Biden eller Wallace

hela 128 gånger under de 90 minuter debatten varade. Samtidigt föll Biden Trump i talet dussintals gånger.

Från Trumps del handlar det om ett svårslaget rekord. I sin första debatt inför valet 2016 avbröt han Hillary Clinton 51 gånger – något som då ansågs sensationellt och sågs som ett bevis på sexism från Trumps sida.

Debatten mot Biden i Cleveland gick över styr till den grad att moderatorn i sin tur såg sig tvungen att avbryta Trump minst 25 gånger för att få honom att följa debattreglerna, enligt Slate. I ett extra surrealistiskt meningsutbyte avbröt presidenten sin motståndare när han uppmanades att sluta avbryta:

– Ni kommer att bli förvånade. Fortsätt Joe, prata Joe, prata.

Coronapandemin, ekonomin, rasfrågan – allt hamnade i skuggan av detta.

Och nu har debattarrangören, den opartiska kommissionen för presidentvalsdebatter, beslutat sig för att sätta ner foten.

Inför torsdagens debatt i Nashville, Tennessee, kommer den ena deltagarens mikrofon att stängas av medan den andre håller ett in-

ledningsanförande om vart och ett av de sex ämnen debatten handlar om.
Frank Fahrenkopf, en av två ordförande i kommissionen, betonar att det inte handlar om några nya regler. ”Mute-knappen” är bara ett sätt att få deltagarna att följa de regler som gällde redan under den första debatten, nämligen att låta motståndaren tala oavbrutet i två minuter.
– Om du såg den första debatten så var det lätt att se att de reglerna inte följdes, fast båda hade lovat det, säger Fahrenkopf till MSNBC.
Trump å sin sida menar att det visst handlar om nya regler, och är mycket missnöjd.
– Jag kommer att delta. Men jag tycker att detta är väldigt orättvist, sa han till reportrar på Air Force One i tisdags.
Märk väl att mikrofonerna bara kommer att vara avstängda under de första två minuterna för varje ämne. Efter detta kommer uppåt tio minuter ytterligare med båda mikrofonerna påslagna.
Det kommer med andra ord att bli gott om tillfällen för Trump att falla Biden i talet.

Eller så använder han en ny taktik. Kellyanne Conway, den tidigare Vita hus-rådgivaren som fortfarande står presidenten nära, har uppmanat honom att låta Biden prata på, av taktiska skäl för att få honom att framstå som virrig.
– Mitt främsta råd är att låta Biden tala. Efter 60–70 minuter kommer han att vara utmattad, säger hon till Washington Post. Trump själv verkar ta rådet på allvar.
– Det är intressant, de säger att om du låter honom tala så kommer han att tappa tråden, säger presidenten till Fox News.

Ingmar Nevéus
Fakta. Frågorna i debatten

Biden och Trump ska debattera:
Coronapandemin
Amerikanska familjer
Rasfrågan
Klimatförändringarna
Nationell säkerhet
Ledarskap
Debatten sänds direkt på SVT play med start klockan 02.59 den 23/10.

Tsichanouskaja hotar med generalstrejk

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Den belarusiska oppositionen uppmanar hela Belarus att gå i generalstrejk på måndag. Målet är att sätta press på president Aleksandr Lukasjenko. Poliser och soldater uppmanas gå över till folkets sida.

– Regimen har tid på sig till den 25 oktober att uppfylla tre krav: Lukasjenko måste avgå, våldet på gatorna måste få ett slut och alla politiska fångar ska släppas fria. Det säger den belarusiska oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskaja i sitt ultimatum till landets president Aleksandr Lukasjenko. Om kraven inte tillmötesgås uppmanar hon hela landet att gå i generalstrejk måndagen den 26 oktober.

Tsichanouskaja jobbar nu medvetet på att få polisen och inrikesministeriet på sin sida. På tisdagen höll hon ett möte i Warszawa med belarusiska poliser och soldater som har flytt landet. Hon lovar att alla som går över till fol-

kets sida får behålla sina tjänster och förmåner när hon kommer till makten.
Aleksandr Lukasjenko svarar på samma sätt som tidigare. Dels genom att försöka förringa och förminska protesterna, dels genom att hota.
– I lugn och ro ska vi gripa alla som deltar i brottslig verksamhet. Dagens teknik ger stora möjligheter. Men belarusierna har mognat. De har förstått hur mycket de har att förlora, sade Lukasjenko i måndags i ett möte med regeringen.
I en intervju för den oberoende ryska tv-kanalen Dozjd säger Tsichanouskajas pressekreterare Anna Krasulina att oppositionen har stort stöd bland poliser och soldater.
– Det enda som håller dem kvar är lån som de har fått av regimen och som de måste betala tillbaka om de bryter sitt kontrakt. Men när vi kommer till makten befrias de från sina lån. De har svurit ed på att skydda det belarusiska folket. Nu har de tid på sig till den 25 oktober att fundera på om de verkligen vill dela ansvar med Lukasjenko för den terror han har utö-

vat mot sin egen befolkning, säger Anna Krasulina.

Anna-Lena Laurén

USA i hemliga samtal med Syrien om försvunna amerikaner

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Under stort hysch-hysch förhandlar USA med den syriska regimen om att få klarhet i två försvunna amerikaners öde. Journalisten Austin Tice har varit saknad i över åtta år och bi-

ståndsarbetaren Majd Kamalmaz i tre. Deras familjer tror att de lever, fångna i Syrien.

Austin Tice kan nog beskrivas som en ”All-American Boy”. Född och uppvuxen i Texas, hängiven scout och senare frivillig i marinkåren där han tjänstgjorde både i Irak och i Afghanistan.

Efter krigsuppdragen började han studera juridik vid elituniversitetet Georgetown. Men våren 2012 drogs den då 30-årige Tice till konfliktmiljöer igen. Han beslöt att pröva lyckan som frilansjournalist och fotograf i inbördeskrigets Syrien.

Den syriska regeringen hade då blockerat internationella nyhetsmediers tillgång till landet och Tice tog sig in illegalt. Han hade uppdrag från flera amerikanska nyhetsmedier, bland annat Washington Post.

Den 13 augusti 2012 satte sig Austin Tice i en långfärdstaxi i Darayya, en förstad till Damaskus, för att åka de fem milen till gränsen mot Libanon. Hans tre månader långa reportageresa var över. Nu skulle han återvända hem till USA. Men strax utanför Damaskus stoppades taxin i en vägspärr

och Tice tvingades ut ur bilen av beväpnade män.
En dryg månad senare skymtade Tice förbi i ett anonymt videoklipp. Det är det sista livstecknet från honom. Ingen grupp har tagit på sig skulden för hans försvinnande.
Men enligt efterforskningar som Austin Tices familj gjort greps han sannolikt av en frikår med kopplingar till Bashar al-Assads regim. Den syriska regeringen har dock inte kommenterat fallet offentligt. Detsamma gäller den syrisk-amerikanske biståndsarbetaren och psykologen Majd Kamalmaz. Den 59-årige Kamalmaz greps av regeringssoldater vid en vägspärr utanför Damaskus i februari 2017.
Men nu har familj och vänner nytt hopp om att få veta vad som hänt de bägge amerikanerna. Häromdagen avslöjade tidningen Wall Street Journal att USA:s president Donald Trump skickat en tvåmannadelegation till Damaskus för att om möjligt säkra Tices och Kamalmaz frigivning. Ambitionen är att få dem fria innan presidentvalet den 3 november.
Ända sedan inbördeskrigets början år 2011 har Syrien varit ett av de farligaste länderna för journa-

lister och biståndsarbetare. Minst 230 journalister och fotografer har dödats i Syrien de senaste nio åren, enligt organisationen Reportrar utan gränser.
Dödssiffrorna steg brant mellan åren 2014 och 2018, då terrorsekten Islamiska staten (IS) hade starkt fäste i Syrien. IS var särskilt fokuserat på västerlänningar.
De kidnappade utsattes ofta för sadistiska ritualmord som filmades och lades ut på sociala medier. Något som bland annat drabbade de amerikanska journalisterna James Foley och Steven Sotloff, som halshöggs i Syrien i augusti 2014. Foley tvingades, som en sista förnedring, att läsa ur ett manus där han fördömde den amerikanska regeringen.
Engelsmannen John Cantlie som kidnappades samtidigt med James Foley, gick ett annat öde till mötes. IS-terroristerna beslöt att använda honom som reporter i sina egna propagandakanaler.
Cantlie, en frilans för Sunday Times, kom bland annat att vara utsänd för IS-medier under slaget om Mosul hösten 2016. Han har inte hörts av sedan dess.
De som förde bort Austin Tice och Majd Kamalmaz har aldrig gett sig

tillkänna. Amerikanernas anhöriga och de (anonyma) underrättelsekällor som uttalat sig ger bilden av att den syriska regimen har kännedom om fallen.
Men försöken från Washington att lirka fram information om Tice och Kamalmaz har försvårats av de dåliga relationerna mellan USA och Syrien.
Länderna avbröt sina diplomatiska förbindelser sommaren 2014. USA har anklagat Syrien för krigsförbrytelser och för att sponsra terrorverksamhet och har sedan länge lagt hårda ekonomiska sanktioner på Bashar al-Assads regim.
Men sedan president Donald Trump för knappt ett år sedan deklarerade att alla amerikanska soldater ska lämna Syrien (ett löfte som ännu inte infriats) har ändå en liten ljusning kunnat skönjas i de bägge ländernas förbindelser.
Detta hoppas Donald Trumps sändebud kunna utnyttja när de nu försöker få fram mer information om Austin Tice och Majd Kamalmaz.

Austin Tices mor och far har aldrig förlorat hoppet om att återse sin son.
– Vi är djupt tacksamma över allt som görs för att Austin ska komma hem, säger föräldrarna till Washington Post.
Erik Ohlsson

London i covid-bråk med regeringen

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Storbritannien.
Borgmästare Sadiq Khan har kört Londons ekonomi i botten, tycker den brittiska regeringen.
Bakgrunden är att borgmästaren har vädjat om ett räddningspaket på 5,7 miljarder pund (65 miljarder kronor) till kollektivtrafikbolaget Transport for London, som

är hårt utsatt efter att resandet rasat under pandemin. Regeringen, som är konservativ till skillnad från Labourledda London, tycker att Khan borde kunna få in pengar på andra sätt.
– Det kan exempelvis handla om att sälja mark tillhörande Transport for London, så att vi kan bygga fler bostäder, säger bostadsminister Robert Jenrick.
TT

239

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

procent har antalet fall av covid-19 ökat med de senaste två veckorna i Belgien. Snittet den senaste veckan ligger på nästan 9 000 nya fall om dagen – i ett land med bara drygt 11 miljoner invånare.
Myndigheterna talar om en tsunami och sjukvård, skolor och näringsliv går på knäna.

Polisvåld i Nigeria väcker vrede över hela Afrika

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Nigeriansk polis upplöste på tisdagskvällen en fredlig demonstration mot polisvåld i Lagos – genom att skjuta med skarp ammunition in i en folkmassa. Uppemot 12 personer kan ha dödats, skriver lokala medier, och händelsen har väckt vrede över hela Afrika.

Sydafrika.

Amnesty Internationals Nigeriasektion skriver på Twitter att man har tagit emot ”trovärdiga och stötande bevis” för att polisen ska ha använt ”övervåld som orsakat dödsfall” vid betalstationen för vägtullar mellan stadsdelarna Lekki och Victoria Island som ligger i sydöstra delarna av megastaden Lagos.

Filmklipp som cirkulerat i sociala medier visar hur kraftigt beväpnad kravallpolis efter mörkrets inbrott gick fram emot folkmassan

och siktade mot demonstranterna när man började skjuta. Skottlossningen ska ha pågått i uppemot 30 minuter.
– De sköt och avancerade rakt emot oss, det var kaotiskt. Någon träffades direkt intill mig och han dog på fläcken, säger ett anonymt vittne till BBC.
Bilder på nedblodade nigerianska flaggor, som använts för att svepa in avlidna och skadade, har cirkulerat i sociala medier över kontinenten och vreden är nu stor i flera länder i Afrika.
Erik Esbjörnsson

Striktare restriktioner införs

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Tjeckien.
En skenande smittspridning får Tjeckiens regering att skruva åt restriktionerna ytterligare. Samtliga butiker kommer att tvingas stänga, förutom mataffärer, apotek och andra viktiga försäljningsställen, meddelar hälsominister Roman Prymula.

Dessutom begränsas rörelsefriheten delvis. Förutom att göra nödvändiga inköp och ärenden kommer tjeckerna vid behov att få besöka släktingar och ta sig ut på landsbygden, till fritidshus och till parker.
Man kommer dock inte att få ses fler än två personer samtidigt, bortsett från vid familjesammankomster och i jobbsammanhang.
TT-Reuters

Ökat kinesiskt tryck efter svenskt nej till Huawei

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Pressen från Kina på Sverige ökar efter stoppet för Huawei i 5G-utbyggnaden. Landets regim hotar svenska företag med repressalier och på sociala medier kommer krav på bojkott. Svenska regeringen fortsätter

hävda att beslutet inte är riktat mot Kina.

– Vi är måna om att ha goda relationer med Kina, säger digitaliseringsminister Anders Ygeman (S).

Dagen efter Post- och telestyrelsens (PTS) besked att stoppa produkter från Huawei och ZTE i det svenska 5G-nätet kom repliken från kinesiskt håll:

– Sverige borde se på det här på ett objektivt och rättvist sätt och rätta sitt misstag för att undvika negativa följder för samarbetet mellan Kina och Sverige samt för svenska företag som verkar i Kina, sade utrikesdepartementets talesperson Zhao Lijian vid den dagliga presskonferensen för medier.

Zhao Lijian anklagade Sverige för att använda underrättelselagen, som gör alla företag och medborgare i Kina skyldiga att samarbeta och dela med sig av information till underrättelsetjänsten, som ett svepskäl för att utesluta de kinesiska bolagen och hävdade att kinesiska företag alltid följer lokala lagar.

Huawei, som DN har sökt, skriver i ett uttalande till den amerikanska tidningen The Hill att de är ”förvånade och besvikna” över be-

slutet och hoppas att Sverige ska omvärdera det.
Samtidigt höjs ilskna röster i kinesiska sociala medier. På mikrobloggen Weibo, som påminner om Twitter, har över 10 000 inlägg skrivits om Sverige och Huawei. Här finns bland annat signaturen Cai Yun Xiang Jiang som uppmanar kineser att bojkotta svenska märken efter Post- och telestyrelsens beslut.
I anslutning till inlägget har han lagt upp logotyper tillhörande över hundra svenska företag, alltifrån H&M och Kosta Boda till Ikea och Electrolux.
En annan användare formulerar sig mer subtilt och konstaterar att Ikea är stort i Kina och att det nu är dags att kontrollera kvaliteten på dess produkter.
Ytterligare en ser det som att Sverige är emot Kina och någon skriver att beslutet kan innebära en fara för företag som Ikea och Ericsson.
Men allt som skrivs är inte negativt. En användare imponeras av att ett litet land som Sverige har så många internationellt kända företag och tycker att Kina borde bli bättre på att utveckla företag som når världsmarknaden.

Den svenska regeringen stod fast vid sin hållning i kommentarerna på onsdagen. Statsminister Stefan Löfven (S) svarade att 5G-portningen är ett myndighetsbeslut som inte är riktat mot Kina som land.
Han har tagit del av hotet om kinesiska motåtgärder. I sitt svar betonar han att det är viktigt att Kinas regering inte betraktar PTS-beslutet som riktat mot Kina.
– Hela avsikten med den lagstiftning vi har infört är att se till att det är säkert här i Sverige. Det måste vi kunna göra. Men vi har aldrig riktat det mot något land, över huvud taget, säger han till TT.
– Sedan är det så att det är myndigheter som gör bedömningen av vad som är möjligt och inte möjligt. Och naturligtvis litar vi på myndigheternas bedömning, tillägger han.
Enligt Löfven handlar det om att skydda svenska intressen.
– 5G-tekniken är så viktig och blir annorlunda än 4G. Här kommer det att rymmas så otroligt mycket information, så vi måste skärpa vår egen lagstiftning.
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman menar också

att PTS-beslutet inte ska ses som riktat mot Kina.
– Vi är måna om att ha goda relationer med Kina men säkerheten i svenska mobilnät är en fråga för regering och riksdag. Vi har fattat beslut om en säkerhetslagstiftning som är skarp men som inte pekar ut ett speciellt land eller företag, säger Anders Ygeman till DN och fortsätter:
– Jag hoppas naturligtvis att Kina inte ska vidta några åtgärder med anledning av att Sverige väljer att ha höga säkerhetskrav på mobilnätet, säger han.

Hade ni räknat med reaktionen från Kinas utrikesdepartement?
– Det är klart att det inte gick att utesluta någon reaktion från någon part eller något land, men det kan inte ligga till grund för säkerhetsnivån i svenska mobilnät, säger Anders Ygeman.
Kommer beslutet om att porta Huawei från 5G-nätet att ses över?
– Nej. Sverige fattar självständigt beslut om säkerhet för svenska - radiokommunikationer och mobilnät oavsett synpunkter från andra länder, säger Anders Ygeman.

Marianne Björklund
Fakta. Tre generationer

Med 3G blev e-post och internet möjligt att hantera i mobilen. Med 4G blev det möjligt att strömma ljud och film. 5G laddar ned ett tv-program på några sekunder och gör förarlösa bilar säkrare.

Torbjörn Petersson: Huawei-stoppet kan svida för Sverige

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Beslutet att stoppa de kinesiska företagen Huawei och ZTE från 5G-nätet i Sverige kan komma att svida för Sverige. Kinas utrikesdepartement talar om negativa konsekvenser för svenska bolag i Kina.

Analys

Att beslutet kommer med en saftig prislapp både för konsumenter och för branschen står klart. Huawei har lämnat konkurrenterna långt efter sig och sänkt priserna på telekomnätverk.
Nyttan av Huawei som skicklig och prispressande leverantör har länge ansetts större än risken att låta ett företag från Kina sköta om en så pass känslig installation – men inte längre.
I somras förbjöds brittiska operatörer att köpa utrustning från Huawei och tvingades att ta bort befintlig 5G-utrustning från bolaget senast 2027. Beslutet har beräknats kosta brittiska operatörer 25 miljarder kronor att genomföra. Det skedde efter USA:s uppmaning till allierade att bojkotta det kinesiska bolaget och gav motsägelsefullt nog Storbritannien en europeisk ledarroll just som landet håller på att lämna EU. Kort senare fattade Frankrike ett liknande beslut och snart väntas det vara Tysklands tur. Sverige är jämförelsevis en liten marknad.
En skillnad mellan Storbritanniens och Sveriges beslut består i att Sverige uttryckligen pekat ut Huawei som en nationell säkerhetsrisk, medan Storbritannien an-

vände mer allmänna ordalag. Det kan möjligen användas som ett argument i Kina mot svenska bolag. Förbindelserna mellan Sverige och Kina är sedan tidigare frusna efter fängslandet av och domen mot den svenske förläggaren Gui Minhai.

Beslutet att stoppa de kinesiska telekombolagen i Sverige handlar i första hand inte om utrustning som den kinesiska staten skulle kunna tvinga bolagen att installera för att spionera på främmande makt. Huawei förnekar kraftfullt att det någonsin har skett.

Det hela gäller en lag i Kina som gör det till en plikt för varje företag och medborgare, även de som befinner sig utomlands, att delta i Kinas underrättelsearbete. Den lagen bidrog till att Australien redan för drygt två år sedan förbjöd Huawei och ZTE i landets 5G-nät.

Att hemlig övervakning sker i stor skala även i USA avslöjade visselblåsaren Edward Snowden 2013.

Till slut handlar det om vilka länder Sverige litar på när det kommer till nationell säkerhet och då är det skillnad på om det rör sig om en demokrati eller en enpartistat som Kina.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Ericssons vd: Ska inte uttala mig om politik

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Telekomjätten Ericsson har medvind, senaste rapporten gav ett aktiehopp på börsen. Men vd Börje Ekholm duckar nogsamt alla frågor om Huawei. – Politik och nationell säkerhet får varje land ta ställning till, vi kämpar för att vara en bra partner till våra kunder i Kina.

Ericssons kvartalsrapport slog analytikernas prognoser om omsättning och vinst vilket gjorde aktien till en raket på Stockholmsbörsen. En viktig orsak är 5G-utrullningen i framför allt Nordamerika och Kina, och att man tar marknad, från främst icke-kinesiska bolag.

Varför är det dåligt för er som företag om värsta konkurrenten Huawei stoppas på allt fler marknader, senast i Sverige?

– Vi är stenhårda konkurrenter med Huawei i varje affär men samtidigt samarbetar vi om standardisering. Detta tillsammans ger en dynamik som utvecklat vår industri, så att vi i dag kan koppla upp åtta miljarder användare över hela världen.

Varför är det då dåligt för Ericsson att Huawei som konkurrent stoppas på viktiga marknader?

– Jag tror inte på monopol, utan på fri konkurrens på en global marknad, det driver fram det bästa hos oss. Om vi ska vinna uthålligt hos kunden måste vi vara bäst både i funktion och kostnadseffektivitet.

Post- och telestyrelsens beslut på tisdagen att stoppa kinesiska Huawei och ZTE fick den kinesiska

regeringen att reagera starkt. En talesman för utrikesdepartementet menar att beslutet kan ge ”negativa konsekvenser för svenska företag i Kina”.
För Ericsson är Kina en av de viktigaste marknaderna. Vilka problem kan detta medföra för er?
– Vi måste vara närvarande i Kina. Politik och nationell säkerhet tycker jag att varje land får ta ställning till, det ska inte jag uttala mig om. Däremot vi vill vi fortsätta kämpa för att vara en stark partner till våra kunder där, som vi varit med alla mobilgenerationer.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se
Fakta.

Ericsson är en tung spelare när det gäller mobilsystem, och har närmare 100 000 anställda – 80 procent av dem jobbar hemma på grund av pandemin. Bolagets största marknad är Nordamerika. Försäljningen under juli-september var 57,5 miljarder kronor, 7 procent bättre än samma period i fjol om man tar hänsyn till bland annat valutaeffekter. Nettovinsten blev 5,6 miljarder.

Niklas Wahllöf: Den fåfänga jakten på det perfekta ljudet

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Enorma hörlurar har blivit en statusmarkör bland andra. De som söker det perfekta ljudet är för övrigt sällan intresserade av själva musiken. Fast prylar, det gillar män.

Jag kunde se rubriken: ”Svensk ritualmördad i Chicago”. Det var sent, vi hade lämnat en bar på North Clark och stod vid bilarna som skulle ta oss till en efterfest. Alla var vi påverkade av varjehanda stimuli och jag råkade hamna i en liten bil med en okänd man helt i svart: från grova, höga kängor, shorts, skinnjacka upp till det extremt långa håret. Pentagramringar hade han på fingrarna. Nitar. Och en sinister uppsyn bakom mörkläggningsgardiner av halvmeterlång lugg. Jag blir normalt sett aldrig rädd för människor, enbart djur, men den här människan skrämde mig halvt från vettet.

Vänta lite, hade han ens varit med på baren?
Till saken hörde att han spelade fruktansvärt hög metal i den överdimensionerade stereon, och körde otroligt fort med den trimmade lilla bilen. Och svarade inte på tilltal: ”Vart ska vi?!”, ”Kan du sänka?!”, ”Måste du köra så fort?!”
Han stirrade bara tomt framför sig. De dubbla bastrummorna bankade på revbenen, gitarrerna skar i trumhinnorna. Jag försökte memorera avfarter på den motorväg vi nu hamnat på, snart skulle jag kasta mig ur. Men han körde så fort, det fanns ingen låsknapp i dörren och det var dimmigt både ute och inne, dimmigt i hjärtat och dimmigt i sinnet, som man säger. Jag lutade mig tillbaka och sörjde mitt öde. Jag såg den där rubriken och en svart-vit bild av mitt skändade jag bunden vid en gammal ek i Illinois.
Plötsligt stannade vi, på en sömning villagata. Allt stängdes av. Tinnitus. Han sade: ”Welcome”, steg ur och slog in på en trädgårdsgång.
Det var en egenartad upplevelse, det kan jag försäkra.

Huset var ett kollektiv och där inne fanns alla de som jag hade - varit på baren med. Hej, kul, ähum, den här killen som jag åkte med ...? ”Jo, enormt blyg, fåordig, helt besatt av det perfekta ljudet. Vilket gjort honom halvdöv.”
Detta kom jag att tänka på när jag nyligen hamnade framför en reklamfilm, med budskapet: ”Bad sound kills good music”, kompad av någon rockmusik och en svenskamerikansk röst så tuff att den gränsar till att börja hosta. För det är ju tvärtom. De intresserade av det perfekta ljudet är aldrig intresserade av musiken. Det etablerades redan på 1980-talet: Visa mig dina skyskrapehöga Cerwin-Vega-högtalare och jag ska tala om vilken musik som strömmar ur dem: Tekniskt fulländad fusionfunk.
I tider som vår, präglad av kapitalistisk kättja, hävdas ju allt vara *high end performance gear for the ultimate experience*, och prissätts därefter. Vi betalar, vi blir fattiga men vi känner oss rika. Det perfekta ljudet är i dag också det perfekta köket med perfekt slipade knivar, laboratorieframställda funktionsplagg, elcyklar, tv-appa-

rater, dammsugare, dimrar och datorer.
Ingen tror väl att teknisk utveckling förändrar vår art, varken till det sämre eller bättre, men den har synliggjort hur vi mest är intresserade av en yta att spegla våra tomma själar i.
Det är som om medelklassens män i en gemensam rörelse klivit ut ur innebandyhallarna och säljmötena och in i det offentliga rummet: Här kan inte single maltsamlingen hemma i vitrinskåpet visas upp, men annat som signalerar ”det perfekta ljudet”. Enorma hörlurar på var mans kala kranium (jag kan tala om vad ni lyssnar på i dem) är den kanske främsta symbolen.
Vad gjorde den långhåriga mannen väl hemma? Han satte sig i en tron (!) och lyssnade på hörselskademetal ur enorma högtalare. Stirrade tomt framför sig. Allt han yttrade på hela kvällen var hur mycket baselementen hade kostat. *Ten thousand dollars*. Och då log han.

Niklas Wahllöf
niklas.wahllof@dn.se

Konstverk vandaliserade på Berlins museer

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Museer.

Ett sjuttiotal konstverk och museiföremål på tre av Berlins mest kända museer har blivit vandaliserade. Värdefulla målningar, stenskulpturer och sarkofager har sprejats med en ”oljig vätska”.

De tre museerna – Pergamonmuseet, Neues Museum och Alte Nationalgalerie – ligger alla tre på Museuminsel, museiön i Berlin, som finns med på Unescos världsarvslista.

Vandaliseringen har hållits hemlig av myndigheter och polis under mer än två veckor, men enligt tyska medier rör det sig om ”en av de största attackerna på konst och antikviteter” i efterkrigstidens Tyskland.

Polisen tror att vandaliseringen inträffade den 3 oktober när de tre museerna var öppna. Martin Dams vill dock varken säga varför

museerna och polisen valt att hålla tyst om vandaliseringen eller om huruvida det finns något motiv.

TT

Så vill techmiljardärerna i Silicon Valley bli odödliga

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Blod från tonåringar, stamscellsinjektioner över hela kroppen och en uppladdning av människohjärnan till en dator. Techmiljardärernas törst efter evigt liv och ungdom har skapat en industri av både seriös forskning och vilt entreprenörskap.

Men hur realistiska är deras metoder att bromsa åldrandet?

Seniorens tid är nu

Del 7

Synen på människorna som gått i pension har förändrats över tid – och kan behöva omprövas igen när fler får allt längre liv. Livet för dem som är över 70 år har hamnat i fokus inte minst under coronakrisen. Hur är det att vara senior i dag? Tidigare artiklar i serien publicerades 29 och 30/9, 5, 6, 19 och 20/10.

Drömmen om ungdomens källa har funnits hos människan ända sedan begynnelsen. Men frågan är om några individer haft lika stora resurser att försöka förverkliga den som techmiljardärerna i Silicon Valley. En uppseendeväckande behandling som används redan i dag är blodtransfusioner från unga människor. Det Monterey-baserade företaget Ambrosia säljer blodplasma från 16–25-åringar till en prislapp av 5 500 amerikanska dollar per liter, trots att amerikanska läkemedelsmyndigheten FDA har varnat för att behandlingen saknar bevisad effekt. En som har visat intresse för ungt blod är riskkapitalisten och Pay-

palgrundaren Peter Thiel, 53 år gammal.

– Jag har tittat närmare på parabios, som jag tycker är väldigt intressant. Man har provat att ge ungt blod till äldre möss och fann att det hade en kolossalt föryngrande effekt, har Peter Thiel sagt.

Experimenten på möss som Peter Thiel refererar till utfördes första gången på 1950-talet. Man kopplade då samman blodsystemet på en ung mus med blodsystemet på en gammal mus – det är det som kallas parabios.

– Hur makabert det än låter finns det starka bevis för att det kan vara välgörande – för den gamla musen. När en äldre mus får en yngre mus blod vänder det vissa tecken på åldrande. Jag ser ingen anledning till att det inte skulle fungera på andra däggdjursarter. Men självklart finns det starka etiska skäl att inte gå vidare med sådana experiment på människor, säger Christian Riedel, åldersforskare vid Karolinska institutet (KI).

Steget mellan parabios på möss och att byta ut blodplasma mellan människor är dock långt, poängterar åldersforskaren Brun Ulfhake, professor på KI.

– Det är orealistiskt i längden. Du skulle behöva göra de här plasmatransfusionerna var tredje till var sjätte månad resten av livet, och det medför hög smittorisk. Att koppla ihop två blodomlopp är också ett betydligt mer omfattande ingrepp än att byta ut lite plasma, säger Brun Ulfhake.

En annan Silicon Valley-profil med törst på livet är Dave Asprey. Den 46-årige entreprenören är en kändis i den rörelse som brukar kallas biohackare, som försöker optimera den egna hälsan med teknologi, livsstilsfaktorer och kosttillskott. Han har spenderat över en miljon dollar för att ”hacka sin egen biologi” och deklarerat att han kommer att leva tills han blir 180 år gammal. Han tar 100 kosttillskott om dagen, brukar stå på en vibrationsplatta i en kryokammare med 150 minusgrader och tränar på motionscykel med syrgasmask, för att få ”mer energi”.

Dave Asprey säger sig också ha tagit stamcellsinjektioner över hela kroppen för att ”vända åldrandeprocessen”. Som den andra personen i världen har han till och med gjort en stamcellsinjektion i hjärnan, av ”förebyggande skäl”.

Efterfrågan på stamcellsinjektioner har i dag blivit så stor att det gett upphov till stamcellsturism, där patienter reser till privata kliniker i länder som Mexiko, Kina eller Argentina. Stamcellsinjektioner i förebyggande syfte döms dock ut som meningslösa av samtliga åldersforskare som DN kontaktar.

– Det finns i dag inga vetenskapliga bevis för att stamcellsinjektioner skulle förlänga livet. I framtiden skulle stamcellstransplantationer kunna användas för att behandla åldersrelaterade sjukdomar, och därmed indirekt förlänga livet på dem som är sjuka. Men att ta en stamcellsinjektion i förebyggande syfte om man i övrigt är frisk kan jag inte rekommendera, säger Henrik Ahlenius, docent i neurovetenskap och forskargruppsledare på Stamcellscentrum vid Lunds universitet.

”Att leva länge nog för att leva för evigt” är ett motto bland de biohackare som hoppas kunna hålla sig vid liv så pass länge att vetenskapen upptäcker ett sätt att upphäva åldrandet. Uttrycket härstammar från den egensinnige futurologen Ray Kurzweil, som i ett Ted-tal 2016 förklarade sig ha bli-

vit odödlig. Varje dag tar Kurzweil 250 tabletter med kosttillskott. En dag i veckan får han ytterligare näringsämnen injicerade på en klinik.

En annan visionär, åldersforskaren Aubrey de Grey, förutser att vi inom 50 år kommer att ha upptäckt ett sätt att bromsa och vända cellernas åldrande. Det skulle innebära att dagens livslängdstak på 120 år sprängs och att en människa kan bli hur gammal som helst.

Åldersforskaren Maria Eriksson, professor i molekylär genetik med inriktning på åldrande vid KI, tycker inte att det låter realistiskt.

– Om ett sådant ingrepp vore möjligt skulle det sannolikt ha ett pris man inte vill betala. Något jag däremot hoppas och tror att vi kommer att få se mer av i framtiden är omprogrammering av celler i kroppen. På så sätt skulle vävnaden kunna återfå viktiga funktioner som kan ha gått förlorade i och med åldrande. Men här handlar det snarare om att öka livskvaliteten och förhindra åldersrelaterad sjukdom, säger hon.

Andra hoppas på odödlighet genom en sammansmältning av människa och maskin. Den ryske internetmiljonären Dmitry Itskov

lovar evigt liv inom 30 år genom sitt projekt att ladda upp den mänskliga hjärnan på en dator. På så sätt kan den enskildes själ bevaras långt efter att kroppen har förgåtts, tänker han sig, och Itskovs slutgiltiga mål är att ”överföra någons personlighet till en helt ny kropp”.

I en liknande riktning arbetar Elon Musks företag Neuralink, som satsar på en sömlös integrering av våra hjärnor med internet. Företaget försöker utveckla ett hjärn-maskin-gränssnitt som ska injiceras i blodsystemet för att sedan färdas till hjärnan och där självmontera sig till en nätliknande struktur runt hjärnbarken. Tekniken – som milt uttryckt befinner sig i sin linda – har beskrivits som en portal mot en posthumanistisk framtid.

– Jag tror inte att Elon Musk har det neurovetenskapliga samfundet bakom sig. Som många entreprenörer ser han möjligheter, men genar över en del svårigheter. En av svårigheterna han står inför är att han inte vet var gränssnittet mot vår hjärna ska sitta, säger Brun Ulfhake.

Bill Gates hör till de röster som kritiserar den kommersiellt drivna

åldersforskningen för att vara omoralisk.
– Så länge vi fortfarande har malaria och tuberkulos framstår det som ganska egocentriskt av rika människor att finansiera saker så att de kan leva längre, sa Bill Gates i ett tal 2015.
Brun Ulfhake menar att man måste dra en skarp skiljelinje mellan forskning som syftar till att bota nedärvda sjukdomar, eller medfödd risk för att utveckla vissa sjukdomar, och den forskning som finansieras av mecenater med dödsångest.
– Den ena forskningen har ett grundvetenskapligt värde. Den andra syftar till att ta fram behandlingsmetoder för en liten klick personer som har tjänat väldigt mycket pengar. En genomsnittlig världsmedborgare har i dag svårt att tjäna ihop tillräckligt för att det ens ska räcka till en anständig hälso- och sjukvård, säger Brun Ulfhake.
Laura Fratiglioni, professor i geriatrisk epidemiologi på KI, anser att folkhälsoperspektivet är mer relevant, eftersom det når fler människor.

– Den folkhälsodrivna forskningen syftar till att så många som möjligt får bättre hälsa och därmed kan leva längre. Däremot är jag positiv även till experimentell forskning, eftersom det ofta händer att man får oväntade resultat. Men vi talar om forskningslinjer som kan ta decennier innan de ger något som går att använda, säger Laura Fratiglioni.

Av de metoder som människor använder sig av redan i dag är kalorirestriktion, till exempel att man äter mindre portioner, den som har störst vetenskapligt stöd, menar flera forskare som DN har varit i kontakt med. Kalorirestriktion har testats i djurstudier på bland annat möss, kycklingar och apor och visar positiva resultat i form av minskad risk för typ 2-diabetes, olika typer av cancer och hjärt-kärlsjukdomar.

Men även periodisk fasta, där man till exempel fastar en dag i veckan eller 16 timmar per dygn, kan ha positiva effekter på ämnesomsättningen och cellförnyelsen (eller vad 2016 års Nobelpristagare Yoshinori Ohsumi beskrev som autofagi). Det framhåller Christian Riedel, som själv har begränsat sitt ätfönster till åtta

timmar per dygn, enligt fastemodellen 16:8.
– Kalorirestriktion och fasta är väldigt spännande och intressant. Det finns hållbara bevis för att en måttlig begränsning av kaloriintaget, eller olika modeller av periodisk fasta, bromsar åldrandeprocessen och hjälper till med många åldersrelaterade besvär. Sådana strategier kan till och med hjälpa diabetiker eller individer med hjärtkärlproblem, säger Christian Riedel.
Så hur gammal kan en människa bli i framtiden? Den som lever, och är superrik, kanske får se.
Även om åldersforskningen genomgår en boom just nu har det alltid funnits människor som trott att just de ska bli mycket äldre än alla andra. I boken ”Superseniorer” berättar Marcus Priftis om den amerikanske hälsogurun Jerome Rodale, som var övertygad om att han skulle bli 100 år gammal eftersom han åt så nyttigt.
När Rodale som 72-åring gästade en tv-pratshow 1971 förklarade han att han mådde bättre än någonsin tidigare: ”Jag kommer att leva till 100, om jag inte blir över-

körd av någon sockergalen taxichaufför.”
Han avled några minuter senare i en hjärtattack.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

Fakta. Ordlista

Kryokammare: Ett rum där man utsätts för mycket kall, torr luft, vanligtvis under några minuter.
Parabios: Blodsystemen på två levande varelser kopplas ihop med varandra. Forskningsmetoden har kritiserats för djurplågeri.
Stamcellsinjektion: En injektion med stamceller, icke-specialiserade celler som har förmågan att mogna till flera celltyper.

Fakta. Några av Silicon Valleys investeringar i åldersforskning

Techmiljardärernas strävan att bromsa åldrandet finansierar en mångmiljonindustri av forskning och företagande. Peter Thiel står tillsammans med Amazons grundare Jeff Bezos bakom företaget

United Biotechnology, som ”riktar in sig på cellulära mekanismer vid roten av åldersrelaterade sjukdomar”.
Thiels eget bolag Breakout Labs finansierar också andra företag som försöker förlänga livstiden för olika organ och kroppsdelar.
En av datorföretaget Oracles grundare, Larry Ellison, har spenderat 430 miljoner dollar på åldersbekämpande forskning.
Googles grundare Larry Page och Sergey Brin (som har en mutation kopplad till ökad risk för Parkinsons) har pumpat in miljoner i företaget Calico, en hemlighetsfull satsning som försöker förlänga livslängden med genforskning och medicinsk utveckling. Calico har bland annat intresserat sig för biokemin hos kalråttan, som blir mycket äldre än andra jämförbara gnagararter.
Bolagen Sierra Sciences och Bioviva konkurrerar med varandra om att utveckla behandlingar som kan förlänga telomererna, kromosomernas ändar, eftersom en del forskare tror att åldrande orsakas av telomerernas successiva förkortning.
Christian Riedel, åldersforskare på KI, tycker att Calico är det

mest intressanta initiativet av de nya åldersforskande bolagen.
– Vi ser en boom för åldersforskningen just nu. Men mer än att förlänga livslängden handlar det om att öka hälsospannet, det vill säga antalet år då man har en god hälsa. Det växande kommersiella intresset för det här fältet märks även i Sverige, där internationella investerare har börjat kontakta labb som sysslar med åldersforskning, inklusive vårt eget, säger han.Så fördubblade Trump stödet bland unga exilkubaner i Florida
FREDAG 23 OKTOBER 2020

Bland unga exilkubaner i Florida har stödet för Donald Trump fördubblats sedan det förra presidentvalet. Den högerpopulistiska Youtube-stjärnan Alex Otaola är en del av förklaringen. Han når varje vecka en halv miljon Floridabor med ett program som blivit den spansktalande högerns eget Fox News. DN har träffat honom i studion i Miami.
På skrivbordet i Alex Otaolas trånga men tekniskt avancerade studio i centrala Miami ligger ett papper med dagens annonsörer. Först ut är Donald Trumps valkampanj, följt av två republikans-

ka lokalpolitiker, en tandläkare, en av Miamis största plastikkirurger och så en till annons från Donald Trump.
Frågan är om Trump verkligen behöver mer reklam än han redan får i Alex Otaolas dagliga Youtube-show. Under hösten har Otaolas omåttligt populära program nästan uteslutande fokuserat på Donald Trump. Om Joe Biden vinner valet, varnar Otaola, riskerar USA att förvandlas till en socialiststat som påminner om det land han och föräldrarna flydde från: Kuba.

– Jag står bakom allt Trump har gjort som president när det gäller förhållandet till Kuba. Han har gjort allt han kan för att försvaga och störta deras diktatur och ge Kuba frihet. Barack Obama och Joe Biden verkar mer intresserade av att gå Kubas ärenden, säger Otaola till DN.
I en färsk opinionsmätning säger 56 procent av Floridas unga migranter från Kuba att de kommer att rösta på Trump, mot endast 22 procent vid valet 2016. Vinner Trump i Florida kan det förklaras med detta skifte, eftersom valet i delstaten brukar vara väldigt

jämnt. Enligt Floridas spanskspråkiga republikaner finns det ingen person som haft mer inflytande över de unga Floridakubanernas politiska preferenser än Alex Otaola.
Han är ung, homosexuell, talar enbart spanska och dyrkar Donald Trump. I studion hänger en kalender med nakna brandmän bredvid en stor pappfigur som föreställer Trump.
Utanför Florida är han relativt okänd, men här i Miami betraktas han som en politisk nyckelspelare. Hans Youtubeprogram har tre heltidsanställda som hjälper honom att sända dagligen från studion i Brickell, den tjusigaste stadsdelen i Miami. Han når ungefär en halv miljon tittare i veckan.
När jag frågar honom varför han tror att tre av fyra latinamerikaner utanför Florida röstar på Demokraterna svarar han blixtsnabbt.
– De är hjärntvättade av Telemundo och Univision.
Telemundo och Univision är de två stora spanskspråkiga tv-kanalerna i USA, vars nyhetsrapportering är relativt konventionell och påminner om exempelvis CNN, med samhällsreportage som var-

vas med politiska debattprogram som stundtals är kritiska mot Trump.
Ett långvarigt problem för Floridas republikaner har varit att många
av delstatens konservativa inte kan nås via de traditionella högermedierna, som Fox News och Breitbart, eftersom Floridas latinamerikaner föredragit spanskspråkiga nyhetskällor.
Så nu har republikanerna börjat etablera ett parallellt ekosystem av alternativmedier på spanska.
Unga kubaner som Otaola går i bräschen. Hans program har blivit som en spanskspråkig motsvarighet till Fox News högerpopulistiska kvällsprogram, där värdar som Tucker Carlson och Sean Hannity hyllar Trump och varnar för Black lives matter-rörelsen.
Alex Otaolas budskap verkar få en särskild slagkraft bland kubanerna här eftersom han beskriver sig som en ”före detta demokrat”. När Trump vann valet för fyra år sedan kritiserade Otaola honom som ”hatisk och splittrande”. Vad har förändrats?
– Demokraterna. De har gullat för mycket med Kubas regim. Joe Bidens fru Jill har till och med be-

sökt Kuba för att studera deras sjukvårdssystem. Många av dem kallar sig socialister, säger Otaola. Det var Joe Biden, inte Bernie Sanders, som blev Demokraternas presidentkandidat. Men här i södra Florida verkar det som att Sanders stjärnstatus präglar bilden av samtidens demokrater. Biden må ha gjort det klart att han inte tillhör partiets vänsterflank, men Otaola är övertygad om att Sanders och den unga radikalvänstern kommer att styra Demokraterna om de återfår makten.

I spanskspråkiga reklamfilmer från Trump-kampanjen som syns i Florida klipps bilder på Fidel Castro och Venezuelas president Nicolás Maduro ihop med bilder på Biden och vänsterdemokrater som Ocasio-Cortez och Sanders. Det går hem bland unga kubaner som Otaola och den halva miljon som ser hans program varje vecka.

– Biden vill höja skatterna för att betala för allmän sjukvård. Det kommer att sluta som i Kuba, säger Otaola.

Samma vecka som vi träffas i Florida tar Donald Trump en kort paus från sina övriga uppdrag som president för att viga tio minuter åt en intervju med Otaola.

Under intervjun ställer Otaola mjuka frågor som Trump bemöter med långa monologer om sin egen förträfflighet. När Otaola ber att få höra om Trumps strategi mot kommunistregimen i Kuba svarar Trump: ”Jag tror att jag ligger på 95 procents stöd bland kubaner i mätningarna här i Florida” (Trumps stöd bland Floridas kubansk-amerikaner är runt 59 procent, inte 95 procent).
Jag frågar Otaola om han bekymrar sig över Trumps fem år av främlingsfientliga uttalanden mot latinamerikaner.

– Nej, det där är citat som tagits ur sitt sammanhang av liberala medier. Jag är latinamerikansk, jag är gay, jag är en invandrare. Men Trump ville ändå träffa mig för en intervju. Det tycker jag visar att han inte är främlingsfientlig. Han har inget emot oss spansktalande, säger Otaola.
Bland Trumps väljare är motståndet till just spanskspråkiga invandrare starkt. Under presidentvalet 2016 drev Trump kampanj på att göra engelska till USA:s officiella språk (USA har i dag inget officiellt språk). 47 procent av Trumps väljare säger att de blir ir-

riterade när de hör andra språk än engelska i omgivningen.
I valet 2016 gjorde Trump även en politisk markering av att vägra köpa reklam på spanskspråkiga plattformar. Som första presidentkandidat i modern tid hade hans kampanjsajt ingen spanskspråkig avdelning. Som president tog han initialt bort den spanskspråkiga avdelningen från Vita husets officiella sajt, trots att USA har 53 miljoner invånare med spanska som första språk.
Men inför årets presidentval har Trumps kampanj gjort en helomvändning. Det finns nu en fullständig kampanjsajt på spanska och Trump köper dagligen reklam på dussintals spanska kanaler och sajter, inte minst i Alex Otaolas eget program. Det ger uppenbart resultat i Florida, där Trumps stöd bland latinamerikaner är dubbelt så högt som i resten av landet.
Stämmer mätningarna bland unga Floridakubaner kan det ställa till med problem för Demokraternas framtidsutsikter här. Demokraternas strateger har länge sett USA:s gradvisa utveckling mot mer mångfald som en potentiell fördel för partiet, eftersom en överväldigande del av svarta och

latinamerikaner röstar på Demokraterna.
Men bland de hundratusentals nyblivna amerikaner som kommit till USA från Kuba sedan 1990-talet har stödet i stället ökat för Republikanerna.
I Miamis kubanska stadsdel Little Havana syns det inte många Trumpskyltar, men det råder ingen brist på Trumpanhängare. På trappan till ett lägenhetshus i flamingorosa tegel sitter Xiomare och Luis Maqueira och svalkar sig i skuggan. De tillhör den äldre generationen Floridakubaner som lojalt röstar på Republikanerna.
Luis har shorts mönstrade som USA-flaggan och röker en tjock cigarr. Nyligen förlorade han jobbet på en lokal restaurang som stängde under pandemin. Även deras son har blivit arbetslös. De skyller inte dessa problem på Trump.
– Vi lider av pandemin, framför allt ekonomiskt. Men det är inte Trumps fel. Han har gjort vad han kan. Jag skyller på systemet i Washington och den tröga statsapparaten. USA började gå utför när Obama blev president och sen har det aldrig kommit tillbaka, säger han.
Martin Gelin

”Covidutmattning” riskerar att förvärra pandemin

FREDAG 23 OKTOBER 2020

I Europa sprider sig nu ”covidutmattningen" och riskerar att förvärra pandemin samtidigt som smittkurvorna pekar brant uppåt. WHO varnar för att allt färre är beredda att följa ens de gamla riktlinjerna.

Nästan hela jordens befolkning har hört det – budskapet som dagligen har trummats in av Anders Tegnell och hans motsvarigheter i andra länder:

”Tvätta händerna ofta, håll distans till andra, gå inte till jobbet om du är sjuk”.

Det är inte konstigt om många har tröttnat på att höra samma sak dag ut och dag in. Samtidigt som de kanske förlorar jobb och inkomster och i vissa fall inte ens kan gå ut genom dörren.

Världshälsoorganisationen WHO varnar nu för att en våg av ”pandemic fatigue”, trötthet eller rentav utmattning, sköljer över världen.

Den kan liknas vid en kollektiv depression som tar sig uttryck i känslor av liknöjdhet, apati, hopplöshet. I Europa gäller detta i olika grad uppåt hälften av medborgarna, i vissa länder 60 procent, enligt WHO.

Förutom den psykiska press detta sätter på miljontals människor kan ”covid-utmattningen” också få direkta följder på själva smittspridningen. Mycket tyder nämligen på att allt färre följer myndigheternas rekommendationer och krav för att begränsa smittan.

Att leva med risk är i sig utmattande. Vissa hanterar det i längden genom att inte längre ta risken på så stort allvar – och anpassar sitt beteende därefter.

Opinionsinstitutet Yougov har ställt samma frågor om personligt beteende i april och i oktober i år, i 24 olika länder från Malaysia och Saudiarabien till Sverige och USA. Det visar sig att andelen som följer enkla råd som att tvätta händerna och undvika folksamlingar minskar i samtliga undersökta länder. Enda undantaget är användning av ansiktsmasker som ökar överallt – vilket till stor del förstås beror på att det på de flesta håll har blivit obligatoriskt.

För politikerna är folks trötthet på pandemin ytterligare en faktor att ta hänsyn till nu när en andra våg har drabbat många länder hårt.
I Europa har flera länder och regioner de senaste dagarna och veckorna återgått till olika former av nedstängning. Det gäller exempelvis Belgien, Irland, Tjeckien, Nordirland och Wales. På andra håll råder lokala lockdowns.
Men de strikta reglerna införs motvilligt. Dels för att de kostar så mycket i minskad ekonomisk aktivitet. Men också för att man befarar att en stor andel av medborgarna inte tänker följa reglerna ändå.
Det förekommer protester i vissa länder. Men de är inte stora och domineras ofta av grupper på den politiska marginalen.
Värre – ur de styrandes synvinkel – är vanliga människors trötthet på hela pandemin, inklusive reglerna.
I Grekland ställde regeringen häromveckan in en planerad skärpning av covidrestriktionerna, med den uttryckliga motiveringen att de ändå inte skulle ha någon verkan.

– Att ständigt plåga befolkningen med nya regler i stället för att se till att de följer de regler som gäller, det kan få motsatt effekt, sa premiärminister Kyriakos Mitsotakis.
Men sedan spridningen ökat tvingas han nu troligen backa och ändå skärpa reglerna, vilket illustrerar det dilemma politiker i hela Europa står inför.
Ett problem i flera länder är att reglerna har ändrats så många gånger, både på nationell nivå och i enskilda regioner, att knappt någon längre vet vad som gäller.
Exakt hur länge får restauranger hålla öppet, och hur glest måste man sitta? Hur många utomstående var det nu varje hushåll fick umgås med? Och vad gäller egentligen för gym, biografer, museer? Kanske helt andra föreskrifter än förra veckan – och beroende på var i landet du bor.
I Storbritannien är regionaliseringen av pandemireglerna särskilt uttalad, med stora delar av norra England i lockdown, precis som Wales och Nordirland, medan andra landsdelar har milda restriktioner.

Här har inte ens experterna koll på reglerna.
– Folk är väldigt förvirrade. Själv kan jag inte lägga handen på hjärtat och säga vad som gäller, säger psykologiprofessorn Robert West till New York Times. Han sitter med i Sage, ett vetenskapligt organ som ger den brittiska regeringen råd om hur pandemin ska hanteras.
Ingmar Nevéus

Europa på väg mot nytt svart rekord

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Europa är på väg mot en ny svart rekordvecka när det gäller coronapandemin. I går, torsdag, registrerade Tyskland och Frankrike det högsta antalet nya fall sedan pandemin bröt ut. Både Spanien och Frankrike har passerat en miljon bekräftade fall av covid-19.

Statsepidemiolog Anders Tegnell konstaterade på torsdagen att Europa just nu är centrum för smittspridningen. Länder som kom lindrigt undan i våras hör nu till de värst drabbade, däribland Tjeckien, där vården närmar sig bristningsgränsen.

Den här veckan har mer än 20 länder i Europa noterat det högsta antalet registrerade dagliga fall. Att siffrorna är högre nu än i våras kan till viss del förklaras med att länderna testar i betydligt större utsträckning.

Tyskland registrerade 11 287 nya fall på torsdagen. Landet har nu totalt 402 939 bekräftade fall av covid-19. Frankrike, som passerat en miljon bekräftade fall av coronasmitta, rapporterade 41 622 nya fall på torsdagen. Italien har haft rekordnoteringar två dagar i rad. Många länder är i färd med att skärpa restriktionerna. Irland och delar av Slovakien stänger samhället. I Frankrike utvidgas det nattliga utegångsförbudet till nya områden. Även Grekland inför utegångsförbud. I Portugal stänger tre städer.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Hävda undantagslagar lär inte få slut på protesterna

FREDAG 23 OKTOBER 2020

En protestvåg har svept in över Thailand sedan i somras. I förra veckan försökte premiärministern Prayuth Chan-o-Cha stoppa demonstrationerna genom att införa undantagslagar. På torsdagen drogs de tillbaka.

DN:s Asienkorrespondent Marianne Björklund svarar på tre frågor om utvecklingen i Thailand.

1. Thailands premiärminister Prayuth Chan-o-Cha hävde på torsdagen de undantagslagar som infördes i förra veckan, vad har egentligen förändrats?

Ingenting. De tiotusentals som regelbundet har intagit gatorna sedan i somras är fortfarande lika upprörda. De kräver att premiärminister Prayuth Chan-o-Cha avgår, de vill ha en ny konstitution och de vill att kungen får mindre makt.

Undantagslagarna, som förbjöd folksamlingar på över fyra personer och hindrade medierna från att publicera nyheter som kan ”skapa rädsla”, infördes när demonstranterna kom nära en bilkortege med drottningen Sathida. Tanken var att de skulle få ett slut på protesterna.
Nu motiverar premiärministern beslutet att dra tillbaka dem med att situationen har lugnat ner sig. Men i verkligheten var införandet av undantagslagarna ett misslyckande. Om något har protesterna bara växt sedan de infördes och ett nytt krav har tillkommit: att de aktivister som har gripits frisläpps.
Varken vattenkanoner eller risk att hamna i fängelse har hindrat ilskna thailändare från att protestera. Inspirerade av protesterna i Hongkong har de haft en ledarlös struktur som med kort varsel organiserat demonstrationer via appar som Telegram, vilket försvårat polisens arbete.

2. Kommer stämningen att lugna ner sig nu när undantagslagarna hävs?

Premiärminister Prayuth Chan-o-Cha, som kom till makten via en militärkupp 2014, försökte i ett tal

på onsdagen inta en försonande attityd och hoppades att de meningsskiljaktigheter som finns kan lösas i en extra session i parlamentet nästa vecka. Men det är inte troligt att demonstranterna nöjer sig med det.
Parlamentet har ingen trovärdighet i deras ögon. De anser att den nya konstitution som Prayuth Chan-o-Cha fick igenom 2017 banade vägen för att hans parti kunde vinna valet förra året.
I onsdags gav demonstranterna Prayuth Chan-o-Cha tre dagar på sig att avgå. Om han inte gör det, vilket inget tyder på, är fortsatta protester att räkna med.

3. Protester i Thailand har blossat upp med jämna mellanrum, vad är speciellt med den senaste tidens demonstrationer?

Det här är första gången som demonstranter i Thailand har vågat kritisera kungahuset. De ifrågasätter varför deras skattemedel ska gå till att finansiera en monarki med en kung som tillbringar största delen av sin tid i Tyskland där han har fotograferats med lättklädda kvinnor och när han åker motorcykel.

Det är anmärkningsvärt att de vågar ifrågasätta kungahuset som tidigare ansetts som heligt. Dessutom innebär landets hårda majestäts-lagar att den som kritiserar kungahuset riskerar 15 års fängelse.

Men med covid-19 som drar ner ekonomin och en kung som sedan han tillträdde har tillskansat sig mer ekonomisk makt verkar det som om en gräns har nåtts. Det sticker i ögonen på demonstranterna att deras kung Maha Vajiralongkorn, en av de rikaste personerna i världen, lever playboyliv i Tyskland medan många drabbats hårt ekonomiskt när den viktiga turismen uteblivit på grund av pandemin.

Marianne Björklund

EU-pris för tankefrihet till oppositionen

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Oppositionsrörelsen i Belarus får årets Sacharov-pris för tankefrihet av EU-parlamentet.

Med presidentkandidaten Svjatlana Tsichanouskaja i spetsen hedras det så kallade koordinationsrådet av EU-parlamentets talman och gruppledare.

Belarusierna har varit storfavorit till årets pris, med stöd på förhand från de tre största partigrupperna i parlamentet.

– Protesterna som har ägt rum i Belarus har berört världen och fortsätter att göra det. Vår beundran växer för det belarusiska folket och vi upprörs över repressalierna, säger talman David Sassoli i ett uttalande i Bryssel.

Priset, som är EU:s mest ansedda utmärkelse, har genom åren delats ut till en rad tunga världsledare och människorättsaktivister – från Nelson Mandela premiäråret

1988 till den uiguriske dissidenten Ilham Tohti i fjol.
Prissumman ligger på 50 000 euro – drygt en halv miljon kronor.
Wiktor Nummelin TT

49 personer avrättade på tio dagar i Egypten

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Under tio dagar i oktober har 49 personer avrättats i Egypten. Människorättsorganisationer fördömer massavrättningarna. Men president Abdelfattah al-Sisi hävdar att dödsstraff är en del av den egyptiska kulturen.

Oktober har varit en blodig månad i Egypten. Mellan den 3 och den 13 oktober avrättades 15 män som åtalats och dömts i fall som rör politiskt våld, samt 32 män och två kvinnor som dömts i brottmål. Arkebusering och hängning är de vanligaste metoderna vid avrättning.

De femton män som dömts på politiska grunder anklagas för samröre med den jihadistiska grupperingen Ajnad Misr (”Egyptens soldater”) som kopplats ihop med en rad terrordåd i Egypten de senaste åren. Männen har hållits inspärrade i det beryktade Skorpionfängelset i Kairo, ökänt för överbeläggning, tortyr och isolering.

Människorättsorganisationen Human Rights Watch (HRW), som länge krävt ett moratorium för dödsstraffet i Egypten, har protesterat mot den senaste massavrättningen.

Enligt sajten Death Penalty Database, som upprättats av det amerikanska Cornelluniversitetet, väntar över 2 000 fångar i Egypten på att få sitt dödsstraff verkställt.

– Massavrättningarna som pågår är upprörande och kränkande, sä-

ger Joe Stork vid HRW:s avdelning för Mellanöstern.
– I synnerhet som Egypten är okänt för en systematisk frånvaro av rättssäkerhet.
Det finns inget självklart motiv till varför dödsstraffen verkställs i sådan mängd just nu. Men klart är att avrättningarna stadigt ökat under president Abdelfattah al-Sisis tid vid makten.
Under tidigare presidenter, som Anwar Sadat och Hosni Mubarak, styrdes Egypten förvisso auktoritärt, men domstolarna var mycket återhållsamma med att döma ut och verkställa dödsstraff.
Men sedan al-Sisi installerades som president år 2014 har Egypten stadigt klättrat på den föga smickrande topplista som redovisar de länder som verkställer flest dödsstraff. Enligt Amnesty Internationals senaste statistik (från 2019) är det bara fyra länder i världen – Kina, Iran, Saudiarabien och Irak – som avrättar fler fångar än Egypten.
Men president al-Sisi har inga planer på att ändra den egyptiska politiken rörande dödsstraff. Vid förra årets toppmöte i Sharm el-Sheikh mellan ledarna från EU och Arabförbundet underströk

den egyptiske presidenten att han inte kommer att ändra sin politik:
– Kom inte och undervisa oss om mänskliga rättigheter, sade al-Sisi med adress till EU-ledarna, som krävt ett avskaffande av Egyptens dödsstraff.
– Ni har er humanitet och vi har vår (...) Vi talar om två helt olika kulturer här, hävdade Abelfattah al-Sisi.

Erik Ohlsson

Nygammal premiärminister vill försöka ännu en gång

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Libanons president Michel Aoun utser den tidigare premiärministern Saad al-Hariri till att försöka leda landet ännu en gång.

Premiärministerkandidaten lyssnar på Frankrike och lovar

att bilda regering med opolitiska experter på ministerposterna.

Affärsmannen Saad al-Hariri, som varit Libanons premiärminister i två omgångar, kan nu för tredje gången bli landets premiärminister – nästan ett år efter att han avgick i oktober i fjol.

Under året som han varit borta från posten har ekonomin fortsatt sin resa nedåt. Nu ska han försöka sig på det som Mustapha Adib misslyckades med – nämligen att bilda regering – sedan den tidigare premiärministern Hassan Diab avgick efter den omfattande explosionen i Beiruts hamn i början av augusti.

– Jag kommer att arbeta med att bilda regering snabbt eftersom tiden är på väg att rinna ut, och detta är den enda och sista chansen för vårt land, säger al-Hariri.

Saad al-Hariri lovar samtidigt att den nya regeringen ska utgöras av teknokrater, det vill säga experter utan band till politiska partier, i enlighet med Frankrikes vägkarta för att leda landet ut ur krisen.

Libanon har skakats av protester i mer än ett års tid. Jättesmällen i augusti – då närmare 190 människor dödades, 6 500 skadades och

omkring 300 000 fick sina bostäder förstörda eller skadade – har blivit en symbol för vanstyre. Som bakgrund ligger den kollapsade ekonomin och valutan, statens skuldsättning, skenande fattigdom och hotet om statsbankrutt – för att inte tala om riskerna för ett nytt inbördeskrig.

TT AFP Reuters

Ytterligare 100 000 döda av smittan

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Antalet döda till följd av covid-19 i USA är 100 000 fler än tidigare siffror. Det skriver den amerikanska smittskyddsmyndigheten i en rapport som också tar hänsyn till dödsfall som indirekt orsakats av smittan.

Rapporten från den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC höjer antalet döda från drygt 200 000 till strax under 300 000 i USA.

Enligt CDC har 299 028 personer fler avlidit hittills i år än 2019. Av dessa är 198 081 direkt kopplade till covid-19. Övriga drygt 100 000 är extra dödsfall som även de sannolikt kan kopplas till coronapandemin, men, skriver rapportförfattarna, ”detta är sannolikt en för låg siffra då det gäller pandemins påverkan på dödligheten i stort.”

De flesta av de som avlidit i förtid är i åldrarna 25 till 44 år och återfinns främst bland yngre latinamerikaner.

Bland latinamerikaner i USA har dödsfallen i åldersgruppen 45 till 64 år ökat med 15 procent och i gruppen 65 till 74 år med 24 procent. Men det är i gruppen yngre, mellan 25 och 44 år, som ökningen är störst – 26,5 procent. Och kraftigast har den varit bland icke-vita amerikaner, visar rapporten.

Överdödligheten var som störst under de första veckorna i april och den är tydligt synlig i hela den latinamerikanska gruppen där den ökade med 53,6 procent och

bland afroamerikaner där den ökade med 32,9 procent. Medan överdödligheten i gruppen vita ökade med endast 11,9 procent jämfört med perioden 2015 till 2019.

– Detta är en av flera liknande studier och slutsatsen är att betydligt fler amerikaner dör under den här pandemin än vad vi kan läsa i tidningarna, säger Steve Woolf, tidigare chef för Center on society and health vid Virginia commonwealth university till New York Times.

– Vi kommer sannolikt att överstiga sammanlagt 400 000 extra dödsfall innan året är slut.

Rapportens författare, Paul Sutton, säger till tidningen att pandemin har ”en enorm påverkan på antalet döda i landet”.

Rapporten pekar också på att antalet personer som avlidit i alzheimer, demens, hjärt- och kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar har ökat i USA i år jämfört med 2019 och att dessa i själva verket kan ha avlidit i covid-19, men fått en felaktig diagnos. Men den visar också att många har avlidit sedan vården inte klarat att ta hand om

dem på grund av det ökade trycket från coronasmittade patienter.
USA visar en stadig ökning av antalet smittade i alla delstater utom några få som ligger kvar på samma nivå. Tio delstater uppvisade i veckan rekord när det gäller antalet covid-19-sjuka som vårdas på sjukhus.
– Fallen ökar särskilt kraftigt i Mellanvästern och i Klippiga bergen, sa Carissa Etienne, chef för den panamerikanska hälsoorganisationen PAHO vid en presskonferens.
– Att bekämpa den här pandemin är inte något man gör en gång, vi måste hela tiden vara beredda på att det kommer tillbaka.
USA har hittills redovisat drygt 8,3 miljoner smittade, enligt Johns Hopkins-universitets statistik och drygt 8,5 miljoner enligt Worldometers. Antalet avlidna är nu åter uppe på en nivå där 1 000 dör varje dygn.
– Det ser ut som om vi kommer att uppleva en mycket svår höst och vinter, sa USA:s främste smittskyddsexpert Anthony Fauci i en intervju.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

196

FREDAG 23 OKTOBER 2020

dygn har en astronaut från USA och två ryska kosmonauter tillbringat i rymden. Nu har de återvänt till jorden - efter att ha haft flera problem ombord på Internationella rymdstationen (ISS), som nu är inne på sitt sista decennium i drift. Den senaste tiden har flera delar av ISS krånglat, bland annat en toalett och en ugn.

TT

Hårdare brittiska inreseregler

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Storbritannien.

Storbritannien kommer att införa nya hårdare regler för EU-medborgare med brottsregister. Bland annat förbjuds den som dömts till minst ett års fängelse inträde i landet.

– EU-regler har alltför länge tvingat oss att tillåta farliga ut-

ländska kriminella att gå på våra gator, säger inrikesminister Priti Patel.
Reglerna gäller från den 1 januari nästa år, när övergångsreglerna efter brexit slutat att gälla.
TT-Reuters

Coney Barrett godkänd av senatsutskott

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Justitieutskottet i den amerikanska senaten har godkänt Amy Coney Barrett som ny ledamot i den mäktiga Högsta domstolen. Demokraterna i utskottet bojkottade omröstningen.
Ärendet skickas nu vidare för att behandlas i plenum av senaten.

Omröstningen i senaten väntas genomföras på måndag.
Amy Coney Barrett är USA:s republikanske president Donald Trumps kandidat till posten i Högsta domstolen. Republikanerna har majoritet i senaten, vilket innebär att Trumps domarkandidat med all sannolikhet kommer att få godkänt.
TT-AFP-Reuters

Snowden får permanent uppehåll

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Ryssland.
Visselblåsaren Edward Snowden får permanent uppehållstillstånd i Ryssland. Det beskedet ger Snowdens advokat Anatolij Kutjerena till den statliga nyhetsbyrån Tass.
I juni 2013 började den brittiska tidningen The Guardian publicera avslöjanden om hur USA:s sig-

nalunderrättelsetjänst NSA ägnat sig åt massiv övervakning av tele- och datatrafik i världen. Källan var Edward Snowden som jobbat åt en underentreprenör till NSA, men hoppat av. Han befann sig i Hongkong när materialet publicerades. De senaste sju åren har han bott i Ryssland för att undvika att utlämnas till USA. Tidigare i år öppnade Donald Trump för att benåda Snowden.

TT

Domstol: Ny-nazistledare ska gripas

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Grekland.

Jo, grekiska nynazistledare ska visst fängslas. Det meddelar en domstol, efter den senaste tidens juridiska dragkamp kring partiet Gyllene Grynings ledarskikt. Bland andra partiledaren Nikos Mihaloliakos har dömts till långa fängelsestraff för att ha lett en

våldsorganisation. Men han och andra ledare för partiet har ändå fått vara fria, sedan en åklagare bedömt att det inte fanns någon grund att hålla dem inlåsta i väntan på överklagan. Men torsdagens beslut innebär att de omedelbart ska gripas, meddelar domstolen.

Så sent som 2015 ledde 62-årige Mihaloliakos det tredje största partiet i landet.

TT

Därför är Pelé inte lika älskad i Brasilien

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Jorden runt hyllas Pelé som en av världens bästa fotbollsspelare genom tiderna, men hemma i Brasilien kritiseras han fortfarande. Varför?

I dag fyller han 80 år.

tanför det brasilianska fotbollstemplet Maracanã i Rio de Janeiro sitter Márcio Perreira da

Silva på en plaststol bredvid huvudingången. På grund av sin hudfärg, hår och talang att trixa med bollen kallas han Pelé i folkmun. Vanligtvis leker han med bollen när turister tar selfies utanför världens mest mytomspunna fotbollsarena. Han brukar få en slant för besväret. Under pandemin kommer inga turister längre.
– Det är svåra tider nu, säger trixarkungen och tar upp sin plånbok. Den innehåller inga sedlar. I stället visar han bilder på när brasilianska fotbollslegendarer som Carlos Alberto Torres och Zico kramar om honom. Någon bild med fotbollskungen har han inte.
– Han är svår att komma nära, menar Márcio Perreira da Silva. Även om Pelé är världens mest kända brasse är han inte lika älskad på hemmaplan. Han kritiseras ofta för att bara tänka på pengar, är reserverad och självupptagen.
– För mig finns det två Pelé. Han på planen och han utanför, fortsätter Márcio Perreira da Silva.
– Jag var sju år när vi vann VM-guldet i Mexiko 1970. Jag glömmer det aldrig. Han är världens bästa fotbollsspelare! Utanför

planen är han något annat. Ingen är perfekt.
Pelé är den ende fotbollsspelare som vunnit tre VM-guld. Han är också den ende som gjort 1 281 mål på 1 363 proffsmatcher. På Maracanã gjorde han sitt tusende mål den 19 november 1969. Konkurrenten Messi har gjort 706 mål under sin 16-åriga karriär. På papperet är Pelé överlägset bäst. Ändå är han ständigt kritiserad i fotbollslandet, vilket är märkligt med tanke på att världens femte största land saknar svarta hjältar. Anledningen stavas Sandra Regina Machado.

Genom åren har brasilianare följt dramat när hon försökte få sin pappa att erkänna sitt faderskap. Till och med när rätten presenterade ett dna-prov som matchade fullt ut gav Pelé inte med sig. Han anlitade advokater som överklagade 13 gånger. Sandra Regina Machado skrev boken ”A Filha que o Rei não Quis” (Dottern som kungen inte ville ha), men det hjälpte inte. Dottern Pelé fick med en städerska 1963 erkändes aldrig. Inte ens när Sandra Regina Machado var 42 år och låg inför döden i cancer ändrade han sig.

Det enda Pelé gjorde var att skicka en blomma till begravningen.
– Som fotbollsspelare respekterar alla brassar Pelé, men om du frågar vad de tycker om honom som person nämner de flesta, framför allt kvinnor, denna händelse. Många tog illa vid sig. Jag tror det är den avgörande anledningen till att Pelé inte är så älskad som han borde vara i Brasilien, säger den skotske journalisten Andrew Downie.
Han är en av världens främsta experter på brasiliansk fotboll och kom för tre år sedan ut med boken ”Doctor Socrates – footballer, philosopher, legend” som handlar om fotbollsstjärnan Socrates tankar och privatliv. Downie önskar att det fanns en liknande bok om Pelé, men ingen har tillåtits djupintervjua honom.
– Han har skrivit fyra självbiografier, men ingen har gjort en oberoende bok om honom. Problemet är att få Pelé att prata. Han vill inte berätta hur saker ting egentligen var, menar Downie.
Ofta ställs Brasiliens främsta fotbollsikoner – Pelé från Santos FC och Garrincha från Botafogo – mot varandra. Garrincha anses förkroppsliga idealet som den

brasilianske mannen eftersträvar. Han älskade samba, pimplade cachaça och hade en enorm aptit för sex. Garrincha sa roliga saker och erkände alla utomäktenskapliga barn. Därför kallades han Alegria do Povo, Folkets glädje. Pelé tycks vara motsatsen. Han är charmig, men eftertänksam. Ända sedan barndomen har hans familj skyddat honom. De ville att han skulle förverkliga sin skadade pappas fotbollsdrömmar. Det gjorde sonen med råge, men fick inget utrymme för att vara sig själv. Många klagar också på att Pelé inte uträttat tillräckligt mycket för att förändra de svartas situation i Brasilien. Fortfarande är 96 procent av landets chefer vita, trots att svarta utgör 56 procent av befolkningen.

– Många är orättvisa mot Pelé. Redan som artonåring tog han ställning mot apartheidregimen i Sydafrika och hyllade sin rivalklubb Portuguesa Santista för att den vägrat spela där eftersom inga svarta tillåtits i laget. För tjugo år sedan när Pelé var idrottsminister uppmanade han svarta väljare att rösta på svarta kandidater. Detta var modiga och betydande handlingar, tycker Downie.

Ändå kräver många att Pelé – i sin roll som landets mest kända svarta person – borde göra mer för att bekämpa rasismen i Brasilien. Efter VM 2014 kritiserades han för att han inte försvarade Santos målvakt Aranha som lämnat planen under en match därför att Grêmios supportrar skrikit apa åt honom. ”Om jag skulle slutat spela alla gånger någon kallat mig apa eller svarting hade inga matcher spelats. Ju mer man pratar om rasism, desto mer rasism blir det”, menade Pelé.

Den svarta medvetanderörelsen i Brasilien blev besviken på hans uttalande. De vet hur mycket fotbollskungen fått lida på grund av sin hudfärg.

För två år sedan kom den brasilianske journalisten och författaren Fábio Mendes ut med boken ”Campeões da Raça – Os Heróis Negros da Copa de 1958” (Kämparmästarna – de svarta hjältarna under VM 1958) som synar rasismen inom det brasilianska fotbollsförbundet. Ledningen menade på allvar att Brasilien förlorade VM 1950 på hemmaplan därför att Uruguay hade fler vita spelare i laget. Förbundet påstod att svarta spelare inte hade

de psykologiska förutsättningarna som krävdes för att avgöra en match. Svarta spelare ville bara leka med bollen.
Inför VM 1958 reste den dåvarande tränaren Flávio Costa till Sverige för att författa en rapport om vad han trodde väntade de brasilianska spelarna. Han skrev att de svarta spelarna inte skulle klara av att vara hemifrån så länge. Spelarna skulle gripas av ”banzo” – en pejorativ benämning på den melankoli som påstods drabba kidnappade angolaner som tvingades till Brasilien som slavar. Författaren Fábio Mendes menar att orsaken till att Pelé petades i Brasiliens premiärmatch i VM 1958 mot Österrike var att han var svart.
– Ledningen hävdade att han var skadad, men det var han inte. Samma sak hände Garrincha. Han petades för att han påstods ha dribblat för mycket i en träningsmatch. Det hade han inte alls. Jag har själv sett videon. Den ende svarte som fick spela var Didi, berättar Fábio Mendes.
Inför andra gruppspelsmatchen mot England lyste Pelé och Garrincha återigen med sin frånvaro. Matchen slutade 0–0 och ledningen blev nervös. Om Brasilien

förlorade nästa match mot favoriten Sovjet skulle landslaget inte gå vidare.
– De vita spelarna tvingade ledningen att tänka om. De ville ha med Pelé och Garrincha i laget. Idén om vit överlägsenhet höll inte, menar Fábio Mendes.
Vad som sedan hände brukar beskrivas som de tre bästa minuterna i brasiliansk fotboll. Garrincha sprang ned på sin kant och dribblade bort både Kuznetsov, Krijevskij och Vojnov. Skottet tog i vänster stolpe och publiken på Nya Ullevi jublade. Det hade gått 34 sekunder och ännu hade ingen sovjetisk spelare känt på bollen. Målvakten Jasjin gjorde en utspark och Didi måttade en långboll till Pelé. 17-åringen dribblade sig genom försvaret och sköt ett skott som sjöng i ribban. En minut senare fick Vavá bollen och störtade mot straffområdet. Precis innan mittbackarna hann stänga ytan gjorde han 1–0.
– Det var de svarta spelarna som visade vägen, menar Fábio Mendes.
I finalen gjorde Pelé mästerskapets snyggaste mål när han lyfte bollen över Julle Gustavsson och sköt in 3–1 på volley. I slutminu-

ten på Råsunda fastställde han 5–2.
– Pelé gav oss vårt första VM-guld. Efter det försökte ingen längre hålla svarta spelare borta från landslaget, menar Fábio Mendes.
Inför Pelés 80-årsdag är problemet något annat – hans hälsa. För några år sedan tvingades han till en stor höftoperation. Det blev inte bra. Pelé känner stor smärta och kan hjälpligt gå med en rullator. För att inte synas med den håller han sig hemma i sitt hus i São Paulo. Tidigare i år berättade hans son, Santos före detta målvakt Edinho, att hans pappa blivit deprimerad.
– Tänk er, han har alltid varit en potent figur – kungen av fotboll. Men nu kan han inte ens gå utan hjälp av en rullator. Han skäms över det och har blivit som en eremit.

Henrik Brandão Jönsson

Namn: Edson Arantes do Nascimento (Pelé).
Född: Den 23 oktober 1940.
Smeknamn:
O Rei do Futebol, Fotbollskungen.
Familj:

Tre äktenskap och tre (erkända) barn. För två månader sedan stämde en av hans ex-fruar honom för att han de senaste åren inte betalt underhåll till henne och deras två barn som bor i USA. Firandet i Brasilien: Medier uppmärksammar 80-årsdagen med särskilda tv-program, poddar och tidningar. På Museu do Futebol, fotbollsmuseet i Pacaembustadion i São Paulo, visas utställningen ”Pelé 80 – O Rei do Futebol”. På grund av hälsoskäl firar han sin dag hemma med sin son Edinho, sin nya fru – 54-åriga företagaren Marcia Cibele Aoki – och några få vänner

Så blev ”Gudfadern” ett erbjudande vi inte kunde motstå

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Francis Ford Coppolas mästerverk förändrade Hollywood för alltid. Ändå var det rena undret att filmen ens blev till. Nicholas Wennö berättar historien om den kaotiska inspelningen som nu ska dramatiseras i ”Francis and the Godfather”. Samtidigt sätter Coppola slutgiltigt punkt för sin maffiga familjesaga med en ny version av ”Gudfadern 3”.

veckan kallade president Trump sin corona-consiglieri för ”idiot”. Den tålmodige smittskyddsexperten doktor Fauci svarade sin boss med ett citat från ”Gudfadern”: ”Det är inget personligt, bara affärer.”

Ett halvt sekel efter att Francis Ford Coppolas biovältare drabbade världen har ”Gudfadern” fort-

farande en alldeles särskild plats i vårt kollektiva medvetande. Det handlar inte bara om att rabbla odödliga repliker om att sova med fiskar och erbjudanden man inte kan motstå. Det är som om den lika brutala som intima sagan om maffiafamiljen Corleone för alltid etsat sig fast i vår kollektiva hjärnbark.

Coppolas första möte med ”Gudfadern” ägde rum en söndag våren 1969 i San Francisco. Den då 31-åriga regissören satt och bläddrade igenom New York Times när han plötsligt fastnade för en annons som visade en svart bok med en marionetthand och texten ”’Gudfadern’ av Mario Puzo”. Coppola blev fascinerad: ”Jag trodde att Puzo var en italiensk intellektuell och boken en avhandling om makt och Machiavelli, en avantgarde-roman av någon Robbe-Grillet-liknande europeisk författare, sånt jag älskar.”

Samma eftermiddag fick han oväntat besök av producenterna Al Ruddy och Gray Fredricksen som råkade befinna sig på en inspelning i San Francisco. Mitt under visiten ringde Marlon Brando för att tala om att han ville tacka nej till att spela huvudrollen i

Coppolas ”Avlyssningen”. Som en ödets ironi skulle de alla fyra snart jobba tillsammans med ”Gudfadern” och förändra filmhistorien. Coppola berättar om dessa märkliga sammanträffanden i ”The Godfather notebook” (2016), en innehållsrik coffee-table bok som ger en unik inblick i filmens innersta skapelseprocess. När man ser Coppolas minutiösa anteckningar efter att ha dissekerat Mario Puzos bok, bit för bit, får man en förklaring till varför den blev ett mästerverk. Av bara farten skulle den rädda Hollywood ur den djupa ekonomiska och kreativa svackan och bana väg för New Hollywood Cinema, 70-talets mer auteurdrivna filmer med efterföljare som ”Chinatown”, ”Taxi driver” och ”The deer hunter”.
Ändå höll hela projektet på att kollapsa före inspelningen. Eller som regissören Barry Levinson sammanfattar det: ”Ur en galen produktion och mot alla odds, så uppstod en klassisk film.” Inom kort drar han i gång inspelningen av metafilmen ”Francis and the Godfather” som framför allt kretsar kring konflikten mellan den då 31-åriga Francis Ford Coppola (Oscar Isaac) och filmens exekuti-

va producent Robert Evans (Jake Gyllenhaal), som var en av Hollywoods största excentriker.
Robert Evans var en B-skådespelare som hade halkat in i Hollywood på grund av sin skyhöga hunkfaktor. I mitten av 1960-talet anställdes han hastigt och lustigt som producent på Paramount som hade köpts upp av oljebolaget Gulf & Western. Detta blev början på en av Hollywoods mest mytomspunna och färgstarka karriärer som Evans berättar om i sin underhållande självbiografi ”The kid stays in the picture”. Förutom de två första ”Gudfadern”-filmerna skulle Evans också komma att producera klassiker som ”Chinatown” och ”Maratonmannen”.
På tröskeln till 1970-talet var Paramount illa ute precis som resten av Hollywood. Televisionen och den nya tidsandan hade försatt den gamla filmindustrin i djup kris. Varken det gamla studiosystemet eller dess beprövade framgångsrecept fungerade längre. Paramount hade just floppat med bland annat gangsterdramat ”The brotherhood” med Kirk Douglas och var på desperat jakt efter en publiksuccé. Påpassligt nog hade bolaget köpt option på rättighe-

terna till ”Gudfadern” redan 1967 när Mario Puzo endast hade skrivit 60 sidor. Tanken var att Paramount skulle tjäna snabba cash genom att skjuta en gangsterfilm från höften. I slutändan fick de rättigheterna i en budgivningsfajt med Burt Lancaster som suktade efter att spela Vito Corleone.
Evans ville att filmen skulle regisseras av en italiensk-amerikansk regissör, men hade tvingats bita i det sura äpplet. Hans förstahandsfavorit, spagettivästernkungen Sergio Leone, hade redan börjat planera för sin egen gangsterfilm; ”Once upon a time in America”. Evans hade även fått nobben av ytterligare ett dussin högprofilerade regissörer, däribland Elia Kazan, Peter Bogdanovich, Arthur Penn, Peter Yates, Richard Brooks, Costa-Gavras, Otto Preminger och Fred Zinnemann.
Till slut kontaktade han Coppola, bara några veckor efter den söndagen då regissören såg annonsen i New York Times. Vid denna tidpunkt hade Coppola flyttat till San Francisco och grundat American Zoetrope tillsammans med George Lucas. Coppolas amerikanska dröm handlade om att bli obero-

ende regissör som ägnade sig åt små, personliga konstfilmer. Han öppnade ändå Puzos kiosklitterära bladvändare med stor entusiasm, men orkade knappt läsa färdigt. Han tyckte att boken var ”slipprig och kommersiell”. Ändå var det ett erbjudande han inte kunde motstå. Som småbarnspappa med studieskulder och ett konkursfärdigt bolag var han i desperat behov av pengar. Han pressades också av kompanjonen Lucas som kallt konstaterade: ”Tiden hade kommit för oss att stiga ner i livbåtarna.”

Vid en noggrann omläsning upptäckte Coppola plötsligt nya saker i Puzos verklighetsbaserade gangstersaga: ”Boken förbleknade och fram trädde en metafor för amerikansk kapitalism i form av en berättelse om en kung och tre söner.” Coppola var beredd att göra filmen med låg budget och till en relativt låg lön. Den 28 september 1970 undertecknade Coppola ett kontrakt som förutom 125 000 dollar (knappt 8 miljoner i dagens penningvärde) skulle ge honom 6 procent av filmens intäkter.

Sedan började konflikterna. Det började med en kamp om var och när filmen skulle utspela sig. För att modernisera manuset och sänka inspelningskostnaderna hade Robert Evans flyttat handlingen till 1970-talets Kansas City ”med hippies och andra element”, som Coppola noterade. Regissören insisterade på att ”Gudfadern” skulle spelas in på plats i New York och följa bokens tidsperiod från 1945 till 1955.

Ur askan i elden. En ännu större strid tornade upp sig kring rollbesättningen. I dag är Brando för evigt förknippad med Vito Corleone. Men från början tryckte Paramount på för att den brittiska Shakespearekungen Laurence Olivier skulle spela den ikoniska rollfiguren. Coppola litade helt på författarens instinkt, i ett brev till Brando hade Mario Puzo skrivit att han var den enda skådespelare som kunde spela Gudfadern. Bolagsbossarna såg Brando som en bångstyrig föredetting. ”Som boss kan jag säga dig att Marlon aldrig kommer att vara i en Paramountfilm!” röt vd:n Charles Bluhdorn som en gång hade det tvivelaktiga omdömet att föreslå att de borde

göra en film med Dustin Hoffman ”där Sitting Bull träffar Hitler”. När Coppola vägrade vika ner sig svarade Paramount med tre benhårda krav: Brando skulle provfilma för rollen, arbeta gratis och tvingas betala en miljon dollar i vite om han bidrog till att filmen sinkades. Regissören bokstavligen lurade in stjärnan i filmen genom att åka hem till Brando med en kamera och låtsas att de tillsammans skulle leka fram rollfiguren. Brando hade noterat att maffiasnubbarna såg ut som bulldoggar. Coppola fick bevittna Vito Corleones födelse när Brando stoppade bomullstussar i kinderna, strök mörk skokräm i håret och rullade sin krage medan han laborerade med den karaktäristiskt väsande rösten. Till och med Charles Bluhdorn blev mållös och kapitulerade.

Med Brando på plats började nästa dragkamp om vem som skulle spela Vito Corleones arvtagare. I början av filmen är yngste sonen Michael Corleone den laglydiga krigshjälten som förgäves försöker att distansera sig från sin kriminella familj. I takt med att han dras in i de blodiga familjeangelägenheterna förlorar han sin själ

och muteras till ett iskallt maktmonster. Eftersom Michael är lång och blond i boken så hade filmbolaget satt upp namn som Robert Redford och Ryan O'Neal på önskelistan. När Warren Beatty tackade nej testades även James Caan, Martin Sheen, Dustin Hoffman, David Carradine och Robert De Niro (som senare vann en Oscar genom att spela Vito Corleone som ung i ”Gudfadern 2”).
Coppola, å sin sida, insisterade på att ge rollen till en oprövad teaterskådespelare som bara hade hunnit spela i filmen ”The panic in Needle Park”. Förutom Coppola trodde ingen på Al Pacino. Inte ens Pacino själv, som själv föreslog att han skulle spelade den hetlevrade storebrodern Sonny – en roll som gick till James Caan. Efter hård kamp fick Coppola bolaget att gå med på chansningen. Med namn som Puzo, Coppola och Pacino i spetsen kunde Paramount marknadsföra filmen som Hollywoods ”första italienska gangsterdrama som gjordes av italienare”. Alla var inte förtjusta i filmbolagets plötsliga intresse för identitetspolitik. De italienskättade amerikanerna var dödströtta

på att alltid utmålas som samhällets fiender nummer 1. I ”Gudfadern”, som också kan ses som ett universellt invandrardrama med klantema, skildras också fördomarna mot italienare med skällsord som ”spagettiligister” och ”italienska dregos”.
Det förekom gatuprotester för att stoppa filmen. En New Yorks ledande maffiafamiljer dödshotade till och med Robert Evans och sprängde porten till Paramount Studios i Hollywood. Den nystartade italiensk-amerikanska medborgarrättsrörelsen, som styrdes av New York-maffian Colombo, accepterade till slut filmplanerna i utbyte mot att orden ”maffia” och ”Cosa nostra” ströks ur manuset. Ironiskt nog, innebar ”Gudfadern” en pr-effekt för den italienska minoriteten. I boken ”The Godfather effect” (2012) hävdar Tom Santopietro att filmen ”slutgiltigt förändrade hur italienare framställdes på film. Den fick italienare att framstå som hela människor och inte stereotyper”. En annan som för första gången kände sig representerad på bioduken var David Chase som inspirerades att senare skapa tv-klassikern ”Sopranos” med James Gandolfini. ”Det kän-

des som om jag såg min familj på bioduken för första gången.”
På inspelningsplatsen började det genast dyka upp nyfikna mafiosos. Brando fick tallektioner av en medlem från Bufalino-familjen medan James Caan (Sonny Corleone) blev nära vän med Carmine ”The Snake” Persico, som kort efter filmens premiär blev boss för Colombofamiljen fram till sin död 2019 (de sista 31 åren från fängelset där han avtjänade ett straff på 139 år). Till rollen som torpeden Luca Brasi anlitade Coppola den forna brottaren Lenny Montana när han dök upp som livvakt till sin maffiaboss på inspelningen. Samma familj ”tipsade” producenten Al Ruddy om att anlita deras hantlangare, Gianni Russo, som fick spela Vito Corleones hustrumisshandlare till svärson.
Coppola var hela tiden under konstant press från Paramount. Han hade 53 dagar på sig att spela in den tre timmar långa filmen. Ändå använde han hela den första inspelningsdagen till en stor familjemiddag där alla skådespelare var tvungna att vara i sina rollfigurer. Tumskruvarna kring Coppola drogs åt ytterligare när cheferna på Paramount såg dagstag-

ningarna. De klagade på att Brando mumlade, att kameran var felplacerad, att filmen var för mörk, för långsam och hade för lite action. Särskild missnöjda var de med Al Pacinos insats. När studion hotade med att sparka Coppola svarade Brando och Pacino med att de också var beredda att hoppa av i solidaritet med regissören. Nyckelscenen på Louis restaurant i Bronx där Michael Corleone hämnas mordförsöket på sin far skulle ändra allt. Det kallblodiga mordet på en maffiarival och ett korrupt polisbefäl förseglade både tronföljden i familjen Corleone och Al Pacinos fortsatta öde. Paramountbossarna älskade den våldsamma mixen av blod och pasta i tomatsås. Resten av inspelningen flöt på så bra att Coppola var färdig före utsatt tid. Konflikterna flyttade i stället in i klipprummet. Robert Evans var så missnöjd med Coppolas första klippversion att han sköt upp filmens premiär. Under omklippningen stod Robert Evans bokstavligen och hängde över axeln på sin regissör. Något som gav upphov till skvaller om att Evans inte respekterade unga filmskapare. I förordet till ”The kid stays in

the picture” skriver redaktören och producenten Peter Bart, dåvarande vice chef på Paramount, att det i verkligheten var precis tvärtom: ”Jag bevittnade hur en utsökt inspelad men klumpigt klippt film förvandlades till ett mästerverk.” Exakt hur det låg till får vi aldrig veta. Eller, för att citera, Robert Evans: ”Det finns tre sidor av varje historia: din, min och sanningen.”

Det som är odiskutabelt är att filmen blev just den kommersiella hit som bolaget hade hoppats på – under tre år bar ”Gudfadern” tungviktsbältet som historiens mest inkomstbringande film. De lysande recensionerna och de 11 Oscarsnomineringarna blev också ett kvitto på att filmens också var en konstnärlig jackpott. ”Gudfadern” var en cynisk och brutal betraktelse över den brustna amerikanska drömmen i en tid då USA genomled Vietnam och Watergate. Men bortom alla blodiga hästhuvuden, bilbomber och skjutningar framträder också ett djupt existentiellt familjedrama med livsvisdomar. Vito Corleone satt på våldskapital men bäddade också för en mjukare machotyp som pratade om familjen: ”De enda ri-

kedomen i den här världen är barn, mer värda än alla pengar och all makt på jorden.”

”Gudfadern” har också varit som en gammal familjeangelägenhet för Coppola. Vid 81 års ålder är det som om han slutligen vill sätta punkt och klara upp sina yrkesmässiga affärer en gång för alla. Lagom till 30-årsjubileet för finaldelen ”Gudfadern 3” (som hade världspremiär den 20 december 1990) försöker han ge sin episka familjesaga ett mer värdigt slut. Den 8 december släpps ”Mario Puzo’s The Godfather, coda: The death of Michael Corleone”, en omklippt version med ny början, nytt slut, några nya scener och andra som har stuvats om. Och för regissören handlar det denna gång inte bara om affärer, utan också något personligt. När ”Gudfadern 3” hade premiär fick Sofia Coppola svidande kritik för sin insats som Mary Corleone. Nu hoppas pappa Coppola återupprätta sin dotters heder:

– Jag tror att den nya klippningen kommer att få hennes framträdande som 19-årig tjej att bli mer rörande och göra henne rättvisa.

Nicholas Wennö
nicholas.wenno@dn.se

”Gudfadern” (1972).

Regi: Francis Ford Coppola. Skådespelare: Marlon Brando, Al Pacino, Diane Keaton, James Caan, Robert Duvall, Talia Shire, Richard S Castellano, John Cazale, Sterling Hayden m fl. Manus: Mario Puzo, Francis Ford Coppola. Producenter: Al Ruddy. Foto: Gordon Willis. Musik: Nino Rota. Klippning: William Reynolds, Peter Zinner. Speltid: 2 timmar 55 minuter
Biopremiär: Amerikansk premiär den 24 mars 1972, svensk premiär den 27 september samma år.
Budget: cirka 6–7 miljoner dollar (37–44 miljoner dollar i dagens penningvärde).
Intäkter: 245 miljoner (cirka 1 526 miljoner dollar i dagens penningvärde).
Priser: ”Gudfadern” nominerades till 11 Oscar och vann 3 – bästa film, manliga huvudroll (Marlon Brando) och manus efter förlaga. Filmen vann även fem Golden globe i dramaklassen: bästa spelfilm, manliga huvudroll (Marlon Brando), regi, manus och filmmusik.
”Gudfadern” är tvåa efter ”Citizen Kane” på kritikersajten Metacritics

lista över filmhistoriens högst rankade filmer.
Uppföljare: ”Gudfadern II” (1974) och ”Gudfadern III” (1990).
Historiens högst rankade filmer
Källa: IMDB (Internet movie data base)
1. Nyckeln till frihet (1994) 9,2*
2. Gudfadern (1972) 9,1
3. Gudfadern del II (1974) 9,0
4. The Dark Knight (2008) 9,0
5. 12 edsvurna män (1957) 8,9
6. Schindler’s list (1993) 8,9
7. Sagan om konungens återkomst (2003) 8,9
8. Pulp fiction (1994) 8,8
9. Den gode, den onde, den fule (1966) 8,8
10. Sagan om ringen: Härskarringen (2001) 8,8
* medelbetyg på tiogradig skala
Sex triviala fakta om ”Gudfadern”
Filmhistoriens mest kända hästhuvud som låg i Johnny Fontanes (spelad av Al Martino) säng var äkta vara. Filmmakarna lyckades få tag på ett hästhuvud från en lokal hundmatsfabrik.
Apelsiner förebådar dödsfall ett dussin gånger i filmen. Produktionsdesignern Dean Tavoularis hävdar att den färgglada frukten

bara användes till att ljusa upp en film som var höljd i ett dunkelt ljus.
Katten i Vito Corleones knä under filmens öppningsscener var en herrelös katt som Coppola hittade på Paramounts studioområde. Han bad Brando att improvisera med katten som älskade stjärnan så mycket att han satt i knät under hela inspelningsdagen.
Marlon Brando tillbringade tre timmar i sminklogen varje dag för att sätta in dentalproteser som gav honom den karaktäristiska, bulldogliknande haklinjen. Protesen finns att beskåda på American Museum of the Moving Image i New York.
Clemenzas recept på spagettisås i filmen kom från Coppola själv. Regissören skämtade om att om filmen floppade så skulle publiken i alla fall ha lärt sig hur man gör en fantastisk pastasås.
Filmens dyraste scen var det våldsamma lönnmordet på Sonny Corleone som gick på 100 000 dollar. James Caan fick bära 127 blodfyllda smällare på kroppen för att simulera hur kulorna träffade honom.

Därför borde USA lära sig av Tyskland om hur man gör upp med sitt förflutna

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Black lives matter-rörelsen är en nödvändig inledning på den uppgörelse- och försonings-process som USA aldrig har påbörjat. Tyskland är däremot ett föredöme vad gäller att bearbeta sin mörkaste historia. Det skriver Ola Larsmo, som har läst filosofen Susan Neimans nya bok ”Learning from the Germans – Confronting race and the memory of evil”.

I juni 2015 gick den tjugoettårige Dylann Roof in i en baptistkyrka i Charleston, South Carolina och sköt ihjäl nio personer som samlats för en bibelstudiekväll. Roof, som senare dömdes till döden, sade under rättegången att han hoppats starta ett ”raskrig”, men

att han nästan inte utförde sitt massmord då de svarta församlingsmedlemmarna i kyrkan hälsat honom välkommen med sådan vänlighet.
Som så många andra terrorister hade Roof ”radikaliserats” i olika sociala medier. Veckorna före massmordet hade han också lagt ut bilder på sin webbsajt från vallfärder till olika minnesmärken som hyllade soldater ur inbördeskrigets sydstatsarmé. Där fanns mängder av foton där han gravallvarlig poserade med sydstaternas stridsfana. Det ledde till att delstaten South Carolina för alltid halade samma fana, som dittills hängt framför dess Kapitolium.
Uppgörelsen med symboler för de konfedererades slavsstat i syd tog nu ny fart. Och vid ”Unite the Right”-demonstrationerna till försvar för den lokala Robert E Lee-statyn i Charlottesville 2017 användes nazistiska symboler och sydststatssymboler parallellt av de högerextremister som marscherade till slagord som ”jews will not replace us”. De olika rasistiska subkulturerna överlappade nästan helt.
Det var också Dylann Roofs massmord som var startpunkten

för Susan Neiman när hon började skriva ”Learning from the Germans – Confronting race and the memory of evil” (Penguin). Neiman är känd som en filosof som tagit sig för att försvara det idépaket vi kallar ”Upplysningen” och brukar sägas stå i traditionen efter den liberale moralfilosofen John Rawls. Sedan 2000 leder hon programverksamheten vid ”Einstein Forum” i Berlin.

Men när hon på 1980-talet först bosatte sig i staden var det en del i miljön som skavde, inte minst mot hennes judiska bakgrund. Den var något de tyskar hon då talade med hela tiden hade behov av att kommentera och förhålla sig till: slutligen bestämde hon sig för att flytta först hem till USA (hon växte upp i Georgia) och sedan under några år till Tel Aviv. Hon sökte då en miljö där hennes barn inte skulle behöva vara ”annorlunda”.

Men sedan tjugo år är hon tillbaka i Berlin, som enligt henne är en stad i ett land som förändrats i grunden. Det USA har att lära av tyskarna, enligt Neiman, är hur man gör upp med de allra mörkaste sidorna av sin historia – och därigenom neutraliserar den.

Hennes bok kretsar kring det tyskarna med sedvanlig elegans döpt till *Vergangenheitsaufarbeitung* – hjälpligt översatt som ”att arbeta av sin historia”. Neiman ansluter sig till dem som menar att Tyskland under senare decennier framstått som ett föredöme vad gäller att bearbeta sin mörkaste historia.

Så såg det inte ut decennierna efter andra världskriget. Neiman menar att Kalla kriget gjorde att Västtyskland, med ockupationsmakternas goda minne, i långa drag ställde in sin uppgörelse med nazismen. Huvudfienden var Sovjet, allt annat var historia. Hon presenterar deprimerande siffror över denna inställda uppgörelse. På Västtysklands justitiedepartement hade 66 procent av de anställda högre tjänstemännen så sent som 1966 en bakgrund i nazistpartiet, och i Bundeskriminalamt var siffrorna ännu obehagligare; där var 75 procent före detta partimedlemmar och hälften var före detta SS. Den verkliga uppgörelsen med det förflutna börjar enligt Neiman först efter Återföreningen.

En av de punkter där jag finner resonemanget tveksamt är då hon

menar att ”avarbetningen” var mer effektiv i Östtyskland, med dess statligt påbjudna antifascism. Neiman försöker inte förringa förtrycket i öst, och intervjuar ett antal dissidenter som säger att mycket var outhärdligt i Honneckerland, dock inte själva antifascismen. Neiman har siffrorna på sin sida, och visar hur betydligt fler gamla nazister lagfördes eller till och med avrättades än i väst. Men jag saknar en diskussion om just antifascismen som sanktion för vingklippandet av den demokrati som endast skenbart stod inskriven i namnet DDR.

Men själva kungsfrågan i hennes bok är denna: kan man jämföra olika brott mot mänskligheten? Och på vilket sätt skulle den tyska förgångenhetshanteringen kunna tjäna som inspiration för ett USA som lyckats förtränga stora delar av arvet efter slaveriet – och det förnyade förtryck av afroamerikaner som tog fart under perioden 1880–1955?

Ett långt kapitel ägnas åt det omöjliga i att jämföra sådana statliga förbrytelser. Väger man till exempel Hitlers terror mot Stalins riskerar strax en av dem att se ut som ett mindre ont. Ändå var det i

en sådan skevande jämförelse som den tyska uppgörelsen tog sin början. Hon syftar på ”Historikerstriden” under sent 1980-tal, då konservativa tyska historiker menade att nazismen främst borde förstås som en reaktion på stalinismen och att Förintelsen inte var en historiskt unik händelse. Striden rasade i åratal, och dess utfall blev att ansvaret för den egna historien efter Kalla krigets slut framstod i en ny dager.

Neiman menar också att den stora utställningen om tyska reguljära arméns, Wehrmachts, krigsförbrytelser och delaktighet i Förintelsen i öst var en vattendelare. Den visades fram till 2004 och sågs av mer än en miljon besökare. Neiman talar med dess initiativtagare Jan Philipp Remtsma, som länge befunnit sig i centrum för ”avarbetningsdebatten”, och de är överens om att åren runt sekelskiftet blev en vändpunkt för den tyska förståelsen av den egna historien. Få ursäkter eller bortförklaringar återstår längre i det allmänna medvetandet. Det är inte så att Tyskland skulle vara fritt från rasism eller högerextremism – framväxten av högerextrema Alternativ för Tyskland som

parti är något Neiman diskuterar i detalj. Men hon påminner om att motkrafterna är betydligt starkare.

Just en sådan genomlysning av den egna historien är vad Neiman saknar i sitt första hemland USA. Som hon skriver är många helt enkelt okunniga om vad som skedde under perioden efter inbördeskrigets slut 1865 och fram till medborgarrättsrörelsens genombrott i samband med de svarta kvinnornas bussbojkott i Montgomery, Alabama 1955.

Hon hade själv länge en ganska dimmig förståelse av hur de rättigheter som den svarta befolkningen erhöll efter inbördeskrigets slut sedan pressades tillbaka av nya lagar, ”black codes”, som kringskar rösträtt, rätt att bosätta sig var man ville, rätten till arbete eller lika behandling inför lagen. Rätten att se någon i ögonen på gatan. En efter en infördes lagar som gjorde segregation till ett krav och ”blandäktenskap” olagliga. Svarta politiker tvingades bort från sina poster och svarta undantogs senare ofta från stödprogrammen under New Deal. Allt medan det vita USA såg bort. Det är detta svek, lika mycket som ar-

vet från slaveriet, som gör att svarta särbehandlats och särbehandlas utan att det nämns i historieböckerna.
Den Susan Neiman som i bokens senare del återvänder till de sydstater hon främst minns från barndomen är alltmer vredgad och sorgsen. Många gånger får hon frågan: varför håller de svarta på och bråkar om det där – det är ju så länge sedan? Hon vistas en tid vid William Winter Institute i Jackson, Mississippi, som utarbetat metoder för att skapa dialog kring rasförtryck och som med goda resultat ger kurser för polis och offentliganställda. Hon undersöker som filosof frågan om kompensation för de vars förfäder förslavades, och kommer efter en lång prövning fram till att det är ett rimligt krav – om det leder till att hela grupper lyfts ur misär, vilket kan få en positiv effekt inte minst på de fattigaste sydstaterna. Här lutar hon sig mot den sene Martin Luther King. ”Affirmative action”, särbehandling, är hon dock mer tveksam till.
Men den fråga hon har med sig från Tyskland är hur man får människor att minnas en historia som ännu skapar förtryck och våld

– om man tycker sig ha något att förlora på att lyssna. Hon för en litet ilsken dialog med filosofen Theodor Adorno, och minns hans sentens om att minne inget har med upplysning att göra. Något mer skall till.

En av de platser hon besöker är det nya ”Lynchningsmuseet” i Montgomery, Alabama, inspirerat av Förintelsemonumentet i Berlin. Här hänger åttahundra sjok av rostande gjutjärn dinglande från taket, i en hall öppen för väder och vind. Varje skiva representerar ett av de counties där en väldokumenterad lynchning utförts. (Man räknar med minst 5 000 lynchningar under perioden 1890–1960.) Museet erbjuder varje sådan region ett likadant järnsjok att ta hem och ställa ut – om man vågar konfrontera sin egen historia.

Den svåraste frågan i boken handlar om begreppet skam. Kan och ska man känna skam för något man personligen inte var delaktig i? Kan skam leda till något gott? Ja, säger Bryan Stevenson, direktor för Lynchningsmuseet; det var skam för vad Dylann Roof gjort som fick politiker i sydstaterna att äntligen börja rensa bland de offi-

ciella symbolerna. Och, säger han, skam kommer alltid inifrån. Det är inget man kan säga åt människor att känna. För att övervinna skam måste man visa att man inte sitter fast i gamla mönster – egna eller förfäders. Det är skillnaden mellan att bara minnas och att göra sig fri från det förflutna.
Det är ett resonemang som inte är helt lätt att ta till sig. Samtidigt tillägger Neiman: ”Vad jag lärde mig på Winter Institute var att nationell försoning måste börja underifrån… Då blir det möjligt att bygga den tillit som är samhällets fundament.” Och kanske, menar hon, är den nya vågen vrede, som just nu kanaliseras genom Black lives matter, det som fattas i Adornos ekvation. ”Upplysning”, sade Kant, ”är människans utträde ur sin självförvållade omyndighet”.
Ola Larsmo är författare och medarbetare i DN. Hans senaste roman ”Översten” utkom nyligen.

Ola Larsmo
kultur@dn.se

”Ett förintelsemuseum i Malmö urskuldar stadens problem”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

DN. DEBATT 201024

Malmö har blivit en symbol för hur antisemitism har satt sig i vårt land. Till det har frånvaron av politisk beslutsamhet bidragit. Ska då stadens styrande ges en utmärkelse i form av ett museum? Det anser inte jag. Placeringen kan bli en urskuldande acceptans för en verklighet vi inte får acceptera, skriver Gunnar Hökmark.

Antisemitismen är en särskild form av rasism. Den stannar inte vid fördomar, ringaktning eller förakt utan den tar andra ytterligare steg. Den legitimerar hat mot varenda individ och människa på grund av att de är judar och den ifrågasätter människors rätt att existera på grund av vad de är. Antisemitismen är en utvecklad doktrin om att judar är en annan typ människor och om hur de därför ska behandlas. Den relativiserar inte bara människovärdet, lik-

som rasismen som sådan gör, utan relativiserar också, som vi sett upprepade gånger i historien, människolivet.
Det är en förfärande verklighet att denna antisemitism har fått insteg i det svenska samhället. Inte bara hos en avgränsad ideologiserande sekt av människor som är och vill vara mörkrets krafter genom kriminella hot utan som ständiga inslag i samhället i stort som gör det omöjligt för judar att i olika delar av Sverige leva ett normalt liv.
Den som inte i detta ser ett nederlag för det öppna samhället och för det Sverige som vi vill ska vara öppet och tolerant mot alla, blundar för en verklighet som gjort att judar i dag lämnar Malmö och i många andra delar av Sverige inte vågar framträda öppet som judar.
Hatet har blivit en normalitet som skolledare, lärare, socialassistenter och politiker runt omkring i landet har börjat se som en konstant man måste ge upp inför och leva med. I Sverige. Inte långt bort i andra länder som används i den svenska politiska debatten utan i städer och stadsdelar i Sverige.
En av våra stora städer har blivit känd världen över för den antisemitism som plågar staden och den

valhänthet som präglat stadens styrande, som hellre valt att ursäkta den än att fördöma den. Man har inte dragit sig för att spela med och till och med legitimera den i stället för att dra tydliga gränser. I bättre stunder har man bett den judiska befolkningen om ursäkt om de upplevt hatet kränkande, som om det är deras upplevelse som är problemet och inte hatet, som sjungits ut även inom stadens styrande parti. Den egna partiorganisationen har under lång tid drabbats av att antisemitiska krafter inte bara har fått göra sina röster hörda utan också varit styrande.

Malmö är mina farföräldrars stad. Här gick min far tillsammans med sin far i manifestationer mot den nazism som växte fram på kontinenten och som de såg i Sverige. Malmö blev under andra världskriget en befrielsens stad för judar som under andra världskriget flydde från Danmark över Öresund. I Malmö, Göteborg och Stockholm, liksom i övriga delar av landet, är judiska församlingar självklara delar av stadens liv och sociala struktur. Inte som något annorlunda utan som en del av

det öppna samhälle Sverige i grunden är.
Vi är alla medborgare i ett Sverige som tar demokrati och respekt för varje medmänniska som självklara. Ändå brister vi i det ansvar det innebär för varandra. Ändå är antisemitismen en del av dagens Malmö. Man kan inte klandra stadens styrande för den antisemitism som kommit dit och till det övriga Sverige genom flyktingar från Mellanöstern men man måste klandra dem för att de inte har dragit gränser, inte bekämpat den och inte drivit den ut ur sin egen partiorganisation.

I frågan om var ett svenskt Förintelsemuseum ska förläggas har Malmö kommit att nämnas som en bra plats att lägga det på. Skälet är just den antisemitism som finns i staden. Tanken bakom detta är god i dess bokstavliga mening men likväl fel. Ett Förintelsemuseum kommer inte att förändra något i en stad där man inte bekämpat antisemitismen som det borde ha gjorts. Att lägga Sveriges Förintelsemuseum just i den stad judar flyr ifrån, på grund av otryggheten och antisemitismens omfattning, och på grund av de styrandes slapphänthet, är som

att låtsas som om inget har hänt. Förintelsemuseet får inte användas som ett avlatsbrev.
Det är som att vi inte kan se hur antisemitismen har blivit till en verklighet i Sverige bara därför att vi inte vill se det. Malmö har, hur förfärlig insikten än är, blivit en bokstavlig symbol för hur denna antisemitism har satt sig i vårt land. I min föreställningsvärld ingår inte att det är politiska handlingar, än mindre politisk vilja, som lett oss dit men frånvaron av politisk beslutsamhet har bidragit. Ska stadens styrande ges en utmärkelse i form av ett museum, som om allt är som vanligt?
Det anser inte jag. Det är att skyla över en förfärlig situation på ett sätt som gör att vi skyler över ett problem som finns i hela vårt land. Då blir dess placering en urskuldande acceptans för en verklighet vi inte får acceptera.
Vi behöver i stället nya förutsättningar för att bekämpa antisemitismen och den rasism som den fötts ur. Belöna inte de styrande i Malmö med något som de inte har förtjänat. Stöd i stället Malmö med något som man inte själv har klarat av, nämligen resurser och

en akademisk bas för att upplysa om och bekämpa antisemitism. Bygg i både Malmö och i Stockholm museer och institutionell kunskap om antisemitismens långa och skändliga historia. Låt ett misslyckande vara ett misslyckande och låt för att bryta detta universiteten i Malmö och i Stockholm bli till internationella centrum för forskning och analys kring antisemitismens drivkrafter och metoder.

Låt i stället Göteborg, en stad som förvisso också har problem med antisemitismen i vardagen, bli platsen för ett svenskt Förintelsemuseum. Där utanför, i Marstrand, kom Sveriges första judar att leva och bo. Det var därifrån Sverige fick de impulser, det kunnande och de intellekt som bidragit till det moderna Sveriges framväxt.

Alla dessa tre platser kan bli nya centrum för att på olika sätt klargöra var det svenska samhället står. Vi skyler inte över problemen där de är som värst. Vi står bakom alla dem av oss som är judar samtidigt som vi med kraft visar alla dem som kommer hit med antisemitism i sitt bagage att vi drar en gräns och vill bidra till att var

och en med hjälp av kunskap ska ställa sig på rätt sida. Gör det som en manifestation av kunskap, forskning och klart dragna gränser. På det viset kan vi klargöra för alla som kommit till Sverige vad som format det svenska samhälle som de vill bli en del av. Belöna inte tystnaden men stärk kampen mot antisemitismen.

Gunnar Hökmark, ordförande tankesmedjan Frivärld, tidigare Europaparlamentariker (M)

Björn af Kleen: Moderatorn i debatten lyckades med något nästan omöjligt

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Den överlägsna vinnaren: Moderatorn.

Kristen Welker lyckades med något nästan omöjligt.

Hon modererade en 90 minuter lång debatt om amerikansk politik och fick efteråt beröm från såväl höger som vänster.

Washington.

Till och med Donald Trump, som driver en presidentkampanj riktad mot journalister, stannade upp och berömde Welker för hennes sätt att hålla ordning på scenen. Presidenten verkade mena vad han sade.
Arrangörerna hade ett hemligt vapen: en knapp med vilken man kunde tysta den som talade i mun på den andre. Hotet räckte kanske för att hålla Trump i schack, den debattör som senast det begav sig störde absolut mest. Trump verkade själv en smula lättad över att inte behöva bete sig lika odrägligt som under första debatten mot Biden.
Kvällen gav en ganska bra introduktion till de respektive politikernas profiler.
Efter snart fyra år i Vita huset poserar Trump alltjämt som outsidern som kan få mirakel att ske. Pandemin satte käppar i hjulet. ”Men ett vaccin är snart här. Vänta ett par veckor.” Han åkte själv på covid-19 men medicinen han serverades på militärsjukhuset var så effektiv att han i debatten refererade till den som ett botemedel. Varenda amerikan som insjuknar ska få en liknande kur gratis.

Knappt något av det Trump sade om covid-19 var realistiskt. Men hans attraktion som politiker har aldrig varit grundad i realism.
Om viruset som utlöste svininfluensan hade varit lika dödligt som corona hade Biden haft fler liv på sitt samvete, påstod Trump – ett motangrepp som inte riktigt fäster. Pandemin förblir Trumps största problem under valrörelsens kulmen. 230 000 amerikaner har dött men presidenten ger fortfarande inte uttryck för något som liknar empati.
Om Trump blir omvald ska han upphäva Obamas sjukförsäkringsreform, vilket han möjligen skulle lyckas med genom ett rättsfall på väg upp i Högsta domstolen i mitten av november. Men Trump har påfallande svårt att konkretisera hur alternativet skulle se ut.
Joe Biden lanserade ”Bidencare” – en uppdatering av Obamacare.
Biden är 77 år. Även om Biden gav ett rätt vitalt intryck under debatten är namnvalet allt för politiskt riskabelt. Mot slutet av kvällen tittade Biden på sitt armbandsur. En blunder som Trumpvänliga kommentatorer redan gjort ett nummer av. Sleepy Joe var redo för sängen.

Trump försökte utmåla Bidens som en maffiafamilj som skott sig på Joes kontakter i Kina och Ryssland. Angreppet var väntat. Konservativa medier i USA domineras sedan en vecka tillbaka av uppgifter hämtade ur en gammal dator som en gång ska ha tillhört Hunter Biden, Joes son. Mejl skickade i familjen sägs leda i bevis att Joe Biden hade djupare kännedom om Hunter Bidens internationella affärer än han tidigare velat ge sken av.

Biden tog Trumps provokationer om ”datorn från helvetet” med ro. Biden påpekade lugnt att transparens inte är Trumps främsta gren. Den sittande presidenten vägrar fortfarande att offentliggöra sina deklarationer. Ett hemligt Trumpkonto i Kina har nyligen uppdagats i New York Times. Trump erkände glatt att han har bankkonton lite varstans i världen. Att angripa familjen Biden för nepotism och skumma affärsförbindelser har sina risker för Trumpfamiljen, präglad av nepotism och skumma affärsförbindelser.

I miljöfrågan är Trump lika excentrisk som insändarskribenter kan vara när ämnet behandlas. Presidenten upprepade sina före-

ställningar om att vindkraft är farligt för fåglar.
Trump var inte lika brydd över de 545 flyktingbarn som fortfarande inte återförenats med sina föräldrar efter att de tvångsseparerats av amerikanska myndigheter vid den södra gränsen. Trump bestred inte uppgiften men påstod att barnen ”tas väl om hand”.
Debatten var tydliggörande men har nog begränsad effekt på valutgången den 3 november. Över 50 miljoner amerikaner har redan förtidsröstat, åtskilliga fler har bestämt sig.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Även konservativa hyllar tv-ankaret Kristen Welkers insats

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Moderatorn Kristen Welker hyllas för sin insats under fredagsnattens debatt mellan Donald Trump och Joe Biden. Vem är hon, och hur blev hon den andra mörkhyade kvinnan i USA:s historia att moderera en presidentvalsdebatt?

Tv-kanalen NBC:s korrespondent i Vita huset, Kristen Welker, har fått mycket beröm för sitt sätt att modererade den sista debatten mellan presidentkandidaterna inför USA-valet.

Så vem är hon?

Kristen Welker föddes 1976 och är uppvuxen i Philadelphia, med en afroamerikansk mamma och ljushyad pappa. Paret gifte sig tre år efter att högsta domstolen 1967 slopade lagar som förbjöd äktenskap mellan personer av olika etnicitet.

I en intervju med magasinet Glamour har Welker sagt att uppväxten inspirerade henne till att få människor med olika bakgrund att kommunicera bättre med varandra. Det fick henne också att söka sig till journalistyrket.

I ljuset av Black lives matter-protesterna, som följde efter George Floyds död, sade Kristen Welker till magasinet att det nu är viktigare än någonsin att alla amerikaner har en röst och att landets ledare hålls ansvariga för sina handlingar.

Efter att ha studerat amerikansk historia vid Harvard arbetade Welker på flera lokala tv-kanaler i delstaterna Rhode Island, Kali-

fornien och Pennsylvania. Sedan 2010 är hon anställd på tv-kanalen NBC News. 2011 blev hon kanalens korrespondent i Vita huset. I sin roll har hon både bevakat Joe Biden under hans tid som vicepresident till Barack Obama, och Donald Trump under den gångna mandatperioden.

Chris Blackman, som 2005 anställde Welker på NBC:s avdelning i Philadelphia, säger att han slogs av hennes outtröttliga vilja att hela tiden förbättras.

– Hon var så fokuserad på vad hon ville uppnå, säger han till Washington Post.

2019 blev Welker också tv-ankare för NBC:s morgonprogram ”Weekend Today”. Efter beskedet gratulerade Donald Trump henne till den nya tjänsten vid en pressträff. Han berömde också tv-kanalens beslut.

Inför torsdagens debatt var presidentens tongångar däremot annorlunda. På Twitter skrev Trump att Welker alltid varit ”hemsk och orättvis” precis som de flesta ”falska reportrar”.

Uppfattningen delades dock inte av presidentens rådgivare Jason Miller. I en intervju med Fox News sade han att Welker är rätt-

vis och att hon är ett bra val som moderator, enligt LA Times.
Efter debatten fick Kristen Welker däremot beröm även från konservativa kommentatorer för sin insats.
Fredagsnattens debatt var inte första gången Welker iklädde sig rollen som moderator. I november 2019 var hon en av flera moderatorer i en debatt mellan de demokratiska presidentkandidaterna. Hon ställde då frågor om sjukvård, etnicitet och bostadspriserna, och berömdes för sin insats, skriver USA Today.
Welker är den yngsta moderatorn under debatterna inför höstens presidentval. Hon blev på torsdagen också den andra mörkhyade kvinnan i historien att moderera en debatt mellan presidentkandidater.
Första gången det skedde var 1992 när det före detta tv-ankaret Carole Simpson tog sig an debatten mellan George HW Bush, Bill Clinton och Ross Perot.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Trump hoppas att ny ”läcka” ska fälla Biden

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Analys

Ska tre gamla mobiltelefoner ge Donald Trump fyra år till i Vita huset? Det är vad presidenten hoppas när han i valrörelsens elfte timme kallar Joe Biden ledare för ”en kriminell familj”. Men många tvivlar på att nya påstådda avslöjanden om sonen Hunter verkligen kan skada Biden.

För fyra år sedan överraskade Trump de flesta när han tog med tre oväntade gäster till en av debatterna mot Hillary Clinton: kvinnor som tidigare anklagat hennes man Bill Clinton för sextrakasserier.

Vid torsdagskvällens sista debatt mot Joe Biden försökte Trump sig på en liknande kupp. Denna gång var hans hemlige gäst en viss Tony Bobulinski.

Om det denne man hävdar är sant har Joe Biden för tre år sedan försökt slå mynt av ett samarbete

med ett kinesiskt företag och samtidigt ansträngt sig för att dölja detta.
Bobulinski är en tidigare helt okänd person, som under torsdagen gick ut vid en presskonferens – arrangerad av Trumps kampanj – och hävdade att han var en före detta affärspartner till Joe Bidens son Hunter Biden.
Han sa att han år 2017 deltog i ett affärsprojekt med ett privatägt kinesiskt energibolag tillsammans med Hunter, Joe Bidens bror James Biden och ytterligare två personer. Tanken var att deras bolag Sinohawk Holdings skulle investera för det kinesiska företagets räkning i bland annat infrastruktur i USA.
Bobulinski hävdar att Joe Biden var djupt involverad i projektet och att han själv diskuterade det med den förre vicepresidenten under ett timslångt möte i maj 2017.
– Jag har hört Joe Biden säga att han aldrig diskuterar affärer med Hunter. Det är falskt. Jag har förstahandskunskaper om detta eftersom jag har varit i direktkontakt med familjen Biden, inklusive Joe Biden.

Tre mobiltelefoner av äldre modell lades fram på ett bord. De innehåller enligt Bobulinski graverande uppgifter för Joe Biden och kommer att överlämnas till FBI för utredning.
Flera Trumpvänliga medier har redan fått ta del av innehållet. Där ska bland annat finnas ett mejl adresserat till Bobulinski från en annan av investerarna i Sinohawk, där man diskuterar fördelning av ägandet i bolaget.
”10 som H håller för ’den store mannen’” står det i mejlet, enligt Wall Street Journal. Detta ska enligt Bobulinski uttydas som att 10 procent av ägandet ska stå på ”H”, det vill säga Hunter Biden, fast den egentlige ägaren – ”the big guy” – är Joe Biden.
I ett Whatsapp-meddelande som Fox News publicerar påstås en av investerarna säga följande om den förre vicepresidenten:
”Nämn inget om Joes inblandning, bara ansikte mot ansikte, jag vet att du vet men de är paranoida.”
Donald Trump hoppas förstås att de här till synes skumma meddelandena ska skadskjuta Biden, precis som nyheten att FBI åter skulle utreda Hillary Clintons fa-

mösa mejl blev förödande för henne sent i valrörelsen 2016. Bidenkampanjen verkar också oförberedd på de nya uppgifterna. Biden själv hamnade på defensiven under torsdagskvällens debatt och sa att det kunde vara fråga om rysk inblandning i valet.

Och visst finns det många frågetecken kring ”Bobulinski-läckan”. Det första, och uppenbara, är att ingen vet om de påstådda mejlen är autentiska. James Gilliar, en av deltagarna i Kinaprojektet, hävdar bestämt att Joe Biden inte på något sätt var involverad i Sinohawks affärer.

Detta kommer möjligen snart att kunna bekräftas eller dementeras av FBI.

Det andra är att även om det skulle finnas någon sanning i vad Bobulinski påstår så är det inte nödvändigtvis särskilt graverande för Joe Biden.

Våren 2017 var han inte längre vicepresident, och han skulle först två år senare ställa upp som presidentkandidat. Han var ”en vanlig medborgare” fri att engagera sig i affärsverksamhet – även om han förnekar att han skulle ha utnyttjat den friheten.

Räkna ändå med att Trump, understödd av medier som Fox News och New York Post, kommer att trumma in budskapet om Biden som en sorts maffiagudfader under de dagar som återstår av valrörelsen. Kanske kommer också nya mejl och sms att dyka upp i flödet.

Samtidigt kan Bidenkampanjen påminna om att Trump själv, som sittande president, hade ett hemligt kinesiskt bankkonto och har betalat mer skatt i Kina än i USA. Och att hans privata företag har tjänat pengar på utländska dignitärer som checkat in på hans lyxhotell i Washington DC – vilket utreds av en domstol.

Och väljarna då, vad säger de? Troligen är bara en mycket liten minoritet tillräckligt insatta i Hunter Bidens invecklade affärer för att engagera sig i frågan. Att marginalväljare skulle påverkas särskilt mycket av detta är inte troligt.

De flesta andra lever i två parallella mediebubblor och kommer bara att förstärkas i sina uppfattningar. Antingen att Joe Biden är en korrumperad politiker som borde ”låsas in”.

Eller att Donald Trump är desperat och tar till vilka medel som helst för att vinna valet.
Ingmar Nevéus

Islossning mellan Israel och Sudan

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Israel och Sudan kommer att normalisera sina relationer, meddelade president Donald Trump på fredagen. Nyheten var väntad, efter intensiva förhandlingar de senaste veckorna om villkoren.

Jerusalem.

USA har lovat Sudan bistånd och investeringar, och Israel har lovat att skicka jordbruksexperter till Sudan. I gengäld kommer Sudan att betala skadestånd på 330 miljoner dollar till offren för sudanstödda al-Qaidas attacker mot USA-ambassader i Kenya och Tanzania 1998.
Sudan hade velat ha längre betänketid, men utsattes för en hård press från Trump, som hoppas plocka politiska poäng på sin diplomatiska bedrift.
Den sudanska regimen är en märklig hybrid mellan civila och militära ledare. Militärerna är överlag entusiastiska över uppgörelsen, medan de civila politikerna är skeptiska, inte minst därför att det folkliga motståndet mot Israel-relationer är utbrett.
Flera av de höga officerare som pläderat för normaliseringen sägs ha spelat huvudroller under den ökända Janjaweed-milisens härjningar under folkmordet i Darfur-regionen – och är därför angelägna om att Sudan flyttas från USA:s antiterror-lista.
Norrmala relationer mellan Israel och Sudan är en större förändring än Israels avtal på sistone med Förenade Arabemiraten och Bah-

rein, länder som aldrig legat i öppen konflikt med Israel.
Sudan har alltid hört till den judiska statens bittraste fiender, och fram till häromåret använde Iran landet som transportsträcka för sin militära export till Hamas-regimen i Gaza. Israel bombade flera gånger Irans lastbilskonvojer på sudanesiskt område.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Påven i ny film: ”Homosexuella har rätt att bilda familj”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Rom. Har påven blivit en gaypappa? Ja, varför inte? I en intervju säger påve Franciskus att homosexuella är guds barn

och att de därför har rätt att ha en familj.

Påve Franciskus har haft en enorm och unik förmåga att se och möta människor.

Alla – även de som är långt borta från katolska kyrkan eller har en annan tro. Eller de som inte tror alls.

Överraskningen exploderade på Roms filmfestival, där den två timmar långa filmen ”Francesco” visades på torsdagen.

Dokumentärfilmen som är gjord av den ryskfödde regissören Jevgenij Afinejevskij ger en överblick av alla de utmaningar som väntar oss under det kommande seklet.

Påve Franciskus är intervjuad i filmen. Där hör man hur påven ringer till en familj som består av två pappor som ingått partnerskap och har tre egna barn som kommit till genom en och samma surrogatmamma i Kanada.

Det är modern som har valt dem och inte tvärtom.

– Homosexuella personer har rätt att bilda familj. De är guds barn och har därmed rätt att ha en familj, säger påven i dokumentärfilmen.

Även för Vatikanens personal: kardinaler, kloster och präster kom påvens utspel som en total överraskning även om de har börjat vänja sig vid påvens plötsliga överraskningar som att åka ut på stan i egen bil och köpa nya glasögon.

Föräldraparet Dario de Gregorio och Andrea Rubera har genom åren haft täta kontakter med påven. Redan år 2015 skrev Andrea Rubera ett brev till påve Franciskus som han lämnade i påvens hem Santa Marta.

– Jag bad om hjälp och förklarade för honom att kyrkan hade givit mig så mycket. Men vi var en familj med två pappor. Jag var rädd för att utsätta mina barn för ett stort trauma.

Påven svarade. Han gav familjen sitt fulla stöd och sade till föräldrarna att de absolut skulle ta med barnen till kyrkan.

Påven har också visat sig vara hbtq-vänlig på andra sätt. I en privat audiens 2015 tog han emot en transsexuell man från Spanien tillsammans med dennes flickvän.

Alla inom Vatikanen delar inte påvens kursändring. Men som vanligt är de flesta ytterst diplomatiska. Edoardo Menichelli, som

utnämndes till kardinal 2015 talar klarspråk:
– Det är viktigt att betona att partnerskap inte kan likställas vid att vara gifta. Äktenskapet är ett sakrament som Gud har givit oss, säger kardinalen till Corriere della Sera.

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Fängslad iransk jurist nekas sjukvård

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Nasrin Sotoudeh, en av Irans mest framträdande människorättskämpar, är svårt sjuk i sviterna av en hungerstrejk. Sotoudeh, som är jurist, avtjänar ett 38-årigt fängelsestraff för

påstådda brott mot rikets säkerhet.

– Nasrin har allvarliga hjärt- och lungproblem. Hon behöver omedelbar vård men har i stället förflyttats till ett fängelse som har ännu sämre förhållanden än det hon tidigare varit i. Vi fruktar för hennes liv.

Det säger Ole von Uexküll, chef för stiftelsen som delar ut Right Livelihood Award, även kallat det alternativa fredspriset, till DN. Nasrin Sotoudeh är en av fyra mottagare av årets Right Livelihood-pris.

Ole von Uexküll har fått de alarmerande nyheterna om Nasrin Sotoudehs hälsotillstånd av hennes make som befinner sig i Teheran.

57-åriga Nasrin Sotoudeh är en av veteranerna i kampen för mänskliga rättigheter i Iran. Bland annat hade hon en framträdande roll under den så kallade gröna revolutionen år 2009, då miljontals iranier gick ut på gatorna för att protestera mot den auktoritära regimen.

Sotoudeh frigavs år 2013 och fortsatte att utöva sitt yrke som advokat. Bland annat försvarade hon

kvinnor som åtalats för att ha brutit mot det iranska slöjtvånget.
I juni 2018 greps Nasrin Sotoudeh på nytt och ställdes inför domstol. Denna gång blev straffet 38,5 års fängelse samt 148 piskrapp. Det fanns sammanlagt sex åtalspunkter.
– Rättsprocessen saknar helt berättigande. Vi kräver att Nasrin Sotoudeh friges omedelbart, kommenterar Ole von Uexküll.
Hittills har Nasrin Sotoudeh avtjänat sitt straff i Evinfängelset, ökänt för flera vittnesmål av tortyr och den institution där Irans politiska fångar brukar placeras. I somras inledde hon en hungerstrejk i protest mot att politiska fångar undantas den amnesti och de lättnader som införts i fängelsesystemet efter covid-19-pandemin.
Iran är det land i Mellanöstern som drabbats hårdast av det nya coronaviruset, med minst 31 000 döda. I våras genomförde iranska myndigheter en omfattande amnesti för att försöka stävja spridningen av covid-19 i landets kroniskt överbefolkade fängelser. 120 000 fångar – närmare hälften av det totala antalet inspärrade –

blev antingen benådade eller tillfälligt frigivna.
Men fångar som avtjänade mer än femåriga straff för brott mot rikets säkerhet (läs: politiskt dömda) är undantagna från reformen.
– Det är typiskt för Nasrin. Hon står hela tiden upp för andra utan tanke på konsekvenserna för egen del, säger Ole von Uexküll om Nasrin Sotoudehs hungerstrejk.
För en månad sedan, efter 40 dagar utan fast föda, fördes Nasrin Sotoudeh till ett sjukhus i Teheran efter att ha visat tecken på hjärtsvikt. Efter fem dagars sjukhusvistelse återfördes hon till Evinfängelset, utan att egentligen ha fått någon vård, enligt hennes make Reza Khandan.
Tillbaka i fängelset avbröt Nasrin Sotoudeh hungerstrejken. För tre dagar sedan insjuknade hon på nytt och fördes till ett kvinnohäkte i Qarchak utanför Teheran, trots att hon är mycket svag och sitter i rullstol.
FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, Michele Bachelet, har vädjat för Nasrin Sotoudeh.
Iran har hittills inte kommenterat fallet.

Ole von Uexküll har inte gett upp hoppet om Nasrin Sotoudehs frigivning:
– Allt hänger nu på om omvärldens politiker kan sätta press på Irans styrande. Det har hänt förr att fångar plötsligt och överraskande blivit fria. Jag hoppas att Nasrin Sotoudeh kan medverka vid vår prisutdelning (som sker digitalt) den 3 december, säger han.
Erik Ohlsson

Anhängare till president Abbas värsta rival rensas ut

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020
Analys
Det palestinska självstyret trappar upp sin kampanj mot president Mahmoud Abbas främste rival Muhammad Dahlan. Flera hundra av exilpolitikern Dahlans anhängare på

Västbanken har fängslats eller flytt till Jordanien.

Jerusalem.

När Förenade arabemiraten och Israel gjorde upp om diplomatiska förbindelser i augusti tolkades det som ett svek av den palestinska regimen i Ramallah. Emiraten borde ha väntat med att erkänna Israel tills en palestinsk stat upprättats, protesterade Abbas.

Regimtrogna medier på Västbanken anklagade Abbas rival Dahlan för att ha legat bakom närmandet mellan Israel och Förenade arabemiraten, dit Dahlan flydde 2011, efter att han uteslutits ur Abbas parti al-Fatah. Dahlan är i dag nära rådgivare till emiratens starke man, kronprins Muhammad bin Zayed.

Under demonstrationerna i Ramallah mot emiraten brändes bilder av Dahlan samtidigt med Donald Trumps och bin Zayeds porträtt.

Israel har haft inofficiella relationer till emiraten i ett decennium, och behövde inte Dahlan som mellanhand. Fatahledningens motvilja mot Dahlan och de brutala åtgärderna mot hans anhängare har andra motiv.

Dahlan har på senare år byggt upp ett imponerande nätverk av sympatisörer på Västbanken, i synnerhet i de stora flyktinglägren utanför Nablus och Jenin. Men också affärsmän och entreprenörer har närmat sig Dahlan, i hopp om att han skulle kunna öppna den strängt kontrollerade ekonomin och få bukt med korruptionen.

Det är heller ingen hemlighet att pengar från gulfstaternas emirer hjälpt Dahlan att göra sig omtyckt i hemlandet.

Mahmoud Abbas är 85 år, med vacklande hälsa. Kring honom ligger de potentiella arvtagarna i startgroparna. De är alla nedsolkade av sin medverkan i den korrumperade regimen och anar att de skulle stå sig slätt mot Dahlan i fri tävlan. Häromdagen meddelade islamistiska Hamas, som styr Gazaremsan, och Fatah att de enats om parlamentsval nästa år för första gången sedan 2006.

Ett val är Dahlans dröm. Endast en valseger kan ge honom legitimitet och tysta dem som kallar honom USA- och Israelagent. Palestinierna har lovats val många gånger under årens lopp, men var

gång har Abbas hittat svepskäl för att ställa in det.
Val eller inte, Abbas och Fatahs ”dinosaurier” har fått nog av Dahlan och de beslöt nu att slå mynt av indignationen mot emiraten och rikta den mot utmanaren. Dahlans anhängare har gripits och anklagats för stämplingar mot regimen, och många fler har ”rökts ut” med trakasserier. En fabriksägare från en känd Ramallah-familj, som måste förbli anonym, säger i telefon från Amman till DN:
– Om nätterna sköt man mot våra anläggningar och vårt hem. Vi fick höra att vi behövde ”beskydd” och att det skulle kosta. I klartext betyder det: ’Försvinn!’ Jag ringde till Jordanien och frågade om vi fick flytta produktionen dit. De tog emot oss med öppna armar.
Dahlan försvarar sig mot anklagelserna och skjuter till måls mot regimen från sin Facebooksida, som har tiotusentals följare. En gång i tiden var det förödande att pekas
ut av regimen som ”Israelagent” – i dag resonerar allt fler tvärtom: en person som förbannas av regeringen kan inte vara alltigenom usel.

Dahlan, 59, är en ärrad överlevare. När Israel och palestinska PLO slöt fred 1993 behövde exilledaren Yassir Arafat infödda med lokalkännedom. Dahlan, som suttit i israeliska fängelser och kände Gazaremsan som sin byxficka, blev chef för Arafats nya säkerhetstjänst, Amn al-wiqa'i. Han var också en av chefsförhandlarna under samtalen med Israel. Efter Arafats död 2004 och Israels reträtt från Gaza 2005 var han remsans helt dominerande ledare. Men sommaren 2007 begick han sitt livs blunder. Han viftade bort varningar om Hamas-rörelsens kupplaner. Kuppen kom och Hamas tog över Gaza. Många av Dahlans män mördades av Hamas-män som hämnd för tortyr de utsatts för i Fatahs fängelser. Dahlan flydde med israelisk hjälp till Västbanken, där han fick stå med skammen för förlusten av Gaza. Att ha kommit tillbaka från detta bottenläge och etablerat sig som ett reellt politiskt alternativ är anmärkningsvärt.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Muhammad Dahlan satt i fängelse flera gånger

Muhammad Dahlan föddes 1961 i ett flyktingläger nära Khan Yunes på Gazaremsan. Från unga år verkade han i Fatah-partiet och fängslades flera gånger av den israeliska ockupationsmakten.
Han var en av ytterst få palestinska ledare som tordes rikta öppen kritik mot president Yassir Arafat. President Abbas anklagar honom för att ha mördat Arafat.
Dahlan, som nu uppträder som korruptionens bekämpare, var under sin tid i Gaza känd för att missbruka sin makt och sina vapen för sin personliga vinning.

Dahlan har fortfarande anhängare i Gaza, där han med Hamas goda minne fördelar biståndet från emiraten.

Skärpta restriktioner i Norge och Danmark

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Högst tio personer får samlas på en och samma gång och munskydd införs på ytterligare en rad platser i Danmark. Norge skärper restriktionerna nästa vecka, då allt fler nya fall av covidsmittade rapporteras och antalet inskrivna på sjukhus har ökat den senaste tiden.

– Coronan är tillbaka med full styrka och det vi gör nu avgör hur Danmark kommer ut från den här vintern, sade landets statsminister Mette Frederiksen på en presskonferens på fredagen.

Med 859 bekräftat smittade det senaste dygnet fortsätter smittspridningen i Danmark att öka. Siffrorna är de högsta under pandemin och har följt en stigande kurva de senaste fem dagarna

I Norge har coronafallen fördubblats två gånger sedan augusti. Att landet nu redovisar drygt 1 000

nya fall i veckan är ”bekymmersamt”, enligt statsminister Erna Solberg:
– Om vi tar krafttag nu är chansen större att familjen kan träffas och fira jul tillsammans.
Sannolikt kommer det att handla om begränsningar av folksamlingar och ökade krav på munskydd.
Smittskyddsdirektören Frode Forland säger till DN att det är viktigt att rikta åtgärderna mot de situationer där den största smittspridningen sker – på privata fester, barer och arbetsplatser.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Misstänkt för 160 barnövergrepp gripen

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Tyskland.

En man som misstänks för 160 fall av våldtäkter eller sexuella övergrepp mot barn i Tyskland har gripits i Frankrike.

122 utredningar pågår mot mannen, som är i 50-årsåldern och misstänks för att ha förgripit sig sin egen dotter och även på barn till en partner mellan år 2000 och 2014.

Den misstänkte, som är från Italien, greps förra fredagen i Rumersheim nära Strasbourg nära den tyska gränsen.

TT-AFP

Sanktioner försvagar kampen mot corona

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Kuba.
Sanktionerna mot Kuba har skadat landets möjlighet att bekämpa coronapandemin. Det säger den kubanska utrikesminister Bruno Rodríguez Parrilla i en kampanj för att samla internationellt stöd i FN:s generalförsamling. Sanktionerna har bland annat gjort det svårt att skaffa nödvändig skyddsutrustning och respiratorer för att bekämpa viruset, tillade Bruno Rodríguez Parrilla.
Enligt utrikesministern beräknas de ekonomiska skadorna för landet uppgå till 5,57 miljarder dollar mellan april 2019 och mars 2020.
TT-Reuters

FN: Avtal om eldupphör nått

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Libyen.

De stridande parterna i Libyen har nått en överenskommelse om ett ”permanent” eldupphör, uppger FN:s Libyenuppdrag Unsmil på Facebook.

Beskedet kommer efter fem dagar av förhandlingar.

FN-sändebudet Stephanie Williams säger i en livesändning efter att avtalet skrivits under att hon hoppas att eldupphöret ska göra att flyktingar som befinner sig i och utanför landet ska kunna återvända till sina hem.

De två parterna, förkortade GNA och LNA på engelska, har flera gånger tidigare kommit fram till liknande avtal, som inte har hållits.

TT-AFP-Reuters

Huawei fortsätter växa trots problem

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Svartlistning och covid-19-pandemin försvårar tillvaron för kinesiska telekomjätten Huawei. Men trots en utmanande omvärld fortsätter bolaget att växa.

Huaweis intäkter ökade med 9,9 procent till 671,3 miljarder yuan, motsvarande cirka 881 miljarder kronor, under årets tre första kvartal, jämfört med motsvarande period i fjol.

Nettomarginalen var 8,0 procent under perioden januari till september. Siffrorna var i linje med bolagets egna förväntningar.

De senaste fyra åren har Huawei redovisat tvåsiffriga tillväxttal för helåret. Frågan är om man når dit i år.

Telekomjätten har tampats med problem i sin globala leverantörskedja under coronapandemin och verksamheten är under hård press på flera fronter.

USA:s svartlistning med restriktioner kring hur företag får göra

affärer med Huawei försvårar tillvaron och flera europeiska länder, senast Sverige, har portat bolaget från att delta i sin utbyggnad av 5G-infrastrukturen med hänvisning till säkerhetsaspekter. Huawei är för närvarande världsledande när det kommer till tillverkning av utrustning för 5G-nät.
TT Reuters

Kinesiska elbilarna gör entré

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Flera kinesiska bilmärken är redo att ta sig an Europa och i främsta ledet står en rad elbilar. Är det dags för Europas biltillverkare att känna sig hotade?

Det har gjorts försök tidigare, men alla har misslyckats. Nu ser det dock ut som att en dörr till Europa har öppnats för de kinesiska biltillverkarna. Medan flera europeiska tillverkare har varit lång-

samma med att ställa om från bensin- och dieseldrift till el finns det läge för kinesiska märken att ta marknadsandelar.
Att det finns en radda kinesiska märken som sneglar mot Europa just nu är ingen slump. Efter flera års guldrusch med stadig tillväxt har Kinas bilförsäljning mer eller mindre stannat av. Till stor del beroende på coronapandemin. Flera tillverkare står nu med ett produktionsöverskott och tycks se Europa som en lämplig plats att göra sig av med bilarna som annars hade kunnat säljas på hemmamarknaden.
Kina är världens största marknad för elbilar och utbudet har fyllts på med ett antal nyetablerade företag som vill slå sig in i elbilsbranschen. Men i fjol drog myndigheterna ner kraftigt på elbilssubventionerna och sedan dess har försäljningen minskat med nästan 50 procent. I Europa är elbilarna däremot hetare än någonsin.
I Storbritannien har ett kinesiskt märke tagit hela 10 procent av den totala elbilsförsäljningen.
Märket heter MG och har brittiska rötter, men ägs sedan 2005 av kinesiska SAIC och skördar europe-

iska framgångar med den eldrivna suven ZS EV som även säljs i Frankrike, Italien, Nederländerna och Norge. Utan eldrift hade modellen troligtvis varit chanslös. Genom att återuppliva ett märke med europeiskt dna och sammanföra det med modern teknik ser SAIC ut att ha hittat en väg in i Europa.

Vilka står på tur att följa efter? Tiderna då kinesiska biltillverkare kopierade europeiska är borta, nu glöder Kinas bilindustri av spännande och snabbväxande aktörer.

Här går vi igenom nya kinesiska bilmärken med siktena inställda på Europa.

Maxus

SAIC-ägda Maxus säljer redan eldrivna hantverksbilar i Sverige men under första kvartalet 2021 kommer minibussen Euniq MPV med plats för sju personer. Räckvidden är enligt den nya, tuffare WLTP-körcykeln 26 mil. Priset blir 499 900 kronor.

Aiways

Märket startade 2017 men har redan verksamhet i Kina, Europa och Detroit. Suven U5 har sålts i Kina sedan 2019, är certifierad för

Europa och tar sig 50 mil på en laddning enligt den gamla NEDC-körcykeln. Den krocktestades av Euro NCAP men fick bara tre stjärnor av fem möjliga.

Ora

Great Wall Motors har tidigare försökt ta sig in i Europa utan framgång. Kanske kan det nystartade dottermärket Ora lyckas bättre med minielbilen R1 som har en räckvidd på upp till 35 mil. Konkurrenten till Honda e säljs i hemlandet för cirka 150 000 kronor, vilket påstås göra den till världens billigaste elbil.

Borgward

Tyska Borgward grundades 1929 men det återuppståndna märket ägs av kinesiska Ucar. De siktar på att bli en av de största elbilstillverkarna i Europa. Bensindrivna suven BX7 visades 2015 men planerna att bygga en eldriven version, BXi7, i tyska Bremen har grusats.

BYD

BYD (Build Your Dreams) planerar att sälja bilar i Europa inom kort och Norge står först på tur. Suven Tang EV600 premiärvisades i Oslo i juli och har en räckvidd på upp till 52 mil (NEDC).

Märket ägs av privata investerare, inte av den kinesiska staten.

Wey

Lyxbilsmärket Wey, som ingår i Great Wall Motors, har tillkommit som ett alternativ till etablerade Haval-modellerna från modermärket. Wey har sålt bra i hemlandet med modellerna VV5, VV6 och VV7 men i centrum för Europasatsningen står en eldriven version av VV5.

MG

Statligt ägda SAIC Motor har satsat på det gamla brittiska märket och redan hunnit nå framgångar med eldrivna MG ZS EV i det gamla hemlandet Storbritannien. I den nya WLTP-cykeln tar sig bilen 26,3 mil. Den första leveransen av bilar har hamnat i Storbritannien och Norge.

Byton

Företaget planerar en Europalansering under andra halvåret 2021 där Frankrike, Norge, Schweiz, och Sverige och Tyskland tillhör de första länderna. Byton M-Byte har en räckvidd på cirka 36 mil och ska kosta cirka 45 000 euro. På grund av coronapandemin har man tvingats skjuta på lanseringen. Bakom märket står Kinas äldsta biltillverkare FAW.

Arcfox
Beijing Auto, (BAIC Motor) är en statligt ägd biltillverkare och med det nya elbilsmärket Arcfox har de siktat in sig på Europa. Designlegendaren Walter da Silva har ritat sportbilen Arcfox GT och suven Alpha-T där den senare har en räckvidd i gamla NEDC-körcykeln på 65,3 mil.
Lynk & Co
Likt Volvo och Polestar ägs Lynk & Co av kinesiska Geely och produktionen sker i Kina. Bilarna är framtagna av utvecklingsbolaget CEVT i Göteborg och det finns mycket svensk teknik i Lynk- bilarna. Europasatsningen inleds under kvartal fyra i år. Försäljningen kommer dock att starta via internet samtidigt.
Nio
Nio EP9 slog rekord på tävlingsbanan Nürburgring och märket finns med i motorsportserien Formel E. Nio etablerades 2014 och i våras visades coupésuven EC6 som är den tredje modellen i Nios utbud som i övrigt består av ES6 och ES8. Man tidigarelägger nu Europalanseringen, de första bilarna kommer under andra halvan av 2021.

Erik Wedberg
erik.wedberg@teknikensvarld.se

Erik Wedberg: Låt den bästa komma in

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

I bilvärlden förs just nu ett krig i det fördolda. På ena sidan står mjukvarujätten Google, på den andra de mest envisa biltillverkarna. Kriget handlar om vad som ska finnas på pekskärmen i din bil, men det är ett krig som är avgjort.

Nokia försökte med Symbian. Det gick inte bra. Sedan försökte de med Meego som blev Sailfish och sedan med Windows Phone. Det gick inte heller bra. Det här är krångliga namn på krångliga så kallade operativsystem som mobiltelefontillverkaren Nokia kämpade med under några år kring 2010-talets början. Nokia hade varit störst i världen, men nu kom Apples Iphone och Googles Androidtelefoner och mobilmarknaden skulle aldrig mer bli sig lik. Nu ser det ut som att historien kan upprepas. Volvo Cars och Polestar har börjat använda det som kan sägas vara bilvärldens motsvarighet till operativsystem för

mobiltelefoner – Android Automotive. Googles operativsystem Android finns i en mängd telefoner från olika tillverkare och nu vill de slå sig in i bilvärlden på samma sätt. Även Renault, Nissan, General Motors och franska PSA-gruppen har bestämt sig för att använda Android Automotive. Mercedes har bestämt sig för att inte göra det. De vill inte släppa in Google i sina bilars pekskärmar utan kommer att utveckla ett eget, sannolikt till en investeringskostnad av någon miljard. Volkswagen har gjort likadant med pekskärmen i sin nya elbil ID.3 och det har inte gått bra. Många ID.3-ägare rapporterar om problem med just pekskärmen och operativsystemet.

Vad Mercedes, Volkswagen och flera andra behöver mest av allt just nu är en ögonöppnande örfil och någon som säger åt dem att sluta. Ni kommer inte att kunna utveckla lika användarvänliga pekskärmssystem och röstassistenter som Google!

Nokia var under en period illa ute och såg ut att vara på väg bort från mobilmarknaden. De klarade sig dock. Gissa vilket operativsystem de har gått över till.

Erik Wedberg
erik.wedberg@teknikensvarld.se

Röd lampa: Ford, GM, Hyundai och BMW har problem med laddhybrider som överhettas och kan börja brinna när de laddas.

”Lyx förknippas ofta med slöseri och slöseri är inte hållbart.”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Han började bygga bilar i Torslanda som sextonåring och är nu vd för ett av bilvärldens mest legendariska företag. Vi träffar Per Svantesson vid den svenska lanseringen av den eldrivna italienska hypersportbilen Pininfarina Battista.

”Frågan är inte hur länge jag kan prata om den här bilen utan hur länge du orkar lyssna! Jag är ju något av en bilnörd…”

Per Svantesson öppnar på ett skojfriskt sätt där vi träffas i Hangar 7 på Bromma flygfält strax väster om Stockholm. Bakom honom står den nyss avtäckta Pininfarina Battista, märkets första bil någonsin.

Varumärket Pininfarina firar 90 år och det ska ha varit grundaren Battista Farinas dröm att bygga ett eget bilmärke. Det blev aldrig av då, men som designhus kom Pininfarina bland annat att skapa 64 unika former till Ferrari. Och nu, 90 år senare går varumärket Pininfarina in i bilbranschen som egen tillverkare. Något som Per Svantesson under den officiella presentationen sammanfattar med orden:

– Vi ska göra elbilar som världen kommer att älska.

Battista är första steget. Om fem år är planen att ha minst två bilar till som kommer att bli mer användbara, med fler sittplatser.

– Vi har redan nu planer på att bygga en ny produktionslina. Vi har kapacitet inom familjen, till och med byggnaderna finns.

I och med introduktionen infriar Per Svantesson ett av sina första officiella löften sedan han befordrades från operativ chef till verkställande direktör för Automobili Pininfarina tidigare i år – att just kunna visa upp den färdiga bilen under 2020.
– Battista sätter vårt varumärke på kartan. Den visar vad vi står för, vad marknaden kan förvänta sig av Automobili Pininfarina, säger Per Svantesson.
– Alla prototyperna är klara, nu tillverkas förseriebilarna och vi fokuserar väldigt mycket på fine tuning (slutgiltiga fininställningsarbetet) just nu.
Förre formel 1-föraren Nick Heidfeld leder företagets testarbete och enligt Per Svantesson läggs stor - energi på att få till både rätt kvalitet och rätt körkänsla.
– Planen är att kunna erbjuda kunder möjligheten att provköra bilen senast i början av 2021.
Pininfarina Battista är helt eldriven med en motor vid varje hjul och sammanlagd effekt på 1 900 hästkrafter och 2 300 newtonmeter i vridmoment. Den ska tillverkas i 150 exemplar. Motorerna

och batterierna kommer från kroatiska Rimac.
Battistas kaross inklusive alla skärmar, huvar och dörrar är tillverkad i kolfiber och batterierna, med 120 kilowattimmars lagringskapacitet. Det ska ge den drygt 2 000 kg tunga bilen 50 mils räckvidd. Lägg därtill acceleration 0–100 kilometer i timmen på under två sekunder, 0–200 på under sex och 0–300 på under tolv sekunder. Toppfart 350 kilometer i timmen. Prislapp två miljoner euro.
Samtidigt som Automobili Pininfarina utvecklat sin bil har Per och hans kollegor byggt upp företaget. Med kapital från ägarna, indiska Mahindra, har man gått från beslut om att bilda bolaget hösten 2017 till att faktiskt kunna visa upp Battista här i dag på knappt tre år.
I Per Svantessons bakgrund finns egentligen ingenting som skvallrar om att han skulle vara rätt man för ett jobb bland hyperbilar. Eller så är han just det, rätt man på rätt plats genom sin breda industribakgrund. Vägen från biltillverkning i Torslanda har omfattat en rad uppdrag inom fordonsindustrin hos såväl Volvo Cars, Volvo

Bussar, svetstillverkaren ESAB och Nevs i Trollhättan. Stora och små projekt har blandats effektivt och just elektrifiering har varit en del i hans professionella värld sedan sent 90-tal. Han säger sig vara något av en elbilsfanatiker och att elektrifiering är något han brinner starkt för. Men han är noga att understryka att det inte bara handlar om hållbarhet, det handlar lika mycket om prestanda.

– Jag jobbade länge med Volvo Technology Transfers, vilket var Volvos riskkapitalbolag. Jag drev ett av bolagen som sysslade med batteriutveckling i åtta år och jag var med tidigt med elektrifieringen då jag var med och byggde de första hybridbussarna, berättar Per Svantesson.

Steget från bussar till hyperbilar kan te sig långt, men det verkar ha passat Per.

– Vi har ett fantastiskt team, jag har aldrig upplevt något liknande. Attraktionskraften i varumärket Pininfarina har förbluffat mig, det är så många väldigt duktiga människor som vill vara med och skapa den första Pininfarinabilen, berättar Per Svantesson.

Battista är helt handbyggd och Per berättar att även nästkommande modell kommer att byggas i låga antal, men från tredje modellen måste volymerna höjas. Han talar även om begreppet Luv, Luxury Utility Vehicle, och det är tydligt att det är i just de högsta marknadssegmenten som Automobili Pininfarina placerar sig själva. Samtidigt trycker han hårt på begreppet sustainable luxury, eller hållbar lyx på svenska.

– Lyx förknippas ofta med slöseri och slöseri är inte hållbart. Vi jobbar rakt igenom hela kedjan för att skapa ett hållbart företag. Vilka material vi använder, hur vi tillverkar bilen, hur vi transporterar saker och ting.

– Vi är långt ifrån där vi vill vara, men vi jobbar varje dag med att hitta nya lösningar, avslutar Per Svantesson.

Linus Pröjtz
linus.projtz@mag.bonnier.se

Här är elbilen som ska bli Volkswagens storsäljare

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Volkswagens nya eldrivna suv är större och mer praktisk. Vi kör och tar en titt på bilen som spås bli märkets storsäljare.

Eldrivna ID.3 har precis kommit till Sverige men den större modellen ID.4 är redan på ingång.

Grundtekniken för de båda är densamma, plattformen MEB, och kommer även att ligga som bas för en rad eldrivna modeller från koncernen under de kommande åren. Systermärkena Audi, Seat/Cupra och Skoda får alla varsin motsvarighet till ID.4.

Batterikapaciteten varierar mellan 52 och 77 kilowattimmar där det större är det som erbjuds vid lanseringen. Elmotorn sitter monterad bak i bilen och driver enbart bakhjulen, senare under 2021 kommer en fyrhjulsdriven version med dubbla elmotorer. Elmotorn i de första bilarna producerar 204

hästkrafter men svagare versioner kommer att lanseras tillsammans med det mindre batteriet. Med det stora batteriet uppgår bilens räckvidd till 52 mil och batteriet kan snabbladdas med en effekt på 125 kilowatt.

Storleksmässigt är ID.4 betydligt större än ID.3 och mäter på längden 458 centimeter vilket är jämförbart med dagens suv Volkswagen Tiguan. Till skillnad från ID.3 får ID.4 dra släp med en vikt på upp till 1200 kg.

De fyra bilarna vid provkörningen på Volkswagens anläggning i Ehra-Lessien är testbilar, vilket märks. Sittpositionen blir lidande på grund av en sladdhärva på golvet. Bortsett från testutrustningen är interiören väldigt lik den i ID.3 med avskalad och modern känsla. Skärmlösningen är densamma med en liten skärm framför ratten och en större uppstickande skärm centralt som är tio tum stor, eller tolv tum om man betalar extra. En annan nyhet är rymligare mittkonsol med två stora fack.

ID.4 upplevs som bekväm, välisolerad och med ett lugn vid både inbromsningar och gaspådrag. Stötkomforten kunde ha varit bättre, många mindre ojämnheter

i vägen känns ända upp i stolen, vilket inte är så konstigt eftersom det sitter 21-tum stora fälgar på provbilen. Standard är 18 tum och med det stora batteripaketet ingår 19-tumsfälgar.
Styrningen är avslappnad men ändå skarp, bilen följer rattrörelserna bra och greppet är övertygande. ID.4 kan beskrivas som tryggheten själv att köra.
Bilen startas genom att man trycker ner bromspedalen. På höger sida om förarskärmen väljs färdriktningen och bilen smyger iväg. Accelerationen är svagare än väntat med tanke på den kraftfulla motorn. 0-100 kilometer i timmen anges till 8,5 sekunder, toppfarten till 160 kilometer i timmen. Här spelar vikten på en bit över två ton in.
Efter körning på asfalt styr vi in på olika terrängbanor. Trots att ID.4 inte är någon utpräglad terrängbil är den likväl en suv. Prövningarna är enkla och ID.4 tar sig fram utan problem. Bitvis är vägarna riktigt gropiga, men komforten och framkomligheten är bra och bilen känns stryktålig.
Efter vår första korta provkörning med maskerade karosser täcktes ID.4 av. Då fick vi se bilen i sin

helhet och även dess prislapp på 514 900 kronor. Tittar vi på Skodas preliminära priser på systerbilen Enyaq kostar den med det lilla batteriet 452 500 kronor och med det stora batteriet 551 100 kronor.

Oskar Krüger

Fakta: Volkswagen ID.4

Miljö

Koldioxidutsläpp: 0 gram/km vid blandad körning.

Förbrukning: 1,82 kWh/mil vid blandad körning.

Ekonomi

Pris/förmånsvärde/privatleasing: Från 514 900 kronor./iu./5 425 kronor per månad.

Årlig fordonsskatt: 360 kronor per år under de tre första åren, därefter 360 kronor per år.

Garantier: Nybil 3 år, vagnskada 3 år, rostskydd 8 år, lack 3 år, batteri 8 år/16 000 mil.

Miljöförmåner: Ja. 60 000 kronor.

Teknik

Motor: Elmotor, 204 hk, 310 Nm.

Drivning: Bakhjulsdrift.

Växellåda: 1-växlad automatlåda.

Acceleration 0–100 km/tim: 8,5 s.

Toppfart: 160 km/tim.

Räckvidd: 52 mil.

Digitalt

Pekskärm: Ja. 10 tum, 12 tum som tillval.

App: We Connect ingår i tre år.

Apple CarPlay/Android Auto: Ja/Ja.

OTA (nätuppdatering): Ja.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 458/185/161 centimeter.

Bagagevolym: 543–1 575 liter med bakre ryggstöd uppe/fällda.

Tjänstevikt: 2 124 kg.

Maximal släpvagnsvikt: 1 200 kg.

Betyg del för del:

Köregenskaper :4

Säkerhet: 3

Miljö: 5

Komfort: 4

Ekonomi: 3

Totalbetyg = 19 av 25

Plus

Utrymmen

Får dra släp

Känns påkostad

Minus

Ingen förvaring under huv

Stötkomfort

Slätstruken design

Påven skiftar till Toyota med bränsleceller

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Påve Franciskus har fått en ny bil – en Toyota Mirai. Bilen är en present från biskopen i Japan och drivs av vätgas. På höjden mäter den 2,7 meter då påven, som tillträdde 2013, behöver stå upp för att vinka till publiken. Sedan tidigare har han även en Fiat Panda och en Mercedes G-klass i samlingarna. **DN**

”Myndigheterna hotar oss. Men vi ser att de är rädda”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Dagbok från Belarus. Den belarusiska oppositionen uppmanar till generalstrejk på måndag, om inte president Lukasjenko avgår och våldet upphör dessförinnan. Här publicerar Boklördag ett utdrag ur författaren Julia Tsimafejevas dagbok inifrån Minsk.

1 oktober 2020
Jag går nedför Nezalezjnastsiavenyn i Minsk och skriker så högt jag kan: ”U-ha-di!” (”Försvinn!”). Min man är vid min sida liksom tusentals män och kvinnor i alla åldrar och yrkesgrupper. Flaggor och slagord, händer i luften, rytande och kraftfulla röster. ”Vi tror, vi kan, vi kommer att vinna!” skriker vi och ”Lukasjenko i fängelse!” och ”Staden är vår!” Vi går tillsammans som en enda stor mångskiftande kropp som viftar sina vit-röd-vita vingar, i en flytande rörelse från en gata till en annan för att undvika de militära avspärrningarna.
Jag känner mig trygg inuti massans kropp för jag litar på människorna omkring mig. Jag har inte hört om ett enda fall av ficktjuveri under demonstrationerna, eller någon form av våld demonstranter emellan. Folk kommer med vattenflaskor till demonstranterna om det är en varm dag och de delar ut mat. På väg till eller från en demonstration, när den protesterande kroppen är svag, är det lätt att bli tagen av polis eller militär. Men om massan är stor nog så rör inte de maskerade männen oss.

I augusti, under de första dagarna efter valet, gick folk fritt på gatorna med flaggor över axeln eller högt över huvudet. Sedan beslöt regeringen sig för att avlägsna det demokratiska överskottet.
Varje söndag inleds med nyheten att dussintals militära lastbilar fulla av kravallpoliser, vattenkanoner och insatsstyrkans specialfordon med mobila barriärer är på väg till centrum.
Monument från Sovjettiden och större torg försvaras av soldater och omringas av taggtråd. Centrala varuhus och metrostationer (13 av 29 förra söndagen) stängs ”av säkerhetsskäl”, gator spärras av, kommunaltrafiken stoppas. Mobilt internet stängs ned. Stadskärnan paralyseras.
När en ung, tjeckisk bekant hörde talas om situationen frågade han: ”Vad händer med ekonomin?” Det är faktiskt så, svarade jag, att regeringen inte bryr sig ett skvatt om den. Regeringens enda mål är att förhindra oss från att samlas och tala fritt.
När vi går hemifrån har vi förberett oss. För det första så klär jag mig med omsorg, ifall jag skulle hamna i häktet en natt eller två. För det andra så vattnar jag inten-

sivt mina krukväxter. För det tredje så ställer vi fram mat till katten så att det räcker i ett par dagar. (En vän till mig säger att hennes katt har blivit fet av alla dessa söndagsdemonstrationer.) För det fjärde så tar vi med oss pass och vattenflaska. Det är också viktigt att rensa mobilhistoriken eftersom telefonerna ofta genomsöks i häktet.

När vi därmed är klara så går vår lilla familjebrigad ut på gatan, in i det okända.

När Alexandr Lukasjenko kom till makten 1994 var jag tolv år gammal och bodde med min familj i en by i sydöstra Belarus. Mina föräldrar hörde till dem som röstade på honom då; det gjorde de flesta av byborna, för på den tiden sågs han som en av dem.

Jag får erkänna att jag som barn fascinerades av Lukasjenkos karisma – när han pratade med ministrar och andra ämbetsmän på tv verkade han alltid så självsäker. Men när jag blev äldre började jag misstänka att något inte stod rätt till. Jag deltog i min första oppositionella demonstration år 2000, inte långt efter det att jag påbörjat mitt liv som student i Minsk.

Ett par dagar före valet i augusti i år kände jag fasa inför den oförutsägbara händelseutvecklingen.
Jag ville skriva en dikt men kunde inte hitta orden på belarusiska. Så jag skrev min första dikt på engelska, ”My European poem.” Jag försökte ge ord åt min skräck och att på ett främmande språk hitta det hopp som jag saknade i mitt eget. Ett stycke ur den lyder:
Ska jag vänja mig vid tanken
Att jag kan föras till fängelse
Av de svartklädda männen,
Av de civilklädda männen,
Av männen med fyra feta
bokstäver
På sina feta svarta ryggar?
Annars vinner mitt land
inte någon frihet.
Och det skulle ändå inte fungera,
Som vanligt.
När jag skrev den dikten skrämdes jag av tanken på att bli gripen av kravallpolisen.
Nu, med de dagliga inspärrningarna av mina vänner – journalister, fotografer, poeter, dansare, akademiker, lärare, läkare, historiker, konstnärer, många av de smartaste personer jag känner – så har jag vant mig vid tanken.
Ibland känner jag mig till och med lite skamsen över att jag aldrig har

hamnat i en av polisens skåpbilar. Min enda erfarenhet är när min man och jag kom för tidigt till en mötesplats och fick springa undan från den balaklava-maskerade polisen. Vi sprang som barn genom de gamla byggnadernas bakgårdar och lyckades fly in i en enorm flod av människor.

När de tar din rösträtt ifrån dig, använd din röst. Den är det viktigaste instrumentet i vår protest. Det handlar inte bara om att skandera under demonstrationerna. En dikt som läses upp högt och en sång som sjungs i det offentliga rummet är revolutionens vapen.

En vän till mig, poeten och musikern Uladzimir Liankevitj, arresterades i september under en protest mot arresteringen av oppositionsledaren Maria Kolesnikava. Det finns ett känt foto taget ett par minuter innan han greps: han och andra skyddas av rader med kvinnor framför militärpolisen. Tillsammans sjöng de den sorgliga folksången ”Kupalinka”.

Under domstolsförhandlingen tre dagar senare tillfrågades Uladzimir om syftet med hans sjungande. Han svarade: ”Därför att

sjunga gör en mindre rädd.” Han dömdes till sex dagars fängelse.
Precis efter valet gick en kör – som kom att kalla sig Den fria kören – ut på trappan till Belarus statliga filharmoniska sällskap i Minsk. De sjöng folksånger och gamla patriotiska visor för att protestera mot regeringens våld.
Runt hundra människor samlades för att lyssna och sjunga. Under en av dagarna bjöds jag in för att läsa min dikt ”Rädslans sten” framför kören.
När det blev för farligt att samlas där började kören sjunga på olika offentliga platser: i varuhus, på tågstationen, i metron. Samlingsplatsen avslöjas inte i förväg. Två sånger och sedan är de borta.
Studenterna sjunger också, de är de mest aktiva demonstranterna.
En sång är ett farligt vapen mot de som hatar kultur och konst.
För bara sex månader sedan blev mina vänner chockade när jag sa att jag inte hade något hopp om Belarus. Den stabilitet som Lukasjenko var så stolt över höll på att kvävas; det fanns inget utrymme för något nytt, kreativt eller intressant.
Nu känner jag mig övertygad om att vi är på rätt väg. En förändring

känns möjlig. Myndigheterna försöker hota oss med sina militärfordon och sin brutalitet. Men vi ser att de är mer rädda än vi.
De är rädda för flaggorna i lägenhetsfönstren, för de röda och vita rosetterna och för graffitin. Militärpolis skickas för att ta bort dem. De är rädda för sångerna, de är rädda för leendena. När medborgare samlas och firar med sina grannar skickas kravallpolis för att skingra dem.
De är rädda för teatern. Nationalteatern Janka Kupala stängdes ned och teaterdirektören fick sparken eftersom han fördömde det statligt sanktionerade våldet. Många av skådespelarna sade då upp sig i solidaritet med honom.
Ibland, med tanke på arresteringarna, misshandeln, kidnappningarna och tortyren, otänkbara i verkligt demokratiska länder, så undrar vi om all denna kamp är värt det. Fast när vi då försöker föreställa oss vad som väntar om vi ger upp så står det klart att det inte finns någon väg tillbaka.
Brotten som begås av staten kan inte ursäktas. Om vi stiger åt sidan så kommer fler brott att begås. Under de här månaderna efter valet har vi besegrat vår likgil-

tighet inför framtiden – och inför oss själva.
Julia Tsimafejeva är poet och översättare, bosatt i Minsk. Hennes tredje bok ”ROT” publicerades två dagar före presidentvalet. En version av texten är tidigare publicerad i Financial Times.
Julia Tsimafejeva

Marilynne Robinson fångar historiens ordlösa ögonblick

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Det amerikanska presidentvalet närmar sig, mot en fond av både Black lives matter och rasistiska rörelser. Författaren - Marilynne Robinson har i en romansvit skildrat hur kampen mot slaveriet har format USA – och landets syn på människa

och moral. Ola Larsmo skriver om ett mäktigt författarskap med djup historisk förankring.

När han var ung kom Herren till honom och sade att han skulle resa sig och fara till Kansas för att försvara dem som kämpade mot slaveriet. Han lydde, och som präst i stadens kongretionalistförsamling predikade han ibland iförd sin blodiga skjorta och med revolvern nedstucken i bältet. Skjortan hade han burit i inbördeskriget, där han blev av med sitt ena öga. Som gammal förde han långa konversationer med Herren i familjens vardagsrum och ingen vågade störa förrän han följt Gud till dörren och sagt god natt. Till sist försvann han, alltmer senil, tillbaka till Kansas och irrade runt i depressionens och *dust bowl*-katastrofens ingenmansland (en svår torka under 1930-talet, reds anm) tills han hamnade i en omärkt grav.

John Ames den äldre är en mycket färgstark biperson i Marilynne Robinsons roman ”Gilead” (2004, utgiven av Weyler på svenska 2016), som inledde den svit böcker som i höst avslutas med den fjärde delen, ”Jack” (ännu ej översatt till svenska).

I ”Gilead” är det redan 1956. John Ames Sr är sedan länge död och spökar bara i barnbarnets minne. Också denne heter John Ames och är en äldre präst i staden Gilead, Iowa. Romanen utgörs av det långa brev han skriver till sin unge son Robby, för denne att läsa när fadern, som redan är en bit över sjuttio, väl är borta. Men brevet till sonen växer ut till en fresk över stadens liv och inte minst över miraklet att han på gamla dagar åter blivit far; hans första fru och dotter dog när han var ung. John Ames den yngres tankar kretsar också mycket kring vännen Boughtons ”förlorade son”, Jack, som dyker upp i staden igen, utfattig och aningen försupen. Som barn var denne Jack en orosande, tjuv och provokatör. Ames oroar sig alltmer för att hans yngre hustru Lila och son ska hamna under Jacks inflytande. Romanen slutar dock i en sorts provisorisk försoning.

Alla som har läst Robinsons romaner vet hur svårt det är att göra dem rättvisa. Återberättade faller de ihop. Magin finns i närvaron i språket, i det eviga nu romantexten skapar, där vi får vistas med huvudpersonerna i en värld som

låter sig beskrivas som en kedja enskilda ögonblick oavlåtligt laddade med mening, även då handlingen kretsar kring fruktansvärda skeenden. Tiden är liksom ingenting inuti den bubbla texten skapar kring sin huvudperson. Robinson återvänder i roman efter roman till samma plats, till samma skeenden mellan samma människor, samma ord och handlingar i lilla Gilead. Man får som läsare gestaltat hur det mest vardagliga ständigt visar sig rymma nya lager av mening, av makt och nåd, underordning och befrielse, och världen är nu skiktad på ett sådant vis att du aldrig kan separera det ena från det andra.

Jag beskrev den tid romanerna skapar som ”en bubbla”. Det är stilla därinne. Men när jag läser om ”Gilead” slås jag av att dessa små bubblor av tid samtidigt tycks fräsa omkring som vattendroppar på den heta platta som är historien. Vid andra läsningen blir ”Gilead” en roman om kyrkan och slaveriet, om kristendomen och rasismen. Det var den sedan länge döde John Ames Sr som satte allt i rörelse. Hela den värld och den lilla stad där allt utspelar sig, Gilead, är i sig en produkt av kampen mot

slaveriet, något dess invånare inte minns. Eller valt att glömma.
När Herren säger åt John Ames Sr att ge sig av till Kansas är det 1850-tal, och den konflikt det anspelas på är vad historieböckerna kallar ”Bleeding Kansas”. Maktkampen mellan slaveriets motståndare, abolitionisterna, och dess förespråkare i sydstaterna hade i kongress och senat skapat den ena ohållbara kompromissen efter den andra. 1854 kommer ”The Kansas-Nebraska act”, som, enkelt uttryckt, öppnar för att de nya delstater som bildas ur ”territorier” själva ska få bestämma om de ska tillåta slaveri eller ej. Kansas blir stridszonen, och dit flyttar landägare från sydstaterna i akt och mening att införa sin plantageekonomi. Dit söker sig också såväl militanta slaverimotståndare som småbönder vilka riskerar att konkurreras ut av välbärgade plantageägare, och den ena blodiga uppgörelsen efter den andra följer.
Våldet sprider sig ända in i senatens kammare, där demokraten Preston Brooks 1856 misshandlade republikanen och abolitionisten Charles Sumner närapå till döds för att denne ”förolämpat”

slaverianhängare. En av de militanta abolitionister som gör beväpnade räder mot slaverianhängare i Kansas är John Brown, känd från sången, som 1859 leder den misslyckade gerillaattacken mot Harper's Ferry och döms till döden. Samme Brown sägs i romanen ”Gilead” ha varit vän med John Ames Sr.

Kampen mot slaveriet orsakar en djup förkastning genom USA:s kristenhet, vilket kyrkohistorikern Mark Noll granskat på djupet i den magistrala studien ”Civil war as theological crisis” (2006). Den stora religiösa väckelse som gick genom USA under 1800-talets första decennier, ”The second great awakening”, hade en tydligt social och radikal tendens, och ledande predikanter som Charles Finney fördömde ständigt slaveriet som en dödssynd – en teologi som ledde till att samma predikanters böcker brändes på bål i sydstaterna. Bland svarta startades nya och livskraftiga grenar av baptistkyrkan och metodistkyrkan, vilka spelade en allt större roll.

På den sidan står militanta, kristna slaverimotståndare som den legendariska Harriet Tubman,

som i likhet med många troende i norr ser slaveriet som en oförlåtlig synd mot Gud, och den kände predikanten Henry Ward Beecher (bror till Harriet Beecher Stowe, som 1852 gett ut ”Onkel Toms stuga”) tar upp kollekt i sin kyrka i Brooklyn för att köpa vapen till kampen mot slaveri i Kansas.
Ju närmare inbördeskrigets utbrott 1861 vi kommer, desto djupare blir klyftan mellan olika grenar av samma kyrkor i norr och söder. Den djupt konservativa Baptist southern convention (i dag USA:s största kyrkorörelse vid sidan av den katolska), skapades för att försvara slaveriet som sådant. På 1840-talet kapade de banden helt med de baptistkyrkor i norr vilka å sin sida fördömde slaveriet och som vid krigsutbrottet till och med bildade egna kompanier i nordstatsarmén. Den sprickan mellan kyrkor i nord och syd står fortfarande öppen och har blivit allt synligare i Trumps USA.
John Ames Sr var alltså långtifrån unik i sin tid, och har, enligt vad Robinson berättat i intervjuer, delvis en förebild i den radikale prästen John Todd som också han samarbetade med John Brown åren före kriget. Todd var med om

att grunda staden Tabor, Iowa, som i långa stycken tjänat som förebild för det fiktiva Gilead. Tabor var som Gilead en station på den underjordiska järnvägen där svarta hjälptes vidare till friheten i norr, och uppstod som samhälle som ett led i kampen mot slaverianhängarna i grannstaten Kansas.

Romanens Gilead har blivit en fridsam plats. I alla fall så som den skildras av John Ames den yngre, som 1956 ser tillbaka på ett långt och på ytan stilla liv. Han har valt att stanna i staden på grund av en halsstarrig lojalitet mot… något i det förflutna. Kanske stadens arv, kanske sin döda, första familj. Nu har den medelålders Jack Boughton återvänt och skapar oro. Ames tror han är där för att håna dem, eller parasitera på sin far och syster. Men Jacks ärende är ett annat. Han har sedan sist fått en son med en svart lärarinna, men i Saint Louis kan de inte leva tillsammans; detta är de år då Jim Crowlagarna råder oinskränkt i söder. Även hustruns far är präst, i en svart kyrka, och han försöker nu skilja dem åt. Jack har återvänt hem till Gilead för att se om det

vore möjligt för honom och hans ”blandade” familj att leva där, i en stad som grundades i kristet trots mot rasismen. Men långsamt förstår han att det är omöjligt.
Också Gilead har förändrats. Nästan alla svarta har lämnat staden efter en mordbrand mot den enda svarta kyrkan. I den senare romanen ”Hemma” från 2008 fördjupas samma scener; där sitter Jack och hans far och ser nyhetsinslag på innovationen tv – och Jack förstår att hans far, den saktmodige prästen, inte vill begripa hur svartas kamp för medborgerliga rättigheter hänger samman med den egna hemstadens historia och de värden han alltid sagt sig stå för.
När Jack i ”Gilead” frågar ut John Ames och sin far om kärnan i deras tro frågar han om människor är förutbestämda att bli onda eller goda. Ames uppfattar det som att han driver gäck med dem. Så är det inte. Frågan handlar dels om Jack själv – kan han resa sig och bli en god far? Men dels handlar det också om hela samhället omkring dem, en fråga som hänger kvar över oss alla.
Det är Lila Ames som till sist ger honom svaret: ”’Människor kan förändras. Allt kan förändras.’

Fortfarande utan att titta på honom. Han sade ’Tack. Det var allt jag ville veta.’”

Är då detta vad Robinsons romansvit ”handlar om”? Ja och nej. De är rikare än sin historiska bakgrund, och för var ny roman läggs nya lager av betydelser kring den lilla kretsen huvudpersoners liv. Många av oss fängslas just av hennes förmåga att i språk fånga de ordlösa, meningsfulla ögonblick som är det meningsskapande i våra liv. Men dessa ögonblick infaller aldrig utanför historien själv. Också kring detta skulle man kunna bygga en hel teologi, besläktad med den hos den antinazistiske teologen Karl Barth, som John Ames den yngre beundrar så.

Den vänlige och kloke John Ames som för ordet i ”Gilead” är vad man kallar för en ”opålitlig berättare”. Han förstår nog mer än han skriver i det långa brevet till sin son – annars skulle han inte vifta bort den där mordbranden mot de svartas kyrka så lättvindigt. Och det är ett tydligt bevis på styrkan i Robinsons berättande att romanen naturligtvis vet och säger mer än dess huvudperson gör, fastän han för ordet. Den möter vår blick över hans huvud och nickar.

Ola Larsmo

kultur@dn.se

Martin Hägglund: I praktiken delar vi alla en sekulär tro

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Martin Hägglund har blivit ett världsnamn med sin existentiella kritik av kapitalismen och religionen.
Sin egen livsåskådning har han burit
på sedan barndomen och han lanserar den med kraften hos en predikant.
Matilda Voss Gustavsson har mött en djupt troende ateist för ett samtal om hängiven socialism och privata framtidstvivel – och om hur livets värde kan - motiveras i en depression.

Martin Hägglund har tillbringat alla sina somrar i ett gult trähus på Höga kusten i Ångermanland, och på ovanvåningen fastnar jag framför en tavla föreställande ett stort släktträd. Det målades i mitten av 1900-talet och börjar med Martin Hägglunds mormor och morfar. Därifrån spänner gren-

verket bakåt över flera sekler och varje snirkligt löv ackompanjeras av inte bara individens födelse- och dödsår utan också yrke. Trädet visar på en släkt som i århundraden levt som bönder i just den här bygden – och ett barnbarn vars gren bara två generationer senare kommer ha sträckt sig till Manhattans Upper East side och en livstidsprofessur på Yale. Sedan vidare ut på elituniversiteten och den amerikanska vänsterrörelsens främsta scener där hundratusentals människor det senaste året samlats kring Martin Hägglunds existentiella kritik av både religionen och kapitalismen. I bästsäljaren ”Vårt enda liv” argumenterar han för att insikten om att vår tid är utmätt tid borde förändra både samhället och vardagen.

I den riktar han sig predikantlikt till ett ”du” som ser dödens mörker och ändå strävar efter att ”upprätthålla det ljus som kommer att utsläckas”. Som vet att livet är ändligt och som ändå är fast besluten att göra det mesta möjliga av sin tid på jorden.

Martin Hägglund skulle kunna ses som ännu en i raden av hajpade

vänstertänkare. Som ännu en feber världen glömmer så fort frossan lagt sig.
Men det som skiljer honom från många andra rockstjärne-betitlade akademiker är inte bara de andliga anspråken och viljan att tala till människors själar. Han har också varit uppfylld av samma teori sedan barndomen.
Genom fönstren i det gula huset syns Bottenviken och en skärgård som i sin väldighet får Stockholms att kännas plottrig. Havet är stålblått och längs horisonten glider branta och skrovliga berg in och ut ur varandra.
Den 43-åriga filosofen har just anlänt från USA och berättar med lysande ögon om sina vandringar i naturen.
– Höstluften som bara finns i Sverige slet hjärtat ur mig på ett sätt jag inte upplevt på länge. Här sätts jag i kontakt med hela livsloppet: att mamma och pappa blir äldre. Att jag själv blir äldre. Jag får en väldigt levande kontakt med både det storslagna och det smärtsamma i att vara ändlig.
Martin Hägglund gestikulerar med spretande fingrar och har en röst som verkar vilja så mycket med varje mening att den ofta be-

finner sig vid en bristningsgräns. Men mitt i ett resonemang kan han plötsligt tystna. Innan han efter flera utdragna sekunder återvänder. Och det dröjer innan jag förstår var han har befunnit sig.
I huset på Höga kusten har generationerna alltid umgåtts tätt. Martins mamma Margareta Hägglund – pensionerad komvuxlärare – tror att familjens kristna arv gjorde de existentiella frågorna ovanligt närvarande.
– Man tänkte mycket på vad det innebär att leva. Och så har döden aldrig varit främmande. De äldre pratade ofta om att vi kanske sågs för sista gången. Kanske skulle vi inte få några fler somrar tillsammans, säger Margareta.
Liksom maken är hon vänlig och innerlig på ett betydligt mer lågmält sätt än Martin Hägglund. Hon minns att sonen i mellanstadieåldern plötsligt frågade om man måste tro som man gör i kyrkan. Hon uppmanade honom att lyssna på söndagsskollärarna. Men förklarade att han sedan fick avgöra själv.
– Han såg så lättad ut då. Och jag har tänkt på det i efterhand: att det var som en oro som släppte.

Som tolvåring satt Martin Hägglund på sin farfars begravning. I den öppna kistan såg han det orörliga skalet av någon han älskat och som aldrig mer skulle finnas. Han upplevde att också själen var spårlöst borta. Och trots sorgen fanns ingen tröst i prästens tal om himlen.

Hur kunde det finnas mening eller liv om ingenting stod på spel och kunde gå förlorat?

Hur kunde man på allvar visa omsorg om något som egentligen var osårbart?

– Filosofen Heidegger skriver om hur man som människa är stämd på ett visst sätt, som ett piano i en viss tonart. Det uttrycks i vad som för dig framträder som viktigt och oviktigt, säger Martin Hägglund när vi sitter framför ett fat av hembakade kakor som föräldrarna ställt fram. En klocka tickar och på den vävda duken står en vas med nyponkvistar.

– Jag är så stämd mot de här övertygelserna att de är utgångspunkten. Ända sedan jag var liten har allt som rör relationer och idéer berört mig på ett väldigt intensivt sätt, säger han om två områden som alltid varit svåra att förena. Just nu mer än någonsin.

Martin Hägglund har hittills ägnat nästan all sin tid åt att underbygga den tro som i uppväxten var intuitiv.
Men han har aldrig aktivt tagit avstånd från barndomskyrkan och den ateism han formulerar är långt mer genomgripande och stillsamt kaxig än de flesta försök som gjorts tidigare.
För medan 00-talsdebattörer som Richard Dawkins raljerar över Gud skriver han fram alternativet med ett sakralt och visionärt språk som brukat tillhöra religionen. Medan de avfärdar och kritiserar tron så införlivar han den i en egen livsåskådning. I sin bok argumenterar han för att de andliga uttrycken blir mer sanna och relevanta om de förstås som sekulära.
Människors evighetslängtan speglar egentligen en önskan om att förlänga och fördjupa det här livet.
Kyrkornas gemenskap kring det bröd och vin som sägs vara Kristi kropp och blod bör ses som ett sätt att heliggöra vårt beroende av varandra.
Och korsfästelsen är central genom att den erkänner det gudom-

liga som dödligt och fullt ut mänskligt.
Martin Hägglunds sekulära andlighet vänder sig också emot de ateister som likt filosofen Jean-Paul Sartre och sociologen Max Weber sett ett tomt universum som mörkt och avförtrollat.
Men just för att Gud inte attackeras öppet har Martin Hägglund svårt att förstå kritiken han mött från troende som hävdar att hans förståelse för religion är svartvit. Att den inte svarar mot teologin eller människors levda erfarenhet. Att en relation till evigheten inte förtar delaktigheten i tiden här och nu. Att de tvärtom fördjupar varandra.
– Det mest förvånande är att jag anses dela upp religiösa och sekulära människor i två grupper, säger Martin Hägglund.
– I min svenska omarbetning har jag därför gjort det ännu tydligare att den sekulära tron är något vi har gemensamt. Kierkegaard skiljer på levande och död tro. Den döda tron är den som inte visar sig i dina handlingar. Många religiösa har en bekännelse som går ut på att det högsta goda finns bortom det ändliga livet och dessutom inte är bräckligt. Men deras

levande tro – och deras agerande – handlar om vår sociala tillvaro här på jorden. Så i praktiken delar vi alla en sekulär tro, säger Martin Hägglund om en försoningsgest som inte kommer avhjälpa kritiken.
Men som säger något om de egna kraven på konsekvens.
Allt han uttrycker som filosof måste han kunna svara för i sitt privatliv, och det blir tydligt så fort vi får kontakt. Det är sommar och han skriver dag som natt på omarbetningen.
Han säger att den nya versionen kommer förkroppsliga nuet snarare än var tänkandet befann sig för två år sedan.
– Det vore väldigt visset att resa till Sverige och behöva prata om något gammalt.
Som professor är Martin Hägglund känd för att aldrig hålla samma lektion mer än en gång. Han skriver ständigt om materialet utifrån studenternas frågor och sina egna omläsningar av kurslitteraturen. Vårt intervjusamtal från New York skjuts fram gång på gång. Men när det väl äger rum har han avsatt tre timmar. Och föreslår sedan att vi ska prata igen. Och igen. Han har ägnat natten åt

att utveckla sin filosofi kring en av frågorna som ställdes. När jag visar intresse för hans tidigare utgivning ser han till att böckerna postas hem till mig av olika släktingar.
Samtidigt tar Martin Hägglunds arbete allt mer tid. Visionen växer och bokens deadline pushas. Han väljer att fortsätta dra ner på sömnen och beskriver tillståndet som extatiskt. Som ett uttryck för sin andliga frihet.
Jag har alltid varit fascinerad av tro. Inte den billiga varianten av affirmationer och självupptagenhet utan den kraft som uppstår i kontakten med något som är större än det egna jaget.
I våra samtal och mejlväxlingar tänker jag ofta att jag aldrig mött en mer troende människa och jag undrar om han någonsin tvivlar.
○ ○ ○
När Martin Hägglund upptäckte filosofin på högstadiet blev det hans sätt att bearbeta livet – och sina första kärleksförhållanden.
– Jag skakades i grunden av hur en hel tillvaro kunde lysa upp och sedan slockna. Att den öppnades av en annan människa, och sedan upphörde. Och på ett sätt är det

kanske banala saker men för mig var det väldigt stora upplevelser, säger Martin Hägglund, som publicerade sina första akademiska artiklar på gymnasiet.
Han beskriver sig som ”totalt oironisk” och jag slås flera gånger av en person som på ett ovanligt sätt tycks ha bevarat sig själv.
Som i sorgen över sin farfar fortfarande uttrycker en pojkes förtvivlan. Som med självförtroendet hos en viss sorts tonåring formulerar de eviga frågorna och tar sig an litteraturens klassiker i förvissningen om att kunna se något helt nytt.
Martin Hägglunds inre övertygelse har gjort honom intresserad av tro.
– Jag vill gärna hitta ett språk för de krafterna. Som samtidigt gör rättvisa åt att de är beroende av en social kontext och inte kommer ur relationen till något outsägligt mystiskt. Det blir särskilt viktigt att vidgå om man som jag kan framstå som en hyperindividualist. Oavsett inre driv så kan du inte bära livet på egen hand.
Martin Hägglund beskriver att han formats av hur föräldrarna gav honom kärlek och ett stort eget utrymme.

– Även om de själva är annorlunda stämda och ofta inte alls förstod varifrån mina passioner kom. Så till skillnad från många andra på mina positioner har det aldrig funnits något yttre tryck på att göra en viss typ av karriär eller bli en viss person. Jag fick utvecklas i den riktning som kom ur mig själv.

Många har helt andra uppväxter. Kan alla bli troende?

– Som en del av vår sårbarhet finns många godtyckliga psykologiska faktorer som raserar eller möjliggör olika sorters liv, och som aldrig kan elimineras. Men visionen handlar om att vi ska förstå oss själva och praktisera vår tillvaro på ett sätt som maximerar möjligheten för människor att finna och behålla tron på det egna livets möjligheter.

Hans Lennart Hägglund har ofta brukat fråga sina barn om de kommer ihåg vad de gjorde den här dagen för exakt ett år sedan. Sonen har försökt ta över uppmärksamheten genom att skriva dagbok men pappan har alltid svaret i huvudet. Han vet inte riktigt varför. Han säger att han tycker om att minnas sitt liv. Medan Martin Hägglund beskriver det

som att Hans Lennart ”aktivt sticker ner ett geologiskt verktyg i tidens materia”.
I centrum för hans evangelium finns Karl Ove Knausgård och hans tanke om att fästa blicken. Att om och om igen spänna ögonen i sitt enda liv.
– Om jag återvänder till en plats tänker jag alltid: när var jag här senast? Vad pågick då? Och när jag fått fatt i vem jag var och var jag befann mig fortsätter jag: och vad hände för ytterligare två år sedan?

Minnesarbetet handlar om att fördjupa relationen till sin utmätta tid och är en inomvärldslig bön. Systern Karin Hägglund säger att hennes bror alltid gäckats av förgängligheten.
– Insikten om hur ett ögonblick inte kan kapslas in. Att man kan få syn på något stort först i efterhand – som man missat när det skedde. Han har alltid varit en sådan som slår ut med armarna och påminner sällskapet om den fantastiska utsikten man passerar. Och med tiden har han utvidgat närvaron till att även gälla smärtan.

Det blev tydligt när Karin Hägglunds man Peter fick en livshotande cancerdiagnos.
– Martin brydde sig genuint om mig som syster, men allt det jag upplevde var också i fas med det han arbetade med. Han tyckte tidigt att jag skulle skriva om mina upplevelser. Han uppmuntrade mig att fortsätta trots motståndet, säger hon om anteckningarna som senare blev boken ”Så skilde döden oss åt”.
– Han såg ett värde i att stanna kvar och fullt ut vistas i sorgen och i alla galna och fula tankar den rymmer. Att inte gå miste om erfarenheten.

Varför?

– Om man snabbt försöker ta sig förbi smärtan är risken att man inte fullt ut inser vidden av vad man förlorat. Och vilka steg man behöver ta för att gå vidare. Om jag inte vistats så mycket i min förtvivlan hade jag aldrig kunnat se när jag började komma igenom den. Och tillåts inte sorgen är det svårt att på djupet uppleva de andra känslorna.
I ”Vårt enda liv” skriver Martin Hägglund att ett av bokens mål är att skapa tröst inför döden. Att ut-

veckla sekulära ritualer och ett språk som gör rättvisa åt förlusten som oåterkallelig.

○ ○ ○

När vi ses på Höga kusten har Martin Hägglunds svenska förlag just meddelat att de ger ut hans debut ”Kronofobi” på nytt. Han påbörjade den efter gymnasiet och arbetade med manuset i fem år och under stor isolering. Han vände sig emot den mystik som ofta dominerade i tolkningarna av modernistisk poesi. Han ville visa att författare som Gunnar Björling och Katarina Frostenson snarare har förgängligheten som sitt bärande tema.

Men ”Kronofobi” fick ett svalt mottagande. Särskilt i relation till det stora genomslaget för hans efterföljande böcker på engelska. I dem tolkade han Jacques Derrida – och författare som Marcel Proust, Virginia Woolf och Vladimir Nabokov – med en blick som känns igen från barndomen och debutboken.

– USA har inte ett hierarkiskt tänkande om att man måste nå en viss nivå på karriärstegen innan man får ta sig an vissa saker. Och så älskar man genuint nya idéer.

När jag skrev min första bok på engelska var det de äldre generationerna som ville ordna konferenser runt mitt tänkande: de som egentligen skulle kunna känna sig hotade.

Vad skapar den sortens tro?

– I den amerikanska universitetsvärlden finns en stor infrastruktur av förlag och konferenser som gör det lättare att känna sig som en del av ett samtal, en gemensam utforskning.

Är inte ett av svaren individualismen och den amerikanska drömmen?

– Absolut, och den har präglat boken. Min kritik av det politiska systemet handlar ju om att ta frihetstanken på allvar. Det är knappast orelaterat till att jag lever i den amerikanska paradoxen. I ett samhälle som eroderar de flesta människors livsmöjligheter. Samtidigt som det finns fickor och undantag där man lyckas förvalta en liberalism som är existentiellt frigörande. I en sådan har jag länge befunnit mig. Och det har gjort intryck på mig, säger Martin Hägglund som till skillnad från en mer nostalgisk vänster inte sörjer några svunna epoker.

I kapitalismen ser han ett historiskt framsteg som hänger ihop med den egna livsresan. Med överskridandet av släktträdet vid Bottenviken. Men också en ideologi som är oförmögen att förverkliga sina frihetslöften.
När Martin Hägglund i stället lanserar en version av ”demokratisk socialism” är hans argument precis som inför religionen både strukturella och existentiella.
Om vi inser vikten av vårt enda liv måste måttet på värde vara tid snarare än ekonomisk tillväxt.
Martin Hägglunds vision stödjer sig på Karl Marx och han har blivit central för en amerikansk vänsterrörelse som är ovanligt radikal. Som tappat tron på själva samhällssystemet och söker nya svar på de mest grundläggande frågorna.
De utgör också en generation där allt färre är religiösa.
I USA har sekulariseringen ökat under de senaste decennierna och för många har politiken börjat överta religionens roll som identitetsskapare. Olika samhällsförändringar har blivit den kamp till vilken man knyter sina yttersta förhoppningar.

USA är i dag ett polariserat land. Finns det någon fara i att göra en politisk vision alltför existentiell?

– Att motståndare demoniseras är såklart en risk. Men att jag kritiserar kapitalismen inifrån borde kunna tala till folk på alla delar av det politiska spektrumet. Det öppnar upp för ett samtal: Har den frihet du tror på verkligen möjlighet att förverkligas i vårt nuvarande samhälle? Om man är medveten om att kapitalismens inre motsägelse alienerar både en själv och ens meningsmotståndare så kan politiken bli en existentiell fråga utan att polarisera.

Martin Hägglund betonar också att man aldrig blint kan hänge sig åt en sekulär tro.

– I stället är den något som ständigt måste rättfärdigas på nytt i praktiken. Som måste ha en inbyggd självkritik. Men jag vänder mig samtidigt emot ett religionsförsvar som går ut på att mänskliga passioner behöver svalkas. Att vi till naturen är fanatiska och att den sidan av oss gärna får avlastas i kyrkan. Så att den hålls borta från politiken. Det är ett omyndigt sätt att tänka på oss själva. I stäl-

let borde vi ställa oss frågor om hur vi kan bli mer ansvarsfulla i våra passioner. Hur kan vi gemensamt förvalta vår bräcklighet?

Kan inte tanken om vårt enda liv lika gärna leda till nihilism och Donald Trump? Just för att individer är stämda på så olika sätt.

– Jag argumenterar aldrig för att insikten om ändlighet skulle vara tillräcklig, säger Martin Hägglund – och lyfter fram att en viktig utgångspunkt i hans tänkande är tron på människans formbarhet:

– Jag anser inte att vi föds som blanka papper. Det finns alltid biologiska, kulturella och materiella villkor för vår existens. Men det som framför allt utmärker oss som art är vår förmåga att förändra våra livsomständigheter – och därmed oss själva. Vi formas socialt och historiskt. Så insikten om att våra liv är ändliga säkerställer i sig ingenting. Och just därför är det så avgörande hur vi organiserar våra liv tillsammans.

I Sverige har hans politiska tänkande inte fått samma fäste.

– Men jag får många mejl från människor som upplever att deras livsåskådning levandegörs och fördjupas. Att vi är sekulariserade

betyder inte att frågorna har tagits på allvar.

○ ○ ○

I Martin Hägglunds livsåskådning blir själva tron särskilt viktig. I religiösa traditioner antas Gud eller evigheten existera oavsett hur mycket individen tvivlar. Medan föremålet för en sekulär tro behöver bäras upp av utövaren.Martin Hägglund säger att den sårbarheten är en drivkraft i hans arbete.

– Min tro måste ju praktiseras och den finns inte bortom själva verksamheten. Men hittills har jag aldrig tvivlat på det större projektet och jag har alltid upplevt mig vara inbegripen i något meningsfullt.

– Ändå kan jag aldrig ta tron för given. Jag bär på en levande medvetenhet om vad det skulle innebära om den förlorade sitt grepp om mig. Jag vet att det existentiella sammanbrottet är en risk. Och jag tvivlar ofta på min förmåga att leva upp till de egna filosofiska kraven.

Martin Hägglunds nära vän Niklas Brismar Pålsson – som fått ”Vårt enda liv” dedikerad till sig – menar att det är därför han plötsligt kan tystna i ett samtal.

– Han är allergisk mot jargong och mot att falla tillbaka på ett manus. När han avbryter sig själv är det för att han inser att han har tagit en genväg. Det är ett väldigt krävande sätt att leva. Men han har nog aldrig upplevt sig ha några alternativ.

Inför relationer kan Martin Hägglund däremot känna ett mer grundläggande tvivel. Om varje timme räknas väger de livsförändrande besluten tungt. I läsningen av Knausgård förbluffades han över hur obekymrat norrmannen skaffade barn, och han ser att skillnaden mellan dem är tro.

– Jag har börjat känna en oro inför att aldrig få uppleva föräldraskapet. Men jag inser att en ännu större rädsla vore att det skulle ske med fel person. Eller att jag inte skulle ha kommit tillräckligt långt med mig själv. Att jag existentiellt skulle befinna mig vid en plats där jag inte fullt ut kan prioritera ett barn.

– Ett viktigt argument i min bok är att din tro visar sig i ditt agerande. Och min praktik vittnar om att min största passion är arbetet som upptar mig just nu.

I vilka lägen skulle du kunna tvivla på det större projektet?

– Om jag förlorade min kontext och om villkoren för att syssla med filosofi blev för deprimerande. Att behålla tron på något är väldigt svårt om det inte också finns andra människor som bryr sig. Meningsfullheten beror på att någon tar emot och ger tillbaka. Steget skulle vara kort till en grundförtvivlan.

Många religiösa har vittnat om att tron gett dem styrka att stå emot sådant. Gud är med dem oavsett om allt annat sviker.

– Jag tolkar en sådan förtröstan som ett uttryck för en längtan efter en värdig social tillvaro. Vår uppgift är att bygga en värld där du kan känna tillit genom att de samhälleliga relationerna är sådana att det finns någon som fångar dig när du faller.

I boken skriver du att människovärdet och därmed du själv ”vilar på andra som erkänner mig, liksom min egen förmåga att erkänna mig själv”. Men vad händer om varken individen eller omgivningen kan eller orkar tro?

– Att vara beroende av andra är svårt och ångestskapande. Men det är också källan till mening, och att frigöras från de villkoren är inte ett liv utan en form av

upphörande. I stället borde vi individuellt och socialt bygga andra sätt att leva med vår sårbarhet, säger Martin Hägglund och det här är ett av de tillfällen då han tystnar.
Han återkommer dagen därpå. Han berättar att en närstående länge brottats med depressioner och han vill få möjligheten att formulera ett bättre svar.
– Vi kommer alltid att kunna tappa fotfästet men vilka resurser vi har för att hantera de erfarenheterna kan inte reduceras till det privata. Djupast sett är det en fråga om vårt samhälle – om hur vi och våra institutioner förverkligar idén om att varje individ är ett ändamål i sig. Även om du och din omgivning skulle vackla i tron på ditt liv så kan vi som samhälle bära upp övertygelsen om dess absoluta värde.
I den svenska omarbetningen av ”Vårt enda liv” tar Martin Hägglund ett sista steg i sin sekulära läsning av religionen. Han använder sig av begreppet ”det gudomliga” och säger att betydelsen blir särskilt tydlig i den här frågan.
– Med en sekulär tro erkänner vi att livets värde är någonting som

vi upprätthåller gemensamt. Vi bejakar att det högsta goda inte finns *bortom* oss. Att kärlek och ansvar bara kan leva *genom* oss. Det är det som är det gudomliga och det är därför allting står på spel i det mellanmänskliga.

Matilda Voss Gustavsson
matilda.gustavsson@dn.se

Martin
Hägglund

Föddes 1976 och växte upp i Järfälla utanför Stockholm. Somrarna tillbringades vid Höga kusten.

I dag bor han på Manhattan i New York och innehar en livstidsprofessur i litteraturvetenskap och humaniora vid Yaleuniversitetet i New Haven, Connecticut.

Utgivning
Martin Hägglund debuterade 2002 med ”Kronofobi: Essäer om tid och ändlighet”.
I sin nästa bok ”Radical atheism: - Derrida and the time of life” (2008) tolkades filosofen Derrida och Martin Hägglund såg ett tänkande som sätter livets ändlighet och oberäknelighet i centrum.

Den följdes av ”Dying for time: Proust, Woolf, Nabokov” (2012) där han argumenterar för att modernisternas vilja att fånga de förhöjda livsögonblicken inte bör tolkas som en längtan efter transcendens. Snarare ligger extasen i det flyktiga.
”This life: secular faith and spiritual freedom” från 2019 ges nu ut i en svensk omarbetning med titeln ”Vårt enda liv: Sekulär tro och andlig frihet ” (Volante).

Peter Wolodarski: Därför bjöd jag in Greta Thunberg som chefredaktör.

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Under våren ställde världens medier om blixtsnabbt och satte ljuset på coronapandemin. Varför lyckas vi inte skildra klimatkrisen med samma intresse?

Jag kan villigt erkänna att klimatet inte fanns högt i mitt medvetande år 2013 när jag började som

chefredaktör på DN. Frågan är om jag över huvud taget tänkte särskilt mycket på ämnet.
Intellektuellt var jag övertygad om klimatförändringen, att det rådde en vetenskaplig konsensus om saken.
Men det fanns så mycket annat som fångade mitt intresse: det nya politiska landskapet, de växande klyftorna, högernationalismen.
Så här är det för de flesta, skulle jag tro. Det är svårt att uppbåda engagemang och intresse för alltför många saker samtidigt. Hjärnan har både ett enastående djup men också ett kortsiktigt fokus. Vi orkar inte zooma in på allt här och nu.
På senare år har jag flera gånger förbannat mig själv för att jag inte tidigare tog klimatet på större allvar. Professionellt fanns alla skäl att göra det. Signalerna från vetenskapssamhället har länge varit entydiga. Klimatförändringen är inte bara på riktigt, den undergräver på ett genomgripande sätt livsbetingelserna på jorden. Fortsätter utvecklingen som nu blir konsekvenserna dramatiska inte bara för oss själva utan framför allt för våra barn och barnbarn.

Alan Rusbridger var i 20 år chefredaktör på brittiska The Guardian. Han har förmodligen gjort mer än de flesta publicister i världen för att ge klimatet sin rättmätiga plats i medierapporteringen. När han reflekterat över varför stora seriösa medier världen över inte behandlat den globala uppvärmningen som en ödesfråga, ger han några tänkvärda svar.

Faktum är att det finns tidningar vars ägare och ledningar valt att misstro och smutskasta vetenskapen – framför allt gäller detta Rupert Murdochs imperium, med Fox News som det mest destruktiva exemplet.

Men de flesta etablerade medier ägnar sig inte åt sådant. De är välmenande men misslyckas ändå att fånga vidden av krisen.

Varför? Här ger Rusbridger en mix av möjliga förklaringar:

För det första: strävan efter opartiskhet framkallar en oro att uppfattas som alltför alarmistisk, vilket riskerar att leda till falsk balans när publicerad vetenskap tillåts vägas upp av klimatskeptiker.

För det andra: nyhetslogiken drivs av det omedelbara, det dramatis-

ka. Klimatkrisen leder till genomgripande effekter på lång sikt.
Klickar inte tillräckligt många läsare på artiklar om upphettningens konsekvenser, är dessutom risken uppenbar att medier väljer något som säljer bättre.
Det ligger förmodligen något i alla dessa förklaringar. Samtidigt såg vi efter den rekordvarma sommaren 2018 hur intresset för klimatet tog fart. Det var efter den perioden som Greta Thunberg drog igång sin historiska kampanj, som snabbt blev global och unik i sitt slag. Hon hade ett rakt och tydligt budskap: ”Stå upp bakom forskningen”, uppmanade hon vuxenvärlden.
Det borde vara ett okontroversiellt förslag, men som vi sett kan även en sådan maning uppfattas som politisk och partisk.
Greta Thunberg har riktat mycket kritik mot medierapporteringen. Inte heller DN fick några rosor när vi tidigare i höst bjöd in Greta Thunberg till tidningen för att föreläsa.
I grunden handlar kritiken om att vi inte behandlar den globala uppvärmningen som en kris. Det är också en vanlig synpunkt som jag på senare år fått från många

DN-läsare – kanske den mest förekommande invändningen av alla.
Tänk den pågående pandemin. På rekordtid har världens medier ställt om och rapporterat utförligt om virus, smittspridning och vaccin. Vi har under ett halvår bekantat oss med begrepp som de flesta av oss hade ytterst vaga föreställningar om tidigare: flockimmunitet, R-värden, antikroppar.
Om medierna lyckas penetrera ett vetenskapligt område så här djupt, och föra ihop de hälsomässiga konsekvenserna med samhällsutvecklingen i stort, varför kan inte något motsvarande ske med klimatet?
Greta Thunberg ställde den frågan till oss som arbetar på DN. Jag hade för egen del inget bra svar på varför vi inte lyckats med en motsvarande redaktionell mobilisering.
Efter Greta Thunbergs besök hos oss kom en medarbetare med förslaget att låta henne under en dag få gästa DN som chefredaktör.
Hon är världens mest kända röst i ämnet. Hon är kritisk till hur medierna skött sig. Bland unga människor är engagemanget i klimatfrågan urstarkt, och Greta en fö-

rebild. Varför inte ge henne chansen att vid ett tillfälle få påverka hur journalistiken skulle kunna se ut? Hon har samlat på sig unika erfarenheter och kunskaper.
Jag tyckte att det var en journalistiskt alltför intressant idé för att inte ställa frågan till Greta Thunberg, och till vår glädje tackade hon ja. Hon kommer tillsammans med en grupp DN-redaktörer att arbeta fram en specialtidning i början av december. Sedvanliga journalistiska principer och rutiner kommer att vägleda arbetet, och jag själv kommer att kvarstå som ansvarig utgivare. Men det blir en annorlunda tidning än vanligt, som enligt Greta Thunbergs önskan ska fokusera väldigt lite på åsikter och väldigt mycket på kunskap och forskning. Och jag både hoppas och tror att slutresultatet kan väcka stort intresse och diskussion. Förhoppningsvis lär vi oss något.
Internt på DN hade vi i torsdags ett stort möte om projektet för alla medarbetare, där även gott om kritiska frågor ställdes. Hur säkrar vi vårt oberoende? Hur ser vi till att nyhetsrapporteringen inte styrs av åsikter? Hur granskar vi Greta Thunberg som makthavare?

Det är precis så här det måste fungera i en journalistisk organisation: ifrågasättandet är livsluften. Respekten för det professionella hantverket och etiken måste alltid gå först. Där finns ingen kompromissmån.
Innan vi beslutade att dra igång projektet, frågade jag Alan Rusbridger om han utifrån sina erfarenheter på The Guardian tyckte att detta initiativ var en god idé. Han gillade förslaget mycket, eftersom det avviker från det normala och får oss att haja till, men påpekade att det inte kommer att vara okontroversiellt. Det är provokativt att göra saker annorlunda, att ta hjälp utifrån, att säga att man inte nöjd med vad som gjorts hittills.
Men det är samtidigt värt riskerna, eftersom klimatet behöver uppvärderas medialt. Vi kan inte fortsätta att behandla denna kris som en specialfråga bland tio andra.
Dagens Nyheter kommer att avsätta mer resurser framöver för att försöka ge kunskapen på området bättre journalistisk rättvisa. Vi kommer också att ytterligare skärpa våra annonsrutiner.

Återkom gärna om några månader och säg om förändringen går åt rätt håll.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se

Trump vädjar till förortens kvinnor: Snäll-la, gilla mig!

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

**Presidentvalet i USA står mellan två män.
Men kvinnorna kan avgöra det.
DN:s Karin Eriksson och Eva Tedesjö skildrar slaget om förortsväljarna i Minneapolis – den**

gamla svenskstaden som blivit Trumps skräckexempel.

Kan en uggla snurra huvudet ett helt varv? Nej, lyder beskedet i Wargo nature center i förorten Anoka, norr om tvillingstäderna Minneapolis och Saint Paul.

Äntligen raka svar i en tid av förvirring.

Maggie Hess njuter av friden med dottern Valerie och svärföräldrarna Jerry och Carol Hess. Särskilt skönt är det att slippa all uppståndelse runt presidentvalet. Hon kan inte välja mellan kandidaterna Donald Trump och Joe Biden.

– Jag gillar inte någon av dem, säger hon.

Förr i tiden var det enklare. Då lade hon sin röst på Republikanerna. Sedan kom Donald Trump.

– Jag hade svårt att förstå att han kunde bli presidentkandidat. Han går alldeles för långt. Han är så brutal, och jag gillar inte alls hur han beter sig mot kvinnor, säger hon.

○ ○ ○

”Förortskvinnor, kan ni vara så snälla och gilla mig? Snälla, snälla. Jag har räddat era förbannade bostadsområden, okej?”, sa Do-

nald Trump i Pennsylvania i förra veckan.
Vad är det egentligen som han vill få fram?
När amerikaner talar om *suburbia,* förorterna, syftar de inte på utsatta bostadsområden i storstädernas utkanter utan snarare de vidsträckta villastäder som omger stadskärnorna.
Det är där som pendelrörelsen i amerikansk politik pågår: Demokraterna dominerar mer och mer i storstäderna och på kusterna. Republikanerna har sin bas bland väljarna på landsbygden och i inlandet. Men förortsborna kan vinnas eller förloras. De utgör marginalväljarna i de viktiga vågmästarstaterna. Och kvinnorna anses spela en särskild roll.
Donald Trump stod som segrare i presidentvalet 2016, efter att ha lyckats säkra stöd av vita kvinnliga väljare. Men han förlorade slaget om delstaten Minnesota med små marginaler – för att han inte lyckades övertyga kvinnorna i förorten.
Nu sviktar stödet.
Det är därför som Trumps offensiv under de sista skälvande veckorna av valrörelsen riktas dit.
Han bönar om att bli omtyckt, och

lovar att han ska skydda den amerikanska drömmen i förorten. Han skryter med hur han satte in soldater för att stoppa sommarens demonstrationer mot rasism och polisbrutalitet.
”Var det inte vackert i Minneapolis?”, frågade han publiken vid ett valmöte i Michigan förra söndagen.
Var det vackert, i Minneapolis?
○ ○ ○
Mary Klonoski från Bloomington i södra Minneapolis vandrar med försiktiga steg förbi den stora knutna näven i trä i korsningen mellan Chicago Avenue och 38:e gatan. Dottern Kathy Emershad är på besök från Arizona, och de har bestämt att de vill besöka platsen som kommit att prägla så mycket av USA sommaren och hösten 2020.
– Det är så sorgligt att se, säger hon.
Det var den 25 maj i år som George Floyd, en afroamerikansk arbetslös dörrvakt med stora drömmar och ett kriminellt förflutet, kom för att köpa cigaretter på närbutiken Cup Foods. Han betalade med en 20-dollarssedel som av allt att döma var falsk. Anställ-

da larmade polisen. De fick larma en gång till, under själva polisingripandet på gatan utanför.
I 8 minuter och 46 sekunder tryckte en polisman sitt knä mot George Floyds hals. Den väldige fången kunde inte andas. Men hans sista stund i livet filmades och hans död utlöste demonstrationer mot rasism och polisbrutalitet över hela USA.
Gatan där han dog har ockuperats av aktivister. Just den här dagen ska de fira hans 47-årsdag med tårta, ballonger och sånger. Mary Klonoski känner sig mest av allt betryckt.
– Jag har varit aktiv i medborgarrättsrörelsen sedan 1960, när icke-vita människor inte fick bo i min hemstad i Oregon. Det är nedslående att vi inte har kommit längre. Vi har arbetat så länge, säger hon.
Hon tror ändå att George Floyd har gjort skillnad.
– Han har fått många av oss att bli mer aktiva igen. Vi måste fortsätta med våra fredliga protester. På dagtid. Jag lärde mig redan på 60-talet att om natten kommer fel folk, säger hon.
Det var inte medborgarrörelsen som Trump syftade på, när han

talade om skönheten i Minneapolis. Han beskrev i stället trupperna som satte stopp för protesterna. Upploppen i tvillingstäderna Minneapolis och Saint Paul ledde till den största förstörelsen i USA sedan kravallerna runt fallet Rodney King i Los Angeles 1992. Längs Lake Street som korsar Chicago Avenue finns fortfarande tydliga spår av förödelsen, med många igenbommade fönster och några utbrända ödetomter. Donald Trump väckte upprörda känslor när han hotade med att skicka militär på gatorna. Men hans anhängare säger att det var rätt.

○ ○ ○

Booya! I en vecka har kockarna på krigsveteranorganisationen American Legions i Arcade-Phalan kämpat för att tillreda ett och ett halvt ton av den speciella köttgrytan från Minnesota och Mellanvästern. Efter en halvtimme är alla hinkar med booya sålda. Kunder får vända på parkeringen, och komma tillbaka nästa år. Kvar i veteranernas lokal finns kvinnan som Republikanerna le-

tar efter. Förortsväljaren som inte sviker Donald Trump.
Särskilt inte efter allt som hänt i Minneapolis.
– Det var bra att han visade att han inte tolererade upploppen, säger Patti Egelkraut.
Tillsammans med maken Mike Egelkraut är hon ute på helgutflykt från förorten Forest Lake i norr. De besöker olika storkok med booya nu när det inte blir några höstmarknader under pandemin.
De berättar gärna vad de värdesätter med den sittande presidenten: Att han har satt Amerika först, att han har avstått från att starta nya krig och stramat åt migrationen. Att han är abortmotståndare. Att ekonomin går bra.
– Håller jag med om allt som presidenten säger? Nej. Efter en del av hans tweets känner man verkligen att åh, var tyst. Men jag tycker att han gör ett bra jobb, säger Patti Egelkraut.
Det betyder inte att hon struntar i vad som hände George Floyd.
– Vi håller med om att det som han utsattes för var fullständigt fel. Men det är något som lagen måste hantera. Inget blir bättre av

att man bränner ned byggnader och skapar förödelse, säger hon.
Maken Mike kan bara instämma:
– Folk förstörde för sig själva, i sina egna kvarter. Sedan hade de ingenstans att handla mat och mediciner, säger han.
Det är lugnare nu, men Patti Egelkraut utesluter inte att det blir en andra våg av upplopp om folk uppfattar att polismännen som var delaktiga i ingripandet mot George Floyd kommer undan rättvisan.
– Jag är också orolig för vad som ska hända om Trump blir omvald. Då kan det bli nya protester, säger hon.

○ ○ ○

Hur kunde det bli så stökigt i de gamla svenskbygderna i *Minnesota nice*, trevliga Minnesota?
Uppemot en halv miljon, eller nästan en tiondel av befolkningen i delstaten, har rötter i Sverige.
Det var här som utvandrarna Karl-Oskar och Kristina satte bo på 1850-talet i Vilhelm Mobergs romansvit om några av de första svenska Amerikafararna. Fast de flesta av de 1,3 miljoner svenskar som emigrerade till USA kom be-

tydligt senare, runt förra sekelskiftet. Många av dem blev inte småbrukare utan arbetare i industrierna i de växande städerna. Författaren och DN-medarbetaren Ola Larsmo har skildrat deras umbäranden i romanen ”Swede Hollow”, som utspelar sig i dalen med samma namn i Saint Paul. Man kan småle åt att svenskarna åkte bort, men försökte hitta hem. Naturen i Minnesota påminner om Skandinavien, med stora lövskogar och tusentals insjöar. Friluftsliv betyder mycket för många, och precis som i Sverige är det ganska kallt. I mitten av oktober singlar blöta snöflingor över tvillingstäderna vid Mississippifloden.

Vi behöver inte leta länge efter kulturella stereotyper. *Minnesota nice* är ett begrepp som används ganska ofta för att fånga stämningarna och attityderna i den här delen av USA. Enligt myten är invånarna artiga, reserverade och lite passivaggressiva. Den norsk-danska författaren Aksel Sandemoses jantelagen sägs ha ett inflytande här, såväl som i Norden. Återhållsamheten syns till och med i trädgårdarna – jämfört med till exempel grannstaten Wiscon-

sin är kampanjskyltarna för olika kandidater ganska få.
Människor håller sig på sin kant.
De har svårt att förstå hur de kunde hamna i centrum för debatten om rasismen i USA.
Minneapolis är ju så trevligt, säger de till oss.
Men det finns förklaringar.

○ ○ ○

Farfars familj kom från Jämtland, farmors föräldrar var värmlänningar. Mormor emigrerade från Småland. Morfar från Halland.

Historikern Kirsten Delegards svenska förfäder har blivit en del av hennes forskningsprojekt.
– De var tjänstefolk och arbetare. De hade bara gått några år i folkskola. Men när de kom till Minneapolis på 20-talet och 30-talet så var de välkomna. Det betyder att de kunde skaffa fast egendom, berättar hon.
När hennes farfar och farmor köpte hus i Minneapolis var köpeavtalet kopplat till en klausul om att de skulle bo i ett område med enbart vita människor – eller som det kallades, människor av ”kaukasisk ras”.

Det var ett fint område, med stora parker och bra skolor. Bostaden lade grunden för familjens framgångar på många sätt.
– Det blev en god vinst när huset såldes på 80-talet. Vi kunde senare använda pengarna för att köpa vårt hus. Så investeringen sträckte sig över generationer, berättar Kirsten Delegard.
Farföräldrarnas avtal var inte ovanligt i Minneapolis. Tvärtom. Genom forskningsprojektet Mapping Prejudice har Kirsten Delegard och hennes kolleger vid universitetet i Minneapolis kunnat spåra tiotusentals liknande överenskommelser i vad som då utgjorde förorter till Minneapolis stad. Därmed blev det nästan omöjligt för svarta människor att äga en bostad.
Det fick stora konsekvenser för deras ekonomi.
– För amerikaner är huset det främsta kapitalet. Det är där som den finansiella tryggheten finns. Om jag vill skicka barnen till college eller blir akut sjuk så tar jag lån på huset eller använder huset som säkerhet. Om du inte har en bra bostad är risken större att du blir sjuk och fattig, säger Kirsten Delegard.

De rasistiska Jim Crow-lagarna i Södern har fått en stor uppmärksamhet. De instiftades från slutet av 1800-talet, efter inbördeskriget, för att upprätthålla segregationen mellan olika etniska grupper.

Under 1900-talet tog medborgarrättsrörelsen upp kaSå här navigerar du i Dagens Nyheter.

Ökad smittspridning medför fler restriktioner i Norden

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Island stänger simhallar, Danmark ökar kraven på att bära munskydd, Finland är på väg med en lag som begränsar antalet personer på barer, Norge

överväger nya begränsningar av folksamlingar och i Sverige minskas antalet besökare på nattklubbar.
DN går igenom läget just nu land för land när coronasmittan tar ny fart i Norden.
Sverige
Uppsala, som den senaste tiden har haft en stor smittspridning, blev tidigare i veckan först i Sverige med att införa skärpta rekommendationer lokalt, bland annat ska man undvika att delta i fester. Örebro, Skåne och Stockholm är i riskzonen för liknande åtgärder.

Samtidigt som smittspridningen ökar i Sverige har de särskilda råden för personer över 70 år slopats. Publiktaket vid evenemang med sittande publik höjs från den 1 november från 50 till 300. På restauranger och kaféer får högst åtta personer sitta vid samma bord. Nattklubbar får ta emot högst 50 personer.
Statsepidemiolog Anders Tegnell har flaggat för ett julfirande utan släktkalas och fortsatt hemarbete i vår. Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson har sagt att vi får räkna med restriktioner i minst ett år till.

Totalt har 110 594 personer bekräftats smittade av covid-19. De senaste dagarna har mer än tusen nya fall tillkommit varje dygn. 5 933 personer har avlidit.

Island

Smittspridningen är betydligt större än tidigare under pandemin och antalet smittade över en tvåveckorsperiod är nu 231 på 100 000 invånare. De senaste dagarna visar dock en lätt nedgång. Särskilt utsatt är Reykjaviksområdet. Trycket på den isländska sjukvården är fortsatt lågt med 18 personer inlagda och tre på intensivvård, elva har avlidit sedan pandemin började.

Under veckan har smittan för första gången tagit sig in på äldrevården på ett sjukhus i Reykjavik. I huvudstadsområdet har myndigheterna stängt alla simhallar – som är en viktig del av islänningarnas vardag – men också en rad andra serviceinrättningar som frisersalonger, massageinstitut och barer. En högsta nivå på 20 personer är satt för offentliga möten. Detta har gjort att konferenser och utbildningar inte kan genomföras och att gymnasieskolorna är stängda – medan grundskolorna

är öppna – sedan den 20 oktober. Teatrar och biografer får ta emot högst 50 besökare. Restauranger måste stänga senast klockan 21. Det råder också en allmän avrådan från att resa till och från Reykjaviksområdet.
– Många trodde att det inte skulle komma en andra våg och har kanske slappnat av, säger Gunnhildur Lily Magnusdottir, docent i statsvetenskap vid Malmö universitet, som följer utvecklingen på Island.

Norge

Smittspridningen ökar i Norge och nästa vecka kommer de nationella restriktionerna att skärpas. Enligt statsminister Erna Solberg är det julfirandet som står på spel.
Sannolikt kommer det att handla om begränsningar av folksamlingar och krav på munskydd i vissa situationer. Smittskyddsdirektören Frode Forland säger till DN att det är viktigt att rikta åtgärderna mot de situationer där den största smittspridningen sker – på privata fester, barer och arbetsplatser.

Norge har haft ett antal större lokala utbrott, som enligt Forland hejdats snabbt tack vare effektiv smittspårning.
Totalt har 17 233 bekräftats smittade. 279 har registrerats som avlidna.

Danmark

Med 859 bekräftat smittade under 24 timmar fortsätter smittspridningen i Danmark att öka. Smittoläget beskrivs som ”bekymmersamt” i 84 av 98 kommuner. Siffrorna är de högsta under hela coronakrisen och har följt en stigande kurva den gångna veckan: 452, 529, 630, 760 och 859. Det totala antalet smittade var på fredagen 38 622 och antalet avlidna till följd av covid-19 var då 697. Av dessa har tre avlidit under det senaste dygnet.
På fredagen införde Danmark krav på munskydd också inomhus och utökade kraven från allmänna transportmedel, kaféer och restauranger till att även gälla butiker, biografer, kulturinstitutioner, sjukhus och skolor där ungdomar utbildas. Ingen alkohol kommer att säljas efter klockan 22.

Färöarna har haft 490 bekräftade fall, men har just nu ingen inlagd på sjukhus och inga dödsfall. Grönland har haft 17 bekräftade fall, men har just nu ingen inlagd på sjukhus och inga dödsfall.

Finland

Finland har sett ett ökande antal bekräftade fall av smittade och på fredagen registrerades ytterligare 219. Antalet som vårdas på sjukhus har också ökat liksom de som får intensivvård. Finlands regering är på väg att ta fram en ny lag som ska ge restauranger, barer och nattklubbar olika restriktioner. Detta kommer att betyda att en restaurang som främst serverar mat kommer att få ta emot 75 procent av sitt maximala antal gäster medan en bar, som serverar alkohol i första hand, får nöja sig med 50 procent.

När det gäller idrottsevenemang får den som anordnar en match ta emot 50 procent av vad arenan rymmer. Arbetsresor mellan Sverige och Finland tillåts. Den som vill turista i Finland förväntas sätta sig i en självvald karantän under 14 dagar.

14 474 personer har bekräftats smittade och 353 personer registrerats avlidna.

Åland har de senaste dagarna haft sju bekräftade covid-19-fall och sammanlagt 28 fall. Den som reser till Åland, som omfattas av gränskontroll, ska under tio dagar hålla sig i karantän.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se
Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Karin Bojs: Hellre 18 blommor på ängen än en skräckväxt i huset

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

För någon vecka sedan publicerade tidningen Expressen en nyhetsartikel som skrämde upp mig rejält. Den handlade om en kvinna, vars hem hade invaderats av växten parkslide.

Krönika

Det är som ett väsen, den är aggressiv och jag tycker den är ond-

skefull, citerades kvinnan i tidningen.
Hennes parkslide hade tagit sig in i huset mellan en golvlist och en vägg via hålet vid elementet.
Själv har jag hållit på i tio års tid med att utrota ett bestånd med parkslide som tidigare aningslösa ägare till trädgården planterade för många år sedan. Metodiskt, en gång i veckan under hela växtsäsongen, har jag hackat bort alla växande skott. Nu, efter tio år, tror jag mig ha vunnit kampen.
Men man kan aldrig vara säker – i värsta fall kanske nya skott dyker upp vid något element inomhus, precis som hos kvinnan i Expressen. Som ett ondskefullt och aggressivt väsen ...
Parkslide är, vid sidan av bland annat blomsterlupin, vresros och mördarsniglar, en av de arter som Naturvårdsverket rekommenderar att vi begränsar spridningen av.
Dock finns inga lagstadgade skyldigheter än, som det finns för till exempel jättebalsamin och jätteloka – båda uppsatta på EU:s lista över invasiva arter.
De invasiva arterna är ett av de värsta hot som finns mot biologisk mångfald, och aningslösa träd-

gårdsägare är en stor del av problemet.
(Att växtmiljöer försvinner till följd av jordbruk, skogsbruk och byggprojekt är fortfarande den tyngsta faktorn, och även klimatförändringar börjar skönjas som orsak till att arter dör ut från områden i Sverige.)
Desto mer upplyftande att läsa om hur 5 000 skolelever i västra Sverige får lära sig att sköta en blomsteräng.
Svensk Botanisk Tidskrift rapporterar i sitt senaste nummer om projektet, som kallas ”Så vilda!”. Göteborgs botaniska trädgård och dess skolprogram står som huvudman och forskningsrådet Formas finansierar.
Den mest artrika naturtyp vi har i Sverige är de traditionella slåtterängarna, som har hävdats under årtionden och århundraden i det gamla bondesamhället. Också naturbetesmarker med lagom hårt betestryck blir rika på arter av blommande växter, men även den processen tar många år.
Blomsterängen i projektet ”Så vilda!” är något av en snabbare genväg.
Forskarna och pedagogerna från Göteborgs botaniska trädgård har

tagit fram en fröblandning med 18 arter som eleverna får lära sig så på lämplig mark.
Några ettåriga arter blommar redan första året: åkerogräsen kornvallmo, klätt, blåklint och åkerkulla.
De övriga arterna är fleråriga och tar lite längre tid på sig. De är flockfibbla, getväppling, kråkvicker, kungsmynta, käringtand, myskmalva, prästkrage, rödkämpar, röllika, stor blåklocka, väddklint, åkervädd och ängsvädd.
Tanken är att skoleleverna ska läsa på och lära sig om de olika blommorna, till exempel vilka insekter de drar till sig.
Även ett gräs ingår i blandningen – darrgräs, som är en karaktärsväxt för traditionella slåtterängar.
Eventuellt tillkommer en grässort nästa år, och ytterligare ett par blomsterarter, såsom gullviva.
Helst vill forskarna att skolorna odlar fröblandningen på mager mark, och först gräver bort grässvålen så att inte gräset tar över.
Om det bara finns mer näringsrik mark att tillgå uppmuntras skolorna att blanda in lite sand.
I några fall består skolgårdarna bara av asfalt. Då har eleverna sått

sina fröer i pallkragar fyllda med inköpt ängsjord.
Det går alltså att bygga upp en äng och låta 18 arter blomstra, även om man bara har ett stycke asfalterad skolgård att utgå från.
Att 5 000 barn får den insikten, känns mer uppbyggligt att läsa om än den otäcka skräckhistorien om parksliden som tog sig in i huset.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se

Därför stöder vetenskapliga tidskrifter Joe Biden i valet

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

För första gången någonsin har flera av världens ledande vetenskapliga tidskrifter valt att öppet stödja en presidentkandidat. ”Donald Trump attackerar vetenskapen”, skriver de. ”Joe

Biden är det enda möjliga alternativet i det amerikanska valet.”

”Fakta och vetenskap visar att Donald Trump allvarligt har skadat USA och det amerikanska folket – eftersom han förnekar fakta och vetenskap”, skriver Scientific American i en ledare den 1 oktober.

Aldrig tidigare under sin 175-åriga historia har den ansedda populärvetenskapliga tidskriften tagit ställning för en presidentkandidat. ”I år är vi tvungna att göra det. Vi tar inte lätt på det”, skriver tidningen. De lyfter fram de förödande konsekvenserna av Donald Trumps ”oärliga och inkompetenta” hantering av coronapandemin, och hur han har attackerat miljöskydd, sjukvård, forskare och offentliga vetenskapliga institutioner som arbetar för att förbereda USA för de största utmaningar landet står inför. ”Det är dags att få bort Trump och välja Biden, som har en historia av att lyssna på fakta och vägledas av vetenskap”, sammanfattar tidningen sin ståndpunkt.

Under ett kampanjmöte i Carson City förra söndagen hånade Donald Trump själv Joe Biden för att han ”lyssnar på forskarna”. ”Om

jag hade lyssnat helt på forskarna skulle vårt land just nu vara i en massiv depression. I stället är vi som en rymdraket”, sa presidenten. Samtidigt har flera av världens mest ansedda vetenskapliga tidskrifter de senaste veckorna gått ut och öppet visat sitt stöd för Joe Biden inför presidentvalet den 3 november. Något liknande har aldrig skett tidigare.

”Vi kan inte stå vid sidan och se på och låta vetenskapen undermineras. Joe Bidens tillit till sanning, bevis, vetenskap och demokrati gör honom till det enda möjliga alternativet i det amerikanska valet”, skriver tidskriften Nature. Redan inför presidentvalet 2016 uttryckte den Londonbaserade tidskriften hopp om att Hillary Clinton skulle vinna. I sin första ledare efter Donald Trumps seger skrev Nature att de var besvikna, men att USA:s demokrati ändå hade utformats för att skydda landet mot extrema överdrifter, med kontrollsystem som gör det svårt för en president att utöva total makt. ”Vi hoppades att detta skulle bidra till att begränsa skadorna som kunde följa av Trumps förakt för bevis och sanning, respektlöshet mot dem han är oense med

och toxiska inställning till kvinnor”, skriver tidskriften nu. ”Hur fel det skulle visa sig att vi hade.”
Nature presenterar en lång rad exempel på hur Donald Trump har undergrävt forskning, och allmänhetens förtroende för vetenskap och vetenskapliga institutioner. Han har lämnat viktiga internationella avtal och organisationer, som Parisavtalet om klimatet, kärnenergiavtalet med Iran, FN:s kultur- och vetenskapsorganisation Unesco och Världshälsoorganisationen WHO, mitt under pandemin. ”Trump hävdar att han sätter ’Amerika först’. Men i sitt svar på pandemin har Trump satt sig själv först, inte Amerika”, skriver tidskriften.
”Ingen modern president har försökt att politisera myndigheter och rensa bort deras vetenskapliga expertis i samma omfattning som denna. Åtgärderna från Trumps regering accelererar klimatförändringarna, utplånar vildmark, förorenar luften och dödar fler vilda djur – och människor”, skriver Nature.
”Kommer cancervården att vara vinnare i det amerikanska valet?” är rubriken på en ledare i tidskriften Lancet Oncology. Ledaren går

igenom hur Donald Trump har politiserat, undergrävt och skurit ned anslagen till myndigheter och vetenskapliga organisationer, och tillsatt olämpliga ledare utan vetenskapliga meriter. ”I denna avgörande valkampanj stöder Lancet Oncology Biden”, skriver tidskriften. ”Han är den enda kandidat som ser vikten av hälso- och sjukvård som en mänsklig rättighet som förstärker samhället, och inte som ännu en affärsmöjlighet som kan göra en liten minoritet rikare.”

Lancet Oncology är en specialutgåva av Lancet, världens mest ansedda medicinska tidskrift jämte New England Journal of Medicine, NEJM. Även NEJM har tagit ställning inför presidentvalet. Under rubriken ”Att dö i ett ledarvakuum” skriver tidskriften att coronakrisen har blivit ett test på ledarskap: ”Här i USA har våra ledare fått underkänt på testet. De har tagit en kris och förvandlat den till en tragedi.”

Till skillnad från de övriga tidskrifterna nämner NEJM varken Donald Trump eller Joe Biden vid namn. Men det är ändå tydligt vilka som avses. ”Vem som helst annars som så hänsynslöst hade slö-

sat bort liv och pengar på detta sätt skulle drabbas av rättsliga konsekvenser”, skriver tidskriften. ”Detta val ger oss makten att skipa rättvisa. Förnuftiga människor kommer säkerligen att ha olika uppfattningar om många av kandidaternas politiska ståndpunkter. Men sanningen är varken liberal eller konservativ. När det gäller att hantera vår tids största kris för folkhälsan har våra nuvarande politiska ledare visat att de är farligt inkompetenta. Vi bör inte stödja dem och möjliggöra tusentals fler dödsfall bland amerikaner genom att låta ledarna behålla sina jobb.”

Tidskriften Science, som ges ut av American Association for the Advancement of Science, AAAS, kan inte ta tydlig politisk ställning eftersom AAAS är en ideell organisation.

– Men vi har gjort allt vi kan göra, säger tidskriftens chefredaktör Holden Thorp.

I ledaren ”Not throwing away our shot” (ungefär: vi slösar inte bort vår ammunition) skriver han om hur de vetenskapliga tidskrifterna faktiskt kan bidra till verklig politisk förändring. Rubriken anspelar på en nyckelmening i Broadway-musikalen ”Hamilton”, som

utspelar sig under en annan avgörande tid i Amerikas historia: den amerikanska revolutionen och USA:s födelse som självständig nation.

– Det är en ödesdiger tid för USA, när vi har en president som aktivt attackerar vetenskap, och som kallar Anthony Fauci och andra experter på folkhälsa för ”alla de där idioterna”. Och som i stället förlitar sig på forskare som är villiga att förvanska sanningen för att få fram idéer som regeringen gillar, men som inte är baserade på data, experiment och vetenskapliga slutsatser, säger Thorp.

Holden Thorp vill använda sin ställning och tala för alla de forskare som känner sig motarbetade eller förolämpade av regeringens politik, eller som inte själva kan uttala sig av rädsla för konsekvenserna.

– Även i denna spända situation vet politikerna om att de behöver vetenskap. De behöver vetenskap för att få fram avancerad medicin, ny teknik och en blomstrande arbetsmarknad. Problemet är bara att många av politikerna vill ha allt det där, men de vill inte veta någonting om de bakomliggande principerna. Och vi har låtit dem

få delarna de gillar, utan att de behöver acceptera hur vi tog oss dit. Så nu är det dags att vi berättar hela historien om hur vetenskap fungerar.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

”Ryssland är väldigt likt väst – vi har bara inte insett det än”

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Ryssar säger sig hata politik. Men Jekaterina Schulmanns föreläsningar om politik på Youtube har hundratusentals följare. Hon är en folkkär statsvetare

som nära på har fått stjärnstatus.

– Allt vi ser i dag i Ryssland – framför allt valresultatet – är onaturligt, en konstruktion. Det är ett resultat av propaganda och tvångsmetoder, säger hon i en intervju med DN:s Anna-Lena Laurén.

Vår intervju med Jekaterina Schulmann skjuts upp två gånger innan den blir av. Det hade jag väntat mig. 42-åriga Schulmann är en av Rysslands mest efterfrågade statsvetare. Hon har tidigare suttit i presidentens människorättsråd. Hennes Youtubekanal har 350 000 följare och hon har ett eget radioprogram på Echo Moskvy vid namn ”Status”. Schulmann är docent på Ryska presidentakademin för nationalekonomi och offentlig förvaltning. En av hennes specialiteter är de folkliga protesträrelserna – som hon öppet säger att Ryssland behöver, trots att hon har en offentlig tjänst. Jekaterina Schulmann sitter inte bara på sin kammare och skriver, utan är en i högsta grad offentlig, rent av folkkär person. Jag har flera ryska vänner som säger sig hata politik, men som trots detta följer Schulmanns

kanal. De älskar hennes kvicksilveraktigt snabba intellekt och vassa sinne för humor.
– Ryssar är inte opolitiska. Vi är tvärtom en uttalat politisk nation. Folk tar varje chans de får att få diskutera politik, säger Jekaterina Schulmann.
Hon har till sist klämt in vår intervju mellan en föreläsning och ett möte. Inför intervjun har hon bett om att vi ska träffas någonstans nära gröna metrolinjen, så att hon raskt ska kunna åka vidare efteråt.
Vi sitter på en restaurang i närheten av Pusjkintorget i centrala Moskva, Jekaterina Schulmann äter en snabb middag bestående av calamare och levererar samtidigt en koncentrerad intervju på femtio minuter om varför Ryssland enligt henne oundvikligen håller på att förändras – och förändras till det bättre.
– Fram till 2017 var de flesta protester som förekom i Ryssland strejker på arbetsplatser. Sedan började de lokala protesterna dyka upp, som kampen mot soptippen i Sjies eller demonstrationerna mot rivningsvågen, officiellt renoveringsplaner, i Moskva. Eller kampen mot ett kyrkbygge på ett

av Jekaterinburgs få grönområden. Och sedan 2019 ser vi allt fler protester som har med val att göra, som fjolårets manifestationer under lokalvalet. De här protesterna blir bara fler, de försvinner ingenstans. Vi kommer att se mer av dem hela tiden. Det finns ett allmänt missnöje som söker sitt utlopp.

Protesterna som pågår i Chabarovsk verkar ha en tydlig politisk agenda? Människorna demonstrerar uttryckligen mot Putin.

– Rädslan för att ta politisk ställning börjar försvinna i Ryssland. Tidigare sade folk ofta att deras protester inte var politiska. Men det finns inga protester som inte är politiska. Nu börjar det här resonemanget, att säga att Putin är bra men de lokala guvernörerna dåliga, falla tillbaka. Det ser man tydligt i sociologiska studier.

Missnöjet, enligt Schulmann, beror på att det system som härskar är onaturligt och konstgjort.

– Allt vi ser i dag i Ryssland – framför allt valresultatet – är onaturligt, en konstruktion. Det är ett resultat av en massa begränsningar, propaganda och tvångsmetoder. Det är mycket dyrt i drift och blir hela tiden svårare att upprätt-

hålla. Om vi avskaffade det skulle vi se en helt annan offentlighet, andra partier, andra politiska ledare. Ryssland är ett land där över hälften av befolkningen har högre utbildning och 75 procent bor i städer. Det är oundvikligt att vi får förändring.

Sociala medier har underlättat det enormt för ryssarna att organisera sig, konstaterar Schulmann.

– Sociala medier är en fantastisk organisatör. Lenin hade dagstidningarna, dagens ryssar har Facebook och Instagram.

I Ryssland är det vanligt att människor säger: ”Jag vill inte ha något med politik att göra.” Ingenting kunde vara mer osant, enligt Jekaterina Schulmann.

– Ryssland är ett land där folk älskar att diskutera och debattera. En parlamentarisk nation som har fråntagits sitt parlament. Det är därför som vilket forum som helst snabbt blir ett politiskt forum hos oss. Live Journal var en dagbok för amerikanska tonåringar, så fort ryssarna upptäckte den blev det en politisk plattform. Facebook är till för kattbilder, men ryssarna gjorde den till ett politiskt forum. Instagram är till för att lägga ut bilder på söta husdjur

och mat, hos oss har den blivit medborgarnas sätt att påverka sina guvernörer.
Schulmann talar om Ryssland som en ”litteraturcentrerad civilisation”. Det talade och skrivna ordet står i centrum. Det leder automatiskt till en fallenhet för att debattera, säger hon.
– Våra författare är nationalhelgon. Vi tillber ordet. Folk kan verkligen tala, de vill ha offentliga samtal, och de är fråntagna arenor där det kan ske. Jag minns 2017 när vi hade offentliga medborgarmöten om renoveringsprojektet i Moskva. Fyra hundra Moskvabor skulle träffa borgmästaren Sergej Sobjanin och hans tjänstemän.
– En efter en klev deltagarna upp på scenen och argumenterade för sin sak. Jag satt och lyssnade och tänkte: Vilket parlament skulle vi inte ha om vi hade fria val! De här medborgarna är fråntagna rätten att välja sina politiska representanter. Därför tittar de på politiska Youtubekanaler i stället.
Schulmann, liksom flera andra ryska statsvetare, kallar dagens regim i Ryssland en hybridregim. En annan term som har myntats är informationsregim – ett auto-

kratiskt system som imiterar demokratiska institutioner, och som vilar mycket mer på propaganda än på rent våld.
– Nittonhundratalets tyrannier var 80 procent våld och 20 procent propaganda. Dagens autokratier är 20 procent våld och 80 procent propaganda. I dag finns väldigt få rena diktaturer kvar i världen, det är nästan bara Kuba och Nordkorea. Afrika håller på att demokratiseras. Kina har sin egen know-how, enpartisystem kombinerat med kapitalism, när det gäller att bygga en autokrati, deras system liknar ingen annans.
– Men i Ryssland har vi en hybridregim som är både instabil och seg. Den har större möjlighet att överleva än rent autokratiska modeller, den kan till exempel släppa in en del av oppositionen i parlamentet. Det är inte som Sovjetunionen, som saknade flexibilitet.
Enligt Schulmann kan Putins hybridregim ändå inte överleva på lång sikt, eftersom den är konstgjord. Att överleva från en dag till en annan är den däremot bra på.
– Regimen anpassar sig. Den försöker hela tiden vinna tid, överleva lite till. ”Jag dör inte i dag utan

i morgon.” Än så länge fungerar det, men på sikt håller det inte. Att vi får en generationsväxling är oundvikligt, säger hon.
Dagens ryska politiska klass är född efter 1950-talet och enligt Schulmann mycket specifik.
– Vi styrs av sovjetiska människor, födda efter 1950. Vår president och våra medlemmar i Säkerhetsrådet, cheferna på de stora tv-kanalerna, statsapparaten – alla är de födda efter kriget och har gått igenom en fullständig politisk indoktrinering. För dem är det normalt att säga en sak och göra något annat, deras syn på moraliska principer står i bjärt kontrast till den yngre generationens.
– När de var unga hade Sovjetunionen rekordmånga aborter och skilsmässor. De har anammat sovjetmaktens specifika moral, medan generationen som kom efter dem inte har varit tvungen att ljuga lika mycket. Dessutom är dagens samhälle mycket mer genomskinligt, det har blivit svårare att tala osanning.
Det här har enligt Jekaterina Schulmann lett till att den yngre ryska generationen, framför allt den som är under 55, helt enkelt

inte förstår sina föräldrar och far- och morföräldrar.
– Klyftan i det ryska samhället går uttryckligen mellan dem som är över 55 och alla yngre. Alla sociologiska undersökningar visar att mellan 40- och 20-åringar är skillnaderna i värderingar inte särskilt stora. Fyrtioåringar och deras barn har en ganska likartad syn på samhället. Det är efter 55 som skillnaderna kommer – i mediekonsumtion, i politiska åsikter, i synen på man och kvinna, på homosexualitet …
Det är inte så enkelt som att den äldre generationen är patriarkal, enligt Schulmann. Stridsfrågan handlar snarare om vad som är rätt och fel.
– Överallt ser vi nu hur den yngre generationen talar om för den äldre vad som är rätt och fel. Debatten liknar den ni har i väst. Förr var det trevligt och normalt att flirta på arbetsplatsen, och det var okej att en chef låg med sin underlydande. Nu är det fel.
– Greta Thunberg uppfostrar vuxna i klimatfrågor. Och så vidare. Den yngre generationen har strängare moraliska normer än den äldre, precis som i Ryssland. Vårt samhälle är i grunden nor-

malt och väldigt likt det västliga. Det är bara det att vi själva inte har insett det än.

Anna-Lena Laurén
anna-lena.lauren@dn.se

Fakta. Jekaterina Schulmann

Född: Den 19 augusti 1978 i Tula. Bakgrund: Schulmann (född Zaslavskaja) är docent i statskunskap vid Ryska presidentakademin för nationalekonomi och offentlig förvaltning. Hon är en av Rysslands mest kända statsvetare, publicist, programvärd på Radio Echo Moskvy och, enligt en undersökning av opinionsinstitutet Levada 2020, en av Rysslands mest inspirerande offentliga personer. Hon har en egen Youtubekanal med 350 000 följare. Schulmann är gift med Nabokov-experten Michail Schulmann och har tre barn.

Biden har gått om Trump i digital annonsering

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Sociala medier spelade en stor roll i Donald Trumps presidentvalskampanj 2016. Och under större delen av valrörelsen har Trump spenderat betydligt mer på digitala annonser än rivalen Joe Biden. Under hösten har dock detta förändrats och Joe Biden har nu gått om Donald Trump, visar DN:s genomgång.

Bara under den senaste veckan har Joe Bidens presidentvalskampanj via hans Facebooksida spenderat över 7,6 miljoner amerikanska dollar, motsvarande 66,5 miljoner svenska kronor, i annonser på plattformen. Det framgår av data från Facebooks så kallade annonsbibliotek, som sammanställer politisk annonsering på Instagram, Facebook Messenger och Facebook. Under samma period har Donald Trump spenderat betydligt mindre summor, motsva-

rande drygt 36 miljoner svenska kronor.
Så har det inte alltid varit. I maj 2019 kunde Fox Business rapportera att Donald Trump under de första månaderna det året spenderat mer pengar på digitala annonser än alla de demokratiska presidentkandidaterna tillsammans. Och så sent som i juli 2020 spenderade Trump-kampanjen mer än tre gånger så mycket pengar på digital annonsering som Biden-kampanjen, enligt Bully Pulpit Interactive, som sammanställer och bevakar politisk annonsering på digitala plattformar. Under september har Joe Biden dock spenderat mer än Donald Trump, både på Facebook och på Google.
Förklaringen till Joe Bidens övertag handlar, föga förvånande, om pengar. Den före detta vicepresidentens kampanj har sedan det stod klart att han skulle bli Demokraternas kandidat lyckats samla in mer pengar än någon annan presidentkandidat hittills. Donald Trump, som länge hade ett stort pengaövertag, har på så sätt sett sig omsprungen av Joe Biden. Under augusti och september samlade Biden-kampanjen och

det demokratiska partiet in 747 miljoner dollar i donationer, jämfört med republikanernas 467. Som Financial Times kunde berätta tidigare i veckan har faktiskt Trump-kampanjens kassa börjat sina, samtidigt som Biden, enligt Politico, gått om Trump även när det gäller tv-annonser.

Joe Biden och Donald Trump är förstås inte ensamma om att annonsera om politiska frågor på Facebook. DN:s genomgång visar att åtminstone 53 255 Facebook-sidor spenderat över 645 miljoner dollar, motsvarande över 5,6 miljarder svenska kronor, på knappt 1,8 miljoner olika annonser – bara under de senaste 90 dagarna.

Allra mest pengar har gått till annonser riktade till invånare i Florida, som beskrivs som en delstat som Trump måste vinna, följt av Kalifornien och vågmästarstaten Pennsylvania. Över 68 miljoner dollar har under de senaste 90 dagarna spenderats på Facebook-annonsering riktad mot Florida, mer än tre dollar per invånare.

Men valet handlar inte enbart om pengar. 2016 var Hillary Clintons kampanjkassa och annonsbudget betydligt större än Trumps, men Donald Trump blev ändå USA:s

president. Och som DN kunde berätta i augusti är Donald Trump fortsatt många gånger större än Joe Biden i sociala medier, både sett till följare och spridningen hans inlägg får.

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Nathan Shachar: Närmandet till Israel är främst ett sätt att vinna favörer från USA

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Jerusalem. Både USA:s president Donald Trump och Israels premiärminister Benjamin Netanyahu beskriver Israels normaliseringsavtal med Sudan som ett ”epokgörande” genombrott. Tre arabstater, Bahrain, Förenade arabemiraten och nu Sudan, har på kort tid i Trumps regi accepterat diplomatiska förbindelser med Israel.

Analys. DN:s korrespondent

Först skall sägas att varken Trump eller Netanyahu är några neutrala bedömare. Bägge har det motigt inrikespolitiskt och är ivriga att kompensera sina väljare med internationella bedrifter. Varje ny arabstat som lockas eller pressas av Trump att försonas med Israel är en fjäder i hans hatt, hoppas han. Saudiarabien, Oman och kanske till och med Qatar ryktas stå på tur. Men hur stor är egentligen den ”historiska” förändringen, och hur stor är Trumps andel i underverket?

Sant är att Mellanöstern genomgått en metamorfos sedan 2010. Redan innan Trump tillträdde 2017 stod det klart att den långlivade arabisk-israeliska konflikten, en av världens verkliga krutdurkar

under kalla kriget, upphört att existera. Mellanöstern-konfliktens kärna är inte längre den judiska statens överlevnadsprognos i kampen mot en bred arabisk, propalestinsk koalition. Dagens konflikt – och här har Trump bidragit konkret – står mellan den västvänliga arabvärlden och Iran. Israel är sedan flera år diskret men aktiv medlem av det anti-iranska arabiska blocket.

Med de flesta av dessa arabstater har Israel länge haft kontakter. Men deras ledare är måna om att det formella närmandet inte skall se ut som en kapitulation och ett svek mot palestinierna, utan som ett led i USA:s nya vision för regionen. Det gäller i synnerhet Sudan och Bahrain, där det folkliga stödet för normaliseringen är svagt. Netanyahu, som just nu bävar för att Trump skall lämna scenen, vet att genombrottet skulle ha kommit förr eller senare också under andra amerikanska ledare. Men han är mer än villig att låta Trump ta äran åt sig om det kan hjälpa honom den 3 november.

Det nya Mellanöstern, där ingen arabisk budget längre lägger några resurser på kampen mot Israel, står i skarp kontrast till situatio-

nen 1948. Då satsade Israel allt på att närma sig regionens icke-arabiska makter: Turkiet, Iran och Etiopien. Turkiet var den första muslimska stat som erkände Israel; Iran var en nära allierad fram till den islamiska revolutionen 1979, liksom Etiopien fram till kejsardömets fall 1977.

Vad har då Trump åstadkommit? Först och främst drog han USA ur JCPA, stormakternas avtal med Iran 2015 om frysning av dess kärnvapenprogram, och återinförde USA:s sanktioner mot Iran. I sin isolering drevs Iran till allt mer aggressiva aktioner mot sina arabiska grannar, sabotage mot sjöfarten i Persiska viken och Röda havet och framför allt fjolårets massiva missilangrepp mot en av Saudiarabiens största oljeanläggningar. Om inte Iran skrämt slag på saudierna hade de knappast givit emiraten och Bahrain klartecken för fred med Israel så snart.

Relationer till Israel har sina fördelar. Emiraten hoppas mycket på turism och industriellt samarbete. Men för arabstater är närmandet till Israel först och främst ett sätt att vinna favörer från USA. Ett exempel är Trumps löfte till emira-

ten att sälja dem ”superflygplanet” F-35, som Israel varit ensamt om i regionen. Ett annat är Vita husets tumskruvar mot Netanyahu för att få honom att överge planerna på en annektering av Jordandalen. Sedan början av 1970-talet har Israel varit USA:s stora kärlek i regionen, men normaliseringen kommer att göra Israel mindre unikt, mindre utsatt och mindre bortskämt.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

President Duda corona-smittad

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Polen. Polens president Andrzej Duda, 48 år, har konstaterats smittad med coronavirus, men uppges må bra. Coronaviruset har den senaste tiden spridits i snabb takt i Polen. Från och med lördag träder ytterligare restriktioner i kraft i landet, bland annat stänger restauranger och barer under två veckor.TT-**Reuters**

Nytt presidentval i januari

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Kirgizistan. Kirgizistans valmyndighet utlyser ett nytt presidentval den 10 januari. Efter det omstridda valet i oktober demonstrerade anhängare till oppositionen och uppmanade myndigheterna att ogiltigförklara valet, vilket gjordes. Oroligheterna ledde därefter till president Sooronbaj Jeenbekovs avgång.

I det efterföljande maktvakuumet har den populistiske politikern Sadyr Japarov trätt in som landets tillförordnade ledare. Han har lovat att agera mot korruption och har utlovat nya parlaments- och presidentval.

TT-AFP

Erdogan: Macron behöver psyktest

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Turkiet. Frankrikes president Emmanuel Macron behöver ett ”psyktest”, säger turkiske kollegan Recep Tayyip Erdogan.

Frankrikes president har de senaste veckorna upprepade gånger gått hårt åt vad han kallar ”islamistisk separatism”. Efter det brutala mordet på historieläraren Samuel Paty, som visade sina elever Muhammedkarikatyrer under en lektion om yttrandefrihet, slog Macron fast att:

– Islamister vill åt vår framtid.

Det turkiska utrikesdepartementet har tidigare varnat för att Macrons uttalanden riskerar att leda till ökad främlingsfientlighet. Nu går även den turkiska presidenten Recep Tayyip Erdogan till angrepp på sin franska kollega.

– Vad kan man säga om ett statsöverhuvud som behandlar miljoner människor från andra trosgrupper så här? Först och främst, ta ett psyktest, säger Erdogan.

I ett ovanligt drag svarar nu Frankrike genom att kalla hem sin ambassadör från Turkiet. ”President Erdogans kommentarer är oacceptabla. Hån och förolämpningar är inte en lämplig väg”, uppger Macrons kansli.
TT-AFP-Reuters

Rekordmånga nya fall i USA

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

USA visar rekordsiffror när det gäller antalet bekräftat smittade under ett dygn i covid-19, med nästan 83 000 nya bekräftade fall.

I USA ökar smittan över hela landet till skillnad från tidigare i pandemin, då ett mindre antal delstater stod för den största smittspridningen.

Antalet som vårdas på sjukhus, 41 485, är också högt, men långt ifrån de siffror som redovisades under våren och sommaren. För drygt 16 000 av de sjuka beskrivs dock tillståndet som ”allvarligt” och i 38 delstater ökade trycket på sjukvården under den gångna veckan.

Hittills har dödsfallen skjutit i höjden först någon eller några veckor efter det att antalet smittade också gjort det. Men redan nu ligger de på över 1 000 avlidna per dygn och fyra delstater, Wisconsin, Kentucky, South Dakota och Oklahoma, har fått se dödstalen öka under den senaste veckan jämfört med veckan före.

I Storbritannien ökade antalet bekräftat smittade med 3 000 till 23 012 på lördagen. 174 personer registrerades samtidigt som avlidna under de senaste 24 timmarna.

Clas Svahn

Åtta barn döda i attack mot skola

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Kamerun. Minst åtta barn miste på lördagen livet i en attack mot en skola i Kumba i den engelsktalande delen av sydvästra Kamerun, uppger FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp. Det finns inga uppgifter om vilka som ligger bakom dådet, men i sydvästra Kamerun pågår en konflikt mellan landets armé och engelskspråkiga separatister, som anser sig diskriminerade av den franskspråkiga majoriteten.

Sedan 2017 har konflikten kostat runt 3 000 liv och tvingat hundratusentals på flykt.

TT-AFP

Skola stänger efter vålds-misstankar

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Danmark. En dansk internatskola på Nordsjälland stänger efter rapporter om våld och sexuella övergrepp mellan barn, rapporterar Danmarks Radio DR .
– Vi tror inte att vi kan återställa det förtroende som behövs för att Havregården ska fungera som en säker plats, säger styrelseordföranden Jonas Fedder Witt.
Beslutet kommer efter att Socialtilsynet konstaterat brister hos skolan i Gilleleje.
Rektorn, som nu är avskedad, ska inte ha informerat styrelsen om problemen. En tidigare rektor uppger dock att hon berättat om situationen för styrelsen två gånger.
TT

Jag röstade på en kille som heter Trump.

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

USA:s president Donald Trump har förtidsröstat i Florida i USA:s presidentval. Hittills har nästan 55 miljoner amerikaner förtidsröstat.

De nya amerikasvenskarna om valet som avgör USA:s framtid

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

USA är den svenska kulturens andra hemland. Inte bara skådespelare bor och arbetar på andra sidan Atlanten, utan också en lång rad av musiker, konstnärer, modeskapare och tv-personligheter. Vad har landet betytt för deras kreativitet?

Och hur ser de på den pågående valrörelsen?

”Konsten har fått en ny uppgift under Trump”

Cajsa von Zeipel

Konstnär, känd för sina jättelika kvinnogestalter i gips. Bor i New York sedan 2013.

Varför flyttade du till USA?

– Jag behövde ny inspiration. Jag längtade efter större bredd vad gäller konstriktningar och perspektiv. New York är en så ikonisk konststad, jag hade planerat att stanna något år men blev kär och flyttade permanent.

Vad har USA betytt för ditt kreativa arbete?

– Jag tror att den plats där kroppen befinner sig påverkar ens arbete och uttryck. Sedan jag flyttade hit har jag bytt material, det monokroma vita gipset har ersatts av silikon och readymades. Det var en naturlig följd av flytten till en kontinent med begränsad konsthistoria. Relationen till klassisk skulptur är inte densamma här. Mitt arbete influeras nu snarare av kommersialismens massproducering.

Hur har ditt arbete förändrats under Trumps mandatperiod?

– Jag tror att mina kärnämnen blivit tydligare. Flera av de värderingar jag såg som allmängiltiga 2016 är inte längre det och därför känns det nödvändigt att vara mer direkt. Trumps nominering av Amy Coney Barrett till Högsta domstolen hotar aborträtten och hbtq-rättigheter, det har gjort de teman jag arbetar med högaktuella. När jag flyttade hit – under Obama – var det politiska läget mer stabilt och konstvärlden lite sömnig. Nu tolkas konsten i högre grad som ett slags kritik eller kommentar till det som händer politiskt. Man kan se det som att konsten har fått en uppgift.

Hur märks den politiska polariseringen inom din bransch och i ditt vardagsliv?

– Politiskt är konstvärlden i New York rätt homogen. Jag är medveten om att jag lever i en bubbla, det märks när man åker ett par timmar utanför stan och ser Trumpskyltarna i trädgårdarna. I min vardag märks polariseringen mest genom att folk engagerar sig politiskt, särskilt under pandemin då det inte varit möjligt för alla att jobba konstnärligt. Flera konstnärer, gallerister och kuratorer som

jag känner har varit aktiva inom BLM-rörelsen.
Hur ser du på din framtid i USA?
– Med en blandning av fascination och rädsla. Ingenting är säkert. Jag tror att vi kommer att stanna i New York, men om Trump vinner så vet jag inte.

”En förändring skulle kunna ge folk hopp”
Göran Lundström
Maskör, arbetat med ”True detective 3” och andra stora Hollywoodproduktioner. Oscarsnominerad för ”Gräns”. Arbetar mycket i USA.

Hur länge har du arbetat med amerikanska produktioner?
– Jag har arbetat med Hollywood-produktioner från och till under hela min karriär, men på plats i USA sedan ett par år tillbaka.
Vad har arbetet i USA betytt för dig?
– Att flygas över för jobb i USA känns ju såklart speciellt eftersom jag inser att jag besitter en kompetens som är eftertraktad. Helt klart har mina uppdrag flyttat upp mig en nivå så att jag nu gör väldigt avancerade sminkningar på internationellt kända A-liste-skå-

despelare, inte enbart på våra svenska stjärnor.
Har din arbetssituation USA förändrats under Trump?
– Filmbranschen är generellt liberal så det känns inte som att den påverkats så mycket av vem som styr. Däremot har man ju dagliga diskussioner med kollegor och skådespelare. Vi filmade ”Coming 2 America” i Atlanta under Ukraina-krisen och nyheterna stod på medan vi sminkade skådespelarna. Då fick man väldigt direkt intryck av polariseringen.
Hur märks den polariseringen inom din bransch?
– Jag tycker det var tydligast vid röstningen på Oscarsgalan. Jag sitter även med i Academy of motion picture arts and sciences och de har just nu beslutat om nya regler för att skapa bättre balans bland filmarbetare vad gäller etnisk bakgrund och kön. Detta borde ha skett mycket tidigare, men att det händer under en president som Trump är ingen slump.
Hur går dina tankar inför valet?
– Det känns som att landet är extremt splittrat och skulle må bra av att få en tydlig enande ledare. Speciellt under pandemin som förstärkt spänningarna ytterliga-

re. En förändring är förhoppningvis det som kan ge folk hopp om framtiden.
Hur ser du på din egen framtid i USA?
– Det är många kollegor och vänner i USA som undrar varför jag inte flyttar dit permanent. Men med tanke på hur landet har utvecklats de senaste fyra åren jämfört med livet i Europa så är det inget som i nuläget känns aktuellt.

”Vi har behövt försvara den akademiska världen”
Martin Hägglund

Filosof och professor i litteraturvetenskap vid Yaleuniversitetet. Aktuell med boken ”Vårt enda liv”. Bor i New York sedan 2002.
Varför flyttade du till USA?
– Jag skulle doktorera i litteraturvetenskap och fick rådet att göra det i USA, eftersom många av de professorer och teoretiker som jag förhöll mig till var verksamma här.
Vad har USA betytt för ditt kreativa arbete?
– En av fördelarna med det amerikanska universitetssystemet är att det är så stort. Uppstår konflikter eller låsningar kring ett

forskningsämne finns ofta möjlighet att fortsätta någon annanstans. Och så värderas fortfarande den humanistiska utbildningen högt i USA. Många av mina bästa studenter på grundnivå kommer inte att hålla på med humaniora i sina framtida karriärer men de prioriterar ändå den typen av bildning.

Hur har ditt arbete förändrats under Trumps mandatperiod?

– Trumpadministrationen har ofta utmålat universiteten som hemvist för radikala krafter och även sagt sig vilja slakta anslagen till NEH (National endowment for the humanities) som finansierar många forskningsprojekt. Det är ett reellt hot som förmodligen kommer att genomföras om Trump blir omvald. Det har gjort att akademiker och forskare enats i en defensiv hållning gentemot honom.

Hur märks den politiska polariseringen inom din bransch och i ditt vardagsliv?

– Att försvara den akademiska världen, och i synnerhet humanioran, mot Trumps attacker är viktigt, men det leder också till att andra viktiga diskussioner skjuts åt sidan. Många av de djupgående

debatter som vi förut hade och som vi borde ha, om till exempel klassfrågor i den högre utbildningen, har försvunnit. När ens fält hotas sluter man leden och viktiga nyanser i andra samtal går förlorade.

Hur ser du på din framtid i USA?

– Jag vill verkligen stanna i USA, av personliga skäl och av yrkesskäl. Och det tror jag att jag kommer att göra, oavsett om Trump blir omvald eller inte. Men ibland känns det onekligen som att man lever under romarrikets sista dagar.

”Just nu ser jag ingen framtid i det här landet”

Peg Parnevik

Artist. Dotter till golfspelaren Jesper Parnevik. Blev känd genom sin medverkan i realityserien ”Parneviks” som följer familjens liv i Florida. Bor i USA sedan 25 år.

Vad har tiden i USA betytt för din musikaliska verksamhet?

– Mitt uttryck och min attityd är väldigt influerad av USA. Jag är glad att jag har båda kulturerna och kan se saker ur ett annat perspektiv, från scenspråk till business och låtskriveri.

Hur har ditt arbete och vardagsliv förändrats under Trumps mandatperiod?
– Mer än tidigare tänker jag på vem jag jobbar och vilka jag associeras med. Jag skulle aldrig kunna arbeta med ett märke eller bolag som stöttar Trump. I mitt privatliv så har jag behövt avbryta vissa relationer på grund av deras politiska åsikter.
I vilken mån intresserar du dig för och följer amerikansk politik?
– Jag är väldigt intresserad och försöka följa alla debatter, läsa artiklar och har ofta diskussioner med mina vänner från både USA och Sverige. I min podd ”Pillowtalk med Peg och Penny” tar vi upp allt ifrån feminism till rasism och klimatet. Politiken i dag är knappast bara en åsikt. Det går inte att inte ta ställning när det kommer till liv och död och grundläggande mänskliga rättigheter.
På vilket sätt tänker du dig att valresultatet kan påverka din bransch och din egen arbetssituation?
– Som ung kvinna i en väldigt mansdominerad bransch så kommer det att påverka min frihet. Metoo ändrade mycket, men

det finns enormt mycket kvar att göra. När en president normaliserar grov sexism och rasism så signalerar det att en hel befolkning kan bete sig likadant. Risken finns även att jag, precis som alla kvinnor, förlorar rätten till våra egna kroppar. Allt ifrån p-piller till abort kan komma att bestämmas av äldre vita män.

Hur ser du på din egen framtid i USA?

– Jag kommer alltid att ha en kärlek till det här landet, det är mitt hemland, men just nu ser jag inte en framtid här. Jag vill absolut åka på amerikanska turnéer och arbeta med andra i branschen, men jag kan inte med gott samvete stödja ett land som går emot allt jag står för. Speciellt när jag tänker på att ha barn här och på deras framtid.

”Det är lite läskigt i USA just nu – alla är arga”

Daniel Ledinsky

Musikproducent och låtskrivare. Bor i Los Angeles och i El Paso, Texas. Bor i USA sedan 2010.

Hur länge har du bott i USA?

– Jag växte upp i Stockholm men flyttade till New York för tio år sedan. Nu bor jag i Los Angeles och på en ranch i Texas.

Vad har tiden i USA betytt för din musikaliska verksamhet?
– Jag blev mer svensk när jag flyttade till USA. Under min uppväxt var jag helt uppslukad av amerikansk musik och kul- tur. Men här har jag skrivit mina första svenska låttexter, jobbat med många svenskar och producerat Kents skiva ”Tigerdrottningen”.
– Så jag har fått en orimligt sentimental kärlek till allt svenskt. Det jag förr tyckte var tråkigt med Sverige uppskattar jag otroligt mycket, speciellt med tanke på hur resten av världen ser ut just nu. Hela sommaren har jag läst Astrid Lindgren och Sture Dahlström.
Hur har din arbetssituation förändrats under Trumps tid i Vita huset?
– Jag fick panik i juni 2016 när jag insåg att Trump skulle vinna. Det var fem månader före valet, jag skrev en låt som heter ”DonaldTrumpMakesMeWannaSmokeCrack”. Atlantic Records, som var min arbetsgivare, var coola nog att ge ut den. Även om jag kanske inte hade rätt att säga något, så kände jag att jag var tvungen.
– Nu tror jag att jag har en mer nyanserad syn på det politiska

klimatet. Om jag ska vara ärlig så är också Demokraterna ganska hemska.
– Det är lite läskigt i USA just nu. Alla är arga, de flesta på goda grunder. Minoriteterna, som snart är majoriteten, behandlas ofta som andra klassens medborgare. Det gäller också fattiga människor, oavsett hudfärg.
Vad har du för tankar om valet?
– Min känsla är att det kommer att gå riktigt illa, haha! Nä, jag vet inte riktigt. Amerika är på många sätt ett magiskt land – här finns både det vackraste och det fulaste. Det är fullt av fantastiska människor och bygger på en idé om allas lika rätt och frihet i grunden. Kanske måste det bli mörkare innan det blir ljusare.

”Med Joe Biden blir det våld och laglöshet”

Anna Anka

Företagare och tidigare deltagare i dokusåpan ”Hollywoodfruar”. Bor i Los Angeles sedan 1994.
Varför flyttade du till USA?
– Jag behövde mer frispråkighet, så jag övergav politisk korrekthet och flyttade till möjligheternas land. Den amerikanska drömmen är möjlig att uppnå och med hårt

arbete, handlingskraft, beslutsamhet och passion kan alla lyckas.
Hur ser du på Trumps tid i Vita huset?
– Små företag som mitt eget är motorn bakom vår ekonomi och den blomstrar på grund av president Trumps politik. Hans skattesänkningar gjorde att Anna Anka Wellness kunde utvecklas och expandera.
I vilken mån intresserar du dig för och följer amerikansk politik?
– Mitt intresse för politik började tidigt och växte i takt med att jag blev äldre och utbildade mig. Politik påverkar nästan alla aspekter av ens liv. Ju mindre bekant du är med allt det som formar och påverkar din miljö, dina barn, ditt område – desto mer mottaglig blir du för tyranni. Det leder till att du snabbt förlorar dina rättigheter.
Hur märker du av den politiska polariseringen?
– Att motsättningarna mellan republikaner och demokrater är större än någonsin visar sig på flera olika sätt, både politiskt och i vardagen. Till exempel har polariseringen mellan de två partiernas anhängare ökat avsevärt. De mest engagerade tycker att det andra

partiets politik är så felriktad att det hotar landets välbefinnande.
– De flesta av mina nära vänner är konservativa som jag, och där jag bor delar de flesta mina politiska åsikter.
Vad har du för tankar om valet?
– Jag hoppas verkligen att Trump får chansen att fortsätta göra *America great again*. Med Donald Trump i Vita huset kommer lag och ordning att råda, med Joe Biden blir det våld och laglöshet.
– Socialismen leder till katastrof. Den ersätter personlig frihet med regeringsmakt på bekostnad av folket. Demokrater och millennials verkar inte ha någon aning om de hemskheter som drabbar massorna i många av de länder där socialismen styr.

”Allt fler har engagerat sig i samhällsdebatten”
Linda Zachrison
Kulturråd på Sveriges ambassad i Washington DC 2015–2020. Bor i dag i Stockholm.
Hur tyckte du att kulturlivet påverkades av Donald Trump?
– Under Barack Obamas administration var de nordiska länderna väldigt omhuldade. Det blev en helt annan situation med Trump.

Samtidigt fick vi en otroligt stark respons från det amerikanska kulturlivet för att vi fortsatte att diskutera komplexa frågor genom de konstnärer vi bjöd in till ambassaden och olika samarbeten över landet.
– Allt fler inom kulturvärlden har engagerat sig också i samhällsdebatten, särskilt de senaste tre åren. Filmstjärnor, stora operasångerskor och klassiska musiker började kalla sig aktivister och det skrivs pjäser om makt och politik.
Vad kan du sakna med det amerikanska kulturlivet?
– Den otroliga viljan, passionen och energin – och den viljan försvann inte med pandemin. Men situationen just nu är katastrofal. Många högt uppsatta personer inom kulturlivet har blivit av med sina jobb eller har fått arbeta vidare utan lön på grund av corona. Det finns ingen hjälp eller krisstöd. En stor del av kulturlivet kommer kanske inte att överleva. Det är ändå en enorm skillnad mot hur det är i Sverige.
Vad tror du kommer att hända de närmaste åren?
– Jag tror att det blir mindre risktaganden, till exempel genom oli-

ka ”covid-klausuler” i alla kontrakt. Det drabbar konstnärer och artister oerhört hårt. Det kan resultera i att det blir färre internationella utbyten och gästspel – i kombination med svårare och dyrare processer kring visum som inresetillstånd.
– Men samtidigt förs en levande och intensiv diskussion om nya - vägar framåt. Man pratar om behovet av ett mer inkluderande och jämlikt kulturliv. Det härögonblicket i historien tvingar oss alla att reflektera – oavsett valutgången.

”Vi som arbetar med kultur har utmålats som fiender”
Mikael Karlsson
Kompositör inom opera, balett och konsertmusik. Bor i New York sedan 2000.
Hur tyckte du att kulturlivet påverkades av Donald Trump?
– Trump ville tidigt ta bort de runt 150 miljoner dollar som varit avsatta för att stödja kulturlivet. Jag tror att det är en lägre procent av hans väljare som tar del av kultur än bland de som röstar på Demokraterna. Vi som arbetar med opera, dans, konserter eller balett har plötsligt utmålats som fiender.

Trump vinner politiska poäng på det.
Hur har kultursektorn förändrats de senaste åren?
– Kulturen har fått mindre plats i medierna – samtidigt har den drabbats av åtstramningar – och många kritiker har exempelvis - försvunnit. Recensionsverksamheten har reducerats till att sätta betyg.
– Många som donerar pengar till kulturen har börjat ta tillbaka sina bidrag. Det finns ju nästan inga statliga bidrag alls i USA. Konsertmusiken, operauppsättningarna och dansföreställningarna lever nästan helt på privata donationer. De har fått kalla fötter under Trump.
Hur ser framtiden ut för kulturlivet tror du?
– Jag tror att det kommer att gå fint för den kommersiella kulturen att återhämta sig så fort turistnäringen gör det. Kommers är kommers, och där det finns - vinstmarginaler att hämta kommer också kapital att återinvesteras.
– Men jag kan tänka mig att många utövare inom smala konstformer kommer att söka sig till

andra branscher – eller till andra länder.

Enkäterna gjorda av:
Hugo Lindkvist, Mohamed Yussuf, Georg Cederskog, Moa Malmqvist, Kajsa Haidl

Björn Wiman: Viljan till makt lever på Trumps massmöten

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

När Richard Wagners ”Nibelungens ring” sattes upp på Kungliga Operan i Stockholm under några ljuvliga vårkvällar 2017 hamnade jag i de trånga bänkraderna bredvid en mycket känd svensk skådespelare. Jag minns uppsättningen väl – men kanske ännu mer det

utdragna läte som skådespelaren gav ifrån sig efter den magnifika slutscenen i operacykelns tredje del, ”Siegfried”. Det var ett slags djupgående bröl på utandningen – en påminnelse om att en konstupplevelse kan vara en kollektiv förlösning i en svettig och fullsatt salong.

I väntan på att bänkraderna ska fyllas igen tröstar jag mig med den briljante amerikanske musikskribenten Alex Ross nya bok ”Wagnerism – Art and politics in the shadow of music”, en veritabel tegelsten som på nästan 800 sidor samlar allt som är värt att veta och lite till om hur den tyske tonsättaren har utövat inflytande på eftervärlden.

Vad har denna lunta för betydelse utanför nördarnas innersta krets? frågar sig kanske någon. Stor, eftersom boken inte så mycket handlar om Wagner som om hur idéer inom kultur och populärkultur har befruktat varandra under de senaste 150 åren. Efter Shakespeare är Wagner förmodligen den konstnär som har gjort störst avtryck i kulturhistorien; Ross visar hur det nästan inte finns en enda aspekt av 1900-talets kultur-

och idéliv som inte på något sätt har påverkats av honom.
Wagners enorma betydelse för Adolf Hitler och nazismen är väl känd – och Alex Ross gör inget för att dölja den. Tvärtom fördjupar han bilden och kompletterar den med en rad inträngande analyser av hur ”wagnerismen” varit med och skapat den moderna världen: Wagner som gayikon, Wagner som feministisk förebild, Wagner som anarkist, Wagner som inspiratör bakom den svarta frihetskampen i USA – i början av 1900-talet skildrar den legendariska medborgarrättsaktivisten och wagnerianen W.E.B. Du Bois den brutala rasdiskrimineringen när han blir utkörd från en konsert med musik ur ”Lohengrin”.
Ett avsnitt av särskilt allmänintresse i Alex Ross bok handlar om Wagners förhållande till filmkonsten. Det var i den nedsläckta operasalongen i Bayreuth, med den kontinuerligt flödande musiken, som idén om biomörkrets suggestion uppstod. Wagner går mycket riktigt som en röd tråd genom filmens historia – från den öppet rasistiska stumfilmen ”The birth of a nation” från 1915 och Leni Riefenstahls ”Viljans triumf” till da-

gens fantasy-, science fiction- och superhjältefilmer. En särskild plats finns förstås reserverad för hur Wagner kommit till komisk användning, bland annat hos bröderna Marx och Charlie Chaplin och i den oförglömliga scenen i Larry Davids tv-serie ”Curb your enthusiasm”, där huvudpersonen hyr en orkester för att framföra ett stycke ur ”Mästersångarna i Nürnberg” nedanför fönstret hos en man som anklagat honom för att vara en ”självhatande jude”. Men filmhistoriens mest berömda Wagnerscen är förstås den i Francis Ford Coppolas ”Apocalypse now”, där ett amerikanskt förband jämnar en vietnamesisk by till marken medan ”Valkyrieritten” dånar ur högtalare på deras stridshelikoptrar. Scenen kan givetvis ses som en gestaltning av våldsbejakande amerikansk hybris, men den har också fått ett eget liv i verkligheten som ett slags militär fetisch. Såväl vid invasionen av Grenada 1983 som under krigen i Irak har amerikanska soldater gått till anfall till tonerna av ”Valkyrieritten”. I filmen ”Jarhead” från 2005 skildrar Sam Mendes hur en grupp amerikanska marinkårssoldater laddar

upp inför strid i den kuwaitiska öknen med hjälp av den berömda scenen – ett fascinerande exempel på kulturell transformation där Wagners ledmotiv förvandlats till ett slags nationalhymn för amerikansk makt och överhöghet.
På så sätt visar Alex Ross hur den moderna västerländska mediekulturen står i starkare förbindelse med Tredje rikets estetiserande samhällssyn än man kanske skulle kunna tro. Genom musiken och filmen har en hel värld fostrats i starka och inte sällan våldsamma känslor. Viljan till makt finns också i vår tid.

Detta är en av Alex Ross viktigaste poänger. Vi är, menar han, vana vid relationen mellan Wagner, nazismen och antisemitismen. Men kanske borde vi också reflektera över hur den moderna populärkulturen kan tjäna dagens auktoritära anspråk på dominans och herravälde.
Iscensättningen av Donald Trumps massmöten, där ledaren nedstiger från skyarna med sitt jättelika flygplan och skapar extas bland sina beundrande supporttrar, har lånat mer än man skulle önska av totalitarismens estetik. Presidenten själv pumpar som be-

kant hellre Village People än Wagner ur sina högtalare, men den senare har kvar sitt symbolvärde i den amerikanska vit maktrörelsen. Under valnatten 2016 förklarade antisemiten och nynazisten Richard Spencer att han gärna skulle bli Trumps nya kulturminister och ”spendera miljontals dollar på Wagner”.

Ingen kan i dag säga vart allt detta kommer att leda. Men i förlängningen blir det en påminnelse om att blind dyrkan av både konsten i sig och av enskilda konstnärer alltid är en dålig idé. Tendensen att sakralisera kulturen och förvandla estetiken till ett slags sekulär religion dog inte ut när nazisterna omvandlade Richard Wagners ödesmättade romantik till totalitär kitsch.

Också i dag kan kulturen användas för att nå in i den mörka delen av människors hjärtan och skapa starkare motsättningar i en redan splittrad gemenskap. Också i dag kan den få oss att bortse från en verklighet som präglas av rädsla, polariserade känslor och kapade band till förnuftet och sanningen. Också i dag är det möjligt att iscensätta samhället. Kanske inte som teater, utan som realityshow.

Donald Trump själv då? Han såg enligt uppgift en Wagneruppsättning på Metropolitanoperan i New York 1980 och blev ytterligare ett levande bevis på att det inte är konsten som är farlig för människan, utan människan som är farlig för konsten. ”Never again”, ska Trump ha sagt efteråt. Aldrig mer.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Hemliga informationskrig underminerar demokratin

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Ett syfte med politiska påverkansoperationer kan vara att spä på hat och trasa sönder demokratin. Rysslands trixande i USA är extra aktuellt inför det amerikanska presidentvalet. CIA har jobbat med snarlika metoder. Ingrid Carlberg läser en

ny bok om politisk desinformation.

En skakad Hillary Clinton räddar sig in i lugnet backstage. Året är 2016 och hon har just avslutat ett förmodat ordinärt valmöte i demokraternas primärvalskampanj. Men det var något som inte stämde: Motståndarnas plakat. Talkörerna. Tonläget.

Clinton hinner knappt innanför dörren.

– Var kommer allt detta hat ifrån?

Scenen finns med i Nanette Bursteins lovprisade tv-dokumentär ”Hillary” (2020). I dag, fyra år senare och med ett nytt presidentval runt hörnet, vet vi att just hatspråket och det uppskruvade tonläget var ett av huvudmålen för de ryska desinformationskampanjerna 2016. Det går till och med att se påverkansaktionen till förmån för Donald Trump som endast en del i en långsiktig operation med det överordnade målet att fördjupa motsättningarna, spä på hatet, och på sikt trasa sönder den amerikanska demokratin.

Men, som den amerikanske underrättelseforskaren Thomas Rid visar i sin nyutkomna bok ”Active measures. The secret history of disinformation and political war-

fare”, kan inga trollfabriker i världen ro i land en sådan djävulsk process på distans. Eroderingen av demokratin måste i det här fallet amerikanerna klara av själva. Vad injektionerna utifrån handlar om är att få dem att göra det, påpassligt servera blåsbälgarna som förvandlar ett pyrande missnöje till rasande bränder.

Den konsten har ryska underrättelsetjänsten, efter mer än hundra års träning, lärt sig att behärska till fulländning. Den som tror att ryssarna är ensamma om desinformationskampanjer tar dock grovt fel. Amerikanska CIA har tillgripit snarlika metoder i decennier och sett så här i backspegeln är det faktiskt obegripligt att man inte såg hotet mot den egna nationen i tid 2016.

Thomas Rid skildrar ett sekellångt ställningskrig av dolda desinformationskampanjer mellan stormakterna. Vladimir Lenin angav tonen i en skrift redan 1920. Även en mäktigare fiende kan besegras, menade Lenin, bara man lyckas spåra och skickligt utnyttja de motsättningar och konflikter som finns i landet, hur små och obetydliga de än är från början. Söndra inifrån.

Metoderna som användes 2016 är välkända numera. Aktivistiska Facebookkonton skapades med fejkade eller stulna amerikanska identiteter. Event och demonstrationer fjärrstyrdes från Sankt Petersburg via samma låtsasamerikaner, ibland med färdiga manus skrivna och omkostnaderna täckta för plakat och uppseendeväckande kostymer.
Det hände att dessa fjärrstyrda ”amerikaner” orkestrerade manifestationer såväl FÖR som MOT Trump. Allt för att få fart på konfliktnivån. Öka polariseringen.

Under kalla kriget, före internets alla bekväma genvägar, var spelet mer komplicerat. Då krävde desinformationskampanjerna riktiga människor på plats och fysiska fejkade produkter. Thomas Rids skildring av en omfattande CIA-operation mot Östtyskland på femtiotalet är bitvis riktigt underhållande. CIA:s marionetter i Berlin byggde upp ett tidningstryckeri och skapade tiotusentals förfalskade östtyska tidningar. Där fanns allt från fejkade nummer av östtyska polisens personaltidning Die Volkspolizei till hela låtsaspublikationer, som damtidningen Die

Frau och skvallertidningen Klatsch.
I Klatsch, som hade 1 500 medlemmar i kommunistpartiet på adresslistan, ljög CIA utan att blinka. Tidningen påstod bland annat att Chrusjtjov (då Sovjetunionens ledare) hade anklagat Stalin för mord på hans andra fru. CIA hittade också på galna forskningsnyheter, däribland en påstått nyupptäckt sovjetisk gas som kunde vända vindar och förhindra att ballonger från väst svävade in över gränsen.
Under toppåret 1957 producerade CIA, enligt Thomas Rid, över 800 000 fejkade artiklar och tidningar som spreds i Östtyskland. Och den amerikanska underrättelsetjänsten visste hur man lockade massorna till läsning. Framgångsreceptet var ”många bilder, korta texter (---) en liten dos sex och viss dragning åt sensationalism”. För balansens skull kunde Rid gärna ha bjudit på fler inblickar i amerikanska påverkansoperationer. Nu får man känslan att CIA helt kapitulerade från informationskriget någon gång i mitten av 1970-talet och det är naturligtvis långt ifrån sant.

Förmågan att nosa upp sociala spänningar i ett land för att därefter exploatera dem förblir dock, enligt Rid, i första hand en sovjetisk och senare rysk specialitet. Agenterna får lära sig sin Lenin under kurserna i informationskrigföring. De vet att den vrede de ska odla aldrig kan exporteras. Känslor låter sig inte planteras, missnöjet måste finnas där. Hur många troll du än aktiverar lär du till exempel få svårt att åstadkomma våldsamma folkliga upplopp mot påven. På samma sätt har de djupa antiryska stämningarna i Polen länge uppfattats som ett vaccin mot de proryska kampanjer som splittrar andra länder i det forna Östeuropa. Granskningar visar att i Polen finns trådarna till dolda påverkansoperationer i stället bakom de senaste årens växande och starkt polariserande hbtq-fientliga aktivism.

Det gäller att riva i de rätta nationella såren. Rasmotsättningarna i USA tillhörde KGB:s prioriterade områden redan under sextiotalet, visar Rid. Då lanserades en serie desinformationsoperationer där KGB spred grova rasistiska flygblad och pamfletter med Ku Klux Klans emblem. Samtidigt regisse-

rade ryska underrättelsetjänsten en motorganisation, African Friends' Association, där lejda afroamerikanska aktivister försågs med rejält uppskruvade pamfletter – även de fabricerade av KGB. Allt för att driva fram och blottlägga en demokrati i sönderfall. Den ansvarige KGB-agenten hoppade senare av. Han avslöjade operationen och erkände att den dolda sovjetiska propagandan kraftigt överdrivit rasismen i USA. Till sitt försvar pekade han på hur omfattande den faktiskt existerande diskrimineringen av svarta var i sextiotalets USA. Agenten menade att KGB:s påhittade rasistiska sammandrabbningar ändå kunde ses som ett legitimt sätt att lyfta fram det problemet i ljuset. Även i presidentvalkampanjen 2016 arbetade ryssarna bakom kulisserna för att underblåsa de amerikanska rasmotsättningarna. Utredningarna efteråt har visat att USA:s afroamerikaner var den befolkningsgrupp som mer än någon annan utsattes för ryska trollfabriken Internet Research Agency's operationer på Facebook. Över 66 procent av trollfabrikens annonser på Facebook innehöll termen 'ras'. En av Internet Research

Agency's mest lyckade fejkade Facebook-sidor, Blacktivist, genererade 11,2 miljoner inlägg (2016). Så kan man arbeta bakom kulisserna för att försöka sätta stenar i rullning.
Med tiden suddas gränsen ut mellan främmande inflytandeagenter och vanliga aktivister. Allt färre anar att någon annan håller, eller har hållit, i trådarna, vilket Thomas Rid menar bara gör operationen mer effektiv. Inhemska sabotörer av demokratin kan bli minst lika duktiga på att kriga med hatspråk och våld, inte för att uppnå angelägna samhällsförändringar på något område utan för att söndra.
I USA ser det inte bättre ut än att presidenten själv går i spetsen. När våldsamma gatuprotester mot "lock-down" bröt ut i coronadrabbade delstater i våras, avslöjades medarbetare i Trumps återvalskampanj bland organisatörerna. Och i Vita huset definieras Black Lives Matter-engagemangets förvandling från fredliga manifestationer med kaffeservering till brutala sammandrabbningar som en kampanjtillgång. Trump vet att han tjänar politiskt på våld och

kaos och tar ogärna avstånd från extremisterna.
Samtidigt kvarstår faktum att den tändande gnistan, det rasistiska polisvåldet som berövade George Floyd livet, ingalunda kan viftas bort som vare sig fake news eller rysk plantering. Den strukturella rasismen är flagrant i det amerikanska samhället och gatudemonstrationer är och förblir ett legitimt sätt att protestera mot den. Demonstrationsfriheten är liksom yttrandefriheten en hörnsten i varje levande demokrati.
Så hur skiljer man det ena från det andra? När slår kampen för en god sak över och blir mer av ondo, ett hot mot demokratin snarare än ett bevis för att den lever och fungerar? Det är ingen lätt uppgift. Varje osund hatkampanj har dessa luddiga gränser som sin förutsättning. Utmaningen blir därför att försöka identifiera varningssignalerna, lära sig tecknen som antyder att en rimlig och välmotiverad opinionsyttring har exploaterats av demokratifientliga krafter med helt andra mål.
Jag tror att en sådan signal kan vara oviljan att nå en lösning. Populistiska sabotörer är duktiga på att ringa in missnöjet i ett samhäl-

le och elda på det. Men de har inget intresse av att sträva efter lösningar på problemen. I deras kamp har gatuvåldet och hatspråket på nätet ett egenvärde. Målet är i första hand att krossa det demokratiska samtalet, inte göra livet bättre för de som är utsatta för diskriminering eller har annan anledning att uttrycka missnöje.
De som främst vill göda hat och oförsonlighet har helt enkelt sällan några dialoger eller åtgärdsförslag på programmet. Poängen är ju att hålla elden vid liv. Lackmustestet behöver då inte vara svårare än en inbjudan och enkel fråga: Så vilka lösningar vill ni diskutera?
I det sammanhanget kan det också vara värt att bära med sig Thomas Rids karaktäristik av desinformationkampanjers mål och väsen: ”att skapa splittring genom att sätta känslor framför analys, polarisering framför sammanhållning, konflikt framför konsensus och det enskilda framför det allmänna.”
Och den som i likhet med Hillary Clinton undrar var allt detta hat kommer ifrån kan med fördel börja leta bland dem som vinner på det.

Ingrid Carlberg
SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Thomas Rid
”Active measures. The secret history of disinformation and political warfare”
Farrar, Straus and Giroux, 528 sidor

Inrikes DN-artiklar 15 -25 oktober 2020

Ledare: Sverige skulle skydda de äldre men svek dem i stället

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Hur kunde så många äldre råka illa ut i Sverige när coronaviruset slog till? Det är en fråga som statsministern och Folkhälsomyndighetens generaldirektör gång på gång avfärdat med att äldreomsorgen inte höll måttet och att det låg utanför deras ansvarsområde. I praktiken är svaret ett annat: Sverige valde en strategi som inte utgick från hur saker verkligen fungerar, utan från hur beslutsfattarna önskar att det var. Maciej Zaremba sätter fingret på detta när han undersöker varför äldre människor fått dö utan läkarvård (DN 13/10), och han gör det utifrån den formulering som kom att få stor vikt i arbetet i Region Stockholm: ”Distansbesök ska hålla samma höga kvalitet som ett fysiskt mottagningsbesök.” Han konstaterar att ”ytligt sett är den bara idiotisk, på samma sätt som ’tv ska vara lika verkligt som teater’. Man kan inte ge order till fysikens lagar. Men det finns ett budskap.

Säger man ’ska hålla’, har man också sagt ’kan hålla’.”
Makthavarna ritade kartan utan markkontakt, och det har gamla människor drabbats hårt av. Smittan nådde dem obarmhärtigt. Äldreomsorgen har lidit av brister länge. Den som har hemtjänst träffar i genomsnitt 16 olika personer under en tvåveckorsperiod – och då spelar besöksförbud för anhöriga mindre roll. Särskilt när den allmänna smittspridningen tilläts öka till höga nivåer och många medarbetare varken fick eller kunde få skyddsutrustning (GP 18/5).

Myndigheterna rekommenderade inte ens munskydd för personalen. Det fanns inte heller några beredskapslager, vilket statsepidemiolog Anders Tegnell inte tog reda på när strategin lades upp. ”Intressant observation”, sa han till Ekot i slutet av mars när han fick höra att de tre största regionerna struntat i att upprätta några lager. Sjukvården prioriterades också framför äldreomsorgen i huggsexan om den knappa skyddsutrusningen. Dessutom har det varit känt länge att den basala hygienen inom äldreomsorgen varit usel.

Det saknas även syrgas på äldreboendena och många covidsjuka ordinerades palliativ vård, i stället för livräddande behandling. Utan att ens få en individuell medicinsk bedömning. Detta strider både mot läkaretiken och hälso- och sjukvårdslagen. Kommunerna får inte anställa läkare och direktivet från Region Stockholm var att inte skicka äldre covidpatienter till sjukhus – trots att bäddarna på fältsjukhuset i Älvsjö stod tomma. Det är alltså ingen slump att tusentals äldre har dött i covid-19 i Sverige. Men det är en skandal. Så var är ramaskriet? Äldre på särskilda boenden ska inte automatiskt få vård i livets slutskede – de har rätt att få god omvårdnad under sina sista levnadsår.

Kanske har reaktionerna delvis uteblivit därför att den abstrakta siffran 5 907 avlidna inte automatiskt väcker empati för enskilda människoöden. Många kan nog också – handen på hjärtat – uppleva att det är skönt att slippa göra uppoffringar för att personer som man inte känner inte ska bli svårt sjuka och dö. De som legat med öppet fönster och kippat efter luft har inte heller haft de kraftigaste röstresurserna i debatten.

Strategin att ”skydda de äldre” fallerade därmed i samma ögonblick som orden uttalades – och med en ökande samhällssmitta är det nu angeläget att lära av misstagen.
Malmö stad beslutade på tisdagen att all omsorgspersonal måste bära ansiktsskydd (Sydsvenskan 14/10). Otroligt nog är det fortfarande inte standard vid närkontakt med äldre i Sverige.
Och viktigast av allt: det saknas fortfarande kapacitet att skydda de äldre när smittan når höga nivåer.
På sikt krävs en omprövning av den svenska förvaltningsmodellen: Ska kommunerna ha ansvaret för äldreomsorgen? Vem ska ha huvudansvaret för beredskapen att klara nationella kriser?
Vårt land behöver också en djuplodande etisk diskussion om synen på äldre: Hur kunde de få dö utan läkarvård?
DN 15/10 2020

Glädjeyran kom av sig – SD skakas av skandaler och massavhopp i Skåne

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

SD blev största parti i elva skånska kommuner i valet 2018. Men med två år kvar till nästa val har framgångarna kommit av sig. I Hörby har mer än 25 ledande tjänstemän slutat sedan SD tog över styret och nu skakas kommunen av en nakenbadsskandal.

I Bromölla har partiet drabbats av massavhopp och lämnat styret.

Hörby/Bromölla.

Eva Klang Vänerklints plan var att bo kvar i Skåne i resten av sitt liv. Men snart går flyttlasset från Hörby där hon fram till i våras arbetade som socialchef, till den nya tjänsten som vård- och omsorgschef i Mölndal.

Hon ser ingen anledning att hålla tyst om orsaken.

– Redan när SD tog över makten började chefsavhoppen. Jag blev

den i den tidigare ledningsgruppen som stannade kvar längst. Jag är en i grunden positiv person, men till slut kände jag inte igen mig själv, jag var arg hela tiden. I slutet av januari lämnade jag in min avskedsansökan, säger hon.
Efter valet 2014 hade Sverigedemokraterna inte majoritet i någon kommun. 2018 förändrades bilden – då blev partiet störst i tolv kommuner, varav elva skånska. Allra bäst gick det i Hörby. Här röstade över 35 procent av de drygt 15 000 invånarna på SD, som kunde ta makten genom valsamverkan med Moderaterna.
Redan från start fick partiet en skandal på halsen. Det tilltänkta kommunalrådet, gruppledaren Stefan Borg, avslöjades med att ha spritt högerextremism och homofobi på Facebook, och tvingades dra tillbaka sin kandidatur (i dag sitter han i kommunstyrelsen och är ordförande i barn- och ungdomsnämnden). I stället gick posten till vice gruppledaren, Cecilia Bladh in Zito.
När tidningen Sydsvenskan ett år efter valet granskade chefsavhoppen i Skåne var Hörby den kommun som stack ut mest. Här hade 22 chefer – över 40 procent av de

med personalansvar i kommunen – lämnat sina tjänster efter SD:s maktövertagande.
Sedan dess har ytterligare chefer lämnat, däribland den förra socialchefen Eva Klang Vänerklint. Hon är en av flera tjänstemän som anklagat SD-ledningen för att ignorera fakta och kunskapsunderlag.
– Som kommunal tjänsteman är man van vid att den politiska ledningen byts ut då och då. Den stora skillnaden med SD är att de inte har någon tradition av att leda en kommun. Tillsammans med den okunskapen visade det sig också finnas ett kunskapsförakt och en envis uppfattning om de egna slutsatsernas förträfflighet. Dessa byggde på ideologiska grunder vilket i beslutsfattandet ofta påverkade möjligheterna att följa lagar och drabbade ofta de med utländsk härkomst, säger hon.
Under hösten 2020 har missnöjet bland de kvarvarande cheferna i Hörby kommun eskalerat. Upprinnelsen är en urspårad chefskonferens på Örenäs slott utanför Landskrona som slutar med att två berusade toppchefer badar

nakna i en pool inför chockade medarbetare.
Kommunchefen Lena Mårtensson Stenudd, som anställts efter att SD tagit makten, anser inledningsvis inte att händelsen behöver utredas.
Detta leder så småningom till att facken i Hörby anmäler kommunen till Arbetsmiljöverket. I samma veva skickar 32 kommunala chefer ett gemensamt brev till kommunstyrelsen med krav på kommundirektörens avgång. De anklagar henne för vad som kan beskrivas som ett skräckvälde där tystnadskultur råder och där många är rädda att utsättas för repressalier.
Den 7 oktober, dagen efter att chefsuppropet har offentliggjorts, kallar kommunalrådet Cecilia Bladh in Zito till presskonferens för att informera om att kommunchefen och hennes närmaste kollega har arbetsbefriats i avvaktan på utredning.
– Vi ser mycket allvarligt på den uppkomna situationen. Det räcker inte att göra en utredning från konferensen, det behövs även en oberoende utredning angående arbetsmiljön och den påtalade tystnadskulturen. Alla medarbeta-

re ska kunna känna sig trygga i Hörby kommun, säger hon.
Cecilia Bladh in Zito duckar på frågan om vilket ansvar hon själv har när det gäller missnöjet bland de anställda och vill inte uttala sig om något annat än hur den politiska ledningen har agerat i frågan om händelserna i samband med chefskonferensen.
DN har varit i kontakt med kommunchefen som i nuläget inte vill ge några kommentarer
Om den politiska ledningen i Hörby anser läget vara lugnt är det tvärtom med det lokala näringslivet. Här sprider sig nu en oro för att den senaste tidens händelser ska skada deras verksamheter.
Göran Sjöberg är vd för 100-årsjubilerande trädgårdsföretaget Hörby Bruk, ett av de större företagen i kommunen.
– Vi har Hörby i vårt varumärke, i vårt bolagsnamn – och just varumärket är vår absolut viktigaste tillgång. Som det är just nu gör kommunen allt den kan för att förstöra det. Det är för oss fullständigt oacceptabelt att ha en kommunledning och ett styre som förstör på det viset.

Utanför entrén till Hörby kommunhus står Carin Holst, en av de 32 tjänstemän som skrivit under protestuppropet mot kommundirektören. Efter nio år i Hörby kommuns tjänst, senast som tillförordnad planerings- och utvecklingschef, har hon just lämnat in sina uppsägningshandlingar.
– Jag har kommit till en gräns där jag inte orkar mer. Vi har under en lång period haft en kultur som inte är positiv. När man är kommunens ansikte utåt mot medborgarna, då måste man kunna stå för det man är ålagd att göra – och för mig går det inte längre, säger hon.
I ett litet konferensrum i kommunhuset har representanter för Hörbys sju oppositionspartier samlats till en gemensam presskonferens. De backar chefernas krav på kommundirektörens avgång och menar att det som hände på konferensen blev kulmen på en lång tids usel personalpolitik.
– Jag har aldrig, under de 40 år jag har varit politiker, varit med om att personal ringer till mig och gråter, säger Anders Larsson (C).
En timmes bilresa från Hörby ligger det gamla arbetarfästet

Bromölla. Här blev SD näst störst i förra valet och fram till den 10 september styrde partiet i minoritet med stöd av M och KD.
Utanför anrika konditori Böckmans sitter sverigedemokraten Magnus Persson, riksdagsledamot och ordförande i kommunfullmäktige.
– Visst är jag besviken. Jag tycker att en del av mina partikollegor gav upp för lätt och visst är det ett misslyckande att behöva söka hjälp från andra partier. Men jag köper inte det som en del säger – att vi har kastat in handduken. Vi vill fortfarande vara med och bilda ett brett majoritetsstyre i kommunen, säger han.
I augusti meddelade SD att de inte längre ville leda ett minoritetsstyre, att de förlorat hälften av omröstningarna i kommunen och därför inte ansåg sig kunna driva igenom sin politik. Kort därefter avgick kommunalrådet Eric Berntsson (SD) och med hänvisning till personliga skäl – och med honom följde ytterligare tre ledande SD-politiker som lämnade sina poster.
– Beskedet kom helt oväntat, som en blixt från klar himmel. I det läget valde vi att lämna alla våra

ordförandeposter i nämnderna och gå i opposition. Vi kan heller inte sitta kvar och styra en politik som vi inte kan påverka, säger Magnus Persson.

Nu står kommunen och de 12 000 invånarna utan styre sedan drygt en månad – dessutom med ett budgetunderskott på drygt 25 miljoner kronor.

Kommunstyrelsens förste vice ordförande Jenny Önnevik (S) leder tillfälligt kommunstyrelsens arbete och har just kommit ut från ett sju timmar långt sammanträde i kommunhuset.

– Varje dag utan styre är en dålig dag och nu har det gått två månader sedan kommunalrådet avgick. När ingen har majoritet blir det många diskussioner och svårigheter att komma till beslut – och det är såklart jättenegativt för kommunen, säger hon.

I nuläget är inga andra partier beredda att ta över ledarskapet.

Samtidigt som bakslagen drabbat SD i Hörby och Bromölla, har partiet under mandatperioden också vunnit ny skånsk mark. I januari 2020 tog Sverigedemokraterna över styret i Bjuv, ett traditionellt S-fäste. Här styr partiet nu i sam-

verkan med M och en avhoppad L-ledamot.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Fakta. Kommuner i södra Sverige där Sverigedemokraterna är med och styr

Bjuv
Sverigedemokraterna styr i en valteknisk samverkan med M och en avhoppad L-ledamot.

Hörby
Sverigedemokraterna styr i valteknisk samverkan med Moderaterna.

Staffanstorp
M styr i koalition med SD.

Svalöv
SD styr tillsammans med M och KD och passivt stöd av L.

Sölvesborg
SD leder samstyret med M, KD och ett lokalt parti.

Bromölla
Fram till september 2020 styrde SD i minoritet med stöd av M och KD. Men efter att kommunstyrelsens ordförande Eric Berntsson (SD) lämnat sitt uppdrag, har par-

tiet nu övergett makten i kommunen. För närvarande står Bromölla utan politisk ledning.

Forskare om skepsisen: En jättebra början om 70 procent får vaccinet efter nyår

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Var tredje svensk är skeptisk till att vaccinera sig mot covid-19, enligt en undersökning från DN/Ipsos. Hur påverkas kampen

mot viruset om delar av befolkningen väljer att avstå från vaccinet?
– Att skydda olika riskgrupper i samhället och personalen som jobbar med dem kan man säkert uppnå ändå, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.
I den senaste undersökningen från DN/Ipsos uppgav mer än var tredje person att de troligen eller helt säkert kommer att undvika att vaccinera sig mot covid-19.
40 olika vaccin testas just nu på människor och enligt regeringens samordnare Richard Bergström ska de första svenskarna kunna vaccineras i början av nästa år.
Hur stor andel av befolkningen som behöver vaccinera sig mot covid-19 beror på vad man vill uppnå, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.
– Gäller det att skydda riskgrupperna, då är det de som behöver vaccineras och personalen runt dem, möjligen. Vill du stoppa smittspridningen i samhället behöver du komma upp på andra nivåer. Exakt vilka nivåer vet vi inte för det här är ett virus som det är svårt att räkna på, men säkert en

bit över hälften av befolkningen, säger han till DN.
Att skydda riskgrupperna går att göra även om en tredjedel avstår från att vaccinera sig, tror Anders Tegnell. Samtidigt menar han att undersökningar om människors inställning till vaccinet är svåra att göra i nuläget.
– Vi har ingen aning om vilken typ av vaccin vi får, vad som kommer att krävas och vem som behöver få det. Det blir en extremt teoretisk fråga man ställer. Därför måste man fundera på om de här personerna verkligen kommer att ha samma inställning den dag vi har ett vaccin, säger Anders Tegnell.
Vaccinforskaren Matti Sällberg på Karolinska institutet är positiv till ett scenario där sju av tio svenskar vill vaccinera sig.
– Nu är det ju jättesvårt att sia om pandemin, men om 70 procent är villiga att vaccinera sig direkt efter årsskiftet tycker jag att det är en jättebra början. Det är en grundplåt som vi kommer långt med, säger han.
– Om du frågar riskgrupper kommer du nog upp i långt över 90 procent som vill vaccinera sig.

Omkring sex av tio av de svarande i DN/Ipsos-undersökningen upplever risker med att vaccinet mot covid-19 tas fram snabbare än vanligt. Samtidigt oroar sig över hälften för vaccinets biverkningar. Förstår du att vissa känner oro när framtagningen har gått så snabbt?

– Det är hälsosamt att ha en viss skepsis inför nya vaccinteknologier. Men man måste ändå tro på de studier som görs. Våra myndigheter är oerhört strikta och släpper inte igenom något där biverkningarna är oacceptabla, säger Matti Sällberg.

Han menar också att man måste förstå varför framtagningen av vaccin har gått snabbare än vanligt.

– Man har hoppat över en del av grundforskningen. Man har använt kartan för vaccinen mot sars och mers i stället för att börja om från början. Men man har inte hoppat över säkerhetsstudier och letandet efter biverkningar. Där har man varit noga, säger Matti Sällberg.

Det stora intresset som finns för vaccinen mot covid-19 sätter också press på företagen att leverera säkra produkter, menar han.

– Nu har världen ögonen på vaccinen på ett sätt som vi aldrig varit med om tidigare. Det inser bolagen. Om någon tar fram ett vaccin som är pannkaka är det bolaget rökt. Det vill man inte riskera.
För tio år sedan drabbades ungefär 500 barn och unga av narkolepsi efter vaccinationer mot svininfluensan. Matti Sällberg menar att tydlighet är viktigt för att skapa förtroende för nya vaccin.
– Framför allt ska man aldrig säga att det inte finns några biverkningar. Det finns det alltid med allt vi gör, även hos Alvedon om man tar för många.
I fas 3-studier upptäcks även ovanliga biverkningar. Men de riktigt sällsynta, som uppträder hos en per 100 000 eller en per 1 000 000, blir inte synliga förrän vaccinen rullas ut brett bland befolkningen, enligt Matti Sällberg.
Samtidigt är vinsterna med vaccinationen så pass stora att de överväger eventuella ovanliga biverkningar, menar han.
– Hos i stort sett alla kommer risken att vara större att få en allvarlig sjukdom av covid-19 än att få en allvarlig biverkning av vaccinet.

Trots att 500 personer fick allvarliga biverkningar konstaterar Matti Sällberg att svininfluensavaccinet också räddade tusentals liv.
– Vaccinationen är ofta allra viktigast ur samhällets synpunkt. När det går snett är det ofta för individen. Om vi kunde säga vilka som skulle få väldigt ovanliga biverkningar skulle vi inte ge vaccinet till dem, säger han.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Fakta. Ytterligare åtta dödsfall med covid-19

Åtta nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 5 907 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 101 332 personer bekräftats smittade av covid-19.

Regeringen vill att EU skärper klimatkrav

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Regeringen vill att EU ska skärpa klimatmålen för utsläpp och sikta på en minskning med upp till 65 procent till år 2030. Det är en tydlig höjning från de minst 55 procent som kommissionen har föreslagit.

I arbetet med EU:s klimatlag finns flera förslag på bordet när det gäller att skärpa kraven på hur mycket utsläppen ska minska till 2030 jämfört med 1990.

I dag är målet 40 procent. EU-kommissionen har föreslagit en skärpning till minst 55 procent. I förra veckan beslutade EU-parlamentet att de ställer sig bakom ett skarpare förslag, på 60 procent.

Nu vill regeringen se en ännu större minskning:

– Regeringen föreslår att Sverige ska skärpa sin position i EU till en minskning av utsläppen med minst 60 procent med sikte på 65

procent till 2030, säger Isabella Lövin, miljö- och klimatminister (MP).
– EU behöver länder som driver på för högre ambition i klimatarbetet. Vi ser att det finns ett utrymme för Sverige att driva på för att skärpa utsläppsmålen.
Regeringen har skickat förslaget till miljö- och jordbruksutskottet som ska ta upp frågan i dag, torsdag. I morgon, fredag, tas förslaget upp i EU-nämnden.
– Jag hoppas att vi kan få stöd för förslaget i riksdagen, säger Isabella Lövin.
När EU-parlamentet i förra veckan röstade om vilken nivå av utsläppsminskningar de skulle ställa sig bakom ställde sig MP, V, L och C bakom det mest ambitiösa alternativet på 65 procent. S höll sig då till det vinnande alternativet på 60 procent, men hela regeringen står bakom det vässade förslaget som nu läggs fram. I parlamentet röstade M, KD och SD nej till att skärpa målet till 60 procent.
Tidigare har Sverige och åtta andra länder i ett brev deklarerat att de står bakom kommissionens förslag om minst 55 procent, vil-

ket tas upp i europeiska rådet på torsdagen.
– Nu tar vi nästa steg och säger att vi vill se högre ambitioner. Ska vi klara 1,5-gradersmålet i Parisavtalet visar FN:s rapporter att utsläppen måste minska med 65 procent.
Enligt Lövin har flera länder signalerat liknande ambitioner, som Finland och Danmark.
Hur stor är chansen att få igenom Sveriges nya förslag i EU?
– Chansen är väl inte jättestor att få igenom 65 procent, men parlamentet har sagt 60 procent. Det viktiga är att man pratar om en höjd nivå.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Stor satsning på civila försvaret

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Sveriges civila försvar ska förstärkas, både vid krig och för kriser i fredstid. Bland annat ska sjukvården ha förmåga att fördubbla antal vårdplatser.

– Det är den största satsningen i modern tid, säger Mikael Damberg (S).

På onsdagen presenterade inrikesminister Mikael Damberg (S) och finansmarknads- och bostadsminister Per Bolund (MP) att det civila försvaret ska förstärkas åren 2021–2025. Förslaget ingår i försvarspropositionen som regeringen beslutade om på onsdagen. Utgångspunkten är försvarsbredningens rapport Motståndskraft från december 2017.

– Det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde har försämrats och Sverige står i dag inför en mångfasetterad hotbild. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas, säger Mikael Damberg.

Rapporten från 2017 slog fast att sjukvården i dag inte skulle klara av ett angrepp som innebär 10 000-tals skadade och nu vill regeringen att antalet vårdplatser ska kunna fördubblas vid ett krig eller en kris.

Per Bolund menar att Sverige under pandemin visat att det är möjligt att ställa om snabbt när det gäller sjukvårdsplatser.

– En rimlig ambitionsnivå på sikt är en fördubbling av antal vårdplatser. Personalen är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs och ska därför få utbildning och övning och förberedelser för situationer vid höjd beredskap och krig, säger Bolund.

– Och en ökad lagerhållning av läkemedel och sjukvårdsmaterial behövs i Sverige. Vi såg exempel på under pandemin att det fanns sårbarhet i vårt samhälle.

Försvarsberedningen menade att landet är sårbart för hot, utpressning och regelrätta angrepp där elkraft-, tele-, data-, transport-, och betalningssystem slås ut. Regeringen ska därför förstärka dessa områden. Det civila försvaret ska också säkerställa att livsmedels- och vatten- försörjningen

säkerställs. Även ett cybersäkerhetscenter ska inrättas.
Beredningen förslog också att 3 000 tidigare poliser ska krigsplaceras i en förstärkningsresurs för höjd beredskap. Men om regeringen går vidare med det är oklart.
– Personalfrågor är lite bredare så vi kommer att behöva utreda vilka behov som finns, vilka möjligheter att använda olika resurser för detta och då finns frågan om beredskapspolis med i den utredningen, säger Mikael Damberg och fortsätter:
– I en förlängd krissituation vid antingen hybridhot eller höjd beredskap och krig kan det befinnas ökade behov av förstärkningsresurs för exempelvis bevakning. Då behöver vi ta ett helhetsgrepp i de frågorna i en utredning kopplade till personalförsörjning.
Förstärkningen av totalförsvaret ska göra att Sverige i framtiden klarar tre månader själva tills att hjälp kommer utifrån. Men exakt när civilförsvaret är utbyggt för att klara det målet är osäkert.
– Vi har ingen tidangivelse. Sanningen är att vi börjar på en väldigt låg nivå eftersom det civila

försvaret mer eller mindre avvecklades i många av sina förmågor.
Det tog flera försvarsbeslutsperioder att avveckla det civila förvaret. Det kommer krävas fler än en försvarsbeslutsperiod att bygga upp det, säger Damberg.
Regeringen kommer framöver att utreda vilka som kommer att leda det civila försvaret vid en kris eller ett krig.
Kostnaderna för det civila försvaret kommer att öka år till år och 2025 beräknas det kosta drygt fyra miljarder kronor.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se

Fakta. Beredningens förslag från 2017

• Ledningen av totalförsvaret samlas under Försvarsdepartementet. Myndigheten MSB får ökade befogenheter, några landshövdingar blir civilbefälhavare i civilområden som samordnas med militärdistrikten.
• Individer ska klara sin försörjning i en vecka, Sverige i tre månader.
• 3 000 tidigare poliser krigs- placeras i en förstärkningsresurs för höjd beredskap .
• Befolkningsskydd med skyddsrum, utrymningsplaner, krigssjuk-

vård med beredskapssjukhus med mera skapas med krigsplacerad personal.

• Försörjningsberedskap för livs- och läkemedel med mera byggs upp, samt reservkraft. Reglering införs för krigsviktiga företag. Civila fordon ska kunna rekvireras.

• En ny myndighet ska granska civila och militära myndigheter i totalförsvaret.

”Konstapel Knark” ska ha sålt droger för miljoner på darknet

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Skövde. Narkotikabrotten på nätet växer lavinartat. Två män från Skövde, som åtalas för att ha sålt kokain, amfetamin och

cannabis på darknet, avslöjades av en slump.

– Posten måste få större möjligheter att larma polisen när man ser något misstänkt, säger kammaråklagare Sofia Karlsson.

I mars i år åkte områdespolisen till en lägenhet i centrala Skövde. Det ärende det gällde förbleknade snabbt när poliserna upptäckte vad som dolde sig innanför dörren: narkotika, läkemedel, verktyg, plastpåsar, kuvert – och en knarkfabrik.

Under alias som ”Konstapelknark” och ”Kemistenshemhjalp” misstänks de två tidigare ostraffade männen från Skövde, båda födda 1995, under fyra års tid ha sålt narkotika och läkemedel på det underjordiska nätet darknet till ett värde av 7,6 miljoner kronor.

Vid husrannsakan beslagtogs bland annat 2,5 kilo kokain, 6,5 kilo amfetamin, metamfetamin och över 1 000 narkotikaklassade tabletter. Försäljning och administration har inledningsvis skett från en bostad i Halmstad och därefter från lägenheten i Skövde.

– Det var en ren slump att vi kom på dem, säger utredningsledaren

Daniel Lundgren och berättar att männen inte var kända av polisen sedan tidigare.
På onsdagen väcktes åtal vid Skaraborgs tingsrätt för synnerligen grovt narkotikabrott. Båda männen nekar till synnerligen grovt narkotikabrott, enligt Aftonbladet. Den yngre av männen har erkänt ett ringa narkotikabrott.
Det handlar om ett av de största målen i Sverige när det gäller försäljning via darknet – ett starkt växande problem. Enligt polisens siffror har omsättningen när det gäller internetrelaterade narkotikabrott fördubblats det senaste året och beräknades i fjol till 250 miljoner kronor.
Men eftersom försäljningen på darknet är dold kan mörkertalet antas vara stort. Männen i Skövde ska ha tagit betalt i kryptovaluta och använt sig av så kallad mixertjänst, som gör det möjligt att dölja bankkonton och transaktioner.
– Det här är en stor utmaning för oss, säger Daniel Lundgren, som menar att polisen måste förstärka sin kompetens för att avslöja brotten på nätet.
Männen i Skövde misstänks ha levererat till minst 1 976 adresser över hela Sverige. Köparna finns

även i 23 andra länder. Kammaråklagare Sofia Karlsson, som lett förundersökningen, håller med om att brottsligheten på nätet är svår att avslöja eftersom säljare och köpare inte behöver mötas. Hon ser leveransen som den svaga punkten, men menar att postlagstiftningen är ett hinder för upptäckt.

– Posten måste få större möjligheter att larma polisen när man ser något misstänkt. Det är möjligt att det behövs en lagändring, säger hon.

Tidigare i år friades en 28-årig man från Lund som pekades ut som ansvarig för droghandelsplatsen Flugsvamp 2.0 på darknet. Nedsläckningen av Flugsvamp 2.0 sågs som en stor framgång för polisen, men Skövdefallet visar att männen, som hållit till på Flugsvamp 2.0, fortsatt sin handel på plattformen Flugsvamp 3.0.

28-åringen fälldes i samma rättegång för grovt narkotikabrott. Domen har överklagats.

Sofia Karlsson tror på fällande dom i Skövdefallet.

– Jag anser att bevisläget är gott, säger hon.

Rättegången inleds den 23 oktober.

I ett parallellfall åtalades nyligen en tvåbarnspappa från en liten ort i Västergötland, som misstänks för att ha sålt stora mängder amfetamin på darknet.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Göteborg river upp tidigare beslut om ebo

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Göteborg. Kommunstyrelsen i Göteborg byter fot i frågan om ebo-lagen. Den tidigare hållningen om att undanta hela staden rivs upp.

Nu ansluter sig staden till regeringens linje – samtidigt som Socialdemokraterna höjer tonläget i kritiken mot regeringen.

Det står klart efter att kommunstyrelsen i går, onsdag, röstat om vilka delar av staden – ett antal utpekade områden eller hela kommunen – som ska anmälas till Migrationsverket inför nästa år. Efter förhandsbeskedet från Länsstyrelsen som inkom på tisdagen valde Socialdemokraterna under sammanträdet att, som det heter, inte delta i beslutet.
Därmed vann förslaget från den styrande Alliansen som ville följa förslaget från tjänstemännen om att anmäla undantag från ebo-lagen enbart för de stadsdelar där många asylsökande redan bor och där trångboddheten är som störst. Voteringen slutade med röstsiffrorna 4–3. Precis som tidigare valde M-ledamoten Hampus Magnusson att inte delta i beslutet.
Därmed föll också, som väntat, förslaget från Vänsterpartiet respektive Miljöpartiet om att inte undanta något område alls. Det slutliga beslutet fattas i dag, torsdag, av kommunfullmäktige och innebär att Göteborg följer den hållning som regeringen valt.
Det beslut som fullmäktige tog i våras, innan regeringen skärpte

förordningen, betydde däremot att *hela* staden från och med 1 juli i år skulle undantas från rätten till dagersättning. Då nådde S majoritet tillsammans med Demokraterna och med stöd av SD.

Efter förhandsbeskedet från Länsstyrelsen på tisdagen var Socialdemokraterns gruppledare Jonas Attenius besviken. Han sa då till DN:

– Ebo-lagen måste rivas upp, helst i går.

Efter kommunstyrelsens sammanträde utbyttes hårda ord åt många håll. Jonas Attenius sa att han ämnade kontakta justitieministern, och partikollegan, Morgan Johansson.

”Socialdemokraterna är djupt kritiska mot den lagändring som snabbt drivits igenom Sveriges riksdag efter krav från Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet”, skrev S i yttrandet, och Attenius förklarade beslutet att nu avstå i stället för att rösta nej med att det inte hade hjälpt.

– Länsstyrelsens besked gäller ju. De folkvalda har nu i realiteten ingen möjlighet att fatta beslut. Jag kan inte överklaga detta någonstans.

Att Attenius vill kontakta regeringen har kommunstyrelsens ordförande Axel Josefson (M) inget emot. På riksplanet vill ju M, precis som S, avskaffa ebo.
– Så det vore ju bra om regeringen också tänker så. Sen kanske det blir svårt att nå tid för den, som läget ser ut nu. Men det är lite förvånande att S här i Göteborg inte kan ställa sig bakom tjänstemannaförslaget nu när de fått svart på vitt. I praktiken driver de nu att Göteborg inte ska ha några undantag alls, vilket vi ser ett behov av.

Frågan är dock om inte Demokraternas Martin Wannholt var mest irriterad av alla. Han kopplar gärna lokala frågor till rikspolitiken.
– Vi har i dag skådat det dubbla haveriet. Det är M och S som har skapat migrationshaveriet i Sverige, sen säger båda partierna i Göteborg emot regeringen. Ingen vågar stå för vad de säger. Sossarna gjorde i dag patron ur, de släpper sin fråga.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Fakta. Ebo-lagen

Lagen om eget boende, ebo, tillkom 1994 och är en del av lagen om mottagande av asylsökande och innebär att personen har rätt att bosätta sig var denna vill under tiden som frågan om uppehållstillstånd prövas.
Lagen tillkom för att minska trycket på Migrationsverkets egna boenden och för att den bedömts underlätta integration och möjlighet till arbete.
För en vuxen ensamstående person som väljer ebo gäller en dagersättning om 71 kronor.
Kritiken mot lagen har funnits länge, inte minst bland tunga socialdemokrater i Göteborg, Malmö och i Södertälje. Såväl S som M vill avskaffa regelverket. Det saknas dock stöd för det inom partierna bakom januariavtalet.
Förra hösten gavs 32 kommuner som har haft ett stort asylmottagande möjlighet att undanta vissa delar av kommunen där man bedömer att trycket redan är för hårt.

Haveri-kom-missionen har inte sökt fil-marna

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

De nya uppgifterna om ett hål i Estonias skrov har väckt stor uppmärksamhet. Men varken före eller efter den nya dokumentären visades har filmmakarna haft någon kontakt med den svenska regeringen eller Statens haverikommission.

I slutet av september sändes den nya dokumentären om Estonia på Dplay. Där framkom att ett nytt hål har hittats i vrakets skrov – fyra meter högt och ungefär en och en halv meter vid den bredaste punkten.

Snart därefter meddelade Statens haverikommission att de har inlett en granskning av filmmaterialet. Men trots att det har gått mer än två veckor har de ännu inte varit i kontakt med filmmakarna.

– Det har inte förekommit någon formell kontakt ännu, säger Hen-

rik Evertsson, journalist och regissör bakom tv-dokumentären. Teamet undersökte vraket genom en fjärrstyrd undervattenskamera (ROV). De journalistiskt mest intressanta bilderna på hålet är med i dokumentären, berättar Evertsson, men tillägger att det finns mer material som skulle kunna vara intressant för andra sakkunniga.

– Det kan hända. Men vi får komma ihåg att jag och ROV-operatören är åtalade och kan vänta upp till två års fängelse. Det är en skör process.

Hur påverkar det utlämnandet av ert material?

– Jag vill inte gå sakerna i förhand. Det blir hypotetiskt. Men vi avvisar ingenting i nuläget, vi får ta ställning till en konkret förfrågan och ta det steg för steg.

De nya uppgifterna bedöms i samarbete mellan de tre i fallet Estonia berörda ländernas haverikommissioner: Statens haverikommission i Sverige, Estonian safety investigation bureau i Estland, och Olycksutredningscentralen i Finland.

– Arbetet fortsätter. Det går framåt, säger Statens haverikommis-

sions ställföreträdande generaldirektör Jonas Bäckstrand som i övrigt är fåordig om vad de gör.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Esrange får 90 miljoner i rymdkapplöpningen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Regeringen satsar 90 miljoner kronor under tre år på att bygga infrastruktur för att skicka upp satelliter i omloppsbana från rymdbasen Esrange. Pengarna är ytterligare bränsle i rymdkapplöpningen i Europa.

Den nya satsningen presenteras i samband med att Matilda Ernkrans (S), minister för högre ut-

bildning och forskning, inviger en ny testanläggning för raketteknologi på Esrange utanför Kiruna, som regeringen sedan tidigare har sponsrat med 80 miljoner kronor.
– Vi vet att det ger jobb här och nu, det kommer att locka nya högteknologiska företag till Norrbotten men också till andra delar av Sverige där vi har en stark rymdindustri, och det kommer att fortsätta att utveckla vår redan starka rymdforskning, säger Ernkrans.
TT

Man döms till 9,5 års fängelse för knivmord

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

En 19-årig man döms till nio år och sex månaders fängelse för knivmordet på en jämnårig man i Uppsala. Natten till den 16 maj hittades den knivskurne mannen av förbipasserande. Han hade svå-

ra inre skador och avled två dagar senare på sjukhus.
Mannen har erkänt knivhugget, men hävdar att det var en olycks-händelse.
TT

Tonårspojke häktas för mordförsök i Borås

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

En pojke i tonåren har häktats misstänkt för mordförsöket på en annan ung person i Borås förra veckan. Det bekräftar åklagare Ove Jäverfält för DN.

Det var under fredagen förra veckan som en pojke i tonåren blev skjuten i Frufällan utanför Borås. Efter en omfattande polisjakt kunde två pojkar i tonåren gripas på måndagen misstänkta för mordförsök.
I går inleddes häktningsförhandlingen i Borås tingsrätt.
– Det beslutades att det fanns synnerliga skäl att häkta honom trots att han är ungdom, säger åklagare Ove Jäverfält.
De misstänkta pojkarna och offret går på samma skola, bekräftar åklagaren för DN. Den häktade pojken nekar till brott enligt åklagaren.
I dag hålls häktningsförhandling mot den andra pojken som också begärts häktad misstänkt för mordförsök.
Ellinor Svensson

140 000

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

personer sökte till universitets- och högskolestudier under höst-terminen 2020 – en ökning med 13 procent jämfört med samma termin året innan. Bland dem som är 19 år gamla var det 28 procent fler sökande. Även antalet antagna har ökat kraftigt. Totalt har drygt 64 000 sökande antagits, 14 procent fler än förra året.

Ungdomshem ska säkerhets-klassas

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Regeringen vill säkerhetsklassa statens ungdomshem. Gängkriminella ska inte längre sitta på samma avdelningar som unga med andra sociala problem, enligt generaldirektören på Statens institutionsstyrelse (Sis).
Efter sommarens fritagningar av tre unga män dömda för mord och

mordförsök ger regeringen nu Sis i uppdrag att höja säkerheten på ungdomshemmen.
Alla ungdomshem ska därför säkerhetsklassas. Det innebär att de ungas våldskapital ska riskbedömas och analyseras före placering, inte helt olikt hur Kriminalvården arbetar strategiskt med placering av intagna på landets anstalter.
– Fler kommer att ingå i bedömningen om vilket våldskapital man har, säger socialminister Lena Hallengren (S).

TTBlixtförsök av fack och arbetsgivare för att enas om las

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Arbetsgivare och fack återupptar de havererade las-förhandlingarna. På 1,5 dag ska man lösa det man misslyckades med på 1,5 månad. Vad talar för att det går?

– Väldigt lite. Men det vore väldigt dumt att inte försöka, säger

Kommunals ordförande Tobias Baudin.

Samma toppförhandlare som fram till onsdagen diskuterade nya löner för miljontals svenskar ska nu byta förhandlingsbord och i stället på kort tid försöka lösa det som sprack klockan 23.59 den 30 september.

Det har uppenbarligen i tysthet pågått diskussioner mellan PTK, LO och Svenskt näringsliv under en tid efter haveriet, påhejade av politiker från en rad olika partier. På onsdagen kom så ett gemensamt besked: Vi sätter oss ner på torsdagen och gör ett nytt försök – besked tidigast efter lunch på fredag. När DN frågar alla tre parter vad det är som gör det värt att återuppta förhandlingar blir svaret gemensamt: ”Inga kommentarer.”

Beskedet hade föregåtts av beslut hos respektive part – arbetsgivarnas Svenskt näringsliv, tjänstemännens PTK och arbetarnas LO. På LO:s styrelsemöte tidigt på onsdagsmorgonen röstade bland annat det största förbundet, Kommunal, för att återuppta lasförhandlingarna.

– Det finns uppenbarligen ett intresse hos arbetsgivarna att disku-

tera frågorna igen. Då ställer vi upp för våra medlemmars skull, inte för att göra någon politiker glad, säger Kommunals ordförande Tobias Baudin. Han fortsätter:
– Det fanns ju inget förslag till uppgörelse för två veckor sedan, samtidigt som alla inblandade sade att ”de var så nära”. Så det vore dumt att att inte försöka.
Vad talar för att man på 1,5 dag klara det man inte gjorde på 1,5 månad?
– Väldigt lite. Jag är inte överoptimistisk, och så är det väldigt lite tid. Det här är extremt stora och komplexa frågor. Många förbund är inblandade, som var för sig har helt olika förutsättningar i vardagen. Det gäller både fack och arbetsgivare.
Ett antal förbund röstade på LO:s styrelsemöte nej till förslaget att återuppta förhandlingarna. Ett av dem var Byggnads, vars ordförande heter Johan Lindholm:
– Vi har varit tydliga med att de här förslagen kommer att innebära en försämrad trygghet för landets löntagare. Det kan vi inte acceptera.
Det som skulle ha blivit ett historiskt avtal för 2,8 miljoner privatanställda arbetare och tjänste-

män blev ett misslyckande, som kan orsaka en regeringskris.
Förhandlingarna har tre delar: anställningsskydd, omställning/vidareutbildning samt en ny arbetslöshetsförsäkring. När det gäller att hjälpa folk som blir av med jobbet att få ett nytt jobb eller utbildning finns, enligt DN:s källor, redan en stor enighet. Parterna har också en samsyn om att ta över ansvaret för en ny arbetslöshetsförsäkring, men detta kräver mer utredning. Här kommer det i så fall mer att handla om en avsiktsförklaring om det blir ett avtal.

Den stora striden gäller anställningsskyddet – det som framför allt gjorde att förhandlingarna kraschade var förtursfrågan. Här står parterna långt ifrån varandra. Arbetsgivarna vill ha fler undantag från regeln ”sist in först ut” i lagen om anställningsskydd, las, men också göra det lättare och billigare att säga upp folk.
LO vill ha bort det som kallas allmän visstid, man vill förbättra villkoren för dem som är inhyrda hos företag och begränsa ”hyvlingen”. Den innebär att arbetsgivaren sänker arbetstiden, och

därmed lönen, för många i stället för att säga upp ett mindre antal.
Redan när förhandlingarna havererade sade alla inblandade att man ”kört alla frågor i botten”.
Det var inte tidsbrist som kraschade samtalen, det var djup oenighet om ett antal centrala sakfrågor.
Samtidigt lever hoppet om att fortsätta med den svenska modellen, där parterna avgör de viktiga frågorna på svensk arbetsmarknad – med politikerna på armlängds avstånd. Det har blivit tydligt för både fack och arbetsgivare att det finns en starka politisk vilja att i stället driva genom lagändringar.
”Nu ger vi det en ny chans, nu är det dags att vi på allvar synar varandras kort”, säger en facklig källa med god insyn till DN inför torsdagens möte med Svenskt näringsliv.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Bakgrund.

LO, PTK och Svenskt näringsliv har sedan i fjol diskuterat ett nytt huvudavtal för trygghet och flexibilitet. Det skulle handla om anställningsskydd, omställning/kompe-

tensutveckling och en ny arbetslöshetsförsäkring. Slutförhandlingarna kraschade den 30 september.

En punkt i januariöverenskommelsen mellan regeringen, Liberalerna och Centerpartiet var att ”arbetsrätten ska moderniseras” med ”tydligt utökade undantag från turordningsreglerna”. En utredning var klar den 1 juni och föreslog bland annat fler undantag från turordningsreglerna. Utredningen är på remiss till den 26 oktober, dess förslag ska träda ikraft 2022 om parterna inte kommer överens. Om regeringen driver igenom förslagen har V hotat med misstroendeförklaring, gör man det inte kan januariöverenskommelsen spricka.

V pausar hotet om misstroende mot regeringen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Vänsterpartiet pausar sitt misstroendehot mot regeringen Löfven. Nu får arbetsmarknadens parter en ny chans att rädda statsministern från regeringskris.

– Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen, säger Jonas Sjöstedt.

Efter beskedet från arbetsmarknadens parter om att förhandlingarna om arbetsrätten återupptas drar V-ledaren Jonas Sjöstedt tillfälligt tillbaka sitt misstroendehot mot statsminister Stefan Löfven.

– Det är precis det här vi vill, säger Jonas Sjöstedt.

Det har gått knappt två veckor sedan förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter om en förändrad arbetsrätt havererade. Därmed ökade också trycket på regeringen att genomföra förslagen från utredningen om en moderniserad arbetsrätt som är en del av januariavtalet.

Vänsterpartiet har lovat att väcka misstroende mot Stefan Löfven om han går vidare med utredningens förslag, och i förra veckan stod det klart att V skulle kunna samla en majoritet i riksdagen för att fälla regeringen.
Men nu pausar V sitt misstroendehot.
– Så länge parterna förhandlar så vilar vi på hanen. Då finns det ingen anledning att störa det genom tumult i riksdagen. Vi vill att parterna ska göra upp utan politisk inblandning, säger Jonas Sjöstedt.
V-ledaren understryker att återupptagna förhandlingar mellan parterna är precis det som Vänsterpartiet eftersträvat. V vill också att utredningen om förändrad arbetsrätt som regeringen beställt skrotas.
– Nu vill vi att regeringen mycket snart klarlägger att utredningen läggs undan och inte förverkligas. Min mycket starka uppmaning till statsministern är att gå ut så fort som möjligt och säga att las-utredningen inte blir av, säger Jonas Sjöstedt.
Tidigare har V-ledaren sagt att Stefan Löfven har några veckor på

sig att ge besked. Han framhåller att den tidsramen fortfarande gäller men att så länge parterna förhandlar kommer inte V att utlösa sitt hot.

– Så länge man inte går vidare med utredningen är det inte fel att ge parterna den tid de behöver. Nu ger vi parterna chansen. Om de inte skulle lyckas så är vi i ett annat läge, säger Jonas Sjöstedt.

Samtliga kommentarer från andra politiska partier var försiktigt positiva efter parternas besked om att de återvänder till förhandlingsbordet. Statsminister Stefan Löfven vill dock inte spekulera om vad det betyder att parterna nu gör ett nytt försök.

– Vi noterar att parterna återupptagit samtalen. Vi får se var det leder, säger Stefan Löfven.

Samtidigt tillbakavisar han Jonas Sjöstedts krav om att skrota lasutredningen.

– Den ena efter den andra kan springa ut med det ena efter det andra. Det leder ingen vart. Låt oss nu se vart det här tar vägen, säger Stefan Löfven.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Turbulens kring SAS-aktien inför nyemissioner

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Turbulensen kring SAS fortsätter inför två stora nyemissioner, som ska rädda flygbolaget under coronakrisen. SAS-aktien faller hårt och priset på teckningsrätterna i en av emissionerna pressas nedåt.

SAS-aktien rasade med nästan 18 procent i tisdags och fortsatte nedåt i onsdagens handel. Aktien har därmed tappat nästan hälften av sitt värde sedan årsskiftet. Samtidigt trycks priset ned hårt på teckningsrätterna i en planerad företrädesemission på fyra miljarder, som till 81,5 procent garanterats av danska och svenska staten samt storägaren Knut och Alice Wallenbergs stiftelse.

– Det är många som vill bli av med teckningsrätterna och det pressar priserna, säger Sverre Linton, chefsjurist på Aktiespararna.

Prisraset kommer dagarna inför det att handeln med teckningsrätter upphör i dag, torsdag. Jacob Pedersen, analytiker vid danska Sydbank, tolkar utvecklingen som en signal om att många aktieägare – även större – inte vill vara med på nyemissionen på gällande villkor.

De osäkra utsikterna för flygbolag i coronakrisen spelar också roll, tror Pedersen. Han har rekommendationen ”sälj” på SAS-aktien just nu.

– Vi ser en helt annorlunda och svår marknad att navigera i för SAS när vi tittar framåt, säger han.

Men med en teckningsrätt som kostar cirka 10 öre och en teckningskurs på 1:16 kronor per aktie går det dock att göra klipp, med en aktiekurs på cirka 2:20 kronor.

Drygt 14 miljarder kronor i nytt aktiekapital ska dras in enligt räddningsplanen, som klubbats på en stämma.

TT

Nya regler för hemarbete: ”Kan missleda arbetsgivare”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Har arbetsgivaren ansvar för din hälsa under hemarbetet? Frågan har aktualiserats sedan Arbetsmiljöverket kommit med nya föreskrifter där det bland annat står att arbetsgivaren inte råder över arbetsplatsen i hemmet. Nu vill TCO och Saco att det blir tydligare vem som har ansvaret.

Coronapandemin har förändrat våra arbetssätt dramatisk. Många har jobbat på distans och Folkhälsomyndigheten rekommenderar att de som har möjlighet att arbeta hemifrån fortsätter att göra det under hösten.

Arbetsmiljöverket fick därför nyligen i uppdrag från regeringen att informera arbetsgivare om risker i arbetet – särskilt fokus skulle ligga på dem som jobbar hemma.

Men nu möter Arbetsmiljöverket kritik från bland annat Tjänste-

männens centralorganisation, TCO, för att i stället ha skapat otydlighet kring hemarbete i pandemin. Myndighetens nya föreskrifter som reglerar hur en arbetsplats ska utformas drar en ny gräns för arbetsgivarens ansvar. Från januari 2021 gäller de nya föreskrifterna inte längre för arbete i hemmet.

”Exempel på arbetsplatser som arbetsgivaren inte råder över är när arbetet sker i någon annans enskilda hem”, står det skrivet i Arbetsmiljöverkets allmänna råd om arbetsplatsens utformning.

När Arbetsmiljöverket skickade förslag på utformningen av de nya föreskrifterna och allmänna råden 2019 skrev TCO, i sitt remissvar, att man bör nämna att arbetsgivaren har ansvar för ergonomiska anpassningar för att förebygga eventuella skador, menar Ulrika Hagström som är utredare med ansvar för arbetsmiljöfrågor hos TCO.

Hon upplever att informationen är förvirrande även om det nämns i de allmänna råden att samtliga arbetsgivare omfattas av arbetsmiljölagen.

– Det är stor risk att chefer eller skyddsombud lite snabbt vill ta reda på vad det är som gäller och enbart går till Arbetsmiljöverkets föreskrifter och missar att kolla igenom arbetsmiljölagen.
Fler hemarbetare riskerar att drabbas av belastningsskador när det råder oklarheter om vem som ansvarar för den ergonomiska biten, menar hon.
– Vi har utfört en Novusundersökning där mer än en tredjedel av 868 personer har svarat att arbetsgivaren inte erbjudit redskap när man jobbar hemma. Flera har då fått ont i rygg, nacke och axlar som följd. Det finns risk för att dessa problem förvärras med de nya föreskrifterna, säger Ulrika Hagström.
Även Sveriges akademikers centralorganisation, Saco, upplever att förändringarna kommer vid ett illa valt tillfälle.
– Väldigt många akademiker jobbar hemma för att minska smittspridningen. I den här situationen behöver arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön vid distansarbete bli tydligare, inte tvärtom. Den nya föreskriften fångar inte upp utmaningarna med det gränslösa

och flexibla arbetslivet, säger Sacos ordförande Göran Arrius.
Sveriges kommuner och regioner, SKR, arbetar även nära Arbetsmiljöverket och har tagit del av de nya föreskrifterna.
– De allmänna råden kanske skulle behöva förtydligas. Samtidigt var de gamla föreskrifterna omöjliga att leva upp till som arbetsgivare, säger Gunnar Sundqvist som är utredare och expert inom arbetsmiljöområdet hos SKR.
Ewa Krynicka Storskog, arkitekt och handläggare på Arbetsmiljöverket, har varit med och tagit fram de nya föreskrifterna. Hon menar att de är anpassade till rådande verklighet och praktiska förutsättningar.
– Man kan inte ha regler och föreskrifter som man inte kan uppfylla. De tidigare kraven som fanns handlade till stor del om areor och utformning.
Ewa Krynicka Storskog poängterar att det finns andra föreskrifter, till exempel föreskrifterna om belastningsergonomi, som gäller vid hemarbete.
– Arbetsmiljölagen säger att arbetsgivaren är ansvarig för arbetsmiljön även när de anställda arbetar hemifrån och ska göra allt

som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall, säger hon.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Nya föreskrifter för arbetsplatsens utformning

Arbetsmiljöverket har den 30 juni 2020 fattat beslut om nya, ändrade föreskrifter för arbetsplatsers utformning (AFS 2020:1) och användning av arbetsutrustning (AFS 2020:4).
Föreskrifterna innehåller regler om allt från luftkvalitet till krav på belysning och dagsljus, personalutrymmen, utrymning och säkerhet.
Nytt är bland annat att det nu kommer att ställas tydligare krav på att byggherrar, arkitekter och projektörer tar hänsyn till arbetsmiljön i den färdiga byggnaden redan vid projekteringen och skärpta regler om tillgänglighet.
De nya föreskrifterna börjar gälla den första januari 2021 och gäller alla arbetsplatser där arbetsgivaren kan påverka utformningen av lokalerna, inte i arbetstagarens eller andras hem.

”Aktivt val krävs för att man ska listas av Kry”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Svar. På insändarsidan i tisdags (13/10) skrev Per Tunedal att inloggning i Krys app “räknas som signering” vid listning på en vårdcentral. Det är felaktigt. Efter inloggning med bank-id behöver en patient för att lista sig vid våra vårdcentraler göra ett aktivt val och signera separat med bank-id.

Julia Levander, kommunikationschef, Kry

”Omöjligt att veta vilka regionpolitiker väljarna kan lita på”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Coronapandemin. Tack DN och Maciej Zaremba för en mycket bra och tydliggörande sammanfattning (DN Kultur 13/10) av hur våra sjukvårdspolitiker i Region Stockholm misskött covid-19-vården för äldre. MZ skriver att vi alla är kanske ansvariga för läget, men hur ska vi rösta i nästa val? Iréne Svenonius (M) är djupt inblandad i skandalerna med Nya Karolinska och Ella Bohlin (KD) visar bristande omdöme med att festa med Ebba Busch. Kompetensen hos Anna Starbrink (L) och den högst ansvariga tjänstemannen Christoffer Bernsköld (tidigare ledamot i Socialdemokraternas partistyrelse) framgår i DN-artikeln.

Att människor på äldreboende inte kunde erbjudas dropp och syrgas vittnar om vilken människosyn sjukvårdspolitikerna har. Frågan är om alla sjukvårdspolitiker som inte blivit gamla har samma människosyn. Vad ska de gamla väljarna i så fall göra?

Hans Lundin, 80-plussare, Järfälla

Ewa Stenberg: Löfven kan andas ut – i alla fall tillfälligt

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven (S) har fått nytt hopp om att slippa den rävsax som hans löfte om att liberalisera arbetsrätten satt honom i.

Sannolikheten minskar nu för att det ska bli regeringskris. De fackliga organisationerna LO och PTK

samt arbetsgivarnas Svenskt näringsliv börjar förhandla om ett nytt Saltsjöbadsavtal igen på torsdagen, trots att de förklarade förhandlingarna för avslutade för bara ett par veckor sedan. De tre parterna säger att de kan redovisa ett resultat tidigast på fredag.
Regeringen har troligen smort deras förhandlingsmaskineri bakom kulisserna, genom att erbjuda stöd från staten om parterna så vill och behöver. En viktig del av parternas förhandling rör ett system för bättre vidareutbildning för anställda och en ny a-kassa. Kan de räkna med statliga bidrag och/eller sänkta arbetsgivaravgifter blir hela paketet mer tilltalande för både fack och arbetsgivare. Det kan i så fall underlätta en överenskommelse om de omstridda turordningsreglerna vid uppsägningar. Biträdande finansminister Per Bolund (MP) sade i går på en träff med riksdagsjournalisterna att regeringen skulle kunna tillföra ”medel och medling” för att parterna ska kunna komma överens.
Den politiska striden som pågår påverkar arbetsmarknadsparternas förhandlingsläge. Statsministern kritiserade i söndagens tv-

sända partiledardebatt det lagförslag som regeringen låtit ta fram efter en uppgörelse med Centern och Liberalerna. Det är tänkt att införas om parterna inte kommer överens om ett nytt avtal. Men alla fackförbund är helt emot utredningsförslaget. Statsministerns kritik i söndags stärker fackförbunden och visar att arbetsgivarna inte kan vara säkra på att alla utredningsförslag kommer att genomföras om förhandlingarna strandar igen. C och L har å andra sidan understrukit att utredningen måste genomföras, annars faller januarisamarbetet och i förlängningen regeringen.

Vänsterledaren Jonas Sjöstedt har gjort sitt bästa för att stärka fackförbunden. Han har samlat ihop en riksdagsmajoritet för att avsätta regeringen, om inte parterna kommer överens.

Vänsterpartiet kräver att statsministern ska lova att släppa utredningsförslaget. Men Sjöstedt är beredd att ge parterna all tid de behöver för att förhandla, oavsett om Löfven hörsammar honom eller inte.

Blir det ett nytt avtal på arbetsmarknaden kommer alla riks-

dagspartier att hälsa det med lättnad. Stefan Löfvens regering kan i så fall fira att man överlevt ännu ett hot om regeringskris. Och ju närmare nästa val vi kommer, desto lägre blir sannolikheten för att regeringen fälls. Att driva fram ett extraval strax före ett ordinarie val, som enligt lagen ändå måste hållas, ser nog de flesta väljare som slöseri med skattepengar.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

”Innan las fanns kunde man bli uppsagd på direkten”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Anställningsskydd. Året var 1970. Jag var 18 år och behövde första riktiga jobbet. Det jag efter tips från Arbetsförmedlingen hittade

var deltid som affärsbiträde på varuhuset Epa varje torsdag, fredag och lördag.
Efter drygt ett år ändrades affärstidslagen och det blev tillåtet med söndagsöppet. Ledningen föreslog att jag då skulle arbeta varje fredag, lördag och söndag. Jag tackade nej.
Kanske var det därför som en arbetsledare en dag kom till mig där jag stod i grammofonavdelningen (Ted Gärdestad sjöng: ”Jag vill ha en egen måne”). ”Du ska sluta här nu”, sade han. ”Va?” svarade jag. ”Varför det?” ”Det behöver jag inte säga”, svarade chefen.
Jag fick några veckors uppsägningstid. Efter några dagar var den riktiga personalchefen tillbaka. Jag frågade honom vad som hänt. ”Vi tyckte du skulle passa bättre som sjuksköterska”, svarade den vänlige mannen.
Så var det innan lagen om anställningsskydd kom till. Ett av skälen till min uppsägning kan dock ha varit den lilla detaljen att jag en kväll gått runt i grannskapet och tillsammans med min pojkvän försökt sälja en vänstertidning. Vi knackade på en okänd dörr, och bakom skylten Eriksson visade sig en av Epa-cheferna.

Han blev förvånad, köpte ingen tidning. Och jag blev arbetslös. Så var det, förr i tiden.
Och sjuksköterska blev jag aldrig.
Nilla Bolding, Lund

”Att förstöra Bibeln och Koranen ska behandlas lika”

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Yttrandefrihet. Efter att den svenska polisen sett en film där några danska anhängare till det högerextrema partiet Stram kurs eldat upp Koranen i Rinkeby upp-

rättades en anmälan utifrån lagen om hets mot folkgrupp.
Vän av ordning undrar varför inte musikern Marilyn Manson åtalades för hets mot folkgrupp då han i slutet av 90-talet och början av 00-talet rev sönder Bibeln vid sina scenframträdanden i Sverige. Den senaste skärpningen av lagen hets mot folkgrupp skedde 1988, så någon lagändring har inte skett under tiden.
Har yttrandefriheten strypts eller görs det skillnad på religion i lagens namn?
Fredrik Willén, Lidköping

Misstänkt för sexbrott misshandlad – man döms

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

En man döms för att ha misshandlat en tidigare barnskötare som begick grova sexövergrepp mot små barn på en förskola i Botkyrka, rapporterar Mitt i.

I maj dömdes den före detta barnskötaren till två års fängelse för ett fall av grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande, kränkande fotografering, grovt barnpornografibrott och barnpornografibrott. Enligt åtalet handlade det om brott mot sammanlagt 13 barn.

Barnskötaren greps misstänkt för brotten i slutet av januari, och erkände omedelbart. Men efter häktningsförhandlingarna släpptes han på fri fot. Dagen därpå misshandlades han av en Botkyrkabo – en man som nu döms av Södertörns tingsrätt till samhällstjänst i 75 timmar för misshandel och olaga hot.

Mannen hade begett sig hem till barnskötaren för att konfrontera denne. När barnskötaren öppnade dörren slog mannen, enligt åklagaren, honom flera gånger på huvudet. Han knäade honom, tog ett grepp runt hans hals och sparkade honom på benet. Misshandeln orsakade rodnader, svullnader och blåmärken.

Den nu dömde mannen har uppgett att stämningen bland föräldrarna på den aktuella förskolan var mycket upprörd när misstankarna mot barnskötaren blev kän-

da. Han har berättat att han var extremt arg och ledsen.
Mannen har erkänt att han misshandlade barnskötaren, men han har samtidigt varit osäker på det exakta händelseförloppet eftersom hans minnesbilder är diffusa.
I sin dom skriver tingsrätten att det är konstaterat att mannen var mycket upprörd på grund av det som framkommit. Men detta, påpekas det samtidigt, gav honom i sin tur inte rätten att bestraffa barnskötaren.
Rätten framhåller även att en viss tid förflöt från det att mannen fick reda på misstankarna till dess att han sökte upp barnskötaren – vilket gav honom möjlighet att besinna sig.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

Riktlinje om syrgas för äldre togs fram med läkarbolagen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Covidsjuka på äldreboenden utan syrgasbehov ska få palliativ vård, framgår av Region Stockholms riktlinje för syrgas. Riktlinjen har tagits fram tillsammans med läkarbolagen som har avtal för att sköta läkarinsatserna på äldreboenden.

– Vi ser oss som samarbetspartners för patientens bästa, säger Christoffer Bernsköld, regionens avtalsansvarige.

Bedömningen av vilka på äldreboende som har rätt till syrgasbehandling vid covid-19 i regionen görs med stöd av ett styrdokument som togs fram i början av pandemin. Det togs fram av Fredrik Sandlund vid regionens särskilda sjukvårdsledning och chef för palliativt kunskapscentrum, tillsammans med bland andra fö-

reträdare för de vårdgivare som har avtal med regionen om läkarinsatser på särskilt boende: Familjeläkarna i Saltsjöbaden AB, Capio Legevisitten AB och Stockholms sjukhem.

Fredrik Sandlund har tidigare uppgett till DN att syrgas inte fanns tillgängligt på äldreboenden vid pandemins början. I den riktlinje som gäller framgår med referenser att syrgas inte gäller generellt vid palliativ vård vid covid-19, och att luft från ett öppet fönster kan vara lika effektivt vid andnöd.

Sandlund svarar nu i mejl på DN:s frågor om hur riktlinjen för syrgas kom till, att det var viktigt att den togs fram snabbt, och att evidensen för syrgas vid covid-19 var begränsad.

”Det finns fortfarande inga studier som vi känner till med frågeställningen om syrgas lindrar andnöd hos en döende covid-19 patient”, skriver han.

I stället är det opioider, som morfin, som enligt riktlinjen har starkast evidens vid andnöd, och ofta lika stor effekt som syrgas.

Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, har i sin pågående granskning

av äldrevården under pandemin slagit fast att bedömningar av äldres vård i början av pandemin i vissa regioner varit generella snarare än individuella.
I dokumentet för bedömning av syrgasbehov vid covid-19 framgår också av ett flödesschema hur de äldre patienterna ska bedömas. De patienter som testas negativt för covid-19 ska ”behandlas som vanligt”. Vid positivt test för covid-19, och då den äldre inte bedöms ha ett syrgasbehov så slår diagrammet fast: palliativ vård.
De två läkarorganisationerna Capio Legevisitten och Familjeläkarna utför 90 procent av läkarinsatserna på äldreboenden i regionen. Capio Legevisitten har tillbakavisat uppgifter från anställda om att palliativ vård ordinerats systematiskt till äldre som testat positivt för covid-19.
Henrik Brehmer på vårdbolaget Capio uppgav dock i ett mejl till DN den 28 maj att bolaget betraktar merparten äldre på särskilda boenden, Säbo, som att de befinner sig i livets slutskede:
”Merparten av de som flyttar in på särskilt boende avlider där, många redan inom ett halvår, några efter något mer än ett år. Därmed anser

vi att det rör sig om livets slutskede och det är ovanligt att ett dödsfall på särskilt boende kommer helt oväntat.”

Även Familjeläkarna, vars vd Stefan Amér inte låtit sig intervjuas om saken, skriver i ett mejl till DN att merparten av de äldre på särskilt boende befinner sig i livets slutskede, att en tredjedel avlider inom ett halvår och att ”ett palliativt förhållningssätt bör finnas med i omhändertagandet redan vid inflyttning”.

Beskrivningen att de äldre på särskilt boende befinner sig i livets slutskede har ifrågasatts av flera experter, bland andra Anders Wimo, professor emeritus, familjeläkare och specialist i allmänmedicin. I Läkartidningen refererar han tillsammans med medförfattare till data från egen forskning som visar att personer på äldreboende är en sammansatt grupp. Den genomsnittliga överlevnadstiden skiljer sig stort mellan multisjuka äldre med flera allvarliga medicinska problem som har kort levnadstid, och äldre med demenssjukdomar, som utgör två tredjedelar.

– Det går inte att generalisera. Personer med demenssjukdomar

kan leva i kommunala äldreboenden i flera år. Men här har bilden blivit skev, säger Anders Wimo. Om en patient definierats som palliativ är centralt för vilken vård de fått enligt regionens riktlinje, enligt honom.
– Hur det här har påverkat på individnivå krävs granskning av journaler för att bedöma. Jag hoppas mycket på Ivo:s pågående granskning.
Bengt Winblad, professor i geriatrik och en av medförfattarna till artikeln i Läkartidningen, reagerar starkt på att vårdgivarna varit med och utformat riktlinjen om syrgas.
– Att vårdgivarna själva deltar i att sätta samman den här riktlinjen, för sin egen verksamhet, det är konstigt och anmärkningsvärt. Det är ju dessa bolag som sedan sköter läkarvården på de här boendena, och får betalt därefter. Riktlinjer kommer normalt från myndigheten och är utformade efter samråd med en allsidigt sammansatt oberoende expertgrupp, säger Bengt Winblad.
– Att ge patienter som drabbas av en övergående virusinfektion andningspåverkande morfin i stäl-

let för syrgas är för mig obegripligt. För mig är det här uppegående personer, som kanske är dementa men inte alls färdiga för terminalvård.
Christoffer Bernsköld, avtalsansvarig vid avdelningen för allmänmedicin på hälso- och sjukvårdsförvaltningen, svarar i mejl på frågor om att riktlinjer tagits fram tillsammans med bolagen.
”Vi ser oss som samarbetspartners för patientens bästa. Vi måste ta ett grepp för att hitta bästa möjliga lösningen för patienten. Vårdgivarna utför sitt uppdrag enligt det avtal de har med oss och vi är inte oberoende ifrån varandra.”
Av flödesschemat i dokumentet framgår att palliativ vård ordineras direkt efter att covid-19 konstaterats om inte syrgasbehov finns.
Christoffer Bernsköld uppger att han inte läser det så.
”Jag ser det som att oavsett om patienten ska flyttas till annan vårdform för att få syrgas eller om det är andra insatser som bättre gynnar patienten så ska det föregås av en individuell läkarbedömning.”

DN har sökt Jonas Bergström vid Stockholms sjukhem. Dag Salaj, chefläkare vid Capio Legevisitten har avböjt medverkan. Familjeläkarna hänvisar till chefläkaren i Region Stockholm.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Palliativ vård ordinerades på telefon

DN har tidigare berättat att äldre på boenden fått palliativ vård direkt efter att covid-19 konstaterats och att ordinationerna skett utan läkarundersökning över telefon. DN har också avslöjat att de fysiska läkarbesöken till äldreboenden minskade kraftigt samtidigt som antal smittade och dödade kulminerade.

Socialutskottets ordförande på Lidingö, Suzanne Liljegren (L), reagerade starkt när kommunpolitiker informerades om att åtta äldre som avlidit i kommunens särskilda avdelning för covid-sjuka ordinerades palliativ vård av läkare över telefon, men förgäves krävt garanti från regionen om att beslut om

palliativ vård ska fattas av läkare på plats.

Fortfarande akut kris för hotell-branschen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Restaurangbranschen återhämtar sig något under hösten men för hotellen i Stockholm är läget fortsatt dåligt. Det visar ny statistik som Stockholms handelskammare har tagit fram.

– På varje hundralapp hotellen brukade få in får man nu in 25 kronor, efterfrågan har minskat och företagen måste justera ner

priserna, säger Stefan Westerberg, chefekonom på Handelskammaren.

Handelskammaren har tagit fram nya siffror för hotellens beläggning, priser och gästnätter fram till utgången av september samt även för restaurangbokningar och allmänhetens rörelsemönster.

– Övergripande ser vi ljusare tongångar i ekonomin men vissa delbranscher går dåligt, säger Stefan Westerberg.

Hotellen har det fortsatt väldigt svårt samtidigt som restaurangerna haft hygglig återhämtning, om än inte till ett normalläge.

Beläggningen för hotellen var jämfört med ett år tillbaka minus 55 procent i maj och minus 33 procent i september. Logiintäkter sjönk med 84 procent i maj och 59 procent i september.

Snittpriset på ett hotellrum i Stockholm sänktes med nästan 500 kronor. I september 2019 var det 1 394 kronor. i september 2020 kostade det 919 kronor per natt.

– Vi kan se att hotellens beläggning har ökat lite grand under hösten men läget är fortfarande dåligt. För Stockholms del är siffrorna för september sammantaget

väldigt svaga, intäkterna har sjunkit med 75 procent på ett år om man räknar ihop sänkta priser och färre uthyrda rum, säger Stefan Westerberg.
Hotellen påverkas negativt av att live-, kultur- och sportevenemang i princip är nedstängda.
– Vi får se hur det ser ut framöver men vi ser dessvärre hur smittspridningen ökar och vi får sannolikt leva med restriktionerna en bit in på nästa år. Vi tycker att de finanspolitiska åtgärderna måste vara uthålliga, många av de drabbade företagen är fortfarande i en akut kris, säger Stefan Westerberg.
Det är redan två månader, augusti och september, som inte täcks in av omställningsstöd och stöd till enskilda näringsidkare. Permitteringsstödet försvinner den sista december som det ser ut nu, det kan också behöva förlängas, menar Handelskammaren.
För restaurangerna går det lite bättre. Handelskammaren följer bokningar av bord och de har återgått lite mer mot det normala. Jämfört med mängden bordsbokningar under sista veckan i febru-

ari ligger bokningarna lite lägre men det pekar åt rätt håll.
– Men det kan också vara så att vi tänker att vi inte längre behöver boka bord utan får plats ändå, säger Stefan Westerberg.
Allmänheten tycks också röra sig i den sortens miljöer något mindre än normalt. Via Googles platstjänster har Handelskammaren studerat hur stockholmarna rör sig kring restauranger, kaféer, köpcentrum, bibliotek, museer och biografer och jämfört rörelsemönster i januari och första veckan i februari med hur vi har rört oss under pandemin fram till och med september.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Hovrätten dömer pappa för våld mot tjänsteman

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Den pappa som misshandlade SO-läraren Lars Nivbrant döms för våld mot tjänsteman. Mannen var missnöjd med att hans son fick B och inte A i slutbetyg i religion. Han döms till villkorlig dom och samhällstjänst i 50 timmar och ska betala ett skadestånd till läraren.

I tingrätten friades pappan då man ansåg att det varit så tumultartat vid händelsen att det var svårt att bevisa vem som gjort vad.

Svea hovrätt menar dock att SO-läraren lämnat en klar och trovärdig berättelse. Hans berättelse stöds även av flera vittnen som befann sig i anslutning till det lärarrum utanför vilket pappan tog strypgrepp på Lars Nivbrant.

Domstolen menar också att våldet som Lars Nivbrant utsattes för hade ett direkt samband med

hans tjänsteutövning – alltså handlar det om våld mot tjänsteman.
– Det känns bra att hovrätten kommer fram till en fällande dom. För mig personligen har det kanske ingen större betydelse, men jag tycker det är principiellt viktigt, säger Lars Nivbrant.
Han tror att motivet till pappans agerande var att han var rädd att sonen inte skulle komma in på det gymnasieprogram som föräldrarna vill att pojken skulle börja på. Det var alltså ett slags betygshets som låg bakom.
– Jag är väldigt glad över att min kollega har fått rättvisa. Det är skamligt att det tagit tre år att komma fram till detta, säger Thomas Nygren, före detta facklig representant och lärarkollega till Lars Nivbrant.
Händelsen inträffade sent i maj 2017. SO-läraren Lars Nivbrant fick upprepade besök av en elev som skulle gå ut 9:an kort före att betygen skulle vara satta. Eleven ville veta varför han fick betyget B och inte A i religion.
Senare knackade det på dörren till lärarnas arbetsrum. Utanför stod elevens pappa och mamma. Ele-

ven själv var också med, men stod i bakgrunden.
Så långt är alla överens. Enligt tingsrätten gick det dock inte att leda i bevis att pappan tagit ett strypgrepp och slagit läraren i huvudet. Detta trots flera vittnesmål samt fotografier på de rodnader som uppstod kring Lars Nivbrants hals, tinning och panna.
Pappan åberopade nödvärnsrätt i såväl tingsrätten som i hovrätten. Han menade att det var han och hans fru som blev angripna först och han var också mycket missnöjd med att de inte fått några, enligt dem, förklaringar till betygssättningen som de kunde förstå.
Kammaråklagare Caroline Frohm överklagade den friande domen. I hovrätten åberopade åklagaren två nya vittnen, båda kollegor till Lars Nivbrant. Den ena sa under ed att hon såg hur pappan tog strypgrepp på Lars, den andra vittnade om hur hon rusade fram när hon såg att det var ”slagsmål”.
– Det här är en bild av en förgrovande utveckling när det gäller betygshetsen i skolan. Det har blivit allt vanligare att föräldrarna anser sig har rätt att ha en åsikt

om det arbete vi gör, säger Thomas Nygren.
Brottets straffvärde motsvarade två månaders fängelse, enligt hovrätten. Pappan var dock tidigare ostraffad och enligt hovrätten så framstår gärningen som en engångsföreteelse. Hovrätten landar i villkorlig dom och samhällstjänst då pappan själv samtyckt till samhällstjänst i den händelse han skulle dömas. SO-läraren Lars Nivbrant tilldöms också ett skadestånd på 5 000 kronor.
Pappans advokat Torben Setterlund är missnöjd med domen och ska överlägga med sin klient om huruvida de ska överklaga.
– Enligt min uppfattning har hovrätten gjort en felaktig bevisbedömning genom att fälla min klient.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Lokal hyrs ut till företag – kopplas till högerextrema

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

Ett företag med kopplingar till högerextremism hyr en kampsportslokal av Upplands Väsbys kommun. Kultur- och fritidschefen Maria Röstberg säger att kommunen har lagar att förhålla sig till, men att de ser över situationen.

– Vi har naturligtvis kopplat in vår jurist i detta.

Det är tidningen Expo som förra veckan berättade att ett produktionsbolag, som enligt tidningen producerar högerextrem propaganda, bokat en träningslokal av Upplands Väsby kommun under hösten.

Huvudpersonen bakom företaget har genom åren varit engagerad i nazistiska rörelser och förekom också i SVT-dokumentären ”Alternativhögern i Sverige” där han bland annat berättade om en del

av verksamheten som sysslade med kampsport.
– Vill du införliva din egen politik i någon mening så måste du som politisk enhet ha ett våldskapital, säger han i dokumentären från 2018.
Kultur- och fritidschefen i Upplands Väsby, Maria Röstberg, bekräftar att företaget bokat kampsportslokalen.
– Det är vad vi kallar för en stående bokning, de har bokat en viss tid på lördagar.
Hon säger att frågan om lokalut-hyrningen är komplex och att den så kallade likställighetsprincipen gör att kommuner och regioner inte får särbehandla kommunmedlemmar – annat än på sakliga grunder.
– Om man däremot går från en extrem åsikt till en extrem handling är det en annan sak och då kan vi som kommun agera. Om något strider mot våra ordnings- eller bokningsprinciper, som exempelvis förbjudna symboler.
Hon berättar att, efter artiklarna i media, har kollegor i andra kommuner hört av sig med liknande frågeställningar.
– Vi tittar på vad man kan göra och vilka möjligheter som finns.

Det kan eventuellt finnas en regel för demokratiska principer att tillämpa. Men hur ska man då följa upp det? Hur ska jag som lokalbokare säkerställa att de följer demokratiska principer.

Även invånare har hört av sig till Maria Röstberg.

– De har frågat hur detta är möjligt. Hur kan vi tillåta det här. Då får vi försöka förklara för dem också.

Till SVT säger personen bakom företaget att träningen i kommunens lokaler är skild från deras verksamhet.

– Vi tränar brottning som en del av vår friskvård.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Peter hittade hjälp på nätet mot alkoholen

TORSDAG 15 OKTOBER 2020

För att slippa konfrontera sina alkoholproblem med sin dåvarande partner, gick Peter in i köket och halsade vodka direkt ur en flaska. Känslan han därefter upplevde var skam.

De senaste åren har han varit nykter under längre perioder med hjälp av behandling på internet – men utmaningen är att inte återfalla.

När Peter började ana att personer i hans närhet var misstänksamma mot hans alkoholvanor, blev han försiktigare och passade sig noga för att bli för full i sociala sammanhang. I vänners sällskap på krogen tog han det lugnt med drickandet. Till middagen med familjen kunde han ta ett glas. Men när utekvällen med vännerna började lida mot sitt slut och de skulle skiljas åt, kunde Peter själv gå vidare till en annan krog eller hem och dricka mer. Likaså tog

han fler glas när familjen gått och lagt sig.
– Då behövde jag inte försvara drickandet för andra. Ingen kunde döma mig, säger han.
Han är en egenföretagare i medelåldern, som bor tillsammans med sambo, barn och bonusbarn i en stad i Mellansverige. Vardagen beskriver han som ett svårt pussel, där matlagning, träning och i vanliga fall mycket pendling till och från jobbet ingår. Samtidigt försöker han tillgodose sina egna och familjens behov.
– Jag har ofta en känsla av otillräcklighet, att jag inte hinner med allt. Jag är alltid hård mot mig själv. Det är ingen tillfredsställande känsla, säger han.
Men den upplevda prestationsångesten tror han inte är orsaken till hans alkoholproblem. Han tror snarare att problemen har att göra med att han hade fel bild av alkohol och dess negativa effekter och att samhället glorifierar berusning.
– Det är lätt att dras med i kulturen och omgivningen. Vi matas ständigt med en viss bild av alkoholkonsumtion, som i filmer, säger han.

När Peter drack och blev påverkad av alkohol för första gången var han 15–16 år. Drickandet fortsatte senare på studentfester och med tiden ökade toleransen och därmed mängden alkohol per tillfälle. Men han insåg inte själv att han hade problem med sitt drickande.
– Det smyger sig på, som med viktproblem, tills något känns fel i livet och ångesten ökar.
Det är när man dricker för att lindra sin ångest och smärta som det blir problematiskt, anser Peter.
Hans kropp började säga ifrån. Symtomen han kände var trötthet, matthet, koncentrationssvårigheter och ett försämrat minne. Han fick även hudproblem.
– Vardagen blev en utmaning. Jag kunde vakna bakis och inte orka träna. Jag hade svårt att fokusera och var inte pigg, säger Peter.
Det var mestadels på helgerna han drack, när han visste att han inte behövde gå upp tidigt dagen efter. Då kunde det bli upp till två flaskor vin.
Att dricka kontrollerat blev ändå en ständig kamp för honom. När en dåvarande partner påpekade hans höga alkoholkonsumtion, försökte han dölja drickandet. För

att slippa konfronteras med problemen gick han in i köket och halsade sprit direkt ur en vodkaflaska.
– Jag kände mig otroligt skamsen för mitt eget beteende. Hon var icke-dömande, men det var jag som fick för mig att hon skulle döma mig. Jag skämdes för att erkänna mina problem. Det var inte omgivningen som dömde mig, utan jag själv. Jag hade svårt att förlika mig med att jag hade ett problem, säger Peter.
Incidenten fick honom att stanna upp och förstå att beteendet inte var okej.
– Synd att man går så långt innan man inser det.
Peter började se sitt eget ansvar och valde att sluta se sig som ett offer utan i stället som en vuxen individ som kunde göra egna val och ta konsekvenserna. Han började läsa böcker om alkoholproblem och 2016 sökte han hjälp för problemen, som han menar började i samma ögonblick som han förhärligade onykterhet för omkring tio år sedan.
Det var till Alkoholhjälpen som han vände sig, en anonym internettjänst som drivs av Beroendecentrum Stockholm. Samtidigt

anmälde han sig till internetbaserad kbt-behandling mot alkoholproblem, en behandlingsform vars effekter studerades vid Karolinska institutet.

Att besöka en läkare för sina alkoholproblem och få en remiss till en traditionell behandling, uppfattar Peter som ett hinder. Han menar att det är ett stort kliv att erkänna sina problem, på grund av den stigmatiserade bilden av alkoholism. På nätet är det däremot väldigt okomplicerat och anonymt och dit kan man vända sig av ren nyfikenhet.

– Jag hade inget att förlora på att söka hjälp via nätet, säger han. Första gången han anmälde sig till behandlingen hade han som mål att kunna dricka sunt och normalt. Han hade insett att strävandet efter att bli full varje gång han drack – berusningsdrickandet – var skadligt.

– Alkohol är gott och socialt och jag ville kunna fortsätta dricka, säger han.

”Jag har satt ett mål att inte dricka på 90 dagar… Efter dessa 90 dagar har jag nu tänkt ut regler”, skrev Peter i en tråd i Alkoholhjälpens forum i februari 2016.

Reglerna var tydliga: ungefär ett par glas i sociala sammanhang, aldrig dricka ensam och upp till fem glas vid större fester eller högtider. Peter klarade av att hålla sig nykter fram till slutet av våren 2016.

”Fuck jag är där igen. Full, dricker i ensamhet, söker lugn genom alkohol.”

Tre år senare, i december 2019, var han tillbaka på forumet och försökte återigen bli nykter. I våras råkade han ut för ett till återfall och nu gör han ett tredje försök. Han berättar att han har varit nykter sedan 40 dagar tillbaka.

– Efter första gången insåg jag att det gick att vara nykter. Den andra gången tänkte jag att jag kan det här men något fattas för att det ska bli en bestående förändring. Jag ser inte återfallen som misslyckanden, utan som misstag. Jag prövar mig fram och försöker ta reda på hur jag kan gå till väga för att fortsätta vara nykter efter 90–100 dagar. Jag tittar på hur andra gör. Men jag har ännu inte svaret, säger Peter.

– 90 dagar är bra för att öva nya beteenden. Men att ändra vanor tar längre tid.

Under den internetbaserade kbt-behandlingen får patienterna sätta upp egna mål. Behandlarna hjälper till att formulera och ställa frågor till patienterna och förser dem med verktyg och strategier för att hantera känslor och öva på de nya beteendena, berättar Peter.
Men för honom är det skrivandet i Alkoholhjälpens forum som har varit det mest hjälpsamma. Han hyllar den icke-dömande, humana kulturen på forumet, där man kan känna igen sig i andras berättelser, få stöd, känna sig sedd, hörd och inte ensam i alkoholproblemen. Personer som tagit sig ut ur sina alkoholproblem ser han som hjältar. Själva skrivandet blir ett sätt att reflektera.
I dagsläget har Peter lärt sig att ett normalt drickande inte fungerar för honom och målet är att sluta med alkohol helt. Han har en annan inställning till alkohol.
– Jag väljer hellre hälsan än fördelarna med alkohol. Jag har gått från att se det som att jag gör en uppoffring när jag blir nykter, till att inte göra det. Det finns annat i livet som är mer värt än att känna berusning och ro av alkohol.
Han lyfter upp de positiva effekterna med att vara nykter:

– Jag känner mig utsövd, vaken och uppmärksam på familjen, lyssnar på andra, är inte så självupptagen och tycker träning är jätteroligt. Glädjen, lusten och nyfikenheten återvänder och jag kommer tillbaka till människan jag var innan. ”Är det så världen såg ut”, tänker jag.

Medan hanteringen av alkohol är enkel på vardagarna, utgör konferenser och semestrar fallgropar. Men återfallen till trots har Peters alkoholkonsumtion inte gått tillbaka till att vara lika illa som förr. I juni skrev han i forumet: *”Vägrar må dåligt, vägrar vara berende av A. Ger mig inte, jag ska bli kvitt A.”*

Fotnot: Peter heter egentligen något annat.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se

Här kan du få hjälp

Alkohollinjen. Nationell verksamhet som drivs av Beroendecentrum Stockholm på uppdrag av Folkhälsomyndigheten. Det är gratis att ringa och du kan vara anonym. Tel: 020-84 44 48

Alkoholhjälpen. Behandlingsprogram på internet som drivs av Be-

roendecentrum Stockholms eStöd. Du kan vara anonym och också chatta och diskutera med andra som söker hjälp på forumet. Hemsida: alkoholhjalpen.se Beroendecentrum. Behandling på internet. Läs mer på beroendecentrum.se
Vårdcentralen. Du kan få hjälp att ändra dina alkoholvanor på vårdcentralen, men vilka resurser och vilken kompetens som finns skiljer sig mellan vårdcentralerna. Läs mer på 1177 Vårdguiden.

Hur många Hamid Zafar finns det?

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Sionistiska åsna.” ”Böna och be på dina usla judiska knän.” ”Sionisten Göran Persson.” ”Bögar som viger andra bögar i Jesu namn i kyrkan.” ”Välsigna sodomiter.” DN:s avslöjande om Hamid Zafar, årets svensk, ”På spåret”-deltagare, skol- och integrationsdebattör, har chockat många. Jag är en av dem.

Zafars förklaring till varför han under pseudonym uttryckt bland annat grov antisemitism och homofobi gör det inte lättare att förstå. De nedsättande orden om homosexuella har Zafar skrivit ”under en period där jag hade en värdekonservativ syn på samhället”. De antisemitiska åsikterna berodde på att han då befann sig i vänsterkretsar.

Han ska ha skrivit när han var ”ung och sökande”, men under perioden var han mellan 28 och 33 år.

Men mest bekymmersamt är kanske detta: ”Jag tror att många har den här typen av åsikter men kommer inte till uttryck med dem i skrift på något sätt.”

Betyder det att Hamid Zafar fortfarande har en världsbild där antisemitism och homofobi är något vanligt och naturligt, allmänpolitiska tankar som människor bär på lite till mans men inte har tillräckligt bra forum att lufta dem i?

En fråga man kan ställa sig efter avslöjandet är: Hur många Hamid Zafar är fortfarande oupptäckta? Hur många offentliga personer – politiker, debattörer, journalister – har konton där de under andra namn skriver vad de verkligen

tycker i frågor där de hycklar offentligt?
Någon gång borde vi fråga oss varför vi slösar så mycket tid på, och ger så mycket luft till, nätets anonyma aktörer. ”Mikael Hakim”, ett av Zafars alias, fanns inte. Anonyma skribenter finns inte, de är bara ett konto, det som uttrycks där har lika stor betydelse som något ropat i vinden. Ignorera dem, blockera dem. Kräv att din motdebattör visar ansiktet – då slipper vi att diskussionen präglas av dubbelnaturer som Hamid Zafar.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Amanda Sokolnicki: Den största Preemvinsten är att Miljöpartiet hade fel

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Kampen om Preem var inte vad den först såg ut att vara. Och det ska vi vara glada för.

När Preem meddelade att planerna på utbyggnaden i Lysekil lades ner hurrades det. En stor vinst för klimatet, slog många fast. Nästan lika stor tycktes vinsten vara för Miljöpartiet – det här hade aldrig

hänt om inte de gröna hotat att lämna regeringen, förklarade partitoppar.
Det visade sig inte stämma. Och kanske var det den största klimatvinsten i den här historien. Men det tycktes inte Jimmie Åkesson ha snappat upp när han stod i partiledardebatten i söndags och skällde på Per Bolund.
Ni vill nå våra nationella klimatmål på bekostnad av de internationella, förklarade Åkesson. Och det var onekligen så det länge såg ut. Ja, det var rent av så Miljöpartiet argumenterade. När Isabella Lövin förra hösten fick frågan hur hon såg på risken att den fossilstinna anläggningen bara byggdes någon annanstans om regeringen satte stopp för den i Lysekil svarade hon: ”Vi har nationella klimatmål som regeringen har ansvar att styra mot. Andra länder har sina nationella klimatmål.”
Utsläppen verkade vara mindre viktiga än den svenska statistiken. Det var också det som fick Åkesson att anklaga Bolund för att syssla med nationalism.
För det var ju ingen nyhet för miljöpartister att EU:s utsläppsrättssystem ser till att den som släpper ut också får betala, det har de

kämpat hårt för. Och en naturlig konsekvens av det är att företagen rör sig mot länder där tekniken på området är utvecklad för att minska utsläppen. Som i Sverige.
Om det hade varit som Miljöpartiet påstod – att Preem stoppade planerna för att företaget tvingades till det av regeringen – hade det därför funnits en påtaglig risk att verksamheten i stället flyttades till en annan plats, där utsläppen knappast skulle bli mindre än i Sverige.
Men Miljöpartiet hade lyckligtvis fel.
För när DN tittade närmare på företagets ekonomi visade det sig att Preem blödde. Och när SvD fortsatte granska nedläggningen förstärktes bilden (4/10): ”Exportmarknaden, som tidigare varit den största tillväxtmotorn, har plötsligt krympt. Samtidigt har efterfrågan på fossilt drivmedel stagnerat på hemmaplan.”
Kalkylen sprack helt enkelt. Det var inte lönsamt att bygga ut.
Men det betyder inte att Miljöpartiet har varit oviktigt, tvärtom. De grönas betydelse har bara inte varit den de påstår.

För det var visserligen inte hot som stoppade Preem. Men det var i högsta grad politik. Utan ledamöter som drivit på för Parisavtalet, höjda priser på utsläppsrätter, nya tuffa mål, slopade bränslesubventioner och stöd till investeringar i grön riktning hade det förstås sett helt annorlunda ut.
Det gäller också på ett nationellt plan: Preem betalar 700–800 miljoner i månaden bara i energi- och koldioxidskatter, visar DN:s Mattias Carlsson i dagens tidning.
Incitamenten på marknaderna har förändrats. När SvD tittar närmare på Preems konkurrenter blir det tydligt: ”Finländska Neste påpekar att 80 procent av deras vinst kommer från förnybara produkter, trots att de bara står för 22 procent av intäkterna.”
Och det är detta som är värt det riktigt stora jublet.
Vinsten är dubbel. Inte bara kommer detta att stoppa de tilltänkta utsläppen i Lysekil. Det visar också att det inte var en engångsföreteelse, utan ett trendbrott.
Det är betydligt sundare – och mer effektivt – att ha en politik som skapar incitament för företag och individer att själva styra sitt

agerande mot en klimatsmart tillvaro, än att regeringar går in och petar i enskilda företagsfrågor. Dels för att man på så sätt undviker godtyckligt maktmissbruk, men framför allt för att det skapar en långsiktighet och stabilitet som gör kalkylen förutsägbar för företag som vill satsa på innovativa och fossilfria lösningar.

Allt detta vet förstås Miljöpartiet. Men det ser inte lika kraftfullt ut att prata om höjda priser på utsläppsrätter som att förbjuda hela byggen. Eller som att prata om meningslösa plastpåseskatter.

Partiets dragning till den typen av symboler har också gjort det lätt för klimatpassiva meningsmotståndare: de kan ägna dagarna åt att kritisera dåliga förslag i brist på egna initiativ.

Det här är faktiskt en global fråga, förklarade Jimmie Åkesson myndigt för Per Bolund i söndags. Och det har han rätt i – även om hans partikollegor alltid tycks glömma det när de ska rösta för klimatåtgärder i EU-parlamentet. Trots att det är där så mycket kommer att avgöras de närmaste åren.

Med lite tur blir klimatfrågan rent av den tidigare kol- och stålunio-

nens stora upprättelse. Det låter pompöst, men förutsättningarna finns.

När Kina nu kommer med nya klimatutfästelser behöver det tyvärr inte betyda något alls. Men när EU-parlamentet nyligen klubbade igenom att utsläppen ska minska med 60 procent på tio år och att alla bränslesubventioner ska slopas de närmaste fem åren så finns det all anledning att tro att det blir verklighet.

Det tidigare EU-målet – att minska utsläppen med 20 procent till 2020 – uppnåddes redan 2015, påminde Annika Ström Melin förra året.

Om EU dessutom kan visa vägen i att utforma träffsäkra klimattullar skulle det innebära en nödvändig ekonomisk press på länder som Kina och Indien, som i dag är svåra att komma åt.

Men då måste vi klara att stå för de kloka beslutens konsekvenser på hemmaplan – även när plakatpolitiken lockar.

Amanda Sokolnicki
amanda.sokolnicki@dn.se

Efter hatet – han tvingas bort från Moderaterna

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Skoldebattören och opinionsbildaren Hamid Zafar har skrivit nedsättande kommentarer om judar och homosexuella under pseudonym på nätet, avslöjar DN. Nu stängs han av från jobbet som barn- och utbildningschef. SVT stoppar hans medverkan i ”På spåret” och Moderaterna sparkar honom från partiets integrationskommission.

På torsdagen avslöjade DN att den hyllade rektorn och skoldebattören Hamid Zafar skrivit nedsättande kommentarer om judar och homosexuella under pseudonym på nätet.

Uppgifterna har väckt starka reaktioner.

Hamid Zafar, som sedan 2019 är barn- och utbildningschef i Mullsjö kommun, har stängts av från sin tjänst.

Kommunen skriver på sin hemsida att ”kommundirektören har kommit fram till att förtroendet för Hamid Zafar är så skadat att möjligheten för honom att fortsätta sitt uppdrag som barn- och utbildningschef blir omöjligt. Mullsjö kommun följer den arbetsrättsliga processen och med stor sannolikhet kommer Hamid Zafar och kommunen gå skilda vägar”.
– Under dagen har vi fått en mer samlad och tydlig bild av läget. Efter en helhetsbedömning har jag nu kommit fram till att det finns ingen annan utväg än att vi går skilda vägar, säger Lennie Johansson, kommundirektör i Mullsjö.
Hamid Zafar tvingas också lämna flera uppdrag, bland annat som oberoende expert i Moderaternas integrationskommission.
”Detta på grund av de uppgifter som har framkommit i media om att han framfört antisemitiska och homofoba åsikter via anonyma konton i sociala medier. Uppgifterna var helt nya för oss, vi tog del av dem för första gången i media i dag. Åsikterna är oförenliga med Moderaternas värderingar”, skriver Moderaternas partisekre-

terare Gunnar Strömmer i ett uttalande.
DN har vid upprepade tillfällen sökt Moderaternas partiledare Ulf Kristersson, som inte återkommit.
Hamid Zafar har i DN förklarat sina inlägg med att de skrevs under en destruktiv tid i hans liv då han var ung och sökande. Han tar i dag avstånd från sina inlägg och kommentarer.
Till Expressen säger han:
– Jag har varit medveten om att det här kan dyka upp i framtiden. Så det är något jag burit på. Som en mörk del av min bakgrund. Jag har inte informerat någon och inte tagit hjälp av någon. Man kan ifrågasätta hur man kan jobba inom skolans värld med de här åsikterna. Det är ett tungt ok jag burit runt på.
Hamid Zafar skulle även vara med i höstens omgång av SVT:s ”På spåret”, som är färdiginspelat och har premiär i november. ”På spåret” är ett av Sveriges mest sedda tv-program, förra året hade det över 2,7 miljoner tittare – enbart slaget av finalen i Melodifestvalen och Kalle Anka på julafton.
På torsdagen meddelade SVT att de ställer in de två program Hamid Zafar medverkar i.

”Det var ett självklart beslut för oss. De uttalanden och kommentarer vi fått ta del av står väldigt långt ifrån de värderingar som SVT och ’På spåret’ representerar” skriver Christina Hill, programchef på SVT i Göteborg i ett pressmeddelande.
Frida Boisen, Zafars medtävlande, ställer sig bakom att programmen där hon skulle ha deltagit med Hamid Zafar stoppas från att sändas.
– Det känns som en lättnad. Det är fruktansvärt tråkigt, men det var det enda rätta att göra, säger Frida Boisen.
Tidningen Göteborgs-Postens ledar redaktion skriver att de – efter DN:s avslöjande – valt att avsluta hans uppdrag som kolumnist på tidningens ledarsida.
– De åsikter som Zafar uttryckt hör inte hemma i ett civiliserat offentligt samtal. Det är bra att Zafar själv tar avstånd från dem och menar att han har ändrat sig. Men faktum kvarstår att de inte uttrycktes i ett enskilt utslag av ungdomlig okunskap utan fälldes av en vuxen person i en offentlig roll, säger GP:s politiska redaktör Adam Cwejman till tidningen.

Även Lärarförbundets tidning Läraren, där Zafar bland annat skrivit krönikor, avslutar samarbetet. ”Vi tar kraftigt avstånd från de åsikter som framkommit, och ser inte att vi kan samarbeta med någon som har de värderingarna. Jag känner en stor besvikelse, och har i dag beslutat att vi avslutar vårt samarbete med Hamid Zafar”, skriver chefredaktören Michael Jonsson på hemsidan.
På torsdagen meddelade även Svenska Afghanistankommittén att Hamid Zafar lämnat sitt uppdrag som styrelseledamot.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Rektor Hamid gick till attack mot judar under pseudonym

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Hamid Zafar, känd som Rektor Hamid, är en av Sveriges ledande debattörer inom skola och integration. Han är utbildningschef och har haft flera uppdrag som hyllad opinionsbildare. DN:s granskning visar att han mellan 2011 och 2015 skrivit nedsättande om judar och homosexuella under pseudonym på nätet.

– Den som är fri från synd är välkommen att kasta den första stenen, säger Hamid Zafar.

På kort tid har Hamid Zafar blivit en ledande röst i den svenska skoldebatten. Berättelsen om hur han som rektor vände utvecklingen på Sjumilaskolan i Göteborgsförorten Biskopsgården har fått både politiker och journalister att lyssna. 2018 utsågs han till Årets

svensk av tidningen Fokus, 2019 sommarpratade han i Sveriges Radio och samma år blev han oberoende expert i Moderaternas integrationskommission.
Hamid Zafar, som i dag är barn- och utbildningschef i Mullsjö, är mycket aktiv i sociala medier och kommenterar ofta nyheter och politiska beslut. I höst skulle han ha tävlat i SVT:s ”På spåret”. Zafar har även varit gästskribent på Göteborgs-Postens ledarsida och ofta intervjuad eller omskriven i andra tidningar, däribland Dagens Nyheter.

Men under pseudonym har Hamid Zafar gett uttryck för helt andra åsikter, visar DN:s granskning. Det har han gjort från det att han var utredare på Skolinspektionen 2011 till att han var rektor på Sjumilaskolan 2016.
På Twitter har Hamid Zafar använt sig av pseudonymen ”Mikael Hakim”. Kontot har stängts ned efter att DN kontaktat Zafar, men mellan 2011 och 2015 har han återkommande använt det för att angripa dem han kallar ”sionister”.
I juli 2015 kallar han personen bakom ett nu avstängt konto för

”Zionist donkey” och ”Zionist dog”. Samma år kallar han chefen för Human Rights Watch – Kenneth Roth – för ”Mr Rothschild” när denne kritiserar en dödlig attack på en syrisk rebelledare: ”Are you a terrorist lover mr Rothschild?”

Enligt Svenska kommittén mot antisemitism (SKMA) har judehatare i århundraden använt ”familjen Rothschild” som symbol för en påstådd global judisk sammansvärjning.

När inläggen skrivs är Hamid Zafar tillförordnad rektor på en grundskola i Göteborg.

Twitterkontots första inlägg är grövre. I juli 2011 diskuterar han med SD:s Kent Ekeroth om gärningsmannen på Utøya är den högerextrema bloggaren Fjordman. ”Så får vi höra dig böna och be på dina usla judiska knän där du ursäktar dig för att du var ett fan av mördarens blogg?”, skriver Zafar.

Under namnet Mikael Hakim har Hamid Zafar även varit aktiv i kommentarsfältet på den högerextrema, numera nedlagda, sajten Nationell.nu. I en rapport från 2013 skriver Statens medieråd: ”Nationell.nu har en utpräglad antisemitisk retorik och ett stort an-

tal artiklar innehåller klassiska antisemitiska föreställningar om judiska konspirationer och judisk makt. På nationell.nu finns en särskild avdelning som avhandlar ’Den judiska frågan’.”

DN:s genomgång visar att Hamid Zafar kommenterat artiklar vid minst sju tillfällen under 2012.

I en artikelkommentar skriver Zafar:

”Krämer är ett klassiskt europeiskt judenamn och betyder just krämare. Ett annat judiskt namn av samma klang är Leugner (lögnare).”

Under ett annat inlägg, som handlar om att ryska rasister mördar invandrare, kommenterar han:

”Borde inte dessa skinnskallar i första hand ge sig på alla judiska oligarker som lagt beslag på hela industrin i Ryssland i stället för fattiga kineser som står i enkla fruktstånd?”

Hamid Zafar har varit aktiv på forumet Flashback där han skrivit under namnet RebeL9. I februari 2016, när Zafar är rektor på Sjumilaskolan i Göteborg med en stor andel nyanlända elever, skriver han i en diskussionstråd om ett mord på ett asylboende:

”Både GM [gärningsmannen] och BO [brottsoffret] är hazarer. Ni vet dessa mongoler som påstår att de är 13–15-åringar hela bunten trots att de är 25–30.”
I inlägget länkar han även till en bild som driver med ensamkommande asylsökande.
Under tiden som rektor i området sprider han också uppgifter om en 8-årig pojke som dödats av en handgranat i Biskopsgården under natten.
”BO är inte ett syskon till familjen utan en nära släkting. BO är inte hemmahörande i Göteborg.”
När en annan användare frågar efter belägg svarar han bara att ”Det kommer framkomma”. Först flera timmar senare rapporterar svenska och brittiska medier att pojken kommer från Birmingham.
RebeL9 kommenterar även i en tråd i januari 2015 om en journalist på Aftonbladet. ”Tydligen en judinna.”
Hamid Zafar har även mellan åren 2011 och 2013 drivit bloggen ”Mikael Hakim” som främst avhandlat olika samhälls- och religionsfrågor med återkommande kritik mot den fundamentalistiska wahhabismen. Men han skriver även

om judar och om homosexuella i kyrkan.
I maj 2011 skriver Hamid Zafar om boken ”Om detta må ni berätta”. Boken handlar om Förintelsen och gavs ut gratis till alla högstadieelever efter ett initiativ från Göran Perssons regering. Ett sätt för ”Sionisten Göran Persson” att fjäska för Israel, enligt Zafars inlägg:
”Syftet med boken är att skapa ett slags kollektivt masspsykos där eleverna matas med hur fruktansvärd Förintelsen var.”
När inlägget publiceras är han utredare vid Skolinspektionen.
I januari 2013 skriver han ett blogginlägg om att ”Svenska kyrkan sjunker djupare ner i hbtq-träsket”. Han citerar Paulus brev i Bibeln som fördömer ”sodomi” och raljerar över ”queerbibeln” och en altartavla för homosexuella. ”Inget är ju heligt längre i Svenska kyrkan”, skriver Hamid Zafar som har en bakgrund som gymnasielärare
i historia och religionskunskap.
I en Twitterkonversation från 2015 då han är biträdande rektor återkommer han till frågan. ”Säger hen som har bögar som viger

andra bögar i Jesu namn i kyrkan. Haha.”
Och till samma person: ”Vad säger din herre om att välsigna sodomiter i hans kyrka?”
Hamid Zafar säger i en intervju med DN att inläggen och kommentarerna 2011–2015 i huvudsak skrevs under en period i hans liv då han var ung och sökande. Bakgrunden var enligt honom bland annat en frustration över USA:s invasion av Afghanistan 2001, Irak 2003, och den arabiska våren 2011.
– Detta var en omvälvande period då jag upplevde en frustration över hur starka stater slog ner på de svaga.
– Det var dels en period då jag var sökande i mina politiska ståndpunkter i olika politiska åsikter. Men också försökte hitta förklaringar till varför världen ser ut och är konstruerad som den är politiskt. Så här i efterhand är jag väl medveten om att det var en väldigt destruktiv period. Inte bara destruktiv utan en ganska platt och förenklad bild av verkligheten. Det här är åsikter som jag tagit avstånd från och lämnat bakom mig sedan dess, säger han.

När inläggen om judar och sionister skrevs var Hamid Zafar mellan 28 och 33 år. Han arbetade först som utredare på Skolinspektionen och senare som biträdande och tillförordnad rektor. Han säger att åsikterna han uttryckte på nätet inte påverkade hans arbete på något sätt och inte präglade hans personlighet.

– Jag tror att många har den här typen av åsikter men kommer inte till uttryck med dem i skrift på något sätt. I mitt fall skedde det genom att de kom till uttryck via internet. Det är skillnaden.

Tror du att det är många andra rektorer som har åsikter om ”sioniståsnor”, ”sionisthundar” och sodomiter i kyrkan?

– Du menar att rektorer skulle vara en särskild, upphöjd yrkeskategori i samhället som är immuna gentemot den typen av åsikter?

Han säger också att det statistiskt sett borde finnas rektorer och lärare som sympatiserar med nazistiska Nordiska motståndsrörelsen.

– Den som är fri från synd är välkommen att kasta den första stenen.

Du är chef på en kommun, hur hade du reagerat om en rektor i Mullsjö skrivit såhär?
– Jag hade haft ett samtal med den rektorn så klart.
Kan man vara lämplig som rektor och ändå ha de åsikterna?
– Nej, jag tycker att man behöver ha ett samtal med den som är berörd och fråga: Vad handlar det här om? Sen är det också en fråga vad man uttrycker offentligt.
Hamid Zafar säger att det han skrivit om judar och sionister är ett exempel på hur han tidigare befann sig i vänsterkretsar som ville förklara vad som hände i Sverige och världen med den amerikanska och israeliska utrikespolitiken.
Det var bland annat det som fick honom att kommentera på den högerextrema sajten Nationell.nu 2012, säger han.
Det finns många Israelkritiker som inte skriver på högerextrema sajter att ryska rasister i första hand borde ge sig på judiska oligarker.
– Nej, jag förstår det. Men jag menar, det här är ändå ett uttryck för att man hittar en gemensam fiende som man ger sig på, en grovt förenklad förklaring som

bygger på fördomar, och här gör man gemensam sak med andra rörelser som också förklarar världsproblem eller världspolitik på det här enkla tillrättalagda sättet.
Han säger att han blandade ihop legitim kritik mot staten Israel med ett skuldbeläggande av alla judar.
Vad gäller inläggen om homosexuella i kyrkan säger han att även det är åsikter han omprövat, och att de inte gick ut över hans yrkesutövning vare sig som religionslärare eller rektor.
– Det är samma som jag svarat tidigare. Det här var under en period då jag hade en värdekonservativ syn på samhället.
2016, när han är rektor på Sjumilaskolan i Göteborg, skriver han på forumet Flashback om ett mord på ett asylboende, att både gärningsmannen och brottsoffret tillhör folkgruppen hazarer. ”Ni vet dessa mongoler som påstår att de är 13–15-åringar hela bunten trots att de är 25–30.”
Han tycker inte att inlägget är olämpligt utifrån hans roll som rektor.

– Det är väldigt slarvigt uttryckt av mig, men min poäng är att en majoritet av dessa har inte uppgett korrekt ålder, säger han och hänvisar till en artikel i Expressen.
I augusti 2016 skriver han också på Flashback information om ett 8-årigt brottsoffer som dödats i en granatattack under natten.
– Jag fick sms om det här från boende.
Var det för att du var rektor?
– Ja precis, antagligen därför.
Du sitter på information som ännu inte är offentlig, du får den i egenskap av rektor och går in och delar den under pseudonym på Flashback. Tycker du att det är lämpligt?
– Jag tycker i allra högsta grad att det inte är något anmärkningsvärt. Det här var information som de flesta boende i Biskopsgården kände till.
– Sen kan man ju spekulera i om det var i egenskap av rektor jag fick informationen. Jag skulle inte säga att det var därför, utan för att jag vistas i Biskopsgården.
Sedan Hamid Zafar blev rektor på Sjumilaskolan hösten 2015 har bloggen stängts ned. Twitterkontot har tagits bort efter att DN

kontaktat honom men hade redan blivit allt mindre aktivt. Det senaste inlägget var från maj 2019.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Långa väntetider för trygghetslarm: ”Det är en oroande situation”

FREDAG 16 OKTOBER 2020

I ett 100-tal kommuner har ett system för trygghetslarm drabbats av stora störningar. När felet inträffade kunde väntetiderna för de som larmade uppgå till ett dygn – och en dryg vecka senare ställs svårt sjuka och personer med funktionsnedsättningar fortfarande i timslånga köer.

– Vi jobbar med en lösning på det här och hoppas problemet är löst till veckans slut, säger Johanna Thulesius på leverantören Tunstall.

Ett trygghetslarm ska fungera precis som namnet anger, som ett larm som ger trygghet åt äldre, svårt sjuka eller personer som lever med en funktionsnedsättning. Genom att trycka på en knapp på ett band runt armen ska sårbara individer kunna kalla på hjälp om de faller eller på annat sätt hamnar i situationer som de inte själva kan hantera.

Sedan runt en vecka tillbaka har företaget Tunstalls tjänst för trygghetslarm drabbats av stora tekniska problem. Företaget har sålt tjänsten till ett stort antal svenska kommuner och för de individer som är beroende av trygghetslarmen är situationen allvarlig.

– De får vänta på hjälp. Det är en oroande situation som vi ser mycket allvarligt på, säger Johanna Thulesius, nordisk marknadschef på Tunstall.

Hon säger att problemen uppstod efter en nyinstallation av en mjukvara den 7-8 oktober. Före-

taget levererar och hanterar trygghetslarm till ett 100-tal kommuner i hela Sverige och samtliga har drabbats av störningarna.
– Det är samma problem för alla. Vi jobbar med en lösning på det hela och hoppas att det ska vara klart före den här veckan är slut, säger Johanna Thulesius.
Flera kommuner i Västsverige är drabbade, bland annat Ale, Lilla Edet, Trollhättan, Munkedal, Tjörn, Lysekil, Skövde och Töreboda.
– Vi hade 23 timmars fördröjning för en vecka sedan problemen började och nu ligger vi på 2–4 timmar, säger Jeanette Rosengren, enhetschef för natt och larm i Skövde.
1 200 personer har trygghetslarm i kommunen.
– Jag ser mycket allvarligt på denna incident. Att inte kunna tillgodose invånarnas trygghet, det är därför de har trygghetslarm. Jag tycker det är oprofessionellt skött av leverantören.
Jeanette Rosengren säger att kommunen har öppen telefonlinje dit oroliga brukare och anhöriga kan ringa. Hon upplever ändå att

invånarna har hållit sig ganska lunga.
– Det jag oroar mig mest för är de brukarna som inte har någon hemtjänst, kanske inte har några anhöriga och har svårt att ta till sig information.
I Ale kommun är 600 personer drabbade av störningarna.
– Det är såklart jätteoroande. Vad vi gör är att vi har ökat kontakten med de som har trygghetslarm, särskilt folk som har dåligt allmäntillstånd, säger Karin Dickens, kommunikationsstrateg på Ale kommun.
Hon tror att eftersom de är en mindre kommun så kan de ha en tät kontakt mellan brukarna och personalen.
– Alla som har larmet har också ett telefonnummer till sin hemtjänstgrupp. Vi har uppmanat att vid minsta lilla känsla att man upplever att man inte kommer fram till larmcentralen så ska man ringa det numret, säger Karin Dickens.
Ellinor Svensson

Skattesmäll för Preem – gav felaktiga uppgifter i flera år

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Oljebolaget Preem lämnade under flera år oriktiga uppgifter till Skatteverket om andelen biomassa i sina produkter och betalade därmed 66 miljoner kronor mindre i energi- och koldioxidskatt.

Skatteverket inledde en revision, upptaxerade bolaget och gav dem en straffskatt på 5,4 miljoner kronor. Preem har överklagat beslutet och hävdar att de frivilligt har rättat felen.

Preem är Sveriges största leverantör av drivmedel med egna raffinaderier som står för 80 procent av den svenska kapaciteten. Men bolaget dras med ekonomiska svårigheter med fallande priser och lönsamhet.

Som DN tidigare avslöjat har bolaget fått anstånd av Skatteverket

med moms och arbetsgivaravgifter på 1,5 miljarder kronor. Preem försökte tidigare i år också få uppskov med betalningen på energi- och koldioxidskatter på sammanlagt 2,3 miljarder kronor.
Bolaget nekades uppskov – enligt Skatteverkets bedömdes risken vara hög att de inte skulle kunna betala tillbaka.
Nu kan DN berätta att Preem har en historia av problem med Skatteverket kring just energi- och koldioxidskatter. I en dom i Förvaltningsrätten i Falun, från i maj, som inte tidigare uppmärksammats, beskrivs hur Preem under åren 2013 till 2017 lämnat felaktiga uppgifter till Skatteverket om andel biomassa i produkterna. Biomassan ger rätt till avdrag från koldioxid och energiskatter och resultatet blev att Preem betalade drygt 66 miljoner kronor för lite i skatt.
Oljejätten fick också ett straff i form av skattetillägg på 5,6 miljoner kronor för att de lämnat oriktiga uppgifter till Skatteverket i sina deklarationer. Med ränta blev notan drygt 74 miljoner kronor.
”Eftersom det förelegat risk för ett mycket stort skattebortfall gör förvaltningsrätten bedömningen

att beloppet stor i proportion till bolagets försummelse”, skriver rätten.
Summan är dock liten i sammanhanget, Preem betalar 700–800 miljoner kronor i energi- och koldioxidskatter i månaden.
Preem har nu tagit strid mot skattetillägget och överklagat till kammarrätten i Sundsvall. Bolaget menar att de själva uppmärksammat Skatteverket på att andelen biomassa kan ha varit felaktig.
”Vi upplyste Skatteverket redan i januari 2017 att vi observerat att andelen i biomassa i HVO kunde komma att behöva justeras, med följden att tidigare gjorda deklarationer skulle behöva rättas.” skriver Maria Langwall, ekonomichef på Preem, i en kommentar till DN.
”Att beräkna biomassa är skatterättsligt komplicerat. Av den anledningen gör vi löpande analyser och efterkalkyler för att säkerställa att korrekta belopp inkommer till Skatteverket. I en sådan efterkontroll upptäcktes felet och då lämnade vi in en självrättelse till Skatteverket”, skriver Maria Langwall.
Skatteverket och även domen i Förvaltningsrätten slår dock fast att rättelserna inte kan betraktas

som frivilliga eftersom de kom efter att Skatteverkets revision inleddes. Skatteverket håller också fram det faktum att en representant från Preem ringde Skatteverket för att ställa frågor om revisionen innan rättelsen kom in.
Preem har fått anstånd med betalning av de 5,4 miljoner kronorna och frågan om Skattetillägget kommer att avgöras i kammarrätten i Sundsvall.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Fakta. Preems ekonomi

85 miljarder kronor i intäkter hade Preem 2019, vilket gör det till ett av Sveriges största företag sett till omsättning.
Men vinstmarginalerna har sjunkit i flera år. I våras fick bolaget akut hjälp av staten med anstånd på moms och arbetsgivaravgifter på 1,5 miljarder kronor. Stödet är en del av statens hjälp till coronadrabbade företag.
Preem försökte också få ytterligare hjälp och ansökte om anstånd och återbetalning av energi- och koldioxidskatter på 2,27 miljarder kronor, visade DN:s granskning.

Skatteverket nekade dock och skrev i beslutet att det fanns en risk att bolaget inte skulle kunna betala tillbaka pengarna.

Försvarssatsningarna presenterade – M och KD kräver 35 miljarder mer

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Regeringen lade på torsdagen förslaget till försvarsbeslut på riksdagens bord. Anslagen till det militära försvaret höjs med 27 miljarder kronor fram till 2025. Men att fullfölja den planerade upprustningen till år

2030 kräver ytterligare 35 miljarder.

Förslaget innebär att anslaget ökar från 60 miljarder kronor i år till 89 miljarder år 2025. Det motiveras av ett nytt, sämre, säkerhetsläge.

– Det är en höjning med 40 procent, säger försvarsminister Peter Hultqvist (S) om propositionen Totalförsvaret 2021–2025.

– Det här är ett väl avpassat beslut som kommer att innebära en rejäl kraftansträngning för Försvarsmakten och myndigheterna, säger försvarsministern.

Han anger tre huvuddrag i reformen:

* Den militära förmågan ska öka.
* De internationella samarbetena fördjupas.
* Det civila försvaret stärks.

Grunden har lagts av Försvarsberedningen som under ledning av Björn von Sydow (S) lade fram rapporterna Motståndskraft, om upprustning av det civila försvaret (2017), och Värnkraft, om det militära (2019).

Angrepp mot Sverige kan inte längre uteslutas. Eftersom dagens försvar inte är organiserat för att möta ett angrepp införs en ny

krigsorganisation med början 2021. Målet är en balanserad försvarsmakt med större uthållighet. I dag har Sverige 96 Gripen-plan av typen C/D och har beställt 60 nya Gripen E. Enligt propositionen ska försvaret ha sex stridsflygdivisioner. Viss förvirring uppstod på försvarsministerns presskonferens när DN frågade hur många Gripen-plan riksdagen ska fatta beslut om.

– Riksdagen beslutar om antalet divisioner men det är Försvarsmakten som fyller dem med innehåll. Det kommer att ligga på mellan 80 och 100 plan innan den här processen är klar, svarade Peter Hultqvist efteråt.

Ordet alliansfrihet finns inte längre med som beskrivning av Sveriges säkerhetspolitiska linje. I stället sägs ”Sverige är inte med i någon militär allians”. Att kunna ge och ta emot militärt stöd anges som ”avgörande” för att kunna agera i kris och krig.

Redan nu genomförs en gemensam planering med Finland. Men dessutom ska Sveriges operativa planering samordnas med Danmark, Norge, Storbritannien och USA, enligt regeringen.

– Jag är inte beredd att gå in närmare på det. Utan det är den plattform vi har att agera utifrån, säger försvarsministern.
Det finns de som anser att vårt nära samarbete med de här länderna ökar risken för en rysk aggression mot oss?
– Som vi genomför det här så ser jag det som att vårt samarbete med andra länder bidrar till en ökad stabilitet och en högre tröskel i vår del av Europa och innebär ett bra försvar för suveränitet och integritet, svarar Peter Hultqvist.

Upprustningen ska pågå till 2030 och innebär att försvarets krigsorganisation ökar från 60 000 personer (varav 20 000 hemvärn) till 90 000 om tio år. Men uppgörelsen som regeringen slutit med januaripartierna C och L är finansierad endast till 2025, då nästa försvarsbeslut ska tas.
För att fullfölja upprustningen krävs en höjd ekonomisk ram åren 2026–2030. Om det blir mer pengar kan en lista med 17 olika åtgärder genomföras. Dessa är dock inte finansierade trots att de är en förutsättning för att genom-

föra hela Försvarsberedningens förslag.
Totalt saknas det 35 miljarder kronor.
– Inte ett till underfinansierat försvarsbeslut, säger Moderaternas försvarspolitiker Pål Jonson.
M och KD kommer därför att motionera för att riksdagen redan i höst slår fast att 35 miljarder tillförs åren 2025–2030. Däremot accepterar de två partierna resten av regeringens förslag, inklusive lokaliseringen av nya regementen.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Förslaget i korthet

Satsning på armén med en tredje brigad (cirka 5 000 personer) i Revinge (utöver de i Boden och Skövde) och en reducerad brigad i Kungsängen samt förstärkning på Gotland.
Återstartade regementen i Kristinehamn, Falun och Sollefteå (med detachement i Östersund).
Artilleriet utökas från 24 till 72 pjäser och armén får en divisionsledning.
Flygvapnet får markmålsrobotar med lång räckvidd och flygflottiljen F 16 i Uppsala återstartas.

Marinens Visbykorvetter utrustas med luftvärnsrobotar, en femte ubåt tillförs (genom modernisering av en Gotlandsubåt) och ett återstartat amfibieregemente i Göteborg ger marin närvaro på västkusten.
DN

Tegnell: Tvåtimmarsregeln kan införas igen

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Om smittspridningen ökar kan det bli aktuellt att införa lokala rekommendationer om att inte åka långt utanför sin egen region.

– Ja, det kan det bli, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Den 13 juni blev det fritt fram att resa inom Sverige om man är symtomfri. Då hävde regeringen regeln från i maj om att inte åka

bli längre bort än två timmar från sin hemort, vilket skulle minska trycket på sjukvården i olika regioner.
Nu ökar coronasmittan igen på sina håll i landet, framför allt i Stockholm, Uppsala och Örebro.
– I Sverige har vi sett en ökning de senaste veckorna, som dock är avtagande. Men det är definitivt en ökning som vi måste ta på väldigt stort allvar, säger Anders Tegnell, statsepidemiolog på Folkhälsomyndigheten.
Mellan onsdagen och torsdagen rapporterades 1 075 nya fall in samt tre dödsfall. Därmed har 102 407 personer bekräftats vara smittade i Sverige och 5 910 personer har dött.
Antalet patienter som behöver intensivvård har ökat från 16 stycken förra månaden till 30 i dag, enligt Socialstyrelsen. På sjukhusplatser utanför intensivvården vårdas ungefär 170 coronapatienter. Enligt Socialstyrelsens avdelningschef Thomas Lindén kan en majoritet av landets regioner vänta sig försämringar på kort och lång sikt.
– Vi är nere på väldigt låga tal, men det är ett orostecken att det börjar gå åt fel håll just nu. Det

finns definitivt risker om vi inte lyckas hålla ner smittan i samhället. Nu är det verkligen jätteviktigt att vi jobbar hårt för att det här inte ska fortsätta, säger Anders Tegnell.
Samtidigt har provtagningarna per vecka ökat från 40 000 i våras till 140 000 i dag. Enligt Tegnell befinner sig Sverige inte i en andra våg just nu.
– Jag vet inte hur viktigt det är att säga att vi är i en andra våg eller inte, utan vi behöver hantera smittspridningen som den ser ut hela tiden. Det handlar om att ha effektiva motåtgärder hela tiden.
Från och med på måndag kan det bli aktuellt för Folkhälsomyndigheten att ihop med regioner införa lokala restriktioner för att förhindra lokala coronautbrott. Enligt Tegnell har dock ingen region i nuläget behov av en sådan åtgärd.
Kan det bli aktuellt att man inför timregler som ni hade i våras om att man inte ska åka till andra regioner?
– Ja precis, det finns en möjlighet. Det beror helt och hållet på vad man ser som motorn i smittspridningen i den region som man behöver mer åtgärder i, säger Anders Tegnell.

Det kan bli aktuellt att återinföra en sådan rekommendation?
– Ja, det kan det bli.
På sin hemsida skriver Folkhälsomyndigheten vad som just nu gäller vid inrikes resor:
”Det är viktigt att du kan ta hand om dig själv om du skulle bli sjuk på ditt resmål. Blir du sjuk på annan ort bör du antingen stanna kvar där du befinner dig tills du är frisk igen, eller ta dig hem själv på ett säkert sätt, utan att riskera att smitta andra. Använd inte allmänna färdmedel för att ta dig hem om du är sjuk.”

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Niklas Orrenius: Amerikanen som ville slippa angrepp från fulla svenskar

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Reklammannen Rich bodde i den röda stadsdelen Möllevången och hade tröttnat på att angripas på grund av sitt ursprung. När han gick ut för att festa mötte han ofta svenskar som öppet sa att de hatade amerikaner.

Richs favoritbarer i Malmö hette Skolgatans ölcafé, Möllan och Brogatan.
– När jag kom ut från Möllan senast var det en ung kille som bad om en cigarrett. När han märkte att jag pratade engelska stelnade han till. ”Varifrån kommer du?” frågade han. Så sa han det rent ut: ”Jag hatar amerikaner”.
Rich blev nedstämd. Han var stolt över att vara amerikan, över mångfalden, över musiken, konsten och litteraturen från sitt hemland. Och han trodde sig ha funnit ett motmedel.
– Jag har precis gjort de här, sa Rich, och visade en bunt proffsigt layoutade kort.
Jag läste rubriken: ”So you don’t like Americans?” På korten hade Rich lagt in bilder på amerikaner som han såg som ”good guys”. Som Martin Luther King, Bob Dylan och Jody Williams, som fick Nobels fredspris 1997 för sitt arbete mot landminor.
Korten skulle folk som sa sig hata amerikaner få. Då skulle de sluta att ge Rich skulden för George W Bush och invasionen i Irak.
Året var 2004. Tiotusentals svenskar gick man ur huse för att

demonstrera mot kriget i Irak.
När kriget bröt ut märkte Rich en ökad misstro mot honom personligen.
Rich ogillade president Bush. I mötet med svenskar försökte han snabbt berätta det, för att ”få det överstökat”. Då slappnade många av. Men hos vissa var USA-hatet så stort att fientligheten fanns kvar.
När jag i dag går förbi Möllevångens barer och socialistiska gatukonst går mina tankar ofta till den amerikanske reklammannen jag träffade här, för sexton år sedan. Det fanns något rörande med hans små kort, och hans tro på deras kraft att förändra fulla idioter i krognatten.
Rich har flyttat tillbaka till USA. Men skulle han behöva antifördomskorten om han gick ut och festade i Sverige år 2020? Jag tvivlar.
Donald Trump är illa sedd i Sverige i dag. Bara 18 procent av svenskarna vill att han ska vinna valet, enligt en mätning från Yougov (65 procent vill se Biden som president). Men det är svårt att tro att amerikaner i Sverige generellt får skulden för vad presidenten sysslar med.

Donald Trump är en så udda och polariserande figur att han inte på samma sätt som Bush ses som en representant för hela USA. Och även om Trump har gjort mycket klandervärt, så har han inte startat några anfallskrig med hundra tusen civila dödsoffer.
Jag vill också tro att Sverige och svenskar har blivit bättre på att hålla flera saker i huvudet samtidigt, i takt med att vårt samhälle har blivit mer pluralistiskt. Att vi i högre utsträckning undviker fördummande kollektiviseringar.
I en tid av medvind för politiska rörelser som ägnar sig åt att misstänkliggöra minoriteter kan det verka världsfrånvänt att säga det. Men flera till synes motsatta samhällsrörelser kan pågå samtidigt. När minoriteter tar större plats i det svenska samhället blir det, tror jag, svårare för fördomar att få fäste. Någon kan häva ur sig skit om en grupp – men när allt fler har arbetskamrater och grannar från samma grupp, så rasar stereotypen inte sällan samman.
Det gäller förstås även gruppen Möllevångsbor, som jag med bred pensel beskrev som politiskt röda i inledningen av den här krönikan. I nyanseringens namn vill jag där-

för gärna publicera de senaste röstsiffrorna för de blå partierna i valdistriktet Möllevången-Folkets Park: Moderaterna fick 5,3 procent, Liberalerna 3,1 procent och Kristdemokraterna 1,5 procent.
Och Vänsterpartiet?
De nådde faktiskt inte ens hälften av rösterna, utan stannade på 44,9 procent.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Hemtjänst minskade med hälften under våren

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Mellan mars och maj minskade andelen personer över 70 år som får hemtjänst med 45 procent.
– Oro för smitta och därför har många avstått från att ansöka un-

der våren, säger Michaela Prochazka på Socialstyrelsen. Socialstyrelsen har tittat på åren 2014–2019 och jämfört med hur många som fick hemtjänst i våras när pandemin härjade som värst i Sverige. De ser en betydlig minskning.

Från att 328 personer per 100 000 invånare, 70 år eller äldre, sökt, beviljats och fått hemtjänst sjönk antalet till 205 per 100 000 invånare i våras.

TT

En gripen för mord i Nyköping

FREDAG 16 OKTOBER 2020

En 23-årig man har gripits misstänkt för ett mord på en 21-åring i Nyköping för en månad sedan, rapporterar SR P4 Sörmland . 23-åringen har tidigare varit häktad i sin frånvaro, och enligt åklagaren greps han relativt odramatiskt i Stockholmsområdet. Polisen hittade mannen efter ett in-

tensivt arbete och med hjälp från allmänheten. 21-åringen hittades allvarligt skottskadad i närheten av en skola i Nyköping sent på kvällen den 17 september. Han avled senare på sjukhus.

TT

Sverige ingår nytt avtal för vaccin mot covid-19

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Regeringen har valt att ansluta sig till det vaccinavtal som EU har slutit med Janssen Pharmaceutica NV, en del av läkemedelsbolaget Johnson & Johnson.

Genom avtalet får Sverige tillgång till omkring 4,5 miljoner doser av de 200 miljoner som till en början kommer att finnas tillgängliga – under förutsättning att vaccinet blir godkänt.
Sverige har sedan tidigare ett avtal med Astra Zeneca tillsammans med övriga EU-länder. Det pågår även förhandlingar med andra vaccintillverkare.
TT

Anställda på svenska bolag ger miljoner till USA-politiker

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Anställda på svenska storföretag donerar miljontals kronor för lobbying i de amerikanska valen – på Astra Zeneca ger de överlägset mest. Hos Ericsson

stöder man Nancy Pelosi, på Swedish Match tre republikaner som gynnar tobaksindustrin.
Systemet med politiska aktionskommittéer, PAC, har funnit i USA i mer än 75 år. På bland annat företag samlar man in pengar för att till exempel stödja en kampanj för eller emot en kongresskandidat. Det är frivilliga bidrag, en anställd får skänka högst 5 000 dollar per år och måste vara amerikansk medborgare.
Det är Ericssons vd Börje Ekholm, han står ensam för en fjärdedel av de drygt 40 000 dollar, 325 000 kronor i dagens valutakurs, som donerats av Ericsson Inc. US. Employees PAC de senaste två åren. USA är Ericssons utan jämförelse viktigaste marknad.
Kommittén stöder både demokratiska och republikanska kandidater till senaten, där 35 av 100 ledamöter ska bytas ut i år. Man agerar likadant med Representanthuset, där alla 435 ska väljas. Den mest kända är nog dess talman, demokraten Nancy Pelosi, som fick 1 000 dollar i vintras.
Men Ericssons aktionskommitté har också gett pengar till bland annat ”New Democrat Coalition Action Fund” och till en organisa-

tion för den trådlösa branschen i USA.
DN har använt en databas hos Federal Election Commision för att se hur svenska företags anställda engagerar sig i de amerikanska valkampanjerna.
I egen division spelar svensk-brittiska Astra Zeneca, som har en tredjedel av sin omsättning i USA och som är listat på Nasdaq-börsen. Dess amerikanska anställda har donerat drygt 515 000 dollar de senaste två åren via sin PAC. Här finns ”Eye of the tiger”, en kommitté som stödjer republikanska kandidater, men också ”New democrat coalition fund” och ”Value in election women.”
– Pengarna används till att stödja personer från båda partier, dock inte presidentkandidater. De väljs bland annat utifrån hur de främjar tillgången på innovativa läkemedel, säger företagets presschef Christina Malmberg Hägerstrand.
Det är ändå en övervikt för republikanska kandidater?
– Vår PAC ger bara till kandidater som redan är valda, därför speglar bidragen det politiska läget i delstater och kongress.
En av de republikaner som fått stöd är republikanen Brett Gut-

hrie, som i vintras fick 4 000 dollar. I somras ledde han en utfrågning i Representanthuset av bland annat Astra Zeneca om hur säkra vaccinerna mot covid-19 kommer att bli.

Varför är han en viktig person att stödja?

– Jag kan inte kommentera enskilda personer eller donationer.

För SSAB kommer ungefär var femte intäktskrona från USA, här tillverkar man också grovplåt i två delstater – Iowa och Alabama. Därifrån kommer också några av de politiker som ståljättens PAC stödjer i deras kamp att nå kongressen. Men man ger också pengar det till bland annat det amerikanska järn- och stålinstitutet – totalt har SSAB:s PAC donerat 30 500 dollar de senaste två åren.

– Det som avgör är till exempel kandidaternas inställning till stålindustrin och i vilka kommittéer han eller hon sitter, säger SSAB:s presschef Mia Widell.

Swedish Match fick förra året grönt ljus av amerikanska läkemedelsverket att marknadsföra sitt snus som ”ett mindre farligt alternativ” till cigaretter i USA, en växande marknad.

Företagets PAC har i sammanhanget gett blygsamma 6 000 dollar under de senaste två åren – men stödet är koncentrerat, till tre republikaner som vill till kongressen.

– Företaget i sig ger inga bidrag, men uppmuntrar våra medarbetare att engagera sig i den demokratiska processen och att rösta. Vår PAC stödjer främst politiska företrädare från där vi har verksamhet – Kentucky, Alabama och Virginia. Donationerna är mer kopplade till politiker som driver branschfrågor och som på sikt antas gynna företagets utveckling, säger kommunikationschef Johan Wredberg.

En av dem som får pengar är Mitch McConnell, republikanernas gruppledare i Senaten. Han har under många år haft mycket goda förbindelser med tobaksindustrin, men ligger också bakom ett förslag om att höja gränsen för tobaksinköp från 18 till 21 år.

– Vår målgrupp är befintliga rökare, som vill ha ett alternativ. Den typiske konsumenten av våra rökfria produkter är vuxna män över 30 år, kommenterar Johan Wredberg.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. PAC – politiska aktionskommittéer

PAC står för Political Action Committe. Dessa politiska aktionskommittéer samlar in pengar som för att gynna intressena hos ett företag, en fackförening eller annan intresseorganisation.
Systemet kan ses som en del av yttrandefriheten – medborgarna ges konstitutionell rätt att stödja politiker på detta sätt.
Det handlar om frivilliga bidrag på högst 5 000 dollar per år, drygt 44 000 kronor i dagens valutakurs.
Totalt sett handlar det om miljardstöd till enskilda politiker och till olika kamporganisationer.
Den PAC som gett mest till enskilda politiker de senaste två åren är fackförbundet Operating Engineers Union, som donerat motsvarande nästan 21 miljoner kronor – mest till demokrater. Den av kongressledamöterna som stötts mest av PAC:s är republikanernas gruppledare i Senaten Mitch McConnell. Han har fått över 40 miljoner kronor därifrån de två senaste åren.

Källa: Opensecrets.org

Synsam blev hackat av utpressare

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Det omfattande it-haveri på Synsamkoncernen som pågick i mer än en vecka var resultatet av ett dataintrång. Syftet var utpressning. Det bekräftas i företagets anmälan till Datainspektionen.

I mitten av september slutade en rad av Synsams it-system att fungera. Betalsystem, mjukvara för synundersökningar och företagets webbplats slogs ut. Efter över en vecka fungerade sajten fortfarande inte, medan andra system kom i gång snabbare.

Synsam har hela tiden varit förteget om orsaken och har inte sagt mer än att ”någon form av virus” kunde ligga bakom.

Men i en rapport till Datainspektionen framkommer fler uppgifter om händelsen. Haveriet berodde inte på ett vanligt tekniskt fel, utan Synsam hackades med hjälp av någon form av skadlig kod, ett

samlingsnamn för trojaner, virus och liknande.
Angriparna tycks ha tagit sig in med hjälp av falska e-postmeddelanden eller liknande, uppger Synsam vidare.
Vad gäller syftet med intrånget så skriver Synsam: ”Vad vi vid denna tidpunkt känner till så verkar det röra sig om ett utpressningsförsök.”
Det bekräftar mycket av tidigare misstankar om en omfattande attack med utpressningsvirus mot Synsamkoncernen. På en webbplats på darknet, som används av kriminella hackare för att kommunicera med sina offer, uppgavs att Synsams system har blivit ”låsta”, inklusive säkerhetskopior.
Ytterligare en anmälan, till den norska motsvarigheten till Datainspektionen som NRK har läst, framgår det ännu tydligare. Där skriver Synsam att ”ett utpressningsvirus har tagit sig in i våra it-system”.
DN har sökt Synsam, men kommunikationschefen Jenny Fridh skriver i ett sms: ”Synsam Group vill inte kommentera våra tidigare driftstörningar vidare.”
Utpressningsvirus, eller ransomware på engelska, är program som

hackare använder för att kryptera ett offers hårddiskar och göra dem omöjliga att använda. Offret krävs sedan på pengar för att låsa upp dem.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Färre tycker att tiggeri ska tillåtas

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Allt fler stockholmare är för ett tiggeriförbud. Bara var tredje stockholmare och var femte i övriga länet tycker att tiggeri ska vara tillåtet.

– Det är en tydlig opinionsförskjutning som kan bero på coronapandemin, säger Nicklas

Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

DN/Ipsos har i fem år frågat stockholmarna om de tycker att tiggeri ska vara tillåtet eller förbjudet i hemkommunen. I höst ökade stödet för ett tiggeriförbud igen efter att ha minskat kraftigt förra året. Andelen som vill att tiggeri ska vara tillåtet sjönk samtidigt från 35 till 27 procent i hela länet.

– Vi har fått en opinionsförändring. Det senaste året har de som vill att tiggeri ska vara tillåtet blivit färre. Sett över några års tid är andelen i Stockholms stad högre i dag i jämförelse med hur det såg ut 2017 och 2018, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Det finns en tydlig opinionsskillnad mellan de som bor i Stockholms stad och de som bor i övriga länet. I Stockholms stad tycker 31 procent att det ska vara tillåtet med tiggeri medan motsvarande siffra i länet är 21 procent. Förbudsrösterna är något fler i södra jämfört med norra delen av länet.

– I länsopinionen har det svängt något mer än i Stockholms stad. Det har ju skett en del förändringar. En del av förklaringen kan

bero på att man infört tiggeriförbud i flera kommuner och att det är märkbart färre tiggare på gatorna. Samtidigt ökar andelen som är osäkra på vad man tycker i frågan, vilket kan bero på att frågan inte väcker samma engagemang som tidigare, säger Nicklas Källebring.

Analyschefen framhåller coronapandemin som en bidragande och kanske mer avgörande faktor än att flera moderatledda kommuner i länet under året har infört tiggeriförbud.

– Det har varit svårare att resa in i Sverige vilket kan ha bidragit till att antalet tiggare minskat på gator och torg. Människor rör sig också mindre i utemiljön. Frågan är om inte pandemin och att vi svenskar allt mer betalar med kort har lika stor betydelse som införandet av tiggeritillstånd.

Undersökningen visar att män är mer för ett tiggeriförbud, 60 procent jämfört med 53 procent av kvinnorna. Frågan har också tydlig politisk färg. Moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater är i mycket högre grad för ett tiggeriförbud än andra väljare. Unga vill i högre grad tillåta tigge-

ri, liksom högutbildade och personer som bor i hyresrätt. Nationalitet är också avgörande för var man står i frågan. Personer födda utomlands vill oftare förbjuda tiggeri än personer födda i Sverige. Åtta av tio utlandsfödda är för ett förbud jämfört med hälften av de svenskfödda.

– Jag är inte så förvånad över att det finns en sådan skillnad. Debatten om brott och kriminalitet har fått en starkare koppling till invandringsfrågan rent opinionsmässigt. Det kan ha påverkat bilden av tiggare. Diskussionen om människor från andra länder påverkar bilden av alla. Oavsett hur skötsam man är så drabbas man av debatten. Då blir det kanske naturligt att man värjer sig om det påverkar bilden av en själv negativt, säger Nicklas Källebring.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

DN/Ipsos undersökning bygger på intervjuer med 1 235 väljare i Stockholms län via telefon, sms och webbpanel den 14-26 september 2020.

”Tiggare trakasseras av polisen”

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Romska kvinnor som tigger vid butiker på Södermalm i Stockholm trakasseras gång på gång av patrullerande poliser – det larmar nu Amnesty om. DN har talat med flera tiggare som bekräftar uppgifterna.

– Jag stjäl inte. Jag stör inte. Jag förstår inte varför de för bort mig, säger en av kvinnorna.

Solen smeker trottoaren på en av de större gatorna på Södermalm när klockan närmar sig lunchtid. Den kalla luften vittnar om att vintern närmar sig. Om bara några veckor kommer Stockholms invånare troligen att välja att hålla sig inomhus. Men för tiggarna finns ofta inte den möjligheten. 31-åriga Florina sitter utanför en större matbutik och när hon berättar om sin situation avbryts intervjun flera gånger av bryska förbipasserande. Någon ryter ”åk

hem”. En annan spottar irriterat på marken.
Florina tar inte mycket notis om de fientliga kommentarerna. I stället berättar hon om det som hon och flera andra i hennes situation anser är trakasserier från poliser.
– Det var en som schasade bort mig tidigare i morse. Jag brukar gå när de kommer, säger hon.
Florina planerar att åka tillbaka till Rumänien, till sina två döttrar som bor kvar där med sin pappa. Situationen är på många sätt uppgiven – det är tydligt när man hör henne berätta. Men för Florina, som inte lyckas få en inkomst i Rumänien, ter sig tiggandet i Sverige fortfarande som möjligheten att få in lite pengar.
– Jag har åkt hit i 12–13 år nu, säger hon.
Men poliser är hon rädd för. Vid flera tillfällen har de fört in henne i en polisbil och kört i väg henne långt bort menar hon.
– En gång lämnade de mig på motorvägen. Då stannade en man och hjälpte mig för han märkte att det var något som inte stämde, säger hon.
Varje morgon upplever Florina att de verkar göra en räd för att

skrämma henne och andra i hennes situation så att de lämnar sina platser vid butikerna.
– Jag stjäl inte. Jag stör inte. Jag förstår inte varför de för bort mig.
Två andra romska kvinnor sitter inomhus när DN talar med dem. De berättar att de just nu inte kan sitta och tigga på sina vanliga ställen eftersom de har fått information av vänner om att poliser befinner sig i närheten.
Båda kvinnorna lyfter fram det som de upplever är återkommande trakasserier från poliser och fenomenet är välkänt, berättar Johanna Westeson, jurist och sakkunnig i diskrimineringsfrågor på Amnesty international i Sverige. Hon hänvisar till ett ärende där Simon Crowther, jurist på organisationens huvudkontor i London, i ett mejl till Polismyndigheten den 13 januari i år lyfte problemet med att poliser i olika delar av Stockholm skrämmer och för bort romska tiggare.
I en mejlväxling mellan Amnesty och Polismyndigheten kan man se hur problemet diskuteras och hur polisen vill ha detaljer om specifika händelser. I mejlen framgår också hur Polismyndigheten hade en utbildningsdag under hösten

2019 för att öka kunskapen om EU-medborgare som tillfälligt befinner sig i Sverige – likt de romska tiggarna.
Ett liknande ärende har också anmälts till Justitieombudsmannen, JO. I oktober 2018 valde människorättsorganisationen Civil rights defenders, CRD, och Föreningen Hem att anmäla Polismyndigheten till JO för att systematiskt ha forslat i väg en rumänsk kvinna som brukade sitta utanför en butik på Kungsholmen. Vid minst sex olika tillfällen ska polisen ha kört i väg kvinnan långt utanför city.
– Vi menar att polisen har överskridit sina befogenheter och att det är viktigt att polisen får ett tydligt besked om hur lagstiftningen ska tolkas, sade då John Stauffer, chefsjurist för svenska CRD, till DN.
Ärendet håller fortfarande i oktober 2020 på att handläggas hos JO. Men i ett yttrande till JO förra året medger Polismyndigheten att det var fel att flytta kvinnan med stöd av polislagen.
Madeleine Folter bor på Södermalm och har fått bra kontakt med en tiggande kvinna. Under flera år har hon talat med henne

på italienska, som fungerar hyfsat att kommunicera på, berättar hon.
Även hon vittnar om att några poliser på Södermalm verkar ha satt det i system att trakassera de romska tiggarna och hänvisar speciellt till kvinnan hon har lärt känna.
– Hon blir ju ivägjagad flera gånger per dag. Ibland har de tagit bort henne med polisbilen och kört ut henne så att hon inte hittar tillbaka.
Manuel Firpo, kommunpolis i lokalpolisområde Södermalm, skriver i ett mejl till DN att polisen vid ett flertal tillfällen har varit i kontakt med Amnesty och förklarat hur man arbetar med utsatta EU-medborgare
”Södermalmspolisen är medveten om gruppens utsatthet och möter dem i olika situationer, där de ibland är brottsoffer och ibland är orsaken till ordningsstörningar. Boende på Södermalm upplever att påträngande tiggeri är ett problem vilket medför att vår roll blir tudelad där vi måste agera när vi ser ordningsstörningar kopplat till tiggeri”, skriver Manuel Firpo vidare.

Han betonar att polisens självklart ska agera på ett korrekt sett vid ingripanden mot ordningsstörningar kopplat till gruppen och Södermalmspolisen följer rådande lagstiftning. För att kunna agera på ”eventuella felbeteenden hos polisanställda” måste polisen dock få kännedom om tid och plats för händelserna, påpekar han.

”Vi är fullt medvetna om att förtroendet för myndighetspersoner, inklusive polisen, inte är högt bland gruppen. Men vi arbetar för att ha närvarande poliser i miljöer där gruppen vistas, till exempel matutdelning och härbärgen. Detta för att skapa förutsättningar för ett ökat förtroende för polisen inom gruppen”, skriver Manuel Firpo.

Madeleine Folter tycker att det hårdnande sociala klimatet gentemot tiggarna är svårt att förstå.

– Det är ju fattigdom som gör att de sitter där, säger hon.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Äldre, riskgrupper och vårdpersonal först i kön

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Personer över 70 år, riskgrupper och vårdpersonal kommer inte oväntat att stå först i kön i Stockholm när vaccin mot covid-19 blir tillgängligt.

– Enligt WHO är ett verksamt vaccin det enda sättet för oss att få stopp på smittspridningen. Vi behöver vara redo som region när vaccinet finns på plats, säger Ella Bohlin, regionråd för KD och ordförande i Vårdens kunskapsstyrningsnämnd.

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd gav den 26 maj i uppdrag till hälso- och sjukvårdsdirektören i Region Stockholm att utreda hur storskalig vaccination mot covid-19 ska gå till, när ett effektivt vaccin finns tillgängligt.

På torsdagen presenterades utredningen av regionrådet Ella Bohlin (KD). Hon säger att personer över 70, riskgrupper och per-

sonal inom vård och omsorg kommer att få vaccinet först. Den gruppen tros utgöra ungefär 700 000 personer i regionen.

– Efter den gruppen kommer övriga personer över 18 år som inte bedöms som riskgrupp att prioriteras, och då kommer de lite äldre att gå först, säger hon.

Den tredje och sista prioriteringsgruppen för vaccinet mot covid-19 är barn.

– Folkhälsomyndigheten har bedömt att barn har mycket lägre risk att insjukna, därför behöver inte de vaccineras i första fasen, säger Ella Bohlin.

I möjligaste mån ska det vara samma aktörer som vaccinerar mot covid-19 som vanligtvis ansvarar för vaccinering mot säsongsinfluensan, säger Bohlin.

– Vi räknar med att vi under början eller mitten av nästa år kommer att kunna vaccinera, men det är ganska stora osäkerheter, där man först och främst måste se till att vi har ett verksamt vaccin, säger Ella Bohlin.

Sammantaget tros behovet för Region Stockholm uppgå till 3,7 miljoner vaccindoser, men Bohlin är inte orolig för att det ska råda brist på vaccin.

– Jag är inte bekymrad över att vi kommer att stå utan vaccin, utan vi har väldigt bra dialog med flera läkemedelsbolag. Min förhoppning är att vi får tillgång till de 3,7 miljoner doser som är vårt behov.

Kritiserade ungdomshus stängs i Rinkeby och Husby

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Ungdomens Hus i Rinkeby och Reactor i Husby läggs ner. Under torsdagen informerades de 20 anställda om att stadsdelsnämnden vill byta ut dem och

göra om verksamheten i grunden.

– Det behövs en helt ny riktning, säger ordförande Benjamin Dousa (M).

Beslutet offentliggjordes vid ett personalmöte på stadsdelsförvaltningens kontor i Kista på torsdagseftermiddagen. Motiveringen är bland annat att ungdomsverksamheterna länge präglats av en skev könsfördelning, ostrukturerat ”häng” och en tydlig myndighetsskepsis bland personalen, vilket framkommer i en 100-sidig konsultrapport.

– Dessutom har polisen varit återkommande kritisk till att kriminella vistats på bägge träffpunkterna och att det förekommit narkotika, säger Benjamin Dousa, som är ordförande för Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd.

Ungdomens hus i Rinkeby har redan varit stängt sedan i februari i år, då personer tagit sig in i lokalerna beväpnade med automatvapen. När polisen försökte utreda fallet ville ingen i personalen peka ut de skyldiga. Enligt Benjamin Dousa och den övriga politiska ledningen i stadsdelen återstår nu inget annat alternativ än att

stänga ned denna verksamhet och systerhuset Reactor i Husby för gott.
– Man behöver ändra arbetssätt i grunden och byta sammansättningen i personalen, fortsätter Benjamin Dousa.
Men redan i slutet av våren kommer en ny ungdomsverksamhet att öppna, lovar han.
– Det vi vill se då är en mer strikt verksamhet där vanliga ungdomar, inte minst tjejer, vill vistas och där det bland annat ska vara möjligt att sitta och göra läxor.
Förebild för den nya verksamheten kommer att bli Satelliten i Sollentuna, ett kommunalt aktivitetshus med scener, studior och replokaler.
– Där har man haft liknande problem som vi men återtagit kontrollen genom att ställa tydliga krav och ha höga förväntningar, säger Benjamin Dousa.
Tjugo personer berörs av nedläggningsbeslutet, varav de flesta själva bor i de aktuella områdena. Alla tillsvidareanställda erbjuds nu individuell coachning och möjlighet till karriärväxling. Den nya personalen vill stadsdelsledningen däremot i första hand rekrytera från andra delar av Stockholm,

vilket enligt konsultrapporten kan ”underlätta ett förtydligande av tjänstepersonsrollen”.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

Fakta. Utdrag ur konsultrapporten

”Polisen upplever det som att personalen, vissa mer än andra, är mer lierade med ungdomarna och har en negativ påverkan på dessa i förhållande till polisen. Polisen upplever en brist på respekt och att man snarare försvårar än förenklar samverkan och dialog – såväl vid insatser/ingripanden som utifrån ett relationsbyggande. Vissa i personalen, likväl som ungdomar, upplever det å sin sida som att man blir misstrodda, påhoppade och oskyldigt utpekade av polisen som ’kriminella ungdomar’ i ett utsatt område. Det finns en upplevelse av att polisen aktivt bidrar till att skapa spänning med ett hårt förhållningssätt vid besök.”

Parkeringsplats till salu – för en miljon kronor

FREDAG 16 OKTOBER 2020

För 1 050 000 kronor kan en parkeringsplats på Södermalm i centrala Stockholm bli din. Mäklaren menar att priset är marknadsmässigt, men banken varnar för att det kan bli svårt att få lån. Mellan en pelare och en annan bil i ett garage på Krukmakarbacken på Södermalm finns en ledig parkeringsplats. Platsen, som ser ut precis som vilken parkeringsplats som helst, är nu till salu. Enligt den ansvarige mäklaren som lokaltidningen Mitt i pratat med har redan ett tiotal platser i garaget sålts för runt miljonen.

DN

Kulturhuset sparar in på personal

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Ingen av medarbetarna på Kulturhuset Stadsteaterns Forum- och debattscen får jobba kvar efter årsskiftet. Men debattscenen som sådan ska finnas kvar. – Frågan är hur man ska kunna producera samtal och debatter när man gör sig av med all spetskompetens, säger en medarbetare till DN.

Forum/debatt är Kulturhuset Stadsteaterns avdelning för diskussioner och samtal. Där arrangeras debatter om samhällsfrågor, politik och konst utifrån värderingar om opartiskhet och saklighet. Arrangemangen har varit mycket populära och välbesökta. Men från nyår får de som arbetat med scenen och även med filmverksamheten på Klarabiografen inte jobba kvar.

– Vi är alla visstidsanställda eller har korta kontrakt, några har jobbat här i upp till sju år, men ingen

får förlängt från årsskiftet. Enligt ledningen försvinner inte debattscenen men frågan är hur man ska kunna producera samtal grundade på en journalistisk yrkesetik när man gör sig av med all spetskompetens, säger en medarbetare till DN.

Jesper Larsson, vd för Kulturhuset Stadsteatern, bekräftar att de visstidsanställdas kontrakt inte förlängs.

– Det är konsekvensen av ett omfattande utvecklings- och budgetarbetet. Vi har en stramare ekonomisk situation än tidigare och behöver spara in omkring 20 miljoner kronor nästa år i relation till den verksamhet vi bedrev före utflytten 2018. Att det är just avdelningarna Forum/Debatt och Film som berörs har inget med hur vi värderar den verksamheten, det handlar bara om att det där har funnits visstidsanställningar som löper ut vid årsskiftet.

Vad beror den stramare ekonomiska situationen på?

– Det är komplext. Dels beror den på att våra utgifter för personal ständigt ökar men att vi, som alla andra verksamheter i Stockholm, inte pris- och lönekompenseras. Dels på att vi under renoveringen

av Kulturhuset varit utflyttade och inte bedrivit full verksamhet sedan 2018.
Utvecklingsarbetet som Jesper Larsson hänvisar till leds av Linda Beijer, sedan augusti i år Kulturchef på Kulturhuset Stadsteatern. Tanken är de olika verksamheterna ska organiseras mer gemensamt.

Hur ska ni producera debatter nu?

– Det är det Linda Beijer nu ska försöka hitta lösningar på. Framöver kommer vi i större utsträckning få förlita oss på samarbeten med näringsliv, stiftelser och privata och offentliga organisationer och personer.

Sandra Stiskalo

”Jag blir extremt provocerad av trängseln”

FREDAG 16 OKTOBER 2020

På torsdagen anordnades en manifestation i Stockholm där 39 operamusiker framförde Giuseppe Verdis ”Fångarnas kör”. Evenemanget var en protest mot regeringens nyligen uppskjutna beslut om höjd maxgräns vid publikevenemang. Manifestationen besöktes av kulturminister Amanda Lind som säger till DN att kulturen fått bära oproportionerligt stort ansvar för Sveriges smittbekämpning.

Dramaturgen Göran Gademan är en av initiativtagarna till manifestationen, som hölls vid Riksdagshuset i centrala Stockholm. Bland deltagande fanns bland andra de erkända hovsångarna Nina Stemme, Malin Byström och Hillevi Martinpelto.

Enligt Gademan är syftet med manifestationen att få regeringen

att ompröva sitt beslut och tillåta fler än 50 personer i publiken vid kulturevenemang.
– Kulturen går just nu på knäna och 50-gränsen ter sig helt absurd i sammanhanget. Först och främst påverkas inte barer och krogar av den. Dessutom är det en jätteskillnad på 50 personer i Kungliga Operans salong som tar 1 200 personer, jämfört med 50 personer i en liten källarteater. Vi menar att man bör anpassa antalet besökare till lokalens storlek.
Under tillställningen närvarade kulturminister Amanda Lind. Till DN säger hon att det är en väldigt viktig manifestation, och att hon under torsdagen ska ha ett möte med gruppens företrädare för att diskutera förutsättningarna för scenkonstbranschen.
– Jag delar deras syn. Det är en oacceptabel situation nu där kulturen och idrotten fått bära oproportionerligt stort ansvar för Sveriges smittbekämpning. Regeringen har utgått från ordningslagen och det är ett viktigt redskap för att bekämpa smittan. Men vi behöver hitta vägar framåt så snart det bara går, säger Amanda Lind.

Hon kommenterar också helgens rapporter om trängsel på nattklubbar i Stockholm.
– Jag blir så extremt provocerad av trängseln på krogarna. Människor som inte tar ansvar och verksamheter som inte tar ansvar. Detta samtidigt som kulturen som är kapabel att arrangera evenemang ännu inte har getts den möjligheten. Vi behöver röra oss framåt när det gäller kulturen. Och samtidigt jobba hårdare för att begränsa verksamheter som inte sköter sig.
Från och med nästa vecka kommer Folkhälsomyndigheten ha möjlighet att införa lokala och regionala restriktioner där man ser att smittan ökar. Det är ett steg på vägen till en mer träffsäker reglering, säger Amanda Lind.
Kulturministern kan dock ännu inte ge ett datum för när publikgränsen på 50 personer eventuellt kan utökas.
– Jag jobbar så klart för att det ska kunna ske så snart som möjligt. Vi har en intensiv dialog med Folkhälsomyndigheten och vi vill ta det här steget så fort som möjligt, säger Amanda Lind.
Idén om en manifestation startade ur Facebookgruppen ”Öppna sa-

longerna”, som startades för två veckor sedan och i nuläget har omkring 8 000 medlemmar. Parallellt med detta har Gademan och de andra initiativtagarna dragit i gång en namninsamling som i nuläget har nästan 10 000 underskrifter. Dokumentet överlämnades till Amanda Lind i samband med tillställningen.

– Responsen har varit helt fantastisk. Efter två dagar hade vi 6 000 medlemmar i Facebookgruppen. Och folk har varit lika engagerade i namninsamlingen, säger Göran Gademan.

Under manifestationen framförde 39 sångare Giuseppe Verdis ”Fångarnas kör”. De ackompanjerades av en stråkkvartett från Folkoperan, under ledning av dirigenten Henrik Schaefer.

– Vi tar frågan om smittspridning på största allvar och vår ambition var att inte locka till oss några folksamlingar. Det har vi varit noga med i Facebookgruppen. Detta var inget evenemang för publik. I stället streamade vi det via Facebookgruppen och vi hoppas att folk ute i landet sjöng med hemifrån.

”Fångarnas kör” beskrivs av Gademan som operans nationalsång. Låtens innebörd är också passande i sammanhanget.
– Låten handlar om det israeliska folket som sjunger om sitt förlorade hemland. Och vi sörjer vårt förlorade kulturland som vi nu är på väg att mista.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se

Björn Wiman: Det börjar med judarna – men det slutar inte med judarna

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Humorgruppen Grotesco visste vad de gjorde när de år 2011 skrev låten ”Bögarnas fel” – ett mästerligt satiriskt nummer som driver med homofobi och fördomar mot hbtq-personer. I texten används antisemitismens klassiska syndabocksmotiv för att peka ut en grupp som ges skulden för allt

elände på jorden: krig, katastrofer, jordskalv, översvämningar och utförsäljningen av statliga Vin & Sprit-centralen.
Numret vore inte så fruktansvärt roligt om det inte hade en klangbotten i både historien och dagens verklighet. Våren 2019 avslöjade exempelvis tidningen Kvällsposten hur ett antal demonstranter från SSU i Malmö skrikit antisemitiska slagord under en 1 maj-demonstration i staden, men också att medlemmar under ett årsmöte skulle ha luftat fientliga fördomar om hbtq-personer – bland annat uppfattningen att homosexuella är ”smutsiga”.
Det är i det perspektivet man bör se DN:s avslöjande om att den populäre utbildningsledaren och skoldebattören Hamid Zafar – känd som Rektor Hamid – visar sig ha skrivit grovt nedsättande om judar och homosexuella under pseudonym på nätet.
De studier som mäter så kallad gruppfokuserad fientlighet – en inställning som visar sig i avståndstagande och ogillande mot olika minoriteter – visar entydigt att fördomar mot judar nästan alltid samspelar med hat också mot

andra grupper. Närvaron av antisemitiska fördomar blir på så vis en indikator också på fientlighet mot hbtq-personer och andra minoriteter. Det börjar med judarna. Men det slutar inte med judarna. Den 5 mars 1933, bara en dryg månad efter nazisternas maktövertagande i Tyskland, publicerades exempelvis en kort notis i en av Berlins tidningar. ”14 nattbarer stängda”, utropade rubriken i triumfatorisk frakturstil. Lokalerna i fråga var dock inte vilka ”nattbarer” som helst, utan ställen som särskilt besöktes av hbtq-personer. Genom att stänga barer och kaféer, förbjuda gaytidningar och införa övervakning av möten och sammankomster för homosexuella såg nazisterna till att rasera den bärande strukturen bakom Berlins då livaktiga hbtq-kultur, som under 1920-talet var den mest aktiva i världen.

Och på samma sätt som hatet mot judarna har också hatet mot hbtq-personer en tendens att dyka upp i de mest skiftande förklädnader, både religiösa och sekulära. Hamid Zafar hänvisar i sina svar till DN att han vid tillfället hade ”en värdekonservativ syn på samhället” och det är sant att just juden-

domen ofta kommit att stå som symbol för den gränsupplösning som präglar radikalism och modernitet.
Faktum är att judehatet i Europa nådde nya höjdpunkter just under slutet av 1800-talet, då många länder anpassade sig till en utpräglat ”judisk” livstil, präglad av upplysning, modernitet och urbanisering. Den rysk-amerikanske historikern Yuri Slezkine har med en metafor från antikens gudasagor beskrivit relationen mellan judarna och de europeiska staterna som en krock mellan den lättfotade gränsöverskridaren Hermes och den jordbundne Apollon. ”Modernisering innebär att göra alla till judar”, skriver Slezkine. Dessa idéhistoriska stråk är i grunden mer intressanta än både Hamid Zafars bedrövliga bortförklaringar och offentlighetens oeftergivliga fördömande. ”Rektor Hamid” är inte det första fallet i historien – snarare förkroppsligar han ett mönster som finns överallt, på alla nivåer, i samhället. Till DN säger Zafar att den som är utan synd ska kasta första stenen – och nog har han rätt i att stenarna har haglat genom historien,

bara inte åt det håll han tänker sig.
Både i fallet med judar och hbtq-personer är det samhället självt som har pekat ut dessa grupper som avskydda avvikare, oavsett hur de enskilda individerna har agerat för att bli tolererade. I bägge fallen rör det sig om djupt irrationella krafter: homofobin är ofta starkast där hbtq-personer är osynliga, och de antijudiska schablonerna som mest livskraftiga där det finns få eller inga judar alls. Båda grupperna har genom historien också gjorts till syndabockar för det ena eller det andra – den homosexuella frigörelsen i Sverige sammanföll inte bara med aidsepidemin utan även med den gryende globalisering som många upplevde som ett hot mot det stabila sås och potatis-samhället.
Klart det var bögarnas fel!
Men varken hatet mot judar eller hbtq-personer är något skämt. Det har funnits genom århundradena och det finns i vår tid, där konspirationsteoriernas svartkonst tar över allt mer av det offentliga utrymmet. Och lögnerna är dessvärre effektiva politiska redskap, långt utanför de kommentarfält där Hamid Zafar har

agerat i lönndom. Konspirationsteorier påverkar val, offentliga samtal, människors världsbild. De fungerar.
Det finns ingen anledning att underskatta faran med denna utveckling, vare sig för världens judar, hbtq-personer eller andra. Antisemitismen är alla konspirationsteoriers moder. Vad Hamid Zafars fall visar är att en värld styrd av lögner förr eller senare kommer att vända sig mot judarna.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Allt hänger på stilen. Per Svensson läser Sara Danius postuma essäer

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Sara Danius
”Sidenkatedralen och andra texter”
Förord: Toril Moi Albert Bonniers förlag, 310 sidor
I den ”rapport” om Svenska Akademiens kris som Klas Östergren fogat in i sin senaste roman, ”Renegater”, finns en udda men talande scen. Fru Råg, den ständiga

sekreteraren, gör vid ett sammanträde entré som städgumma ”i full mundering, städrock, tofflor och huckle på huvudet. Med skurhink och kvast…”
Hon gör en konstpaus, synar sina akademikollegor och säger: Jag är trött på det här. Jag är trött på att städa upp efter andra.
Klas Östergren har hävdat att ”rapporten” är hundraprocentigt sann. Oavsett hur det förhåller sig med den saken förmedlar scenen en generaliserbar sanning om Sara Danius: Hon hade ett skarpt öga för den sociala kostymteatern. Kläderna gör rollen.

En av de intressantaste texterna i den postuma och kongenialt eleganta Daniusvolym som Albert Bonniers förlag nu ger ut ingick i katalogen till utställningen ”Couturens hemligheter” på Sven-Harrys konstmuseum 2018.
Sara Danius återvänder här till den tidiga hösten 2013. Om några månader ska hon hålla sitt inträdestal vid Svenska Akademiens högtidssammanträde. Vad ska hon ha på sig? Hade hon varit man skulle hon inte behövt ägna saken en tanke. Givet val: frack, på den pyntnivå som ”ibland kal-

las kontorsfrack”. Men hur ser en kvinnlig ”kontorsfrack” ut?
Danius tar brevledes kontakt med couturemästaren Pär Engsheden. Metodiskt, envist, med extrem omsorg om varje detalj tar han fram en klänning som på en och samma gång visualiserar en roll och leker med den. Eller som Sara Danius själv formulerar det:
”..själv hade jag fått som jag ville: en perfekt mix mellan nunna, bibliotekarie och nattklubbsdiva.”
Hon var nu, som det slås fast i essäns titel ”Klädd för stol nr 7”.
I ett kort efterord till boken berättar förläggaren Daniel Sandström och redaktören Gunilla Sundén att Sara Danius under de sista åren av sitt liv arbetade med två parallella bokprojekt; dels en samlingsvolym med tidigare publicerade artiklar och essäer, dels ett arbete om fotokonst. ”Sidenkatedralen och andra texter” är en snygg syntes av dessa två oavslutade projekt.
Här finns förord skrivna till återutgivningar av litterära klassiker, anföranden kopplade till Danius roll i akademien, en svit essäer om modeskapare, porträtt av fotografer som Berenice Abbott, August Sander, Walker Evans, Louise

Dahl-Wolfe och Lee Miller. Här finns också manuskripten till Sara Danius sommarprogram 2013 och 2018, liksom till hennes Vinterprogram 2014.
Flera av texterna publicerades ursprungligen i Dagens Nyheter. Men detta är inte någon ”klippbok” (även om tillskärning är ett återkommande ämne), inte någon skafferirensning där det ena får samsas med det helt andra. Texterna formar sig som av sig själva till en tematisk enhet. Oavsett om Sara Danius skriver om litteratur, fotografi, *haute couture* eller människor är det en och samma sak hon letar efter och lyfter fram: stil.
De personer hon skriver gillande om har ”stil” som gemensam nämnare, det och inte vilka konstarter de råkar vara verksamma i, är det väsentliga; författaren Gustave Flaubert, modeskaparen Cristóbal Balenciaga, fotografen Lee Miller. För Sara Danius är ”stil” inte bara ett estetiskt begrepp. Stil har också en moralisk dimension. Det handlar inte bara om att träda fram inför andra i en för kontexten korrekt rollkostym. En herre i frack kan vara hur stillös som helst, det fick Sara Danius

själv erfara under inbördeskriget i akademien.
Det handlar också om att med möda och omsorg sträva efter att förverkliga en paradox: skapa en konstgjord autenticitet, något artificiellt autentiskt, och därmed göra motstånd mot det automatiserade och skvalande.
Det var väl det Gustave Flaubert hängav sig åt i sin jakt på det rätta ordet, *le mot juste*. Och det var det, ett arbete i Flauberts anda, Sara Danius och Pär Engsheden ägnade sig åt när de tillsammans skapade hennes spektakulära Nobelklänningar. I ”Klädd för stol nr 7” beskriver hon dem själv som ”en litterär sidenfantasi i tre akter”; den första inspirerad av Selma Lagerlöf och Proust, den andra av Balzac, den tredje av Virginia Woolf.
Detta är en bok som bär sin lärdom med en lätthet som är lika imponerande som den kan vara bedräglig. Skuggorna och tyngden och komplexiteten kan bryta igenom också när stilen tycks flirta med det kåserande. Som i volymens titeltext, ”Sidenkatedralen”, först publicerad i DN sommaren 2016. Där berättar Sara Danius i tredje person, ”ständiga sekrete-

raren”, om hur hon hemkommen i gryningen efter Nobelbankett och efterfest ensam i sin lägenhet inser att hon är inlåst i sin klänning, inte kan få av sig den, måste sova i den. Här finns en tydlig men inte okomplicerad metaforik att reflektera över.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

”Hur bygger jag muskler som äldre?”

FREDAG 16 OKTOBER 2020

Han är 70+ och vill bli lite kraftigare och mer muskulös – men det verkar svårt. Är det möjligt att bygga upp musklerna i hans ålder?

! Fråga:

Hej!

Jag är en 74-årig man som tränar regelbundet, jobbar och har ett

bra liv. Jag känner mig i toppform, sover bra och äter bra. Kanske tycker jag att jag är lite för mager, 180 centimeter lång och 72 kilo tung. Jag skulle gärna bygga upp lite muskler men det verkar mycket svårt i min ålder. Är det så att det är nästan omöjligt, man kan bara hindra ”förfallet”?
Med vänlig hälsning,

Christer

? Svar:

Hej Christer och tack för din fråga!
Jag blir glad av att läsa att ditt positiva mejl! Du verkar ha upptäckt att du mår bra av att träna regelbundet, men för den som inte har gjort det vill jag inleda med att det faktiskt aldrig är för sent för musklerna och resten av kroppen att bli starkare och få många positiva effekter av träning. Utöver att träning förbättrar kroppens fysiska funktioner påverkas också det mentala välbefinnandet. Många som tränar upplever att de mår bättre, att det är lättare att komma ihåg saker, att de hanterar stress bättre, sover bättre och känner sig gladare och piggare. Våra levnadsvanor har stor betydelse för hälsan och även om vissa förmågor blir lite sämre med åren

så kan regelbunden träning och rörelse bromsa en del av dessa. Åldrandet är en komplex process, olika delar av kroppen påverkas på olika sätt och det finns också stora individuella variationer människor emellan. När det gäller muskelstyrka är vi människor generellt som starkast när vi är mellan 20 och 30 år. Gör man inget för att bibehålla muskelmassan kommer styrkan att sjunka långsamt fram till 50-årsåldern. Mellan 50 och 80 års ålder är styrkeförlusten snabbare och man kan förlora mellan 12 och 15 procent av muskelstyrkan för varje årtionde. Att muskelmassan minskar med åldern beror till stor del på att vi generellt rör oss mindre ju äldre vi blir. Träningseffekter på både muskelmassa och kondition är tyvärr färskvara. Musklerna behöver belastas regelbundet för att behålla storlek och styrka.
Att ha som mål att hindra ”förfallet” behöver inte alls vara dåligt, snarare är det positivt att kunna bibehålla muskelmassa och muskelstyrka trots att man blir äldre. Att ha en stor muskelmassa är kopplat till en god hälsa, det gör att man orkar ha ett mer aktivt liv och bidrar till att mycket annat i

kroppen är friskt. Att försöka bibehålla så mycket muskelmassa som möjligt genom att vara aktiv genom livet minskar också risken för fallolyckor. Med det sagt vill jag också betona att det går utmärkt att utmana kroppen mer och att en äldre muskel fortfarande har en bra förmåga att bli både starkare och mer uthållig. Som exempel kan nämnas en amerikansk forskningsstudie där män mellan 60 och 72 år styrketränade benen under tolv veckors tid. När man gjorde tester vid studiens slut hade både muskelstyrkan och storleken på lårmusklerna ökat, i vissa fall hade till och med muskelstyrkan fördubblats.

Musklerna består av både långsamma och snabba muskelfibrer och det är framför allt de snabba fibrerna som minskar i storlek och antal med ökad ålder och/eller minskad fysisk aktivitet. De är just dessa snabba fibrer som är särskilt viktiga när vi till exempel tappar balansen och måste reagera snabbt eller när vi hoppar eller gör andra snabba och explosiva rörelser. För att bibehålla muskelmassan, eller till och med bli starkare och få en ökad muskelmassa, behöver man träna med

högre belastning än vad musklerna utsätts för i vardagen eller vid lågintensiv aktivitet som till exempel promenader. Antingen kan man använda en tyngre vikt, träna mer explosivt eller träna längre pass så att musklerna blir riktigt trötta.
Relativt ny forskning har visat att power, eller effekt, är en viktig komponent för att behålla muskelstyrka och kraft. Med effekt menas förmågan att utveckla stor kraft snabbt. Det behövs till exempel vid så vardagliga rörelser som när vi reser oss upp eller för att undvika att ramla när vi tappar balansen.
Eftersom du redan är van att träna kan du utmana både belastningen och hastigheten i olika övningar vilket tränar musklerna så att de kan utveckla mycket kraft. Om du tränar på gym eller har vikter hemma kan du träna power genom att använda en relativt tung vikt som du lyfter snabbt och sänker med lite långsammare hastighet. Du kan också lägga in olika övningar med hopp i träningen eller till exempel kasta och ta emot en medicinboll från olika riktningar. Ta gärna hjälp av en trä-

nare för att få hjälp med lämpliga och säkra övningar.
Lycka till med din fortsatta träning!
Jessica Norrbom

Ledare: Tyvärr finns inget vaccin mot egoism

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Mer än var tredje svensk tänker inte vaccinera sig mot covid-19 (DN/Ipsos 10/10). Och trots att ålder är den starkaste riskfaktorn säger nästan var femte som är över 60 år nej till en dos. Sex av tio menar att vaccinet tas fram för snabbt och nära hälften bedömer att risken för allvarliga biverk-

ningar är stor medan bara 3 procent tror att den är liten.
Detta beror förstås till stor del på att människor ser det exceptionella arbete som nu pågår för att snabbt få fram ett vaccin. Att inte kunna ta ställning till ett specifikt vaccin, utan bara det första coronavaccinet som koncept, gör sannolikt att det också är svårare att förhålla sig till risker och biverkningar.
Kanske spelar också de narkolepsifall som orsakades av svininfluensavaccinet Pandemrix 2009 roll för hur befolkningen ser på att ta en spruta under denna pandemi.
Många tillhör inte heller en riskgrupp och anser möjligen därför inte att de behöver vaccinera sig.
Man ska vara försiktig med sin hälsa, och alla läkemedel – inklusive vaccin – har biverkningar.
Det gäller att göra en rimlig riskanalys och väga för- och nackdelar mot varandra.
De flesta som smittas av coronaviruset får milda symtom, men cirka 20 procent blir så sjuka att de behöver uppsöka sjukhus. En mindre andel av dem kräver intensivvård och dödligheten ligger på knappt 1 procent – betydligt lägre för yngre och högre för äldre. I

Sverige uppskattas det också finnas omkring 100 000 personer som har lidit av symtom och komplikationer av covid-19 i veckor och månader. Vilka kroniska besvär som de kommer att få vet ingen eftersom sjukdomen är ny. Men en sak är säker: Att lika många skulle bli svårt sjuka av ett vaccin mot covid-19 är osannolikt. Kommer det ett vaccin i början av nästa år har det framställts rekordsnabbt. Det beror på att de ekonomiska drivkrafterna att få fram det är enorma och att forskarna har kunnat använda kunskaper om de likartade virusen sars och mers. Det finns uppåt 100 vaccinkandidater och ett drygt tiotal prövas nu i vad som kallas fas-3, för att avslöja ovanliga biverkningar. Varken europeiska eller amerikanska läkemedelsmyndigheter har sänkt kvalitetskraven för att godkänna ett vaccin, så det måste igenom nålsögat. Det är sant att sällsynta biverkningar, som i fallet med Pandemrix, först upptäcks när en stor population fått en injektion och det har gått lite tid. Det är inte helt riskfritt att ta ett nytt vaccin. Drygt 350 barn och unga drabbades av narkolepsi av de 3,3 miljo-

ner svenskar som fick Pandemrix. Samtidigt räddade vaccinet tusentals liv. De som slapp svininfluensan är dock okända och uppmärksammas inte i nyhetsinslag, till skillnad mot de personer som fick narkolepsi.

Även om en stor andel svenskar är skeptiska till att ta ett nytt vaccin mot covid-19 så lär det bli huggsexa på den internationella marknaden. Bland annat USA och Ryssland har ställt sig vid sidan av WHO:s samarbete mellan 150 nationer för att distribuera vaccinet. Nära hälften av amerikanerna vill dessutom att USA ska få vaccinet före alla andra länder, enligt en opinionsundersökning i 137 länder (The Economist 8/10 2020). Tyskarna är de mest solidariska – 70 procent vill att vaccinet ska fördelas lika över hela världen.

Att vaccinera sig handlar just om solidaritet. Individen skyddar förvisso sig själv mot allvarlig sjukdom, men bidrar också till en immunitet i befolkningen som fredar sköra icke-vaccinerade människor. För ingen vet vem som kommer att drabbas hårdast. Att utrota viruset i bara några länder, medan det sprids i andra, skulle även förlänga pandemin.

WHO bedömer att vaccinet till en början bara kommer att räcka till att vaccinera 3 procent av invånarna på jorden, givet att det fördelas jämnt mellan länderna. Det motsvarar de som arbetar med vård och omsorg. Först därefter kan den femtedel som tillhör riskgrupper få en spruta. Så vaccinskeptikerna lär ändå få vänta på sin tur.

Hela ovanstående resonemang bygger dock på att det kommer ett vaccin mot covid-19 över huvud taget. Det är inte säkert. Men låt oss hoppas.

DN 17/10 2020

Första svenska fallet – kvinna blev sjuk igen i covid-19

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

En 53-årig kvinna testades positivt för det nya coronaviruset både i maj och i augusti. Däremellan var hon virusfri. Forskare på Sahlgrenska universitets-

sjukhuset säger sig därmed kunna bekräfta det första fallet av återinsjuknande i covid-19 i Sverige.

Den 53-åriga kvinnans läkare blev misstänksam kring sin patients sjukdomshistoria och tipsade forskargruppen i Göteborg om fallet. Sedan september har Sahlgrenska universitetssjukhuset och Göteborgs Universitet kapacitet att undersöka virusstammarnas arvsmassa i sin helhet. Den tekniken gör ST-läkaren och doktoranden Johan Ringlander säker på sin sak.

– På tio positioner skilde sig virusstammen från i maj från den stam som provtogs i augusti. Det gör att vi kan säga att det är två olika infektioner och inte samma som legat vilande, säger Johan Ringlander.

Enligt forskargruppen är fyndet inte överraskande. Enstaka liknande fall har rapporterats internationellt.

– Det var nog bara en tidsfråga innan vi skulle få ett säkerställt fall även här. Vi vet från andra coronavirus att det finns risk för återinsjuknande.

Visar detta något om immuniteten? Att vi kanske inte kan räkna med det?
– Nej, det tycker jag inte. Om något visar detta att kvinnan faktiskt fått en partiell immunitet. Hon hade en väldigt mild sjukdom andra gången så det tyder på att hon fått ett visst skydd efter sin första infektion.
Resultatet skulle alltså kunna ge stöd för antagandet att genomgången covid-19 sannolikt innebär immunitet som helt eller delvis skyddar mot återinsjuknande, ett antagande som ligger bakom Folkhälsomyndighetens råd och riktlinjer.
Tre andra fall har hunnit analyseras i Sahlgrenskas studie. Inget av dem var nya infektioner.
– I de fallen var det samma virusstam som dök upp igen. De patienterna var alla äldre och sjuka och hade ett nedsatt immunförsvar redan tidigare. Det kanske gjorde att viruset kunde ligga kvar hos dem latent, säger Johan Ringlander.
När den 53-åriga kvinnan testades för antikroppar i mitten av september hade hon låga nivåer av det. Forskarna tror att hon kanske

hör till en kategori som utvecklar svagt försvar mot sjukdomen och därför var extra känslig för att återinsjukna.

– Jag vill understryka att jag inte tycker att man ska bli så orolig av den här nyheten. Det rör sig om ett enstaka fall och det fallet tyder på att man får en mild sjukdom vid ett återinsjuknande i covid-19, säger Johan Ringlander.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Fler fall med drabbade som åter insjuknar kommer att dyka upp

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Ingen kan säga säkert om det nya coronaviruset kan bli farligare eller snällare i takt med att fler smittas och det får fler möj-

ligheter att utvecklas som virus.
Säkert är att vi kommer att hitta allt fler fall där personer infekterats en andra gång.
Frågan är därför hur mycket en tidigare immunitet med antikroppar och t-celler egentligen skyddar.
Nyligen kom de första rapporterna från Hongkong och USA att personer som redan genomgått en covid-19-infektion hade smittats igen.
Det första fallet var en 33-årig datatekniker från Hongkong som först ska ha blivit smittad i kinesiska Wuhan och som fyra månader senare blev smittad igen under en resa i Spanien.
Andra gången hade han inte fått några symtom, och det var goda nyheter eftersom det tydde på att immunförsvaret kunde mobilisera ett effektivt försvar.
Men några dagar senare rapporterades om en person i Nevada i USA som fick en svårare infektion den andra gången.
– En möjlighet skulle kunna vara att att Nevadapatienten första gången utsattes för en lindrigare infektion och att immunförsvaret inte reagerat tillräckligt starkt, sä-

ger Hans-Gustaf Ljunggren som är professor i infektionsmedicin vid Karolinska institutet i Solna. Sannolikheten är stor att vi kommer att se mer av sådana fall nu när smittkurvorna pekar uppåt och allt fler får symtom och testar sig.

– Testar man många så kommer man också att hitta sådana här fall. Så skulle det vara också om vi testade folk för vanliga förkylningar, säger Gunilla Karlsson Hedestam som är professor i vaccinimmunologi vid Karolinska universitetssjukhuset.

Hon tvivlar på att en frisk person som får en mild infektion första gången löper någon större risk att få en kraftigare infektion senare.

– En sådan person har sannolikt tillräckligt effektiva barriärer för att dämpa infektionen i god tid. Men det här viruset kan fortfarande överraska så vi får följa rapporteringen om sådana här fall noga.

Så frågan alla ställer sig nu när smittkurvorna pekar uppåt är hur skyddad den som redan genomgått en infektion med covid-19 egentligen är.

Det virus som datateknikern från Hongkong smittades med andra gången, i Spanien, hade uppenbara olikheter med det han smittades med först.
Så var också fallet med patienten i Nevada.
– Att de smittats med ett virus som har muterat är själva förutsättningen för att man ska kunna säga att de har återinfekterats, annars kan det vara rester från det första viruset som finns kvar när de testas positiv den andra gången, säger Gunilla Karlsson Hedestam.

Det cirkulerar många olika varianter men det rör sig hittills om många små mutationer som inte gör någon märkbar skillnad på virusets sjukdomsalstrande förmåga, enligt Gunilla Karlsson Hedestam.
Ingen kan säga säkert om det nya coronaviruset kommer att bli farligare. Men de coronavirus som orsakar förkylningar har blivit snällare med tiden.
– Virus vinner på att bli mindre farligt. Drivkraften är att sprida sig till så många människor som möjligt men inte att ta död på sin

värd, säger Gunilla Karlsson Hedestam.
En annan drivkraft för viruset är att förändras så att det blir så stabilt som möjligt, till exempel så att det kan överleva hostningar bättre, och olika miljöer utanför kroppen.
Det finns en oro för att det ska bli mer motståndskraftigt och robust ju fler som blir smittade. Ju fler värdar som viruset har att kopiera sig i, ju större chans har det att plocka upp mutationer och selektera fram varianter som blir bättre på att sprida sig.
– Det här är ett ”numbers game”, som i vilken population som helst där antalet möjliga variationer ökar ju fler man är, säger Gunilla Karlsson Hedestam.
Hur mycket viruset muterar har så klart betydelse för om ett vaccin ska ha någon effekt.
Gunilla Karlsson Hedestam gissar att ett framtida vaccin, om det är bra, kan fungera åtminstone under de närmaste säsongerna innan det måste stöpas om.
Frågan hur många som har haft covid-19 och som utvecklar antikroppar är högaktuell, inte minst

för att förstå om vi är på väg mot det som kallas flockimmunitet. Mätningar har visat att sju procent av blodgivare som har testats i landet hade antikroppar i mitten på juni, medan motsvarande siffra för Stockholm var 12 procent.
– Denna relativt låga förekomst av antikroppar i Stockholm och på andra håll ger förmodligen ger en ganska realistisk bild av läget, säger Gunilla Karlsson Hedestam.
Både hon och Hans-Gustaf Ljunggren tror att många som har haft covid-19-liknande symtom kan ha varit infekterade med andra virus. Vi är förmodligen långt från den flockimmunitet som skulle innebära att en betydande del av befolkningen har utvecklat antikroppar, menar de.
– För att nå dit behövs troligen ett vaccin, säger Gunilla Karlsson Hedestam.
Både hon och Hans-Gustaf Ljunggren menar att det är något av en myt att många inte får antikroppar mot det nya coronaviruset. De hänvisar till en stor isländsk studie som nyligen publicerades i New England Journal of Medicine.
Där såg man att över 90 procent av 1200 personer som hade haft

verifierad covid-19 hade utvecklat antikroppar.
Det stämmer överens med vad både Gunilla Karlsson Hedestam och Hans-Gustaf Ljunggren ser i sin forskning.
– För att få rätt siffror är det viktigt med studier där förekomst av virus och produktion av antikroppar mäts i samma person, såsom i den isländska studien, säger Gunilla Karlsson Hedestam.
Frånvaron av mätbara nivåer av antikroppar har rest frågan om man kan mäta t-cellsimmunitet i stället.
Det finns flera studier där man inte hittat antikroppar hos personer som har genomgått en mild covid-19-infektion. Däremot har man kunnat påvisa covid-19-specifika t-celler.
Hans-Gustaf Ljunggren hänvisar till en sådan undersökning vid Kings college i London och en studie av blodgivare i Stockholm som har själv står bakom och som nyligen publicerades i den vetenskapliga tidskriften Cell.
– Våra resultat visar att de allra flesta, säkert upp emot 90 procent, som har fått en måttlig eller svår covid-19 utvecklar antikrop-

par. Många av dem behåller antikroppar en längre tid, fyra månader eller längre.
Många av dem, som haft covid-19 men aldrig har haft mätbara nivåer av antikroppar eller har tappat dem, har dock en immunitet i form av t-celler. Skyddet i samhället är alltså sannolikt något större än vad man kan se med dagens antikroppstester, menar han.
– Det är förstås bäst att ha både t-celler och antikroppar. Men det är bättre att ha bara t-celler än ingenting.
Men att leta efter t-celler är inte lika enkelt som att mäta förekomsten av antikroppar. Det krävs en mer avancerad metodik och utrustning. Därför kommer det att fortsatt vara antikroppstester som används för att mäta immunitet hos den stora befolkningen, menar Hans-Gustaf Ljunggren.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Läget just nu

Åtta nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten.

Därmed har totalt 5 918 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 103 200 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.

Hotet om misstroende mot regering-en växer

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Efter LO:s nej i förhandlingarna om arbetsrätten rycker en misstroendeförklaring mot Stefan Löfven närmare. Vänsterpartiet håller fast vid sitt hot.

När arbetsmarknadens parter tidigare i veckan beslutade att åter-

uppta förhandlingarna om arbetsrätten drog V-ledaren Jonas Sjöstedt tillfälligt tillbaka sitt misstroendehot mot statsminister Stefan Löfven.
Men efter LO:s besked att säga nej till det förslag som låg på bordet väcks Vänsterpartiets hot åter till liv.
– Vänsterpartiets hållning ligger fast, skriver Sjöstedt på Twitter.
M, KD och SD har sagt att de kommer att ställa sig bakom en misstroendeförklaring mot Löfven om det blir omröstning i riksdagen. Därmed finns det en majoritet för att rösta bort den nuvarande regeringen.
Bakgrunden till hotet är det som regeringspartierna har kommit överens om i januariavtalet med Centern och Liberalerna. I avtalet står att arbetsrätten ska förändras, bland annat genom fler undantag från turordningsreglerna.
Arbetsmarknadens parter får en chans att förhandla fram en sådan modell, annars genomförs förslagen från den utredning som regeringen har beställt.
För Vänsterpartiets del är utredningen ett rött skynke.

– Nu väntar vi på Löfvens svar, som är det som avgör helt hur vi kommer att agera framöver. Om de drar tillbaka att göra lag av las-utredningens förslag så kan han sitta kvar. Nu avgörs det här av hur Löfven ställer sig, säger Jonas Sjöstedt till TT.

Statsminister Stefan Löfven ger en skriftlig kommentar till DN:

– Jag har stor respekt för de olika ställningstaganden som meddelats från arbetsmarknadens parter. Regeringens utgångspunkt är att en förändring av anställningsskydd och omställning måste upprätthålla en grundläggande balans mellan parterna samt ha stöd från alla delar av arbetsmarknaden. Regeringen har nu tagit del av parternas besked och kommer nu att analysera läget, skriver Löfven.

C-ledaren Annie Lööf är besviken på att LO inte kunde möta sina motparter Svenskt Näringsliv och PTK.

– Organisationer som orkar ta ansvar i svåra situationer är värda respekt. LO har tyvärr visat sig oförmögna att ta det ansvaret. Det är mycket beklagligt och ett historiskt misstag, säger Lööf.

Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni beklagar att LO säger nej

till det förslag som låg på bordet. Hon framhåller att nu är det utredningens förslag som gäller.

– Att utredningen om en moderniserad arbetsrätt nu ska genomföras är glasklart. Det behövs fler undantag i las, inte i januariavtalet, kommenterar Sabuni.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S):

– Jag konstaterar att både Svenskt Näringsliv och PTK säger att de behöver tid att få analysera det här nya läget, och jag har stor respekt för det.

– Det är ett svårt läge, och jag kommer bjuda in parterna för att samtala vidare, säger hon till TT.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se
Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Ewa Stenberg: Nu behöver Löfven bli politikens Houdini

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Stefan Löfvens felbedömning kan bli hans fall. Arbetsmarknadens parter räddade inte statsministern undan en hotande regeringskris genom ett nytt avtal, som han hoppades. Nu krävs en politisk vighet som påminner om utbrytarkungen Houdinis för att kunna hålla ihop regeringsunderlaget.

analys. DN:s politikkommentator

Harry Houdini är känd sedan över hundra år för sin osannolika förmåga att bryta sig ur kedjor, handklovar och tvångströjor.

Nu behöver statsministern visa att han är en politisk utbrytarkung som kan ta sig ur lika fastlåsta situationer. Löfvens regering sitter nämligen fastklämd mellan två beslutsamma och stadiga aktörer som inte vill backa.

Den första är Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt. Han hade hoppats att Vänsterpartiets hot om att avsätta hela regeringen om den försvagar anställningsskyddet skulle ge fackförbunden möjlighet att

träffa ett avtal de var nöjda med. Då kunde Vänsterledaren utropa seger, lagom till sin avgång om ett par veckor.

Men sent på fredagseftermiddagen grusades förhoppningarna. LO kastade in handduken och lämnade förhandlingsbordet.

”Vi kommer inte att tolerera att Löfven sitter kvar som statsminister om regeringen går vidare med att göra las-utredningens förslag till lag”, twittrade Jonas Sjöstedt snabbt.

Han har makt att verkställa hotet. Kristdemokraterna har lovat att skriva under en begäran om misstroendeomröstning om statsministern tillsammans med V. När omröstningen sedan äger rum lovar KD, Moderaterna och Sverigedemokraterna att rösta med Vänsterpartiet mot Stefan Löfven (S).

Det är svårt att se någon utväg. På andra sidan står januariavtalets partier, Centern och Liberalerna, och blockerar vägen ut. De hjälpte Stefan Löfven att förverkliga sitt politiska drömprojekt att splittra Alliansen och skapa ett mittensamarbete. För det tog de bra betalt. Löftet om att liberalisera arbetsrätten var juvelen i kro-

nan för dem när de ingick januariavtalet.
Den vill Centern och Liberalerna inte släppa. De har tillsammans med regeringen skrivit direktiv till las-utredningen, tillsatt en utredare och skickat ut förslaget på remiss. Den 26 oktober går tiden ut.
Annie Lööf (C) och Nyamko Sabuni (L) har varit tydliga med att utredningen måste genomföras om inget nytt avtal finns. Annars spricker januarisamarbetet.
Det syns ingen utväg där heller.
Stefan Löfvens plan för att komma undan allt detta var att arbetsmarknadens parter skulle rädda S ur knipan genom ett avtal. Socialdemokraterna vill varken liberalisera arbetsrätten eller bli osams med LO. Men planen ser ut att stupa.
”En eventuell regeringskris, det får de politiska partierna hantera. Vi ska kämpa för att LO:s medlemmar ska ha bättre villkor för svensk arbetsmarknad”, sade LO-basen Susanna Gideonsson sent på fredagseftermiddagen.
Men något kryphål finns kanske ändå för statsministern.
Han skulle kunna utnyttja Liberalernas motvilja mot extraval (partiet ligger ju under fyraprocents-

spärren i opinionen) samt att Centern har bränt broarna till sina allianskamrater och inte har något bra alternativ till januarisamarbetet. Kanske kan han trots att det ser nästan hopplöst ut erbjuda något för att få C och L att ändra i utredningsförslaget.
Eller så behöver han få Vänsterpartiet att backa från hotet om misstroendeomröstning. Det skulle förstås underlättas om regeringen förhandlade med V, men sådant förbjuder januariavtalet.
Den tredje möjligheten att bryta det låsta läget är att få parterna att göra ett tredje försök att nå ett avtal. ”Om himlen faller ner”, svarade Kommunals ordförande Tobias Baudin bestämt när han fick frågan om det kan hända.
Precis så svarade Moderatledaren i valrörelsen när han fick frågan om Moderaterna var beredda att regera utan att alla fyra borgerliga partierna var med. Det dröjde inte länge innan det visade sig att himlen fallit ned och att han var beredd att göra just det.
En regeringskris är inte oundviklig, men den kräver både utbrytarkonst och en annan av de egenskaper som gjorde Houdini stor: god marknadsföring.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Anna-Lena Laurén: Varför är tacksamhet en stigmatiserad känsla i Sverige?

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

När mitt barn var litet tog det ett tag att lära henne att säga tack. Som det gör med alla barn. De måste helt enkelt påminnas om saken, människor är inte artiga av

naturen. Det är ett inlärt beteende, något man socialiseras in i. Jag tänkte på det när jag läste DN-intervjun med filosofiprofessorn Jonna Bornemark, där hon berättade hur mycket hennes mamma hjälper till med barnen. Hon betonar att det är mammans val, inte hennes. Hon ”tänker inte hamna i något slags tacksamhetsskuld”.

Sverige är ett oerhört individualistiskt samhälle. Man ska klara sig själv, och är man tvungen att ta emot hjälp ska man åtminstone inte behöva känna tacksamhet. Individens frihet framför allt. Det betraktas till exempel som oerhört nedvärderande att förvänta sig att flyktingar som får en fristad ska känna tacksamhet. Varför skulle de behöva göra det? Vi är självklart ett land som följer internationella konventioner (mycket bättre än alla andra).

Som ensamstående mamma tar jag personligen emot hjälp hela tiden. Jag hade aldrig klarat mig utan mina föräldrar, men inte heller utan vänner, släktingar och ibland okända människor som ger ett handtag. Det är gåtfullt för mig varför det borde vara viktigt att inte hamna i tacksamhetsskuld.

Det finns ingen skuld. Man hjälper andra för att man kan och för att man är människa. Den som får hjälp säger tack. Så enkelt är det. Man kan ta emot hjälp, eller inte ta emot hjälp, men att både ta emot hjälp och samtidigt säga att man inte ”tänker” hamna i tacksamhetsskuld är att missa något i det allmänt medmänskliga. Tacksamhet riktar man utåt, inte mot sig själv. Att säga tack är att se den andra.

Det franska ordet för tack, merci, kan även betyda nåd. På ryska är tack spasibo, men man kan också säga *blagodarju*. Spasibo betyder ”Gud frälse”. Ursprunget för blagodarju är gammalgrekiskt. Det betyder bokstavligen: Jag ger dig välstånd (blago darju).

Vad man helt enkelt vill säga är: Jag vill dig väl.

Alla de här orden för ”tack” handlar om att se utanför sig själv. Det finns ingenting som får människan att må bättre än att rikta sin uppmärksamhet mot andra människor. Bort från sig själv.

I det ryska samhället existerar inte begreppet tacksamhetsskuld. Logiken är en annan: Du hjälper mig i dag, jag hjälper dig i morgon. Samhället vilar på den här

sortens tysta överenskommelser. Det handlar inte om en skuld, utan om ett flytande varande, en ström där man utgår ifrån att allt troligen jämnar ut sig i det långa loppet. Därför är det normalt att både hjälpa och ta emot hjälp, att låna pengar till vänner när det behövs, att man inte räknar vem som har bjudit på middag när.

I SvD läste jag nyligen en fråga i samband med en middagsbjudning, där gästerna hade swishat pengar till värden. En gäst ville göra avdrag för fördrinken. Konflikt uppstod. Detta är en debatt som aldrig skulle uppkomma i större delen av världen, där det är normalt att man – hur fattig man än är – inte begär ersättning av sina gäster om man bjuder dem på middag.

Jag är för övrigt inte emot swishandet i sig. Det är en trevlig luthersk vana att var och en betalar för sig, som underlättar i många situationer. Men att bjuda på middag och samtidigt gå med kollekthåven är en konstig kombination. Då vore det mer logiskt att ordna knytkalas.

Det är förstås inte så att konflikter aldrig uppstår i samhällen där man har en generösare syn på att bjuda. Konflikter kan alltid upp-

stå. Människor i alla kulturer kan ha olika uppfattning om vad som är okej.
Men i allmänhet förlorar man minst på att inte vara rädd för att bjuda. Och framför allt behöver man inte vara rädd för att säga tack. Eller känna tacksamhet. Det är en trevlig känsla.
Anna-Lena Laurén

Kvinna dödade sambo med brödkniv

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Den 23-åriga kvinnan dömdes i tingsrätten till 16 års fängelse för att ha mördat sin sambo med en brödkniv i parets lägenhet i Landskrona. Nu fastställer hovrätten över Skåne och Blekinge domen i sin helhet. Redan när kvinnan slog larm till SOS erkände hon att hon huggit sin sambo med

en brödkniv tidigt en aprilmorgon i år.
– Det var av misstag, sade hon till larmoperatören.
Kvinnan ska även betala sammanlagt 322 000 kronor i skadestånd till sambons anhöriga.
TT

Mördade sin fru – får 18 års fängelse

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Efter att den 33-årige mannen mördat sin fru och lämnat parets tre barn på förskolan försökte han ta tåget över till Danmark med 50 000 kronor i fickan. Dansk gränspolis stoppade dock hans inresa och nu döms 33-åringen av Lunds tingsrätt till 18 års fängelse för mord, skriver Kvällsposten.

I början av utredningen sa 33-åringen att det berodde på att hon ville skiljas, men senare hävdade mannen att han agerat i nödvärn sedan kvinnan attackerat honom med en sax.
Förutom det långa fängelsestraffet döms 33-åringen även till utvisning. De tre barnen är omhändertagna av socialtjänsten.
TT

är konstigt att Putinregimen har kunnat förbli vid makten så länge.
– Det tar alltid lång tid i Ryssland innan folk vaknar. Vi hoppades länge att det skulle bli bättre. Det blev det inte. Alla som försöker göra något bra i det här landet blir arresterade, säger Valentin.
– Vi vet i dag mycket mer om hur korrupta makthavarna är, tack vare Navalnyjs avslöjanden. Det sitter ett gäng banditer vid makten och delar ut pengar till varandra. Vår president deltar i en massa krig men har inte råd att höja pensionerna. När Navalnyj

avslöjar korruptionen blir han förgiftad, säger han.
Vid ena långväggen i köket där vi sitter står en halvfärdig öppen spis. Valentin har rivit ut den gamla och murar nu en ny. Lite i taget, eftersom pengarna inte räcker för att göra allt på en gång. Han har dessförinnan lyckats dra in vatten i en kran med hjälp av ett egenhändigt installerat rör. I Ryssland är man van vid att klara sig själv, att hitta lösningar, att överleva, att undvika allt samröre med makthavarna och bara se om sitt eget hus. Men i Chabarovsk nöjer man sig inte längre med detta.
Förmågan att med små resurser hitta på egna, kreativa lösningar är en resurs som också används i protesterna mot Putin.
Nu är frågan hur långt den resursen ska ta Chabarovsk.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Bakgrund

Den 9 juli greps guvernören för Chabarovskregionen, Sergej Furgal, och flögs till Moskva där han nu sitter häktad medan en förundersökning om mord pågår.

Den 11 juli inleddes de första protesterna, med mellan 11 000 och 12 000 deltagare. Sedan dess har mindre protester hållits dagligen. En större demonstration hålls varje lördag. Den har hittills samlat några tusen personer varje gång. Chabarovsk har 616 372 invånare. Den grundades år 1880 och fick sitt namn av kosackledaren Jerofej Chabarov, som gick i spetsen för de ryska erövrarna på 1600-talet.
Chabarovsk var tidigare huvudstad för hela den ryska Fjärran östern, men förlorade denna status till Vladivostok år 2018 efter att Sergej Furgal vann guvernörsvalet.är konstigt att Putinregimen har kunnat förbli vid makten så länge.
– Det tar alltid lång tid i Ryssland innan folk vaknar. Vi hoppades länge att det skulle bli bättre. Det blev det inte. Alla som försöker göra något bra i det här landet blir arresterade, säger Valentin.
– Vi vet i dag mycket mer om hur korrupta makthavarna är, tack vare Navalnyjs avslöjanden. Det sitter ett gäng banditer vid makten och delar ut pengar till varandra. Vår president deltar i en massa krig men har inte råd att höja pensionerna. När Navalnyj

avslöjar korruptionen blir han förgiftad, säger han.
Vid ena långväggen i köket där vi sitter står en halvfärdig öppen spis. Valentin har rivit ut den gamla och murar nu en ny. Lite i taget, eftersom pengarna inte räcker för att göra allt på en gång. Han har dessförinnan lyckats dra in vatten i en kran med hjälp av ett egenhändigt installerat rör. I Ryssland är man van vid att klara sig själv, att hitta lösningar, att överleva, att undvika allt samröre med makthavarna och bara se om sitt eget hus. Men i Chabarovsk nöjer man sig inte längre med detta.
Förmågan att med små resurser hitta på egna, kreativa lösningar är en resurs som också används i protesterna mot Putin.
Nu är frågan hur långt den resursen ska ta Chabarovsk.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Bakgrund

Den 9 juli greps guvernören för Chabarovskregionen, Sergej Furgal, och flögs till Moskva där han nu sitter häktad medan en förundersökning om mord pågår.

Den 11 juli inleddes de första protesterna, med mellan 11 000 och 12 000 deltagare. Sedan dess har mindre protester hållits dagligen. En större demonstration hålls varje lördag. Den har hittills samlat några tusen personer varje gång.
Chabarovsk har 616 372 invånare. Den grundades år 1880 och fick sitt namn av kosackledaren Jerofej Chabarov, som gick i spetsen för de ryska erövrarna på 1600-talet.
Chabarovsk var tidigare huvudstad för hela den ryska Fjärran östern, men förlorade denna status till Vladivostok år 2018 efter att Sergej Furgal vann guvernörsvalet.
Så här navigerar du i Dagens Nyheter.

Nästa års utdelningar i farozonen

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Företag som har fått permitteringsstöd i år bör i regel avstå från utdelningar även nästa år, rapporterar Dagens industri med hänvisning till ett förtydligande från Tillväxtverket som skickats ut till ett antal organisationer.

Tidigare har regelverket allmänt tolkats som att det bara råder utdelningsstopp i år för företag som fått stödet.

”Vad gäller tiden framåt, efter att det räkenskapsår under vilket företaget får stöd löpt ut, är det Tillväxtverkets bedömning att arbetsgivare som regel inte bör lämna aktieutdelningar, koncernbidrag eller andra värdeöverföringar som avser det räkenskapsår under vilket företaget fått stöd”, skriver Tillväxtverket i sitt förtydligande enligt Dagens industri.

”Bedömningen av om en värdeöverföring kan tillåtas eller ej i för-

hållande till de krav lagen uppställer ska göras i varje enskilt fall”, tillägger myndigheten.
Men enligt Tillväxtverket ska utskicket inte tolkas som ett förtydligande, utan som ett arbetsmaterial i en pågående diskussion i frågan mellan berörda parter, uppger myndigheten.
Det kan ta ett antal veckor innan Tillväxtverket sätter ner foten.
Finansdepartementet vill inte svara på frågor om det nya beskedet från Tillväxtverket.
– Det är en tillämpningsfråga och en fråga för ansvarig myndighet, säger Johan Ekström, pressekreterare hos finansminister Magdalena Andersson (S).
För att få statligt stöd för korttidspermitteringar krävs att företaget som söker stödet befinner sig i en tillfälligt svår ekonomisk situation. Detta villkor för att få permitteringsstöd har hittills tolkats som att det råder utdelningsstopp under 2020 från vinsterna som det berörda företaget gjorde i fjol.
Genomförs utdelningar i strid med Tillväxtverket instruktioner kan företag krävas på återbetalning av utbetalat permitteringsstöd, vilket kan röra sig om mil-

jardbelopp för de största företagen.

TT

Volvos vinst reser frågor om samhällsmoral

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Sveriges största privata bolag visar nu åter goda vinster. Det är som att corona aldrig existerat.

En stor förklaring är gigantiska dopningar av samhällsekonomin. Bara i Sverige har du och

jag gett en miljard kronor i permitteringsstöd – rakt in i bolaget.

DN:s Jonas Fröberg svarar på fyra frågor om Volvos kvartalsrapport.

1 Hur går det för AB Volvo?

En och en halv månad efter att Volvo slutat få permitteringsstöd (dina och mina skattepengar) kommer en rapport långt över förväntan. Framför allt är orderingången – alltså hur det ska gå framåt – långt bättre än man trott: Volvo är ett globalt bolag. Resultat och orderingång ger därför en bild av hur den ekonomiska världen utvecklats under corona. Just försäljningen av tunga lastbilar, som står för större delen av omsättningen, är en klassisk konjunkturindikator. Konkret handlar det om att lokala åkeriägare i Ånge, Bremen och Detroit känner att de vågar investera in ett fordon för ett par miljoner kronor – och att de får lån i sin lokala bank.

En annan viktig sak är att AB Volvo faktiskt visar goda vinstmarginaler trots att omsättningen gått ner. Rörelsevinsten på 7,5 miljarder kronor ger en rörelsevinstmarginal på 9,8 procent. Det är häpnadsväckande bra med tanke

på coronasituationen. Men det innebär också att bolaget, som för bara fem år sedan framkallade suckar och huvudskakningar för sin knackiga lönsamhet, lyckats skapa ett i grunden sundare bolag.

2 Kan du ge mer perspektiv?

Höjer man blicken är perspektiven hisnande: Vi ska komma ihåg att vd Martin Lundstedt så sent som den 23 april i princip visade en ekonomisk utveckling som påminde om ett störtande flygplan, när första kvartalet presenterades.

Med oändligt trött blick och låg stämma berättade han att orderingången gått ner 75 procent. Produktionslokalerna ekade tomma eftersom hälften av Volvos 90 000 anställda låg hemma på soffan (bara i Sverige permitterades 20 000 anställda). Framför allt sade han några ord som dessförinnan aldrig hörts från detta bolag: ”Vi ger ingen utblick. Det är omöjligt”.

Nu låg tredje kvartalets resultat närmast i linje med samma kvartal året innan.

3 Vad beror det på?

Ett stort svar är dina och mina skattepengar. Vi har sett en dopning av ekonomin i hela världen som saknar motstycke, både från centralbanker och via regeringar. Bara i Sverige har vi skattebetalare skottat in en miljard kronor i AB Volvo i permitteringsstöd. Dessa stöd avslutades sista augusti – mitt i kvartalet som nu redovisas.
Lita på att det kommer att blossa upp en debatt om rimligheten i att ösa in skattepengar i ett bolag med nära 10 procents vinstmarginal. Vissa kommer säkert att vilja se att Volvo bidrar tillbaka.
Det kommer med stor säkerhet också en debatt om aktieutdelningar. Många aktieägare lär vilja ha utdelning med så goda resultat – samtidigt är bolaget förbjudet att ge utdelning sedan man fått permitteringsstöd.
Dessa och liknande frågor som sätter samhällsetik och -moral på sin spets blir mycket intressanta att följa.

4 Var det goda resultatet väntat?

Ja, även om Volvo gick starkare än vi trott var ett gott resultat väntat. Den senaste tiden har aktiekursen gått upp starkt. Faktum är

att Volvos aktiekurs innan rapporten gått upp med 13 procent sedan årsskiftet och Stockholmsbörsen står på sin högsta nivå någonsin. Åter: som hade corona aldrig existerat.
Även detta sätter stora samhällsfrågor på sin spets: arbetslösheten har samtidigt ökar markant. De 4 100 anställda som sades upp på AB Volvo i somras torde hålla sig för skratt när de ser alla pilar som pekar upp mot skyn.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

Klart med förlängt omställningsstöd

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Omställningsstödet för företag förlängs för att gälla även maj, juni och juli. Från den 19 oktober går det att söka stödet via Skatteverket, uppger regeringen.
”Omställningsstödet är viktigt för att överbrygga den akuta krisen och samtidigt underlätta för företag att ställa om och anpassa sin verksamhet”, skriver finansmark-

nadsminister Per Bolund (MP), i kommentar.

TT

Kemikalieskatt först 2022

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Regeringen går vidare med planerna på en kemikalieskatt på kläder och skor, rapporterar Sveriges Radio Ekot . Skatten införs på alla kläder och skor, enligt förslaget, och sedan får handlare som kan visa att varorna är giftfria tillbaka 95 procent av skatten. Regeringen var överens med januaripartierna om att införa skatten i april, men till följd av pan-

demin skjuts införandet upp till 2022.

TT

Jonas Fröberg: Medelklassens diskreta elbilscharm

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Volkswagens nya elbil ID.3 går en tuff match mot Kia e-Soul. Båda har 204 hästkrafter och ska gå mellan 42 och 45 mil på el.

Så – håller den nya ID.3 mot klassens mellanmjölkalternativ?

Är du på allvar intresserad av en fräsch, prisvärd och praktisk elbil med hyfsat lång räckvidd?

Läs då vidare.
Vi står framför en Volkswagen ID.3 – årets mest uppmärksammade elbilsnykomling – på en asfaltparkering i Södertälje.
Den ser ut som ett mellanting mellan en förhöjd VW Golf och BMW:s elbil i3.
Invid står konkurrenten – den lådliknande Kia e-Soul.
På papperet tycks bilarna förunderligt lika: nära nog identiska yttermått, samma el-effekt på 204 hästkrafter och tjänstevikt på runt 1 800 kilo. Till och med räckvidden är liknande, mellan 42 och 45 mil på papperet.
Men det finns avgörande skillnader.
Kian är en vidareutveckling av en fossil bil – som nu är här i sin tredje generation.
Volkswagens elbil ID.3 är nyutvecklad och redan från början gjord för att vara elbil.
Det märks först på bilens rymd.
Den ser stor ut, trots att den i princip är lika lång som systerbilen Golf.
Den är också en halv skollinjal (15 centimeter) längre mellan fram- och bakhjul än Golf. Jämfört med Kia e-Soul är ID.3 en hel skollinjal

(30 centimeter) längre vilket betyder bättre innerutrymmen.
ID.3:ans (el)motor är nämligen placerad ytsmart ovanpå den drivande bakaxeln – och tar inte plats i fronten, och batteriet ligger nedsänkt i bottenplattan.
VW försöker närmast desperat framhålla ID.3 som det tredje största som hänt bilvärlden genom tiderna (efter VW Typ 1 (Bubblan) 1938, sedan VW Golf år 1974 och nu ID.3.
Det är en överdrift.
Vi närmar oss bilen, öppnar förardörren – och stänger. Blång!
Och igen. Oj då. Det plåtigt tunna ljudet låter billigare än hos både systerbilen VW Golf och konkurrenten Kia. Jag sätter mig i förarsätet och trycker lätt med foten på bromspedalen: lampor tänds och med en snabb vridning av växelväljaren till höger om ratten till ”Drive”.
Vi är i väg.
Precis lika enkelt och intuitivt som i en Tesla – eller för all del nya Polestar 2 och Volvo XC40.
En elbil behöver ju ingen startknapp. Vilket VW ID.3 ändå har.
De kostymklädda Wolfsburg-ingenjörerna vågade inte löpa linan ut och ta bort den. Knappen finns

nu där som ett gosedjur eller snuttefilt för traditionalister att fingra på i smyg.
Det är högt i tak och den starkt vinklade framrutan tycks sluta först långt ut på huven. ID.3 känns helt enkelt rymlig. Interiören är avskalat modern med utstickande 10-tumsskärm mitt på instrumentbrädan (som i Tesla) och ett digitalt instrumentkluster framför föraren.
Men så till kvalitetskänslan i bilen på vars elbilsplattform VW lagt miljarder euro på:
Den når inte upp till systerbilarna Golf eller Passat. Jag låter fingrarna löpa efter billig hårdplast som dominerar dörrsidorna. Instrumentklustret framför föraren fungerar taffligare än i nya Golf. Skärmen i instrumentbrädans mitt har en irriterande fördröjning – även om den fungerar tillfyllest.
Ute på en kurvig landsväg utanför Södertälje gasar jag till. Trots 204 hästkrafter svarar ID.3 mjukare på gasen är alla elbilar jag kört – vilket ger en lugn körkänsla. Den bakhjulsdrivna bilen har snäv vändradie och känns stabil och förutsägbar på vägen utan att sticka ut.

Bilen som VW lagt hela sin framtid i känns – och här kommer ett ord som VW:s vd knappast vill läsa – alldaglig.
Det riktigt stora under skalet är att ID.3, förenklat, har två stora centraldatorer som ständigt håller bilen uppkopplad och möjliggör att bilen kan uppdateras via nätet – likt Tesla (och även nya Polestar 2 och Volvo XC40 Recharge P8 AWD).
Men Volkswagen har haft stora problem med mjukvaran. Därför lanserar VW årets viktigaste elbil med mjukvara som inte fungerar: Systemet där mobilappar speglas på bilens dataskärm (”app connect”), informationen åt föraren i framrutan (”head-up display”) och det nya systemet att uppdatera bilen över nätet (så kallad OTA).
Inget fungerar.
Inte heller Apple Carplay och Android Auto. Det har också varit problem med den mjukvara som faktiskt ska fungera, vilket DN tidigare rapporterat om i höst.
Från VW:s pressavdelning heter det att det ska lösas med mjukvaruuppdateringar efter nyår. OTA ska fungera någon gång ”nästa år”.

Känns det förtroendeingivande? Risken är att du blir en betatestare för en bil som kostar 434 900 kronor.
Över till konkurrenten Kia e-Soul. Invändigt är den som att stiga in i år 2014, konventionell, mörkare och trängre interiör med fler knappar, och ljusår efter ID.3. Hela bilen andas fossilt tänk: Här ”startar” man med startknapp och mycket utrymme i fronten är outnyttjat.
Även bagageutrymmet är mindre – 315 jämfört med 385 liter för ID.3.
Men ingen av dem har dragkrok. ID.3 har inte ens takräcke för att VW prioriterat lågt luftmotstånd och låg vikt. Det är dåligt.
Ute på vägen är gasresponsen rappare i Kian, styrkänslan något degigare – men ändå förvånansvärt lik ID.3 – en alldaglig vägvagn som inte sticker ut.
Kia har bättre räckvidd på papperet: 45,2 mil jämfört med VW ID.3:s 42 mil mätt i EU:s körcykel WLTP. Den längre räckvidden beror på Kians större batteri, ID.3 ska dra 1,50 kWh el per mil och Kian 1,57. Vi körde inte nog långt för att kunna mäta mer ex-

akt, men vår systerpublikation Teknikens Värld har i sin nästa utgåva, som kommer den 22 oktober, kört ID.3 på långkörning och då drog den betydligt mer än utlovat – 1,71 kWh per mil – och testlaget kom bara 33 mil – inte 42 mil som den ska gå. Detta är något vi får återkomma till.

VW ID.3 är 10 000 kronor billigare att köpa (434 900 kronor jämfört med Kians 444 900 kronor) men VW:s trumfkort är ändå att den kostar 3 495 kronor i privatleasing ... mot Kia som kostar hela 4 850. Tänk på att du måste lägga till runt 400 kronor i försäkring och ett par hundra kronor för vinterdäck.

Men lugn nu, kanske du tänker – vad hände med den billigare ID.3 som ska gå 33 mil (i stället för 42) och kosta ”under 350 000 kronor”? Den är försenad – och fördyrad: det heter nu att den ska kosta ”strax över 350 000 kronor” vid lanseringen som sker... ehh... det vet inte ens svenska Volkswagen i dag.

Låt oss alla fortsätta att fråga envist om bilen som blir minst 80 000 kronor billigare än den ID.3 du kan köpa i dag.

Summa summarum: Trots flera frågetecken vinner ID.3 sin första duell – inte på knock utan på att vara modernare i allt.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

Fakta. Volkswagen ID.3 Life 58

Miljö

Koldioxidutsläpp: 0 gram/km vid blandad körning.
Förbrukning blandad körning el: 1,50 kWh/mil. (I Teknikens Världs test: 1,75 kWh/mil)

Ekonomi

Pris/förmånsvärde/privatleasing: 434 900 kronor/2 200 kr/3 495 kr.
Årlig fordonsskatt: 360 kronor per år under de tre första åren, därefter 360 kronor per år.
Garantier: Nybil 2 år, vagnskada 3 år, rostskydd 12 år, lack 3 år, batteri 8 år.
Miljöförmåner: Ja. 60 000 kronor.

Teknik

Motor: Elmotor, 204 hk, 310 Nm.
Batterikapacitet: 58 kWh.
Max laddeffekt: 100 kW.
Drivning: Bakhjulsdrift.
Växellåda: 1-växlad automatlåda.
Acceleration 0–100 km/tim: 7,3 sekunder.
Toppfart: 160 km/tim.

Räckvidd el: 42 mil (33 mil i Teknikens Världs test)

Digitalt

Pekskärm: Ja. 10 tum. Väl seg respons på provbilen, oklart om det är mjukvaruproblem.

App: App Connect – där viktiga appar speglas. Det fungerar inte än.

Apple Carplay/Android auto: Ja/Ja – men försenat.

OTA (nätuppdatering): Ja, för hela bilen, men det är försenat till tidigt nästa år.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 426/181/157 centimeter.

Bagagevolym: 385–1 267 liter med bakre ryggstöd uppe/fällda.

Tjänstevikt: 1 805 kg.

Maximal släpvagnsvikt: Nej, inget drag.

Betyg del för del

Köregenskaper: 4

Säkerhet: 3

Miljö: 4

Komfort: 4

Ekonomi: 4

Totalbetyg: 19 av 25

Plus

En av de modernaste elbilarna på marknaden

Minus

Hög elförbrukning

Billig kvalitetskänsla
Frågetecken för mjukvaran

Fakta. Kia e-Soul Advance Plus Longe Range 64 kWh

Miljö
Koldioxidutsläpp: 0 gram/km vid blandad körning.
Förbrukning blandad körning el: 1,57 kWh/mil.
Ekonomi
Pris/förmånsvärde/privatleasing: 444 900 kr./2 228 kr/4 850 kr
Årlig fordonsskatt: 360 kronor per år under de tre första åren, därefter 360 kronor per år.
Garantier: Nybil 7 år, vagnskada 3 år, rostskydd 12 år, lack 5 år, batteri 7 år.
Miljöförmåner: Ja. 60 000 kronor.
Teknik
Motor: Elmotor, 204 hk, 395 Nm.
Batterikapacitet: 64 kWh.
Max laddeffekt: 100 kW
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: 1-växlad automatlåda.
Acceleration 0–100 km/tim: 7,3 sekunder.
Toppfart: 160 km/tim.

Räckvidd el: 42 mil (33 mil i Teknikens Världs test)
Digitalt
Pekskärm: Ja. 10,25 tum. Omodernt snitt.
App: Kia Uvo Connect med flera funktioner bl a fjärrstyr den klimatanläggningen.
Apple Carplay/Android auto: Ja/Ja
OTA (nätuppdatering): Nej.
Mått/vikt
Längd/bredd/höjd: 420/180/161 centimeter.
Bagagevolym: 315–1 339 liter med bakre ryggstöd uppe/fällda.
Tjänstevikt: 1 807 kg.
Maximal släpvagnsvikt: Nej, inget drag.
Betyg del för del
Köregenskaper: 3
Säkerhet: 3
Miljö: 4
Komfort: 4
Ekonomi: 3
Totalbetyg: 17 av 25
Plus
Räckvidd
Minus
Känns redan lite ålderstigen

Jonas Fröberg: Bilhandlarnas stora utmaning

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

I dag skakas bilhandlarvärlden i sina grundvalar. De senaste åren har de flesta mindre bilhandlare köpts upp och allt mer tagit formen av varuhus med många bilmärken.

Samtidigt påverkar flera trender starkt. Genombrottet av elbilar som knappt tarvar service – alls – är nu en jättefråga.

Vi ser hur generalagenter försöker tvinga bilägarna att serva sina elbilar regelbundet hos handlarna utan att något speciellt görs – för att garantier ska gälla. Nyligen släppte Tesla på servicekravet och fler torde tvingas följa efter.

Just Tesla har sedan 2012 haft det som på bilnördspråk kallas ”OTA” – over-the-air-update. Det betyder uppdateringar av mjukvaran via nätet.

Bilarna blir uppkopplade datorer på hjul där man kan lösa (nästan) allt med ny mjukvara. Det gör bilhandlarnas penningmaskin, verkstäderna, än mer onödiga.

Volkswagen, Polestar och Volvo följer nu efter med OTA – och här kan vi vänta oss än mer förvirring om verkstadsbesök.
Är detta då slutet för bilhandlarna?
Nej, inte alls: Datoriseringen gör att intjäningen av pengar flyttas ännu mer till efter att bilen körts ut ur fabrik – till nya tjänster. Privatleasingen ökar starkt, liksom en flora av bildelningstjänster där många slåss om kunderna. Volvohandlarna startar nu tjänsten ”Rulla” som delvis konkurrerar med Volvo Cars egna tjänst ”M” – som konkurrerar med flera rena tech-startup-bolag.
De tillverkande bilbolagen vill samtidigt runda bilhandlarna och skapa egna kundrelationer i den digitala världen – Volvo Cars prenumerationsmodell ”Care by Volvo är dock än så länge ett fiasko, och Polestars stökiga start med återkallande av samtliga sålda bilar – gör att bilhandlarna plötsligt får spela en nyckelroll.
Men många bilhandlare är traditionella – de riskerar att slås ut. Vinnare blir de som satsar på de rätta framtidshästarna. Frågan är bara vilka de är.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

Volvo Cars uppges nu klara koldioxidutsläppskravet i EU – och slipper grova böter tack vare laddhybriderna.

Ny batteriteknik sägs tredubbla elbilens räckvidd

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Utvecklingen av framtidens elbilsbatterier har framför allt handlat om hur mycket kobolt som behöver användas för att ge snabb laddning och lång räckvidd. Men nu har företaget Nawa Technologies presenterat

en ny elektrolyt som ska kunna användas i batterier och tre-dubbla räckvidden för elbilar.

Litium, kobolt, nickel och mangan. Det är dessa material som det pratas mest om när det gäller utveckling av nya batterier till elbilar. Hur stora delar av varje ämne som används avgör en del av batteriets prestanda.

Men det finns ytterligare en komponent som är viktig, elektrolyten. Det är det ämne, ofta ett slags saltlösning, i vilket elektronerna rör sig i mellan de två batteripolerna. Polerna byggs av de fyra tidigare nämnda och mest omdiskuterade råvarorna. Det finns olika kemiska sammansättningar för att skapa batterier med högt energiinnehåll och bra förmåga för upp- och urladdning.

Det franska företaget Nawa Technologies, presenterar nu en ny typ av elektrolyt som kallas Ultra Fast Carbon Electrode vilket kan översättas med ”ultrasnabb kolelektrod”.

Med den nya typen av elektrolyt menar företaget att batteriernas prestanda kan öka med tio gånger. Räckvidden för en elbil med en viss storlek av batteri ska därmed

bli tre gånger längre och batteriets livslängd öka med fem gånger. Företaget säger att de kan leverera en ny elektrolyt för test inom tolv månader men produktionen startar i större skala först 2023. Enligt tillverkaren ska elektrolyten kunna användas i de fabriker som i dag bygger elbilsbatterier, och därmed relativt snabbt kunna förbättra prestandan för elbilar. För massproducerade elbilar ska räckvidden då kunna nå 100 mil. Även laddningsprestandan ska förbättras, att ladda upp till 80 procent av batteriets kapacitet ska kunna ta fem minuter, hävdar tillverkaren.

Elektrolyten ska också passa för flera olika kemiska sammansättningar av dagens litiumjonbatterier och därmed kunna användas av så gott som samtliga tillverkare. Om elbilsbatteriet ska ha samma prestanda som i dag kan tillverkarna minska på till exempel det dyra materialet kobolt då elektrolyten sägs förbättra egenskaperna. Man pekar på kapade tillverkningskostnader med upp till 25 procent. Klimatavtrycket från tillverkningen av batteriet ska minska med så mycket som 60 procent

vid användande av den nya elektrolyten.
I dag hamnar 75 procent av alla tillverkade litiumjonbatterier i elbilar och det pågår ett intensivt utvecklingsarbete. Bland annat med batterier med fast elektrolyt i stället för flytande, så kallade solid state-batterier. Japanska regeringen har skjutit till motsvarande 124 miljoner kronor i ett projekt där bland andra biltillverkarna Honda, Nissan och Toyota ingår tillsammans med batteritillverkarna Panasonic och Yuasa. De planerar att få fram solid statebatterier för elbilar som 2025 ska ge en räckvidd på 55 mil för att i ett andra skede, 2030, nå en räckvidd på 80 mil.
Fördelen med solid state-batterier är en högre energidensitet som tillåter mindre enheter än dagens litiumjonbatterier med samma räck- vidd samt högre säkerhet då risken för brand anses vara betydligt lägre.

Jan-Erik Berggren
Mattias Rabe

Trångboddheten ökar – Botkyrka värst drabbat

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Trångboddheten i flerbostadshus i storstäder ökar, enligt Boverket. Värst är läget i Botkyrka i Stockholms län. De som bor trångt drabbas både fysiskt och psykiskt, enligt Tove Samzelius, forskare och rådgivare på Rädda Barnen.

– Det är påfrestande att bo trångt, säger hon.

Boverkets senaste prognos visar att byggtakten för nya bostäder bromsar in i coronapandemins fotspår, detta samtidigt som 462 000 hushåll i landet är trångbodda. Enligt Boverket bor 90 procent av Sveriges befolkning i kommuner med bostadsbrist. Mellan åren 2015 och 2019 var hälften av de bostäder som färdigställdes i Stockholms län ettor eller tvåor. Totalt byggdes ungefär 83 000 bostäder – av dessa var 70 procent bostadsrätter, resten var hyresrätter. Problemet är att det inte byggs större lägenheter, vilket det finns ett behov av. En anled-

ning är att det blivit för dyrt att bygga. Klyftan mellan stockholmarnas faktiska bostadsbehov och de bostäder som byggs växer.
När det byggs större lägenheter, femmor och sexor, så brukar hyran landa på runt 20 000 kronor i månaden, berättar Henrik Weston, utvecklingsledare på länsstyrelsen.
– Det är inget alternativ för många trångbodda eftersom de oftast är låginkomsttagare, säger han.
– Bostadspolitiken som man hittills har fört håller inte i en tillväxtregion som Stockholm. En region kan inte enbart bygga bostäder till höginkomsttagare.
Tove Samzelius, doktorand i samhällsvetenskap på Malmö universitet och rådgivare hos Rädda Barnen, framhåller att nyproduktion inte kan ersätta billigare lägenheter.
– De som är lågavlönade och ensamstående är inte godkända för de nybyggda lägenheterna därför att många hyresvärdar har höga inkomstkrav, säger hon.
Enligt Tove Samzelius har problemen med trångboddhet uppstått ur en kombination av förändringar inom bostadspolitik,

socialförsäkringar och arbetsmarknad.
– En stor del av dem som drabbats hårdast har utländsk bakgrund. Grunden till de här problemen har lagts de senaste 30 åren, säger hon.
Barn som bor trångt påverkas negativt. Både deras hälsa och skolgång kan bli lidande, enligt en studie från Centrum för arbets- och miljömedicin. Studien visar även att många barn upplever en skam över sin boendesituation. De skamkänslor som trångboddhet skapar är något som även Tove Samzelius vill lyfta fram.
– Det där är en viktig aspekt. Man kanske inte tar hem kompisar och man har ingen plats hemma. Var kan de unga människor som lever i de mest trångbodda områdena ta vägen? Var finns det trygga inomhus- och utomhusmiljöer?
Det finns två typer av trångboddhet – frivillig och ofrivillig. Vissa människor väljer att bo i mer attraktiva områden och finner sig då i att bo trångt. Men för den som är ofrivilligt trångbodd kan de mänskliga konsekvenserna bli stora.
– Det påverkar både det fysiska och det psykiska välmåendet, rela-

tioner, vardag och det praktiska. När ens föräldrar inte mår bra och inte har riktig kontroll över sin tillvaro så påverkar det så klart också barnen, säger Tove Samzelius.

För att hantera trångboddheten måste utgångspunkten vara att erkänna att den är ett problem, konstaterar Tove Samzelius.

– Det här är en fråga om vilket samhälle man verkligen vill leva i, säger hon.

Finansmarknads- och bostadsminister Per Bolund (MP) tycker att fokus ska ligga på att bygga bostäder som människor har råd att bo i och som är byggda efter invånarnas behov.

– På nationell nivå behövs mer kunskap och information om hur bostadsbristen ser ut, säger han.

Per Bolund påpekar att det är kommunerna som har huvudansvaret.

– Det vi gör just nu är att titta på hur vi kan ge bättre stöd till kommuner, men också till de boende genom bostadsbidrag som gör att man faktiskt kan ha råd att betala hyran för en lite större lägenhet.

– Vi har nu lyckats komma överens med L och C om investerings-

stöd som gör att vi kan bygga lägenheter med lägre hyror. Det handlar om att lägga pengar på mer långsiktiga satsningar.
Enligt Tove Samzelius är den vanligaste storleken på en lägenhet i Stockholms miljonprogramsområden en trea.
I Skärholmen, en av flera förorter som omfattades av det jättelika reformprogrammet på 1960-talet, är trångboddhet ett välbekant fenomen. Per Bolund deltar i det lokala ungdomsrådets möte i stadsdelsförvaltningens lokaler och frågar ungdomarna vad de tycker om de bostäder som byggs i dag.

– De flesta uppskattar när det byggs mer, men de är oroliga och tänker: ”Kommer jag att ha råd att bo, hur hög är hyran?” Många unga flyttar hemifrån senare och senare för att priserna bara höjs, säger Solomon Råden.
Ungdomarna i rådet ställer sig frågande till om de nybyggda bostäderna faktiskt byggs för dem.
– När det har byggts hus så har det varit bostadsrätter och inte hyresrätter, de flesta har inte råd att köpa en lägenhet, säger Malak Hassen.

Esra Al Zubiedy tror att pandemin har drabbat personer som bor trångt mer.
– Man kanske inte har den bästa relationen till sina föräldrar eller så. Då låser man in sig i sitt rum och psyket mår inte bra av det, säger hon.

Bim Jacobsson
bim.jacobsson@dn.se
Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Fakta. Det statliga investeringsstödet

Stöd till byggherrar får lämnas för att bygga hyresbostäder i områden med bostadsbrist samt för att bygga bostäder för studerande. Stöd kan även lämnas om det i en kommun finns brist på en viss typ av bostäder och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.
Lägenheter med ytor upp till och med 35 kvadratmeter får det högsta stödbeloppet i respektive region. Därutöver lämnas stöd med 50 procent av högsta stödbeloppet för lägenhetsytor över 35 kvadratmeter och upp till och med 70 kvadratmeter. För ytor över 70

kvadratmeter boarea lämnas inget stöd.
Källa: Boverket

Minst yta i Botkyrka – och mest i Ekerö

Siffror från SCB visar kommun för kommun hur många kvadratmeter Stockholmarna bor på. Siffrorna - gäller bostadsarean per person i bostadsrätter i flerfamiljshus. Källa: SCB

Botkyrka: 32
Sundbyberg: 33
Haninge: 34
Huddinge: 34
Stockholm: 34
Solna: 34
Sigtuna: 35
Järfälla: 37
Nacka: 37
Sollentuna: 37
Upplands Väsby: 37
Södertälje: 38
Värmdö: 38
Upplands-Bro: 39
Vallentuna: 40
Nykvarn: 40
Lidingö: 40
Tyresö: 41
Salem: 41
Nynäshamn: 41
Täby: 42
Norrtälje: 42

Danderyd: 42
Vaxholm: 43
Österåker: 43
Ekerö: 46

Sam, 22: ”Vi har ett schema till toaletten”

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Att sova på en madrass i vardagsrummet med sina småsyskon, tvingas köa till toaletten varje morgon och behöva driva runt på stan för att hitta en lugn plats att plugga på – det är verkligheten för 22-årige Sam. – Jag har aldrig pluggat hemma för jag kan inte fokusera där.

När man kommer in hos familjen Ålander i Huddinge i Stockholm välkomnas man av den allra yngsta i syskonskaran, åtta månader gamla Luna som kryper fram. Bakom byrån i hallen gömmer sig en av de snart tvååriga tvillingarna.
För tre år sen flyttade familjen Ålander från en trea till den nuvarande lägenheten, en lägenhet på fyra rum, genom ett lägenhetsbyte med ett äldre par. Familjen består av två vuxna, åtta barn och två husdjur. Familjen är en av de 462 000 i Sverige som lever trångbott.
– Jag har stått i Stockholms bostadskö i kanske 10 år. Man kan söka andrahandskontrakt men det är så osäkert att hyra i andra hand, speciellt med alla barnen. Vi kan lika gärna bli utkastade, säger mamma Terese.
I ett av de tre rummen finns det en våningssäng och en enkelsäng. I det rummet sover trettonåriga Sanna som tycker att det är kul att bo ihop med syskonen, förutom när hon måste hjälpa till.
– Det blir aldrig lugn och ro, säger Sanna.
Det känns som den första riktiga höstdagen när Sam, 22 år, kom-

mer gåendes i en förort i Stockholm. Bland de gråbleka höghusen bor Sam tillsammans med sin familj på tolv personer i en fyra. Det yngsta av syskonen går i förskolan och det äldsta är över 25.
– Jag har alltid bott trångt. Men lägenheten vi bodde i innan den vi bor i nu var ett helvete. Vi delade på en trea. Pappa och mamma hade ett rum, i vardagsrummet och sovrummet sov vi, säger Sam. När Sam var yngre och hade videosamtal med sina vänner försökte han filma så att det inte märktes att de bodde trångt.
– Jag ville inte visa att vi hade trävåningssängar från Ikea. Så när vi skulle videochatta satte jag inte på kameran, eller satte mig i vardagsrummet.
I lägenheten finns två skrivbord men dem är det oftast kö till. I stället brukade Sam åka runt i Stockholm för att hitta en studieplats.
– Jag har aldrig pluggat hemma för jag kan inte fokusera. Jag gick till biblioteket men de stänger oftast tidigt. Jag har pluggat på Espresso house, McDonald's, bensinmacken och 7-Eleven.

En vanlig morgon för Sam innefattar planering för att gå på toaletten.
– Men vi har ett schema så att de som börjar först får gå först. Men om det är akut så får man så klart gå före.
Finns det någon tid då det har varit som jobbigast att bo trångt?
– Mellan grundskolan och gymnasiet var det jobbigt. Då går man igenom en period då man förändras. Puberteten kommer in i bilden. När vi var små förstod vi inte och la skulden på mamma och pappa.

Centrum för arbets- och miljömedicins, CAMM, nya rapport visar att barn i trångboddhet ofta tidigt får ta ansvar för familjen. De är solidariska med sin familj och barnen ser att föräldrarna har det svårt, både psykiskt, fysiskt och socialt.
– Ingen förälder vill att ens barn ska bo trångt. Jag kan heller inte flytta, vi är många och jag vill hjälpa till med försörjningen. Jag kan inte lämna dem i den situationen.
Sam säger att han inte skäms för sin trångboddhet när han är med vänner som är i samma situation.

– Men jag skulle aldrig ta hem kollegor och vänner från stan, för jag vill inte att de ska se hur jag bor.
När Sam var yngre och gick till skolan var han ofta helt slut.
– När man bor trångt och ska ha ett prov dagen efter behöver man chilla och återhämta sig. Det går inte och sen vill läraren att du ska prestera bra i skolan.
En annan som har vuxit upp i en trångbodd familj är Nour. I dag är hon tjugo år men vill vara anonym för sin lillasysters skull.
– Hon är 14 och är i den åldern då man skäms väldigt mycket. Men jag försöker lära henne att inte skämmas, berättar hon.
Nour bor tillsammans med sin mamma och fyra syskon i en fyra i en av Stockholms förorter.
– Min mamma försörjer oss alla. Det är tufft. Men hon är stark och vi klarar oss precis.
Nour påpekar att många ungdomsgårdar har stängt igen och att unga människor då väljer att vara utomhus för att umgås.
– När man bor trångt, har många syskon och behöver eget space så går man ut. Har du otur träffar du dåliga kompisar som har dåligt inflytande, vilket leder till att du gör

dåliga saker. Man kanske inte har råd med sporter. Man har inget annat val.
För att kunna prata i fred i mobilen går Nour in på toaletten och sätter på kranen.
– Man får inget privatliv. Min mamma delar rum med min lillasyster, så det tär på henne också.
Både Nour och Sam anser att trångboddheten har stärkt dem, men de hoppas att deras framtida barn inte ska behöva växa upp så.
– Jag har det bättre än vad min mamma och pappa hade. Sedan kommer mina barn få det bättre än vad jag hade, avslutar Nour.
(Sam och Nour heter egentligen något annat.)

Bim Jacobsson
bim.jacobsson@dn.se
Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Det finns flera definitioner av trångboddhet, så kallade trångboddhetsnormer. En invändning mot den senaste normen är att den ställer för höga krav på bostadens storlek, och att för många hushåll därför räknas som trångbodda. När SCB beräknar trångboddhet använder man sig av både norm 2 och 3.

Norm 1: Högst två personer per rum. Dessutom ska det finnas ett kök. (Från 1946.)
Norm 2: Högst två personer per rum. Dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum. (Från 1967.)
Norm 3: Samtliga hushållsmedlemmar (inklusive barn) ska ha eget sovrum, förutom makar och partner som ska dela. Dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum. (Från 1986.)
Källa: Statistiska centralbyrån

Socialstyrelsens riktlinje:

Partner och barn kan dela sovrum, efterhand som barnen blir äldre bör behovet av eget rum beaktas. Dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum. Riktlinjen används som en faktor när behov av socialbidrag bedöms.

Tantpatrullen demonstrerar varje vecka för höjd pension

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

”Aldrig, aldrig, aldrig ger vi upp. Vi är ett träd med djupa, djupa rötter. Aldrig ger vi upp. Pensionerna ska höjas, aldrig ger vi upp.”

Det är torsdag. Höstsolens strålar sveper längs Västerlånggatan. Flanörer passerar i sakta mak, ett par riksdagsmän hastar förbi i blanka skor. Två säkerhetsvakter står och trampar i en port. Sång och slagord ekar mot Riksdagshusets vägg.

Banderoll, röda baskrar, knutna nävar. ”Tantpatrullen” har samlats på Mynttorget för att göra sina röster hörda. Det har de gjort varje torsdag ”när vädret tillåter” i sex års tid. I dag är de bara tolv stycken men grundaren Birgitta Sevefjord berättar att de är långt ifrån ensamma.

– Antalet fattigpensionärer är uppåt 300 000 och ökar. Dagens

system drabbar kvinnor orättvist med låga pensionspoäng. Resultatet blir att mäns pension i snitt är 7 000 kronor mer än kvinnors per månad. Vi vill ha ett nytt system. Inte det här skitsystemet.
Tantpatrullen har sedan grundandet utökat sin kamp geografiskt och finns nu även i Örebro, Östersund, Växjö, Uddevalla och Karlstad. Snart ska ytterligare en startas i Lund. Målet är att göra pensionssystemet till en valfråga år 2022, att inga fler ska behöva hamna i samma situation som en av deras nyss avlidna medlemmar. 82 år gammal, med knappt 2 000 kronor kvar att leva för – per månad. Birgitta Sevefjord och patrullen har strategin klar för sig.
– Vi måste organisera oss. Små grupper av ilskna tanter. Ansvariga ministern Ardalan Shekarabi måste se till att vi får ett pensionssystem som är hållbart för alla, även för kvinnor som jobbar i offentlig sektor med låg lön. Så ser det inte ut i dag.
Birgitta vet att Tantpatrullens kamp endast är solidarisk, ”för oss är det kört”, och att en korrigering av systemet ligger i framtiden, bortom dem. Men den lilla flocken förfäras inte för det. Trots den

krassa verklighet slagorden är sprungna ur fattas inget av humör och kampglädje. Marianne Eriksson, som tillsammans med Birgitta tog initiativet till gruppen, finner kraft i att försöka göra något tillsammans.

– En gång i veckan får vi utlopp för vår spontana planering.

När gruppen förra året fyllde fem år publicerades ”Tantologi”, en bok med samlingstexter skrivna av medlemmarna och med illustrationer av Cecilia Torudd. Boken inleds med en limerick av Gertie Lux.

”Tantpatrullen vid Slottet
bekämpar det urgamla brottet
att kvinnornas kön
ger urusel lön
allt enligt det manliga måttet”

Paul Hansen
paul.hansen@dn.se

Sös-akuten har längst väntetider i Sverige

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Trots att besöken minskar vid akutmottagningarna i Region Stockholm har akuten på Södersjukhuset åter längst väntetider i hela Sverige. Detta enligt ny statistik från Socialstyrelsen. De som får vänta längst är de äldre.

Nya siffror från Socialstyrelsen visar att besökstiden på alla akutmottagningar i hela landet ökade under 2019. Södersjukhuset är den akutmottagning som har den längsta medianvistelsetiden i landet – 5 timmar och 53 minuter. För att få en läkarbedömning är väntetiden på Sös 2 timmar och 3 minuter. Mediantiden i riket är 58 minuter och som kortast är väntan på Gällivare sjukhus – 18 minuter i snitt.

Ökningen av väntetider sker trots att antalet akutbesök minskade

med 7 procent i Region Stockholm i fjol.
Statistiken visar att äldre patienter spenderar längre tid på Sös akutmottagning än yngre. De som är över 80 år har en vistelsetid på nära sju timmar.
Sari Ponzer, verksamhetsområdeschef för akuten på Sös, säger att det pågår ett ständigt arbete för att försöka korta de långa väntetiderna.
”Väntetiderna varierar under dygnet och under veckodagar och är därför en komplicerad fråga. Väntetiden påverkas av antalet patienter som inkommer per tidsenhet, utflödet från akuten vidare till slutenvård, annan vård eller till hemmet och bemanningen”, uppger hon i en skriftlig kommentar.
Hon framhåller att Sös har ett stort akutuppdrag och därför också tar hand om många svårt sjuka patienter som kommer med ambulans.
”Dessa patienter har hög prioritet och handläggs direkt. När många högt prioriterade patienter kommer samtidigt kan väntetiden bli alltför lång för de övriga vilket givetvis är mycket beklagligt. Därför arbetar vi med flera frågor parallellt bland annat den akuta pro-

cessen som inbegriper vårdplatser och röntgenundersökningar, snabbare handläggning av patienter och hänvisning till korrekt vårdnivå enligt Region Stockholms hänvisningsstöd samt optimering av bemanningen, speciellt avseende sjuksköterskor, en generell utmaning inom sjukvården.”

Sammantaget är väntan längre i storstadsregionerna än i övriga Sverige. Hälften av besöken 2019 var längre än 3 timmar och 44 minuter – en ökning med 5 minuter jämfört med 2018.

Bim Jacobsson
bim.jacobsson@dn.se

Civilisationskritik. Svart pärla bland bilderböckerna

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Anna Höglund
”Barnet som inte kunde blunda”
Lilla Piratförlaget

Somliga böcker låter sig inte värderas i vanliga termer. Man bara vet att man står inför något speciellt. En svart pärla i bokfloden, med udda textur. Man vill greppa, vända och vrida på den, förstå den.

Så känns Anna Höglunds nya, märkliga ”Barnet som inte kunde blunda”. Hennes böcker är fulla av sökande. Ofta existentiellt; som den högkänsliga kaninen som söker mening och samhörighet i ”Om detta talar man endast med kaniner” (2013), eller Mina som ger sig ut i skogen och hittar en stuga där hon kan vara ifred i ”Mina i vildmarken” (2014). Eller filosofiska bilderboken ”Alla frågar sig varför” (2017), där Höglund står för illustrationerna och Eva Susso för texten.

I ”Barnet som inte kunde blunda” hittar en blind hund ett oönskat litet barn på ett sopberg. Bara den premissen väcker mytologiska associationer och berättelsen centrerar sig kring barnets desperata önskan att slippa se. Hon kan nämligen inte blunda för något: om natten sover hon med vidöppna ögon och skriker sig själv vaken, hon får jobb som fönsterputsare och ser direkt in i vardagsrummen där miserabla öden utspelar sig. Ensamma individer som gråter framför en skärm, bråkande skuggor, flaskor, tomhet.

I det karga och urbana samhället stegar folket fram med skärmar fastspända någon decimeter fram-

för näsan. Alla är de inåtblickande och otillgängliga i kontrast till barnet som är öppet och sårbart. En skarp civilisationskritik, där Anna Höglund möjligen pekar på en överlevnadsstrategi som innebär att stänga av, se bort, fästa blicken i ett egenvalt flöde. Förståeligt, när all världens lidande och misär är några klick bort, men också i vår direkta närhet, mitt framför våra ögon. Såklart barnet inte heller orkar. Hon går upp till chefen och blir omplacerad (på grund av missanpassning) till de mörka kloakerna eller – för att fortsätta det grekisk-mytologiska spåret – kanske ett Hades. Så är hon med ens på botten, och vem skulle inte vara nära att förlora sig själv i nattsvart mörker?
Men här sker också en vändning. En akt av omtanke och kärlek gör att saker förändras. Som i Platons grotta i ”Staten”, måste vi upp och ut i ljuset för att möta det goda. Och lyckligtvis finner barnet både tillhörighet och verktyg för att överleva.
Anna Höglund behandlar dessa teman – mörker, ensamhet och ångest – med en surrealistisk och mardrömslik estetik, mättad med symboler och referenser. Det är

både lockande och obehagligt – men angeläget. Precis som i ”Om detta talar man endast med kaniner” skildrar hon en sorts person som står hudlös inför insikten om världens smärta, och sådana finns det gott om. Och som här konstateras: både mörker och ljus måste finnas, sådant är livet. Svårt, otäckt och vackert på samma gång. Av samma skäl finns det nog bättre och sämre stunder att plocka upp den här boken. Detta är ingen lättsmält godnattsaga. Det är en svart pärla att spara någonstans, och ta fram när tillfället är det rätta.

Emma Holm

Melankolisk hemresa till monstren

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Anders Fager och Peter Bergting
”Kråkorna”
Natur & Kultur, från 12 år.

När man parar ihop en av Sveriges skräckmästare med en av landets mest spännande illustratörer är förväntningarna självklart väldigt höga. Och visst levererar de. Skräck alltså. ”Kråkorna” är något

av det mörkaste jag läst på väldigt länge. Huvudpersonen Kim återvänder till den lilla byhåla någonstans i Värmlands skogar där hen växte upp och nu ärvt sina farföräldrars fallfärdiga hus. Men platsen är full av mörka minnen som väcks till liv i form av monster som kallas kråkor. Och det är sannerligen en hel del jobbigt att bearbeta.
Kims mamma kom till Sverige från något asiatiskt land via en äktenskapsförmedling för att gifta sig med Kims pappa. Båda ljög om sin ålder och utseende så det blev helt enkelt en dålig start. Hon vantrivs och blir bitter. Svärföräldrarna i sin tur avskyr henne och irriterar sig på att hon inte vill tala svenska, fast de egentligen är besvikna att sonen inte förmådde skaffa sig en blond kvinna från trakten. Kim växer upp i ett kallt krig mellan sina två olika ursprung och lojaliteter. Kims mamma ger till slut upp, lämnar sin man och tar med Kim till nästa nya familj vilket leder till fruktansvärda konsekvenser. Kims pappa begår självmord. Skam, identitetskaos, skuld.
Det är alltså riktigt mörkt men samtidigt vackert komponerat.

Berättelsen bärs av en träffsäker landsbygd-noir-estetik och har ett perfekt, utdraget ensam-i-ett-ut-kylt-hus-på-landettempo. Peter Bergtings illustrationer är dessutom fantastiska och i helt rätt tonläge för denna melankoliska återvändarberättelse. Här finns stämningarna, perspektiven, mörkret men också lite drag av den japanska skolan där monstren – om de nu verkligen är monster – inte enbart följer den västerländska dikotomin: gott/ont, svart/vitt. Bergting lyckas nyansera även det skrämmande i sina bilder.

Slutet känns dock lite abrupt efter den långa helvetesvandring av jobbiga minnen som väckts under besöket. Att monstren slutligen säger ”Vi vet att du är här! Vi vet vem du är! Du hör hemma här!” är knappast en försoning. Snarare likt slutstrofen i den klassiska låten ”Hotel California”: ”You can check out any time you like, but you can never leave”.

När en socialrealistisk mardrömsberättelse tangerar spekulativ skräck frågar jag ändå, för vem är den här boken skriven? Leder man som författare unga läsare ner i källarmörkret har man ju en

förbaskad skyldighet att erbjuda dem en väg ut innan boken är slut. ”Kråkorna” ger dock inga riktiga svar.

Steven Ekholm

Proteststorm när moderater vill göra kulturcenter till spa

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

För knappt fem år sedan invigdes kulturcentret Falsterbo strandbad. Nu vill M-styrda Vellinge kommun stänga verksamheten som ett steg mot en fram-

tida satsning på ett spahotell. Det har orsakat lokala protester.

I februari 2016 invigdes Falsterbo strandbad – ett kulturcenter med konsthall och naturum i anslutning till den berömda stranden med samma namn. Nu, knappt fem år senare, vill Moderaterna som styr i Vellinge kommun, lägga ned den kommunalt drivna verksamheten och i stället använda lokalerna för vinstdrivande verksamhet med konferenser och event – vilket i sin tur är ett steg mot den långsiktiga planen att bygga ett spahotell i anslutning till den befintliga byggnaden.

Förslaget finns med i Moderaternas budget för 2021 och kommer att behandlas under hösten. Men redan för ett par veckor sedan informerades personalen vid Falsterbo strandbad att de troligtvis står utan jobb från och med årsskiftet.

– Det kom som en blixt från klar himmel, vi hade inte en aning när förvaltningschefen kom på morgonfika den 15 september och informerade om att politikerna hade bestämt att det ska bli en annan verksamhetsinriktning och att vi

troligtvis är uppsagda från den 31/12, berättar Nils-Arvid Andersson, föreståndare för Naturum Falsterbo.
Sammanlagt berörs sex fastanställda och ett tiotal visstidsanställda.
– Många kommuner traktar efter att få ett naturum just för att det är ett så bra skyltfönster för de natur- och kulturhistoriska värden som finns i området. Falsterbo naturum är ett av Sveriges nyaste, det är väldigt välplacerat – här finns en av Europas bästa flyttfågellokaler, ett marint naturreservat och tio naturreservat. Jag tycker att det är märkligt att man avsäger sig allt det, säger Nils-Arvid Andersson.
Tanken är att kommunen ska fortsätta äga byggnaden, men hyra ut till en entreprenör som vill driva verksamhet där. Planerna har lett till lokala proteststormar. Ett nätupprop riktat till Vellinge kommuns politiker har på kort tid fått in nästan fem tusen namnunderskrifter. Initiativtagaren, biologen Pernilla Borgström, säger till Sydsvenskan att hon är ”både förvånad och besviken”.
– Jag uppskattade att Vellinge kommun öppnade naturum och

visade att man värderar den unika natur som finns här nere. Den är världsberömd, framför allt i fågelsammanhang. Fyra år senare säger kommunen ”vi kan göra något bättre med det här huset”, säger hon till tidningen.
Enligt Per Persson, verksamhetschef för Falsterbo strandbad, lockar verksamheten årligen 50 000–60 000 besökare.
– Det har på kort tid blivit ett värdefullt utflyktsmål. Vi erbjuder ett brett utbud av natur- och kulturaktiviteter riktade mot alla åldrar, och har varit oerhört uppskattade. Och nu ska allt tydligen läggas ned. Det kom som en total överraskning för oss alla, ingen hade förväntat sig att något sådant skulle hända, säger han.
Carina Wutzler, kommunstyrelsens ordförande (M), i Vellinge, vill tona ned det hela och säger att man inte vill avveckla utan utveckla Falsterbo strandbad.
– Statistiken visar att en stor del av besöken görs under juli och augusti. Vi menar att anläggningen har potential att locka fler besökare året runt genom att man breddar och ändrar inriktningen, säger hon.

En markanvisning för hotellanläggningen ska läggas ut under våren, men enligt Wutzler kommer det inte att bli tal om en hotellanläggning på flera år.
– Först krävs en ny detaljplan för området och det kan ta tre till fem år att få en sådan på plats. Så egentligen har planerna för en hotellanläggning inte riktigt med det här att göra i nuläget även om vi på sikt försöker utveckla platsen och kombinera med övernattningar, säger hon.
I kommunstyrelsens budget för 2020 beräknades Falsterbo strandbad gå back med närmare tio miljoner kronor i år – och andra partier i Vellinge har tidigare kritiserat verksamheten, bland annat Centerpartiet som även drivit frågan om ett hotell i området.
– Det här skulle kunna innebära att man till sist blir av med den förlust som vi har år efter år, sade centerpartisten Rolf Erichs i en intervju med Sydsvenskan angående Falsterbo strandbad i somras.
Andra partier är kritiska. Miljöpartiet har avvisat förslaget bland annat med hänvisning till att det handlar om ett känsligt naturområde.
Hanna Grosshög

riksnatverket@dn.se
Falsterbo strandbad.

Invigdes 2016 och är ett kultur- och upplevelsecenter som ägs och drivs av Vellinge kommun. Centret rymmer en konsthall, ett av Sveriges nyaste Naturum, presentshop, fågelskådarbrygga och restaurang.
Byggnaden har bland annat vunnit Skånes Arkitekturpris och nominerats till internationella priser, bland annat Great indoor awards och World architecture festival.
Naturum är ett besöks- och informationscentrum med utgångspunkt i det lokala områdets geologi, flora, fauna och kulturhistoria. Totalt finns det 33 naturum i Sverige.

Stort nöjesbolag i akut kris: ”Det är en skitsituation”

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Arrangörerna i nöjesbranschen blöder ekonomiskt. Börsnoterade Moment Group, som bland annat äger 2Entertain, varnar för att bolaget kan vara mycket nära ”slutet”.

Nöjes- och kulturbranschen är hårt drabbad under coronapandemin, då intäkterna har minskat dramatiskt. Flera bolag tvingas till omfattande besparingar. I onsdags kunde DN avslöja att storbolaget Live Nation tvingas säga upp personal i Sverige.

Läget för börsnoterade Moment Group, som äger dotterbolag som 2Entertain och Wallmans Group, är än mer allvarligt, något även GP tidigare har rapporterat. Koncernen, som samlar privatteatrar som China Teatern, Oscarsteatern och Lisebergsteatern, har stora bekymmer att trygga finansieringen.

Otto Drakenberg beskriver att läget försämrats under hösten och att mötesrestriktionerna som kvarstår skapar flera olika typer av problem för koncernen. Dels för att inga större evenemang kan anordnas, dels för att otydligheten i beskeden försvårar koncernens kommersiella samarbeten.
– Vi fäktar med armarna för fullt för att ordna en överlevnadsplan. Vi har flera parallella spår i gång, men tyvärr är de ömsesidigt avhängiga varandra. Om vi inte får till det här, eftersom alla lurpassar på varandra – investerare, aktieägare och långivare – då tar det slut, säger Otto Drakenberg.
Enligt bolagets bedömningar finns det en risk att likviditetsbrist uppstår i mitten av fjärde kvartalet 2020.
– Har du barn? Hade du haft det så skulle de säkert ha velat fira halloween. Alla föräldrar vet exakt när det infaller, och det är ganska snart (31 oktober). Får vi inte till något innan dess så blir det inget halloweenfirande för Moment Group. Slutet är för oss oerhört nära. Det är en jävla skitsituation.
Vad innebär ”slutet”?

– Om vi inte kan ordna med finansiering så innebär det antingen att ansöka om konkurs eller rekonstruktion. Båda alternativen är verkligen sista utvägen, men kommer det inga andra lösningar på bordet så måste styrelsen ta sitt ansvar och söka om antingen det ena eller det andra.
2Entertain var ett av bolagen som fick mest pengar från Kulturrådet i den första rundan av krisstöd tidigare i år, drygt 5,1 miljoner kronor. Pengarna är dock långt ifrån tillräckliga, menar Otto Drakenberg. Enligt honom behöver både Moment Group-koncernen och andra bolag i branschen få ta del av nya stöd inom en mycket snar framtid.
– Vi är just nu extremt obehjälpta av myndigheternas långsamma agerande. De har gjort det väldigt svårt för oss med det trubbiga näringsförbudet och frånvaron av stöd, säger Otto Drakenberg.
Moment Group har sedan februari varslat nära 500 av sammanlagt 550 anställda om uppsägning, som en del av koncernens besparingsåtgärder. Om man lyckas överleva fram till årsskiftet kommer det enligt Otto Drakenberg vara av största vikt att man även

efter det fortsätter ha möjlighet att ta del av statligt korttidspermitteringsstöd.
Samma bild ger andra större arrangörer och arenabolag i sektorn. I ett öppet brev till statsråden Ibrahim Baylan (S) och Amanda Lind (MP) kräver Stockholm Live, Got event och Malmö arena besked om ett förlängt permitteringsstöd även efter årsskiftet.
Även boknings- och arrangörsbolaget Blixten & co ser det här som viktigt för att människor i branschen ska ha någon chans att behålla sina jobb.

– Läget är väldigt, väldigt bekymmersamt. Vi har inga intäkter. Vanligtvis gör vi tre fyra evenemang om dagen i Sverige, men nu har vi endast gjort ett fåtal sedan restriktionerna infördes, säger Henrik Berndtson, vd på Blixten & co, till DN.
Hur länge överlever ni, om det här fortsätter?
– Det beror på hur stöden utformas. De måste förlänga korttidspermitteringen. Om det inte görs, då kommer man att skicka ut ett väldigt stort antal människor i arbetslöshet. Det är den enda livlinan som branschen har

just nu, annars blir det massuppsägningar i december och januari.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Emma Bouvin: Den där fruktansvärt enerverande känslan av att vara den enda i världen SOM GÖR RÄTT

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Eftersom jag under pandemin knappt kör bil eller cyklar kan man tro att mitt trafikliv såväl som blodtryck skulle vara ovanligt harmoniskt. Då tror man fel.

Jag är en ganska tystlåten person. Under skoltiden upplevde mina föräldrar inte ett utvecklingssamtal där läraren inte påpekade att jag borde höras mer. Jag blir ofta ombedd att TALA HÖGRE (i princip alltid av någon äldre man) när jag talar inför en grupp och när jag hade radiokurs på journalistlinjen upplyste radioläraren mig om att jag inte har förmågan att prata och andas samtidigt (vilket borde göra det till ett mirakel att jag ännu lever, för övrigt).
Hemma skriker jag mer än jag talar, eftersom ingen skulle höra mig annars, men utöver det är jag inte en person som höjer rösten. Jag skriver i stället. Arga sms, arga mejl, arga lappar.
Det finns bara en sak (okej, två om man räknar med min man) som gör mig så fruktansvärt upprörd och ilsken att jag inte kan hindra mig själv från att vråla rakt ut, göra obscena gester och göra mig beredd på strid.
Och det är trafik.
All form av trafik. Men främst andra bilister.
Vi måste ta bilen till sjuåringens parkourträning eftersom vi är sena som vanligt. Jag börjar muttra redan när vi kommer ut till vår

uppfart – en bil har parkerat på gatan precis framför vår bil så att det är i princip omöjligt att ta sig ut (här kommer min man hävda att man kan backa in på vår uppfart i stället och därmed undvika alla problem av den typen, men nu är detta inte en körskola). Jag måste köra fram och tillbaka fyra centimeter i taget trehundra gånger för att till slut få till rätt vinkel och komma iväg.
Sjuåringen ser vad jag ser.
– Mamma. Visst måste det där vara en idiot? säger han med samma tonfall som om han pekade ut en röd bil.
– Hm, ja, det måste det nog vara, säger jag, som om jag undervisade honom om färgskalorna i regnbågen.
Får försöka göra bot och bättring någon annan gång. Och han är ju inte HELT fel ute.
Det är något som händer i mig när jag befinner mig i trafiken.
Häromdagen åkte jag förbi en bil som stod stilla i cykelfilen på Hornsgatan i Stockholm och hojtade från min cykel rakt in genom den öppna bilrutan ”DET HÄR ÄR EN CYKELFIL!!!” Som en galning?

Mer än en gång har jag fått hålla krampaktigt i ratten för att inte visa fingret i backspegeln åt hetsgubbar som tutar åt mig när jag håller mig till fartbegränsningen (har endast jag lärt mig i körskolan att ökad fart bara sparar någon minut men RISKERAR LIV?). Kan däremot inte hindra mig själv från att skrika okvädingsord rakt ut, vilket kan vara orsaken till att min son har anammat ordet ”idiot”.
Nu i coronatider cyklar jag inte till jobbet (eftersom mitt hemmakontor ligger i min sons rum vore det onödigt krångligt), jag åker inte kollektivtrafik och jag kör inte bil i någon större utsträckning.
Man kan tycka att jag borde befinna mig i en ovanligt harmonisk fas i mitt trafikliv.
Då har man dessvärre fel.
En dag när jag är ute och springer, utan att vara till besvär för någon, får jag nämligen en avhyvling av en mötande, kort, ettrigt snabbt springande joggare.
– Du ska hålla till VÄNSTER, fräser hon.
Det är bara hon och jag på trottoaren och min första instinkt är givetvis att fälla henne eftersom jag

blir så rasande, men jag springer vidare i stället.
Sedan googlar jag och inser till mitt förtret att hon har rätt! Nästan i alla fall. Gångtrafikanter ska hålla vänstertrafik på cykelbanor och jag befann mig på en trottoar, men till hennes försvar hade den alldeles innan vårt möte varit en cykelbana.
Så nu har jag börjat hålla till vänster när jag är ute och springer eller promenerar.
Det är kanske det sämsta beslutet jag har tagit i mitt liv. Jag kan nu helt relatera till joggarens vrede, eftersom hon innan jag anslöt mig till hennes gäng måste ha varit mer eller mindre ensam i vårt närområde om att hålla sig på rätt sida.
INGEN håller till vänster på cykelbana, inte ens cyklisterna uppskattar ens ansträngning, man möts bara av spott och spe och hela tiden hamrar den där fruktansvärt enerverande känslan av att vara den enda i världen SOM GÖR RÄTT i bröstet.
Men det är åtminstone inte lika farligt att tappa humöret på en gångbana, som bakom en ratt.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Emma Bouvin började som reporter på Dagens Nyheter 2009. Hon jobbar med granskande journalistik till vardags och har fått höra att hon borde sprudla mer. I september 2020 kom hennes debutbok “Det här är den bästa tiden i ditt liv”. Hon skriver krönika i DN Lördag varannan vecka.

Björn Natthiko Lindeblad: Största skälet till att vi mår dåligt är att vi tror på våra tankar

LÖRDAG 17 OKTOBER 2020

Vi lever i en tid med fler intryck än någonsin i historien. Tidigare skogsmunken Björn Natthiko Lindeblad menar att det finns en röst i allt brus som är myc-

ket viktig att sluta lyssna på: den egna tanken.
Han vet att han ska dö – och har råd att ge oss om hur vi kan leva våra liv.
Björn Natthiko Lindeblad skrattar högt och blundar. På Adolf Fredriks kyrkogård i centrala Stockholm är fotoljuset helt perfekt denna lunchtid i oktober. Mjuk sol silad genom de stora trädens bladverk. En oas av lite lugn mitt i storstadsbruset.
För två år sedan fick han diagnosen ALS. Det är en obotlig sjukdom som över tid sprider sig och angriper kroppens alla muskler. Sakta förlamas den. Björn Natthiko Lindeblad har förlorat 15 kilo muskler. Han sitter i rullstolen rak i ryggen. Stort leende och plirande ögon.
När DN träffar honom har hans bok ”Jag kan ha fel” (Bonnier fakta) precis kommit från tryckeriet. I den skriver han om sina lärdomar om livet. Han övergav sitt höga chefsjobb för att söka mening – ett sökande som tog honom till Thailand där han kom att leva som skogsmunk i sju års tid, för att sedan fortsätta klosterlivet i både England och Schweiz. Totalt

blev det 17 år som skogsmunk innan han tog på sig jeans igen. Kanske känns frågan om vad som gör livet lättare att leva extra aktuell detta så påfrestande pandemiår. Hur kan man hitta lugn i en stressig tid, eller som Björn säger ”sluta tro på allt man tänker”. Hur gör man det? Och varför ska man sluta lyssna på sina egna tankar?

1 Vi mår dåligt av våra tankar

– Vi människor mår dåligt i onödan. Det största skälet till det är att vi tror på tankar vi har om vad som är fel på oss, vad som är fel på världen, hur andra borde vara och hur jag borde vara, säger han. Vi gör oss bilder av hur vi vill att livet ska se ut nu och i framtiden – men tar inte med i beräkningen att vi själva och alla andra är ofullkomliga. Det bäddar för besvikelser.

– Okej. Så om vi lägger märke till att vi bland annat mår dåligt av tankar som far genom huvudet som inte tycks vilja oss väl – kan vi då försöka byta dem till positiva tankar? Min erfarenhet är att det är ett ganska ytligt skifte, som inte riktigt går på djupet. Kan man försöka att inte tänka tankar? Min erfarenhet är att det inte går att säga så till sig själv. Men det som

man lär sig i meditation är att i stället välja något annat att rikta sin uppmärksamhet mot.
Det kan vara något så enkelt som dina egna andetag, eller känslan av att sitta på din stol.
– När vi då tar ansvar för vår uppmärksamhet och inte bara låter den följa något som den annars automatiskt hade följt, då vinner vi en slags värdighet.
– Sedan visar det sig också i förlängningen: för att vårt intellekt ska fungera på bästa vis så behöver det få vila ibland. Precis som kroppen. Nu lever vi i en kultur som är mer stimulerande intellektuellt än någonting i mänsklighetens historia någonsin. Många av oss har fått för vana liksom att fylla oss med någon slags surr eller distraktion nästan hela tiden.

2 Rikta blicken mot något stilla

Att lyckas rikta sina tankar bort från surret, till något annat, kan erbjuda en frihet, menar han.
– I vårt otränade tillstånd förstår vi inte hur subjektiv verkligheten är. Vi tror att den händer där ute men egentligen är det så mycket av det vi upplever som verkligheten som genereras i oss.

Det känns som att det kan vara svårt att sluta tänka på något negativt som stör en, eller om man är ledsen. Hur har du övat på det?

– Nyckeln för mig har varit att för det första bara inse: Fattar du vilken grej uppmärksamhet är! Den är riktad hela tiden. Tar du inte ansvar för den och tränar den så sticker den mot det som skriker högst och där det är drama.

Ju mer man vänjer sig vid att uppmärksamheten kan tränas – och intellektet vila – desto friare står man från tankarna, menar han. Målet behöver inte vara att bli en helt oneurotisk person. Inte ens under åren som munk, i timslånga meditationer, var huvudet helt tomt på tankar, berättar han.

– Jag tror att en vettigare målsättning är att fastna lite mindre ofta, lite mindre länge, i sina hang-ups.

Resonemang som detta återkommer i andra filosofier. Det är till exempel liknande färdigheter man tränar på inom mindfulness-övningar. Björn Natthiko Lindeblad vill dock hellre använda ordet ”varsevarande”.

– Många gillar idén med att bara vara. Men hur gör man det, lik-

som? Där kan den regelbundenhet som jag och hundratusentals andra svenskar sysslar med vara rätt meningsfull, för att öva.

Men tror du att det faktum att du bröt med ett sätt att leva och sedan gjorde något helt annat under väldigt lång tid hjälper…?

– Det var helt onödigt, svarar han snabbt och spricker upp i ett stort skratt.

– Men jag skulle säga att jag ville det och jag behövde det. Jag kan vara raljant och skämta om att det bara är de extra svåra fallen som måste åka i väg och leva utan sex och pengar, men jag är väldigt glad över de 17 åren.

3 Lita på dina medmänniskor

Han saknar mycket från livet i Thailand, livet som munk. Det lättsinniga i kulturen, där skuld och skam inte är så närvarande. Men också friheten.

– Det var väldigt fritt. Tänk att aldrig mer behöva ta ett ekonomiskt beslut. Inga räkningar att betala. Du behöver inte prestera bättre.

Och inte minst saknar han äventyret. Vid första anblick verkar kanske inte ett stilla, inrutat liv i

ett kloster i djungeln särskilt äventyrligt. Men att leva utan att handskas med pengar i ett annat land bjuder in till oväntade händelser. Som när ett munkvisum ska förnyas i en stad långt bort från klostret och man helt enkelt får lita på att någon vid tågterminalen ska förstå vad man vill – en munk får inte be om pengar eller hjälp – och lyckas lösa en biljett. Eller när man tagit fel på avgångstiden för ett flyg (det var 7 AM, inte 7 PM).

– Så genom att du är så utlämnad till främlingars goda vilja så får du igen och igen vara med om små, goa vardagsmirakel, säger han. Han är noga med att framhålla att han inte är upplyst, en term inom buddhismen som syftar till att beskriva en person som nått fullständig upplysning eller vishet.

– Det är klart att det känns mer hemtamt att prata om de här frågorna nu än för 30 år sedan när jag var en ung förvirrad man. Men jag vill alltid poängtera att det som inom buddhismen kallas upplyst eller uppvaknande, det är jag inte.

4 Lär dig lyssna

Innan Björn Lindeblad blev Natthiko – det munknamn han fick i Thailand – letade han efter mening på olika ställen. En period var han volontär, som jourhavande medmänniska, en telefontjänst dit människor kan ringa för att prata med någon. Genom att lyssna på andra upplevde Björn att han kände sig mindre ensam. Även om det, som han säger, fanns roligare saker att göra en torsdagskväll mellan 19 och 23, gick han alltid från passet lite mer tillfreds än innan han kom dit.

– Jag kände en mindre separation mellan mig och resten av världen. Du vet, den klassiska upptäckten som jag hoppas att alla gör förr eller senare: Det är djupt meningsfullt att ge någonting till någon annan.

– Den helt dominerande kvalitet som du behöver manifestera är det empatiska lyssnandet. Att personen kan känna att den tryggt och säkert kan få dela sin värld utan att känna sig dömd, utan att känna att någon ska ge råd hela tiden, svarar han.

Om Buddhan redan på sin tid insåg att alla intryck och tankar kan

göra oss olyckliga – hur ska vi kunna klara att leva i det ständiga brus som är den moderna världens vardag? Att må dåligt av det är att reagera friskt på ett sjukt system, menar Björn Natthiko Lindeblad.

– Jag tycker att vi har skapat ett samhälle som gör att man får kämpa rätt hårt för att inte drabbas.

Det är inte konstigt att det känns svårt att navigera i det, kanske inte minst om man är ung. Men där kan man ta hjälp av att lära sig att inte lyssna på sina tankar.

– Världen är som den är. Ibland är livet orimligt på ett objektivt plan – men det finns en bit jag kan göra något åt: vad som far igenom mitt huvud och mitt hjärta, säger han.

Samtalet glider in på döden. Inom flera filosofier har tanken på döden och alltings slut en central roll. *Memento mori* – tänk på att du skall dö. Döden har för många varit närvarande det här året. Vi pratar om den hela tiden. Vid Adolf Fredriks kyrka, där vi fotograferar, står gravarna som en påminnelse om detta – mitt i city,

där bilar och människor swishar förbi på väg framåt.
– Ja, och sanningen är att det här kommer att ta slut. Allt och alla du värdesätter, allt och alla du tycker om, allt är till lån. Allt kommer sakta att tas tillbaka, allt är som vatten i händerna, säger han.
Intellektuellt vet vi alla vad som väntar, men det gör det inte roligare att höra på.
– Men det är sant, säger han.
– Och jag upplever det som djupt trösterikt. Vilsamt.
Kanske kan tanken på att inte finnas till upphöja känslan av tacksamhet över att leva? Och under tiden vi lever bör man också försöka att leva etiskt, menar han.
– Jag talar mer och mer om att det faktiskt spelar roll hur du behandlar människor omkring dig, utan att låta för religiös eller sträng på något sätt. Det är faktiskt så enkelt som att vi minns vad vi har sagt och gjort. Vi människor har samveten.

5 Förlåt dig själv

Även med de bästa intentioner kommer livet ofrånkomligen att bjuda på tillfällen då du behöver be om förlåtelse. Björn Natthiko

Lindeblad berättar att det för honom är väldigt viktigt att be om den, om något kräver det.
– Och att göra det på ett sätt där jag inte gör mig beroende av responsen. Vissa är bra på att ta ett förlåt. Vissa är värdelösa – det är en konst att ta ett förlåt. Och det handlar mycket om att hålla käften och ta emot personens gest, säger han.
Varför det är så viktigt med förlåtelse handlar bland annat om att han har ett ömtåligt samvete, som han uttrycker det. Saker skaver lätt.
– Men en situation jag hamnade i när jag fick diagnosen var något som spontant hände bara två timmar efter att jag varit hos läkaren. Det var någonting i mig som bara dök upp och sa: ”fatta vad bra det här kan bli. När ditt sista ögonblick kommer så har du inga stora grejer du behöver ångra. Du har levt schyst länge nu – inte perfekt, men schyst”, säger han och tänker lite.
– Det tror jag är jätteviktigt. Jag tror att när vi talar om förlåt är det också värdefullt att komma ihåg att den människa som är vik-

tigast att ha ett stort förlåt till i bakfickan, det är du själv.

Sofie Österström
sofie.osterstrom@dn.se

Björn Natthiko Lindeblad

Är 59 år och bosatt i Halland. Natthiko är namnet han fick som buddhistmunk och betyder ”den som växer i visdom”.
Under många år har han föreläst och undervisat i meditation, och sommaren 2020 höll han sitt andra ”Sommar i P1” som blev ett av årets mest lyssnade. Han berättade om sin tid som skogsmunk och att han för två år sedan blev diagnosticerad med sjukdomen ALS. Aktuell med boken ”Jag kan ha fel – och andra visdomar från mitt liv som buddhistmunk” (Bonnier fakta).

Tips! Tre sätt att öva ditt varsevarande

Koncentrera dig på andetaget:
”Tänk att ’Nu följer jag andetaget en stund, lägger märke till rummet, känslan av min egen kropp mot stolen jag sitter på’, någonting okomplicerat och enkelt. Tankarnas enda näring är vår uppmärk-

samhet, men tanken du inte ger uppmärksamhet överlever aldrig. Visst kan den komma tillbaka senare. Då har du möjlighet att göra samma gest igen.”

Ge lite tid åt bakgrunden: ”Varje morgon i en halvtimme sitter jag och kommer tillbaks till någonting som är rofyllt. Jag brukar använda liknelsen med en teater: vi tenderar att fokusera på skådisarna och dramat som utspelas på scenen. Vi sitter sällan och vilar ögonen på kulissen som är samma och stilla hela tiden. Övar vi på det kan vi få perspektiv och undvika att automatiskt bli identifierade och hypnotiserade av allt som rör sig.”

Öppna en stängd hand: Ett sätt att visualisera att du släpper kontrollen är att knyta din hand för att sedan öppna den. ”Jag gillar den gesten och gör den ofta för att visa att man ska leva lite mer som en öppen hand. Har du en massa outrett med människor omkring dig så är det väldigt svårt att bara släppa spänningarna och öppna den imaginära handen och säga att jag lever mitt liv så gott jag kan.”

Peter Wolodarski: Ska man känna en läkare för att få leva?

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

I våras talas det om att det var viktigt att skydda de äldre mot covid-19. Men behandlingen av just de äldre lämnar ett öppet sår.

Varför fick de äldre dö utan läkarvård? Den smärtsamma frågan ställde Maciej Zaremba i en uppmärksammad artikel i DN Kultur i veckan.

Texten inleds med att berätta om Claes Hildebrand. Han är vid liv enbart därför att sonen Bengt tvingade personalen på Stockholms sjukhem att skicka pappan till sjukhus.

DN-reportrarna Anna Gustafsson och Lisa Röstlund rapporterade om fallet i våras. Trots tomma vårdplatser hade covidsjuka äldre flera gånger nekats vård.

En intressant detalj, som inte fanns med i Maciej Zarembas viktiga artikel, är att Claes Hildebrands son Bengt är distriktslä-

kare. När DN träffade honom arbetade han på vårdcentralen på Östermalm som ledningsansvarig. Han tjänstgjorde även i stadsdelens covid-tält, och som jourläkare i ett vårdteam som besöker patienter i deras hem.

Han hade kunskap. Han såg vad som pågick. Han hade också tagit del av regionens prioriteringsdirektiv – i hans tycke gummiparagrafer – och förstod att det med ganska enkla medel var möjligt att rädda liv.

Vad som krävdes var inte respiratorvård utan sådant som geriatriska kliniker normalt arbetar med: dropp, blodförtunnande läkemedel, syrgas.

Den insikten räddade Claes Hildebrands liv. Men det krävdes en handlingskraftig son, som dessutom var läkare.

Den undersökande journalistiken kring hanteringen av pandemin har gett några preliminära, avgörande svar. Men det kommer att krävas mer utredande för att förstå varför så många äldre svenskar fick sätta livet till i våras.

Oklara ansvarsförhållanden och dolda prioriteringar är uppenbarligen en del av förklaringen. Alltför få tog riskerna på allvar. Allt-

för få beslutsfattare redovisade öppet vilka etiska överväganden Sverige gjorde såväl nationellt som regionalt – och konsekvenserna av dessa.
Två ytterligare faktorer som den tillsatta coronakommissionen borde genomlysa gäller synen på smittspridning och skyddsutrustning.
Folkhälsomyndigheten har ihärdigt förnekat att man satsade på en strategi som syftade till att uppnå flockimmunitet, det vill säga att tillåta en mycket snabb spridning av det nya coronaviruset i syfte att uppnå ett naturligt skydd på kollektiv nivå.
Vad FHM egentligen ville i mars när pandemin tog fart tål att granska. Men även om flockimmunitet inte var det officiella målet, står det klart att Sverige medvetet valde en snabbare spridning än våra nordiska grannländer.
Målet var att skydda sjukvården från överbeläggning. Viruset skulle smitta svenskarna i ”lagom” takt. Detta till skillnad från våra grannar som gick fram med större försiktighet och mer omfattande restriktioner.

Hur påverkades de äldre av denna strategi? Ja, om man kombinerar ”lagom” smittspridning med bristfällig eller obefintlig skyddsutrustning inom äldreomsorgen, ökar risknivån för samhällets sköraste markant. Och om man därtill avstår från att utnyttja vårdens mest grundläggande kapacitet för att hjälpa riskgrupper som drabbats av covid-19, då återstår till slut bara morfin när livet är på väg att ta slut.

Varför blev det så här? Den frågan är otroligt viktig att besvara, så att det som hände i våras aldrig ska kunna upprepa sig.

Det har funnits något grundläggande ojämlikt och nonchalant i den svenska strategin, som vi påmindes om i veckan. Statsepidemiolog Anders Tegnell tonade då ner riskerna med att bli smittad och hävdade att ”det är mycket farligare att gå över ett övergångsställe i stan”.

I USA, som per 100 000 invånare inte har markant fler döda än Sverige, kokar det i offentligheten varje gång Donald Trump eller Fox News på motsvarande sätt bagatelliserar riskerna med covid-19.

Men i Sverige är reaktionen förvånansvärt lam, särskilt vad gäller konsekvenserna för de äldre. Det är de som uppmanats att sätta sig själva i karantän när vi andra fått vara ute och ta eget ansvar. Det är de som inte fått ta emot besök under en tid i livet då just besök kanske betyder mer än någonsin. Om det varit så centralt för den svenska strategin att skydda de äldre, vilket ofta påtalats, varför tillämpades inte särskild försiktighet i behandlingen av dem? Och när de väl blev sjuka: var fanns läkarna och de grundläggande hjälpmedlen?

Det var först i slutet av juni som Folkhälsomyndigheten började rekommendera visir och munskydd vid all vård och omsorg vid misstänkt och bekräftad covid-19. Varför så sent?

Här ges fortfarande inga bra svar. Inte heller är det lätt att begripa varför Sverige fortsätter att så hårdnackat gå emot resten av världen när det gäller till exempel användning av munskydd. ”Jag tycker inte det verkar som att någon kan förklara det där så att man faktiskt förstår”, sade kungen på sitt lågmälda vis när han tillsammans med drottningen besökte Karolinska i veckan.

Alla dessa skydd, alla dess filter syftar ju till en sak: att smittan inte ska leta sig in hos dem som har svårast att motstå den.
För vad händer då? Ja, i Sverige riskerar du att inte bli prioriterad av vårdapparaten: ”Om patienten redan tidigare haft svårt att gå i trappor, behövt hjälp med att laga mat eller med hygienen och dessutom brukat glömma vad man nyss sagt, är akutvård utesluten”, noterar Maciej Zaremba i sin granskande artikel.
Kort sagt: den svenska coronastrategin har lämpat sig särskilt dåligt för dem som har svårt att på egen hand ta sig över ett övergångsställe.
Nu ökar antalet smittade igen. Är vi bättre rustade än i våras? Har vi lärt oss av misstagen?
Ett mänskligt samhälle ser till att prioritera omsorgen om de mest sköra, de mest utsatta.
Alla kan göra fel. Men för att gå vidare behövs förmåga till självrannsakan. Det ska inte krävas egna läkarkontakter för att få vård när man är som mest i behov av hjälp.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se

Spännande museer värda ett besök

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Sverige är ett rikt land när det gäller antalet museer. Här är ett urval från norr till söder med några som du kanske inte har hört talas om – men som alla är värda att upptäcka.

Årets museum 2020 väcker nyfikenhet

Sörmlands museum, Nyköping

Vem var statarhustrun Hedda? Vad är en pestamulett? Vad innehåller Bertil Nymans amerikakoffert? Sörmlands museum kittlar fantasin med sina rika samlingar och visningar i de olika magasinen. Här finns något för alla, även de som vanligtvis inte gillar museer. Vill du testa luffarslöjd? Lära dig mura en kakelugn? Fläta en korg? Även detta kan du göra. Museet blev Årets museum 2020, en utmärkelse som delas ut av Riksförbundet Sveriges museer. Motiveringen lyder: ”Sörmlands museum har gått till botten med museets föremål och kommer upp med en nyskapande metod för att berätta, väcka nyfikenhet och bygga kunskap”.

sormlandsmuseum.se

Studera den konstnärliga processen

Skissernas museum, Lund

Hur går den konstnärliga kreativa processen till? Det vill Skissernas museum försöka besvara. På detta konstmuseum finns världens största samling av skisser, modeller och förlagor till svensk och internationell offentlig konst.

I utställningssalarna finns alltifrån små blyertsteckningar till färgrika monumentala målningar

och storskaliga gipsskulpturer av framstående konstnärer som Henri Matisse, Diego Rivera, Sigrid Hjertén, Isaac Grünewald och Siri Derkert.
skissernasmuseum.se

Friluftsmuseum och 1000-årig bonad

Jamtli, Östersund

Jamtli är både ett friluftsmuseum med kulturhistoriska gårdar och ett inomhusmuseum med konsthall. Här samsas kulturhistoriska föremål, arkeologiska fynd, konst och en unik samling föremål från 1970-talet. Jamtlis fotosamling består av ungefär tio miljoner fotografier!
Den största attraktionen är de 1000-åriga Överhogdalsbonaderna – Europas äldsta kompletta bildvävar med figurer som har sitt ursprung i den fornnordiska gudavärlden.
jamtli.com

Utställningar om fenomen och livsstilar

Världskulturmuseet, Göteborg

Detta annorlunda museum i centrala Göteborg tar i sina olika utställningar upp viktiga samtidsfrågor, fenomen och livsstilar som hiv/aids, trafficking, hbtq-frågor

och andra aktuella och angelägna ämnen.
Man bjuder på ett programutbud med alltifrån film och teater till seminarier, festivaler och performance. Samt ett programutbud speciellt riktat mot barn och familj.
År 2009 tilldelades man svenska museiföreningens utmärkelse Årets museum, bland annat för sin medvetna satsning på unga vuxna och sitt aktiva arbete med att spegla olika samhällsdiskussioner.
varldskulturmuseet.se

Fjällvärldens kultur och natur

Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Jokkmokk
En plats att lära sig mer om Sápmi och kulturarvet Laponia. Ájtte är specialiserat på fjällvärldens kultur och natur och är huvudmuseum för den samiska kulturen i Sverige. Museet är uppbyggt som en renhage, via en lång gång kommer man in till runda rummet som är utställningens mitt. Därifrån leder öppningar in till olika utställningar.
Ta en virtuell flygtur i Laponia, testa att jojka, prova att köra ren, kasta lasso och snickra i snickar-

boden i barnutställningen Sarredievvá.
ajtte.com
Samtidsfrågor och internationell konst
Värmlands museum, Karlstad
Ta del av kulturhistoria och konst som ger nya upplevelser och insikter om vad det är att vara människa. Här möter man en öppen arena som väcker samtidsfrågor, upptäckarlust och vidgade perspektiv på samhällsutvecklingen. Museet är ett av Sveriges mest välbesökta länsmuseer med mer än 200 000 besökare årligen. Varje år visas ett femtontal olika utställningar med konst och foto av hög internationell klass.
På museet kan man även ta del av Värmlands historia och kultur samt fördjupa sig i teknik i ett science-center som kallas Teknikluften.
varmlandsmuseum.se
Fyrarnas folk och bondefiskares vardag
Vänermuseet, Lidköping
I Vänermuseet ryms 400 miljoner år av historia, gott om föremål från förr kopplade till berättelser om sjöfart och handel, fyrarnas folk och bondefiskares vardag på och vid Vänern. Samlingarna be-

står av drygt 17 000 föremål, 1 600 konstverk och 150 000 foton. I akvarieavdelningen kan du kika på några av Vänerns fiskarter som gädda, abborre, mört, sik, asp, björkna och ål. Och en och annan kräfta och ibland även ullhandskrabbor.
Detta lekvänliga museum var ett av tre museer nominerade till utmärkelsen Årets museum 2020.
vanermuseet.se

Svenskt måleri i vackert palats
Thielska galleriet, Stockholm
Anses vara ett av Sveriges förnämsta konstmuseer och ligger i ett vackert vitt palats på Djurgården. Det innehåller finansmannen och konstsamlaren Ernest Thiels samling av huvudsakligen svenskt måleri från tiden omkring 1900. - Se verk av bland andra Carl Larsson, Bruno Liljefors, Anders Zorn och August Strindberg, samt Nietzsches dödsmask och grafik av Edvard Munch.
Det övre planet har utformats efter Thiels idé om två stora salar ”vars väggar skulle täckas med tavlor”. I det nedre finns galleridelen med fem rum i fil, tidigare familjen Thiels sovrum.
thielskagalleriet.se

Konstsamlingar med nordiskt fokus
Malmö konstmuseum, Malmö
Konstmuseet har en av Sveriges största konstsamlingar på runt 40 000 verk från 1500-talet fram till i dag. De består främst av målningar, konsthantverk och konstindustriföremål från Norden. Här finns även internationell konst, som de unika ryska verken från Baltiska utställningen i Malmö 1914. Några kända svenska konstnärer som är representerade är till exempel Sigrid Hjertén, Isaac Grünewald, Nils Dardel, Carl Fredrik Hill och Carl Fredrik Reuterswärd.
Museet arrangerar varje år ett tiotal utställningar med framför allt nordiskt fokus.
malmo.se/konstmuseum
Vikingaskatter och mystiska Igelkottsflickan
Gotlands museum, Visby
Fornsalen är Gotlands Museums kulturhistoriska enhet och Visbys främsta besöksmål näst efter Domkyrkan.
Här finns en massa skoj, som världens största silverskatt från vikingatiden, en stor samling runstenar, medeltida rustningar från

den danska invasionen 1361 och inte minst mystiska Igelkottsflickan från stenåldern, begravd med igelkottskäkar på bröstet.
Och basutställningen Gotlandium bjuder på 430 miljoner år av Gotland som tar en med ända till öns begynnelse.
gotlandsmuseum.se
Colette van Luik

Så blev trämiljardären vargjägarnas hjälte

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

När trämiljardären Karl Hedin åtalas för grovt jaktbrott, misstänkt för att ha jagat varg, går han till fullt motangrepp mot det svenska rättsväsendet. Han har 100 miljoner i krigskassan – och tusentals jägare och vargmotståndare som hejar på.

Hur tänker han? Och varför syns han med radikala nationalister? DN:s Niklas Orrenius och Roger Turesson åkte till Snytsbo i jakten på svar.

Höst i Bergslagen. Djupa skogar, mörka vattendrag, jägare med hund. Och så, ibland: vargylanden i skogen.

Vargen var utrotad, men kom tillbaka 2004 som en del av Västmanlands fauna, helt enligt svensk rovdjurspolitik.

– Det är klart att man inte vill ha skadedjur i sin närhet. Om det nu är svartråtta eller fästingar eller vad det är. Och gör de intrång i människans revir – då blir det revirstrid.

Mannen som talar heter Karl Hedin. Han är 71 år gammal och åtalades nyligen för grovt jaktbrott, misstänkt för att ha jagat varg. Nu sitter han i vardagsrummet i sitt hus i Snytsbo, omgiven av älghorn, rävskinn, lodjursskinn och andra jakttroféer.

Det är provocerande, anser Karl Hedin, att makthavare som i praktiken lägger fast vargpolitiken sällan bor där de berörs av vargen.

– De vill inte förstå. Varför ska vi ha varg över huvud taget, när den

bara gör skada? Det tycker jag är en relevant fråga.
Det är en fin höstdag, och Karl Hedin bjuder på kaffe och skinkmackor. Från hans vardagsrum ser man ut över sjön Snyten och skogen på andra sidan. Karl Hedin äger den skogen, och mycket mer därtill.
Med 32 000 hektar, skog värd flera miljarder, är han en av Sveriges största privata skogsägare. Hans helägda träkoncern AB Karl Hedin har tusen anställda. Hedin kontrollerar hela kedjan: äger skog, sågverk och 47 byggvaruhus i Mellansverige.
I Stockholm vet få vem Karl Hedin är, förutom flitiga läsare av näringslivstidningar. I hans hemtrakter, i Västmanland och södra Dalarna, är Hedin och hans företag något som nästan alla måste förhålla sig till.
Författaren Sven Olov Karlsson, uppväxt i Västmanland, skriver i boken ”Brandvakten”:
”Det är Hedins, säger folk. Ungefär i samma ton som man säger att det är vädret. Eller ödet. Det kärnfulla efternamnet är lackat på skogsmaskiner och timmerbilar, präglat på kepsar, arbetsjackor och t-tröjor. På de vita sjoken

som täcker staplarna med reglar och plank. Hedins är helsidor i Dagens Industri om hur storfinansen bör tackla nästa konjunkturnedgång. Hedins är jaktmarkens bortre gräns.”

Avesta Tidnings chefredaktör Gabriel Ehrling Perers kallar Karl Hedin för ”En Kamprad för Bergslagen”:

– En folklig miljardär, känd för att se sina anställda och sin omgivning. En tillgänglig man som kommer när han bjuds att tala för ett jaktlag eller en kommunfullmäktigeförsamling. Framgångsrik i affärer – samtidigt populär bland folk.

Är Karl Hedin en brottsling? Kammaråklagare Lars Magnusson anser det, och menar att Hedin bör sitta i fängelse. Den 25 september i år åtalades Hedin för grovt jaktbrott, misstänkt för att ha jagat varg – vilket han förnekar.

Miljardär, får Karl Hedin ofta heta i pressen. Men frågan är om inte jägare är hans viktigaste titel. ”Han har jagat i hela sitt liv och det är det enda han har i huvudet”, säger jägaren och kri-

minologiprofessorn Leif GW Persson till Expressen.
Själv kallar Karl Hedin jakten för sitt livselixir. Det mesta av det som är viktigt i hans liv, säger han, kommer från jakten och gemenskapen han funnit i den.
– Jag har fällt 1 158 älgar i mitt liv. Väldigt många av dem kan jag se framför mig. Det är en så stark upplevelse, så det fastnar. Den första sköt jag när jag var tjugo.
Karl Hedin är med i femton olika jaktlag. Men den här hösten fälls inga älgar från hans bössa. Han får vara med vid jakten, men själva skjutandet måste hans jaktkamrater sköta. Så har det varit i snart två år nu. Rättsväsendet har beslagtagit Karl Hedins gevär i väntan på att målet mot honom ska avgöras.
Han pekar på två blekgula lodjursskinn som hänger i det ljusa hörnrummet.
– De där har jag fått tillbaka. Polisen trodde väl att jag hade skjutit lodjuren olagligt.
Lodjursskinnen hörde till det gods som beslagtogs i oktober 2018, när en polisstyrka från Noa, Polisens nationella operativa avdelning, slog till mot Karl Hedin och

tre andra efter flera månaders hemlig telefonavlyssning.
En fredagseftermiddag greps Karl Hedin och kördes i ilfart till Kronobergshäktet i Stockholm. Han blev kvar i 31 dygn, först anhållen och sedan häktad på sannolika skäl misstänkt för grovt jaktbrott. ”Brotten består i ett illegalt dödande av varg, lodjur och kungsörn”, skrev åklagare Lars Magnusson i ett pressmeddelande, då.
Det är snart två år sedan. Karl Hedin har hunnit skriva en bok om förnedringen han upplevde i häktet, och om det rättsövergrepp han anser sig utsatt för. Han berättar hur han tvingades klä av sig naken och ta på sig häktets gröna fångkläder, och hur kränkande det kändes när tidningar publicerade bilder på honom i häktesskläderna och med handfängsel.
– Jag kastades i en fyllecell. De väckte mig varje timme på natten. De gjorde det väl bara för att tortera mig.
Med sitt tydliga motstånd mot myndigheter och vargvänner har Karl Hedin blivit en hjälte för många jägare och landsbygdsbor. Facebookgruppen ”Vi som stöder Karl Hedin” har 32 000 medlemmar. I gruppen sluggas det vilt

mot statstjänstemän, politiker, veganer, storstadsbor – och mot vargar.
”Stöd glesbygden – skjut varg!”, lyder ett återkommande mantra. Varje dag skrivs nya Hedinhyllningar i Facebookgruppen. Åklagare och poliser hånas. Ett axplock ur tusentals kommentarer:
”Åtalet är ytterligare en spottloska i nyllet på alla som lider av varg från de som inte drabbas alls.”
”Sveriges miljöåklagare å polis förföljer jägare i Sverige likt KGB och Stasi!”
”Jägarkåren står bakom dig. Vi kanske ALLA skulle göra uppror!”
○ ○ ○
Åklagaren har tvingats backa från flera av sina ursprungliga anklagelser. Dödande av lodjur och kungsörn, som Karl Hedin först misstänktes för, ingår inte alls i den stämningsansökan som Lars Magnusson lämnade in till Västmanlands tingsrätt häromveckan. Inte heller dödande av varg, faktiskt.
Polisen hade fått tips om att Karl Hedin skjutit varg och eldat upp

kadavret i en värmepanna på sitt sågverk i Karbenning. Men inga vargrester återfanns i askan. Åklagaren anser sig ändå kunna bevisa att Hedin och och en 30-årig jaktkamrat har *försökt* skjuta varg den 26 oktober. Även om de inte lyckades, resonerar åklagaren, så innebär även en resultatlös vargjakt ett grovt jaktbrott som bör ge fängelse. Vargen är ett rödlistat djur som endast får jagas i undantagsfall, när myndigheterna ger tillstånd.

– Jag har inte jagat varg, säger Karl Hedin.

Däremot var han, medger han, ute i skogen den aktuella dagen för att *lyssna* efter varg. Följande dag skulle han vara värd och jaktledare för en älgjakt med 23 gäster. Gästerna skulle hysas in här i Snytsbo, i Karl Hedins jakt- och konferensanläggning.

– 23 personer, tänk dig själv, det är mycket förberedelser och planering för en sådan jakt. Så jag satt jag här och jobbade när en medarbetare ringde. ”De säger att det ylar varg i Virsbo”, sa han. Precis där, i Virsbo, skulle Karl Hedin och hans gäster jaga nästa dag.

– Det blir ett jävla problem om du har varg där vid jakten. Då törs du kanske inte släppa hundarna. De kan bli dödade.
Karl Hedin funderade: Skulle han flytta jakten? Först bad han en medarbetare att åka ut i skogen i Virsbo för att leta efter varg. Sen bestämde han sig för att åka ut själv.
– Jag gick ur bilen och lyssnade ett tag, om jag skulle höra något yl. Men jag hörde inget.
Karl Hedin hade en hagelbössa i bilen – men ingen ammunition, säger han.
– Jag hade inte ens jaktkläder.
Åklagaren tror att Karl Hedin gjorde mer än att bara lyssna. Han anser sig kunna bevisa Hedin och medarbetaren aktivt jagade varg tillsammans. Åklagaren stöder sig bland annat på ett avlyssnat telefonsamtal mellan Karl Hedin och hans syster senare samma dag, där Hedin nämner ordet ”gråben”, en benämning på varg.
När systern i samtalet frågar om Karl Hedin suttit med fingret på avtryckaren svarar han ja.
– Det var inte sant, jag hade ju vapnet inlåst i bilen. Men jag ville skoja med henne lite. Samtalet

blev som en sorts gissningslek, där hon frågade olika saker.
I det polisavlyssnade samtalet frågar systern om brodern skjutit älg. Karl Hedin svarar nej, och tillägger: ”Det var en speciell grej.” Han hade ryckt ut tillsammans med ”ett gäng”. När systern frågar om vad gänget egentligen spanat efter, svarar Karl Hedin: ”Det var gråben.”
– Kanske var det dumt att skämta så. Men jag visste ju inte att jag var avlyssnad.
Karl Hedin påstår att han i samtalet med systern blandat sanna och falska uppgifter. Sant: Att han letat efter varg. Falskt: Att han suttit med fingret på avtryckaren.
Målet mot Hedin är ett indiciemål, och bygger på avlyssnade samtal och vittnesuppgifter. Till Jaktjournalen säger åklagaren att Karl Hedin i samtal ”uttrycker sitt missnöje med att vargar passerar jägare utan att de skjuter dem”.
Karl Hedin åtalas även för att ha gett giftet karbofuran till en bekant, i syfte att förgifta varg. Men åklagaren har fått problem med ett vittne. En kvinna sa först i polisförhör att Karl Hedin gett giftet till hennes man – sen ville kvinnan ta tillbaka sina uppgifter.

I ett brev till åklagaren skriver kvinnan att hon varit deprimerad och mått psykiskt dåligt. Hennes man brydde sig inte om henne, skriver hon, utan ägnade all tid åt jobb och jakt.
”Utvägen för mig blev att ange honom och hans jaktkamrater för illegal rovdjursjakt, på grunder och uppgifter som helt saknar sanning!”
I Expressen anklagar kvinnans advokat polisen för att ha pressat henne. Kvinnan och hennes make är också åtalade, misstänkta för att ha hanterat giftet som Karl Hedin enligt åklagaren har gett till paret.
– Jag har inte hanterat gift. Polis och åklagare har litat på uppgifter från en kvinna som mår psykiskt dåligt och som sedan erkänt att hon ljugit, säger Karl Hedin.
○ ○ ○
Misstänkta brottslingar brukar ligga lågt. Det är inte Karl Hedins stil. Han går till fullt motangrepp mot polis, åklagare och hela rättsväsendet. I boken ”Maktmissbruket – Ett hot mot demokratin”, som säljs i Hedins byggvaruhus, beskriver han sina 31 dagar i Kro-

nobergshäktet som en tid av förnedring.
I föredrag och i jaktpoddar anklagar han statstjänstemän för politisk aktivism, maktmissbruk och hetsjakt mot honom.
Motivet? Hämnd.
– Jag är övertygad om att man förföljer mig nu som ett straff för min ståndpunkt i vargfrågan. Inte minst för boken jag skrev för några år sedan.
Hedins bok ”De jagade jägarna” handlar om Lillhärdalsfallet, där fem män åtalades och friades från anklagelser om att de jagat varg i Härjedalen. Karl Hedin och hans medförfattare Björn Törnvall namnger i boken poliser och åklagare som de anser förföljer svenska jägare.
I sitt vardagsrum i Snytsbo går Karl Hedin så långt som att säga att Sverige inte längre är en demokrati, i hans ögon.
– Nej, jag tycker faktiskt inte det. Tjänstemän med en extrem agenda har makten i dag. Politikerna i riksdagen måste ta tillbaka den.
Miljöåklagare Lars Magnusson avböjer att bemöta Karl Hedins anklagelser. ”Jag uttalar mig nu inte i ärendet innan rättegången”, skriver han i ett mejl. ”Det har va-

rit många turer under resans gång, men nu får tingsrätten värdera den bevisning som åberopas.”

Åklagaren är under press. Jakttidningar och jaktpoddar har i två år följt ärendet intensivt, och Hedinanhängare har jublat åt varje motgång som Lars Magnusson mött.

Hans miljöåklagarkollega Christer B Jarlås, med 24 års erfarenhet av att utreda jaktbrott, är djupt oroad över det misstänkliggörande som Karl Hedin ägnar sig åt.

– Vi åklagare och poliser beskrivs som aktivister när vi enbart gör vårt jobb. Som åklagare har vi till uppgift att utreda och åtala, om bevisningen håller. Annars begår vi tjänstefel, säger Christer B Jarlås.

Karl Hedins tanke att åtalet beror på hämndlystnad är bisarr, enligt Christer B Jarlås. Åklagare har ingen privat agenda och sitter inte, säger han, ”i något mörkt rum någonstans och konspirerar mot vissa personer”.

– Vi vore gladast om vi slapp ha sådana mål som det mot Karl Hedin, mål som kräver jätteresurser eftersom han hela tiden anmäler åklagare och poliser för tjänstefel.

Ingen skulle vilja ha ett sånt mål. Det är jättejobbigt och påverkar ens liv, på och utanför jobbet. Enligt Christer B Jarlås måste poliser och åklagare som utreder jaktbrott räkna med trakasserier och personliga påhopp.
– Att en person som Karl Hedin, mångmiljonär och stor arbetsgivare, gör sig till en sorts talesperson för tiotusentals människor och hävdar att han är utsatt för förföljelse – det i sig legitimerar folk att kanske använda andra metoder mot tjänstemän. Jag är väldigt orolig för det.

Redan i dag tippar hetsen över till våldsamheter, säger Christer B Jarlås, och nämner att länsstyrelsetjänstemän blivit beskjutna. En naturbevakare på länsstyrelsen i ett vargtätt län berättar för DN att skrämskott från jägare inte är ovanliga.
– Ett tjugotal gånger har jag varit med om det. De skjuter i luften för att skrämma oss. Ibland blir det så nära och obehagligt att man faktiskt avbryter sitt uppdrag och lämnar platsen.
Naturbevakaren, som vill vara anonym, berättar att han flera gånger har träffat på jägare som

han misstänkt har varit ute och jagat varg.
– Man kan möta gäng i skogen med bilar med klistermärken som det står ”Vargjakt pågår” och ”Våga vägra varg” på. De vill ha bort oss tjänstemän. Det kan vara väldigt aggressiva stämningar. Varför har tonläget blivit så hätskt? Det är, enligt åklagare Christer B Jarlås, riksdagspolitikernas fel.
– De kryper undan, gömmer sig. Politikerna står inte upp och försvarar de beslut som tagits om att vi ska ha rovdjur som varg ute i landet.

○ ○ ○

På 1970-talet ansågs vargen utrotad i Sverige. 1977 siktades den i Norrbotten, några år senare i Värmland. En kull i Värmland la grunden till den vargstam som nu finns i Norge och Sverige. Enligt dna-analyser kom de invandrade vargarna från den finsk-ryska vargpopulationen.
365 vargar finns i Sverige, enligt inventeringen som gjordes i vintras. En ökning från 300 vargar vintern före.
2013 klubbade riksdagen propositionen En hållbar rovdjurspolitik.

Den svenska vargstammen ska ha ”gynnsam bevarandestatus”, slog politikerna fast. Sedan dess har Naturvårdsverket satt minimini-vån till 300 vargar. Blir antalet lägre hotas den svenska varg-stammen.

I takt med vargens utbredning har rapporter om vargdödad tambo-skap blivit vardag, även i landets södra delar. I Halland har i år 58 får dödats eller skadats så allvar-ligt av varg att de fått avlivas.

Lantbrukarparet Michaela Åhl-berg och Mattias Karlsson vet hur det är att leva med varg, lo och björn inpå knuten. Tre gånger har de hittat ihjälbitna får och lamm från sin gård, som ligger vackert vid Dalälven i södra Dalarna.

– Första gången hittade jag en dödad bagge nere vid älven. Ett lodjur hade tagit den och släpat i väg den, säger Mattias Karlsson.

Vid nästa attack blev fem lamm ihjälbitna. Det klassades av läns-styrelsen som en rävattack. Några månader senare – i oktober förra året – fann Mattias ännu en ihjäl-biten bagge.

– Det var varg, tror vi. Det var väldigt kraftiga bett på hals och huvud. Länsstyrelsen har klassat det som antingen varg eller björn.

Klassningen baseras på hur betten ser ut. Mattias Karlsson säger att länsstyrelsens besiktningsmän är ”jätteschyssta och hjälpsamma”.
– De kommer hit i ur och skur, alla tider på dygnet och alla dagar.
Lantbrukarparet har fått pengar från länsstyrelsen till kraftiga rovdjursstängsel. Utan bidraget hade de slutat med fåren, tror Mattias.
– Man blir ju ledsen av att hitta sina djur dödade. Det skapar oro och tar tid.
I våras vågade Michaela och Mattias inte ha lammen ute på bete, av rädsla för attacker.
– Vi fick handslå hö åt lammen och mata dem varje dag. Det var bökigt. Jag har ju ett vanligt heltidsjobb också, på Vattenfall.
Michaela och Mattias har två barn, ett och tre år gamla. En natt började familjens två finska lapphundar skälla mot mörkret utanför. När Michaela tittade ut såg hon en varg på gårdsplanen.
– Det är klart att det ökar oron, när vi har små barn och det rör sig varg här. Någon form av risk finns det ju.
Mattias Karlsson är uppväxt i stan, i Avesta. Han hade inte tänkt

så mycket på rovdjur innan de köpte gården för sju år sedan.
– Förut bläddrade man förbi notiserna om vargattacker. Nu angår det en mer. Det känns som att attackerna blir fler.
Under 2019 dödades 127 tamdjur av varg: 125 får, en häst och ett nötdjur. Tolv hundar dödades och sju skadades.
Har vargattackerna blivit fler? Det beror på vilka år man jämför med. 2018 dödade vargar 133 tamdjur, 2017 dödades 118 djur. 2014–2016 var antalet vargdödade djur högre: långt över tvåhundra djur dödades årligen. Längre tillbaka i tiden var antalet vargattacker lägre.
Det finns jägare och landsbygdsbor som gärna ser varg i de svenska skogarna. Men flera som DN talar med vågar inte skylta med sina åsikter.
Det finns en sorts ”åsiktskorridor” i varglänen, enligt en länsstyrelsetjänsteman som bekämpar olaglig jakt, där den som yttrar sig positivt om varg kan få problem. Inte heller tjänstemannen vill ha sitt namn i tidningen.
– Vargmotståndare har makt på landsbygden. Plötsligt kanske du inte får vägen till ditt hus plogad.

Tjänstemannen uppger att jägare är noga med att inte synas tillsammans med honom. De är rädda att stämplas som tjallare.
– Det är sorgligt att folk inte kan tala fritt.
Folk som stöder Karl Hedin har sällan problem med att tala öppet. Som Seppo Piirhonen, en hundägare och jägare som bor i skogen utanför Norberg. Han tar emot i rutig skjorta och orange keps och jämthunden Dosan vid sin sida.
– Polisen förföljer Karl Hedin. Det är en människojakt. De har gett sig sjutton på att sätta dit honom. Karl Hedin är en av få makthavare som slåss för landsbygdens folk, enligt Seppo Piirhonen, som är med i Facebookgruppen ”Vi som stöder Karl Hedin”.
– Vargen har blivit Sveriges heliga ko. Men våra förfäder tog bort vargen av en orsak.
På Seppo Piirhonens bil finns en dekal: ”Jag stöder Stellafonden. Hjälpen för vargskadade hundar.” Han har två jämthundar och två drevrar som han jagar med, och är rädd att de ska dödas. Varje år attackeras ett tjugotal hundar av varg i Sverige.

– Att jaga med löshund är ett svenskt kulturarv. Vargen hotar det. I skogen när hunden blir stilla och jag inte hör något så åker hjärtat upp i halsgropen.
Seppo tror att storstadsmänniskor ser vargen som ”ett gulligt djur”.
– Det gör säkert politiker som bestämmer att vi ska ha varg här också.
Seppo Piirhonen har förlorat tron på svenska politiker och myndigheter. Processen mot Karl Hedin är en orsak.
– Men jag tror inte de kommer åt honom. Han är så pass påläst. Och han har muskler.

○ ○ ○

Karl Hedins träkoncern omsätter 4,7 miljarder kronor och gör goda vinster. När Karl Hedin tog över 1983 omsatte företaget 180 miljoner kronor. Han är stolt över att ha utvecklat och expanderat det han fått ärva.
Karl Hedins farfar startade firman i början av 1900-talet – han hette också Karl Hedin. Sonen Lars drev verksamheten i flera decennier, men tröttnade på Sverige, skatter och myndigheter.
– Staten drev min far ur landet en gång i tiden.

Likt sin far för 40 år sedan har Karl Hedin alltså själv börjat känna sig förföljd av staten. Men han tänker inte emigrera.
– Det här är mitt land, och jag tänker stanna kvar och kämpa.
För första gången har Karl Hedin gjort ett vinstuttag från sitt företag, vid sidan av den månadslön han får som arbetande styrelseordförande. Han har plockat ut 100 miljoner till en sorts krigskassa, och luftat idén om att stämma de poliser och åklagare som han anser förföljt honom.
– Helst vill jag se dem i fängelse. Men jag har inte bestämt hur jag ska agera än. Vi tar en sak i taget.
Ett par dagar efter åtalet skriver han ett brev till sina 32 000 fans i Facebookgruppen ”Vi som stöder Karl Hedin”. Han anklagar polisen för att ha förfalskat bevis mot honom och för att ha avlyssnat honom på felaktig grund. Han kritiserar tingsrätten, som godkänt avlyssningen, och Riksåklagaren som avvisat hans anmälan om tjänstefel.
I sitt inlägg varnar Karl Hedin andra jägare:

”Vem garanterar att inte någon okänd miljöpolis av en påhittad anledning sitter och lyssnar på dina, som du trodde, privata samtal?”
Responsen i Facebookgruppen blir omedelbar. Över 2 500 personer trycker på gillaknappen, fler än 700 kommenterar.
”Kämpa på nu Karl, du vet att du har tiotusentals jordnära och rätt tänkande nyktra människor bakom dej.”
”Vargkramare borde inte utses till åklagare.”
”Sverige är inte längre en rättsstat!”

Karl Hedin tror att rättsprocessen mot honom gynnat företagets affärer.
– Vi har stärkt vår ställning i bygden. Jag tror en del skogsägare säljer sitt virke till oss, för att de tycker att vi står upp för deras sak.
Karl Hedin noterar nöjt att reklammössor från hans byggvaruhus med texten ”AB Karl Hedin” tycks ha blivit en sorts symbol för motstånd mot åklagare och jaktbrottsutredare.
Frågan är om Karl Hedin även håller på att bli symbol för något annat. Under året har den fram-

gångsrike företagaren synts i sällskap med radikala nationalister. Den 26 september – dagen efter att åtalet mot honom offentliggjorts – höll Karl Hedin ett föredrag på Alternativa bok- och mediemässan i Huddinge. Det var ingen vanlig bokmässa. Dörrvakten utanför var en 39-årig tidigare ledare i Nationalsocialistisk front. För femton år sedan var han med om att bygga upp en nazistisk terrorcell i Västmanland.

Förra året fälldes 39-åringen för våldsamt upplopp efter att han hade slagit en polis vid nazistiska NMR:s demonstration i Göteborg 2017. Utanför bokmässan i Huddinge stod 39-åringen med kommunikationsradio och en mässbricka med texten ”Personal Dörrvakt”.

Flera som framträdde inne på mässan har sin bakgrund i rasideologiska grupper. Minst tre av dem står just nu åtalade för hets mot folkgrupp. Den antirasistiska tidskriften Expo skrev en artikel: ”Skogsmiljardären Karl Hedin medverkar på högerextrem bokmässa.”

”Här finns apartheidförespråkare, förintelseförnekare, counterjihadister, rasideologer och antifemi-

nister som vill avskaffa kvinnlig rösträtt. Världsbilden är till stora delar samma. De är en samling antisemiter och islamofober”, sammanfattar Expos researcher Jonathan Leman när han twittrar om mässans deltagare.
Karl Hedin sticker ut i sammanhanget, påpekar Leman: ”En framgångsrik affärsman som inte är känd för att hysa några högerextrema sympatier.”
I sitt vardagsrum säger Karl Hedin att han känner sig ”brunsmetad” av Expo.
– Vilka jävla människor, påstå det där om mig, bara för att jag råkar ha en förmögenhet i industrin! Ungefär så tänkte jag. Jag är fan ingen vit makt-rörelse, jag är ingen rasist på det viset. Jag umgås med många ... framför allt finnar.
Finnar?
– Vi har finnar, vet du, i de här trakterna. När vi gick över i tvåskift på sågen här, det var på 60- och 70-talen, då var det nästan hopplöst att få tag på folk. Och då fick du en kraftig invandring från Finland. Den kamrer vi hade då – ekonomichef heter det i dag – hade släkt i Finland, och han och sågverkschefen åkte över och öppnade arbetsförmedling i Fin-

land. Och de blev ett helt skiftlag. Det var tuffa killar.
Karl Hedin berättar om finska vänner han fått genom åren, och säger att ”finnarna är, i grunden, arbetsamma och tuffa”.
– Så jag har inget emot utländska människor.
Karl Hedin minns när reportern från Expo ringde och upplyste om vilket sammanhang han hamnat i.
– Hon sa att de var högerextremister och vit makt och vad det var. ”Kan du tänka dig att vara i en mässa som de är med i?”, frågade hon.
Karl Hedin svarade att ja, nog kunde han det.
– Jag är ju där för att prata om min bok. Om sen någon annan vill prata om nåt annat, det har väl inte jag med att göra.
En av Karl Hedins medföreläsare på den alternativa bokmässan heter Arne Weinz. En företagare och tidigare politiker och nämndeman för dåvarande Folkpartiet som just nu står åtalad för flera fall av hets mot folkgrupp.
På sitt Facebookkonto förespråkade Weinz år 2017 ett folkmord på muslimer, vilket Expo berättat om: ”Antingen kommer musli-

merna utrota oss eller så utrotar vi dem. Jag föredrar det sistnämnda.” Weinz konto, med tusentals följare, har även spridit antisemitism: ”Globalisterna, som drivs av judarna, strävar efter att utplåna Europas nationalstater.”
Arne Weinz skriver i mejl till DN att han är övertygad om att han kommer att frias, att han inte är antisemit och att han ”har flera judiska vänner”. I polisförhör hävdar han att någon annan skrivit de Facebookinlägg han åtalas för.
I våras deltog Karl Hedin i en nätsänd dubbelföreläsning med Arne Weinz under rubriken ”Skrämmande rättsövergrepp i Sverige”. I föreläsningen, som kan ses på nätet, talar Karl Hedin först om sin bok. Sedan håller Arne Weinz ett föredrag späckat med homofoba, antimuslimska och antisemitiska konspirationsteorier.
Weinz försöker misstänkliggöra åklagare och poliser som utreder honom genom att hävda att de är homosexuella och muslimer, och antyder att de därmed har en agenda. Han sprider antisemitiskt färgade lögner om svenska mediehus: ”Två judiska familjer kon-

trollerar alltihop”, säger han om svenska tidningar.
Karl Hedin säger i webbsändningen att det var trevligt att lyssna på Weinz föredrag, och att det är positivt att ”alternativmedia vinner terräng”.
Varför reagerar du inte mot de antisemitiska konspirationsteorier som Weinz sprider?
När Karl Hedin får frågan i sitt vardagsrum i Snytsbo gör han en gest mot böckerna på bordet, de fem böcker han skrivit om vargfrågan och om rättsövergrepp mot jägare och markägare.
– Jag reagerar mot det här. Det är väl tillräckligt. Sen sover jag en stund. Jag kan inte engagera mig i allt och jag vill inte engagera mig i saker där jag inte är insatt.
Karl Hedin berättar att han läst Arne Weinz framtidsroman ”Perfekt storm”, där Sverige invaderas av muslimska trupper som vill förstöra landet. Invasionen föregås av att hundratusentals flyktingar från Mellanöstern kommit till Sverige, i resor finansierade av en judisk affärsman.
– En ganska otäck bok. Och inte alls tokigt skriven, säger Karl Hedin om ”Perfekt storm”.

Arne Weinz pratar om invandringen till Sverige som en invasion. Ser du också så på det?
– Jag tycker att det är jäkla märkliga grejer som händer i alla fall. Vi har ju en omvandling av vårt samhälle som pågår, där man kan fundera på: Vart fan tar det vägen?
Man kan vara orolig för snabb samhällsomvandling, men det som Weinz gör är ju något annat: Att dra judar och muslimer över en kam och misstänkliggöra dem.
– Ja, men *jag* drar inte alla över en kam. Det är bara så. Men jag har yttrandefrihet, och får yttra mina åsikter hur jag vill. Och jag yttrar mig inte om nåt jag inte kan.
Tycker du att det ligger något i påståendena om att medier ägs av judiska familjer, och att det i så fall är något dåligt?
– Nej. Det tror jag inte. Jag upplever inte att judar tar över samhället. De integreras, precis som finnarna gjorde.
Muslimer oroar däremot Karl Hedin. Han känner ingen muslim, men säger att han ”ser dem när de går fram och tillbaks på stan”.
– Jag tror inte att de jobbar. Och vem ska inte bli orolig för de sub-

samhällen som uppstår? Jag är jätteorolig för det. När polisen inte kan ta hand om detta. De misslyckas ju! Och så kastar de sig över oss, över mig, som inte har gjort nåt. Med en jävla massa poliser.

Vi är tillbaka i bekant terräng: Karl Hedins idé om att den svenska rättsstaten är ute efter honom och andra jägare. Han undrar om han kan ”känna sig säker i det här landet” även om han skulle bli frikänd.

– Vad är det som säger att de inte spärrar in mig för något annat?

Karl Hedin har fått uppfattningen att polisens jaktbrottsutredare tror att han är en organisatör av olaglig jakt.

– Och på sätt och vis är jag väl det. Eftersom jag är ute och berättar för folk hur jävla tokigt det här är. Det kallas yttrandefrihet. Om insikter folk får sedan leder till illegal jakt, så är det inget jag kan göra något åt eller anklagas för.

○ ○ ○

De senaste åren har 60 till 75 vargar årligen dödats illegalt i Sverige, enligt forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Illegal

jakt är den vanligaste dödsorsaken för svenska vargar. Enligt SLU har tjuvjakten ökat kraftigt sedan 2010.
– Det är klart att det speglar en frustration hos de människor som utsätts för de negativa sidorna av varg, säger Olof Liberg, ekolog på SLU, till SVT.
”Skjut, gräv och tig” är ett känt uttryck i områden där människor jagar varg olagligt. Enligt SLU:s forskare hittas sällan kroppar efter tjuvskjutna vargar. Även djur med radiosändare försvinner spårlöst.
Karl Hedin nickar.
– Ja, du kan ju fråga dig varför det är så tunt med varg i norra Dalarna, eller i Värmland vid gränsen till Dalarna. Det är för att människor som levt med vargen insett att det här problemet, det löser man inte. Antingen får man sluta ha får eller gå med hunden i skogen, eller så får man ta hand om det själv.
På nätet hyllas du av folk som verkar tro att du faktiskt har skjutit varg. Vad tänker du om det?
– Folk får tro vad de vill.
Karl Hedin säger att han inte propagerar för olaglig vargjakt. Land ska med lag byggas, anser han.

– Men jag har förståelse för att folk tänker ”enough is enough”. Du kan inte slå folk på käften hur många gånger som helst utan att de reagerar.

Land ska med lag byggas, säger du. Men hur nära är du att tänka ”nu skiter jag i det” och ge dig ut och jaga varg?

– Nej. Jag har väl en annan roll än att gå ut och skjuta dem själv.

Händer det att du stöter på jägare som skjuter varg olagligt?

– Det händer väl. Att de kommer och berättar. Jag anger dem inte.

Karl Hedins blick är stadig över vardagsrumsbordet, där ett par gitarrplektrum ligger i en liten skål som är formad efter ett tassavtryck av en varg. Karl Hedin är musikintresserad och spelar ibland.

Han är ingen moralpredikare, säger han. I stället försöker han leva sig in andras situation.

– Och jag förstår de här människorna och deras uppgivenhet väldigt väl. För jag känner den själv.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Fakta. 24 vargar får skjutas lagligt nästa år

Den 30 september beslutade svenska myndigheter om att tillåta licensjakt på totalt 24 vargar under 2021. I Gävleborgs län får tolv djur skjutas, i Värmland sex djur och i Örebro och Västmanlands län sex djur.
Svenska Naturskyddsföreningen, med 230 000 medlemmar, kritiserar beslutet. Att tillåta licensjakt i syfte att minska vargstammen hotar hela den svenska vargstammens fortlevnad, enligt Naturskyddsföreningens ordförande Johanna Sandahl.
Jägarförbundet, med 152 000 medlemmar, är missnöjt åt andra hållet. Antalet vargar som ska skjutas är för litet. Licensjakten kommer inte, enligt Jägareförbundets Värmlandsordförande Anders Olsson, att leda till minskade koncentrationer av varg. I jaktpressen varnar flera skribenter för att den redan utbredda tjuvjakten kommer att öka.

540

vargar har totalt skjutits illegalt mellan 2001 och 2017, enligt en uppskattning som forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har gjort, vilket SVT rappor-

terade om i våras. Det innebär att illegal jakt är den vanligaste dödsorsaken för svenska vargar. Enligt SLU-forskarna har tjuvjakten ökat kraftigt sedan 2010.

”Vi förhandlar inte via regeringen”

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Det politiska motståndet mot - regeringen formeras och knivarna vässas. Den ansvariga ministern bjuder samtidigt in arbetsmarknadens parter till samtal. Men Svenskt Näringsliv klargör att förhandlingar via regeringen inte är aktuellt.

De så kallade las-förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter kraschade på fredagen när LO:s styrelse enhälligt sade nej.
Däremot beslutade sig arbetsgivarna i Svenskt Näringsliv och de privatanställda tjänstemännens fackliga organisation PTK att säga ja till en uppgörelse.
Förhandlingarna – som bland annat berör anställningsskydd, turordningsregler och kompetensutveckling – föregås av ett lagförslag från en utredning, som i sin tur grundas på januariavtalet mellan regeringen, C och L – som båda tryckt på för förändringarna.
Samtliga LO-röster som kommenterat beslutet om att säga nej säger att den politiska inblandningen i arbetsmarknaden i form av lagförslaget gjorde att det inte gick att gå vidare. Förslaget är alltför - obalanserat, till arbetsgivarnas fördel, anser LO. Nu formeras det politiska motståndet på båda sidor av regeringen. C säger att partiet är redo att gå till extra val i frågan.
Vänsterpartiets ledare Jonas Sjöstedt har återupplivat sitt hot om en misstroendeförklaring – vilken troligen skulle få en majoritet i riksdagen – om statsminister Ste-

fan Löfven (S) ”slår sönder den svenska anställningstryggheten”. Mycket hänger i luften. Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) ska bjuda in arbetsmarknadens parter till samtal i nästa vecka.

Frågan är då vad dessa samtal ska kunna ge. I en skriftlig kommentar säger Mattias Dahl, vice vd på Svenskt Näringsliv:

”Vi pratar gärna med arbetsmarknadsministern varje dag om nödvändiga reformer. Däremot förhandlar vi inte med våra fackliga motparter genom regeringen eller andra ombud. När det gäller lasförhandlingarna så har vi och PTK sagt ja till den gemensamt framförhandlade uppgörelsen. Det är LO som sagt nej. Vill regeringen att parterna ska enas bör samtalet ske med LO. Vi andra är redo att skriva på.”

TT

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Parallellt med parternas förhandlingar om nya las-regler har politikerna, i enlighet med januariavtalet mellan regeringen, C och L, beställt en utredning, vars förslag ska gälla om inte fack och arbetsgivare lyckas enas. Utredningen -

lades fram i juni och har följande innehåll:

1 Arbetsgivare får undanta fem personer från turordningsreglerna vid uppsägningar. I dag gäller max två personer och då enbart för företag med högst tio anställda.

2 För att omplaceras ska en person kunna ta sig an de arbetsuppgifter som erbjuds utan upplärning.

3 Vid lika anställningstid avgör arbetsgivaren själv vem som får vara kvar när uppsägningar sker på grund av arbetsbrist.

4 Kompetensutveckling ska erbjudas alla anställda som varit anställda i minst sex månader ”i skälig utsträckning”. Arbetsgivare som inte följer det kan bli skadeståndskyldiga.

5 Möjligheten att förklara en uppsägning av personliga skäl ogiltig tas bort i företag med mindre än 15 anställda.

6 Bara efter prövning ska en person som sägs upp av personliga skäl i större företag kunna få lön medan det prövas om uppsägningen var ogiltig eller sakligt grundad.

7 Förtur till fast anställning föreslås gälla för personer som varit

vikarier i nio månader. I dag gäller tolv månader.

Källa: Utredningen om en moderniserad arbetsrätt

Äldre kan ha nekats vård på sjukhus

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Direktiven om hur patienter på flera äldreboenden i Gävle ska behandlas om de får feber och luftvägssymtom löd: ”Inga patienter (boende) ska skickas in till sjukhus för dessa symtom.” Sjuksköterskan Latifa Löfvenberg larmade – och blev upp-

sagd, enligt ett sms. Nu stämmer hon arbetsgivaren.

När smittspridningen av covid-19 ökade skrev verksamhetschefen på ett av privata Vardagas äldreboenden ett brådskande mejl om hur boende med feber och luftvägssymtom skulle hanteras. Mejlet var ställt till de nattsjuksköterskor som tar vid klockan fyra när dagpersonalen går hem.

”Nya direktiv kommer från läkarna i dag torsdag 26/3”.

Mejlet avslutas med meningarna:

”Inga patienter (boende) ska skickas in till sjukhus för dessa symtom. Patienter (boende) som har symtom som ovan, ska skötas med kohort- vård eller barriärvård som det också kallas, tills prov är verifierat.”

– Hon till och med ringde mig och sa att det kommit nya direktiv och att hon mejlar dem till oss allihop så vi vet vad vi har att förhålla oss till, säger Latifa Löfvenberg.

Hon tvekar inte om vad mejlet betyder.

– Det står att jag inte ska skicka in någon, det kan inte läsas på annat sätt.

Hon och hennes kollegor arbetade deltid som nattsjuksköterskor på

Klara Team, anställda av Klara T AB som ägs av börsnoterade vårdjätten Ambea och ingår i samma koncern som Vardaga. De arbetade från sina hem, gjorde insatser som planerats under dagen och ryckte ut när det behövdes. Bara under hennes nattpass säger hon att tio boende har dött i misstänkt eller konstaterad covid-19. De har behandlats palliativt med morfin och midazolam, ett lugnande medel.

– Jag har inte varit med om att - någon skickats in.

Före pandemin ringde sköterskorna själva 112 om det var brådtom att få en patient till sjukhus, något det nya direktivet inte tillåter så som Latifa Löfvenberg och flera av hennes kollegor har tolkat det. När patienter inte anses kunna tillgodogöra sig livsuppehållande vård beslutar läkare i samråd med sjuksköterska om att övergå till palliativ vård, lindrande vård i livets slutskede. Beslutet antecknas i journalen och innebär att en sjuksköterska kan inleda palliativ vård utan ytterligare läkarkontakt. Latifa Löfvenberg anser att dessa beslut togs alltför snabbt och lättvindigt när smittan ökade i våras.

Enligt lag har alla rätt till individuell bedömning och vård. Det slås fast i en rad beslutsstöd och direktiv som gått ut under pandemin.
– Vi har inte någon gång sagt att man inte ska skicka personer som behöver vård till sjukhus, säger folkhälsoråd Iréne Nilsson Carlsson på Socialstyrelsen.
Den enskilda läkaren ska bedöma vilken vårdnivå som är lämpligast. Vid extraordinära förhållanden kan vården tvingas prioritera patienter som har större chans att klara en behandling, framför patienter med många underliggande sjukdomar och hög biologisk ålder.
Men inte stänga ute personer utifrån kronologisk ålder.
”Det är inte förenligt med bestämmelserna att generellt sortera bort en grupp från någon typ av vård, till exempel sjukhusvård”, skriver Anna Karin Nyqvist, enhetschef på Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, i ett mejl.
Ändå tyder mycket på att det skett på flera ställen i Sverige. I pandemins inledningsskede hade flera regioner regler om att patienter från äldreboenden inte ska till sjukhus utan vara kvar på boen-

det. Det visar en granskning som Ivo gjort av landets 1 700 särskilda äldreboenden, som DN tidigare skrivit om. På 91 boenden var tvivlen så stora på att patienter fått en individuell bedömning, att Ivo gör en fördjupad granskning som ska vara klar när oktober blir november.

Ett boende som granskas har nattetid betjänats av Latifa Löfvenberg och hennes kollegor, de som fick mejlet från Vardagas verksamhetschef. Latifa Löfvenberg är sjukvårdspolitiker för Sverigedemokraterna i Region Gävleborg. Hon reagerade tidigt mot att syrgas inte gavs till sjuka på äldreboenden. Hennes kritik spreds snabbt i sociala medier och även i medier utomlands. Hon har bland annat intervjuats av brittiska BBC.

Ungefär samtidigt som hennes kritik spreds i sociala medier hade hon upprörda diskussioner via sms med arbetsledare om arbetsförhållanden och extrapass. Klockan 15.13 på valborgsmässoafton får hon ett sms där hennes verksamhetschef skriver:

”Hej Latifa. Vi på Klara har uppfattat att du önskar att din anställning upphör med omedelbar

verkan from 27/4. Vill att du bekräftar din önskan med att svara på detta sms.”
Latifa vill inte säga upp sig och svarar inte på sms:et. Klockan 20.12 får hon ett nytt sms:
”Hej igen Latifa. Jag vill gärna att du bekräftar mitt tidigare sms.”
Latifa Löfvenberg har nu stämt sin arbetsgivare för olaga uppsägning utan saklig grund.
Till DN säger Eva Domanders, vd för Klara T, att hon inte vill kommentera ärendet.
– Det är ju ett arbetsrättsligt ärende och vi kommenterar inte det. Sen har ju alla våra medarbetare meddelarfrihet, säger hon.
DN har varit i kontakt med före detta arbetskamrater som är kritiska till hur deras kollega har behandlats men de vill inte framträda med namn, bland annat med hänvisning till hanteringen av henne.
De sjuksköterskor som före händelsen var fast anställda tillsammans med Latifa Löfvenberg på Klara T i Gävle har sagt upp sig.
– Det var bland annat det här med Latifa, men också att det är svårt att ha ett samarbete med persona-

len när man aldrig träffas, säger en av dem.
Att vara jour på tre boenden fungerade bra, men inte på fler. Hon tycker att det borde finnas nattsjuksköterskor direkt på äldreboendena.
– Det här upplägget med konsultsköterskor är inte bra för någon. Varken för oss, personalen på boendena eller de boende. Det görs bara av ekonomiska skäl.
Mejlet från verksamhetschefen tolkades som ett stopp för sjukhusvård för boende som fått feber och luftvägssymtom.
– Ja, absolut! Det gjorde det ju. Men jag tänkte när jag läste det att jag ändå skulle ha ringt vår jourdoktor. Jag hade aldrig kunnat stå där och säga att nej, vi har fått nya direktiv så du får inte åka in till sjukhuset.
Vården på de privata äldreboendena upphandlas av olika vårdcentraler. Boendet där mejlet skrevs har avtal med Eira hälsocentral i Gävle som hör till Praktikertjänst.
Hälsocentralens verksamhetschef Alexander Wirdby säger att han tillsammans med boendets läkare var ansvarig för de nya läkardirek-

tiven om patienter med feber och luftvägssymtom.
– Men det har aldrig varit bestämt att ingen ska skickas in till sjukhus. Alla ska ju få en individuell bedömning.
Fast det står ju så i mejlet?
– Mejlet betyder att sköterskorna inte ska ringa ambulans. De ska ringa till en doktor som kan titta i journalen och planera hur vi ska göra. Men de ska inte själva bestämma att den här är så sjuk att vi inte ska ringa ambulans.
Mejlet har tolkats som att ingen ska skickas in.
– Om det är så att någon enskild medarbetare tolkar det så, så tycker jag det är lite oprofessionellt att inte ifrågasätta om det verkligen stämmer att de inte ska ringa till jouren, säger Alexander Wirdby.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se

Fakta.

Covid-19 på Gävles äldreboenden
23 personer med bekräftad covid-19 har dött på äldreboenden i Gävle, 28 har tillfrisknat. Hälften av boendena fick smitta.

Gävles tio kommunala boenden har två nattpatruller med två sköterskor i varje.
Sjuksköterskorna från Klara T bemannade i våras ensamma fem olika äldreboenden i Gävle som drivs av Vardaga, Attendo och Frösunda Omsorg, samt två mindre omsorgsboenden. Tidvis har fler boenden ingått.
Två enheter i Gävle hör till de 91 boenden i landet där Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, gör en fördjupad granskning av om personer fått individuell bedömning och vård. Det är Stigslunds äldreboende, som drivs av Vardaga, och Vallongården, som drivs i kommunal regi.
Ivos första granskning presenterades i juli. Då uppgav regionerna Stockholm, Västra Götaland och Kronoberg, att de i pandemins inledningsskede haft generella regler om att boende på äldreboende inte skulle ha sjukhusvård utan vårdas på äldreboendet.
Utdrag ur mejlet
”Om patient (boende) har feber och luftvägssymtom ska sjuksköterska kontaktas.
Sjuksköterska tar kontakt med patientansvarig läkare.

Patientansvarig läkare tar kontakt med Covid-jouren för ev. provtagning.
Jourtid tar sjuksköterska kontakt med jourläkare som sedan tar kontakt med Covid-jour. Inga patienter (boende) ska skickas in till sjukhus för dessa symtom.
Patienter (boende) som har symtom som ovan, ska skötas med kohortvård eller barriärvård som det också kallas, tills prov är verifierat.”

”Samma huvudman borde driva sjukvård och äldreomsorg”

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

När flera olika aktörer har medicinskt ledningsansvar bäddar det för misstag på äldreboendena, anser Hans Karlsson, tidigare chef för vård och om-

sorg på Sveriges kommuner och regioner, SKR.

– Därför borde sjukvården drivas av samma huvudman som äldreomsorgen så det blir tydligt vem som har ansvaret, säger han.

De nattsjuksköterskor som har hand om vården på minst fem privata äldreboenden i Gävle, ska inte bara förhålla sig till kommunen och regionen. De privata äldreboendena har egna medicinskt ansvariga sjuksköterskor, och boendena har avtal med olika vårdcentraler.

– Att fler har ett medicinskt ledningsansvar är en svårighet vi fick på köpet med vårdvalet, säger Hans Karlsson som i dag är kommundirektör i Arvika och sitter i insynsrådet för Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, och Folkhälsomyndigheten.

Otydligheten är äldre än vårdvalsreformen 2010. Med äldrereformen i början av 1990-talet fick de flesta kommuner ansvaret för hemsjukvård och vården på äldreboenden.

– Då rustade landstingen ner sina insatser för äldre människor och tänkte att nu gör kommunerna det

här. Men för kommunerna var vården bara en liten del av verksamheten. Det uppstod ett glapp där intresset för äldre människors hälsa prioriterades ner, trots att allt fler blir äldre och behöver mer vård.

I Norrtälje ansvarar ett kommunalförbund, ägt av Norrtälje kommun och Region Stockholm, för primärvård, lokal sjukhusvård och det mesta av socialtjänsten inklusive äldreomsorg. Kommunalförbundets egna vårdbolag, Tiohundra AB, bedriver den verksamhet som inte sköts av privata utförare.

– Det är en modell som fler borde pröva, säger Hans Karlsson.

Norrtäljes äldreboenden har haft mycket färre smittade och döda i covid-19 än regionen i stort. Bo Burström, professor i socialmedicin vid Karolinska institutet, har fått forskningspengar av Vetenskapsrådet för att ta reda på om den organisatoriska modellen påverkat dödligheten.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se

Adoptionen godkänns – nu får 11-åriga Yasmin stanna

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Hon kallar dem för sina ”föräldrar i hjärtat”. Yasmins farbror och hans fru har funnits där under alla år som den 11-åriga flickan utsattes för hot och våld i sin familj.

Trots Migrationsverkets invändningar blir de nu hennes föräldrar även i lagens mening. – Tårarna bara rinner, säger hennes farbror när han precis har fått beskedet.

Yasmin blev slagen och knivhotad, fick ta hand om sina småsyskon om nätterna och utvecklade posttraumatiskt stressyndrom (ptsd). Trots det stod Migrationsverket fast vid sitt beslut att utvisa henne tillsammans med styvmodern som hade utsatt henne för våld.

Under alla år fanns hennes farbror och hans fru vid hennes sida. De såg till att hon skrevs in på för-

skola och köpte varma kläder åt henne. De tröstade och uppmuntrade henne att berätta för skolan vad hon gick igenom. Hon var även placerad hos dem i en västsvensk kommun i väntan på utvisning för att hon skulle skyddas från sin styvmor. När alla överklaganden avslogs av Migrationsverket gick flickan under jorden och levde som gömd. Samtidigt påbörjade farbrodern och hans fru i våras en process att adoptera henne. Till en början såg det inte lovande ut. Migrationsverket fick yttra sig och motsatte sig adoptionen.

Motiveringen var att processen hade inletts i ett skede när utvisningsbeslutet redan hade vunnit laga kraft – och att det därför inte går att utesluta att adoptionen är ett sätt att kringgå utvisningsbeslutet.

Men nu godkänner tingsrätten adoptionen och Yasmin får stanna.

– Efter allt hon varit med om är det så svårt att tro att det är sant. Jag är så tacksam för alla människor som har engagerat sig och försökt hjälpa henne. Det var de som gav mig stöd så att jag skulle orka kämpa, säger farbrodern.

Marielle Peterson, grundare av det ideella nätverket Pay it forward som har stöttat familjen i flera år, är även hon starkt berörd av beskedet.

– Det är helt obegripligt att det är över nu. Yasmin får komma hem. Och i kväll får vi träffas som helt vanliga vardagsmänniskor som bara vill träffas och umgås. Inga mer polisräder. Inga actionfilmsflykter. Inga plötsliga vändningar. Nu kan hon börja leva sitt liv, säger hon.

I tingsrättens dom lutar man sig bland annat mot socialnämndens utredning av farbrodern och hans frus lämplighet som adoptivföräldrar. Där gör utredare bedömningen att de har ”ett genuint och trovärdigt motiv till ansökan om adoption”.

Båda har fast anställning, trygg ekonomi och sparar för att en dag kunna köpa ett hus. Av utredare beskrivs de som ”omsorgsfulla, handlingskraftiga och engagerade föräldrar med god omsorgsförmåga för sina biologiska barn, och även för *Yasmin* (*reds. anm.*).

Tingsrätten skriver i sitt beslut att det är helt i enlighet med Yasmins bästa att hon adopteras av sin farbror och hans fru.

Migrationsverkets invändningar tas upp men tingsrätten slår fast adoptionen inte ”i huvudsak tycks syfta till att möjliggöra för *Yasmin* (*reds. anm.*) att få uppehållstillstånd”. I stället, står det vidare, handlar det om att fastställa det förhållande som Yasmin redan har med sin farbror och hans fru.

– Det här är en tjej i utsatt situation, det råder ingen osäkerhet kring det, men det är viktigt att förstå vilken roll som alla aktörer har i det här. Vårt yttrande är bara en del av en samlad bedömning som tingsrätten gör i frågan om adoption, säger Sophia Öhvall Lindberg, presskommunikatör på Migrationsverket.

Yasmin har under hela processen sagt att hennes farbror och hans fru är hennes ”föräldrar i hjärtat”. Farbrodern säger till DN att han nu ser fram emot att ge henne allt hon behöver.

– Vi har alltid velat hennes bästa. Hon har gått igenom så mycket svårt och nu kan hon äntligen leva ett normalt liv.

Yasmin heter egentligen något - annat.

DN har tidigare skrivit om Yasmin som 2014 kommer till Sverige tillsammans med sin familj och söker

asyl. I början bor de hos farbrodern och hans familj. Farbrodern vittnar senare för DN om våldsamheter och fruktlösa försök att stoppa det.
Även i skolan märker personalen att något är fel. Det görs fem orosanmälningar till socialtjänsten under 2018 och 2019. Flera av dem skrivs av skolkuratorn.
Parallellt pågår asylprocessen och våren 2018 kommer beskedet att familjen inte får stanna. Flickans pappa lämnar Sverige och flickan är ensam kvar med sin styvmor och sina syskon i väntan på utvisning. I början av 2019 är de på Migrationsverkets förvar. Farbroderns familj drar då i gång en process för att adoptera Yasmin.
Migrationsverket får in fem ansökningar om verkställighetshinder i Yasmins ärende med våld i familjen som skyddsskäl. Två läkarutlåtanden bifogas. En läkare skriver att hon uppvisar symtom som är förenliga med posttraumatiskt stressyndrom, medelsvår depression och stark ångest. Enligt läkare behöver hon en trygg och stabil miljö samt traumabehandling. Om hon utvisas till sin familj i hemlandet uttrycker läkaren “en

mycket stark oro” gällande hennes hälsa.
Men alla fem ansökningar avslås. När ärendet tas upp i tingsrätten har Yasmins biologiska föräldrar samtyckt till adoptionen, men Migrationsverket motsätter sig.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Varningar när vinterns första snöfall drar in

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Vinterns första stora snöfall drar in i stora delar av norra Sverige – och det med besked. SMHI har utfärdat klass 1-varningar i både Norrbotten och Västerbotten.

Det snöväder som i helgen dragit in över Norrlands inland och kust

är säsongens första riktigt stora snöfall.
– Även om det är tidigt på säsongen är det ändå en hel del snömängder som väntas – en till två decimeter snö. Lokalt kan det säkert bli ytterligare, för det kommer även blåsa en del. Så det kan också bli drivor, säger Stina Kihlgren, meteorolog på SMHI.
Flera klass 1-varningar för snöfall har utfärdats av SMHI.
I Norrbottens inland kommer det fortsätta att snöa rikligt fram till måndagen. Lokalt kan det komma upp mot 30 centimeter snö. Västerbottens inland får också snö, som mest en decimeter, till och med söndag kväll.
Även längs Norrlandskusten har klass 1-varningar nu gått ut, men med en brasklapp: ”Prognosen är osäker och det är svårbedömt exakt hur mycket snö som kommer i området och hur mycket som kommer att lägga sig på vägarna”, skriver SMHI på sin hemsida.
Norrbottenskusten får rejält snöfall natten mot söndag och i ett dygn framåt. Motsvarande varning i Västerbottens kustland gäller natten mot söndag, till och med söndag kväll.

Generell snöhalka är att vänta på de snöiga vägarna. Bilister i de berörda områdena uppmanas därmed att byta till vinterdäck.
– När det är intensivt snöfall så blir det ganska stor siktförsämring, det kan man tänka på. Det blir lite småstökigt trafikväder, säger Max Lindberg Stoltz.
I slutet av helgen rör sig snövädret söderut mot Sundsvall. Mindre mängder snö kan falla hela vägen ner till Dalarna, men där är det ännu för varmt för att snön ska ligga kvar.
TT

Majoritet för norska poliser

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Att anställa norska poliser i Sverige för att lösa polisbristen är en bra idé, anser en majoritet i riksdagen. L, C, SD och M tycker förslaget är intressant.
Även Polisförbundet välkomnar förslaget som lagts fram av KD.
TT

Knepen för att få fart på din wifi-uppkopp-ling

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Filmen hackar, webbsidan laddar inte, och videomötet är pixligt. Få saker är så irriterande som när internetuppkopplingen är seg – men det finns ofta enkla lösningar.

Här är de bästa knepen för att få ditt wifi att bli snabbare.

Dottern sitter i sitt rum uppslukad av ett dataspel. Sonen tittar på en långfilm i mobilen inne hos sig. Mamma letar efter en ny skruvdragare på nätet. Pappa lär sig nya gitarriff på Youtube. Allt detta samtidigt.

Det är mycket som hemmets trådlösa nätverk, även kallat wifi, ska räcka till.

Coronapandemin har dessutom gjort att många numera sköter sitt arbete från hemmet. Det har fått många att upptäcka att deras trådlösa nätverk inte riktigt räcker

till. I synnerhet inte när både vuxna och barn sitter uppkopplade i digitala möten eller skollektioner. Men det finns några ganska enkla saker som kan få hemmets wifi att fungera bättre.

Först ska vi kanske reda ut några av begreppen. I stort sett alla som har ett bredband i hemmet har även en en router som ger en trådlös uppkoppling. Det innebär att man inte behöver koppla in datorn med en nätverkskabel för att komma ut på nätet. För att kunna använda mobilen eller surfplattan utan att belasta sitt mobilabonnemang hemma är det dessutom nödvändigt med ett trådlöst nätverk.

Det trådlösa hemnätverket kallas ofta för det engelska begreppet wifi (wireless fidelity) eller WLAN (wireless local area network). Alla tre är alltså samma sak.

Här går vi igenom några olika områden där man kan förbättra sin trådlösa uppkoppling i hemmet ganska enkelt:

Uppkopplingshastighet

Detta syftar på den uppkopplingshastighet som du har på ditt internetabonnemang in i bostaden.

Den som har fiber indraget i hemmet har knappast problem med detta. Runt 40–50 Mbit/s in i bostaden räcker oftast för en familj med två barn. Även adslbredbandet, som använder sig av det gamla telefonnätet, fungerar fortfarande någorlunda för normal användning – åtminstone om inte hela familjen sitter uppkopplad samtidigt. Men visst kan det bli störningar.
Storförbrukare som spelar onlinespel laddar ned tunga filer kan behöva köpa till mer uppkopplingsprestanda.

Även om den trådlösa utvecklingen går snabbt så får man sällan ut samma hastighet med wifi som med en sladd direkt in i bredbandsuttaget. Det är flera faktorer som påverkar detta.
Routern
Routern är hjärtat i det trådlösa hemnätverket. Det är den dosa som kopplas in i nätverksuttaget och som gör att flera personer kan koppla upp sig trådlöst mot samma nätverk i bostaden.
Placera därför routern centralt i hemmet, gärna på cirka en meters höjd. Med hjälp av en längre nätverkskabel är det lätt att flytta

routern så att den blir tillgänglig för alla i hushållet.
Utvecklingen av routrar går väldigt snabbt, men du behöver inte vara särskilt rädd för att din router blir för gammal för att användas, även om den är långsam.
– Routrarna finns i olika generationer med olika prestanda, men routrarna är alltid kompatibla bakåt, så att även den äldre routern fungerar med den nya tekniken, säger Christer Karlsson, forsknings- och affärsutvecklare på Research Institutes of Sweden, Rise.

Den senaste generationen routrar kallas AC (se faktaruta). Den största skillnaden med dem gentemot äldre routrar är att de kan arbeta med flera parallella dataströmmar, vilket ökar kapaciteten.
För att visa vilken prestanda routrarna har brukar tillverkarna ge dem beteckningen AC, följt av en siffra, till exempel 1 730. Siffran anger den totala databandbredden i de båda frekvensbanden. Ju högre siffra desto högre kapacitet har routern.
Att byta ut en gammal router kan öka prestandan på det trådlösa

nätverket kraftigt. Om du fått routern från din internetleverantör och den har ett antal år på nacken kan du fråga om du kan få den utbytt mot en nyare gratis, eller vad det skulle kosta att få en modernare router. Det kan göra underverk för den trådlösa uppkopplingshastigheten.

En annan fördel med att köpa en router från sin bredbandsleverantör – ibland kan de ingå i abonnemanget – är att man då också brukar ha fri support när något krånglar. Om man köper en router separat har man visserligen fler modeller att välja mellan, men man har också själv ansvar för den.

Den senaste tekniken i routrar kallas mu-mimo (se fakta).

– Den innebär att flera parallella signaler skickas samtidigt, vilket ökar prestandan kraftigt. Mimo-routrarna brukar utmärkas av att de har flera synliga antenner, men det kan även andra routrar ha, så kolla noga, säger Christer Karlsson.

Frekvenser

Moderna AC-routrar har nästan alltid två parallella frekvensband för radiovågor: 2,4 och 5 GHz. Det brukar kallas ”dual band”.

Som användare kan man välja vilket av banden man vill använda. Det gör du i datorns, mobilens eller surfplattans wifi-inställningar. Oftast börjar namnet på dina frekvensband i routern med siffran 2,4 eller 5. När du varit utanför hemmet och kommer tillbaka brukar det vara bandet som senast användes som du kopplas upp mot.

Båda frekvensbanden har för- och nackdelar. Generellt kan man säga att 2,4-bandet når längre, men har sämre kapacitet. Det är även känsligare för störningar eftersom hushållsapparater som mikrovågsugn och trådlösa högtalare ofta använder samma frekvensområde. 5 GHz-bandet är snabbare men har kortare räckvidd.

En grundregel är att 5 GHz-bandet oftast är bäst inom synhåll från eller nära routern. Sitter man längre bort, kanske i en annan del av lägenheten eller huset, kan 2,4 GHz-bandet fungera bättre.

Om ni är flera i familjen som är uppkopplade bandet är det bäst att använda 5 GHz-bandet och sitta nära routern. Eller att ni delar upp er så att några använder 2,4-

bandet och några använder 5-bandet.
I dag finns det även routrar med tre frekvensband.
Med appen Bredbandskollen (eller på bredbandskollen.se) kan du enkelt mäta din internethastighet i olika rum för att se vilket frekvensband som fungerar bäst.
Grannar
Inte nog med att man behöver hålla koll på olika typer av routrar och olika radiofrekvenser, samt hur många i familjen som utnyttjar det trådlösa nätverket samtidigt. Om du bor i flerfamiljshus påverkas din trådlösa uppkoppling dessutom av dina grannar. Om en granne till exempel sitter och tittar på en långfilm trådlöst så kan det kraftigt påverka ditt surfande negativt. Därför kan också din uppkopplingshastighet skilja sig mycket åt under olika tider på dygnet.
Det beror på att routrarna arbetar med olika kanaler. Inom varje frekvensband finns 13 kanaler. Om du hamnar på samma kanal som en storkonsumerande granne så slåss ni om wifi-utrymmet där.
– Det har ju varit högst aktuellt senaste halvåret när många sitter

hemma och arbetar på grund av corona. Dessutom har det kanske funnits barn som skött skolarbetet på distans. När båda föräldrarna sitter i digitala möten och barnen är är uppkopplade mot en digital undervisning, då krävs det mycket av det trådlösa nätverket, säger Christer Karlsson.

Ett sätt att öka hastigheten kan vara att starta om routern ibland. Då brukar den leta upp de kanaler som just då är minst belastade. En del nyare routrar gör detta även under tiden de används och behöver alltså inte startas om. Dock kan det bli vissa störningar när routern byter kanal, till exempel under ett videosamtal.

Om du är riktigt avancerad kan du lära dig att själv välja vilken kanal på routern du ska använda.

– Det finns många appar som testar vilket frekvensband som är bäst att använda i olika situationer och även vilka kanaler som används minst i din närhet. Om du lyckas hitta en kanal som ingen granne använder så får du säkert en bättre uppkopplingshastighet, säger Christer Karlsson.

– Om du däremot ligger på samma kanal som alla andra så sänks

prestandan kraftigt. Flera får dela på resurserna.
Men samtidigt förutsätter det att dina grannar inte är lika avancerade som du – för då kanske även de letar sig till den kanal du valt. Och så tvingas du byta till en annan kanal. Och så fortsätter det så i det oändliga.

Datorn/mobilen

För att fortsätta att komplicera frågan så påverkas din trådlösa uppkoppling av vilka apparater du använder. En modern mobil, surfplatta eller dator har bättre wifi-funktioner än en äldre. Äldre apparater kan sakna stöd för det snabbare 5 GHz-bandet. Mobilen eller datorn kopplar upp sig mot den frekvens som den är förberedd för.
Om du har en äldre dator så finns det ett sätt att snabbt få en avsevärt bättre wifi-uppkoppling. Köp ett nytt trådlöst nätverkskort med både 2,4 och 5 GHz-banden för några hundralappar. Det är mycket enklare än det låter. Nätverkskortet är en liten sticka som du sätter in i datorns usb-ingång. Om du har en router med mimoteknik, se till att även det trådlösa nätverkskortet stöder mimo.

Bostaden

Hur du bor påverkar din wifi-hastighet. Framför allt om du har en större bostad i flera våningar.
Men även husets konstruktion och byggnadsmaterial påverkar.
– Hus med enkla träväggar släpper igenom signalerna bra medan väggar och bjälklag av till exempel betong är svåra att tränga igenom, säger Christer Karlsson.
För den som bor i ett hus eller en större lägenhet når kanske inte det trådlösa nätverket alla rum. Då kan man skaffa en liten apparat som förstärker den trådlösa signalen. Den kan ha flera olika namn som repeater, wifi-brygga eller accesspunkt. Vissa apparater kopplas in med en nätverkskabel från routern. Andra förstärker den trådlösa signalen och skickar den vidare – och behöver alltså ingen kabel.
Det finns också så kallade homeplug, som använder sig av elnätet för att skicka signalen vidare.
Slutligen finns det ett väldigt enkelt sätt att få en snabb och tillförlitlig uppkoppling för den som ständigt behöver det och som kan sitta på samma plats med sin dator: strunta i wifi, och skaffa i stället en längre nätverkskabel som

kopplas in direkt till routern. Då kan du arbeta utan störningar och timglas och oberoende av hur många som är hemma i bostaden. Om du har en bra bredbandsupp-koppling, vill säga.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se

Fakta. Hastighet

Så här mycket hastighet behöver du för olika aktiviteter:

2–10 Mbit/s
Lagom för dig som bara kollar e-posten eller surfar på vanliga hemsidor. Vid 8 Mbit/s kan man strömma filmer.

20–30 Mbit/s
Nu kan du strömma musik och filmer i högsta kvalitet, och även ladda ned filer utan problem.

40–60 Mbit/s
Hastigheter på strax över 40 Mbit/s räcker för de allra flesta familjer.

100– Mbit/s
Hastigheter på över 100 Mbit/s är avsedda för familjer som surfar riktigt mycket, spelar onlinespel och laddar ned filer.

Källa: bredband.se

Fakta. Trådlöst nätverk

Det trådlösa nätverket kallas ofta för det engelska begreppet wifi (Wireless Fidelity) eller WLAN (Wireless Local Area Network). Alla tre är alltså samma sak. Sedan 1997 har standardiserings-organisationen IEEE en standard för routrar som heter 802.11. Siffrorna följs av någon av bokstäverna b, g, n, eller ac som visar vilken generation som routern tillhör. Samtliga generationer är kompatibla med varandra bakåt.

Standard b klarar en teoretisk hastighet upp till 10 Mbit/s,
Standard g upp till 20 Mbit/s,
Standard n upp till 75 Mbit/s,
Standard ac klarar flera hundra Mbit/s.

Här är några nyckelbegrepp att hålla reda på när det häller wifi:
Uppladdningshastighet. Avgör hur snabbt du själv kan skicka filer – till exempel bilder i mejl. Den påverkar också hur bra din bild och ditt ljud blir vid ett digitalt möte.
Nedladdningshastighet: Den avgör hur snabbt du kan ladda ned filer eller titta på strömmad film.

Överföringshastighet: Kallas även bandbredd. Brukar betecknas i Mbit/s, megabit per sekund.
LAN-port: Här kopplar du in utrustning som dator, tv-box eller skrivare i routern med nätverkskabel.
Routerns topphastighet: Anges i Mbps. Är den totala topphastigheten om routern har två frekvensband.
Mimo: En förkortning för tekniken ”multi user multiple input multiple output” som ökar bandbredden. Finns i två standarder: su-mimo och mu-mimo. Den senare gör det möjligt för fler användare att använda det trådlösa nätverket samtidigt snabbare och med färre störningar. Blir allt vanligare i routrar. Dessa har oftast flera synliga antenner. Förutsätter mobiler och datorer som stöder tekniken. En äldre dator kan kompletteras med ett trådlöst usb-nätverkskort som stöder mimo.

Regeringen miljardsatsar på fler studieplatser på yrkeshögskolor

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Yrkeshögskolorna i landet ökar i popularitet – i år har fler än någonsin ansökt om att få bedriva yrkesutbildningar och samtidigt ökar antalet sökningar för att få studera vid en YH-utbildning. Nu satsar regeringen 3,6 miljarder kronor på Myndigheten för Yrkeshögskolan.

I år har Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) fått in fler ansökningar om att bedriva YH-utbildningar än någonsin. De 1482 ansökningarna innebär en ökning med 35 procent från året innan. Också för studenter blir YH-utbildningar allt mer populära, och förra året var det 22 procent fler än året dessförinnan som sökt till en YH-utbildning.

Nu spår MYH att det ökade intresset för utbildningsformen kommer hålla i sig – vilket även regeringen tycks hålla med om. I höstbudgeten föreslogs ett tillskott på runt 3,6 miljarder kronor

till MYH under nästa år, vilket är en ökning på över en halv miljard kronor från 2020. Förhoppningen är att 2021 kunna erbjuda 50 000 årsplatser – en fördubbling från 2014.

Enligt Johan Lindahl, pressansvarig på MYH, innebär pengarna att det blir fler studieplatser vid landets yrkeshögskolor.

– Pengarna kommer gå till en fortsatt utbyggnad av yrkeshögskolan men också till en särskild satsning på våra nya, kortare utbildningar som blivit uppskattade under coronapandemin, säger Johan Lindahl.

Yrkeshögskolor ska endast erbjuda utbildningar som ger stor chans till framtida jobb, och år 2019 hade 93 procent en anställning ett år efter avslutad utbildning. För att siffran ska hållas krävs en ständig analys av arbetsmarknaden och ibland innebär det att de mest omtyckta utbildningarna försvinner.

– När vi beviljar utbildningar tar vi inte hänsyn till hur populära de är, utan vi tittar på om det finns framtida jobb inom branschen, säger Johan Lindahl.

YH-utbildningar inom data och it är några av de områden som ökar

mest i popularitet – både för dem som vill bedriva YH-utbildningar, men också för studenter som söker.

Linnéa Mellander är 29 år från Malmö och hon läser nu sin första termin på programmet Data analyst på Hyper Island i Stockholm. Hon har tidigare bland annat studerat psykologi i Kanada och jobbat som konceptutvecklare på en agentur i Berlin. Nu hoppas hon att utbildningen leder till ett framtida jobb där hon kan kombinera sina tidigare erfarenheter med nya kunskaper inom data.

– Utbildningen är en bra blandning mellan det matematiska, rationella och det kreativa med att översätta siffror till insikter och bra stories för att skapa strategier. Jag hoppas att det leder till en spännande karriär i framtiden, säger Linnéa Mellander.

I Data analyst-programmet får studenterna bland annat lära sig dataanalys, metoder för datainsamling och programmering, och i stället för att ha en lärare i traditionell bemärkelse bjuder skolan in handledare direkt från näringslivet. Studenterna arbetar hela ti-

den i projektform – direkt mot företag i branschen.
Linnéa Mellander är positivt inställd till ”learning by doing”-metoden – och är glad att hon valde en utbildning som tillåter den formen av lärande.
– Vi får göra sådant som är användbart när man väl är ute i arbetslivet. Förutom att lära oss om data får vi också bra tips om hur man bäst jobbar i grupp och tar till sig nya kunskaper, säger hon.
Hon tror att yrken som inkluderar datahantering och dataanalys kommer att växa ännu mer i framtiden.
– Data kan användas i alla typer av industrier, företag och funktioner, vare sig man jobbar med företagsutveckling, HR, eller marknadsföring. Jag tror att världen har vaknat upp till möjligheterna med data och att behovet av dataanalytiker kommer bli större och större, säger Linnéa Mellander.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Fakta. Yrkesutbildningar

Mest populära utbildningsområden att bedriva:

1. Ekonomi, administration och försäljning.
2. Data/It.
3. Teknik och tillverkning.
4. Samhällsbyggnad och byggteknik.
5. Hälso- och sjukvård samt socialt arbete.

Mest populära utbildningsområden för sökande:

1. Ekonomi, administration och försäljning.
2. Hälso- och sjukvård samt socialt arbete.
3. Samhällsbyggnad och byggteknik.
4. Data/it.
5. Teknik och tillverkning.

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan

Johan Esk: Fotbollens få fall är ett fall för Tegnell

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Att bara Cristiano Ronaldo missade matchen Portugal–Sverige visar att fotbollen är ett fall för Tegnell.

Sporten borde studeras som ett område med – trots allt – märkligt låg smittspridning.

När matchen Portugal–Sverige började var det 22 spelare på planen. Vid sidan var det 24 avbytare och två grupper med ledare.

Hur matchen slutar i antalet covid-19-fall vet vi antagligen inte än.

I september träffades spelarna i Europas landslag i sina länder för träningar och Nations League-matcher. Sedan flög de till länderna där de bor och kom hem till sina familjer och lagkamrater i klubblagen. De levde och jobbade där några veckor innan de förra veckan flög tillbaka in i sina mobi-

la landslagsbubblor på olika håll i Europa.
Låter som ett drömscenario för ett virus som vill spridas.
Att det bara var världens kanske bästa spelare som inte kunde vara med i matchen Portugal–Sverige för att han hade lämnat ett positivt covid-19-test är ett bevis för hur bra fotbollen ändå klarat sig under pandemin. Allt är ju relativt.
Det visar också hur svårt det är att veta hur och var och när smittan sprids och vem som drabbas.
Cristiano Ronaldo har sågats för att han lade upp en bild på Instagram när han och Portugals lag åt middag under samlingen.
Jag tar för givet att alla som sågat bilden bara träffat sina nära och kära sedan pandemin bröt ut.
Att Ronaldo publicerade bilden tyder bara på att situationen kändes så alldaglig att han inte tyckte att det var något märkligt med den. Ungefär som det är för Ebba Busch att festa på stan.
Fotbollsspelarnas vardag är att träffas och umgås i grupper där det är svårt att hålla avstånd.
Smittrisken borde finnas nära hela tiden. Spelarna har trots allt

svårt att jobba hemma och hålla avstånd på jobbet.
Det skulle inte vara någon skräll om det upptäcks fler fall med smittade spelare eller ledare i Sveriges och Portugals trupper.
Dels för att det lika väntat som logiskt har upptäckts positiva fall i flera trupper under landslagens senaste Nations League-samlingar runt om i Europa.
Och dels för att de olika landslagens spelare kom till samlingarna från skilda håll av världen och under några dagar levde och reste och åt och bytte om i närheten av varandra samtidigt som smittspridningen i Europa ökat.
Dessutom. På planen är begreppet social distansering bara något som dras fram när markeringsspelet rasat.
När elitfotbollen smög igång igen under pandemin var det mycket snack om hur spelarna skulle hålla avstånd till varandra på planen. De skulle exempelvis inte fira mål fysiskt med varandra och visst, i de första matcherna gjorde spelarna high fives i luften och höll avstånd efter mål men det glömdes snabbt bort. Nu bildas kött-

berg vid sidlinjen när någon gjort ett viktigt mål.
Som i alla kriser klarar sig de som har råd och är högst upp i hierarkin bäst. Landslagstrupperna har de resurser som måste till för att ta de kontinuerliga tester som krävs och kan därför snabbt hitta smittade spelare och sätta i karantän. Cristiano Ronaldo tog ett smittsäkrat privatplan från hemlandet Portugal till hemmet i Italien. Så praktiskt.
Självklart har fotbollen fått sin beskärda del av pandemin. Sporten haft en rad uppmärksammade fall men med tanke på alla matcher som spelas i alla länder, dag efter dag, vecka efter vecka är det anmärkningsvärt att sporten inte drabbats hårdare och haft betydligt fler fall.
I Sverige har ishockeyn i förhållande till antalet matcher och lag haft större lokala problem. Varför? Teorier som förs fram är att spelarna har svårare att hålla avstånd i omklädningsrum och avbytarbås. I lägre fotbollsserier och bland barn- och ungdomslag har omklädningsrummen knappt använts under säsongen.
Nu i veckan kom rapporter om att coronaviruset härjar inom svensk

basket. Flera lagsporter risker att få ta samma strid så länge smittspridningen går upp och kylan kommer med ökad tid inomhus. Samtidigt väntar fortfarande arrangörerna av motionslopp på besked om det ska gå att ha lopp med fler än 50 deltagare i stora skogsområden. Eller om politikerna och Folkhälsomyndigheten fortfarande tycker att det är mer okej att trängas i köpcentrum.
Man ska som bekant lyssna på vetenskapen för att veta hur man ska göra under pandemin. Frågan är bara vem och vilka man ska lyssna på. Många är så tvärsäkra på så olika sätt.
Min privata empiri under pandemin gör att mitt tips till arrangörerna är att inte hoppas på för mycket. Från politiker och Folkhälsomyndigheten (FHM) kan det komma vad som helst.
Ta bara Anders Tegnells minst sagt häpnadsväckande uttalande som kom i veckan. Till tidningen Chef sade han att han inte var rädd för att smittas av coronaviruset.
”Det är mycket farligare att gå över ett övergångsställe i stan.”

Jag vill aldrig vara i närheten av Anders Tegnells övergångsställen. Det verkar livsfarligt där. Expressen noterade att 34 gående dog i trafiken 2018, förra året var det 27 personer. Antal avlidna i covid-19 i Sverige var på fredagen 5918 personer.

Johan Esk
johan.esk@dn.se

Esks elva. Vecka 42

1) Domen

Att Riksidrottsnämden fastställde den svenska dopningsdomen på fyra år mot brottaren Jenny Fransson var helt väntat. Om RIN friat Fransson hade det varit som att såga Huddingelaboratoriet och säga att det inte håller måttet. Men kampen går vidare…

2) Fortsättningen

…och om idrottens internationella skiljedomstol, Cas, går på Fransons linje kommer det att vara en hård smäll på fingrarna för det svenska antidopningsarbetet.

3) Citatet

”Lärde mig ett nytt ord idag – justitiemord.” Jenny Fransson på Instagram när domen i Riksidrottsnämnden kommit.

4) Domaren

Tess Olofsson blev på fredagen första kvinna att döma i superettan för herrar. Nästa år lär hon få göra debut i fotbollens herrallsvenska.

5) 50-åringen

Pernilla Wiberg fyllde 50 år i veckan och till Expressen sade den alpina legendaren att hon kommer att tvingas byta sitt vänstra knä mot ett konstgjort.

6) Wiberg-citatet

”Ju längre man kan skjuta på det desto bättre. Det handlar också om vilken smärttröskel man har.” Pernilla Wiberg om planerna på ett knäbyte.

7) Vattenbubblan

Sarah Sjöström ska tävlingssimma igen och för att göra det måste hon och de andra i ISL-ligan tillbringa sex veckor i Budapest. Tur att det ger bra betalt.

8) Idrottstrenden

Den internationella idrotten har under pandemin skapat bubblor här och var. De svenska basketdamerna ska exempelvis EM-kvala i en på Kreta.

9) Fotbollsbubblan

Till och med sommarens fotbolls-EM kan avgöras i ett land som då blir en gigantisk bubbla men Uefa

håller dörrarna mer öppna än svenska landslagsförsvaret.

10) EM-planerna

”Istället för tolv länder så kan det bli EM i elva, åtta, fem eller ett land.” Uefa-basen Aleksander Ceferin behöver ett lycka till i sitt planeringsarbete.

11) Stolleprovet

Oscar Olsson ville testa att göra tre vasalopp i följd. Först på rullskidor, sedan cykel och till slut löpning till Mora igen. De 27 milen tog 18 timmar och 15 minuter.

Björn Wiman: Det börjar med judarna – men det slutar inte med judarna

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Humorgruppen Grotesco visste vad de gjorde när de år 2011 skrev låten ”Bögarnas fel” – ett mästerligt satiriskt nummer som driver med homofobi och fördomar mot hbtq-personer. I texten används antisemitismens klassiska syndabocksmotiv för att peka ut en

grupp som ges skulden för allt elände på jorden: krig, katastrofer, jordskalv, översvämningar och utförsäljningen av statliga Vin & Sprit-centralen.
Numret vore inte så fruktansvärt roligt om det inte hade en klangbotten i både historien och dagens verklighet. Våren 2019 avslöjade exempelvis tidningen Kvällsposten hur ett antal demonstranter från SSU i Malmö skrikit antisemitiska slagord under en 1 maj-demonstration i staden, men också att medlemmar under ett årsmöte skulle ha luftat fientliga fördomar om hbtq-personer – bland annat uppfattningen att homosexuella är ”smutsiga”.
Det är i det perspektivet man bör se DN:s avslöjande om att den populäre utbildningsledaren och skoldebattören Hamid Zafar – känd som Rektor Hamid – visar sig ha skrivit grovt nedsättande om judar och homosexuella under pseudonym på nätet.
De studier som mäter så kallad gruppfokuserad fientlighet – en inställning som visar sig i avståndstagande och ogillande mot olika minoriteter – visar entydigt att fördomar mot judar nästan alltid samspelar med hat också mot

andra grupper. Närvaron av antisemitiska fördomar blir på så vis en indikator också på fientlighet mot hbtq-personer och andra minoriteter. Det börjar med judarna. Men det slutar inte med judarna. Den 5 mars 1933, bara en dryg månad efter nazisternas maktövertagande i Tyskland, publicerades exempelvis en kort notis i en av Berlins tidningar. ”14 nattbarer stängda”, utropade rubriken i triumfatorisk frakturstil. Lokalerna i fråga var dock inte vilka ”nattbarer” som helst, utan ställen som särskilt besöktes av hbtq-personer. Genom att stänga barer och kaféer, förbjuda gaytidningar och införa övervakning av möten och sammankomster för homosexuella såg nazisterna till att rasera den bärande strukturen bakom Berlins då livaktiga hbtq-kultur, som under 1920-talet var den mest aktiva i världen.

Och på samma sätt som hatet mot judarna har också hatet mot hbtq-personer en tendens att dyka upp i de mest skiftande förklädnader, både religiösa och sekulära. Hamid Zafar hänvisar i sina svar till DN att han vid tillfället hade ”en värdekonservativ syn på samhället” och det är sant att just juden-

domen ofta kommit att stå som symbol för den gränsupplösning som präglar radikalism och modernitet.
Faktum är att judehatet i Europa nådde nya höjdpunkter just under slutet av 1800-talet, då många länder anpassade sig till en utpräglat ”judisk” livstil, präglad av upplysning, modernitet och urbanisering. Den rysk-amerikanske historikern Yuri Slezkine har med en metafor från antikens gudasagor beskrivit relationen mellan judarna och de europeiska staterna som en krock mellan den lättfotade gränsöverskridaren Hermes och den jordbundne Apollon. ”Modernisering innebär att göra alla till judar”, skriver Slezkine. Dessa idéhistoriska stråk är i grunden mer intressanta än både Hamid Zafars bedrövliga bortförklaringar och offentlighetens oeftergivliga fördömande. ”Rektor Hamid” är inte det första fallet i historien – snarare förkroppsligar han ett mönster som finns överallt, på alla nivåer, i samhället. Till DN säger Zafar att den som är utan synd ska kasta första stenen – och nog har han rätt i att stenarna har haglat genom historien,

bara inte åt det håll han tänker sig.
Både i fallet med judar och hbtq-personer är det samhället självt som har pekat ut dessa grupper som avskydda avvikare, oavsett hur de enskilda individerna har agerat för att bli tolererade. I bägge fallen rör det sig om djupt irrationella krafter: homofobin är ofta starkast där hbtq-personer är osynliga, och de antijudiska schablonerna som mest livskraftiga där det finns få eller inga judar alls. Båda grupperna har genom historien också gjorts till syndabockar för det ena eller det andra – den homosexuella frigörelsen i Sverige sammanföll inte bara med aidsepidemin utan även med den gryende globalisering som många upplevde som ett hot mot det stabila sås och potatis-samhället.
Klart det var bögarnas fel!
Men varken hatet mot judar eller hbtq-personer är något skämt. Det har funnits genom århundradena och det finns i vår tid, där konspirationsteoriernas svartkonst tar över allt mer av det offentliga utrymmet. Och lögnerna är dessvärre effektiva politiska redskap, långt utanför de kommentarfält där Hamid Zafar har

agerat i lönndom. Konspirationsteorier påverkar val, offentliga samtal, människors världsbild. De fungerar.

Det finns ingen anledning att underskatta faran med denna utveckling, vare sig för världens judar, hbtq-personer eller andra. Antisemitismen är alla konspirationsteoriers moder. Vad Hamid Zafars fall visar är att en värld styrd av lögner förr eller senare kommer att vända sig mot judarna.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Sorgesång över medelklassens ständiga hemmafixande

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Det tar aldrig slut. Sambon tycker att hallen ska målas om i ännu en vit nyans, gipsväggar ska byggas och originaldörrar beställas. *Andrev Walden* skri-

ver om hur livet långsamt försvinner bland färgburkar och cirkelsågar.

Jag har inte tummen mitt i handen, det vill jag ha sagt med en gång. Jag kan spackla och måla och bila in kablar i väggen, till och med montera ett dörrfoder om livet (eller husfriden) hänger på det. Min tumme sitter där den ska, jag vill bara inte använda den. Jag vill inte ägna en minut av det enda liv jag fått åt att laga sådant som inte är trasigt. Vill inte fixa och dona.

Jag har målat om vår hall tre gånger. Den var vit och blev grå och sedan en annan sorts grå och sedan vit igen. Jag hade tårar i ögonen redan vid första strykningen för även om sambon kände i hela kroppen att det var något fel på den vita hallen kunde jag inte se det. Det var en bra hall. Fungerade utmärkt. Liksom de båda grå hallarna. Nu kan jag inte gå in i den där hallen utan att påminnas om de dagar som stals där. Det är lite olyckligt för hallen kommer jag liksom inte runt på vägen mellan inomhuset och utomhuset. Den enda vägen går genom kryptan där en del av mig själv vilar.

Jag känner människor som inte bara trivs med renovering utan tycks finna mening och lugn i det. Människor som medan de slår ut någon vägg torkar putsdammet ur pannan och ser sig om efter någonting annat som ”behöver” göras. Sedan. Så att det liksom aldrig ska ta slut. De vill inte bli klara, det ser man tydligt. Fast min sambo ser något annat.
Tänk om du vore mer som han eller han, säger hon och ångar av avund. Tänk om du brydde dig om din familj och ditt hem som Jonas eller Nicklas gör. Tänk om du inte vore så självupptagen. Det är ett trick hon har, likamedtecknet, de två små linjerna hon drar mellan hemsnickrandet och kärleken till familjen. Och det fungerar. Jag försöker säga att det inte är rätt, att det inte ryms någon omsorg i hennes känsla av att tavlorna i vardagsrummet behöver hängas om (för tredje gången) eftersom ingen annan än hon känner det. Men tricket fungerar, tavlorna hängs om och livstid spills.
Hon kan väl göra det själv om det är så viktigt för henne, tänker du. Det är inte dåligt tänkt men det fungerar inte så. När hon upptäcker att något känns fel börjar hon

omedelbart läcka oro. Luften blir tjock av den och jag får inte ro att göra det jag vill ha min livstid till. En oberoende utredning skulle säkert notera att jag sällan fyller den där livstiden med särskilt viktiga saker – ibland ingenting alls – men det gör ont ändå. Jag vill inte ligga på min dödsbädd en dag och minnas att jag ägnade timmar av mitt liv åt att måla väggar som inte behövde målas och flytta på tavlor som inte behövde flyttas.
Jag trodde hemmet var klart, säger jag varje gång hon vill ändra på någonting. Ett hem blir inte klart, säger hon. Det är en djup spricka i tolkningen av verkligheten.
För mig är hemmet en plats man gör klart och sedan gör man ingenting mer. Det är därför man gör det, för att aldrig behöva göra det igen. För henne är hemmet någonting levande.
En dag försvinner en dansk apa av trä för att den känns trött. En annan dag står det färgade ljus i stakarna på köksbordet. Vi brukar väl ha vita ljus, säger jag och ryggar tillbaka för jag finner det mörkgrå vaxet hedonistiskt på något sätt, som om det plötsligt bodde satanister eller swingers i

lägenheten. Alla har färgade ljus nu, säger hon. Mest för att lugna mig men det är inte bara nyansen utan också förändringen som oroar mig.
För henne är det inte ens uteslutet att någon gång flytta igen. Och då vet jag inte varför någonting ska byggas här.
En gång, i en annan lägenhet, kände hon att vi behövde en vägg till. EN VÄGG. Det var omöjligt förstås men hon läckte oro tills det blev möjligt och lovade att vi aldrig skulle flytta ifrån den där väggen. Så jag byggde den. Med reglar och allt. Och jag minns att hon blev imponerad av att jag klarade det men också förvirrad och lite äcklad av mitt lidande på vägen. Att någon kunde må så dåligt av att bygga någonting. Hon trodde nog inte ens på det men jag blev som yr av sorg över den förlorade livstiden, satt på knä i halogenskenet och grät så att tårarna slog ut i fuktblommor på gipsskivorna. Sedan flyttade vi ändå. Barnen kom och hon kände att det blev för trångt. Det kände väl jag också men jag medgav ingenting förrän jag blev tvungen (för att jag slarvade bort grannens cykelnyckel i en komplicerad sidohandling som

kräver längre parenteser än min redaktör står ut med).
Jag har hittat en nyrenoverad sekelskifteslägenhet som vi kan flytta rätt in i, sade hon och den lätta gick jag på. Behövde inte ens se den innan vi skrev kontrakt. Fyra år senare ser nästan ingenting ut som det gjorde när vi fick nyckeln. Jag har ägnat kanske 50 timmar bara åt att hitta och hänga originaldörrar från 1910-talet. De formpressade som satt där kändes inte rätt. Vägde för lite. Fel schwong.
Jag tycker att det är en bra lägenhet. Författaren Per Anders Fogelström bodde i huset som barn, någon av hans böcker utspelar sig här, och ibland när jag tittar ut genom sovrumsfönstret står det klasar av människor nere på gatan och tittar upp mot mig. Kanske inte exakt på mig men tillräckligt nära för att jag ska kunna låtsas att det är mig guiden talar om. Här bor Andrev Walden, han som skrev... vad han nu skulle ha skrivit om han bara fått ro att göra det. (Vilket kanske mest är Netflix och HBO:s fel.) (Eller mitt eget, om en oberoende utredning fick peka ut den skyldige.)

Huset vi bor i byggdes 1914 men det blir aldrig klart. Och det är inte bara vårt fel. Det är alltid någon borrmaskin som sjunger i stammarna, alltid en säck med rivningssopor utanför porten, alltid en lapp i hissen där någon ber om ursäkt och tackar för visat tålamod (hur de nu kan veta i förväg att jag har ett och att jag vill visa det). Och med alltid menar jag tillräckligt ofta för att det ska kännas som alltid. Vi flyttade in 2016 och sedan dess har det nästan oavbrutet pågått en renovering någonstans i huset. Alla som flyttar in blåser ut. Så fort nyckeln bytt ägare hörs däcktjuten från trupptransporten och sedan stormar en polsk insatsstyrka upp för trapporna för att slita ut och föra bort det liv som levts där.

Det är någonting skumt som pågår. En patologisk individualism. Eller något normalt, betraktat av en onormal. Det kan inte uteslutas att jag är den onda i manuset, den gråbleka karaktären med (åtminstone andlig) gubbkeps.

Ibland vill jag bara öppna dörren och skrika något. Skaffa en personlighet! Det finns ingen hantverkare som kan bygga den åt dig!

Och om du sitter i glesbygden och flinar åt innerstadens löjlighet medan du läser det här – se dig om. Eller slut ögonen och lyssna efter cirkelsågens sång. Medelklassens avdragseldade vansinne rasar i hela landet. Hur många trädäck tål Sverige?
Ibland tänker jag på mannen som bodde i vår lägenhet för två ägare sedan. Han är död men jag har hört historien om hur han tvingades riva upp golvet efter en vattenläcka. Han lade ut några långa plankor över golvbjälkarna, som enkla spångar att balansera på när han behövde förflytta sig i lägenheten. Han blev van. Orkade inte skaffa något nytt golv utan levde så tills han dog. På spångarna.
Så vill jag absolut inte leva – jag är ingen bohem, det ska vara städat och helt och det vill jag också ha sagt – men jag finner ett lugn i den inre bilden av hans balanserande på spångarna. Att han så tydligt visste vad han inte ville göra med det liv han hade kvar.
Andrev Walden

Spännande museer värda ett besök

SÖNDAG 18 OKTOBER 2020

Sverige är ett rikt land när det gäller antalet museer. Här är ett urval från norr till söder med några som du kanske inte har hört talas om – men som alla är värda att upptäcka.

Årets museum 2020 väcker nyfikenhet

Sörmlands museum, Nyköping

Vem var statarhustrun Hedda? Vad är en pestamulett? Vad innehåller Bertil Nymans amerikakoffert? Sörmlands museum kittlar fantasin med sina rika samlingar och visningar i de olika magasinen. Här finns något för alla, även de som vanligtvis inte gillar museer. Vill du testa luffarslöjd? Lära dig mura en kakelugn? Fläta en korg? Även detta kan du göra. Museet blev Årets museum 2020, en utmärkelse som delas ut av Riksförbundet Sveriges museer. Motiveringen lyder: ”Sörmlands museum har gått till botten med museets föremål och kommer upp med en nyskapande metod för att berätta, väcka nyfikenhet och bygga kunskap”.

sormlandsmuseum.se

Studera den konstnärliga processen

Skissernas museum, Lund

Hur går den konstnärliga kreativa processen till? Det vill Skissernas museum försöka besvara. På detta konstmuseum finns världens största samling av skisser, modeller och förlagor till svensk och internationell offentlig konst.

I utställningssalarna finns alltifrån små blyertsteckningar till färgrika monumentala målningar

och storskaliga gipsskulpturer av framstående konstnärer som Henri Matisse, Diego Rivera, Sigrid Hjertén, Isaac Grünewald och Siri Derkert.
skissernasmuseum.se

Friluftsmuseum och 1000-årig bonad

Jamtli, Östersund

Jamtli är både ett friluftsmuseum med kulturhistoriska gårdar och ett inomhusmuseum med konsthall. Här samsas kulturhistoriska föremål, arkeologiska fynd, konst och en unik samling föremål från 1970-talet. Jamtlis fotosamling består av ungefär tio miljoner fotografier!
Den största attraktionen är de 1000-åriga Överhogdalsbonaderna – Europas äldsta kompletta bildvävar med figurer som har sitt ursprung i den fornnordiska gudavärlden.
jamtli.com

Utställningar om fenomen och livsstilar

Världskulturmuseet, Göteborg

Detta annorlunda museum i centrala Göteborg tar i sina olika utställningar upp viktiga samtidsfrågor, fenomen och livsstilar som hiv/aids, trafficking, hbtq-frågor

och andra aktuella och angelägna ämnen.
Man bjuder på ett programutbud med alltifrån film och teater till seminarier, festivaler och performance. Samt ett programutbud speciellt riktat mot barn och familj.
År 2009 tilldelades man svenska museiföreningens utmärkelse Årets museum, bland annat för sin medvetna satsning på unga vuxna och sitt aktiva arbete med att spegla olika samhällsdiskussioner.
varldskulturmuseet.se

Fjällvärldens kultur och natur

Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Jokkmokk
En plats att lära sig mer om Sápmi och kulturarvet Laponia. Ájtte är specialiserat på fjällvärldens kultur och natur och är huvudmuseum för den samiska kulturen i Sverige. Museet är uppbyggt som en renhage, via en lång gång kommer man in till runda rummet som är utställningens mitt. Därifrån leder öppningar in till olika utställningar.
Ta en virtuell flygtur i Laponia, testa att jojka, prova att köra ren, kasta lasso och snickra i snickar-

boden i barnutställningen Sarredievvá.
ajtte.com
Samtidsfrågor och internationell konst
Värmlands museum, Karlstad
Ta del av kulturhistoria och konst som ger nya upplevelser och insikter om vad det är att vara människa. Här möter man en öppen arena som väcker samtidsfrågor, upptäckarlust och vidgade perspektiv på samhällsutvecklingen. Museet är ett av Sveriges mest välbesökta länsmuseer med mer än 200 000 besökare årligen. Varje år visas ett femtontal olika utställningar med konst och foto av hög internationell klass.
På museet kan man även ta del av Värmlands historia och kultur samt fördjupa sig i teknik i ett science-center som kallas Teknikluften.
varmlandsmuseum.se
Fyrarnas folk och bondefiskares vardag
Vänermuseet, Lidköping
I Vänermuseet ryms 400 miljoner år av historia, gott om föremål från förr kopplade till berättelser om sjöfart och handel, fyrarnas folk och bondefiskares vardag på och vid Vänern. Samlingarna be-

står av drygt 17 000 föremål, 1 600 konstverk och 150 000 foton. I akvarieavdelningen kan du kika på några av Vänerns fiskarter som gädda, abborre, mört, sik, asp, björkna och ål. Och en och annan kräfta och ibland även ullhandskrabbor.
Detta lekvänliga museum var ett av tre museer nominerade till utmärkelsen Årets museum 2020.
vanermuseet.se

Svenskt måleri i vackert palats
Thielska galleriet, Stockholm
Anses vara ett av Sveriges förnämsta konstmuseer och ligger i ett vackert vitt palats på Djurgården. Det innehåller finansmannen och konstsamlaren Ernest Thiels samling av huvudsakligen svenskt måleri från tiden omkring 1900. - Se verk av bland andra Carl Larsson, Bruno Liljefors, Anders Zorn och August Strindberg, samt Nietzsches dödsmask och grafik av Edvard Munch.
Det övre planet har utformats efter Thiels idé om två stora salar ”vars väggar skulle täckas med tavlor”. I det nedre finns galleridelen med fem rum i fil, tidigare familjen Thiels sovrum.
thielskagalleriet.se

Konstsamlingar med nordiskt fokus
Malmö konstmuseum, Malmö
Konstmuseet har en av Sveriges största konstsamlingar på runt 40 000 verk från 1500-talet fram till i dag. De består främst av målningar, konsthantverk och konstindustriföremål från Norden. Här finns även internationell konst, som de unika ryska verken från Baltiska utställningen i Malmö 1914. Några kända svenska konstnärer som är representerade är till exempel Sigrid Hjertén, Isaac Grünewald, Nils Dardel, Carl Fredrik Hill och Carl Fredrik Reuterswärd.
Museet arrangerar varje år ett tiotal utställningar med framför allt nordiskt fokus.
malmo.se/konstmuseum
Vikingaskatter och mystiska Igelkottsflickan
Gotlands museum, Visby
Fornsalen är Gotlands Museums kulturhistoriska enhet och Visbys främsta besöksmål näst efter Domkyrkan.
Här finns en massa skoj, som världens största silverskatt från vikingatiden, en stor samling runstenar, medeltida rustningar från

den danska invasionen 1361 och inte minst mystiska Igelkottsflickan från stenåldern, begravd med igelkottskäkar på bröstet.
Och basutställningen Gotlandium bjuder på 430 miljoner år av Gotland som tar en med ända till öns begynnelse.
gotlandsmuseum.se
Colette van Luik

Dags att återanställa vaktmästare och receptionister

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Mitt i den heta diskussionen om las och avvägningen mellan trygghet och flexibilitet har en viktig arbetsmarknadsfråga glömts bort: den om så kallade enkla jobb. Detta har bäring på flera delar av samhället. Den som talar om ”förebyggande åtgärder” mot kriminalitet brukar hamna i förskola, skola, fritidsgårdar och social-

tjänst – det är lätt att glömma att en av de allra viktigaste förebyggande åtgärderna stavas jobb. En ung person som har föräldrar med ett arbete att gå till, eller som själv ser en vettig framtid på arbetsmarknaden, är svårare att rekrytera till ett kriminellt gäng.
Som arena för integration är också arbetsmarknaden svårslagen. Den som får uppehållstillstånd i Sverige ska så snabbt som möjligt bli självförsörjande. Det finns alltför många vittnesmål om hur lätt det är att fastna i en bidragsfälla där hopplösheten stiger, motivationen att integreras sjunker och språkkunskaperna stagnerar.
Men vad ska de arbeta med, de som brukar klassas som ”långt från arbetsmarknaden”? Märkligt nog är de ”enkla jobben” med lägre ingångslöner fortfarande en het potatis. Det är som att debatten fastnat på 1980-talet och det fortfarande är tabu att säga att de allra flesta jobb är bättre än inget jobb och att det inte är en skam att börja med en låg lön och jobba sig uppåt.
Konjunkturinstitutets färska lönebildningsrapport för 2020 visar att Sverige i en internationell jäm-

förelse är ett land med höga lägstalöner och få ”jobb med låga kvalifikationskrav”. Institutet hänvisar också till ny forskning som visar att under en lågkonjunktur är de negativa sysselsättningseffekterna av höga lägstalöner större än annars. Med andra ord: Coronapandemin gör det än mer angeläget att få fler i jobb med hjälp av lägre ingångslön.

SNS, Studieförbundet näringsliv och samhälle, har undersökt de enklare jobbens roll som integrationsmotor i den nya rapporten ”Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?”.

Även SNS uppmärksammar pandemins effekter på den svenska arbetsmarknaden, bland annat eftersom forskning visar att invandrares möjlighet att integreras på arbetsmarknaden påverkas av konjunkturläget när de kommer. ”Fler enkla jobb skulle underlätta integrationen på arbetsmarknaden för flyktinginvandrare och deras anhöriga med låga utbildningsnivåer”, slår de fast. Några ytterligare slutsatser från SNS-rapporten:

Tillåter vi lägre löner för enkla jobb kan det bidra till att fler sådana jobb skapas. Det gynnar inte minst nyanlända med tanke på att de enkla jobben kräver mindre språkkunskaper. Samtidigt måste möjligheterna till vidareutbildning vara generösa, eftersom det annars kan vara lätt att fastna i ett låglönearbete.

Så vad är då ”enkla jobb”? Exempel är vaktmästeri, en del restaurangjobb, receptionsarbete, viss städning, flyttservice, paketering – varav flera är tjänster som det finns ett verkligt behov av, men som avvecklats för att det varit för dyrt för arbetsgivaren.

Det finns fortfarande en rädsla att vissa ska fastna i en sorts låglöneträsk som gör att arbetsmarknaden delas upp i ett A- och B-lag och att lönenivåerna generellt pressas ner. Sådana farhågor är värda att tas på allvar. Men genom en för stel arbetsmarknad riskerar vi i stället att skapa ett bidragsproletariat som är beroende av staten men aldrig kommer in i samhället. Jobb före bidrag måste vara a och o i den svenska modellen.

DN 18/10 2020

Politiken behöver optimism

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

I partiledardebatten i ”Agenda” var det en sak som skilde klimatfrågan från resten: framåtblickande optimism. Plötsligt förklarade statsministern hur viktigt det är att man anger riktningen på politiken – vi ska till nollutsläpp – och därefter möjliggör att ta sig dit.

Det han beskriver, utan att använda ordet, är vikten av visioner. Och det gäller inte bara i klimatpolitiken.

Om man vet vart man ska kan man ställa in kompassen och målmedvetet arbeta sig framåt. Då blir det lättare att hålla fast vid reformer när det blåser och risken minskar för ogenomtänkta beslut. Det handlar om att politiker inte bara ska följa opinionen. Utan även driva den. Vilket var vad Alliansen gjorde när främst M omprövade sin ekonomiska politik, sjösatte arbetslinjen och hade den

som rättesnöre i regeringsställning – trots kritik.
Samma sak gäller bokaktuella Mona Sahlin (S), som inte gav sig förrän hon fått in ”sina” frågor på dagordningen. ”Jag slogs för bögarna, kvinnorna och invandrarna”, säger hon (Aftonbladet 22/9). Och det var inte alltid populärt. Tyvärr saknas den sortens ideal i dagens politiska landskap. Statsvetarna Ulf Bjereld och Marie Demker menar att de ser ”flera tecken på att kampen om ’sanningen’ snarare än kampen om politiska visioner ställs i centrum” (DN Debatt 13/10).

Problemet är att fokus därmed läggs på att situationen är dålig i dag – inte hur den ska bli bra i morgon. Och som opinionskrönikören David Ahlin nyligen skrev bör Moderaterna (men även andra) se upp, så att de inte tappar bort ”optimismen, nyfikenheten och tron på att en bättre framtid är möjlig” (Smedjan 7/10).
Det är raka motsatsen till opinionsbildning som bottnar i en mörk samtidsskildring, där syndabockar pekas ut och det en gång färdigbyggda samhället beskrivs vara i akut behov av renovering.

Det är för all del ett budskap. Men det är ingen vision.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

Sabuni (L): Vi kommer inte backa

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

En tänkbar regeringskris, lågt väljarstöd och intern kritik. Liberalernas ledare Nyamko Sabuni är hårt pressad – men står fast vid att las-utredningens förslag ska bli lag:

– Vi kommer inte att backa.

När Nyamko Sabuni framförde sitt tal på Liberalernas partiråd i

Stockholm nämnde hon inte de kraschade las-förhandlingarna. Men efter talet, i Tensta biblioteks foajé, försvarar hon återigen sin ståndpunkt.

– Vi var medvetna om att förhandlingarna kanske inte skulle komma i mål. Det är därför det står i januariavtalet: att om partnerna inte lyckas, så tillsätter vi en utredning. Det som utredningen kommer fram till är det som ska bli lag, säger Nyamko Sabuni.

LO sa nej till las-avtalet. Vad skulle krävas för att du ska ändra dig i frågan?

– Att LO sätter sig med de andra partnerna och kommer överens, svarar Sabuni snabbt.

Anna Starbrink (L), regionråd i Stockholm, tycker inte att nyttan med att hålla fast vid utredningsförslaget står i proportion till vilket politiskt kaos som en regeringskris och ett möjligt extra val skulle kunna leda till.

Sabuni svarar på kritiken:

– Hon har rätt i att det riskeras en kris, men det är inte Liberalerna som står för de riskerna, säger Nyamko Sabuni och hänvisar till Vänsterpartiets hot om misstroendeförklaring.

– Och det är Stefan Löfven som behöver hantera den frågan, fortsätter Sabuni.
L-ledaren betonar att partiet inte kommer att backa från att göra lag av las-utredningen.
Samtidigt brottas L med lågt stöd, i alla fall om en ska tro opinionsmätningarna. SVT/Novus väljarbarometer för oktober visade att partiet fortsätter ligga under riksdagsspärren och efter partiledardebatten i SVT fick Sabuni lågt betyg av tittarna.
Hur ska ni vända trenden?
– Genom att göra det vi nu gör: vi utvecklar politik, vi kommunicerar den, vi gör det vi säger att vi ska göra. Det är så vi bygger förtroende, det är så vi också kan vinna valet 2022, säger Sabuni.
TT

Skjutningarna sprider sig till västsvenska småstäder

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

På kort tid har ett flertal skjutningar inträffat i västsvenska städer runt Göteborg. Brotten kopplas i vissa fall till organiserad brottslighet och enligt polisen är det inte ovanligt att det spiller över från storstadsområdet.

– Det finns väldigt tydliga förgreningar i de mindre städerna, säger Peter Sörstedt, regionpolischef i Borås.

Flera västsvenska städer har de senaste månaderna drabbats av skjutningar och i flera av fallen finns enligt polisen kopplingar till kriminella gäng och narkotikahandel.

Peter Sörstedt, regionpolischef i Borås, beskriver en eskalering under hösten som tog sin början redan i somras, med avstamp i en flera år lång konflikt mellan kri-

minella grupperingar kopplade till Boråsområdena Hässleholmen respektive Norrby.
Han nämner två ärenden, ett kopplat till Norrby där ett antal personer i juli avlossade skott mitt på dagen. Ärendet har varit uppe i tingsrätten där personerna friades, men domen är överklagad. Kort därefter inträffade en skjutning åt andra hållet, på Hässleholmen, och i det ärendet väcktes under torsdagen åtal mot tre personer.
– De två ärendena där vi hade många frihetsberövade och många som var efterlysta gjorde att vi hade en väldigt lugn sommar i de här delarna. Men efter tingsrättsdomen ser vi att när de här personerna varken var frihetsberövade eller efterlysta hände det något i miljön och vi har också sett en våldsutveckling i de delarna sedan dess, säger Peter Sörstedt.
En förklaring till skjutningarna i småstäderna runt Göteborg är att den organiserade brottsligheten i storstadsområdet förgrenar sig, säger Peter Sörstedt.
Han säger att det är väldigt få våldsdåd som inte har någon form av koppling till en form av organi-

serad brottslighet eller kriminella nätverk.
– Ibland är det fristående händelser som händer samtidigt där man tror att allt hänger ihop. Men det behöver inte göra det. Men det är klart att i en stad som Borås går det att dra linjer lite överallt inom den kriminella sfären.
– Om man tittar på kriminella nätverk i storstäderna så finns det väldigt tydliga förgreningar ut i de mindre städerna, där våra nätverk är kopplade med andra nätverk, där man får hjälp av varandra. Sedan kan de vara löst sammansatta men det är klart att det spiller ut från storstadsregionerna. Det tror jag absolut.
Lars Eckerdal, regionpolischef i Fyrbodal, gör samma bedömning.
– Är man framgångsrik på att bekämpa kriminella nätverk på ett ställe så trycks nätverken ut i mindre områden. Och den kriminella verksamheten kan vara mindre i omfattning men ha lika stor påverkan på lokalsamhället. Vi har orter där det är ganska få individer som sprider stor otrygghet och rädsla hos lokalbefolkningen, säger han.
I såväl Borås som Fyrbodal och Falkenberg påtalar polisen sam-

bandet mellan narkotikahandel och ökad gängkriminalitet. Peter Sörstedt understryker att en normalisering av narkotikabruk i samhället driver på våldspiralen.

– Narkotikahanteringen är en stor grogrund för all form av kriminalitet och framfört allt nätverkskriminalitet. Och så länge normaliseringen och bruket är stort så kommer det finnas kretsar som vill förse den här marknaden. Det finns ju mycket pengar att tjäna och då ökar konkurrensen om marknadsandelarna, och då får du också en eskalering av våldsdåd runtomkring.

Även Christer Bartholdsson, regionpolischef i Falkenberg, vittnar om att narkotikaanvändningen – främst cannabis och kokain – är utbredd.

– Det är inte som när jag började som polis för nästan 30 år sedan när man såg vilka som var knarkare. Det är så otroligt vanligt bland allmänheten, säger han.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se

Bakgrund. Några skjutningar senaste tiden runt Göteborg

• Den 11 september skottskadades en frisör i centrala Borås. Mål-

tavlan för skjutningen var en kund till frisören med kopplingar till kriminella gäng, rapporterar Borås Tidning.

• Den 23 september inträffade en skjutning mot en fastighet i Alideberg i Borås. I det fallet har det senare kunnat fastställas att fastigheten hyste en person med koppling till gängkriminalitet.

• Den 5 oktober sköts en man i centrala Uddevalla, ett brott som enligt polisen var kopplat till narkotikahandel.

• Den 8 oktober skadades en 16-årig pojke efter en skjutning utanför Frufällan i Borås. Det är ännu inte klarlagt om det kan kopplas till organiserad brottslighet.

• Den 9 oktober sköts en kvinna i benet i en lägenhet i stadsdelen Arvidstorp i Falkenberg. Kvinnan, som var i 20-årsåldern, tros inte ha varit den egentliga måltavlan. I slutet av september hittades en sprängladdning i samma område.

Flygplan fick vända när snön drog in

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Snöfallet som drog in över norra i Sverige under söndagen orsakade flera varningar av SMHI. I delar av Västerbotten och Norrbotten väntas snöfallet fortsätta till under natten mot måndag.

Två flygplan på väg till Luleå tvingades vända i luften eftersom de inte kunde landa.

Säsongens första stora snöfall drog in över norra Sverige på söndagen.

Fyra klass 1-varningar för snöfall utfärdades i Norrbottens och Västerbottens inland och kustland. Dessa ligger kvar tills måndagsmorgonen.

Den damallsvenska matchen mellan Umeå och Kristianstad fick ställas in på söndagen grund av vädret och i Piteå ryckte allmänheten in för att hjälpa till att skotta planen innan mötet mot Eskilstuna.

Ett SAS-plan och ett Norwegianplan kunde inte landa i Luleå på

grund av snön och tvingades vända tillbaka till Stockholm.
– Det snöar en del, vilket påverkar flygtrafiken vid Luleå Airport, sa Ellen Laurin på Swedavias presstjänst.
Även i södra Sverige var det kallt väder på söndagen. Så långt söderut som i Uppsala och Roslagskusten noterades lättare form av snöfall.
– Det har varit lite vitt i luften, även om det var kortvarigt. Det kan ha varit lite snö eller hagel. Det är ingenting som lägger sig med det har yrt lite grann, sa Arvid Olsen på söndagskvällen.
Snön i norr kan ligga kvar ett tag framöver, då låga temperaturer väntas även i början av nästa vecka. Måndagen ser ut att bjuda på lugnt väder, men ny snö kan falla under veckan. Nederbörd kommer att dra in över landet på tisdagen och dra sig norrut under det följande dygnet.
– I söder blir det regn men från mellersta, norra Svealand ser det ut som att det kommer att snöa – i alla fall i inlandet, sade Arvid Olsen.

Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

Högsta narkotikadöden – men utredning dröjer

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

I våras fick regeringen i uppdrag att utvärdera den svenska narkotikapolitiken.

Men trots att Sverige har den högsta narkotikadödligheten i Europa har fortfarande inget hänt.

– Den svenska narkotikapolitiken borde ha utvärderats för många, många år sedan. Det är 30 år sedan kriminaliseringen av eget bruk av narkotika infördes, men man har inte gjort någon ordentlig utvärdering av vad den har haft för effekt, säger Björn Johnson, professor i socialt arbete vid Malmö universitet.

Han anser att utvärderingen borde snabbas på. Michael Anefur, ledamot i socialutskottet och ansvarig för missbruksfrågor i Kristdemokraterna, tycker också att det är angeläget att regeringen kommer till skott och gör en bred utvärdering av den svenska narkotikapolitiken.

Det var i våras som en majoritet i socialutskottet gav regeringen i uppdrag att just utvärdera narkotikapolitiken. Michael Anefur:
– Lite kan jag förstå att de inte har gjort det än, eftersom det kom en pandemi mitt uppe i alltihop. Men framåt hösten förväntar jag mig att den kommer i gång. Alla är ju överens om att det här krävs nu.
Socialminister Lena Hallengren ger dock inte något besked om när utredningen ska starta, utan svarar bara att frågan bereds i regeringskansliet. Hon påminner också om att det kan vara svårt att göra jämförelser mellan länder inom detta område, eftersom det finns skillnader i hur man registrerar och rapporterar narkotikarelaterade dödsfall i olika länder.
”Varje dödsfall är en tragedi och regeringen kommer att fortsätta arbeta intensivt för att få ner andelen som dör av narkotika”, svarar Lena Hallengren i ett mejl.
TT

Fakta. Narkotikadödlighet i EU

Europas narkotikabyrå EMCDAA (European monitoring center for drugs and drug addiction) kommer årligen med en rapport om

drogläget i EU plus Norge och Turkiet.
Totalt avled drygt 9 000 personer till följd av narkotika i länderna 2018, som är det året majoriteten av statistiken i rapporten kommer ifrån. 76 procent av dessa var män.
Räknat i antal avlidna per miljoner invånare är Sverige det land med högst narkotikadödlighet, År 2018 avled 81 personer/miljoner invånare.
Källa: EMCDAA

Coronasmittad jobbade på sjukhus

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Region Norrbotten har anmält sig själv till Arbetsmiljöverket sedan en anställd vid vuxenpsykiatrin på Sunderby sjukhus arbetat i sex timmar med symtom innan positivt provsvar om covid-19 kom, rapporterar lokala medier. Händelsen inträffade den 9 oktober. I anmälan står det att den an-

ställda har astma och allergi och att symtomen kunde ha berott på det. Där står också att Folkhälsomyndighetens riktlinjer säger att personer med symtom som inte kan antas bero på covid-19 inte måste stanna hemma.
Vidare framgår det att den smittade under sitt arbetspass bar skyddsutrustning, liksom kollegorna, och att det därför inte bör ha funnits risk för smittspridning.
TT

Coronapandemin påverkar alla, men den har inneburit en extra stor börda för hörselskadade.

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Mattias Lundekvam, förbundsordförande i Hörselskadades riksförbund (HRF) om att pandemin har skapat ett ökat utanförskap bland hörselskadade svenskar. Plexiglas, munskydd och distans gör det svårare att höra – och

många upplever ökad isolering och ensamhet, enligt en undersökning som HRF gjort bland sina medlemmar.

”Virus överlever nio timmar på hud”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Coronaviruset kan överleva nio timmar på mänsklig hud, vilket är längre än forskare tidigare trott, enligt en ny studie från japanska forskare. Men handsprit dödar viruset på 15 sekunder.
”Att sars-cov-2 (viruset som orsakar covid-19) överlever nio timmar på den mänskliga huden kan

öka risken för kontaktöverföring i jämförelse med influensavirus, något som kan öka takten på smittspridningen”, konstaterar forskarna i studien.
Studien, som publicerats i tidskriften Clinical Infectious Diseases, pekar bland annat på behovet av att uppmana till fortsatt handhygien för att bromsa smittspridningen.
TT-AFP

Åre vill ha fler poliser i vinter

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Polisen i Åre är orolig för att den kommande vintersäsongen blir stökigare än vanligt. Därför söks nu förstärkning, både från norska kollegor och från polisen i Stockholm, rapporterar SR Ekot.
Eftersom färre besökare än vanligt kommer tillåtas på krogarna är polisen rädd att det kommer bli mer rörelse på gatorna, men även mer bråk inne i stugorna där ord-

ningsvakter inte kan ingripa. Dessutom finns risken för trängsel inne på krogarna, säger Årepolisen Andreas Zehlander.
Liknande farhågor finns också i Härjedalen, som har flera populära skidanläggningar.
TT

Oro bland äldre när bankfack försvinner: ”Inga bra alternativ”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Mängden bankfack minskar i takt med att fler av landets banker stänger ner sina kontor. Många äldre personer är oroliga över alternativet – att förvara sina värdesaker i hemmet.
– Äldre människor köper inte kassaskåp, de förvarar sakerna

hemma och är ständigt oroliga att något ska försvinna, säger Peter Sikström, generalsekreterare SPF Seniorerna.

I september stod det klart att Handelsbanken ska stänga 180 av sina bankkontor i Sverige före slutet av 2021. Det är en del av en pågående trend – under de senaste åren har flera stora banker avvecklat många av sina fysiska kontor för att satsa mer digitalt. Många av de tjänster som bankkontoren erbjuder är möjligt att göra över nätet – men det finns behov som inte går att tillfredsställa digitalt. Att förvara värdesaker i bankfack är ett av dem.

Att bankfacken försvinner mer och mer i takt med bankernas nedläggningar av kontor är ett redan känt fenomen. Trots att det finns alternativ, i form av bland annat kassaskåp i hemmet och dokumentförvaring hos begravningsbyråer, finns det ingenting som helt kan ersätta bankfackens funktion. Det menar Peter Sikström, generalsekreterare vid SPF Seniorerna, som är bekymrad över situationen.

– Det finns en oro bland de äldre som använder bankfack. Hos be-

gravningsbyråer kan man förvara dokument men det finns inget bra alternativ till bankfacken i fråga om andra värdesaker. Det kan vara mammas smycken eller pappas guldklocka, saker man inte använder själv men som man inte vill ska gå ur släkten. De värdesakerna låser man in i bankfack för att vara säker på att de ska finnas kvar om något händer, säger Peter Sikström.

För personer som har svårt att röra sig långt från hemmet innebär det stora problem när lokala bankkontor försvinner, enligt Peter Sikström. Han tror att många kommer ha svårt att ta sig till andra städer där det finns kontor med bankfack, och därför börja förvara värdesaker i hemmet.

– Äldre människor går inte ut och köper ett kassaskåp, i ställer har de sakerna i hemmet. Varje gång personerna går ut oroar de sig för att sakerna ska försvinna, säger han och fortsätter.

– Jag är djupt ledsen över att bankerna återigen ignorerar äldre personers oro i det här. Det finns många känner att ingen lyssnar på dem, säger Peter Sikström.

Mikael Jismark, affärsutvecklingschef på Handelsbanken pri-

vat, menar att efterfrågan på bankfack minskat successivt under flera decennier, vilket är bakgrunden till att de minskar utbudet på sina bankfack.

– Vi ser inte att den utvecklingen kommer att vända i framtiden. Vi har förståelse för att det finns kunder som skulle vilja fortsätta hyra bankfack, men efterfrågan är som sagt liten och fortsätter att minska, säger Mikael Jismark.

Handelsbanken vet i nuläget inte exakt vad som kommer hända med de bankfack som finns på kontor som ska stänga under nästa år.

– Exakt hur man hanterar de bankfack som försvinner är en fråga som våra lokala kontor löser på olika sätt, beroende på vad som fungerar bäst just där, säger Mikael Jismark.

Även Pensionärernas Riksorganisation, PRO, ser problem med att fler och fler av landets bankfack försvinner. De rekommenderar äldre personer att inte förvara värdesaker i hemmet men enligt organisationens ordförande Christina Tallberg är det just det som blir effekten av nedstängningarna. Hon menar att konsekvenserna kan bli allvarliga.

– Personer som har oärliga avsikter vet att när bankfacken försvinner så finns värdesakerna hos den enskilde. Då är det lätt att lura sig in där i stället, säger Christina Tallberg och fortsätter:
– Tidigare var det självklart att man rekommenderade att ha värdesaker, testamenten och viktiga handlingar i ett bankfack.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

De flesta stora bankerna erbjuder bankfack, men inte på alla bankkontor. I bankfacket kan man förvara värdesaker och dokument, men vapen eller brandfarliga föremål är inte tillåtet och ibland tillåts inte heller förvaring av kontanter. De exakta villkoren för bankfacket står i avtalet mellan kund och bank.
Avgifterna för bankfack varierar – beroende på bank och storlek – mellan omkring 300 kronor per år för de minsta och uppemot 3 500 för de största.

Nedklottrade turistgränden kan stängas av på nätterna

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Mårten Trotzigs Gränd är den i särklass mest nedklottrade gränden i Gamla stan, men snart ska det vara slutklottrat. I alla fall om de moderata borgarråden Joakim Larsson och Dennis Wedin får bestämma. De öppnar för att stänga gränden nattetid.

Förslaget att stänga gränden kommer från föreningen Hållbart & Lustfyllt Gamla stan, som sedan två år arbetat för att bevara stadsdelen både just hållbar och lustfylld.

– I stället för att klaga vill vi samverka och se vad vi kan göra för vår stad mer än vad vår stad kan göra för oss och presentera ett förslag för staden, säger Henric Millde, ordförande i föreningen, som är glad över att föreningens arbete (det handlar om hundratals timmar) nu verkar bära frukt.

Millde betonar att engagemanget i Gamla stan, både från boende, fastighetsägare och näringsidkare är mycket stort för att långsiktigt komma tillrätta med skräp, fimpar och klotter. Och det handlar inte enbart om Mårten Trotzigs Gränd, stadens smalaste – långt därifrån.

Just den här gränden tillhör Stockholms verkliga attraktioner och många läsare har den senaste tiden hört av sig till DN och frågat varför ingenting görs åt klottret. Vi träffade därför stadsbyggnadsborgarrådet Joakim Larsson och fastighetsborgarrådet Dennis Wedin på platsen som är hårdast drabbad: gränden som sammanbinder Västerlånggatan med Prästgatan och huset där konstnären Carl Larsson föddes 1853. Det har använts åtskilligt med färg den senaste tiden i denna gränd och det finns inte många ytor som är rena från klotter.

Dennis Wedin är ordförande i Stadsholmen, kommunens bostadsbolag för kulturhus. Stadsholmen äger och förvaltar ett 80-tal fastigheter i Gamla stan och sedan i maj har väktare genomfört regelbundna ronderingar i stadsdelen, ett ettårigt pilotprojekt som

enligt Wedin har gett positivt facit.
– Under sommaren halverades kostnaderna för klottersaneringen. Det säger något om att närvaro ger resultat, säger Wedin, som är väl medveten om att det inte spelar någon roll hur mycket väktarna ronderar så länge det inte gäller alla fastigheterna. Merparten av husen i stadsdelen ägs av privatvärdar eller bostadsrättsföreningar; som de båda som gränsar till den nedklottrade gränden.
Så vad kan Stockholms stad göra?
– Förvisso kan vi från stadens sida kräva att fastighetsägarna tar bort klotter, men det vi ser här har blivit en ohållbar situation och nu måste vi försöka hitta ett sätt att hjälpa till. Det här är en angelägenhet för hela staden, säger Joakim Larsson samtidigt som några turister stannar till för att ta selfies i den trånga gränden.
I grändens nedre del vid Västerlånggatan finns i dag en portal. Här skulle man enligt förslaget från föreningen kunna sätta en port att låsa på kvällen och öppna på morgonen och montera en motsvarande port i den övre delen mot Prästgatan och Tyska Stallplan.

Var ligger det i tiden?
– Nu, säger Joakim Larsson bestämt, men poängterar att det måste göras varsamt efter det inte är ”varsomhelst”. Kanske börjar man med en tillfällig lösning för att se om det känns rätt innan man hittar något permanent.
– Dessutom ska vi se till att vi en får en samordningsorganisation som ska sortera under stadsledningskontoret. Det är viktigt att det finns en funktion som tar ansvar för detta så att det här inte bara blir en intervju i Dagens Nyheter, säger Larsson samtidigt som han och Wedin flyttar sig från grändmynningen för att lämna plats för ytterligare några turister som vill ta en bild.
Per Malmberg är sammankallande i föreningen Hållbart & Lustfyllt Gamla stans fastighetsgrupp och sitter dessutom i styrelsen i bostadsrättsföreningen Trivia 1 med adress Mårten Trotzigs Gränd 3. Porten ligger mitt i gränden och Malmberg berättar att de sju medlemmarna i bostadsrättsföreningen har betalat åtskilliga tusenlappar för klottersanering.
– Vi hade ett klottersaneringsavtal till för två år sedan, men nu klarar

vi inte av det längre. Varje familj har betalat omkring 50 000 kronor de senaste tio åren, säger Per Malmberg med en suck. Han välkomnar förslaget att stänga gränden nattetid.
För den som undrar vem som gett namn åt gränden är det en tysk köpman som levde 1559–1617. Han invandrade till Sverige 1581.

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se

Fakta. Skadestånd och böter eller fängelse för klotter

Skadegörelse är när en gärningsperson har skadat eller haft sönder din egendom. Klotter kan vara en typ av skadegörelse.
Straffet för ringa skadegörelse (till exempel lindriga fall av klotter) är böter eller fängelse i högst 6 månader. För skadegörelse är straffet böter eller fängelse i högst ett år, vid grova brott upp till fyra år. Den dömda får också vanligen betala skadestånd.
Klotter är vid sidan av skadegörelse mot fordon den vanligaste formen av skadegörelse. Skadegörelse och klotter hör till kategorin mängdbrott, alltså brott som fö-

rekommer ofta och drabbar
många människor.

Klotter kan medföra stora kostnader för samhället och privatpersoner, och människor upplever ofta otrygghet i områden med mycket klotter och skadegörelse.

Källa: Polisen

Boendetvisterna ökar när allt fler arbetar hemifrån

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Både boendetvister och klagomål på bostadsmiljön har ökat under coronapandemin. Miljöförvaltningen har redan fått över 800 bostadsklagomål – lika många som under hela förra året.

– Man besväras mer av brister och problem man har, och har ingenstans att ta vägen, säger Mikael Areskog, processjurist

på Hyresgästföreningen i Stockholm.

Att allt fler tvingas vara hemma mer under coronapandemin märks i klagomålshögen på Hyresgästföreningen i Stockholm. Här hamnar klagomål om brister i lägenheter, som värme, buller eller störningar från grannar. Liksom kontraktstvister vid uppsägningar eller byten.

– Antalet ärenden har ökat helt klart de senaste månaderna jämfört med förra året. Det är en generell ökning av alla ärenden från april till september, säger Mikael Areskog, processjurist.

En förklaring till ökningen antas vara att fler tvingas både jobba och plugga hemma, eller sitta i karantän på grund av pandemin.

– Många är hemma mer och besväras mer av de brister och problem man har. Man har ingenstans att ta vägen på samma sätt som när man har ett jobb att gå till, säger Mikael Areskog.

Miljöförvaltningen på Stockholms stad som tar emot anmälningar om olägenheter i bostäder är också översköljda av klagomål. Halvvägs in i oktober har man redan fått in över 800 anmälningar, vil-

ket är lika många som under hela förra året.
– Vår tidigare toppnotering var 2018, men då handlade det främst om vädret, en kall vinter och en rekordvarm sommar, och vi kommer att slå det i år. En del tror jag helt klart har med corona att göra, eftersom många jobbar hemma, säger Petra Skärlina Fogelsjöö, miljö- och hälsoskyddsinspektör.
Lejonparten av anmälningarna, 550 stycken, handlar om buller. Klagomålen kring byggbuller har ökat kraftigt de senaste åren, men även från vägtrafik och installationer, liksom störande ljud från restauranger, konserter och sophämtning. I år har man även fått fler klagomål om buller från grannar och förskolegårdar med lekande barn.
– Många som kontaktar oss jobbar hemma och märker då saker som man vanligen inte sett som ett problem. Det är framför allt bullerstörningar som man uppmärksammas på mer när man är i sin bostad, säger Petra Skärlina Fogelsjöö.
Näst vanligast är missnöje med lufttemperaturen som utgjorde 16 procent av alla störningsärenden

förra året. Flest anmäls i övergången mellan höst och vinter och från vinter till vår när värmesystemen inte är i fas.
De flesta klagomålen hörs i innerstaden, inte sällan från resursstarka personer i bostadsrätt. I Kista-Rinkeby däremot drevs bara 14 ärenden förra året trots att medborgarenkäter visar att boende där är minst nöjda med sin inomhustemperatur. Sedan 2016 görs därför riktad tillsyn i socioekonomiskt svaga områden.
– Vi får inte så många klagomål från ytterområdena, därmed inte sagt att det inte finns problem där. Vi vill lägga fokus där för att många kanske inte vet sina rättigheter.
Coronapandemin har ökat inströmningen av ärenden men också stoppat många inspektioner. Den riktade tillsynen i ytterområdena är nu helt stoppad på grund av smittorisk.
– Situationen som råder nu, både med en ökad inströmning av fler ärenden och vårt utökade uppdrag att även inspektera trängseln, påverkar handläggningstiderna och gör att man får vänta längre på att få sin sak prövad.

Cirka 70 procent av klagomålen leder till åtgärder som förbättrar boendemiljön. Övriga avslutas utan åtgärd eller för att kostnaden bedöms vara högre än nyttan.
– Vi är väldigt glada över det, det kan vara förbättringar i varierande grad förstås, men ändå åtgärder som är till nytta för de boende, säger Petra Skärlina Fogelsjöö.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Förra året drev miljöförvaltningen i Stockholms stad 650 ärenden om brister i bostäder.
Fördelning av ärenden:

Buller: 50 procent
Temperatur: 16 procent
Lukt: 13 procent
Fukt: 10 procent
Ventilation: 8 procent
Skadedjur: 1 procent
Övrigt: 2 procent
Källa: Miljöförvaltningen

”Vi orkar inte frysa ännu en vinter mitt i pandemin”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Gunilla och Gunnar Skoglund har levt i en kall lägenhet i tio år. Trots upprepade klagomål till Svenska bostäder genom åren tvingas de värma bostaden med extra värmeelement.

– Vi orkar inte frysa en vinter till i en pandemi, säger Gunilla Skoglund.

Gunilla och Gunnar Skoglund bjuder på kaffe med grädde i köket i miljonprogramshuset på östra Södermalm som är varmt tack vare ett extra värmeelement. Paret har fyra extra värmekällor för att säkerställa att trerummaren håller dryga 20 grader året om, dygnet runt.

– Vi har flera element för att stå ut. Det går på elräkningen, så det är vi som får betala, för att bostadsbolaget snålar, säger Gunilla Skoglund.

Både hon och maken har varit samhällsengagerade i hela sina liv, hon som socionom och han som socialdemokratiskt landstingsråd. Men de sista åren har det mest handlat om värmen. Det började 2009 med ett stambyte i kvarteret Fikonet då elementen slutade att ge kontinuerlig värme och i stället slås på och av i intervaller. Mest av, enligt paret.

– Vi har klagat på värmen i tio år nu. Jag orkar inte frysa en vinter till. Vi har en pandemi och folk jobbar hemma. Varför ska vi behöva frysa, vi måste få värme efter behov, säger Gunilla Skoglund.

DN är inte den första redaktionen som dricker kaffe i parets kök. Gunilla Skoglund, som hunnit fylla 85 år, skriver oavbrutet insändare och har pärmar fyllda med dokument och klagomål till bostadsbolaget Svenska bostäder, hyresgästföreningen, miljöförvaltningen, politiker och Folkhälsomyndigheten.

– Svenska bostäders mantra är att fråga ”vad har ni för temperatur? Trots att de möter oss boende med raggsockar, dubbla benkläder och dunväst i trappen. Vi säger inte längre vad vi har för tempera-

tur, det spelar ingen roll, vi fryser, säger Gunilla Skoglund.
Hon kallar bolagets agerande för mätexercis och har även kontaktat Folkhälsomyndigheten för att ifrågasätta anvisningarna för temperaturmätning.
– Man mäter mitt i rummet och en meter över golvet. Men om golven är kalla blir man snabbt nedkyld. Fryser man om fötterna fryser man i hela kroppen, säger Gunilla Skoglund.
Senast i går anmälde hon och maken att värmen försvann. Den långa och infekterade tvisten gör att bostadsbolaget nu rycker ut först om tre grannar klagar.
– Det krävdes tre ilskna samtal. Nu står det på lappen att om man jouren och de rycker ut och det är inte för kallt så får man betala böter 1 200 kronor. Det har de inte rätt till. De hävdar också att det bara är vi som klagar, trots att boendeenkäten visar att 60 procent i vår huslänga är missnöjda med värmen, säger Gunnar Skoglund.
Redan 2014 polisanmälde paret Svenska bostäder för framkallande av hälsofara. Enligt miljöförvaltningens utredning då fanns risk för olägenhet, inte på grund

av temperatur, men av draget från fönstren.
Bostadsbolaget lovade fönsterbyte 2015, men det blev aldrig av. Paret Skoglund visar sina tejpade fönster med spruckna karmar. De har fått byta sovrum på grund av kalldrag från balkongen som gör sängkläderna fuktiga. Balkongväggen är en masonitskiva som de själva täckt över med en filtduk.
Svenska bostäders mål är att hålla 20–21 graders värme i sina bostäder. Den undre gränsen är satt för att klara Folkhälsomyndighetens rekommendation, den övre av miljö- skäl.
– De hävdar miljöskäl för att hålla temperaturen nere. Men fjärrvärmen i Stockholm är ju helt fossilfri. Det är rent och klart vinstintresse som gör att de snålar på värmen, säger Gunilla Skoglund.
Enligt Svenska bostäder håller lägenheten den stipulerade värmen.
– Vi har inte levererat mindre värme än vi ska. Vi har mätt och mätt i många omgångar. Sedan kan man uppleva det på olika sätt, som drag till exempel, säger Stefan Mattsson, distriktschef i innerstaden.

Enligt boendeenkäten är 60 procent missnöjda med värmen?
– Ja, därför ska vi göra en fördjupande analys av hela huset, men vi kan inte höja värmen i bara en lägenhet. Det är annorlunda i ett kategoriboende för äldre, då kan man höja värmen i hela huset. Men det är ju en utmaning nu med en åldrande befolkning.
Ni har även lovat fönsterbyte?
– Vi byter när de är dåliga, men vi har kollat och det är inget fel på fönstren. Det är en stor investering men också en miljöfråga.
Varför sätter ni inte in fler element, eller betalar för elen det kostar med extravärme?
– Det är en annan fråga som jag inte kan svara på rak arm. Men vi kan inte sätta in element överallt, i dag sätter man värmekällor i badrum men det gjordes inte på sextiotalet. Det kostar väldigt mycket att dra in nytt om det inte finns, säger Stefan Mattsson.
Hyresgästföreningen i Stockholm har drivit kvarteret Fikonets värmeproblem genom åren. Den bedömer att det är svårt att driva fallet vidare i hyresnämnden som strikt följer hyreslagen om 20

grader som minimigräns. Då krävs att paret ställer upp på att mäta temperaturen i flera veckor och stänga av alla extraelement, vilket de inte säger sig klara av hälsoskäl.

– Om vi ska driva det juridiskt i hyresnämnden måste vi ha bra underlag som bevisning. Man kan driva det via miljökontoret också, men det är svårt när de inte vill genomföra mätningar. Om de kan få fler grannar att komma med klagomål i form av en protestlista så vore det enklare för oss, säger Zeljko Kranjec, juridisk enhetschef.

Hyresgästföreningen anser ändå att det är bostadsbolagets plikt att försöka lösa problemet.

– Jag tycker att Svenska bostäder borde lyssna på sina hyresgäster, särskilt de som är äldre och tillhör en känsligare grupp och försöka få upp temperaturen. De borde vara mer lyhörda inför hyresgästernas upplevelse, de driver ju inte sin sak i tio år för att bråka, säger Zeljko Kranjec.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Så lyder definitionen av en hälsosam bostad

En bostad ska, i syfte att hindra uppkomst av olägenhet för människors hälsa, särskilt;
1. Ge betryggande skydd mot värme, kyla, drag, fukt, buller, radon, luftföroreningar och andra liknande störningar.
2. Ha tillfredsställande luftväxling genom anordning för ventilation eller på annat sätt.
3. Medge tillräckligt dagsljus.
4. Hållas tillfredsställande uppvärmd.
5. Ge möjlighet att upprätthålla god personlig hygien.
6. Ha tillgång till vatten i erforderlig mängd och av godtagbar beskaffenhet till dryck, matlagning, personlig hygien och andra hushållsgöromål.

Källa: Miljöbalken

Maria Schottenius: Vi måste ha en skola i toppklass – därför bör den bli statlig igen

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

När nu alla partier tycks överens om att utbildningen måste ryckas upp, ta då chansen och skapa en skola som motsvarar kraven på en kunskapsnation som delar ut Nobelpriset. Det krävs då att staten återtar huvudansvaret för skolan.

På partiledardebatten förra söndagen fanns en fråga där alla verkade överens. Skolan. Det är ingen partiskiljande fråga att barnen ska få kunskaper och arbetsro, lära sig läsa, skriva, räkna och orientera sig i samhället. En förutsättning för att komma åt våld och gängkriminalitet.

Även om många skolor, kommunala och privata, är utmärkta gäller det långtifrån alla.

Med styrelsen som huvudman tvingas ett antal rektorer och lärare på friskolor att med kniven på strupen sätta höga betyg på elever, oavsett kunskapsnivå. Detta för att locka elever (och deras skolpeng) till just deras skola.

Skolverket får jaga skolor som inte uppfyller basala krav, som missbrukar sin rätt att bedriva undervisning. Och måste resa runt och vifta med rött kort för religiösa friskolor som exempelvis smyger med särbehandling av flickor. Sveriges riksdag lät kommunerna ta ansvaret för skolan i början av 1990-talet, i ungefär samma veva som friskolereformen infördes. Sveriges mäktigaste lobbyist, Peje Emilsson, grundare till bland annat KREAB och Kunskapsskolan, har spelat en avgörande roll för att bolagisera och privatisera Sverige.

De privata aktörernas vinster har blomstrat men det har inte skolan. Enligt en undersökande artikel i facktidningen Skolvärlden har de största svenska friskolekoncernerna de senaste fem åren gjort ett rörelseresultat på över fem miljarder kronor.

Kommunaliseringen av skolan blev inte lyckad. Jag ringde en gång upp Ingvar Carlsson, statsminister under kommunaliseringen 1991, och frågade varför han ansåg att huvudansvaret för skolan skulle bytas från staten till kommunerna? Han svarade att tjänstetillsättningen av lärare

hade växt till en oformlig byråkrati när man – för att ta ett exempel – på högsta skolstyrelsenivå skulle vara inblandad i vem som utsågs till ämneslärare på gymnasiet i Ronneby. Besluten borde ligga på närmare håll.

Även om Ingvar Carlsson var regeringschef kom Göran Persson som ansvarig minister att förknippas med kommunaliseringen. Och hans lite fula trick att ”köpa” de motspänstiga lärarna genom att sockra lönerna under en övergångsperiod.

Året efter kommunaliseringen kom friskolereformen, verkställd under Bildt-regeringen 1992 och luckrade upp ansvaret ytterligare. Allt i en tid när ”valfrihet” var det predikade ordet. I den individuella frihetens namn lyckades man riva ner mycket av värde i det svenska samhället. Till skillnad från våra nordiska grannländer och även Holland och England, där friskolornas vinster är hårt reglerade eller förbjudna, släppte svenska myndigheter efter slarviga analyser iväg skattepengarna till privata vinstintressen.

Sverige har världens mest prestigefyllda utmärkelse för att be-

löna vetenskap och litteratur. Nobelpriset.
Med folkskolan och folkrörelserna grundlades i Sverige redan på 1800-talet en kunskapsbas som gjorde att ett läskunnigt folk kunde ta till sig den demokratisering som krävde välinformerade medborgare.
Att skolan under en period hamnat på dekis betyder inte att det alltid behöver vara så. Sverige är ett rikt land. Vi har råd att skapa en skola och en högre utbildning som motsvarar kraven på en kunskapsnation.
Det krävs då att staten återtar huvudansvaret för skolan, sätter höga mål och skaffar verktyg för att se till att de uppfylls. Däribland full inblick med hjälp av offentlighetsprincipen. Och regler som gör att våra skattepengar går till skolan, inte till vinster i utländska bolag.
Sverige har ingenting att skylla på för att inte ha en skola i toppklass. Och ingenting att vänta på.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se

Så ska biograferna överleva krisen

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

”Batman” med Robert Pattinson. Nya James Bond-filmen ”No time to die”. Pixars familjesatsning ”Själen” – listan över filmer vars premiärer skjutits på framtiden eller som går direkt till strömningstjänsterna utan att passera biograferna kan göras lång.

AMC Entertainment är världens största biografkedja och har med sina dotterbolag omkring 600 biografer i USA och ytterligare några hundra runt om i världen. I deras europeiska filial Odeon Cinemas Group ingår bland annat svenska Filmstaden.

Nu varnar AMC Entertainment för att de kan få slut på pengar redan vid årsskiftet eller tidigt under nästa år, under rådande förutsättningar. En faktor som beskrivs som avgörande för företagets utveckling är just att flera storfilmer skjutits på eller gått biograferna förbi.

Även svenska biografer har drabbats hårt av coronapandemin och publikgränsen som kommer med den. Flera storfilmers oklara framtid på bioduken får också konsekvenser på marknaden här.
– Jag tror att läget är väldigt akut i Sverige och det är därför bråttom med pengarna som kulturministern aviserat. Det kommer att hjälpa en del, men kanske mest för de mindre biograferna, eftersom det finns ett tak för hur mycket stöd man kan få, säger Peter Fornstam, vd för Svenska Bio och ordförande för Sveriges biografägareförbund.

Svenska Bio har hittills i år gått back 70 miljoner kronor på grund av pandemins konsekvenser. Filmstaden vill inte ge en exakt siffra på hur stora deras förluster varit men marknadsdirektören Helena Eklund säger att de i dag har en kapacitet på ungefär 25 procent jämför med före pandemin.
– De uteblivna storfilmerna har så klart stor påverkan på oss. Vi har fortfarande många gäster som vill gå på bio. På helgerna är det, utan storfilmer, i många salonger slutsålt till den kapacitet vi kan fylla salongerna. Samtidigt är det

många som är besvikna och det är svårt att planera när filmer flyttas eller försvinner, säger Helena Eklund.
Hon vill inte spekulera i vad AMC:s situation i förlängningen kan få för konsekvenser för Filmstaden.
Tidigare i höstas chockade Disney med att låta nysatsningen ”Mulan” landa direkt på strömningstjänsten Disney+ och i veckan presenterade företaget en omorganisering som innebär att de ska lägga större fokus vid strömmat material framöver. Att Pixars ”Själen” också skippar biopubliken för premiär på Disney+ har fått europeiska biografer att rasa och Internationella unionen för biografer, UNIC, varnar för att det kan vara för sent när Hollywoodproduktionerna i framtiden vill återvända till bioduken.
– Vi tycker att det är jättetråkigt. Många har haft sina bästa och första biominnen med Disneys tecknade filmer. Det är en speciell upplevelse man delar med andra människor. Det är något helt annat att se film på stor duk, än i hemmet, säger Helena Eklund.
Peter Fornstam på Svenska Bio säger att helgernas biljettintäkter

är helt avgörande för att många biografer ska överleva, men att de inte har en chans med dagens publikgräns på 50 personer.
– Vi är väldigt beroende av de stora filmerna. Hade 50-gränsen inte funnits så kanske vi hade klarat det. Jag hade inte varit lika kritisk om alla branscher hade en sådan gräns att förhålla sig till, men vissa näringar har en gräns och andra inte. Varför är det okej att göra vissa saker? Det är därför det finns en viss bitterhet från oss, säger han.
Hur ska ni klara den här krisen?
– Det handlar om att skära kostnader. Till slut går det inte längre att betala hyror till exempel. Många fastighetsägare har redan gett rabatter men det finns förstås gränser för hur mycket sånt vi kan få. Jag kan tänka mig att det kan bli så att man drar ner antalet öppna kvällar framöver och att vi kanske måste varsla personal.
Även Filmstaden hade hoppats på ett besked från regeringen som gjort att de kunnat välkomna en större publik.
– Vi hade sett fram emot att få öppna upp för 500 gäster per salong men bara att få släppa in 200

gäster hade spelat jättestor roll för oss, som har så pass stora salonger. Det är väldigt ordnat, du har bokat i förväg, du har din plats och du vet att det är tomma platser bredvid dig. Vi hoppas verkligen att det ska komma ett nytt beslut och ett nytt datum för besked att se fram emot, säger Helena Eklund.

Det är inte bara för AMC som framtiden är oviss. Cineworld, en annan av världens största biografkedjor, kom tidigare i oktober med beskedet att de tillfälligt stänger hundratals biografer i USA och Storbritannien. Något som påverkar tiotusentals anställda och resulterade i att Storbritanniens premiärminister Boris Johnson uppmanade britterna att gå på bio igen.

Jonas Holmberg är konstnärlig ledare på Göteborgs filmfestival och han tror att jättarnas kriser kan påverka hur vi ser på film i framtiden.

– Det är ett högt spel man spelar nu. Det riskerar att få oåterkalleliga konsekvenser för branschen, säger han.

Han har sett hur maktbalansen i filmindustrin under flera år förskjutits så att strömningsaktörer-

na fått allt större inflytande i förhållande till biograferna.
– Disney är den absolut största aktören när det gäller storfilmerna, samtidigt är det de stora aktörerna som har störst problem, säger Jonas Holmberg.
Han tror att ett allt större fokus på strömmade filmer också kommer att få konsekvenser för det konstnärliga uttrycket.
– En konstnär gör en film för stor duk på ett annat sätt än för skärmen. Det finns också exempel på att man använder sig mer av närbilder. Filmer som är gjorda för biografen kan också ställa högre krav på tittaren, man har en högre koncentration.
Göteborgs filmfestival är i dag helt beroende av den biografinfrastruktur som Filmstaden och andra större aktörer på marknaden står för. Om de inte längre har råd att betala hyrorna påverkar det därför hela ekosystemet. I år blir filmfestivalen annorlunda på grund av pandemins förutsättningar men Jonas Holmberg säger att den också kan förändras på sikt.
– Vi har påverkats jättemycket ekonomiskt av pandemin. Långsiktigt är det avgörande hur stöd-

paketen fördelas och vi kommer att behöva stöd för att klara att driva det här i fortsättningen. Stor del av vår verksamhet finansieras ju av biljettintäkter, säger han.
Hur länge kommer ni klara er ekonomiskt?
– Det är otroligt svårt att veta, eftersom allt förändras så snabbt hela tiden. Om du hade frågat mig förra veckan, innan en ändring av publiktaket sköts fram, hade jag säkert sagt något helt annat.
Katrina Mathsson är verksamhetsledare på Folkets Bio, som driver 19 biografer runt om i landet, och representerar också föreningen Filmdistributörerna. Hon säger att de sedan sommaren har haft en mängd premiärer och att det är ett högt flöde av nya filmer på deras biografer. Att det inte går att skjuta filmerna mer på framtiden eftersom de redan köpt in och planerar för nya filmer nästa år.
– När vi håller i gång premiärerna så håller vi också i gång hela infrastrukturen för filmen. På ett sätt är det lite *business as usual* fast med väldigt, väldigt begränsad publik, säger Katrina Mathsson.
Hon hoppas också att de uppskjutna storfilmerna kan ge mer

utrymme för andra filmer på biokedjornas repertoar.
– Om det blir luckor hos Filmstaden kanske de kan visa någon annan film också. Så fort de har en ”Tenet” tar det upp 90 procent av deras salonger. Vilket också gör att det blir viktigare och viktigare för biografer utanför Filmstaden att hålla öppet.
Hur har Folkets Bio klarat sig ekonomiskt under den här perioden?
– Hade vi inte fått extrastöden hade vi inte funnits kvar i dag, säger Katrina Mathsson.
Hur framtiden ser ut är oviss men Mathsson är tydlig med att Folkets Bio inte kommer att klara sig utan fortsatt ekonomiskt stöd.
– Vi räknar med att hela 2021 kommer att vara ett tufft år för oss.
Samtidigt säger hon att pandemin tydligt har satt fingret på de olika villkoren för olika delar av filmbranschen.
– Våra vinstkrav är inte så höga, vi är en kulturverksamhet. Det har visat sig att det är en väldigt stor fördel med ägare som inte är långt bort.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

Brunner blåser liv i den store Sergel

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Efter biografier om Karl XII, Bellman, Roman och Swedenborg tar sig Ernst Brunner an Johan Tobias Sergel. Brunner navigerar som en flink roddarmadam i 1700-talets förrädiska strömmar, skriver Henrik Berggren.

Ernst Brunner

”Marmormolnet. Om bildhuggaren Sergel”

Albert Bonniers förlag, 558 sidor.

År 1778 blev den 38-åriga svenska bildhuggaren Johan Tobias Sergel hemkallad till Stockholm av Gustav III. I elva år hade konstnären bott i Rom där han blivit hyllad för sina marmorskulpturer. Monarker och adelsmän köade för att beställa hans verk, stadens rumlande internationella konstnärskoloni höll honom som en av sina främsta, klimatet var gynnsamt och de italienska kvinnorna tilltalade inte enbart hans konstnärsblick.

Gustav III var i samma situation som en manager med ett gammalt kontrakt med ett rockband som senare blivit världsberömt. Sergels framgångsrika karriär hade börjat i den svenska huvudstaden. Som barn till hovbrodören Christoffer Sergell upptäcktes hans ovanliga begåvning tidigt. Han sattes i lära hos de utländska konstnärer som under 1700-talet lockats till Stockholm för att skapa kunglig prakt. Vid 19 års ålder fick han fast anställning på Kungliga Slottsbyggnadsstaten. Hovet bekostade den resa ut på den europeiska kontinenten år 1767 från vilken han inte återvänt.
Sergel förhalade hemresan. Han tog den långa vägen över Paris och London för att hälsa på svenska konstnärskollegor som Alexander Roslin och Elias Martin. I Frankrike blev han dessutom invald i landets konstakademi. Han hade erbjudande från Katarina II att komma till Ryssland. Men sommaren 1779 var han tillbaka hos sina systrar på Malmskillnadsgatan. Och i tjänst hos den komplicerade Gustav III som kunglig hovskulptör.

Sergels hemresa utgör den dramaturgiska vändpunkten i Ernst Brunners ”Marmormolnet”, en fiktiv självbiografi där Sergel själv för ordet. Det är ett ovanligt men inte helt okänt grepp. Jag kommer omedelbart att tänka på Robert Harris fina trilogi om den romerske senatorn Cicero som berättas av hans slav Tiro. I sig är det knappast mindre vederhäftigt än den allvetande historieberättare som vanligtvis traderar förflutna människors liv. Som Brunner med rätta påpekar i inledningen: ”Fiktion, eller gestaltning, är ju inte fantasi”.

Brunner utnyttjar jagformen skickligt. Som läsare får man uppleva 1700-talets Stockholm och Europa genom Sergels ögon men även kroppsliga förnimmelser. Det doftar av träck och de skumpande vagnarna skaver på rumpan samtidigt som konstnären betraktar hus och människor med sin bildhuggarblick. Brunner har hittat en finstämd språklig medelväg mellan 1700-talspastisch och störande modernitet.

Han skriver också med en smittande energi. Jag blir lite förvånad över att jag inte tröttas mer av de långa uppräkningarna av konst-

närsnamn som fladdrar förbi och som får Lydia Sandgrens omdiskuterade ”Samlade verk” att framstå som en Beckettpjäs. Men efter sina stora biografier om Karl XII, Bellman, Roman och Swedenborg navigerar Brunner som en flink roddarmadam i 1700-talets förrädiska strömmar.

Men även om gestaltning inte är fantasi så uppstår frågan om var gränserna går. Som Brunner framställer det hatar Sergel den hand som föder honom. Motvilligt har han övergett sitt fria konstnärsliv i Italien där han frigjort den levande människan ur marmorn i form av skulpturer med klassiska motiv, för att göra svenska kungastatyer i brons. I Brunners tolkning ansluter Sergel till den negativa bild av ”teaterkungen” som svenska historiker från Geijer till Erik Lönnroth omfattat.

För oss som är mindre bevandrade i 1700-talet är Sergel mest känd som en vän eller i alla fall kumpan till kungen. Vid festen i samband med avtäckningen av hans Gustav III-staty på Skeppsbron den 24 januari 1808 utbringade Sergel en skål för den döde monarken med orden: ”Ta

mig tusen djäflar var icke Gustaf III en stråle av det eviga ljuset”. Det bevisar förstås ingenting. Konstnärer som vill försörja sig har alltid skrapat för makten. Dessutom hade den nye kungen Gustav IV Adolf ställt ut Sergel i kylan.

Jag är fullt beredd att tro på Brunners livfulla framställning av Sergel som en frustrerad Gustav III-hatare. Om ”Marmormolnet” var presenterad som en roman skulle jag placera den i samma kategori som P O Enquists ”Livläkarens besök” eller Hilary Mantels Cromwell-trilogi, det vill säga verk som är korrekta till de större historiska detaljerna och fria men övertygande i tolkningen av huvudpersonens privata liv och motiv.

Men om man som Brunner gör anspråk på vetenskaplighet blir jagformens begränsningar uppenbara. Det blir svårt för författaren att föra en diskussion om sin tolkning. Kanske har Brunner massor av belägg, vad vet jag. Några av dem kunde han ha meddelat läsaren i ett efterord.

Henrik Berggren

”Zaremba har fel om äldre-vården”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Maciej Zarembas artikel ”Varför fick de äldre dö utan läkarvård?” har väckt stor uppmärksamhet. I en replik svarar nu Björn Eriksson och Johan Bratt, två av de ansvariga för vården i Stockholm, på Zarembas artikel.

Det är viktigt att granska vården på särskilda boenden för äldre under pandemin. Men den text som Maciej Zaremba publicerade i DN kultur den 13 oktober innehåller så många faktafel att den inte kan läggas till grund för en sådan diskussion. De rör sig inte om tolkningar. Det handlar om rena felaktigheter.

Maciej Zarembas retorik bygger på att det finns ett ”ljusskyggt” och ”hemligt” dokument som gjort att personalen på Stockholms särskilda boende tillåtit att gamla patienter fått ”dö utan läkarvård”. Dokumentet tillskrivs en person

som anställts vid Region Stockholm utan att uppfylla de krav som ställdes för tjänsten.
Allt detta är fel.
Det dokument som refereras till är en offentlig handling som bland annat publicerats på en öppen webbplats. Det har också lämnats ut till många redaktioner, bland andra till Dagens Nyheter. Dokumentet finns här för den som vill läsa det.
Dokumentet är alltså, och har alltid varit i högsta grad offentligt. Maciej Zaremba har därmed objektivt fel. Dokumentet i fråga har rubriken ”Styrande regelverk för patientflöden mellan vårdgivare i region Stockholm och kommunal vårdverksamhet under pågående smittspridning av Covid-19”.
Det var en del av den omställning vården i Region Stockholm tvingades till under pandemin. Det handlar bland annat om förstärkningar av vården vid särskilda boenden för äldre. Det handlade om att geriatriska avdelningar skulle förstärkas och att utvidga uppdraget för Avancerad sjukvård i hemmet och jourläkarbilarna så att de även ska kunna användas vid särskilda boenden för äldre. Där finns också riktlinjer om hur

patienter ska bedömas om de skulle behöva annan vård än den som ges på boendet. Mer om detta senare.

Dokumentet är ett beslut i den särskilda regionala sjukvårdsledningen (RSSL) som inrättades den 7 februari för att samlat leda hälso- och sjukvården under pandemin.

Beslut i RSSL fattades av fem läkare. Två infektionsläkare, en reumatolog, en akutläkare och en kardiolog turades om med att vara den yttersta beslutsfattaren. Till grund låg alltid den bästa expertis som våra regionala och ofta nationella experter hade att delge. Beslut föregicks av en genomgång med vårdens experter och i det här fallet med samlade råd från de som kan äldres behov bäst – geriatriker. Den dag då det aktuella dokumentet beslutades var chefläkare Johan Bratt den som formellt tog beslutet.

Det var alltså inte ett beslut av en byråkrat. Det var ett beslut av en läkare. Maciej Zaremba har därmed fel även på denna punkt.

Den byråkrat som Maciej Zaremba påstår ”står bakom” de styrande riktlinjerna för patientflöden utanför sjukhusen heter Christof-

fer Bernsköld. Enligt Maciej Zaremba är Bernsköld ansvarig för ”all sjukvård i Stockholm utanför akutsjukhusen” och ”chefen för sjukvården på äldreboenden”. Vilket han inte är. Han är anställd vid hälso- och sjukvårdsförvaltningen, en förvaltning som ingår avtal om den vård som bedrivs i Stockholm och är inte en vårdgivare. På förvaltningen är han en kvalificerad enhetschef vid enheten för allmänmedicin, vilket är långt ifrån att vara ansvarig för mer än hälften av regionens vård. Han är inte ens chef på avdelningen. Avdelningschefen heter Anna Ingmanson.

Allt detta vet Maciej Zaremba. Det allvarligaste är dock att Maciej Zaremba utan belägg anklagar hundratals sjuksköterskor, läkare och verksamhetschefer för brott mot yrkesetiken och troligen även lagen.

”Men redan nu vet vi säkert: att det räcker med en ljusskygg order från regionen för att en del läkare, sjuksköterskor och andra skall glömma både yrkesetiken och troligen också lagen.”

De särskilda boendena är en kommunal verksamhet. Där ska

det enligt lag finnas en verksamhetschef samt medicinskt ansvarig sjuksköterska på boendet. Och det ska finnas läkare inom de vårduppdrag, läkarinsatser i särskilda boende för äldre, som åligger regionen som huvudman. Sammantaget handlar det om hundratals personer med både formellt och yrkesetiskt ansvar för omkring 15 000 äldre vid särskilda boenden för äldre.
Maciej Zaremba påstår alltså att dessa yrkespersoner skulle tolka en formulering i ett dokument som att de ska tillåta sjuka äldre att dö utan läkarvård och att ordinera palliativ vård utan läkarundersökning och fullgott medicinskt underlag. De skulle också bortse från att det klart och tydligt står i riktlinjerna att patienter ska prioriteras ”utifrån medicinska behov och nytta av vård” och att en ”individuell bedömning alltid ska göras”.
Dessa verksamhetschefer, läkare och sjuksköterskor skulle alltså ha struntat i att göra individuella bedömningar av sina boenden och patienter. Trots att de förra har det formella ansvaret enligt lagen. Det är ett helt orimligt antagande.

Maciej Zaremba har dessutom objektivt fel när han påstår att ingen läkarvård har givits på särskilda boenden. DN har ju själva tidigare rapporterat om hur många läkarbesök, fysiska och distansbesök som har gjorts på SÄBO under pandemin. Under perioden januari–juli utfördes 29 676 fysiska läkarbesök och 16 321 distansbesök. De senare ökade efter det att Socialstyrelsens utfärdat riktlinjer om att begränsa antalet fysiska besök för att minska smittspridningen den 7 april.
Men har det inte skett några fel överhuvud taget? Det kommer att visa sig i de utredningar regionen, IVO och coronakommissionen gör att varken den regionala särskilda sjukvårdsledningen eller att alla vårdgivare har varit felfria. Det vore lika fel att kategoriskt förneka att det kan ha förekommit fel inom äldreboenden som att påstå att det förekommit systematiskt, vilket Maciej Zaremba gör.
Maciej Zarembas kritik handlar alltså om ett styrande regelverk för hur patienter skulle tas om hand utanför akutsjukhusen. Det är daterat 20 mars 2020.
Nio dagar tidigare hade WHO deklarerat att covid-19 var en pan-

demi. I Region Stockholm hade flera personer med covid-19 avlidit och erfarenheter från Italien visade att vården snabbt kunde bli överbelastad. Situationen försvårades ytterligare då det saknades skyddsutrustning i vård och omsorg och möjligheten att brett provta personer för covid-19 var starkt begränsad då det saknades allt från reagens och analyskapacitet till testpinnar.

Kort sagt: I mitten av mars var det en dålig situation och allt talade för att det skulle bli värre. I värsta fall mycket värre. Hälso- och sjukvårdsdirektören och RSSL arbetade under hela pandemin efter devisen att hoppas på det bästa, men planera för det värsta. Och att sjukvårdskapaciteten vid sjukhusen hela tiden skulle ligga steget före behovet av sjukhusvård. Målet var att undvika att behöva välja mellan patienter med behov av sjukhusvård för att det inte fanns tillgång på vårdplatser. Det behövde aldrig göras. Under hela pandemin har det funnits relativt gott om tillgängliga vårdplatser inom intensivvården, vid akutsjukhusen och inom geriatriken. Socialstyrelsen hade riktlinjer för hur en sådan prioritering vid brist

på vårdplatser skulle göras – dessa behövde inte användas.
Covid-19 är en fruktansvärd sjukdom. Vi har lärt oss mycket under de månader vi har känt till den nya sjukdomen. Vård- och omsorgspersonal har under pandemin upplevt hjälplöshet och frustration i sin vilja och ambition att göra sitt bästa för att ta så god hand som möjligt om våra allra sköraste patienter. Att då kollektivt bli anklagad för att ha åsidosatt sin yrkesetik och troligen också lagen utan att det finns mycket tydligt underlag för anklagelsen är både sorgligt och oacceptabelt.

Att den här pandemin har varit en tragedi för många av våra sköraste äldre och deras närstående står bortom allt tvivel. Det gäller både de som bor vid äldreboenden och de som har behövt isolera sig i sina hem utan kontakt med närstående. Många närstående och vänner har fått besked om att en älskad person har avlidit utan att de kunnat komma på besök under den sista tiden.
Därför ställs det särskilda krav på att beskriva händelseförloppet korrekt och med stor respekt. Det har inte gjorts i detta fall.

Johan Bratt
Björn Eriksson

”De hänvisar inte till det dokument jag har skrivit om”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Maciej Zaremba svarar på Björn Erikssons och Johan Bratts kritik av hans artikel.

Det här är ingen normal replik eftersom genmälet som jag svarar på inte är normalt.

Det sägs att när en bluff är tillräckligt vågad blir det svårt att tro att det är bluff. Vår moralkänsla går i försvar. Så här fräckt kan ingen luras, tänker vi.

Jo, de kan det – just för att det går hem. Ingen vet det bättre än Donald Trump.

Jag har genom året fått uthärda en del mindre snygga debattfinter. Men det var från privatpersoner. Jag kunde aldrig tro att det fräckaste av alla skulle komma från en myndighet.

I genmälet påstår chefläkare Johan Bratt och direktör Björn Eriksson att det mesta i min artikel

är fel. Regionen har inte på förhand sorterat patienter i behandlingsvärdiga och andra, alla fick rätt till en individuell bedömning. Inte nog med det, Zaremba har påstått att regionen har hemlighållit dessa ”regelverk” när de i själva verket varit öppna för alla och envar. ”Maciej Zaremba har objektivt fel.” Var så god, se själv. ”Dokumentet finns här för alla som vill läsa.” Så bifogar de länken.

Och den som klickar kan verkligen undra var jag fått allt ifrån. Här står ju inget om att patienter som har svårt att gå i trappor inte ska skickas till sjukhus. Inte heller att de ska delas upp i kategorier. Här betonas vikten av läkarbedömning. Och bevisligen är dokumentet inte undangömt. Så han hittar alltså på?

Om jag inte har kunnat replikera på Bratts och Erikssons genmäle kunde jag bli bränd som journalist. Bara mycket skeptiska läsare skulle lägga märke till datumet i dokumentets huvud. ”Kolla här, Zaremba skrev om regionens regelverk från den 20 mars. Men de här är daterade den 22 maj.”

Just så enkelt är det, och så fräckt. Regionens genmäle hänvisar inte

till det dokument som jag skrivit om – och som styrde sjukvården när pandemin härjade som värst. Det hänvisar till en reviderad version, där de mest anstötliga skrivningarna har tagits bort. Och det ursprungliga ”regelverket” går inte att finna på regionens webbplats.
Jag vill inte tro att direktör Björn Eriksson och chefläkare Johan Bratt är kapabla till sådant falskspel. Men de borde byta ut regionens pr-byrå. Eller åtminstone läsa vad de skriver under.
Maciej Zaremba

Sida utökar biståndet under pandemin

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Yttrandefrihet. Sida ger åtta miljoner kronor extra pandemistöd för utbildning, vetenskap och kultur. Pengarna ska fördelas av FN-organet Unesco i deras arbete för ökad yttrandefrihet. Biståndet läggs på de 116 miljoner som Sida mellan 2018 till 2021 redan har avsatt till projektet. Bland annat

ingår skydd av och utbildning för journalister, stöd till faktagranskning, försvar av pressfriheten och stöd till konstnärer.
– Det sprids mycket desinformation under coronapandemin, vilket gör stödet än mer relevant. Dessutom drabbar krisen både journalister och konstnärer, två viktiga grupper för det demokratiska samtalet, säger Marianne von Malmborg, programspecialist på enheten för demokrati och mänskliga rättigheter på Sida.
Jenny Nyman

Deras forskning visar: ”Sexuell attraktion krävs för att inleda en relation på äldre dagar”

MÅNDAG 19 OKTOBER 2020

Trots en relativt stor andel som bor ensamma finns en mer positiv bild av intima relationer bland äldre i Sverige än i andra länder. Det menar forskare som studerat relationer och intimitet hos den äldre befolkningen. Och att äldres relationer mest

handlar om vänskap är en fördom, menar forskarna.
– Våra studier visade att sexuell attraktion var en förutsättning för att inleda en ny relation på äldre dagar, säger professorn Peter Öberg.
Seniorens tid är nu
Synen på människorna som gått i pension har förändrats över tid – och kan behöva omprövas igen när fler får allt längre liv. Livet för dem som är över 70 år har hamnat i fokus inte minst under coronakrisen. Hur är det att vara senior i dag?
Del 5
Vid relationer som inleds sent i livet är tidsparadoxen den mest utmärkande faktorn. Det har forskarna Torbjörn Bildtgård, docent i sociologi, anställd vid Stockholms universitet och Peter Öberg, professor i socialt arbete vid Högskolan i Gävle, kommit fram till i sina studier i ämnet.
– Å ena sidan finns mycket tillgänglig tid i vardagen eftersom det inte längre finns hemmavarande barn eller ett jobb att gå till. Å andra sidan har man en begränsad tid kvar i livet, säger Torbjörn Bildtgård.

Omständigheterna gör att det finns goda förutsättningar för att kunna odla en bra relation med mycket tid över, samtidigt som det finns en känsla av att det är läge att ”passa på”.
Deras senaste forskning bygger på djupintervjuer med 28 svenskar som är 60 år och äldre och som inlett en intim relation eller som dejtar samt en enkätstudie med 1 225 svarande i åldersgruppen 60–90 år. Studien pekade mot att de sent inledda relationerna ofta snabbt blev seriösa. Känslan av att det kan vara sista chansen gör att relationen vårdas på ett sätt som kanske inte hade skett annars.
– Det kan vara sista gången man träffar någon och blir kär. Det är viktigt att satsa på relationen och lägga tid på den. Mitt i livet går det att börja om, säger Torbjörn Bildtgård.
Det gick också att se att många inte förväntat sig att träffa någon – förälskelsen kom som en överraskning. Ofta var personen någon som det funnits en relation till tidigare i livet, kanske någon som det funnits intresse av vid en yngre ålder.

– Många som skilt sig träffar någon som de var kära i vid 20- eller 30-årsåldern, säger Torbjörn Bildtgård.
Peter Öberg flikar in:
– Förutom att personen representerar trygghet – det är någon man känner – så är det en person som vet hur man var vid en yngre ålder. Det går att bli sedd på ett annat sätt av någon som sett en som ung, säger han.
Sverige har ett stort antal ensamhushåll, drygt tio miljoner invånare bor i 4,7 miljoner hushåll och 1,9 miljoner hushåll består av bara en person, enligt SCB. Trots – eller kanske på grund av – det stora antalet människor som lever ensamma finns en mer positiv bild av intima relationer bland äldre generellt sett i Sverige, enligt Torbjörn Bildtgård. Ofta finns också stöd från vuxna barn när en förälder inleder en relation vid en högre ålder. Där sticker de nordiska länderna ut.
– I vissa länder är barnen negativa till att föräldern träffar en ny. I Skandinavien är vi mer individuellt orienterade, barn anser inte att de har så mycket att säga till om vad det gäller föräldrarnas relationer, säger Torbjörn Bildtgård.

Det är inte heller ovanligt att barnen hjälper till att lägga upp en annons på en dejtingsida.
– En ny partner kan avlasta de vuxna barnen, säger Peter Öberg.
Äldre föredrar särborelationer framför samborelationer, visar studierna. Det gäller för både kvinnor och män och handlar om en vilja att behålla den självständighet som funnits som singel. Det är däremot få som vill gifta sig. En anledning som uppgavs i intervjuerna var att det då krävdes att fler involverades i exempelvis arvsfrågor.

En brittisk studie som Peter Öberg och Torbjörn Bildtgård hänvisar till, visar att kvinnor i högre grad vill leva som särbo, medan män vill ha samboliv och äktenskap. I studien myntades ett begrepp:
– Kvinnor vill ha något att gå ut med, män någon att komma hem till, säger Peter Öberg.
I deras egna studier kom de fram till att även de flesta äldre män föredrar särborelationer men mönstret var tydligare bland kvinnor.

– Många kvinnor var rädda för att hamna i en hemarbetande sjuksysterroll, fortsätter Peter Öberg. Förr ansågs ofta äktenskapet vara ett mål för en relation, men en amerikansk studie visar att vad man i första hand söker är någon att dela vardagen med – ett sällskap till restaurangen eller teatern, berättar de. Relationerna bland de äldre personerna inleddes ofta på liknande sätt.
– Det kunde börja med en resa med någon från bekantskapskretsen. Och på den där resan fattar man tycke för varandra och en djupare relation inleds, säger Peter Öberg.
Torbjörn Bildtgårds och Peter Öbergs forskning har visat att det var vanligare bland frånskilda att vilja inleda en ny relation än bland änkor och änkemän. Personer som haft en partner som gått bort ansåg inte att en ny person kunde ersätta den tidigare medan nästan ingen av de frånskilda ansåg att den tidigare partnern var oersättlig.
En annan fråga som forskarna studerat närmare är hur äldre förhåller sig till intimitet och sexualitet. Tidigare generationer väx-

te upp i ett samhälle där sex var en del av äktenskapet, medan sex utanför äktenskapet ofta ansågs vara något negativt. Avhållsamhet som ung var vanligt men förändrades i och med den sexuella revolutionen – som gjorde att det senare fanns en annan inställning till sex vid högre ålder, menar forskarna.

– Sex var inte längre förknippat med äktenskap utan med en kärleksfull relation. De intervjuade ansåg att det var lika fel att ha sex i ett kärlekslöst äktenskap som i andra kärlekslösa, tillfälliga relationer. Kärlek legitimerade alla typer av sexuella relationer. Var man kär kunde man ha sex, säger Torbjörn Bildtgård.

Det visade sig att de tillfrågade angav att det gick snabbare att bli sexuellt intim med någon på äldre dagar än vad det hade gjort som ung. Man kände sig inte bunden av värderingar kring avhållsamhet längre. Torbjörn Bildtgård tror att insikten om att det finns en begränsad livstid kvar också kan spela in.

– Vill man ha något tar man det nu. Det finns inte behov av att vänta på samma sätt som tidigare i livet. Sexualitet är något som ses

som självklart i en relation, säger Torbjörn Bildtgård.
Torbjörn Bildtgård och Peter Öbergs berättar att deras studier motsäger annan forskning som säger att äldre enbart söker vänskap i relationer.
– Våra studier visade att sexuell attraktion var en förutsättning för att inleda en ny relation på äldre dagar, säger Peter Öberg.
Med åldern talas det om en så kallad ”decentrerad sexualitet”, framför allt i samband med att mannens förmåga försämras. De kroppsliga begränsningarna kan påverka vad som sker i sängkammaren.
– Kel och närhet blir viktigare delar av den sexuella repertoaren medan samlaget blir mindre viktigt, säger Peter Öberg.
Samtidigt finns stora möjligheter att medicinera bort sexuella begränsningar på annat sätt i dag än tidigare, tillägger han.
Därtill visade studierna att den sexuella aktiviteten var kopplad till hur länge relationen pågått, snarare än ålder.
– Det handlar inte om fysisk ålder utan om hur länge man varit ihop helt enkelt, säger Peter Öberg.

Flera män berättade i intervjuerna att de upplevde att de gått från en känsla av att leva i ”dödens väntrum” till att få ett nytt liv när de träffade sin nya partner.
– Helt plötsligt får man en ny framtid, något att planera för under de år som är kvar. Det blir en otrolig skillnad i psykologiskt välbefinnande, säger Torbjörn Bildtgård.
– I en ny relation får man en partner att förverkliga ”tredje ålderns” projekt med. Det kanske finns önskningar om att leva aktivt, resa, gå på restaurang eller teater som nu kan besannas, säger Peter Öberg.
Samtidigt var det flera av personerna som dejtade som angav att det fanns en rädsla för att fastna med en partner som blir sjuk. Det var framför allt en oro hos personer som hade haft en lång relation som hade avslutats genom en partners sjukdom och död, där man ville undvika att hamna i samma sits igen. De intervjuade beskrev risken för att den nya personen blir en börda snarare än någon som förgyller den senare delen av livet.

– Medvetet sökte man någon att dela tredje ålderns projekt med. En dam berättade att hon sprungit i väg efter att ha varit på dejt och sett mannens mediciner, säger Torbjörn Bildtgård.
Liknande mönster har de sett när de studerat skilsmässor i ett pågående projekt, där en angiven orsak var att partnern upplevdes som passiv, en bromskloss eller någon som satt i soffan medan man själv var intresserad av att förverkliga olika drömmar.
– Det är vad som driver folk isär, i stället för tillsammans, säger Torbjörn Bildtgård.
Dessutom har många i dag redan levt ett liv med flera relationer eller äktenskap.
– Varför skulle det inte fortsätta när man blir äldre och singel? säger Peter Öberg.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se

Fakta. Kärleksforskarna

Peter Öberg
Gör: Professor i socialt arbete vid Högskolan i Gävle. Forskar om attityder till åldrande och äldre, demografi och livsloppets föränd-

ringar, nya livsstilar och bilder av äldre på 2000-talet, samlevnadsformer och nya intima relationer på äldre dagar.
Torbjörn Bildtgård
Gör: Docent vid Uppsala universitet och lektor vid Stockholms universitet. Bedriver forskning om bilder av åldrande och åldrande och intimitet samt om mat och ätande som socialt problem.

Fakta. Nygifta seniorer flest i 60-årsåldern

Så många i respektive åldersgrupp gifte sig under 2019 i Sverige:
60-64 år: 2 739
65-69 år: 1 582
70-74 år: 834
75-79 år: 352
80-84 år: 109
85+ år: 38
Källa: SCB

Ledare: Kapitulations-liberalism är varken klokt eller trovärdigt

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Januariavtalet var inget av de fyra samarbetspartiernas förstahandsalternativ. Bakgrunden till dess tillkomst var ett parlamentariskt dödläge, som kunde brytas först med åtskilliga kompromisser. Resultatet blev i slutänden att alla ändå fick vad som låg dem närmast om hjärtat: Socialdemokraterna fick sitta kvar vid makten. Miljöpartiet fick ministerposter och gröna satsningar. Centerpartiet och Liberalerna fick liberala reformer som i några fall – avskaffandet av värnskatten och reformer av hyressättning och arbetsrätt – gick längre än vad de kunnat driva igenom i alliansregeringar med Moderaterna vid rodret.

Allianssamarbetet byggde på två ben. En genomarbetad sakpolitik, särskilt inför och under den första mandatperioden vid makten. Men även på en överlappande ideolo-

gisk samsyn – och en grundläggande tillit mellan partier som ville regera ihop.
I avsaknad av en lika tydlig samsyn och tillit vilar januarikoalitionen betydligt tyngre på sakpolitiken. Utan den har framför allt C och L, som inte ingår i regeringen, föga anledning att stödja Stefan Löfven som statsminister för en rödgrön regering som företräder en knapp tredjedel av landets väljare.
Därför hamnar Stockholmsliberalernas Anna Starbrink fel när hon i ett blogginlägg (17/10) öppnar för att låta frågan om arbetsrätten dras i långbänk över kommande mandatperioder för att undvika en regeringskris. Det är att vara mer än lovligt naiv.
Framför allt är talet om att undvika skarpa beslut nu ett svepskäl. Behovet av en arbetsrättsreform är stort, och en gedigen utredning har gjorts som ger en god grund för beslut om inte parterna når en överenskommelse. Det handlar inte om att insistera på varje kommatecken, anpassningar görs alltid under remissförfarandet.
Den pågående coronakrisen och dess allvariga ekonomiska inverkan gör knappast behovet av ökad

flexibilitet på arbetsmarknaden mindre. Snarare är det viktigare än på mycket länge att fler företag vågar anställa, och att fler genom utbildning får chansen att visa sitt värde i nya funktioner på arbetsmarknaden.

Det handlar både om att Sverige som land behöver återhämta sig, och om enskilda människors möjlighet att försörja sig.

Att det inom socialdemokratin, och särskilt från delar av LO, finns starka krav på att bryta januariavtalets löfte om att reformera arbetsrätten är välkänt.

Här gäller det att från liberalt håll vara glasklar. Frångås januariavtalet på en så viktig punkt har socialdemokratin för överskådlig framtid skadat sitt förtroende som pålitlig politisk samarbetspartner, och det finns föga anledning för liberaler att stödja regeringen Löfven.

Det som skulle gå förlorat är nämligen inte en enskild fråga, det är hela samarbetets konstruktion.

Det finns ingen anledning att tro att arbetsrätten blir den sista liberala reform som försvinner, om Starbrinks resonemang vinner gehör.

Men det finns väldigt lite som tyder på det, ytterst få resonerar just nu som hon. Det visar också hur fel den SD-vurmande delen av borgerligheten har haft, när den påstått att januariavtalet enbart handlar om att stänga ett parti ute. Sakpolitiken är i centrum. Och då kan inte partier som pekar ut liberalismen som sin fiende betraktas som seriösa alternativ för samarbeten.

Liberalerna har liksom Centerpartiet visat sig ansvarstagande i en svår parlamentarisk situation. Förhandlingar över blockgränserna och en regering med stöd i mitten är helt klart att föredra framför de alternativ som riksdagsmandaten erbjuder. Men det hänger på att samarbetet är ömsesidigt och att det man kommer överens om går att lita på.

Liberalerna står inför en svår situation. Ett nyval ser i dagsläget ut att leda till att partiet åker ur riksdagen.

Men det finns fler sätt att ta kål på ett parti: Bara för att det råder kris kan inte Liberalerna stödja en sittande socialdemokratiskt ledd minoritetsregering som för socialdemokratisk politik. Det är varken förhandlingar eller kompromiss-

vilja, det är villkorslös kapitulation och partipolitisk självutplåning.

DN 20/10 2020

Barn behöver faktiskt inte ha ett eget rum

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Min första lägenhet i Stockholm var en liten andrahandslya där jag bodde just när jag blivit vi, och vi blivit en familj: det lilla rummet fick vår dotter ta, medan min man och jag sov i det kombinerade vardagsrummet, köket och hallen. Det var väldigt pyttigt. Det var också den mysigaste bostad jag haft. Kanske för att det verkligen kändes som ett hem.

Så gott som alla jag känner bor sådär i Stockholm: lätt ihopskuffade. Det är inte bara ett storstadsfenomen. En halv miljon hushåll i Sverige är direkt trångbodda, enligt en ny rapport från Boverket. Och allt hänger ihop på bostadsmarknaden:

90 procent av Sveriges kommuner lider av bostadsbrist, och det som väl byggs är för dyrt. Det är ett problem att unga därför inte kan flytta hemifrån, att studenter tvingas tacka nej till utbildning i en annan stad och att folk saknar

praktisk möjlighet att skiljas. Det är också ett problem att det på vissa håll bara går att få ett hem om man har gott om pengar sparade och en hög, stabil inkomst därtill.

Det upprepas gång på gång lite valhänt att vi måste göra något åt den dysfunktionella, underdimensionerade och svindyra bostadsmarknaden. Och det måste vi verkligen. Men för att kunna avhjälpa just trångboddheten är det viktigt att veta hur stor den faktiskt är. Den svenska statistiken är nämligen missvisande.

Statistiska centralbyråns måttstock säger att trångbodda är alla hushåll där inte samtliga hushållsmedlemmar, förutom makar, har ett rum var. Dessutom ska det finnas allmänna ytor i form av både kök och vardagsrum, som alltså inte får användas som sovrum. Tycker vi verkligen att allt annat är trångboddhet, och att detta är en oacceptabel levnadsstandard? Och i så fall varför?

Det är en politisk sjuka att ständigt initiera utredningar för att framstå som att man gör något. Men finansmarknads- och bostadsminister Per Bolund gör rätt

i att i det här läget först och främst efterlysa mer information (DN 16/10). För det är inte bra när stora familjer bor så trångt att det ständigt är larmande liv överallt. Alla barn har behov av en egen vrå, dit de kan slinka undan för att läsa läxor, chatta med kompisar eller bara vara ifred – särskilt numera, när den ökade bilismen och föräldrarnas generella rädsla för mördare och pedofiler hindrar de små från att springa ute fritt.

Men att varenda unge ska ha ett helt eget rum? Detta är en anomali, globalt såväl som historiskt. Och om man nu vill göra den anomalin till norm, med de enorma kostnader det medför, då borde man också först argumentera för den. Annars finns det viktigare saker än byggandet av rymligare lägenheter att prioritera i bostadspolitiken.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Matproducenter hårt pressade av Icas ”strafftrappa”

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Oskäliga avtal, utpressning och kopiering av produkter – livsmedelsindustrin har fått nog av matbutikskedjornas affärsmetoder.

DN kan visa hur Icas ”bestraffningstrappa” mot leverantörer som inte vill sänka priset ser ut.

Otillbörliga metoder ska stoppas med nya lagar som träder i kraft nästa år.

Oligopolet med de tre stora svenska matbutikskedjorna Ica, Coop och Axfood har under lång tid klämt åt livsmedelsproducenterna hårdare och hårdare. Samtidigt har framför allt dominanten Ica – med drygt halva marknaden – vinstmarginaler som klår internationella dagligvarujättar. DN har varit i kontakt med flera producenter, som inte vågar ställa upp med namn eftersom de riskerar att företagen straffas – det yttersta hotet är att deras produkter

åker ut ur butikerna. Särskilt när det gäller Ica skulle det vara ett dråpslag.
Det är åtskilliga företag som under en viss period blivit strukna ur butikskedjornas sortiment – Scan, Kelloggs, Skånemejerier, Carlsberg och Saltå Kvarn, för att ta några exempel. Ica avlistade delar av Gevalias sortiment 2017.
Saltå Kvarn är ett starkt varumärke med ekologisk profil.
– I Saltå Kvarns fall är det så att konsumenterna är beredda att betala lite mer för produkterna. Om du tar havregryn så är 1,5-kilospaketet det mest sålda, det tjänar handlaren en krona på. Men köper du från Saltå Kvarn, 650 gram, den produkten kan man tjäna både tre och upp till fem kronor på, säger Per Rosengren.
Han har erfarenhet från bägge sidor, Rosengren har varit både inköpschef på Coop och försäljningschef på Saltå Kvarn. Nu har han gått i pension och har inget att förlora, så hans namn får stå i tidningen.
– Saltå Kvarns kunder är engagerade och villiga att betala lite mer. Men varför ska handlaren lägga pengarna i fickan, de ska väl förmedlas till förädlaren och inte

minst till bönderna. Bönderna är de som bidrar till biologisk mångfald och möjliggör en god livsmiljö för oss alla – inte butikerna, säger han.
Enligt Per Rosengren är det svårt att bevisa hur påtryckningarna vid inköpen går till, med krav på sänkta priser och hot om stopp för inköp av varor. Saltå Kvarn hade en konflikt med Coop under 2010 och var bannlyst en tid.
– Allting sker muntligt. Jag har ibland efter ett telefonsamtal skrivit ned vad de sagt och skickat det i mejl, för att det ska finnas på pränt. Då har de sagt att ”så där kan du väl inte göra!”
En av de värsta händelserna tycker han var under katastrofåret 2018, när torkan svedde bort stora delar av skörden.
– Då hade vi ett regelverk som säger att vi måste avisera prishöjningar 16 veckor i förväg. Vi säger i augusti att skörden går åt pipan, vi köper spannmålet dyrare, det som går att få tag på. Då godkände inte några kedjor någon prishöjning. Vi köpte dyrt och tog hela höjningen ur vår kassa, det var bonden som fick ta det, dagligvaruhandeln inklusive Ica finansie-

rade inte ett skit. I januari fick vi igenom prishöjningar, men sedan krävde de igen nästa sommar att vi skulle sänka priserna, ”annars åker ni ur sortimentet”. Hade de inte förstått att det varit en katastrof? säger han.

I en återkommande enkätundersökning som Livsmedelsföretagen gjort med 220 av de största medlemsföretagen svarar 90 procent att det förekommer hot om avlistning, att tas bort ur sortimentet. (45 procent svarar ”Ja, ibland”, 45 procent ”Ja, mycket ofta eller ”Ja, ofta”.) Även om bortfallet i undersökningen är cirka 50 procent, så kan man konstatera att många företag tycker att det är ett problem. Den bilden styrks i en rapport om livsmedelsmarknaden som Konkurrensverket publicerade 2018, där 60 procent av de svarande företagen svarar att de ibland utsattes för otillbörliga affärsmetoder, och 20 procent att det skedde ofta. Drygt hälften ansåg att metoderna blivit vanligare. Hot om avlistning finns på Livsmedelföretagens ”svarta lista” över oacceptabla affärsmetoder. Ett par av de producenter som DN har intervjuat berättar om en annan svartlistad metod som uppköparna an-

vänder: krav på att man ska röja affärshemligheter.
– De kräver total insyn i vår produktion, vad vi har för emballagekostnad, fraktkostnad, arbetskostnad. De kräver att vi ska använda en viss råvaruleverantör som de har avtal med, även om vi själva skulle kunna få tag på en råvara av bättre kvalitet. Om vi vill ha en annan leverantör, kräver de att få veta vad vi får för pris, annars köper de inte av oss, säger en livsmedelsproducent.
Genom att ha full kontroll på livsmedelsproducentens verksamhet kan butikskedjornas inköpare spela ut tillverkare mot varandra och pressa priserna.
Inköparnas affärsmetoder brukar inte gå att belägga, eftersom man satt i system att sköta förhandlingarna muntligt. Men det händer att det kommer ett mejl sent på kvällen med innebörden att ”om ni inte sänker priset så avlistar vi hela ert sortiment från i morgon”.
En av DN:s uppgiftslämnare läser upp ett sådant mejl. Inga detaljer får framgå, eftersom företagaren inte vill riskera att stöta sig med kedjan i fråga.

DN har också tagit del av ett schema som enligt en uppgiftslämnare använts internt inom Ica. Dokumentet visades vid en genomgång för en grupp från olika livsmedelsföretag, som var på besök på Ica. Sedan skickades det även ut till dem, enligt uppgiftslämnaren. Även om det inträffade för åtskilliga år sedan används påtryckningsmetoderna som finns i ”belönings- och strafftrappan” fortfarande, enligt källan.
Flera av dem räknas av Livsmedelsföretagen som svartlistade affärsmetoder.

– Vi har hört från medlemmar att den där trappan finns, men vi har inte sett dokumentet tidigare, säger Rasmus Bäckström, näringspolitisk expert på Livsmedelsföretagen.
I straffdelen av trappan finns både hot om ”defensiv” prissättning och om ”avlistning” av delar eller hela sortimentet.
Ica skriver till DN i en kommentar att man ”inte kan avgöra om bilden kommer från Ica” och att den nuvarande inköpsstrategin, som är från 2013, ”inte har några likheter med den”. Enligt Ica fokuserar man förhandlingarna på stora,

multinationella företag, att syftet är att hålla ned priserna, och att konsumenterna inte är lika priskänsliga när det gäller lokala leverantörer.

Nu pågår ett arbete inom näringsdepartementet med att införliva EU-lagstiftning som gör att man ska kunna komma tillrätta med otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan, det så kallade UTP-direktivet (Unfair Trade Practices).

Syftet är att skydda mindre producenter mot stora inköpare, och att sätta stopp för oskäliga villkor.

Det handlar bland annat om:

• Förbud mot betalningstider som överskrider 30 dagar
• Förbud mot annulleringar av beställningar med kort varsel (30 dagar)
• Förbud mot krav på betalningar för kostnader som inte är kopplad till försäljningen av jordbruks- och livsmedelsprodukter.
• Förbud mot kommersiella repressalier.
• Förbud mot krav på betalning för att redan levererade produkter blivit sämre i butiken.
• Förbud mot krav på att röja företagshemligheter

• Förbud mot att vägra skriftliga avtal

Den svenska utredaren har föreslagit att Sverige ska gå längre än EU, som har lagt sig på en mini-minivå, där de nya lagarna enbart ska gälla i förhållande till företag under en viss storlek i omsättning, och bara för vissa livsmedelsprodukter.

– Jag är så glad att lagstiftningen kommer, men det är lika viktigt att det gäller alla. Helt enkelt att ojusta affärsmetoder är lika illa oavsett storlek på företaget och vilka produkter dessa säljer, säger en av livsmedelstillverkarna till DN.

Producenternas organisationer, som Livsmedelsföretagen och LRF har ställt sig bakom det utvidgade förslaget. Ica-handlarnas förbund har dock reserverat sig emot det. Man hävdar att det kan slå mot små Ica-handlare när de gör lokala inköp utanför Ica-systemet.

Ica Sveriges vd Per Strömberg menar i intervjuer att internationella jättar som l Nestlé och Unilever inte behöver ökat skydd från Ica.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Fakta. Tre kedjor i oligopolmarknad

Ica, Axfood och Coop har tillsammans drygt 90 procent av den svenska dagligvaruhandeln. Ica har ensamt omkring 52 procent. Ica har internationellt sett mycket höga marginaler om man lägger ihop butikernas vinster och leverantören Ica Sveriges vinster. Enligt Livsmedelsföretagen ligger marginalen då kring 6,2–6,8 procent.
Stora europeiska kedjor som Carrefour, Sainsbury, Lidl och Tesco ligger ofta kring 1–4 procent i marginal. Giganten Walmart i USA ligger också kring 4 procent. Enligt experter tyder Icas höga marginaler på sämre konkurrens i Sverige.
DN har i en rad artiklar berättat om Icas framgångar. Du hittar artiklarna på DN.se

Ministern: Ny lag behövs för att begränsa folksamlingar

TISDAG 20 OKTOBER 2020

För att kunna begränsa folksamlingar i kollektivtrafiken och sätta maxtak för antal besökare i butiker vill regeringen införa en tillfällig pandemilag.

– Det är komplicerad lagstiftning som ska hanteras varsamt eftersom det gränsar till grundlagsskyddad frihet, säger socialminister Lena Hallengren (S).

För att minska smittspridningen av covid-19 i landet arbetar just nu regeringen med en pandemilag. Med nuvarande lagstiftning kan regeringen reglera det som är allmän sammankomst eller offentlig tillställning, exempelvis demonstrationer, konserter och idrott.

Nu vill regeringen utöka sina befogenheter med hjälp av en tillfällig lag. Det handlar bland annat om att kunna begränsa antalet passagerare i kollektivtrafiken och

att reglera öppettider och antal besökare i butiker.
– Vi behöver hitta ett sätt att snabbt ta fram en lagstiftning där vi kan vidta åtgärder som vi inte kan göra i dag med smittskyddslagen och ordningslagen, säger socialminister Lena Hallengren (S).
– Det har gjorts många jämförelser med köpcenter, badplatser och kollektivtrafik där nuvarande lagstiftning inte träffar.
När kan lagstiftningen vara på plats?
– När jag säger snabbt och skyndsamt säger jag det med en väldigt stor respekt för att man begränsar människors frihet och man begränsar verksamheters möjligheter. Det är inget som går med ett par veckor. Det är komplicerad lagstiftning som ska hanteras varsamt eftersom det gränsar till grundlagsskyddad frihet. Men vi hoppas att ha den nya lagen på plats i sommar, säger hon.
Pandemin har pågått under en längre tid. Varför kommer det här förslaget först i slutet av oktober?
– Den här pandemin har bara börjat. Vi är förmodligen inte ens mitt i den, utan vi har fortfarande lång tid kvar innan den är över. Det är

en pandemi av historiska mått i en kris vi inte skådat tidigare. Vi har behövt hantera så många förändringar och besöksförbud. Vi har helt enkelt inte hunnit med att göra alla delar.

Det har riktats kritik mot att nattklubbar får ha öppet och att det tillåts trängsel på köpcenter, samtidigt som kultur- och idrottsevenemang har en gräns på max 50 personer. Kommer det nu att förändras?

– Jag tror inte man ska se det här som den enda delen, utan vi har gjort många förändringar. Det finns begränsningar för restauranger när det gäller serveringstillstånd, begränsningar även i äldreomsorgen med besöksförbud och begränsningar vid offentliga sammankomster.

– Men bedriver man nattklubbsverksamhet som vi kunde ta del av från framför allt förra helgen, där man är väldigt nära varandra och att helt enkelt inte hålla avstånd, så är det inte okej.

Centerpartiet skrev den 30 september på DN Debatt att man ville se en ny pandemilag. Bland annat skrev man att en lag som utgår från verksamheters möjlighet att undvika trängsel behövs. På så

sätt skulle idrotts- och kulturevenemang kunna ta emot fler besökare än de 50 som tillåts i dag, medan andra verksamheter skulle få andra förutsättningar.
Regeringen kommer också att utreda en långsiktig lag som kan tillämpas vid framtida pandemier.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se

”Att vegoburgare inte ska få kallas det är urbota korkat”

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Att kalla växtbaserade produkter för korv, burgare eller biff kan komma att förbjudas i EU. I veckan ska EU-parlamentet rösta om frågan. Närmare en kvarts miljon namnunderskrifter har samlats in i protest mot förslaget.

– Det är så dumt så det är svårt att ens kommentera, säger EU-parlamentarikern Fredrick Federley (C).

Den här veckan ska EU-parlamentet rösta om EU:s framtida jordbrukspolitik. Ett gigantiskt område som står för ungefär 40 procent av EU:s budget och har stor påverkan på såväl livsmedelsproduktion som miljö och klimat de närmaste åren.

Frågan om hur vegetariska produkter ska få namnges har fått störst uppmärksamhet. På onsdagen ska parlamentet rösta om två förslag där det ena handlar om att växtbaserade produkter ska förbjudas ha namn som korv, burgare, schnitzel eller annat som kan kopplas till kött.

Förslaget har mötts av stora protester, på internet har en aktion under namnet ”stop the veggie burger ban” samlat närmare en kvarts miljon namnunderskrifter.

– Att vegoburgare och sojakorv inte ska kunna kallas vad de heter är urbota korkat. Det är så dumt så det är svårt att ens kommentera. Ska de i nästa steg förbjuda våra korvar med risgrynsgröt och ärtsoppa? säger Europaparlamentarikern Fredrick Federley (C),

som sitter med i förhandlingarna som en del i den liberala gruppens förhandlingsteam.
– Den europeiska jordbrukspolitiken är bokstavligen talat något livsnödvändigt och då kan vi inte låta dessa dumma idéer hota den stora frågan. Det handlar om en hel kontinents matproduktion och landsbygdens och lantbrukets förutsättningar. Det handlar om miljön och om djurskydd.
Ett liknande förbud finns redan Frankrike som i somras införde en lag som förbjöd de som producerar och säljer köttersättningsprodukter att ge dem namn som burgare och korv. Sedan 2013 får termer som mjölk, smör, yoghurt och ost bara användas på produkter som kommer från mjölkdjur. Därför är det förbjudet med exempelvis produktnamn som ”sojamjölk” eller ”havremjölk”.
Ett förslag som det också ska röstas om i veckan gäller att utvidga reglerna till att förbjuda även jämförelser eller anspelning på mejeriprodukter. Det skulle kunna innebära att växtbaserade produkter exempelvis inte får ha beskrivningar som mjölkfri eller laktosfri.
Flera svenska EU-parlamentariker har reagerat mot förslagen. I en

debattartikel i Aftonbladet kallar Pär Holmgren och Alica Bah Kuhnke (MP) förslagen för ”bakåtsträvande”. De skriver att den gröna gruppen i Europaparlamentet kommer att rösta för att ord som korv och burgare även i fortsättningen ska få användas om växtbaserade produkter, så länge det tydligt framgår att de inte innehåller kött. De håller fram klimatperspektivet och påtalar att djuruppfödningssektorn står för 17 procent av EU:s totala utsläpp av växthusgaser och att det av klimatskäl är viktigt för en grön omställning.

Även branschorganisationer har reagerat och vill att parlamentet röstar nej i frågan:

– Vi anser att förslagen är orättfärdiga och går i stick i stäv med politiska ambitioner att främja den växtbaserade livsmedelssektorn, säger Cecilia McAleavey, ordförande i branschföreningen Växtbaserat Sverige och ansvarig för sustainable eating på Oatly.

– Förslagen går emot vad forskningen säger om att vi måste ställa om samhället för att klara klimatkrisen. En av nyckelfrågorna är att tackla livsmedelssystemet,

det här förslaget går tvärtemot en sådan utveckling.
Motiveringen till förslagen är att de är till för att ”bevaka historia och kultur” samt att undvika att förvirra konsumenter.
– Våra medlemsföretag har aldrig fått en reklamation där någon har klagat på att de växtbaserade produkterna inte innehållit animaliebaserat kött eller mejeri, säger Cecilia McAleavey.
Skulle parlamentet rösta igenom förslaget går det vidare till Ministerrådet som ska säga sitt.
Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Misstänkt våldtäktsman ska ha upp-manats filma övergrepp

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Polisen har avslöjat en härva av grova sexbrott mot barn och ungdomar, där den yngsta flickan som utnyttjats är elva år.

Huvudmannen misstänks för att ha uppmanat en 30-åring att filma en misstänkt våldtäkt.

I fredags häktades en 30-årig man från Östergötland misstänkt för våldtäkt på en 17-årig flicka i Västsverige. Gripandet var ett nytt genombrott i en utredning som pågått sedan oktober i fjol, vilket tidningen TTELA var först med att berätta.

Sedan tidigare sitter en man i 40-årsåldern från Dalsland häktad misstänkt för att ha utnyttjat unga flickor på nätet. Mannen, som misstänks för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt olaga tvång, misstänks nu också för anstiftan till våldtäkt. Totalt handlar det om 17 brott.

Enligt vice chefsåklagare Eva Johnsson ska mannen ha gett instruktioner till den nu häktade 30-åringen om att filma i samband med den misstänkta våldtäkten, som ska ha begåtts i oktober i fjol.

– Vi har länge försökt identifiera den här mannen och nu fått ett genombrott, säger Johnsson till DN.

De utnyttjade flickorna finns från Skåne upp till Mellansverige. I dagsläget är det tio målsägare,

men Johnsson tror att antalet brottsoffer kan vara fler. Flickorna är svåra att identifiera då de inte använder sina riktiga namn på nätet och ansiktena i vissa fall inte syns på de bilder som hittats. Johnsson säger att detta är en av de mer allvariga brottsutredningar hon haft hand om. Den yngsta flickan är elva år gammal.

– Det är en anledning till att jag bedömt det här som grova brott. Jag har arbetat som åklagare i 14 år och det finns exempel i den här utredningen som jag aldrig stött på förut, säger hon.

Även en 18-årig man är misstänkt i härvan, men har inte begärts häktad. Bevis mot den tidigare ostraffade mannen i 40-årsåldern ska ha hittats i hans mobiltelefon och på datorservrar i USA, som polisen fått tillgång till efter att ha begärt internationell rättshjälp. Enligt åklagaren medger mannen i 40-årsåldern många av de faktiska omständigheterna. 30-åringen nekar till våldtäkten, men medger att han träffat den 17-åriga flickan.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

23-åring får livstids fängelse för mord

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Den 19-årige mannen och hans kvinnliga vän hade ringt polisen om att en 23-årig man knivhotat henne och vägrat lämna en efterfest.

Sedan knivhöggs 19-åringen så svårt att han senare avled.

Nu döms 23-åringen till livstids fängelse för mord och två våldtäkter.

Händelsen inträffade den 10 maj på en efterfest hos en 19-årig gymnasieelev i Härnösand. En kvinna och den 23-årige mannen som via en kompis följt med till festen var kvar tidigt på morgonen. 19-åringen och kvinnan lade sig för att sova i varsitt rum men 23-åringen vägrade lämna henne i fred.

Därpå tvingade han under knivhot kvinnan till oralsex på toaletten. Efter det ringde hon 112 och larmade samtidigt en kompis.

– Kvinnan säger till larmcentralen att hon har blivit knivhotad och att det hänt ”massa andra saker”, säger kammaråklagare Stina Sjöqvist.
I larmsamtalet säger kvinnan även: ”Om inte vi gör massa grejer, kommer han döda mig, och min vän som sover här.”
När kvinnans kompis kom dit blev han misshandlad av 23-åringen och lämnade lägenheten. I samband med det vaknade 19-åringen, som fram till dess sovit, och ringde tillsammans med kvinnan polisen igen.
– De berättar att de är knivhotade, men ingenting om att det inträffat en våldtäkt redan och de väntar på att en polisman ska ringa upp. De får också rådet att stanna kvar i lägenheten så de går in på toaletten. Det är då 19-åringen huggs ner, säger Stina Sjöqvist.
Medan han låg allvarligt skadad i badrummet tvingade 23-åringen med sig kvinnan till ett sovrum och våldtog henne under knivhot. Strax därpå stormade polisen lägenheten och grep honom.
På måndagen dömdes 23-åringen av Ångermanlands tingsrätt för mord, grov våldtäkt, våldtäkt, för-

sök till grov misshandel och grovt olaga hot. Han får livstids fängelse och ska betala sammanlagt 405 000 kronor i skadestånd till fem personer.

Mannen har erkänt de två våldtäkterna men menar att de ska räknas som en enda gärning och har nekat till övriga anklagelser. Han har vidgått att han knivhotat 19-åringen men hävdat att det var nödvärn. Han har tidigare dömts för sexuellt ofredande mot en minderårig flicka.

Polisen har också anmält sig själv eftersom det tog en och en halv timme efter kvinnans första larm till 112 innan en patrull kom till platsen.

– Jag kan förstå att man funderar över det och det är en fråga som polisen kommer att få svara på. Men det väcker funderingar. Det torde vara ganska uppenbart att då hade det sista inte hänt, mordet och våldtäkten. Det är bara oerhört tragiskt att det blev den här utgången. Mycket, mycket tragiskt, säger Stina Sjöqvist.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Fjärde oljeutsläppet på dryg månad

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Under loppet av en dryg månad har en större mängd olja påträffats i Byfjorden utanför Uddevalla fyra gånger och nu letar kustbevakningen efter källan till utsläppen.

Under fredagskvällen förra veckan upptäcktes det fjärde oljeutsläppet i Uddevallas hamnområde.

Prover från oljeutsläppen har skickats till Nationellt forensiskt centrum, NFC, för analys och det blir en polisiär utredning om det visar sig att oljan kommer ifrån land.

– Vi kommer outtröttligt jobba vidare. Polisen har även upprättat en anmälan och vi samarbetar kring detta. Bevisen tyder mer på att det kanske kommer ifrån land men det är för tidigt att säga, säger Pontus Ekström.

Det första tre oljeutsläppen upptäcktes alla i september, på olika platser i Uddevalla.

Räddningstjänsten och Uddevalla kommun har på grund av händelserna upprättat en samverkansgrupp, där de varje vecka stämmer av hur situationen ser ut.
Lovisa Svensson

Sverige har flest fattiga i Norden

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Under 2019 riskerade 19 procent av svenskarna fattigdom eller social utestängning, enligt ny statistik från Eurostat. Det gör att Sverige hamnar något under EU-snittet, men långt över de andra nordiska EU-länderna Finland och Danmark, samt Norge som Eurostat också mätt.

Sverige hör till ett av få länder där fattigdomen ökar, rapporterar Europaportalen. Andelen som riskerar fattigdom eller social utestängning i Sverige är den högsta sedan 2004, då mätningarna började.
I definitionen för ”fattigdom eller social utestängning” ingår de som tjänar mindre än 60 procent av den disponibla medianinkomsten i landet, samt de som arbetar mindre än 20 procent och de som inte har råd att betala mindre oförutsedda utgifter.
TT

Ann Linde är inte covidsmittad

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Utrikesminister Ann Linde (S) är inte smittad med covid-19.
– Utrikesministern har testats och fått ett negativt provsvar, säger Barbro Elm vid utrikesdepartementets presstjänst till SVT Nyheter .
Ann Linde deltog i förra veckan vid EU:s utrikesministermöte.

Hon satte sig i karantän sedan Österrikes utrikesminister Alexander Schallenberg, som också deltog i mötet, testats positivt för coronaviruset.
Även Belgiens utrikesminister närvarade vid mötet och har testats positivt.
TT

Färre covid-test när analys försenats

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Flera regioner får begränsad provtagningskapacitet för covid-19 under veckan. Anledningen är att analysmaterial till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) blivit försenat. SVA analyserar covid-19-prover åt bland annat regionerna Jönköping, Kronoberg och Örebro.

– I normala fall handlar det om 1 700–1 800 tester per dag. Men den här veckan blir det ungefär hälften, säger Henrik Ericsson, chef på den mikrobiologiska enheten på SVA.
Enligt Malin Bengnér, smittskyddsläkare i region Jönköpings län, kommer patienter och vårdtagare inom äldreomsorgen att prioriteras under veckan. **TT**

Massgrav för mentalpatienter hittad

TISDAG 20 OKTOBER 2020

En hundraårig gammal massgrav med omkring 50 kroppar har upptäckts på Frösön utanför Östersund, skriver Östersunds-Posten.
I graven på Frösöns västra kyrkogård begravdes patienter från det statliga mentalsjukhuset Frösö sjukhus, som mellan 1915 och

1988 vårdade mentalpatienter från hela Norrland och vars vård på senare år blivit starkt ifrågasatt.

Fram tills nu har massgraven enbart varit ett rykte baserat på berättelser från kyrkogårdsarbetare, skriver tidningen. Patienterna, varav många avled i spanska sjukan, ska i de flesta fallen ha begravts anonymt under hösten 1918.

TT

Säpo synade operatörer inför 5G-auktion

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Under tisdagen blir det klart vilka operatörer som klarat Säpos granskning och får vara med i nästa månads 5G-auktion. Licensförsäljningen kommer att ge miljarder till staten.

5G ger snabbare mobilspel men ska framför allt koppla upp världens industri med hjälp av det

som kallas ”sakernas internet”. Det kräver plats i etern, och den 10 november auktioneras spektrum ut för den svenska marknaden.

Det är utrymme i två olika frekvensband – de kallas 3,5 respektive 2,3 Ghz – som är till salu.

– Målet med tilldelningen är att maximera samhällsnyttan över tid, bevara eller förbättra konkurrensen samtidigt som man skyddar den användning som redan finns i eller intill de aktuella frekvenserna, säger Petter Öhrn, pressansvarig på Post- och telestyrelsen, PTS.

Nu har Säpo, Försvarsmakten och Post- och telestyrelsen granskat de operatörer som vill vara med. Intressant blir tolkningen av den nya lagregeln om ”skada för Sveriges säkerhet”.

Den finns där eftersom 5G anses som kritisk och skyddsvärd infrastruktur.

Det är låga odds på att de fyra stora operatörer Telia, Tele2, Telenor och Tre får plats på auktionen.

Mer intressant är om det på tisdagen avslöjas om Huawei, svartlistat i USA och Storbritannien, finns med som leverantör till någon av operatörerna.

Auktionen sker via internet och beräknas ta minst tio arbetsdagar. 15 block om 20 MHz säljs till högstbjudande i 3,5 GHz-bandet, åtta block om 10 MHz i 2,3 GHz-bandet. Teorierna bakom hur man designar en effektiv auktion gav Nobelpris i ekonomi i år.

Lägsta bud är 100 miljoner kronor i 3,5 GHz-bandet och 20 miljoner i det andra. Den förra 5G-auktionen, i december 2018, gav totalt drygt 2,8 miljarder. De frekvenser som nu säljs anses betydligt mer åtråvärda.

– Nej, vi spekulerar inte hur stor den sammanlagda auktionslikviden kommer att bli, skriver PTS:s Petter Öhrn i ett mejl till DN.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Saab vinstvarnar – tar höjd för dyrare leveranser

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Saab lämnar en så kallad vinstvarning, släpper kvartalsrapporten i förväg och tar en miljardsmäll på resultatet. Saab gör reserveringar för förväntade framtida problem på sammantaget över två miljarder kronor, vilket hänger ihop med att pandemin bedöms bli mer långvarig. Därför tar Saab höjd för att kunna anpassa leveranserna framåt och fördyringar väntar om bolaget exempelvis behöver byta en leverantör.

– Vi måste ha en reserv. Det här är den bästa bedömningen vi gör nu, säger Saabs vd Micael Johansson.

TT

SAS avslutar nyemission

TISDAG 20 OKTOBER 2020

När teckingsperioden löpt ut vidtar arbetet att sammanställa uppgifter från förvaltare och SAS räknar med att kunna skicka ut ett pressmeddelande om tecknings-graden på onsdag.

TT

9,6

TISDAG 20 OKTOBER 2020

procent räknar Arbetsförmedlingen med att arbetslösheten kommer att ligga på i slutet av första kvartalet 2021, enligt en ny prognos. Den tidigare prognosen var 11,2 procent, skriver TT.

TT

Nattklubbar straffas efter inspektioner

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Nattklubben Rose/Fou i centrala Stockholm har tvingats stänga sedan de inte följt smittskyddsreglerna.

Under helgens inspektioner har ett vitesbeslut fattats om ytterligare en nattklubb i närheten, Bergmans.

Miljöförvaltningen i Stockholms stad har under helgen genomfört ett 20-tal inspektioner. Vid två av dem konstaterades tillräckliga brister varav Rose/Fou, på Hamngatan, tvingades stänga omedelbart och Bergmans, ett kvarter därifrån, delges ett sanktionsbeslut om ett vite på 25 000 kronor per vecka så länge åtgärder inte vidtas.

Monika Gerdhem, avdelningschef på miljöförvaltningen, säger att det var stor trängsel på Hamngatan.

– Det var uppenbart att man inte hade någon ordning alls där inne

och när inspektörerna kom gjorde de allt för att försöka rätta till det. Sanktionsbeslut mot restauranger handlar ofta om möblering, rutiner och information till gästerna. Monika Gerdhem säger att även Rose/Fou kommer att kunna öppna igen.

– Men vi kommer att inspektera för att se att de faktiskt efterlever kraven, säger hon.

Tajinder Singh, vd för företaget som driver Rose/Fou, skriver i ett mejl till DN: ”Vi ser naturligtvis allvarligt på miljöförvaltningens beslut. Vi har redan skickat in en plan till miljöförvaltningen där vi redovisar vårt arbete och ytterligare förbättringsåtgärder. Det är vår ambition och förhoppning att vi snabbt åter kan öppna vår verksamhet igen”.

I oktober har miljöförvaltningen utfört totalt 154 inspektioner – 48 har lett till anmärkning och 9 vitesbeslut har fattats.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

Polisen: Gängen har inte makt att utfärda utegångsförbud

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Få Tenstabor verkar ha uppfattat att gängkriminella medelst hot om våld ska ha försökt att få dem att hålla sig hemma på kvällen den 25 augusti i år.

– Jag har pratat med massor av folk som bor här och ingen har hört talas om det, säger Nalin Pekgul, som bor i Tensta sedan 40 år.

Tisdagen den 25 augusti i år ska kända gängkriminella uppehållit sig på Tensta torg och då uppmanat förbipasserande att hålla sig inne just den här kvällen.

Källan till uppgifterna var poliser som då var i tjänst. Underrättelseuppgifter som pekade på att det just då fanns en eskalerande konflikt bidrog till att polisen i samband med händelsen stärkte närvaron med fler synliga poliser i området.

– Det är helt oacceptabelt att kriminella kommer med den typen

av hot, konstaterar Therese Rosengren, chef i polisområde Rinkeby.
Bilden av att gängkriminella skulle ha ”utfärdat ett utegångsförbud” spreds sedan i medierna under den gångna helgen, nästan två månader efter händelsen.
Nalin Pekgul, tidigare riksdagsledamot för Socialdemokraterna, reagerade starkt på uppgifterna.
– Jag har bott här i 40 år och känner väldigt många som bor här. Jag har pratat med människor både i går och i dag och ingen har hört talas om något utegångsförbud, säger hon till DN.
Pekgul arbetade den 25 augusti och upplevde inte att det var färre människor i rörelse när hon kom hem vid 19-tiden. Hon vet att det förekommer rykten om att folk i kriminella kretsar hotar och varnar för att vistas i Tensta, men att det skulle utfärdats något generellt utegångsförbud är helt enkelt inte sant, enligt Pekgul.
Polisen vill dock inte använda ordet ”utegångsförbud”.
Patrick Ungsäter, chef i polisområde Nord bekräftar att man fått underrättelseinformation om att kriminella, sinsemellan, uppmanats att ligga lågt just den här da-

gen. Det sker då och då, både i form av ryktesspridning och i form av uppmaningar via sociala medier, något som DN uppmärksammat vid flera tillfällen.
– Att allmänheten dras in i de varningarna har vi inte sett tidigare. Det är allvarligt. Vi har dock inte sett det varken förr eller senare och jag tror att rapporteringen kring det här tillfället dragit iväg lite långt, säger han.
Han menar att det finns en baksida av att polisen försöker vara så transparent som möjligt:
– Vi fick en fråga om den situation vi hade den 25 augusti och svarade öppet på den. Den historia som nu skrivs fram som går ut på att gängkriminella har makt att ”utfärda utegångsförbud” är olycklig. Den makten har de inte, men de riskerar förstås att få den om den bilden sätter sig.
Ett ”bevis” på att de gängkriminellas makt är mindre än vad som framställs anser han är det faktum att extremt få tenstabor kände till händelsen – eller ens känner igen sig i den bild som sprids av situationen.
Nalin Pekgul framhåller att hon tycker att polisen gör ett bra jobb och hon välkomnar den förstärkta

närvaron samt att fler övervakningskameror har satts upp. Hon är även medveten om att Tensta dras med många problem där gängkriminalitet är ett av dem.
– Jag har aldrig tigit om de problem som vi har i Tensta, det har jag pratat om i femton år. Med ett generellt utfärdad utegångsförbud … nej, säger Nalin Pekgul.
Att konflikten mellan olika kriminella konstellationer i området eskalerade under sommaren, råder det inga tvivel om. I början av juli knivmördades en ung man i Tensta som hade kopplingar till ett av de kriminella nätverken i Järvaområdet. Hämnden för det kom den 13 augusti då en man sköts ihjäl i en park i Rinkeby. Bara en vecka senare, den 20 augusti begicks ytterligare ett mord med koppling till nätverken. Däremellan förekom flera mordförsök och enligt uppgifter till Aftonbladet lyckades polisen också däremellan förhindra ett planerat mord när man i mitten av juli stoppade två män som körde in i Tensta på en moped – beväpnade med automatvapen.
En dag efter händelsen den 25 augusti drog polisen igång ännu en insats mot det dödliga våldet. Se-

dan dess har man, enligt Therese Rosengren, frihetsberövat 22 personer som tillhör den gängkriminella miljön. Detta till trots mördades ännu en person den 27 augusti. Mordet begicks i Husby.
– Vi har gjort och fortsätter att göra allt vi kan för att få bort de här kriminella individerna, säger Therese Rosengren.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Brister förekom vid rymningsförsök

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Solna. En tonåring som omhändertagits enligt LVU visade tecken på andnöd under en transport i juli mellan polisarresten i Solna och häktet i Jönköping. Pojken, född 2004, började enligt uppgifter i utredningen hyperventilera och skrek efter en ambulans. Efter ungefär 20 minuters färd gjordes ett oplanerat stopp vid en folktom bilverkstad. Där sprang tonåringen i väg från personalen,

men greps efter att ha tagit sig ungefär 30 meter.
Utredare pekar nu på flera brister vid händelsen. Personalen vidtig inte tillräckliga ”kompensatoriska åtgärder” när tonåringen vistades utanför bilen. Enligt rådande regler ska uppehåll i transporten alltid förankras hos ansvariga.
DN

19-åring åtalas för mord

TISDAG 20 OKTOBER 2020

En 19-årig man åtalas för mord och mordförsök i Kungsträdgården i centrala Stockholm i somras.

Enligt vittnen till händelsen den 1 juli i Kungsträdgården ska det hela ha inträffat i samband med ett större bråk där omkring tio personer var inblandade.
I stämningsansökan framgår att den åtalade ska ha huggit sitt offer

med kniv tre gånger mot bröstkorgen. Minst ett av huggen ska ha träffat hjärtat. Detta hugg beskrivs som det som ledde till att offret dog.

19-åringen högg också, enligt åklagaren, en annan man med kniv i ryggen. Detta hugg ska ha skadat lungsäcken på offret och ha varit livshotande. Händelsen bedöms därför som mordförsök.

Även en tredje man ska ha blivit huggen av 19-åringen så att den ena lungsäcken skadades. Även det bedöms som mordförsök.

Ytterligare en man är målsägande i fallet. Detta gäller försök till grov misshandel när 19-åringen ska ha gjort flera utfall mot mannens överkropp.

Vad är motivet?

– Av den utredning som vi har fått fram finns inga rasistiska motiv. Man har helt enkelt tittat på varandra på ett sätt som inte har varit uppskattat, säger Cecilia Holmbom.

Adam Svensson

En gripen efter mordförsök på fest

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Norrtälje. En person är gripen misstänkt för mordförsök i samband med en fest i en bostad i Norrtälje natten till söndag.
– Det är en villafest som har spårat ur. Någon har blivit knivhuggen och vi har en förundersökning inledd gällande mordförsök, säger Peter Asp vid Stockholmspolisen.

Både den skadade och den gripne är män i 35-årsåldern.
TT

Renée och Kurt träffades efter pensionen – nu har de gift sig

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Att träffa kärleken på äldre dagar kan ge ny glädje och mening till vad som kallas för den tredje åldern. Renée Norrby Dahlstedt och Kurt Dahlstedt träffades på nätet när de båda var 68 år. Nu är de gifta och bor tillsammans.

Med flera äktenskap i bagaget har de lärt sig att lägga vikt vid rätt saker.

– Det finns en acceptans och en insikt i vad som är av värde, säger Renée Norrby.

I mellandagarna år 2017 ska Kurt Dahlstedt och jämngamla Renée Norrby ses för första gången vid Uppsala Centralstation. De har pratat via videosamtal flera gånger om dagen men har aldrig setts i verkligheten. Kurt tvekar. Erfarenheterna från tidigare dejter har gett honom dåligt självförtroende. Oftast har kontakten upphört ef-

ter en fika. Han funderar på att vända om.
– Jag tänkte ringa upp och ställa in träffen, säger han.
I soffan hemma i Åshammar knappt tre år senare sitter de tätt intill varandra med ringar på fingrarna. Den mindre blygsamma Renée minns tillbaka på första gången hon såg sin framtida make.
– Han såg skiträdd ut och var alldeles grå! säger hon.
– Men sedan dess har du inte varit grå, fortsätter hon och vänder sig mot Kurt.

Allt började med ett meddelande i Facebook-gruppen ”Nya Pensionärsvänner”. Renée Norrby sökte någon som ville följa med till hennes drömresmål Kirgizistan och sedan vidare till Samarkand i Uzbekistan. Framför allt sökte hon en respartner för att få ner kostnaderna.
– Som singel måste man alltid betala mer för resor, med enkelrum och enkeltillägg och sådant, säger hon.
Kurt Dahlstedt var en av dem som nappade:

”Jag känner en pizzabagare i Storvik som är från Samarkand”, skrev han.
– Det var raggningsrepliken som gick hem, säger Renée Norrby.
De konstaterar att de måste tacka pizzabagaren och Kurt erkänner i efterhand att han hade besökt Renées profil på Facebook.
Konversationen blev starten på ett nytt kapitel i deras liv.
Kurt Dahlstedt hade levt ensam i fem år och hade innan dess haft ett längre särboförhållande. Renée Norrby hade sedan två år tillbaka flyttat hem till Gotland efter många år i Stockholm och Nyköping. Hon var inte flyttbar, säger hon.
– Det var en skön känsla att komma tillbaka till havet och ljuset på ön, säger hon.
Båda hade trassliga familjerelationer och skilsmässor bakom sig. Ingen av dem letade egentligen efter en ny partner. Men något i meddelandena och senare videosamtalen gjorde att de började fatta tycke för varandra. När sedan Renée skulle till Stockholm för att fira jul med sin son bestämde de sig för att ses i Uppsala, som nästan var halva vägen var.

Trots Kurts bleka och nervösa framtoning på stationen blev Renée allt mer nyfiken på mannen hon hade framför sig.
– Jag gick på magkänsla. Den har jag nonchalerat i alla år vilket gjort att jag gått på nitar och oftast har det slutat i katastrof. Jag tänkte att det banne mig var dags att känna efter, säger hon.
Och Kurt Dahlstedts självtvivel försvann.
– Jag tyckte att hon var jättetrevlig ganska snabbt. Det hade jag märkt via video men det var annorlunda att ses live. Jag fick tidigt positiva vibbar och kände mig lugn i mig själv, säger han.
De åt lunch tillsammans i Uppsala och trivdes i varandras sällskap.
– Det kändes bra, säger Renée.
Det var en replik som Kurt kunde ha sagt som hade kunnat förstöra allt, berättar hon.
– ”Vad lång du är”. Om han hade sagt det hade jag vänt mig om och gått. Men det gjorde han inte så då tänkte jag att vi kunde gå och äta lunch, säger hon och fortsätter:
– Du är go’ på alla sätt men du saknar något: tre centimeter! sä-

ger Renée och syftar på att hon är tre centimeter längre än Kurt.
Några veckor efter den första träffen skulle deras gemensamma förening ordna en gruppresa till Åland. Renée och Kurt bestämde sig för att göra en egen resa till destinationen själva redan veckan innan för att se om det skulle bli aktuellt att även åka på gruppresan tillsammans. När det sedan var dags för föreningens resa blev vännerna positivt överraskade, berättar de.
– Vi kom gåendes lyckliga hand i hand, säger Kurt Dahlstedt.

Snart kom nästa dilemma. Hur skulle de göra med boendesituationen? I en studie som DN skrivit om (19/10) framgår att de flesta som inleder en relation senare i livet föredrar särboförhållanden. Kurt och Renée såg ingen poäng med att leva på varsitt håll. Och att pendla blev för långt, kom de fram till.
Kurt hade redan innan han träffade Renée bestämt sig för att sälja sitt hus i Kungsgården, fem kilometer från Åshammar. Planen var att flytta ihop tillsammans på Gotland men av familjeskäl behövde Kurt vara kvar i trakterna kring

Sandviken. Tillsammans skaffade de då lägenheten i Åshammar. Här har de bott sedan september 2018.
– Vi trivs på landet och har vad vi behöver, säger Renée.
Några större bekymmer med det gemensamma hushållet har det heller inte funnits. Båda två är ordningsamma men inte pedantiska.
– Det blir hälften så mycket jobb. Om jag tänker att jag ska dammsuga så har någon annan redan gjort det. Detsamma om det är något som ska plockas undan i köket, säger Renée.
För Kurt hade det gått drygt 15 år sedan han bott tillsammans med någon.
– När man har bor själv skaffar man sig olater och tänker att det inte skulle fungera att bo tillsammans med någon annan. Men det gör det faktiskt, säger han.
Att få fortsätta upptäcka nya resmål tillsammans stod högt i kurs för paret. Kurt hade länge velat åka till Kuba och den beresta Renée svarade snabbt: ”Ja, vi åker!” berättar Kurt.
Dagen innan de begav sig av till Arlanda för att resa vidare mot Karibien växlade de ringar med

varandra. Tanken var att gifta sig på Kuba men det saknades en ambassad där de kunde vigas. I stället gifte de sig borgligt den 6 mars 2019. Trots att de båda hade dåliga erfarenheter från tidigare äktenskap var det inget som hindrade paret från att satsa igen.
– Vi vågade gifta oss även om vi haft brokiga liv med giftermål och skilsmässor bakom oss, säger Kurt.
Något storslaget frieri på knä var det inte tal om.
– Nej, han är inte romantisk! Vi kom överens om att vi skulle gifta oss, vi bestämde det helt enkelt, säger Renée.
De pratar varmt om resan till Kuba över kaffet hemma i Åshammar.
– Jag skulle gärna åka tillbaka, säger Renée.
Förra hösten besökte de även Cypern tillsammans. De konstaterar att det mesta satts på paus under pandemin, framför allt resorna men även bio, teater och konstutställningar som paret gärna lägger tid på. Renée är glad över att kunna fortsätta simma i badhuset.
De kommande åren hoppas de kunna upptäcka mer av världen

tillsammans. Kirgizistan anser de för oroligt och inte heller Samarkand lockar lika mycket som tidigare. Renée vill däremot gärna visa Kurt Egypten.
– Jag är väldigt intresserad av Tutankhamun, säger hon.
Paret får frågan hur de ser på skillnaden mellan att träffa någon tidigt jämfört med sent i livet. Renée funderar en stund och konstaterar att blygheten försvinner. Dessutom läggs mindre fokus på hur man ser ut, säger hon.
– Åldern sätter sina spår, det är bara att acceptera, säger hon och fortsätter:
– Vi kände ju inte varandra när vi var yngre och kan därför inte se förbi rynkorna. Vi ser det vi har framför oss och det är så det får vara. Nu fortsätter vi härifrån och framåt, säger Renée.
Sättet att vara på blir också lugnare och mer accepterande.
– Förr var jag så arg. Nu minns jag inte ens när jag var arg senast. Om det finns en tagg är det bara att acceptera att så här är jag och så här är du. Det finns inte tid och ork till att gnaga och bråka. Det finns en acceptans och en insikt i vad som är av värde, säger hon.

När barn, familjebildning och vardagspussel inte längre behöver vägas in i relationen sänks kraven, enligt Kurt Dahlstedt.
– Det är enklare nu. Du låter mig vara som jag är, säger Kurt och vänder sig mot Renée.
Även intimitet och sexualitet har en annan betydelse i dag än tidigare i livet, enligt Renée.
– Det var ju kanske inte det första jag tänkte när jag såg dig – vilken sexatlet! säger Renée till sin make och de båda skrattar.
– Jäklar vad mycket sex man haft bakåt, då behöver man inte längre prestera, fortsätter hon.
När det sexuella försvinner från kravlistan som något som ska fungera i ett förhållande är det ytterligare en sak mindre att väga in i relationen, enligt Kurt.
– Det blir ett problem mindre, säger han.
Renée tillägger:
– Intimitet, närhet och kramighet är otroligt viktigt för oss, säger hon.
Kappsäckarna med tråkigheter från tidigare relationer har de ställt ifrån sig. Här och nu är i fokus, berättar de.
– Vi tittar inte bakåt. Det kan vi inte göra. Vi har förändrats som

människor och skalat bort sådant vi inte behöver ha med oss. På många sätt är det betydligt enklare att leva nu. Jag behöver aldrig bråka med dig, det är rätt skönt, säger Renée.

Varje kväll summerar de dagen tillsammans.

– Vi ställer oss frågan: Hur har dagen varit? Svaret brukar bli: Den har varit bra. På morgonen frågar vi oss: Vad har den här dagen i sitt sköte?

– Vi lever ett bra liv. Vi har det väldigt bra, säger Renée och får medhåll av sin make.

Seniorens tid är nu.

Synen på människorna som gått i pension har förändrats över tid – och kan behöva omprövas igen när fler får allt längre liv. Livet för dem som är över 70 år har hamnat i fokus inte minst under coronakrisen. Hur är det att vara senior i dag?

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se

Tips. Tre tips till dig som vill träffa någon senare i livet:

Renée och Kurts tips för dig som vill träffa någon senare i livet:
1. Sök i den egna bekantskapskretsen. Det finns fler som vill träffa någon än du tror.
2. Gör ett försök, det enda du har att förlora är tid.
3. Kvinnor är ofta mer öppna och tar för sig. Om du är man – våga ta initiativ!

Fakta. Paret

Renée Norrby Dahlstedt
Ålder: 71
Familj: Maken Kurt, två barn, två barnbarn.
Gjorde innan pensionen: Lärare i textilslöjd.
Intressen: Konst och historia.

Kurt Dahlstedt
Ålder: 71
Familj: Hustrun Renée, fem barn, nio barnbarn.
Gjorde innan pensionen: Arbetade inom produktion på Sandvik.
Intressen: Fiske och foto.

Fakta. Om du känner dig ensam

Hit kan du vända dig om du känner dig ensam i dessa coronatider:
Minds äldrelinje har sedan 2012 erbjudit telefonstöd att ringa till för personer som mår psykiskt dåligt eller som vill ha någon att prata med. Telefonnummer: 020-22 22 33. Linjen håller öppet vardagar klockan 8-19 och helger 10-16 och bemannas av utbildade volontärer. På mind.se går det att hitta mer information.

Johan Croneman: Varför har tv-journalister så låg tilltro till tittarna?

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Är det svårt att förstå politiker? Nej, egentligen inte deras språk, det är snarare innehållet som svajar. Vi förstår alltså men begriper inte. Nivån på vad journalister och politiker säger i tv måste alltså höjas, inte sänkas.

Att det finns en tolkningsproblematik mellan tv-tittarna och tv-redaktionerna är inte århundradets scoop. Journalisterna har sedan urminnes tider bestämt sig för exakt hur bra, eller dåligt, men framför allt hur mycket, som en tittare fattar – och sedan har man lagt sin nivå därefter.
Man har historiskt lagt sig lågt, tittare antas fatta, men inte särskilt bra. Tv-journalister har helt enkelt låg tilltro till tittarna, de kommer givetvis att förneka detta, men alla vet att det är så. Den erfarenheten är empirisk, alltså byggd på bland annat mina egna erfarenheter. Som både journalist och tittare.
Ta Marcus Oscarsson till exempel, TV4:s politiska kommentator. Å ena sidan kan man säga att han pratar begripligt, ingen dum ambition alls, han vill göra sig förstådd, och han vill få något svårt att se enkelt ut. Å andra sidan är jag inte ensam om att fråga mig varför han pratar barnspråk med mig, med dig, med oss alla? Riktigt så trögtänkta och taskigt pålästa är vi väl inte?
I lördagens Nyhetsmorgon analyserade han opinionssiffror, både svenska och amerikanska. Han är

inte helt olik en tips- eller travexpert, han pratar om val som race, som tävlingar, det är olika lopp hit och fajter dit, och partierna och spelarna har namn. Ibland är det Löfven, ibland Bolund, som i lumpen ungefär. Ibland är det bara Ebba och Jonas.
Jag har snart ägnat journalistiken 45 år och jag har nog aldrig någonsin sett en konkret utredning eller undersökning som visar hur mycket, hur lite eller hur bra/dåligt helt vanligt folk förstår vad de säger i tv. Eller av en politisk debatt till exempel. Om Marcus snackar babyspråk så var senaste partiledardebatten bara snäppet högre rent intellektuellt.
När man pratar med helt vanligt folk, eller när de svarar på enkäter på stan i olika medier, har folk sagt att de inte ger så värst mycket för politiker, eller för den delen journalister. ”Dom bara snackar. Man fattar inte vad dom menar. Det är obegripligt, tugget.”
Det där har journalister – och politiker – till slut tagit helt jäkla bokstavligt!
Folk menar givetvis inte att de inte ordagrant fattar eller förstår vad som sägs, de menar självklart det vi alla menar; många, alldeles

för många, pratar runt, de glider, de är duktiga på undanmanövrar, de mörkar, de förskönar. De undviker frågan.
Vi fattar vad ni säger, faktiskt, men fattar inte varför ni säger det ni säger. Och Aktuellts och Rapports och TV4:s politiska experter behöver inte sänka sig ner till en viss, väldigt låg, nivå, bara för att vi kollektivt, i årtionden, gett uttryck för att när vi säger att vi inte fattar vad ni säger så hjälper det inte om ni pratar högre eller långsammare eller enklare!
Det är som när en svensk man utan språkkunskaper plötsligt skriker ut till en undrande tysk turist på gatan: ”Det är till höger där borta, HÖGER!!!”
Obegripligheten ligger inte i språket, det är innehållet som är obegripligt. Det är klent, det är otydligt, vi förstår snart inte ens vari skillnaden ligger mellan en borgerlig regering och en vänsterregering. Är det helt enkelt för avslöjande att berätta?
Vi förstår alltså men begriper inte. Nivån på vad journalister och politiker säger måste alltså höjas, inte sänkas ytterligare. Vi är komplexa människor, vi förstår komplexa problem. Säg inte en gång

till att vi är dumma i huvudet, för då ökar bara vårt förakt och vårt ”oförstånd”, och som ni frågar kommer ni få svar: Det blir snart en svensk Donald Triump om ni inte ser upp. I alla fall om ni inte slutar se ner.

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

Nu är arton böcker kallade – bara tre kan vinna

TISDAG 20 OKTOBER 2020

De traditionsenliga gruppbilderna på lyckliga författare fick offras. Men i övrigt var det mesta som vanligt – trots coronatider – när årets Augustprisnomineringar presenterades på måndagen.

18 titlar i kategorierna skönlitteratur, facklitteratur och barn- och ungdomslitteratur är nominerade. Och liksom i fjol är de kvinnliga författarna i majoritet. Av de 21 nominerade upphovspersonerna är 13 kvinnor.
Lydia Sandgren, nominerad till årets skönlitterära bok, har haft ett hektiskt halvår. Hennes debut ”Samlade verk” om förläggaren Martin Berg, hans försvunna fru Cecilia och deras vän Gustav Becker är en bildningsroman och en storslagen Göteborgsskildring som tog tio år att skriva.
– Trots att jag har en viss tendens till storhetsvansinne kunde jag inte föreställa mig att boken skulle sälja så bra som den gjort och att den skulle ge upphov till så många läsningar.
Ja, ”Samlade verk” har blivit föremål för en litteraturdebatt, som startades av Åsa Beckman, hur har du förhållit dig till den?
– Jag har varit väldigt glad över den vilja till samtal och diskussion som boken har väckt. Att de finns tankar och åsikter om boken som jag inte håller med om, och som ibland gjort mig förnärmad eller

ledsen, är sekundärt och ofrån-komligt.
Vad betyder den här typen av uppmärksamhet för dig?
– Jag är väldigt stolt och glad. Men nu måste jag försöka hitta ett sätt att kombinera det här offent-liga författarlivet med skrivandet. Att skriva är en världsfrånvänd syssla som är svår att förena med att hela tiden delta i världen på detta sätt.
I samma kategori är även Klas Ös-tergren nominerad för sin roman ”Renegater” som avslutar trilogin om Henry Morgan som inleddes med ”Gentlemen” och ”Gangsters”.
– Det här är ju kul! Jag tar det som ett tecken på uppskattning och det får man inte varje dag om man som jag bor på en gård på landet i Skåne.
Hur kommer det sig att du skrev sista delen om Henry Morgan just nu?
– Jo, jag satt i solen med en kopp kaffe och funderade på vad jag skulle göra med resten av mitt liv efter den här historien med Svenska Akademien. Jag trodde ju att jag skulle sitta och dö på den där stolen. Så blev det inte och

helt plötsligt fick jag en massa tid. Jag var tvungen att skriva något, men vad? Då hände detta att Henry Morgan kom gående och på ett par timmar hade jag hela stommen till romanen färdig. Det var en verklig ingivelse.

En som varit nominerad flera gånger och även tilldelats Augustpriset så sent som 2016 är essäisten och poeten Nina Burton. Hennes essäbok ”Livets tunna väggar” , nominerad i kategorin årets fackbok, utgår från livet i och utanför en sommarstuga. Den är en reflektion över biologin och det levande.

– Med denna bok har jag förverkligat en mycket gammal dröm att skriva om naturen. Jag hade den enorma turen att i det hus jag skulle sitta och skriva fanns naturen inte bara inpå knutarna, utan i väggarna och i taket i form av till exempel trevliga vildbin och något mindre trevliga myror.

Vilken position har essän i dag?

– På 90-talet började essän väldigt olyckligt klassas som facklitteratur i Sverige. Det är ganska unikt, i England kallar man genren för ”literary non fiction”. En essäbok om ett ämne är något helt annat än en fackbok om samma

ämne. Det börjar man förstå också i Sverige och med det tror jag att den litterära essän är på väg att få en mer framträdande roll.
Även journalisten Johanna Bäckström Lerneby är nominerad i fackbokskategorin för sin reportagebok ”Familjen”. I den beskriver hon hur familjen Al Asim tagit kontroll över en hel stadsdel – Angered i nordöstra Göteborg – och hur myndigheterna jobbar för att slå ut familjens makt. Boken har varit en central referenspunkt i debatten om gängkriminalitet och så kallade skuggsamhällen som pågått under hösten.
– Jag bedriver ingen opinion med min bok och jag tror att det är ett skäl till att så gott som alla politiska partier, oavsett ideologi, har uppmärksammat den. Att ingen av sidorna kunnat kidnappa boken och göra den till politiskt slagträ är väl ett tecken på att jag hamnat rätt i reportaget, som journalist känns det väldigt bra.
Vad skulle det innebära om du fick Augustpriset?
– För mig personligen är den tanken rätt svindlande. För Angered och andra förorter där många far illa och har det eländigt, tror och hoppas jag att det skulle innebära

att debatten om hur vi kan göra deras liv mer drägligt och få bort parallella samhällen och maffia-strukturer fortsätter.
Till årets barn- och ungdomsbok är bland andra Kristina Sigunsdotter och Ester Eriksson nominerade för sin illustrerade kapitelbok ”Humlan Hanssons hemligheter”. Dess målgrupp är 9–12-åringar och den handlar om Humlan Hansson, en elvaårig tjej som får vattkoppor och är borta två veckor från skolan varpå katastrofen inträffar; hennes bästis börjar hänga med hästtjejerna i stället.
– Vi hade båda två förlorat våra mammor och tänkte att vi kanske skulle göra något litterärt eller konstnärligt av den erfarenheten men så läste jag om Barbro Lindgrens böcker om Lilla Sparvel – som jag fullkomligt älskar – och då kom Humlan Hansson till mig, säger Kristina Sigunsdotter som står för texten.
Är det en rolig eller sorglig bok?
– Esters bilder är jäkligt roliga. Humlan Hansson känner emellanåt bottendjup smärta men boken i sig är både hemsk, sorglig och rolig, som när bibliotekarien

sätter sig och kissar på golvet mitt i biblioteket utan förklaring.
Sex titlar är även nominerade till Lilla Augustpriset som ges till ungdomar i åldern 16 till 20 år.
Den 23 november tillkännages pristagarna. Det sker, liksom tidigare år, på en Augustgala i Konserthuset i Stockholm, denna gång dock utan betalande publik.
Sandra Stiskalo

Samtal med Johanna Bäckström Lerneby. DN:s kulturchef Björn Wiman håller ett författarsamtal med Johanna Bäckström Lerneby på tisdag 20/10 18.00.

Augustpriset.

Svenska Förläggareföreningens pris på 100 000 kronor vardera delas ut i tre kategorier: skönlitteratur, facklitteratur och barn- och ungdomsbok. Prisgalan äger rum den 23 november i Konserthuset i Stockholm.
En jury i respektive kategori nominerar sex titlar vardera. Dessa läses sedan av en elektorsförsamling på 63 personer som röstar fram vinnarna. En tredjedel är bokhandlare, en tredjedel är bibli-

otekarier och den sista tredjedelen är litteraturkritiker. Sammanlagt har 447 titlar varit med i uttagningen. 170 av dem i den skönlitterära klassen, 132 i fackbok och 145 i barn- och ungdom.

Barn & Ung. Kvaliteten är så hög att det är omöjligt att protestera

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Barn- och ungdomsnomineringarna till årets Augustpris skulle kunna ge upphov till funderingar om dagens läsvanor: tre bilderböcker, en bok för mellanstadiet och två grafiska romaner för ungdomar. Är den grafiska romanen en sista chans att locka ungdomar

att läsa böcker? Läsvaneundersökningarna visar att det är efter mellanstadiet barn slutar läsa. Men å andra sidan är kvaliteten så hög på de nominerade böckerna att det är omöjligt att protestera mot juryns val. Min personliga favorit är nominerad, Kristina Sigunsdotters och Ester Erikssons vardagliga, roliga och existentiella mellanåldersbok ”Humlan Hanssons hemligheter”. Men även de andra är bra: Julia Hanssons bilderbok ”Billie, Korven och havet” om strandlivet mellan tryggheten och det okända, Anders Fagers och Peter Bergtings lysande grafiska skräckroman ”Kråkorna” och bilderboken som spänner över hela världen, ”Mitt bottenliv – av en ensam axolotl” av Linda Bondestam. Dragspelsbilderboken ”Kom dagen, kom natten” av Åsa Lind och Emma Virke är en drömsk färgexplosion och Alma Thörns serieroman ”Alltid hejdå” en fin berättelse om skilsmässa ur en tolvårings perspektiv. Förlaget Natur & Kultur kammar hem tre nomineringar av sex, vilket är minst sagt anmärkningsvärt. Men det har även märkts i utgivningen, vi som läser barn- och ungdoms-

böcker har börjat förvänta oss vid bra böcker från dem.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se

Jan Eklund: Böcker om brott som skakar Sverige är årets favoriter

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Facklitteraturen har fått ett rejält uppsving under senare år. Den kan rymma allt från tunga vetenskapliga undersökningar till skira essäer och rykande reportageböcker. Inte minst har det skrivits flera strålande biografier.
I år är den genren representerad av Jan Malmborgs ”Trubbel”. Lite

oväntat och roligt med en berättelse om Olle Adolphson och hans tid, särskilt skiftet 50–60-tal i Stockholm. Visdiktare hamnar lätt i skymundan. Även Ulrika Knutsons riviga ”Den besvärliga Elin Wägner” hade förtjänat en nominering.

I år var 132 titlar anmälda. Självklart är det svårt att välja. Möjligen är Nina Burton och Kristoffer Leandoer en väletablerad essäist för mycket. Kanske är tre böcker som på det ena eller andra sättet kretsar kring minoriteter och invandring för många.

Fast då får jag lika snabbt erkänna att Johanna Bäckström Lernebys ”Familjen” och Elin Anna Labbas ”Herrarna satte oss hit” gärna får gälla som årets favoriter. De handlar om små och stora brott som skakat – och skakar – Sverige i grunden.

Konstigt att Matilda Gustavssons ”Klubben” inte kom med. Martin Hägglunds ”Vårt enda liv” gavs först ut på engelska och får därför trist nog inte vara med och tävla. Mondial och Volante fick var sin nominering. Välförtjänt – de har en samtidskänsla och debattnäsa

som kan saknas hos de äldre förlagen.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se

Jonas Thente: Sex självklara titlar som var och en är väl värd att läsa

TISDAG 20 OKTOBER 2020

Här har vi en rak, gedigen och säker lista böcker. Lite *för* säker, skulle vän av oordning kanske säga. Carola Hanssons allvarstyngda krokanroman om en märklig, svensk episod i sionismens historia, och Stefan Lindbergs fullfjädrat nattsvarta ”Splendor”, där författarens egen identitet sätts i pant. Den ende poeten,

Thomas Tidholm, representerar klimatet och ödesfrågorna och Klas Östergren är den helt självklara nomineringen, med sista romanen i den svit som han en gång inledde långt tillbaka i 1980-talet med ”Gentlemän”. Klas Östergren har aldrig förärats Augustpriset, om nu någon skulle tala lågoddsare.
Och så har vi debutanterna. Lydia Sandgren står för årets mest omdiskuterade – möjligen millenniets mest omtalade – debut, ”Samlade verk”, som har återintroducerat den traditionella borgerliga romanen för en entusiastisk kritikerskara. Annika Norlin är låtskrivaren och sångerskan som med ”Jag ser allt du gör” också visar sig vara en kusligt säker och intuitiv novellist, med berättelser som svingar sig mellan briljant pikaresk och outhärdlig sorg. Detta är alltså sex högst rimliga titlar som var och än är väl värd att läsa. Själv är jag mycket svag för Norlins bok, men tycker nog ändå att det är dags att prisa Östergren för hans viktiga, kritiska, underhållande och djupt kända bidrag till berättelsen om Sverige.

Jonas Thente
jonas.thente@dn.se

Strängare råd i Uppsala – ”ser en dum utveckling”

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Efter veckor av ökad smittspridning inför Folkhälsomyndigheten striktare lokala råd i Uppsala. Invånarna uppmanas nu att undvika fysiska kontakter med alla utom dem i sitt eget hushåll.

Statsepidemiolog Anders Tegnell utesluter inte att liknande åtgärder kan införas på andra platser i landet.

Smittspridningen har ökat i Uppsala de senaste veckorna, efter månader på betydligt lägre nivåer. Ökningen sker nu i flera åldersgrupper, även om den är störst bland unga vuxna. Det ökande antalet fall har nu även börjat spegla sig inom sjukvården i regionen, berättade Uppsalas smittskyddsläkare Johan Nöjd på tisdagen.

– Vi ser i oktober en väldigt dum och oroande utveckling där det har stigit väldigt fort. Bara för tre veckor sedan hade vi fortsatt fyra inlagda patienter och i dag är det 33 inlagda på sjukhuset i Uppsala

varav åtta på intensiven, sade Johan Nöjd på den myndighetsgemensamma presskonferensen.
De nya råden lyder att invånarna i region Uppsala bör undvika fysisk kontakt med andra personer än dem som de bor med, de bör även undvika att arrangera eller delta i fester eller liknande socialt umgänge och att åka kollektivt.
De skärpta allmänna råden gäller även för olika verksamheter som affärer, idrottsanläggningar och arbetsplatser. Man har dock inte beslutat att avråda från resor till Uppsala från andra regioner.

– Det här innebär en skärpning. Nu säger vi inte bara att man ska undvika fester utan faktiskt att man ska undvika att umgås med alla utom de man bor med. Vi höjer ribban nu under tvåveckorsperiod för att försöka bryta den här trenden som man ser i Uppsala och som nu också börjat drabba sjukvården och därför är oroande, sade satsepidemiolog Anders Tegnell på pressträffen.
Det finns inga specifika råd för hur de som genomgått en covid-19-infektion och därför bedöms ha skydd mot smittan ska agera i Uppsala.

– Jag tror att det är väldigt viktigt att man har samma regler för alla i samhället och inte gör den typen av åtskillnader, säger Anders Tegnell.

Beslutet i Uppsala gäller från 20 oktober till 3 november, men kan förlängas. Anders Tegnell betonar dock vikten av att den här typen av råd inte ska vara på plats under för lång tid, och menar att det är viktigt att de införs vid rätt tidpunkt.

– Det finns bara uthållighet att ha såpass strikta råd under en begränsad tid och då är det viktigt med tajming. Man ska inte börja för tidigt och inte vänta för länge och exakt när det är bäst är väldigt svårt att veta. Vi hoppas att det här är ett bra tillfälle, sade han.

Varför inför man inte liknande råd i till exempel Skåne, där fallen nu ökar snabbare?

– Vi utesluter inte att det kan bli aktuellt i fler regioner. Hela det här upplägget bygger på dialog med regioner, och jag är övertygad om att vi kommer ha fler dialoger med regionerna. Men det vi ser i Uppsala som vi inte ser på så många andra ställen är trycket på vården.

En trend om ökade fall syns även i resten av Sverige.
– Vi har återigen en större ökning i Sverige – det är väldigt splittrat i olika regioner, säger Anders Tegnell.
I Stockholm ser man fortsatt höga nivåer, även om det enligt Anders Tegnell kan anas en avmattning i ökningen.
Även Skåne, som tidigare varit relativt förskonat, har sett en kraftig ökning i antalet nya fall under den senaste veckan.
Antalet avlidna och intensivvårdade fortsätter dock att ligga kvar på låga nivåer i Sverige. Under det senaste dygnet har fyra personer med covid-19 registrerats som avlidna.

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Krav på läkarintyg vid sjukpenning återinförs

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Kravet på läkarintyg vid ansökan om sjukpenning och ersättning för vård av sjuk barn återinförs, meddelar Försäkringskassan.
Flera intygskrav pausades i syfte att lätta trycket på vården under coronapandemins utbrott i mars. Men nu ser situationen annorlunda ut och vården bedöms återigen ha kapacitet att hantera utfärdandet av läkarintyg, enligt Försäkringskassan.
”Det var en extraordinär situation under våren 2020 och Försäkringskassan tvingades anpassa vårt arbetssätt för att samhället skulle fortsätta fungera. Vi ser nu att vården har avsevärt mycket mindre belastning och efter dialog med andra aktörer har vi kommit till slutsatsen att vi nu ska återgå till normal hantering av ansökningar och tillhörande tidsgrän-

ser”, säger Michael Eriksson, rättschef på Försäkringskassan, i ett pressmeddelande .
De nygamla reglerna träder i kraft den 1 november.
Från och med den dagen krävs åter läkarintyg från femtonde dagen vid sjukskrivning och från åttonde dagen när det gäller ersättning för vab.
TT

SJ släpper på fler resenärer

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

SJ sätter in fler tåg på vissa sträckor under helger. Samtidigt får snabbtågen färre antalet spärrade platser.
– Vi sänker andelen något, inte särskilt mycket, säger SJ:s presschef Tobbe Lundell och påpekar att det blir tydligare att se när man bokar biljett var de finns.

SJ har beslutat att från den 6 november sätta in fler tåg på de mest populära sträckorna på helgerna, framför allt Stockholm-Göteborg och Stockholm-Malmö.
– Vi har ett väldigt lågt affärsresande men fritidsresandet har ökat lite. Därför sätter vi in någon extra avgång och dubblerar ett antal tågset på några avgångar mellan fredagar och söndagar, säger SJ:s presschef Tobbe Lundell.
Samtidigt meddelar SJ att andelen blockerade platser på snabbtågen – som är spärrade för bokning för att resenärerna ska hålla avstånd – blir färre nu än under sommaren. Det exakta antalet vill inte Tobbe Lundell svara på.
– Vi sänker andelen något, inte särskilt mycket. Vi vill inte gärna prata om antalet eftersom vi vill ha en flexibilitet att ändra på antalet och det kan variera mellan olika tåg.
Efter kritik om trängsel ombord beslutade SJ i somras att sänka andelen bokningsbara platser från 75 procent till 65 procent. På frågan om varför SJ inte nu kan ge en sådan procentsiffra säger Tobbe Lundell:
– Om jag skulle ge dig en procentsiffra så tror man att det är det

som alltid gäller. Sen om inte det stämmer när någon räknar på bokningen så blir det bara missförstånd.
Från denna vecka visar SJ också tydligare på sin hemsida vilka platser på snabbtågen som är spärrade och inte kan bokas. När kunden ska boka en biljett kommer automatiskt en platskarta över tåget upp.
– Tidigare var platskartan frivillig att klicka upp men nu ser man direkt vilka platser som är rödmarkerade och därmed inte går att boka. I och med att platskartan nu är tydlig kan vi låta något fler resenärer sitta på samma tåg. För du blir inte överraskad, du vet om du kommer sitta bredvid någon eller inte och du har gjort det valet själv.
I somras sa ni att halvfulla tågvagnar inte är ekonomiskt hållbart. Är det en delförklaring till att ni tar in fler resenärer på snabbtågen?
– Det är en del av det, absolut. Jag förnekar inte det. Vi har en överproduktion som kostar oss väldigt mycket pengar. Vi har ett ansvar att bedriva lönsamhet, det är vårt uppdrag från vår ägare och måste

naturligtvis titta på vad vi har för kostnader och intäkter.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Åtta meter lång haj hittad död i Göteborgs skär-gård

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Utanför Vrångö i Göteborgs skärgård har en åtta meter lång brugd hittats död – samma typ av haj som för drygt tre veckor sedan fick mänsklig hjälp att ta sig ut på öppet vatten efter att ha simmat på grund.

– Det är sannolikt samma haj. Det vore märkligt annars, säger Björn Källström, marinbiolog vid Göteborgs marinbiologiska laboratorium.

Det var lördagen den 26 september som en haj av arten brugd irrade sig in vid Styrsö i Göteborgs skärgård och fastnade där. Insatsen för att bogsera ut den igen, ledd av Kustbevakningen, väckte stor uppmärksamhet. Även marinbiologen Björn Källström deltog då.

– Under räddningsaktionen betedde den sig väldigt förvirrat, den hittade inte riktigt ut ur viken, minns Björn Källström.

Efter ett andra försök kunde den bogseras ut.

– Då verkade den väldigt stark. Den dök ner mot mot djupet och slog med fenan, och det kändes hoppfullt att den piggnat till.

Men nu i söndagsupptäckte en privatperson en stor brugd, död i vattnet utanför Vrångö i Göteborgs skärgård. På tisdagen tog sig Björn Källström ut till platsen.

– Jag hoppade i vattnet med torrdräkt och tog de prover vi behövde. Helst hade man velat ta in den till land för att undersöka. Nu när

den låg död i vattnet var den väldigt svår att flytta.
Han berättar att man i september bedömde att brugden var fem-sex meter lång, men att man då inte fick tillfälle att mäta den.
– Nu mätte vi den och den var åtta meter. Man kan inte vara säker på att det är samma haj, men det är sannolikt. Det vore märkligt annars, säger Björn Källström.
Han gör sitt antagande med tanke på att den här hajarten sällan syns i Göteborgs skärgård – senaste gången Björn Källström hört talas om var för fyra år sedan.
Brugden lever, precis som valar, av plankton. Björn Källström berättar att dödsorsaken för många valar är att de fått i sig plast när de med öppen mun filtrerar i sig plankton.
– Men när vi undersökte den här brugdens magsäck hittade vi inget som tyder på att den skulle ha fått i sig plast, säger han.
– Med tanke på dess storlek hade den levt ganska länge och kan ha dött av naturliga omständigheter. Jag vet inte om vi någonsin får reda på varför den dog.

Sujay Dutt
sujay.dutt@dn.se

Snövarningar på flera håll i landet

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Snöovädret drog över Norge vilket innebar flera av trafikolyckor. När det senare nådde Sverige befarades en svår olyckstisdag.

SMHI att utfärdade varningar för snöfall i åtta olika områden under tisdagsmorgonen när snöfallet som vållat stora problem i Norge drog in över Sverige. Det började över Värmland och Dalarna och under dagen rörde det sig sakta norrut

SMHI utfärdade klass 1-varningar för Värmland och Dalarna, men även Örebro, Västmanland, Jämtland, Västernorrland samt Gävleborgs kust- och innanland. Samma områden som omfattades av varningar för stora snömängder även under måndagen. Det rörde sig om snömängder mellan 5 till 10 centimeter – lokalt mer än så – som riskerade att göra vägbanorna hala.

Men enligt Trafikverket blev det trots allt lugnt i trafiken. Inga större olyckor inrapporterades från de snödrabbade områdena.
Lågtrycksområdet är av det typiska slaget som kommer från sydväst, men med det följer mildare luft med bakom. Nederbörden kom att övergå i regn framåt tisdagskvällen och natten mot onsdagen, vilket innebär att mycket av snön kommer att försvinna, enligt SMHI:s meteorolog Jon Jörpeland.
Under tisdagen steg temperaturerna i södra Sverige mot 10 grader och på flera håll blev det till och med lite varmare. Plusgraderna kommer att vara även nattetid, enligt prognosen, vilket innebär att den meteorologiska vintern dröjer lite till – mildluften kommer rentav återföra en del nordligare områden från vinter till höst.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Åtta män gripna vid insats mot sexhandel i Göteborg

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Åtta män i åldrarna 24 till 41 år har gripits under en större insats mot människohandel och prostitution i Göteborg. Under fyra kvällar har polisen i Göteborg bevakat 30 adresser där man misstänkt att män köper sex.

Genom att granska sexannonser och tack vare spaning och tips från allmänheten har polisen i region Väst identifierat 30 adresser i Göteborg där man misstänker att män köper sex. Under fyra kvällar har polisen bevakat platserna och kunnat gripa åtta män i åldrarna 24 till 41 år, skriver polisen i ett pressmeddelande.

Målet med insatsen har varit att stoppa människohandel och lagföra sexköpare.

– Det finns ett enormt mörkertal när det gäller sexhandeln som be-

höver komma fram i ljuset. Genom höstens polisinsats har vi fått en bra lägesbild i Göteborg och både breddat och spetsat vår förmåga i hela region Väst. Målet är att störa ut sexhandeln bland annat genom att öka risken för sexköpare att åka fast, säger Sara Svensson, tillförordnad gruppchef vid människohandelsgruppen i polisregion Väst, i pressmeddelandet.

Polisen uppmanar allmänheten att höra av sig vid misstankar om prostitution.

– Det kan handla om att det är mycket spring av okända män i trapphuset. Om springet går till en lägenhet som hyrs ut till tillfälliga boende – vanligtvis unga kvinnor som inte pratar svenska – då ska man absolut reagera och kontakta polisen, säger Sara Svensson.

Carl Cato
carl.cato@dn.se

Polisen varnar för falska blomförsäljare

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Flera personer i Gästrikland och Hälsingland har fått påhälsning av försäljare som påstår sig sälja blommor – men i stället för blomköp har besöken slutat med stölder. Nu vill polisen varna för blombedragarna.

Två målsägare fick besök på sitt äldreboende i Storvik i Gästrikland i mitten av oktober, skriver polisen på sin hemsida.

Polisen misstänker att bedragarna är ute på en stöldturné och uppmanar allmänheten till försiktighet. De påstådda försäljarna är ofta mycket påträngande och kan vara svåra att bli av med, enligt polisen.

TT

Falska poliser avslöjade

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Fem män har frihetsberövats i ett tillslag mot falska poliser som lurat äldre. Polisen misstänker att de har försökt lura till sig kontanter för miljonbelopp. Fyra av dem har anhållits som misstänkta för grovt bedrägeri. Den femte är misstänkt för penningtvättsbrott, enligt polisen. Syftet med polisförklädnaden har varit att lura till sig äldres inloggningsuppgifter till internetbanker. Äldre har blivit uppringda från personer som sagt sig komma från banker, kreditinstitut eller polisen.

TT

Ett effektsökeri helt enkelt. Det är fullständigt vanvettigt och även livsfarligt.

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Lars Hedelin vid polisregion Bergslagen efter ett tågstopp vid Laxå. En lokförare trodde sig ha kört på en person, men det visade sig att en man i 20-årsåldern befunnit sig på spåret för att göra en ”dramatisk video” och i sista stund hoppa undan.

TT

Problem med trygghetslarm i 47 kommuner

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Minst 47 kommuner drabbades i förra veckan av problem med trygghetslarmen, enligt en kartläggning från P4.

Flera av de drabbade kommunerna har valt att anmäla problemen till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och

Inspektionen för vård och omsorg (Ivo).
TT

Studie: Mammografi räddar äldres liv

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Allmän screening för bröstcancer med mammografi är en effektiv åtgärd för kvinnor över 70 år, visar en stor svensk studie från Umeå universitet.
I Sverige bjuds kvinnor upp till 74 års ålder in till undersökning, medan många andra länder sätter åldersgränsen vid 69 år. Den nya

studien, som bygger på 20 års uppföljning, visar att den svenska vägen räddar liv.
Dödligheten i bröstcancer var 20 procent lägre för kvinnor som bjudits in till mammografi i ålder 70–74 år jämfört med de som bjudits in upp till 69 år.
TT

Kinesiska Huawei portas från det svenska 5G-nätet

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Säpo anser att Huawei, värsta konkurrenten till Ericsson, är en säkerhetsrisk. Därför stoppas den kinesiska mobiljätten

från att leverera 5G-teknik till svenska operatörer.

Post- och telestyrelsen meddelade på tisdagen att fyra företag får vara med att bjuda i nästa månads auktion om eterutrymme i två frekvensband för 5G. De är Hi3G Access (Tre), Net4mobility (Tele2 och Telenor), Telia Sverige och Teracom.

– Jag är mycket glad över att vi fått fyra godkända budgivare i auktionerna. Detta borgar för en god konkurrens, snabb utbyggnad och god tjänsteutveckling, kommenterar PTS generaldirektör Dan Sjöblom i ett pressmeddelande.

Han fortsätter:

– Att 5G-nät byggs på ett sätt som skyddar Sveriges säkerhet är också avgörande för den fortsatta digitaliseringen av samhället.

En konsekvens av detta synsätt är att Huawei, Ericssons värsta konkurrent inom mobilsystem, och bolaget ZTE nu inte får vara leverantörer till de svenska operatörernas nät. Om operatörerna använder befintlig infrastruktur från bolagen för trafik i de nya frekvenserna måste dessa avvecklas senast den 1 januari 2025.

Australien, Storbritannien och USA har redan stoppat Huawei från att vara med och bygga ut det nya 5G-nätet. Nu gör även Sverige det, med hjälp av en ny regel i lagen om elektronisk kommunikation. PTS har tagit beslutet, men det vilar på Försvarsmaktens och Säkerhetspolisens bedömningar.
”Kina utgör ett av de största hoten mot Sverige. Den kinesiska staten bedriver cyberspionage för att främja sin egen ekonomiska utveckling och utveckla sin militära förmåga. Det sker genom omfattande underrättelseinhämtning och stöld av teknologi, forskning och utveckling.”, skriver Säpochefen Klas Friberg i en kommentar.
Säpo skriver i sitt yttrande till PTS bland annat att den kinesiska partistaten och underrättelsetjänsten kan ”öva påtryckningar” på Huawei och pekar på den lag som säger att alla medborgare ska stödja landets underrättelsearbete.
Kinas ambassad i Stockholm protesterar i ett mejl till DN mot beskrivningen av de kinesiska bolagen som ”nationella säkerhetshot” och menar att anklagelserna sker utan konkreta bevis:
– Vi uppmanar Sveriges regering att se över sina beslut och tillhan-

dahålla en öppen, rättvis, opartisk och icke-diskriminerande verksamhet för kinesiska företag, för att skydda relationerna mellan Kina och Sverige, står det i mejlet.
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) duckar på frågan om huruvida han anser att Kina är en säkerhetsrisk, och hänvisar till ansvariga myndigheter.
– Jag tror och hoppas inte att höga svenska säkerhetskrav och utbyggnad av modern telekommunikation ska innebära att vi får sämre förbindelser. Kina är och kommer att vara en viktig handelspartner för Sverige, säger Anders Ygeman till TT.
Operatören Tre använder i dag utrustning från bland annat Huawei, och blev inte ”chockade” över beskedet, säger kommunikationschef Mårten Lundberg:
– Det har varit tydligt att diskussionerna i Sverige gått åt det hållet. Vi har planerat för olika scenarier, och detta var ett av de vi räknat med. Alla teknikskiften innebär stora kostnader, och det här kommer också att kosta, men vi vet ännu inte hur mycket.
Tele2 började redan i våras rulla ut ett 5G-nät med frekvenser som

de hade köpt från andra bolag. Nu har man nät i de tre storstäderna och Borlänge, här används delvis Huaweis teknik.
– Vi har använt Huawei under lång tid och har varit nöjda med dem som leverantör. Vi har inte slutfört upphandlingen för vår nationella 5G-utrullning, men nu kan vi göra det. Samtidigt finns det tid att avveckla den utrustning som vi redan installerat, säger Joel Ibson, kommunikationschef på Tele 2.
Han säger att det är positivt att auktionen nu ”äntligen” kan komma till stånd och att ”vi fått tydliga regler”.
– Vi gillar ju konkurrens på Tele2 och det är klart att det är sämre när en spelare tvingas ut. Men vi ser inte att det innebär ökade investeringar, däremot kommer kanske vi att behöva se över i vilken ordning vi gör olika delar av vår utrullning.
Sveriges största operatör Telia drabbas inte av tisdagens beslut. Dess huvudleverantör är Ericsson, som skulle kunna ses som vinnare när värsta konkurrenten stängs ute från den svenska marknaden.

– Vi kan inte spekulera om vilka leverantörer som svenska operatörer kommer att välja, säger Karin Ronander på Ericssons pressavdelning.
– Vi är besvikna och överraskade, det här stämmer inte med de signaler vi har fått. Nu får vi se till att minimera skadorna för våra kunder, säger Kenneth Fredriksen, Huaweis chef för Norden och Baltikum.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se
Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Företaget pekas ut – för första gången

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Analys

Beskedet på tisdagen att svenska 5G-nät inte får byggas med utrustning från kinesiska Huawei och ZTE är en tvärvändning – tidigare har varken politiker eller myndigheter pekat ut ett enskilt bolag. DN:s Linus Larsson svarar på fyra frågor om förbudet.

1 Vad har hänt?
– Snart auktionerar Post- och telestyrelsen ut viktiga radiofrekvenser för 5G-nät, något alla operatörer behöver. Inför detta har Försvarsmakten, Säpo och PTS säkerhetsgranskat operatörerna. Fyra operatörer fick grönt ljus – men samtidigt förbjuds de att använda utrustning från kinesiska Huawei och ZTE i ”centrala funktioner”. Befintlig utrustning ska fasas ut senast den 1 januari 2025. Det är helt nytt, tidigare har politiker och myndigheter vägrat peka ut några specifika leverantörer.

2 Varför stängs Huawei ute?
– I beslutet hänvisas till ett antal principer för att hålla näten säkra. Som att de ska skyddas från utländsk kontroll och att underleverantörer inte får ha okända ägare som kan få ”ett väsentligt inflytande över verksamheten”. Vissa av principerna tycktes nästan skräddarsydda för att slå mot Huawei, som kritiker menar kan bli en förlängning av den kinesiska statens underrättelsearbete. Spionage med andra ord. I beslutet skriver myndigheterna att ”den kinesiska partistaten och underrättelsetjänsten kan påverka och

utöva påtryckningar på Huawei”. Huawei förnekar sådana anklagelser.

3 Huawei används ju redan – varför blir frågan hetare med 5G?

– Ja, svenska operatörer har länge använt utrustning från Huawei, vilket DN tidigare har rapporterat om. Att 5G-nät öppnar förändras naturligtvis inte säkerhetsfrågan över en natt. Snarare handlar det om att 5G-näten på lång sikt väntas hantera en mängd samhällsfunktioner – uppkopplade fabriker, fordon, sensorer – allt tänkbart. Det gör frågan om vem som kan kontrollera, avlyssna och sabotera näten viktigare än i dag.

4 Hur kommer Kina reagera?

– Det återstår att se, men man kan minnas att det räckte att den fängslade förläggaren Gui Minhai tilldelades ett pris för att ambassadören skulle hota med ”konsekvenser för Sverige”. Enligt experter kan det betyda svårigheter för svenska företag att exportera till och verka i Kina.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

”Icas stora vinster tecken på bristande konkurrens”

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Ica är bland de mest lönsamma butikskedjorna i världen. Företaget kan ha uppemot tre gånger högre vinstmarginal jämfört med stora internationella aktörer. De stora vinsterna kan vara ett tecken på dålig konkurrens, enligt forskarna.

Exakt hur stor marginal – vinst i förhållande till försäljningen – Ica har är krångligt att räkna ut, eftersom koncernen tjänar pengar två gånger på dagligvarorna. Varje butik har sin vinst på försäljningen till konsumenterna, men man har också en gemensam vinst för Ica Sverige, som gör centrala uppköp från livsmedelsföretag, och säljer till Ica-handlarna. Det utgör omkring 75–80 procent av Ica-handlarnas inköp.

Enligt beräkningar från branschorganisationens Livsmedelsföre-

tagen ligger den totala marginalen på cirka 6,2–6,8 procent. Den har ökat från 5,5 procent 2010, med en topp på 6,7 procent 2014. 2018 var den 6,3 procent.
Det rör sig om vinstnivåer som är bland de högsta i världen.
De mycket större europeiska kedjorna Carrefour (Frankrike, Sydeuropa), Sainsbury (Storbritannien) och Lidl (Tyskland, Europa) har betydligt lägre marginaler, i spannet 1–4 procent. Närmast kommer belgiska Colruyt, med cirka 5,3 procent 2019. I Sverige har Lidl knappt en halv procent i marginal.

Samtidigt som Ica hyllas för sin historiskt lyckade affärsstrategi – ”fria handlare som samverkar” – ett system som kombinerar en lokal, driftig entreprenör, med gemensamma centrala uppköp, smart logistik och storskaliga transporter – växer kritiken mot kedjans marknadsdominans. Ica har omkring 52 procent av försäljningen av dagligvaror i Sverige. De tre största aktörerna – Coop, Axfood och Ica – har tillsammans 90 procent. Axfood har också bra marginaler, 4,5 procent 2019, medan Coop hade 0,2 procent.

Det är en oligopolmarknad, ett fåtal aktörer, som blivit så stora och mäktiga att det hämmar konkurrensen, menar Livsmedelsföretagen. De som ska sälja sina produkter till Ica är i underläge. Samtidigt som Icas marginaler ökat från 2010 och framåt har livsmedelsföretagens vinster stått och stampat.

– Det blir problematiskt eftersom våra leverantörer aldrig kommer att kunna säga nej till hälften av marknaden när Ica pressar på på olika sätt, säger Carl Eckerdal, chefsekonom på branschorganisationen Livsmedelsföretagen.

De 20–30 senaste åren har makten alltmer förskjutits till detaljhandelsledet, och köparmakten har blivit större, menar organisationen.

DN har varit i kontakt med livsmedelstillverkare som menar att de stora kedjorna, och i synnerhet Ica, genom aggressiva uppköp pressat ned priserna och tagit allt större del av de totala marginalerna.

– Ett av problemen är att innovationen försvinner, det blir färre nya produkter när man inte får tillräckligt betalt, eftersom det är

dyrt att ta fram sådana, säger Carl Eckerdal.
Att det blir en marknadskoncentration i Sverige har naturliga orsaker, enligt forskaren Christian Jörgensen, på Agrifood Economics Centre vid Lunds universitet. Det beror dels på geografin – ett glest befolkat ganska stort land, långa transporter – samordning och storskalighet ger avgörande fördelar.
– Om marginalerna är högre jämfört med andra länder får man betrakta det som ett tecken på bristande konkurrens i Sverige, säger Christian Jörgensen.
Ica vill gärna framhålla att butiksägarna konkurrerar med varandra, ”en Ica-handlares värsta konkurrent är ofta en annan Ica-handlare” brukar det heta. Men det är en sanning med modifikation. Även om priserna kan skilja i butikerna mellan olika landsdelar så är butiksformatens priser och kampanjer i stort sett desamma regionalt, enligt Christian Jörgensen.
Ica styr också konkurrensen genom att man centralt har kontroll över butikslägena och var butiker får etableras.

Att butikerna är indelade i de olika butiksformaten Maxi, Kvantum, Supermarket och Nära – är ett av skälen till de höga marginalerna. Det gör att man kan strömlinjeforma och samverka på ännu högre nivå, enligt Ulf Johansson, professor i marknadsföring, på företagsekonomiska institutionen i Lund.

– En gång i tiden, 15 år tillbaka hade svensk dagligvaruhandel väldigt låga marginaler internationellt sett. Nu sker det en samordning där man kan dra nytta av inköpsfördelar, och då har marginalerna har stuckit i väg, säger han.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Dan Lucas: Swedbank har återhämtat sig från pandemins effekter

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Swedbank presenterade ett starkt resultat för tredje kvartalet i år. DN:s Dan Lucas svarar på några frågor om hur det går för banken.

1 Hur har det gått för Swedbank under perioden juli till september?

Bättre än väntat får man säga. Banken gör ett rörelseresultat på 6 417 miljoner kronor, vilket är bättre än förväntat. Snittprognosen från de analytiker som följer banken var att resultatet skulle hamna på 5.276 miljoner kronor. Resultatet var dessutom sju procent bättre än för andra kvartalet, men det å andra sidan påverkades det kvartalet starkt av pandemin. En liten besvikelse finns dock i räntenettot, skillnaden mellan vad banken tar i ränta och vad den själv måste betala. Det stannade på 6 714 miljoner kronor där ana-

lytikerna hade räknat med 6 900 miljoner kronor.

2 Pandemin, hur syns den?

Att hushåll och företag sparar mer. Insättningarna har ökat med 19 procent sedan årsskiftet. Enligt vd Jens Henriksson är insättningarna nu på rekordnivåer.

Banken har också beviljat mer än 70 000 ansökningar om amorteringsfrihet till följd av pandemin. Men i övrigt måste man säga att tredje kvartalet har inneburit en återhämtning från när pandemin härjade som värst i våras. Under andra kvartalet sjönk provisionsnettot – som är vinsten från korttransaktioner och kapitalförvaltningen – kraftigt. Det var en följd bland annat av att kunderna inte använde sina kort i lika hög utsträckning som tidigare, just på grund av pandemin.

Under tredje kvartalet steg provisionsnettot med hela 11 procent, jämfört med andra kvartalet, och kom tillbaka till mer normala nivåer.

3 Finns det andra tecken på att banken håller på att återhämta sig från effekterna av pandemin?

Ja, att banken överväger att ge utdelning till ägarna. Det här sköts upp i våras i spåren av pandemin

och efter ett visst ståhej där både myndighetsföreträdare och regeringsmedlemmar uppmanade storbolagen att vara återhållsamma just med utdelningar.

4 Något nytt om penningtvättskandalen?

Ganska lite – men enbart konsultkostnader för penningtvättrelaterade utredningar steg med 20 miljoner kronor under kvartalet, så visst lever den historien kvar även om kostnaderna faktiskt är lägre än bankens egen prognos.

Den här historien kommer leva länge än då det pågår utredningar i USA, något Jens Henriksson är väl medveten om.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Skånsk äppelmustare satsar på svensk calvados

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Sövde. När pressfotografen Bonny Håkansson tog över det gamla äppelmusteriet i skånska Sövde var tanken att det skulle vara en bisyssla. Drygt tio år senare blir kameran oftast liggande. Nu satsar han i stället fullt ut på att utveckla nya produkter – bland annat en skånsk variant av fransmännens calvados.

Så här års kommer äppelodlarna i strid ström till skånska Sövde. Skördesäsongen är i full gång och på gårdsplanen till det lokala musteriet sprider sig en karakteristisk doft av nyskördad frukt. Höstmånaderna innebär långa arbetsdagar för äppelmustaren Bonny Håkansson.

– Äpplemottagningen öppnar sista helgen i augusti och stänger

sista helgen i november. Under den perioden tar vi emot äpplen både från större odlare och privatpersoner med äppelträd hemma i trädgården. Måndag till torsdag pressar vi frukten, tisdag till fredag tappar vi den på flaskor.
Bonny Håkansson arbetade länge som pressfotograf och som sådan prisbelönades han vid flera tillfällen med utmärkelsen Årets bild. Men livet som frilansare kan stundvis vara tufft och för att trygga ekonomin när barnen var små började han se sig om efter något att komplettera med.
Året var 2007 när han fick höra talas om att ortens äppelmustare skulle gå i pension.
– Jag fick gå bredvid som lärling under en säsong och året därpå tog jag över. Sedan dess har jag faktiskt inte fotograferat, det här tar all min tid, säger han.
Bonny Håkansson är Sövdes femte äppelmustare i ordningen. Den vackra tegelbyggnaden mitt i byn uppfördes på slutet av 1800-talet och omvandlades till äppelmusteri på mitten av 1950-talet när trädgårdsföreningen i Sjöbo flyttade sin verksamhet hit.

– Jag fortsatte med det traditionella hantverket men kände också att jag ville göra något mer och vidareutveckla produkterna. I dag gör vi drycker av både rabarber och fläder – och snart ska jag tappa upp min första calvados.
Redan 2009 satte han några tusen liter äppelmust på jäsning. Musten, tillverkad på frukt från trädgårdar över hela Skåne, har nu gjort en lång resa – efter att ha fermenterats till cider skickades den till ett bryggeri i Nyköping där den omvandlades till 250 liter olagrad äpplesprit. Sedan dess har den legat på lagring på ekfat på en vind ovanför musteriet – och nu i höst är det alltså dags för tappning.
– Vi har fått fram ett unikt äppledestillat med en helt egen karaktär. Lagringen i sig är en hel vetenskap. Jag har importerat allt från gamla sherryfat till fat som tidigare lagrat port- och muscatvin. Det gör att varje årgång kommer att skilja sig åt i smaken.
Bonny Håkansson kommer att kalla sitt äppledestillat för ”Sövde” kort och gott. Det berömda äppelbrännvinet som produceras i regionen Calvados i Normandie är

nämligen varumärkesskyddat. Men tillverkningen är ungefär densamma.
Stolt visar han upp den egna kopparpannan importerad från Tyskland för några år sedan. Med den har han kunnat bygga upp ett äppledestilleri på gården och kan numera sköta hela processen själv – från äpple till flaska.
– Det har naturligtvis blivit mängder av misstag längs vägen, men jag lär mig hela tiden. Bland annat har jag rest runt i England och i de franska ciderdistriken för att se hur de gör där, säger han.

Redan i dag säljs Sövde musteris avec Äpplefrost på de närmaste lokala Systembolagen. Målet är att äppledestillatet snart ska göra den sällskap i butikshyllorna. Under tiden pågår den traditionella verksamheten vid det anrika musteriet i samma anda som den alltid har gjort. Äppelodlarna kommer in på gården, lämnar sin last på en stor våg och får sedan ett kvitto. Många vill köpa tillbaka sin frukt i form av färdig must.
– Då kommer de bara tillbaka några dagar senare och kvitterar ut färdiga flaskor från butiken, säger Bonny Håkansson.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Fakta. Sövde musteri

Sövde musteri ligger i skånska Sjöbo kommun. Här har det tillverkats äppelmust sedan 1956. I dag drivs musteriet av Bonny Håkansson. Verksamheten omsätter cirka 6 miljoner per år, alkoholprodukterna ej inräknade. Här arbetar 2,5 helårsanställda och 2–3 säsongsanställda.

5,5

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

miljarder kronor kommer Sveriges kommuner och regioner att behöva 2023, enligt en ny prognos från SKR. De närmaste åren ser det dock bättre ut där kommunsektorn räknar med att kunna undvika underskott i finanserna.
TT

I väntan på bostäder – Telestaden har blivit Stockholms Hollywood

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Telestaden i Farsta – var god dröj ...

Under tiden som detaljplanen för de planerade 2 000 bostäderna mals genom byråkratins kvarnar har några av de tomma kontorsfastigheterna blivit en populär inspelningsplats för olika film- och tv-serier.

– Kul att ”utmana” Hollywood, men vi längtar efter att få börja bygga bostäder, säger projektchefen Per Högdin.

– Tystnad, tagning. Kamera.

Ljudet från filmklappan är uppfordrande snärtigt.

Agenterna Molly, Olivia och Vincent kryper in i ett för tillfället uppbyggt ventilationsrör. Ljuskäglorna från deras ficklampor skapar dramatiska effekter mot den blanka plåten.

Det är tagning nummer 31. Teamet befinner sig i slutet av vecka

tre av tio inspelningsveckor, de unga skådespelarna börjar få rutin.
– Jag tappade mössan! ropar Olivia Chahimi Östmark, 11, och får genast hjälp att få den på plats igen, inför nästa tagning.
Vi befinner oss i ”Krimsta city,” den fiktiva värld som utgör basen för SVT:s ”Agentera”. Inspelningen av tredje säsongen pågår nu för fullt.
Flera utrymmen i ett av de gamla husen som en gång tillhörde dåvarande Televerkets enorma huvudkontor i Farsta har i och med inspelningen genomgått en transformation – från övergivet kontorshus till den mycket hårda värld som Krimsta city är.
Ett rum har förvandlats till sminkloge. En annan yta till rekvisitaförråd och en tredje till den topphemliga agentbyråns huvudkvarter. Härifrån styr Agent V en grupp unga, hungriga agenter som kallats in för att lösa några av de svåraste fallen av brottslighet som drabbat staden.
– Det är superroligt att få vara med och spela in det här, utbrister Molly Faulseit, 11, i en fruktpaus mellan tagningarna.

Hon och hennes unga skådespelarkompisar är dock långt ifrån de första som spelar in här. Först var det svenska kriminaldramat ”Beck” 2018, som blivit en av de mest uppskattade svenska kriminalhistorierna. Barnprogrammet ”Ninjaman”, också det en SVT-produktion har spelats in här, ”Big Brother” har byggt upp sitt eget hus i en av fastigheterna.

– Det känns roligt att vi kan erbjuda de här lokalerna i väntan på att vi kan börja bygga bostäder. Inte för att vi tjänar några pengar på det – det är ett nollsummespel – men för att det är bra att lokalerna kommer till användning, säger Per Högdin, projektchef för Telestaden.

Det 30 fotbollsplaner stora kontorsytorna – och dess torn – var länge synonymt med Televerket, sedemera Telias, huvudkontor och ett landmärke för Farsta.

– Det fina är att här kan man bygga upp vilka miljöer man vill, konstaterar inspelningsledaren Sofia Sundén.

Hon bekräftar att det blivit allt svårare att hitta bra lokaler för studioinspelningar i Stockholm. Hög exploateringstakt av områden och lokaler som tidigare fun-

gerat har minskat utbudet. Samtidigt är frågan om Sverige som inspelningsplats politiskt högaktuell. Tillväxtverket och Svenska Filminstitutet föreslog redan 2017 ett skatteincitament som går ut på att staten återbetalar 25 procent av vad film- och tv-produktioner spenderar i Sverige. Förslaget har tillstyrkts av samtliga remissinstanser, men inget beslut är fattat. Även coronapandemin har påverkat hela branschen. Att spela in utomlands är inte länge möjligt i den utsträckning som många produktioner planerat.

Men konsortiet bakom Telestaden – Ikano bostad och Rikshem – tänker inte överge planerna på att bygga 2 000 lägenheter för att i stället satsa på att bli Stockholms nya Hollywood.

– Det vore visserligen kul, skrattar Per Högdin, men det är nog så att det är bostäder Stockholm verkligen behöver.

Det är dock motigt, detaljplanearbetet drar ut på tiden. Stora delar av fastigheterna är dessutom K-märkta och prisbelönta då de fick Kasper Sahlin-priset 1969, ett av Sveriges främsta arkitekturpriser.

De fyra lamellhusen, målade i diskreta nyanser av blått, grönt, gult och rött, där inspelningarna pågår, ska bli bostadsrätter och hyresrätter. Kvarteret heter Vitsand och ska även kompletteras med nya hus mot Nynäsvägen. På andra sidan Ågesta Broväg ligger kvarteret Mårbacka – och där råder redan full aktivitet när det gäller de kommersiella ytorna.
Polisen flyttar snart in på över 16 000 kvadratmeter, Attendo care öppnar ett stort äldreboende inom förhoppningsvis ett halvår och Familjebostäder samt Stockholm stad hyr kontors- respektive konstnärsateljéer i de av 60-talet starkt präglade miljön.
Bostäderna då? Stadsbyggnadskontoret låter hälsa att detaljplanerna klubbas tidigast hösten 2021. Spaden i backen? Kanske 2022.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Nu är det slutplankat på bussarna – SL skärper reglerna

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Snart måste resenärer alltid ha giltig biljett när de åker buss i Stockholm – även om de inte kan blippa sitt SL-kort med reskassa när de går på. Bakgrunden är ett ekonomiskt tapp på över tre miljarder kronor på grund av pandemin.

– Vi måste göra allt vi kan. Vi har inte råd med något annat, säger SL:s kommunikationschef Suss Forssman Thullberg.

Alla med reskassa måste betala för sin resa med buss i Stockholms kollektivtrafik från och med den 28 oktober, berättar SL:s kommunikationschef Suss Forssman Thullberg.

– Vi inser att detta blir en beteendeförändring för resenärerna. Vi inser att det här kommer att bli besvärligt, säger hon.

Anledningen är det sätt som coronapandemin har slagit mot Stockholm och konsekvenserna detta

har inneburit för kollektivtrafiken. Redan i april gick SL ut med en uppmaning att personer som absolut inte behövde åka kollektivt skulle försöka använda andra färdmedel. Samma månad stoppades också biljettkontrollerna i kollektivtrafiken.

Nu har de ekonomiska konsekvenserna visat sig vara förödande.

– Det är jätteallvarligt. Läget innebär att vi gentemot budget i år kommer att göra förlorade biljettintäkter på över tre miljarder, säger Suss Forssman Thullberg.

En av förändringarna som infördes var att stänga av den främre delen av bussarna för att skydda förarna från smitta. Konsekvensen har blivit att personer med reskassa inte har kunnat blippa sina kort – och på så sätt haft det svårare att betala för sin resa.

– Det är där vår egen insats har gjort det svårt för resenärerna att göra rätt för sig, säger Suss Forssman Thullberg.

Den nya regelförändringen innebär att alla resenärer måste kunna visa upp en giltig biljett vid resa i kollektivtrafiken. Därför måste även bussresenärer nu se till att

ha betalt för sin resa innan de stiger på bussen – trots att man fortfarande inte kan blippa på bussen.
Enligt Suss Forssman Thullberg är det enklaste sättet att använda SL:s app för betalning. Då kostar en resa lika mycket som om man betalar med reskassa.
– För dem som verkligen inte har några alternativ, inte har en smartphone, då blir det jobbigt.
Men det finns flera alternativ, säger Suss Forssman Thullberg.
Antingen kan man köpa enkelbiljetter, eller så kan man blippa sitt SL-kort med reskassa hos personal som är utplacerade på många olika knutpunkter i Stockholm.
– Vad det i klartext betyder är att om du från den 28 oktober åker med oblippad reskassa så får du en tilläggsavgift, säger Suss Forssman Thullberg.
Denna tilläggsavgift ligger på 1 500 kronor, enligt SL.
Suss Forssman Thullberg betonar att förändringarna inte innebär något nytt för den stora del av resenärerna som har periodbiljett.
– Många åker på månadskort fortfarande. Då är det inget problem, säger hon.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Vattenbufflar har blivit förälldrar

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

I våras släpptes vattenbufflarna Maud och Ellen ut i Fysingens naturreservat i Sigtuna kommun. Nu har de båda blivit mammor.

– Besökare som passerat hägnet kan ha haft tur och sett en skymt av ungarna som den första tiden oftast gömt sig i något buskage, säger Inga Birath von Sydow på Naturskog.

Tanken med vattenbufflarna är att de ska vara naturreservatets egna naturvårdare.

När Maud och Ellen släpptes ut i maj hade för mycket vass brett ut sig i reservatet, något som är negativt för den biologiska mångfalden. Och bufflarna verkar ha skött sin uppgift. Genom att jämföra bilder tagna med drönare i maj, juli och oktober har betandet dokumenterats.

– Vi har också redan kunnat se en trend i att fler gulärlor, en våtmarksfågel som globalt minskar i

antal, samlas i miljöerna som vattenbufflarna skapar, säger Martin Olgemar, vattensamordnare på Länsstyrelsen i ett pressmeddelande.

Inte nog med det. Nu har de även blivit mammor.

– I september fick Ellen och Maud varsin efterlängtad kalv, säger Inga Birath von Sydow på Naturskog.

Nu, när bufflarna är fler, planeras en utökning av deras betesområde nästa säsong.

Bakom projektet står Länsstyrelsen Stockholm, Naturskog AB och Världsnaturfonden WWF.**DN**

Vilket Sverige är det som ska speglas?

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Diskussionerna efter uppropet mot rasism på Sveriges Radio har kretsat kring representation och vikten av att ”spegla Sverige”. Författaren Qaisar Mahmood ifrågasätter om mångfald

verkligen uppstår via luddiga målsättningar.

Nu rasar åter debatten om brist på mångfald och representation. Denna gång i medievärlden. För en tid sedan gick nuvarande och tidigare medarbetare på Sveriges Radio ut och uppmärksammade att SR:s medarbetare inte speglar Sverige (DN 26/9). Tv-världen uttrycker liknande ambitioner. SVT ska ”spegla hela landet och den variation som finns i befolkningen”, bland annat genom satsningen Sverigespegling.

Visst känns uttrycket ”spegla Sverige” bekant. Vi hör och läser den typen av formuleringar lite varstans, oftast utan att närmare reflektera vad ambitionen står för.

Det känns instinktivt rätt, inkluderande och demokratiskt. Vem vill inte att Sverige ska speglas? Problemet är inte att SR eller SVT vill vara en institution för hela samhället. Frågan är vilket Sverige man vill spegla? Handlar det om det politiska Sverige? Det socioekonomiskt segregerade Sverige? Det Sverige som är uppdelat i ett ”vi-och-dom” mellan stad och land? Eller kanske till och med utifrån de olika värderingarnas Sve-

rige – andelen som är för och emot migration, islam eller kanske hbtq-personer?
För Sverige är inte ett – utan kan beskrivas utifrån många parametrar. Bristen på tydliga definitioner om vilken mångfald som ska speglas gör det svårt att mäta och följa upp om man lever upp till ambitionerna.
Nu tycker jag mig ändå ana vilket Sverige dessa medieinstitutioner vill spegla. Genom att titta på hur SVT och SR formulerar sina mångfalds- och inkluderingsmål, eller hur man väljer att redovisa sina mångfaldssatsningar ser man att det i 99 procent av fallen handlar om sådant som fokuserar på utseende, etnicitet, födelseland eller kön. Målsättningarna understryks också gärna med bilder på människor med olika utseende och hudfärg.
Jag vill förtydliga att rasism, främlingsfientlighet och brist på mångfald på våra arbetsplatser är ett reellt samhällsproblem. Jag har själv upplevt det på nära håll. Anonyma lappar med rasistiskt innehåll som klistras upp på anslagstavlan på en av mina tidigare arbetsplatser och en ansvarig chef som valde att inte agera. Detta

med en slapp motivering att handlingen inte var så pass allvarlig att den skulle kunna leda till två års fängelse.
Jag är dock högst osäker på relevansen av att organisationer i praktiken eftersträvar att spegla hur Sverige ser ut eller utifrån var medarbetare, eller deras föräldrar, är födda. Jag tror tvärtom att det motverkar ambitionen att diversifiera våra organisationer och samhällsinstitutioner.
Vårt utseende eller var vi är födda har väldigt lite att göra med vilka vi är, hur vi upplever världen eller vilket mervärde vi kan bidra med på en arbetsplats. Det är inte ovanligt att den här målsättningen mäts utifrån Statistiska centralbyråns definition om utländsk bakgrund som avser en person själv född utomlands, eller en person vars båda föräldrar är födda utomlands.
Det exempel jag behärskar bäst är min egen familj. Min pappa flyttade till Sverige vid 30 års ålder för ett ekonomiskt bättre liv för sig och sin familj. Jag flyttade hit när jag var sex år och är uppvuxen i ett miljonprogramsområde med förväntningar om att lyckas stort. Mina barn är i sin tur uppvuxna i

Stockholms innerstad och ser en utlandssemester under vintern som en självklarhet. De ser märkligt ställda ut när någon frågar dem om de är pakistanier.
Såvida man inte tror på rasbiologiska teorier om att våra gener avgör våra värderingar är det svårt att förstå hur min pappa, jag och mina barn skulle kunna ”spegla” samma sak. Samtliga tre generationers uppväxtvillkor och sociala miljö skiljer sig markant. Något som gör att våra tankebanor, värderingar och upplevelser också skiljer sig åt.

Det vi delar är blicken som andra har på oss som ”den andra” och som kan verka både hindrande och ibland öka våra möjligheter. Viktigast är att det säger mer om dem som betraktar oss än om vilka vi faktiskt är.
Vår turbulenta och komplexa samtid kräver en ökad mångfald av perspektiv och erfarenheter, såväl på våra arbetsplatser som i det demokratiska samtalet. Det råder ingen tvekan om den saken. Frågan är om vi uppnår det genom luddiga målsättningar om att ”spegla Sverige” utifrån aspekter som har göra med utseende, fö-

delseland eller så kallad ”kulturell och etnisk tillhörighet”.
Jag är högst tveksam.
Qaisar Mahmood

Svar direkt. Ordet ”ljusskyggt” är för svagt, vi talar om en mörkläggning

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

I min artikel drog jag en dyster slutsats. ”... det räcker med en ljusskygg order från regionen för att en del läkare, sjuksköterskor och andra skall glömma både yrkesetiken och troligen också lagen. Vad är det som ger denna politiska nivå mellan kommun och

riksdag en så demoraliserande kraft?”

Den frågan vill de ansvariga i Region Stockholm inte ens beröra i sina genmälen. Om det begåtts några fel på äldreboendena så var det inte deras ansvar utan kommunernas, menade de (18/10). De vill i stället fokusera på ordet ”ljusskygg”. Kan de bevisa att jag valt fel ord – måste jag ha fel också i övrigt. Det är taktiken som är upphovet till denna pseudodebatt.

Det gick inte så bra med bevisföringen i deras första inlägg. Länken som de påstod ledde till regionens regelverk från mars visade sig leda till ett dokument från maj. De ber inte om ursäkt för bluffen. De framhärdar: ”Dessa riktlinjer har alla varit publicerade på en öppen webbplats för att vem som helst ska kunna ha tillgång till dessa. Vid varje givet tillfälle har det aktuella dokumentet varit publicerat där.”

Det är listigt skrivet. Med denna formulering kan Eriksson och Bratt få ett mörklagt dokument att framstå som offentligt. ”Styrande regelverk” från den 20 mars var ju åtkomliga medan de gällde, ”det givna tillfället”, till slutet av maj. Sedan gömdes de undan. Med-

borgaren kan inte längre se vilka order som gällde när dödligheten på äldreboenden var som högst.
De var inte offentliga när jag sökte dem i augusti och *de finns inte nu heller på regionens webbsidor*.
Det kan förstås inte uteslutas att de finns i någon skrubb som inte ens DN:s datasnillen kunde hitta vägen till. Men för medborgaren är de oåtkomliga. ”Ljusskyggt” var nog för svagt. Vi talar om mörkläggning.
DN:s faktaredaktör Hugo Ewald har gått igenom historiken på regionens webbplats. Första gången dessa regelverk ens omnämns är två månader efter att de utfärdats, den 20 maj. Länken leder till en reviderad version.
Men kan man säga att de var offentliga medan de gällde, mellan mars och maj? ”Tillgängliga för allmänheten”? Kanske. För den som fått följande vägledning:
Gå in på regionens webbsida. Klicka på ”Verksamhet”. Välj inte ”Nyheter” på nästa sida, välj ”Hälsa och vård”. Undvik att gå in på ”Om coronaviruset”. Försök inte med ”Kunskapsstyrning i vården”. Skrolla förbi ”Hälsa och vård – i dag och i morgon”, liksom färgbilderna på regionledningen. Allra

längst ned, utan ikon, står det under ”Information och tjänster för vårdgivare” med liten stil: ”Till vårdgivarguiden”. När du är där tryck på ”Vården under covid-19-pandemin”. I rutan ”A till Ö om covid 19” välj ”S”, om du vet att det är ”styrande regelverk” det heter.

Om du är för sent ute, efter den 22 maj, kan du inte längre läsa reglerna från mars. Gå i stället till regionens diarium. Sök ”Styrande regelverk för patientflöden”, för nu vet du i alla fall att det är så de heter. Du får noll träffar. Försök med ”regelverk”. 400 träffar. Försök med bara ”styrande regelverk”. Framme! Du får rubriker på tio dokument under HSN 2020-0505. Alla dessvärre sekretessbelagda. (Av vem? Av Johan Bratt, densamme som här ovan försäkrar: ”Dessa riktlinjer har alla varit publicerade på en öppen webbplats för att vem som helst ska kunna ha tillgång till dessa.”)

Ge inte upp, medborgare. Du kanske inte visste att regionen gärna sätter ”sekretess” på sådant som bör vara offentligt. Skriv till registratorn att du tänker överklaga hemligstämpeln i domstol. Och se, redan dagen därpå finner regi-

onens jurister att handlingarna kan lämnas ut.
Det är vad region Stockholm menar med ”tillgänglig för alla”.
Den självklara fråga som uppstår är varför ett dokument som styrde över stockholmarnas rätt till vård – och som hundratals chefer fått i mars – inte blev allmänt känt förrän i maj, och då genom Eskilstuna-Kuriren. En läkare säger: ”Min första tanke när jag läste: vilket liv det blir om massmedia får se det här! Det kan ju tolkas som att funktionshindrade med covid-19 inte ska vårdas på sjukhus.”
Själv tolkade han det inte så. Nej, han larmade inte. Han hade annat att göra i mars månad 2020. Och han tyckte inte att det var läge att förvärra paniken. En annan doktor säger: ”Vi såg med en gång att vi måste ignorera dessa order. Vi skulle bedöma patienter som vi alltid gjort.”
Hur många som tolkade det på annat sätt får vi kanske veta när Ivo och Coronakommissionen är klara med sin granskning. Till dess får Björn Eriksson och Johan Bratt gärna tro att de saknar allt ansvar för att somliga av de äldsta och sjukaste nekades sjukhusvård.

P.S. Sekretessen för HSN 2020-0505 upphävdes av regionen på min begäran den 10 september.

Maciej Zaremba

Felaktigheterna kvarstår, Maciej Zaremba!

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Riktlinjerna för vårdgivare under pandemin har alla varit publicerade på webben. Därför kvarstår vår kritik av Maciej Zaremba, skriver hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson och chefläkare Johan Bratt i sin replik.

Maciej Zaremba publicerade den 13 oktober en omfattande artikel

om vården under covid-19-pandemin med fokus på dem som bor på särskilda boenden för äldre.
Den 18 oktober publiceras vårt genmäle där vi visar på en rad direkta felaktigheter. Maciej Zaremba försöker i sitt svar samma dag bemöta de fel vi påpekat genom att hänvisa till olika versioner av riktlinjer för vård under pandemin.
Maciej Zaremba har begärt ut och fått en rad dokument om riktlinjer för vårdgivare i samband med covid-19-pandemin.
Dessa riktlinjer har alla varit publicerade på en öppen webbplats för att vem som helst ska kunna ha tillgång till dessa. Vid varje givet tillfälle har det aktuella dokumentet varit publicerat där.
Riktlinjerna har reviderats tre gånger och de har således funnits tillgängliga för den som önskat ta del av dem. Dagens Nyheter har till exempel skrivit korrekt om dokumentet och dess revisioner den 5 oktober på nyhetsplats.
I samtliga versioner framkommer att individuell bedömning ska avgöra beslut om en patient ska vårdas. Det kan vara på akutsjukhus, inom den geriatriska vården eller att vårdas i sin invanda hemmiljö

vid boendet med ordinarie vårdinsatser eller med stöd av avancerad sjukvård i hemmet.
Vi kan bara konstatera att felaktigheterna kvarstår och det gör också vår kritik av Maciej Zarembas ursprungliga artikel.

Björn Eriksson
Johan Bratt
Läs även ”Varför fick de äldre dö utan läkarvård?”, ”Replik: Zaremba har fel om äldrevården” och ”Svar direkt: De hänvisar inte till det dokument jag har skrivit om”på *dn.se/kultur.*

Engelska riskerar att göra undervisningen torftig

ONSDAG 21 OKTOBER 2020

Skolor försöker locka nya elever genom att byta till en ”internationell profil” och börja undervisa på engelska i helt vanliga skolämnen.
Frågan är vad som händer med elevernas prestationer.
– Risken är att det påverkar deras framtida akademiska karriär

negativt, säger språkforskaren Helena Reierstam.

En av många skolor som försöker locka nya elever med hjälp av engelska i undervisningen är Dibber international Sollentuna.

Det är en grundskola som tidigare hette Norrvikens skola men som efter sommaren bytte namn och anställde lärare som bara talade engelska.

DN har i ett tidigare reportage berättat hur eleverna, som bara var 11 år, kom tillbaka efter sommarlovet och möttes av lärare som inte kunde ett ord svenska.

Syftet med omläggningen var att locka nya elever som vill bli ”världsmedborgare”, enligt skolchefen Sara Lundberg.

– Det efterfrågas i dag, både av elever och vårdnadshavare. Man blir mer en världsmedborgare, säger hon.

Problemet är att skolan bryter mot både den svenska språk- och skollagen eftersom den inte har tillstånd att undervisa på engelska.

Det gör att den nu har anställt personal som tolkar på lektionerna i väntan på att Skolinspektio-

nen ska besluta om ett eventuellt tillstånd.
När Helena Reierstam, som länge har forskat om engelskspråkig undervisning i Sverige, läste DN:s artiklar om Dibber international Sollentuna reagerade hon starkt. Hon vill inte säga att det är naivt att så många är intresserade av engelskspråkig undervisning i dag.
– Men det framstår som ogenomtänkt, säger hon när vi träffas på Stockholms universitet där hon för en vecka sedan lade fram sin avhandling ”Assessment in multilingual schools” om flerspråkighet i skolan.
Bland annat handlar den om lärares erfarenhet av att undervisa på engelska och hur de bedömer att det påverkar elevernas prestationer.
Hon har tidigare medverkat vid Skolverkets utredning om engelskspråkig undervisning i gymnasiet, och hon är en av forskarna bakom en longitudinell forskningsstudie vid Göteborgs universitet som heter Cliss (Content and language integration in swedish schools).

Sverige sticker ut som ett av få länder i Europa där det inte finns några tydliga regler för hur undervisningen på engelska ska gå till, menar hon.
– Det gör att det är särskilt viktigt att sådana här skolor ändå håller sig inom de gränser som finns, säger hon.
En sådan gräns är att högst 50 procent av undervisningen i grundskolan får vara på engelska. Det gör att många skolor väljer att dela upp undervisningen mellan olika ämnen.
Helena Reierstam tycker att det är anmärkningsvärt att grundskolor får dela upp undervisningen på det viset.
– Så var det inte tänkt när språklagen (2009) och senare skolförordningens reglering (2011) kom till, säger hon och berättar om den livliga diskussion som föregick dem i början av 2000-talet när engelskan hade blivit allt vanligare i de svenska skolorna.
Då talades det om att eleverna måste få med sig svenska begrepp och ett språk som matchar de mål som ställts upp i den svenska läroplanen för samtliga ämnen.
– Den diskussionen har tappats bort i Sverige i dag.

I många andra länder pratar man om ämnesintegrering och vikten av att eleverna ska få med sig både engelska och det egna landets språk i samtliga skolämnen, enligt Helena Reierstam.

– Det här är en fråga som verkligen behöver lyftas. Vad det får för konsekvenser om elever blir svenskspråkiga i vissa ämnen och engelskspråkiga i andra. De kan mycket väl få en sämre förmåga att uttrycka sig på svenska inom vissa ämnesdomäner vilket i sin tur kan påverka deras fortsatta akademiska karriär.

Det är svårt att säga något säkert om effekterna av den engelskspråkiga undervisningen i skolorna i dag, enligt Helena Reierstam. En anledning är att många elever som väljer skolor med en engelskspråkig undervisning är högpresterande från början. Det gör att det är svårt att bena ut vad som orsakas av undervisningen och vad som kommer av deras egna ambitioner.

Det är också svårt att veta om deras färdigheter i engelska beror på exponeringen för språket i samhället i stort, eller om de är resultatet av undervisningen.

Generellt ligger svenska elever i topp när det kommer till vardagsengelska. En förklaring är fritidsaktiviteter, till exempel att de spelar så mycket dataspel, enligt Helena Reierstam.

– Men när man tittar på deras skolengelska, att skriva god akademisk engelska, så visar de betydligt sämre resultat.

Många lärare som hon har pratat med i sin forskning säger att det är viktigt att berätta för eleverna att de riskerar att få lägre betyg om de inte klarar av att uttrycka sig på det som kallas skolengelska, till exempel vid en examination.

– Det är ju svårt för läraren att veta varför ett svar inte är tillräckligt uttömmande, om det beror på att eleven har dåliga ämneskunskaper eller bara inte klarar att uttrycka sig på engelska i ämnet.

En annan brist som Helena Reierstam vill lyfta fram är att lärare inte behöver ha någon specifik utbildning för att få undervisa på engelska i Sverige.

– I andra länder lägger man mycket större vikt vid både utbildning av lärare och nationella riktlinjer för hur engelskan ska användas i undervisningen.

När Skolverket 2018 gjorde en genomgång av gymnasieskolor i Sverige visade det sig att 29 skolor hade engelskspråkig undervisning i minst en kurs.
På vissa gymnasieskolor hölls nästan all undervisning på engelska. När de frågade de lärare som höll i undervisningen visade det sig att bara 40 procent hade engelska som modersmål och att endast 5–9 procent hade en relevant utbildning för att undervisa på engelska.
Många gånger låter man lärare undervisa på engelska för att de är entusiaster och tycker det är roligt, berättar hon.
– De kan säga saker som att ”det känns spännande” och ”det kan öka min motivation”. Men det betyder inte att de nödvändigtvis har den språkliga eller pedagogiska kompetens som behövs.
Det gör att undervisningen kan upplevas som torftig. Helena Reierstam har hört lärare som har sagt att ”jag kan inte rätta elevernas språk för jag kan inte tillräcklig bra engelska själv”.
I en tidigare artikelserie i DN om flerspråkighet i skolan beskrevs språkforskaren Maria Lim Falks

forskning. Den visade att undervisningen blir mer en envägskommunikation och att lärare som inte behärskar engelska fullt ut tvingas hålla sig till en striktare planering.
De känner sig begränsade, kan inte alltid svara på elevernas spontana frågor och tvingas hålla ett lägre tempo än när de undervisar på sitt modersmål.
Och i de fall där läraren kommer från ett annat land saknar de ofta kunskaper om det svenska skolsystemet, läroplaner och kunskapsmål.
Det råder också brist på läromedel på engelska som är anpassade efter den svenska läroplanen, enligt Helena Reierstam.
– Med tiden kan lärarna bygga upp en egen bas med material som de tycker fungerar. Men det är läromedel som inte är kvalitetsgranskade.
När Helena Reierstam deltog i forskningsprojektet Cliss så följde forskarna 240 elever på tre gymnasieskolor som undervisar på engelska.
En del av eleverna berättade att de oroade sig för sin svenska, att de tyckte att det var svårt att uttrycka

sig på svenska i olika ämnen i slutet av sin gymnasietid.
Några år efter att undersökningen hade avslutats sökte forskarna upp några av eleverna i en efterstudie.
– En del av dem sa att de trodde att undervisningen hade haft positiva effekter på deras engelska. Men det fanns också de som tvivlade på att den hade hjälpt dem.
– En del trodde att det kunde bero på att deras lärare inte hade haft engelska som modersmål. Andra sa att de hade fått en sämre förståelse i vissa ämnen eftersom de inte hade blivit undervisade på svenska.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Skolor behöver tillstånd för engelska

Förra året fick elva grundskolor tillstånd att delvis undervisa på engelska jämfört med åtta skolor året innan.
Exempel på skolor som undervisar till viss del på engelska är Internationella engelska skolan, IES.
Även antalet grundskolor som fick Skolinspektionens tillstånd att be-

driva internationell skola där huvuddelen av undervisning får ske på engelska ökade från två till tre skolor mellan 2018 och 2019.
Dessa skolor riktar sig framför allt till utländska elever som befinner sig tillfälligt i Sverige, och lyder under andra lagstöd för tvåspråkig undervisning.
Dessa skolor måste även söka ackreditering hos organisationen IBO.
En internationell skola på grundskolenivå måste dessutom ge undervisning i svenska språket och om Sverige.

Källor: Skolinspektionen, 24 kap. 2-7 §§ skollagen och förordning (2015:810) om internationella skolor

Ledare: Sverige hotas fortfarande av ensamvargar

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

För fem år sedan gick en maskerad man in på Kronans skola i Trollhättan. Där attackerade han flera personer med ett svärd innan han sköts av polisen. Sett till antalet döda är skolattentatet den 22 oktober 2015 det värsta i svensk historia.

Det stod snart klart att gärningsmannen, Anton Lundin Pettersson, hade agerat på egen hand. Samtidigt är det en sanning med modifikation.

Inte för att det råder någon tvekan om att Lundin Pettersson var en väldigt ensam människa. Det framgår i Åsa Erlandssons bok ”Det som aldrig fick ske – skolattentatet i Trollhättan”, där bilden målas upp av en man i 20-årsåldern som saknade socialt umgänge, sökte 80 jobb utan att få napp, sannolikt led av psykisk

ohälsa och kände sig ratad av samhället. Vidare var han enligt polisen ensam om att planera dådet och bär på så sätt hela ansvaret.

Men det betyder inte att händelsen skedde i ett vakuum. För hur ensamma så kallade ensamvargar än tycks vara, är de inte isolerade. De påverkas av stämningen i samhället – och 2015 var tonläget hårt. Flyktingförläggningar och asylboenden brann i en aldrig tidigare skådad omfattning. Erlandsson beskriver det med att Lundin Pettersson, precis som John ”Lasermannen” Ausonius, blev ett slags vardagsrasismens förlängda arm. Båda var övertygade om att de gjorde det som andra bara pratade om.

Dessutom, eller kanske snarare framför allt, upplever de som utför den sortens attacker i dag att de har stöd på nätet, där de ”känner sig virtuellt knutna till varandra i en digital hatkultur som normaliserar kränkning av minoritetsgrupper”. Så står det i Försvarshögskolans rapport ”Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern – En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön”.

I de rasistiska forumen är udden riktad mot mångkultur och feminism, ofta blandat med idén om att vita män länge har förminskats och åsidosatts, medan samhället fokuserat på andra. Om någon får mer, får någon annan mindre, och aktörerna anser att de för ett kulturellt krig. Därmed låg Lundin Petterssons avskedsbrev, där han skyllde dådet på samhället som han ansåg struntade i sina egna och bara brydde sig om invandrare, helt i linje med den värdegemenskap som han under flera år var en del av.

Det är det som gör att han inte var ensam, även om han var en ensamvarg och givetvis själv ansvarar för sina handlingar. Precis som det gör att enskilda gärningsmän inte kan plockas ur sina sammanhang, bara för att de inte är eller har varit medlemmar i en organisation, vilket framgår i Säpos senaste årsbok.

Där står att det måste finnas en våldsbejakande miljö för att attentatsplaner ska uppstå. Och när den växer, vilket den gör, ökar risken för att personer ska inspireras att begå våldsdåd. Vidare menar Säpo att organisationer har blivit

mindre relevanta som sammanhållande kraft och numera anses enskilda gärningsmän utgöra det främsta terrorhotet.

Om vi inte vill ha fler attacker som den i Trollhättan är det alltså grogrunden som måste minska, och just nu går utvecklingen åt motsatt håll. Säpo befarar att den våldsbejakande högerextrema ideologin riskerar att normaliseras och påpekar att det är hela samhällets ansvar att stoppa tillväxten, vilket alla folkvalda bör ta på allvar.

Först och främst genom att hålla sig borta från den retorik och polarisering som inte bara frodas i, utan även spär på, den högerextrema myllan.

DN 22/10 2020

Den grova brottsligheten är inget invandringsproblem

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Problemet med kriminella gäng i Sverige är inte nytt, det har diskuterats av en bekymrad riksdag sedan åtminstone 1890-talet.
Å andra sidan: Det vore fånigt att påstå att den situation vi har i dag – med kriminella klaner och nätverk som håller stadsdelar i skräck, mördar och spränger varandra och oskyldiga och tjänar gott på välfärdspengar – är något som vi alltid levt med, cirkulera, här finns inget att se.
Varför är vi så besatta av hur ”ny” kriminaliteten är? För att debatten i stället för kärnproblemet har kommit att handla om invandring. Som så ofta. Och den som raljerar om ”det nya spännande Sverige” och lyfter fram brott och otrygghet vill ofta minska invandringen medan den som svarar ”det är anmälningarna som ökar, Sverige blir generellt inte otryggare” sällan vill göra det.
I nya boken ”Den undre världen” beskriver Joakim Palmkvist, reporter på Sydsvenskan, den

svenska brottsutvecklingen i faser och fasor. ”Gängen är eviga”, konstaterar de första kapitlen och sveper från de pojkligor som fick 1800-talets riksdag att sucka till 1970-talets framväxande ”juggemaffia”.

Palmkvist talar om mc-gängen på 1990-talet som den första vågen i den mer organiserade svenska brottsligheten. Våg två bestod av män födda på 80-talet, inspirerade av mc-gängens tystnadskultur och avståndstagande från samhället. Förortsnätverk.

I den tredje vågen kom 90-talisterna och 00:orna. Kriminella från barndomen, ”en fullt etablerad undre värld” men samtidigt illojala och misstänksamma. Bilbrännarna, bombplacerarna, dödsskjutarna. Palmkvist talar om en ”oorganiserad brottslighet” och ett ”ständigt pågående inbördeskrig.”

Läsningen av ”Den undre världen” gör förstås ont, men den ger några insikter. En är att det är dumt att betrakta dagens gängkriminalitet som ett övernaturligt, mytiskt monster som det skulle krävas superkrafter för att komma åt. Så märkligt är det inte, det är något tusental unga män som bryter mot

diverse lagar och som måste gripas och spärras in.
Vi klarar det om vi bestämmer oss för det.
Men att frågan blivit så laddad beror till stor del på i-ordet. I och med att brottsdebatten kommit att bli en invandringsdebatt uppstår låsningar. En är en vilja att tona ner allvaret eftersom man annars riskerar att ”dela SD:s problembeskrivning” och liknande bekymmer.
En lösning på det är att stå fast vid att grova brott inte är ett invandringsproblem mer än vad det är ett, säg, mans- eller ungdomsproblem.
Människor med invandrarbakgrund är överrepresenterade, ja, men inte lika överrepresenterade som män, unga och framför allt låginkomsttagare. Och i alla grupper är det ytterst få som begår brott. De som gör det är individer och måste åtgärdas som individer.
Med den insikten kanske det blir lättare även för människor till vänster att inse att dagens gängkriminalitet är ett så stort samhällsproblem – och ja, det har blivit mycket värre – att det måste till nya, hårdare lösningar. Sociala

åtgärder kommer inte att räcka. Få människor i världshistorien lär ha blivit föremål för så många insatser som de svenska kriminella som fötts i utsatta områden de senaste decennierna.

En väg som antyds av Joakim Palmkvist och som är värd att vidareutveckla är tidsbegränsade lagar. På senare tid har vi sett en lång rad förslag som ofta kritiserats för svajig rättssäkerhet: kronvittnen nya rättegångsregler, kraftig straffskärpning för gängbrott, visitationszoner, kommunarrest, ökad avlyssning, vistelseförbud ...

Det är inga vapen man med lätt hand skulle ge till staten, men hårda tider kräver åtminstone halvhårda metoder och det hjälper om man vet att riksdagen omprövar lagarna, säg, vart fjärde år.

Motargumentet mot tillfälliga lagar är att sådana har en tendens att bli permanenta. Men det är i så fall ett problem som ligger i våra egna händer, och alternativet kan ibland vara att det inte blir några vettiga lagar alls.

Då får vi snart en fjärde våg kriminella, och en femte.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Höga chefer inom polisen fick lägenheter i centrala Stockholm – satt själva i styrelsen

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Polisen förvaltar genom en stiftelse en fastighet med flera exklusiva hyresrätter i Stockholms innerstad.

Stiftelsen är till för att ge stöd åt behövande poliser och främja förtroendet hos allmänheten. DN kan nu avslöja att höga polischefer och en närstående har fått lägenheter under tiden cheferna satt i stiftelsens styrelse.

I ett attraktivt område i Stockholms innerstad står den stora fastigheten. Den rymmer 15 sekelskifteslägenheter, de flesta stora paradvåningar på 140–160 kvadratmeter.

Fastigheten donerades via en stiftelse till Stockholmspolisen på 1940-talet, enligt ett testamente från ingenjören som byggt huset. Avkastning från hyrorna ska gå till ekonomiskt stöd till behövande eller hjältemodiga poliser. Bidragen kan även gå till att främja ett ”förtroendefullt förhållande mellan

polisen och allmänheten”, enligt stadgarna.
Styrelsen består av regionpolischefen och de fyra äldsta tjänstgörande kommissarierna i Stockholm. De bestämmer vilka som får bidrag – och beslutar om vilka som ska tilldelas de attraktiva hyresrätterna.
I stadgarna nämns dock ingenting om en kö eller vilka som kan få en lägenhet. Enligt Bengt Wingqvist, föredragande för styrelsen, kan vem som helst – inte bara poliser – söka till lägenheterna och en behovsprövning görs av styrelsen.
DN kan nu avslöja att höga polischefer fått lägenheter i fastigheten under tiden de har suttit i stiftelsens styrelse.
Det handlar om Carin Götblad, tidigare länspolismästare i Stockholm, Maria Mikko, som bland annat varit gruppchef vid nationella operativa avdelningen, samt tidigare regionpolischef i Stockholm Ulf Johansson – vars barn tilldelades en lägenhet.
Carin Götblad var ordförande i stiftelsen 2003–2012.
Hon fick vid årsskiftet 2005/2006 en 6-rumslägenhet på 161 kvadratmeter, efter att styrelsen i

mars 2004 tog beslut om att avhysa en av hyresgästerna – Filadelfia församling, som haft hyresavtal sedan 1938.
– Plötslig en dag skulle vi ut. De sa att stiftelsens behov var större än församlingens. Lägenheten var en tjänstebostad där jag bodde med min fru och våra barn, säger Sten-Gunnar Hedin, som vid tidpunkten var föreståndare för Filadelfia-församlingen.
– Det vi fick höra var att länspolismästaren skulle få lägenheten. Det var en fin och stor lägenhet med sex kakelugnar, säger han.
Efter renoveringen av lägenheten flyttade Carin Götblad in. Samma år som stiftelsen ville avhysa Filadelfia församling köpte Carin Götblad ett litet hus i Visby, som uppmärksammades för att vara Sveriges dyraste per kvadratmeter.
Kommissarie Maria Mikko sitter i stiftelsens styrelse sedan 2015. Hon har bland annat varit chef för polisen i Norrtälje och gruppchef vid polisens nationella operativa avdelning, Noa.
I januari 2017 folkbokförde hon sig i en 5:a på 141 kvadratmeter i fastigheten som stiftelsen äger. I

fjol flyttade hon till en annan adress.
Sedan 2015 är tidigare regionpolischef Ulf Johansson ordförande för stiftelsen. Han fick nytt jobb som regionpolischef för Region Mitt den 1 oktober i år.
2018 gick ett hyreskontrakt till ett av hans barn, som är polis. Kontraktet gällde den så kallade ”polisettan” som är på 30 kvadratmeter. Lägenheten är enligt information på polisens intranät till för polisanställda och får hyras ut i max två år.
Ingen av polischeferna vill ställa upp på en bandad intervju med DN. Carin Götblad säger först på telefon att hon inte minns alla detaljer, men att hon inte vill diskutera sin boendesituation då hon har skyddade personuppgifter.
När DN skickar frågor per mejl svarar hon senare:
”Jag har inga kommentarer”.
När DN ringer upp Maria Mikko säger hon att det inte är lägligt att prata.
– Jag har semester.
Maria Mikko har fortfarande inte svarat på DN:s frågor som hon fått skickade till sig.
Ulf Johansson vill endast svara per mejl.

Är det meningen att styrelseledamöter i stiftelsen ska kunna ge lägenheter åt sig själva i fastigheten som stiftelsen äger?
”Alla polisanställda har rätt att anmäla sitt intresse för en bostad i stiftelsens fastighet”, skriver Johansson.
På Stockholmspolisens intranät finns information om att alla har möjlighet att anmäla intresse för lägenheter i fastigheten. Hur många som anmält intresse får DN inte svar på.
När DN återkommer med frågor om lägenheten som hans barn fått hyra, svarar polisens pressavdelning att Johansson inte deltog i processen kring beslutet.
Johanssons barn skriver i ett sms att hen var i behov av bostad och stod i kön för lägenhet, ”som alla polisanställda kan göra oavsett vem man är släkt med”.
Om sin pappa skriver hen: ”Så vitt jag vet var han inte inblandad i processen kring beslutet om min tillfälliga bostad”.
Lars-Erik Plantin var styrelsens föredragande under Götblads tid som ordförande.
– Det var ingen som motsatte sig att hon fick lägenheten.

Gick ni ut med en intern annons om lägenheten?
– Nej, men folk visste väl. Lägenheten blev ledig och hon fick den. Det var ingenting konstigt med det, tyckte vi.
Nils-Ivar Jönsson som var ledamot vid den aktuella tidpunkten berättar att han också blev erbjuden en lägenhet under sin tid i styrelsen.
– Det var under ett styrelsemöte som jag nämnde att det skulle vara intressant att bo i en av husets lägenheter. Vid ett senare tillfälle blev en lägenhet ledig och de (styrelsen) frågade om jag ville ha den. Men jag tackade nej eftersom jag redan hade en lägenhet.
En förklaring som de båda numera pensionerade kommissarierna ger är att det inte var många inom Stockholmspolisen som ville ha en lägenhet.
Lena Nylander var en annan ledamot i styrelsen. Hon uppger att hon inte har något minne av när polischefen fick lägenheten eller hur diskussionen gick.
– Om det gick till på det sättet som ni påstår så tycker jag att det är så dåligt. Det är inte rätt, att man sitter i en styrelse och ger sig själv en lägenhet.

Flera i styrelsen menar att intresset för lägenheterna var litet. Diskuterade ni någonsin att dela ut vakanta hyresrätter via den allmänna bostadskön?
– Aldrig.
I februari förra året inledde länsstyrelsen en granskning av hur Maria Mikko och Ulf Johanssons barn fått sina lägenheter. Myndigheten kom fram till att det inte rörde sig om jäv i något av fallen. I Maria Mikkos fall skriver länsstyrelsen att hon som ledamot inte deltagit i beslutet om hyresavtal. ”Något jäv föreligger därmed inte.”

I Ulf Johanssons barns fall uppges att hyresavtalet inte har någon väsentlig betydelse för Johanssons egen ”personliga ekonomi”. Därmed räknades inte heller detta fall som jäv och ärendet avskrevs. Styrelsen har till länsstyrelsen uppgivit att Mikko såväl som Johanssons barn fått lägenheterna genom att de ställt sig i kö, i båda fallen 2015. Till DN uppger flera nuvarande och tidigare styrelseledamöter dock att någon kö inte existerar.
– Någon formell kö finns egentligen inte, säger Lars-Erik Plantin som var styrelsens föredragande

under Götblads tid som ordförande.
Ulf Pauli sitter sedan 2015 i stiftelsens styrelse. Han är ordförande för den fackliga sektionen för chefer inom Polisförbundet Stockholm. Han beskriver att lägenheten till Götblad var före hans tid, men att ”man inte kan förbjuda någon” att anmäla intresse för lägenheterna i fastigheten, och att ingen annan varit intresserad av lägenheterna som gått till Ulf Johanssons barn och till kollegan Maria Mikko.
Ser du någon problematik i att höga polischefer i styrelsen har gett sig själva eller en anhörig lägenheter?
– Jag tycker inte att det är sådär jättebra. Det är ju inte bra om en styrelse delar ut lägenheter till någon som sitter i styrelsen, men om personen ifråga har visat intresse för en lägenhet där och övriga har avböjt – vad ska vi göra – vi vill ju hyra ut en lägenhet, eller hur? säger Pauli.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fakta. Fastigheten donerades på 40-talet

Stiftelsen ska enligt stadgarna ge ekonomiskt stöd åt poliser som är i behov, har skadats under tjänsten eller har utfört hjältedåd. Stöd kan även gå till åtgärder inom Stockholmspolisen som är ”avsedda att främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten”.
Det ekonomiska stö-det ska komma från avkastning från hyror från lägenheter i en fastighet i Stockholms innerstad.
Fastigheten donerades på 1940-talet av en ingenjör genom ett testamente till polisen i Stockholm genom stiftelsen.

Experten: ”Det här är onekligen korruption”

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Polischefer som får lägenheter genom stiftelsen de sitter i styrelsen för – det är korruption, anser Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt.

– Det är otroligt viktigt att det finns en transparens och en förståelse kring hur man fördelar lägenheterna i en stiftelse med allmännyttigt syfte, säger Natali Engstam Phalén, generaldirektör för Institutet mot mutor.

Två höga polischefer och en polischefs barn har fått hyreslägenheter i en stiftelseägd fastighet under tiden cheferna suttit i stiftelsens styrelse.

– Det här är onekligen korruption – att man hamnar i en maktposition och med hjälp av det lyckas man tillskansa sig en förmån. Det ser onekligen så ut, utifrån i alla fall, säger Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet.

Länsstyrelsen granskade i fjol tilldelningen av lägenheter till styrelseledamoten och kommissarien Maria Mikko och till regionpolischef Ulf Johanssons barn.
I Mikkos fall kom man fram till att det inte var jäv. Lägenheterna uppges av stiftelsen delas ut av fastighetsförvaltare och Mikko finns inte med i en mejltråd där övriga styrelsemedlemmar godkänner att hon får lägenheten. Därmed anses hon inte ha deltagit i beslutet.
Att regionpolischefens barn fick en lägenhet, har inte ”någon väsentlig betydelse för berörd ledamots personliga ekonomi. Något jäv föreligger därmed inte”.
Även om det är möjligt att lägenhetstilldelningarna inte fångas upp av stiftelselagen, är Olle Lundin kritisk:
– Man kan fundera på om man skulle ha fått de här lägenheterna om man inte suttit i styrelsen? All form av korruption är inte olaglig, i alla fall inte i Sverige. Men det är ju likförbaskat illaluktande och tär på det allmänna förtroendet, det kommer man inte ifrån.
Enligt Olle Lundin bör säkerhetsmarginaler finnas för att inte

ens riskera misstankar om felaktigheter.
– Poliser ska väl ändå veta rätt och fel, kan man tycka. Det borde någonstans kännas fel, när man sitter i en styrelse som förvaltar en fastighet – att man då sitter i en lyxig lägenhet där. Jag tror att i en frisk, normal styrelse skulle man säga: nu ser vi för fan till att ingen av oss ställer oss i kön, eller skaffar oss en lägenhet här, utan nu ser vi till att förvalta den här stiftelsen utifrån bästa förstånd och förmåga.
Natali Engstam Phalén, jurist och generalsekreterare för Institutet mot mutor, säger till DN att om en stiftelse har ett allmännyttigt ändamål, så sitter man som styrelseledamot i en förtroendeposition gentemot det ändamålet.
Hon understryker att hon inte har kunskap om hur lägenheterna i detta fall fördelas.
– Men ur en generell synvinkel kan det väcka frågetecken utifrån hur lägenheter fördelas. Om man tänker utifrån Stockholms kontext så är lägenheter, framför allt i innerstaden och sekelskifteslägenheter otroligt attraktivt. Utifrån ett förtroendeperspektiv är det otroligt viktigt att det finns en

transparens och en förståelse kring hur man fördelar lägenheter och hur den här typen av stiftelse fungerar – så att det inte uppstår misstankar om att personer som engagerar sig i den får personliga fördelar som det inte var tänkt.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fakta. Så säger lagen

Enligt stiftelselagen får en styrelseledamot ”inte handlägga frågor som rör avtal mellan honom och stiftelsen”.
En ledamot är också jävig om ett avtal sluts med en utomstående, om intresset rör ledamoten personligen och har betydelse för ledamotens ekonomi.

Löfven i brottsutsatta Borlänge: Oacceptabelt

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Statsminister Stefan Löfven (S) besökte Dalarna på onsdagen. På dagordningen stod ett besök till stadsdelen Tjärna ängar i - västra Borlänge, som på senare tid fått nationell uppmärksamhet efter flera grova våldsdåd.

– Vi måste visa gängkriminaliteten att det är oacceptabelt, säger statsministern.

Ett ”riskområde”. Så beskrivs Borlängestadsdelen i polisens rapport från förra året. Klassificeringen innebär att Tjärna ängar är på väg att bli ett så kallat ”särskilt utsatt område” om inget görs.

Besöket sker under grå himmel, bland grå hus. Statsministern lyssnar på företrädare från kommunen, polisen och civilsamhället. Han får höra om överfall av tidningsbud, rädda utbytesstudenter men också hoppfulla och nyfikna lokalbor.

– Det hade varit trevligare om Stefan kom av en bättre orsak, men det är bra att han kommer så att

han kan göra en egen bedömning, säger Khadra Osman som bor i området.
Hon anser att medier målat upp en skev bild av Tjärna ängar, som enligt henne är en välkomnande plats.
– Jag går ner på gatan och blir ”hejad på” av människor jag inte känner.
Samtidigt har flera knivskärningar och skottlossningar satt skräck i stadsdelen under senare tid.
– Problemen förnekar jag inte. Men problem finns överallt, och att utpeka ett område som utsatt är inte rättvist, säger Khadra Osman.
Kommunstyrelsens ordförande i Borlänge, Jan Bohman (S), vill däremot se tuffare åtgärder i Tjärna Ängar. Han träffar statsministern i en tom kafeteria på ett äldreboende, runt ett bord tillsammans med andra lokala representanter som får framföra sina förberedda talespunkter för statsministern.
Löfven äter macka, lyssnar och nickar.
– Vi i Borlänge har en jävla framtidstro och en beslutsamhet om att ta oss bort ifrån listan med att

ha utsatta områden. Vi är beslutna att göra det och vi behöver stöd och hjälp från staten, säger Jan Bohman.

TT

Stökiga elever tvångsförflyttas till specialskola

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Förr fanns så kallade obs-klasser, i dag särskilda undervisningsgrupper.

Men vart ska de barn som är stökiga eller våldsamma omplaceras?

Hit. Till Elevator. Till det gamla fängelset.

Sidobyggnaden i det som i dag heter Härlanda Park i östra Göteborg är numera kulturhus och

bibliotek, men var fram till för 23 år sedan ett stort fängelse.
Men här inne i lokalen för Elevator är det enda som påminner om historien de tjocka stenväggarna som för dagen gör det aningen kyligt i klassrummet.
Här finns ingen kateder. Ingen svart tavla. Här finns i stället en handfull små skrivbord separerade från varandra med höga och ljuddämpande avskärmningsväggar.
Elevator är namnet på den specialverksamhet som smög i gång i våras men som många i Göteborgs stads skolvärld ännu inte har hört talas om. En sorts nödutgång för att omplacera högstadieelever över hela kommunen i upp till fyra skolveckor (20 dagar).
– Ibland gäller det att akut kunna lyfta dem från skolan, men också att lyfta dem som personer. Att förändra ett beteende. Att få dem att fundera på vad de vill med livet. Därför har vi velat starta Elevator, säger Helene Odenjung, gruppledare för Liberalerna i Göteborg och ansvarigt skolkommunalråd.
DN var med när hon häromveckan besökte verksamheten som tillkom efter att allianspartierna

skrivit in den i budgeten som vann fullmäktiges stöd för snart två år sedan: ”Grundskolenämnden ges i uppdrag att inrätta en Skolakut”, löd beslutet som varken mötte politiskt motstånd eller uppmärksamhet.

Arbetsnamnet var hämtat från Stockholm där vad som startades för sju år sedan vuxit till två enheter, en på Östermalm, en på Kungsholmen, och har krupit ned i åldrarna till att även ta emot sjätteklassare. Nästa steg i huvudstaden är en version även för – den frivilliga – gymnasieskolan.

– ”Här ska Stockholms värstingar gå”, minns jag att DN skrev när vi öppnade, säger initiativtagaren Bosse Andersson, tidigare grundskolechef i Stockholm.

– Tanken var att komma tillrätta med en ohållbar situation, för eleven och för skolan. Ibland behöver man en timeout från varandra. Att det upplevs som en typ av bestraffning att komma dit, det går inte att komma ifrån. Men något händer när de är där, för 80–90 procent blir positivt inställda, det är vår erfarenhet.

Någon mer djuplodande utvärdering av hur det går för eleverna

som skickats till ”skolakuten” i Stockholm har dock inte gjorts, säger Bosse Andersson.
– Men de mår väldigt bra på skolakuten, säger han.
Även Malmö stad har nu öppnat sin egen variant. Det så kallade Lots-teamet började ta emot elever när höstterminen startade.
– Vi har två elever i undervisning. Eleverna är placerade på Lots på grund av disciplinära åtgärder. Vår insats är 6–8 veckor i rymliga lokaler här på grundskoleförvaltningen, säger enhetschefen Christina Törnkvist.

När Johanna Funke fick uppdraget att dra i gång en skolakut i Göteborg var en nyckelfråga att hitta en passande lokal. Funke är elevhälsochef i kommunen och hade förmånen att kunna rekrytera lärare och kuratorer utifrån mängder av kvalificerade sökande.
– Det var helt galet många som sökte, till exempel folk som jobbat på fängelser. Vi har varit noga med att lärarna här ska ha behörighet i alla ämnen, men även deras bemötande och värdegrund har varit avgörande, säger Johanna Funke.

Knepigare var att hitta rätt placering av skolan, som just nu har fem elever men har ett tak på sju. De leds av tre lärare och två kuratorer.
– Lokalen måste vara lagom anonym, den kan inte ligga för nära någon annan skola där man kan röja och ställa till det, förklarar Johanna Funke.
Elevator styrs av skollagens paragraf 5:13. Den säger att ”om åtgärder enligt 12 § inte är tillräckligt ingripande eller på grund av andra omständigheter inte är möjliga att genomföra, får rektorn besluta att en elev tillfälligt ska följa undervisningen vid en annan skolenhet.”
– En placering här ska ge effekt lite längre än bara som en akut insats. Eleverna placeras i tio eller tjugo dagar och rektor beslutar om längden i förväg, Stockholm lärde oss hur viktigt det är att alla vet på förhand vad som gäller, säger Johanna Funke.
Så vilka är då eleverna som tvångsplaceras här? För ett sorts tvång är det. Rektorns beslut går inte att överklaga. Hittills har alla som kommit hit varit killar. Personalen berättar att om det finns flera barn som bedöms vara kopp-

lade till organiserad brottslighet i samma stadsdel kan någon av dem skickas hit.
– Några fall är självklara, vissa har varit på gång att göra skolattentat, har brukat våld mot personal eller begått andra allvarliga brott där man känt ”nej det här går inte”, säger elevhälsochefen Johanna Funke.
Inför en placering på Elevator kontrolleras att det inte är ungdomar som redan känner varandra som kan mötas där, det sker kontakter med polis och socialtjänst. Väl på plats på Elevator uppmanas eleverna att inte berätta för varandra varför de skickats dit.
– Man kan säga att gemensamt för dem är att det har blivit knasigt. Det finns de som är jätteduktiga studiemässigt men även de som har stora behov av särskilt stöd, säger Johanna Funke.
Från Elevators klassrumsfönster ser man den gamla fängelsemuren till vänster och Östra begravningsplatsen till höger. Kuratorn Karin Oddmar säger att just kyrkogårdens lugna promenadstråk har visat sig vara en bra miljö för samtal och att de försöker få fram

elevens egen berättelse om varför de hamnat här.
– Vanligast är att eleven har tyckt att det varit stökigt och har varit med och skapat våld, uppmuntrat till våld eller hot. Ingen förnekar och säger att det inte har skett. Men de upplever även en orättvis behandling från skolan, de ser andra som gör saker men som inte ”straffas”.
Hon säger att eleverna också kan uppleva det som jobbigt att komma tillbaka.
– Man kan känna att man har förväntningar på sig att vara ”värsting” .
På DN:s fråga om barnen som kommer hit ser det som ett straff säger Johanna Funke och Karin Oddmar med en mun:
– Ja, verkligen!
– ... men de känner oss också som ett icke dömande ställe, att vi inte ser ner på dem.
Är alla parter nöjda med ”nödutgångar” som Elevator? Vad eleverna själva säger vet vi inte, DN har inte kunnat tala direkt med dem.
Från myndighetshåll reses inga frågetecken. Skolinspektionen säger att de inte har fått några anmälningar och Skolverkets före-

trädare säger att ”vi har egentligen inga åsikter om denna verksamhet så länge man följer skollagen”.
Grundskolenämndens ordförande i Göteborg, Helene Odenjung, säger för sin del att hon funderar över om elever kanske släpps tillbaka från Elevator för tidigt utan att den ordinarie skolan är rustad för att ta emot dem.
– Jag tror också att Göteborgs stad behöver ha en beredskap för att utvidga med ytterligare något ställe och jag funderar även över gymnasiets behov av något liknande, säger hon.
Helene Odenjung upplever att skolorna i dag ibland får göra ”sådant som egentligen är socialtjänstens uppdrag”.
– Vi behöver mer samverkan över gränserna, att det får konsekvenser, att vi markerar. Jag tror verkligen på den här idén. Jag vill inte ge upp om människor. Jag tror att många hamnar i elände för att de inte tror på sig själva. Då är det häftigt att kunna se ungdomar som får känna denna tro komma och känna att det vänder.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Det är i skollagens femte kapitels 13:e paragraf som kommunerna ges möjlighet att tillfälligt skicka i väg en elev.
Så här lyder lagtexten:
Om åtgärder enligt 12 § inte är tillräckligt ingripande eller på grund av andra omständigheter inte är möjliga att genomföra, får rektorn besluta att en elev tillfälligt ska följa undervisningen vid en annan skolenhet.
Beslutet om en sådan tillfällig placering fattas gemensamt med rektorn vid den mottagande skolenheten. Elevens vårdnadshavare ska informeras om beslutet innan placeringen genomförs.
Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som rektorn vidtagit med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock inte gälla för en längre tid än fyra veckor.

Elevators strategi i fyra punkter
1 Här gäller trygghet och studiero, för att eleverna ska få uppleva vad det kan innebära.
”Nu är det så tyst i klassrummet att man kan höra en nål släppas i golvet”, säger Johanna Funke.

2 Fokus på studier. Dagliga samtal med kurator med frågor som ”hur kom det sig att du hamnade här?”, ”hur vill jag ha det när jag kommer tillbaka?”, ”framtidsplaner?”.
3 Ökad förståelse för hela ens situation. Vårdnadshavare bjuds in till samtal.
4 Tillbaka till ordinarie skola efter samverkan under hela placeringen.

Kvinna åtalas för sexhandel på massagesalong

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

En kvinna åtalas för grovt kopplери för att ha uppmanat personal på sin massagesalong i Eskilstuna att sälja sex till salongens kunder. Kvinnan nekar till brott.
Enligt åtalet har kvinnan i 40-årsåldern ”tillåtit och uppmanat sin personal att i hennes lokal ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning med massagesalongens

kunder samt tagit emot bokningar av sexuella tjänster”.
Alla pengar från sexhandeln, minst 400 00 kronor, ska ha gått till kvinnan själv.
Bevisen består bland annat av transaktioner från misstänkta sexköpare till kvinnan, där det framgår att manliga kunder först betalat en viss summa för massage, och sedan tillägg till kvinnans privata konto, som enligt åklagaren handlar om sexköp.
TT

Ytterligare sju avlidna med bekräftad covid-19

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Sju nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 5 929 smittade avlidit i landet. Sammanlagt har

107 335 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.
TT

Larmoperatör polisanmäls efter äldre kvinnas död

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Anhöriga polisanmäler larmoperatören Tunstall efter att en äldre kvinna i Luleå avlidit – trots att hon larmat efter hjälp, rapporterar TV4 .

Skellefteå kommun varnar för att larmen fortfarande inte fungerar fullt ut.

Kvinnan i Luleå larmade efter hjälp åtta gånger under en och en halv timme men när larmet nådde nattpatrullen var det för sent. Åklagaren utreder nu händelsen som tjänstefel.

– Det är ytterst tråkigt det som har inträffat och vi är ödmjuka inför den här situationen och kommer att ta vårt ansvar till fullo, säger Tunstalls vd Johan Lenander till TV4.

Eftersom det är kommunen som erbjuder tjänsten med trygghetslarm kan det bli Luleå kommun som ställs till svars.

– Vi får se om det överhuvudtaget är något brott som har begåtts och om det finns anledning att anta det. Det är för tidigt att säga, säger Anna Bergström, vice chefsåklagare.

Samtidigt verkar problemen, på vissa håll, fortsätta. Detta trots att företaget Tunstall uppgett att problemen ska vara lösta.

Skellefteå kommun uppmanar sina invånare att vara fortsatt vaksamma.

TT

Smittspridning i Gällivare tar ny fart

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Under de senaste tre veckorna har totalt 23 nya covid-19 fall tillkommit i Gällivare –och av de senaste 13 fallen under vecka 42 finns flertalet inom gruvindustrin, skriver Gällivare kommun på sin hemsida. Det innebär att Gällivare har högst incidens i länet – det vill säga antal smittade per 1000 personer – på 0,74 promille under föregående vecka.

Gällivare upplevde även under ett par veckor i juni som första svenska ort utanför storstadsregionerna en omfattande spridning av coronaviruset.

TT

Få söker ersättning efter sprängdåd

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Personer som drabbas av sprängdåd vid sitt bostadshus kan ha rätt till brottsskadeersättning från Brottsoffermyndigheten. Trots det är det få som ansöker, enligt SR Ekot.

Efter ett sprängdåd i Linköping i fjol skadades runt 20 personer lindrigt, trots det har bara två ansökt om ersättning. Ersättning kan ges om det inte finns någon dömd som kan betala skadestånd.

TT

Stort elavbrott drabbade centrala Stockholm

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Ett omfattande strömavbrott påverkade omkring 28 000 kunder i Stockholm på onsdagseftermiddagen.

Även trafikleden Södra länken drabbades och stängdes av i samtliga körriktningar.
Strömavbrottet började vid 16.40 och drabbade stora delar av Södermalm, Långholmen och Reimersholme. Även områden i Johanneshov och Hammarbyhöjden påverkades.
Drygt en timme senare var strömmen tillbaka och Södra länken kunde åter öppnas.
DN

Fängelse för knarkförsäljning via darknet

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Den 40-åriga mannen sålde kokain, amfetamin och annan narkotika till över 300 köpare via en marknadsplats på darknet.
Nu döms han till fängelse i sex år och fyra månader för synnerligen grovt narkotikabrott och dopningsbrott. I domen från Skaraborgs tingsrätt konstateras att polisen vid en husrannsakan i maj i år bland annat hittade en större mängd amfetamin, olika förpackningar och annat som mannen använt för att sälja narkotikan.
Mannen har erkänt grovt narkotikabrott.

TT

Handelsbankens vinst pressas av neddragning

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Handelsbankens vinst för tredje kvartalet sänktes av en avsättning på nära 1,5 miljarder kronor för kostnaderna för att lägga ned kontor och säga upp personal.

Vd Carina Åkerström försvarade än en gång beslutet att lägga ner vartannat kontor.

Handelsbankens beslut att lägga ner 180 kontor har mött en del protester och pensionärsorganisationer har påpekat att det försvinner bankfack, något som främst äldre kunder använder.

Carina Åkerström bemöter kritiken. Hon påpekar – än en gång – att banken erbjuder telefonbank och digital bank för att hjälpa kunderna.

– Fysiska bankfack blir givetvis en utmaning för oss. Men det har vi också löst. Vi har väldigt många kontor som har bankfack – må vara att man får åka lite längre för att nå dem, säger hon.

– Vi överger inte kunderna, men i förändringen kommer det att vara

delar som vi har tillhandahållit som vi inte kommer att kunna göra längre, tillägger hon.
Carina Åkerström påpekar också att många kontor inte är ”särskilt välbesökta” och att banken har lagt ner kontor förr, samt begränsat öppettiderna på vissa platser. Vilka kontor som blir kvar och vilka som läggs ner vill bankledningen inte säga än.
Handelsbanken har haft ett starkt tredje kvartal. Visserligen sjönk vinsten jämfört med andra kvartalet med 16 procent till 4 227 miljoner kronor. Det beror dock på att ledningen valt att göra en avsättning på 1 470 miljoner kronor på detta kvartal. Det är pengar som ska användas för att klara kostnaderna för att lägga ner kontor och minska personalstyrkan. Räknas avsättningen inte in steg vinsten i stället med 14 procent.
Handelsbankens kreditförluster sjönk från 97 till 49 miljoner kronor. I procent av den totala utlåningen är det så lite att det avrundas till 0 procent.
Att kreditförlusterna är de lägsta bland jämförbara nordiska banker beror, enligt Åkerström, på att banken har en större andel av sin

utlåning mot säkerheter än övriga banker.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Svårt för unga nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Arbetsförmedlingen inför ett intensivår efter att andelen nyanlända i arbete eller studier minskade 2019. Vahid Ahmadi, 21, är en av dem som har kämpat för att ta sig in på Sveriges arbetsmarknad, men som har nekats hundratals jobb. Tills nu.

Året är 2015 och 15-åriga Vahid Ahmadi kommer ensam till Sverige. Han har lämnat krig och förödelse bakom sig i Afghanistan. Men det han möter i Sverige var på sätt och vis ännu läskigare, förklarar han. Utan någon anhörig eller familjemedlem skulle han stå stark på egna ben.

– Jag var så deprimerad, det är vi alla som flyr krig, berättar han. Men samtidigt hade han en dröm om att en dag bli tandläkare. Dag som natt studerade han på egen hand det svenska språket för att ta sig in på naturprogrammet. Fem år senare har Vahid Ahmadi som 21-åring en gymnasieutbildning och drömmen lever vidare. För att få stanna i Sverige krävs det att han får en fast tjänst i minst två år.

Men när ungdomsarbetslösheten stiger i en pågående kris minskar Vahid Ahmadis chanser för att ta sig vidare in på arbetsmarknaden.

– I dag är jag timanställd som undersköterska inom äldreomsorgen och har sökt hundratals tjänster sedan maj, men har fått avslag på allt. Jag har flyttat från den stad jag tidigare bott i för att få jobb och sök allt från tjänster inom vården till säljare, säger han.

Precis som för många andra i Vahids sits kan det ta flera år för en nyanländ att komma in på arbetsmarknaden. Andelen nyanlända i arbete eller som studerar två år efter Arbetsförmedlingens etableringsprogram har dessutom minskat under 2019.
Därför ska nu nyanlända få möjlighet att genomgå ett intensivår för att öka chansen till jobb, efter en överenskommelse mellan regeringen och samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna. Insatsen erbjuds från och med mitten av april nästa år.

Även om Vahid Ahmadi var för ung för att omfattas av programmet som nyanländ så menar han att han i dag har vänner som hade behövt det nya stödet.
– Det har varit svårt för mig och mina nyanlända vänner att ta oss in på arbetsmarknaden. Flera har inte fått jobb och varit tvungna att söka sig utomlands, säger Vahid Ahmadi.
Alireza Akhondi, centerpartistisk riksdagsledamot i arbetsmarknadsutskottet, menar att de skräddarsydda insatserna för den nyanlände ska bestå av bland an-

nat intensivpraktik och mentorskap.
Det arbetssätt som Arbetsförmedlingen tidigare haft har visat sig brista i effektivitet, menar han. Därför får myndigheten ytterligare 100 miljoner kronor för att genomföra insatsen inom etableringsuppdraget.
– För många deltagare i etableringsuppdraget har insatserna i praktiken visat sig vara SFI på 15 timmar i veckan. Det nya konceptet bygger på insatser där man utgår efter den enskildes specifika behov.

Vahid Zohali, 49 år, kom från Iran till Sverige som 17-åring. Idag, över 20 år senare, har han en framgångsrik karriär som VD för IBM Sverige. Han samarbetar även inom ESF, Etableringslyftet, som fokuserar på att snabba på integrationen med insatser som är intensiva och parallella och utgår ifrån individens specifika behov. I det projektet har 8 av 10 fått ett arbete på mindre än sex månader.
– Jag vet att människor som kommer till Sverige tror på landet och systemet. Det är viktigt att få in dem så fort som möjligt i ar-

betslivet, timingen betyder allt och hindrar människor från att tappa ambitionen. Skräddarsydda insatser hos SFI är viktigt, men också att skapa fler digitala mötesplatser i coronakrisen.
Drömmen om tandläkaryrket känns avlägsen, menar Vahid Ahmadi. Men efter att DN har intervjuat honom har vi kontakt igen. Och han berättar då att strax efter intervjun blev han uppringd av sin framtida arbetsgivare.
– Jag har äntligen fått ett ja, och flyttar till Lund för att jobba som hemvårdare för äldre, säger han och fortsätter:
– Men jag ska bli tandläkare.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Intensivåret

Det förberedande uppdraget, intensivåret, som Arbetsförmedlingen har fått ska bestå av skräddarsydda insatser för nyanlända och påbörjas den 15 april 2021.
Alla deltagare i etableringsuppdraget ska kunna delta i intensivåret där allt från språkliga till yrkesnära insatser ska ges. Det kan även handla om insatser som svenskundervisning för invandrare (sfi), utbildning, praktik, samhälls-

orientering och mentorskapsprogram.
Det som är nytt från det tidigare etableringsuppdraget, där 20.000 nu deltar, är intensiteten och att insatserna sker parallellt. Insatserna ska även anpassas efter den enskildes specifika behov. Syftet är att deltagarna ska komma i arbete inom ett år efter att ha påbörjat intensivåret.
Källa: Regeringen.se

”Det är många väljare som saknar sin socialdemokrati”

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Inrikespolitik. Statsminister Stefan Löfven (S) har minsann ingen avundsvärd situation att hantera. Klämd från alla håll har han ändå lyckats klänga sig kvar vid makten, snart i hela sex år. Denna tid har dock inte varit någon guldålder för socialdemokratin, och frågan många nu ställer sig är vad partiet över huvud taget ska vara bra för.

Politiska partier finns alla till av ett skäl, om det så är av ideologiskt eller sakpolitiskt. Detta skäl utgör sedan kompassen för deras politik, i stort som smått. Socialdemokraterna har sina rötter förankrade i socialismen och arbetarrörelsen. I sin iver att regera vidare har partiet under Löfvens presidium dock klippt de flesta banden med detta historiska arv. En decemberöverenskommelse, ett januariavtal och ett konstant schackrande med sin i mångt radikala regeringspartner senare är det nämligen inte mycket till socialistisk arbetarrörelse kvar av Löfvens socialdemokrati. En engagerad väljare utvärderar konsekvent sitt val av parti. Att döma av opinionssiffror, med vänsterpartistisk och sverigedemokratisk medvind och socialdemokratisk motvind, är det många tidigare socialdemokrater som nu uppenbarligen också gjort det. För de är allt några stycken som trots allt saknar sin socialdemokrati.
Sivert Aronsson, Göteborg

Het fråga om Karolinska blev avvisad

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Sammanslagningen av barnintensiven med vuxenintensiven på Karolinska universitetssjukhuset har väckt stora protester. Men när frågan togs upp av S och V på hälso- och sjukvårdsnämnden avvisades oppositionens skrivelser efter omröstning av den blågröna majoriteten.

På Karolinska universitetssjukhuset pågår en omorganisation, då anestesi och intensivvård för barn, barn-PMI, ska slås ihop med vuxenintensiven, PMI. Ett öppet brev till ledningen, som DN uppmärksammat, har undertecknats av över 1 000 anställda som bland annat lyfter att sammanslagningen riskerar att påverka den högspecialiserade barnsjukvården negativt, inte bara på Karolinska utan i hela landet. Sedan förslaget blev känt har även nationella specialistföreningar som Svenska

barnläkarföreningen och Neonatalföreningen liksom patientföreningar vänt sig med skrivelser till sjukhusledningen, med oro och uppmaningen att fortsatt hålla ihop barnsjukvården.
När hälso- och sjukvårdsnämnden sammanträdde på tisdagen avsåg S och V att lägga skrivelser där frågan lyftes, men detta avvisades av nämnden.
– Det är oerhört beklagligt att den här frågan inte får tas upp i sjukvårdens högsta politiska organ i Stockholm och att oppositionen inte tillåts lägga skrivelser – som är vårt verktyg, säger Petra Larsson (S), ledamot i nämnden.
Även Vänsterpartiet ville lägga en skrivelse. I en protokollsanteckning hänvisar V till det öppna brevet, där de anställda på Astrid Lindgrens barnsjukhus bland annat lyfter att saker nu börjat sätta sig efter flytten in i den nya sjukhusbyggnaden, och att Karolinska även har nationella och internationella uppdrag.
– Vi tycker att Karolinskas personal har fått utstå tillräckligt av omorganisationer. Att den här frågan avvisas av majoriteten, tolkar vi som att det är en genomhet

potatis som alla ansvariga vill kasta vidare, säger Jonas Lindberg, (V), talesperson i sjukvårdsfrågor. Hälso- och sjukvårdsnämndens ordförande sjukvårdsregionrådet, Anna Starbrink (L) skriver i en kommentar till DN.

”Hälso- och sjukvårdsnämnden är inte rätt organ att behandla frågor om interna organisationsförändringar och personalfrågor hos vårdgivare, därför ska inte skrivelserna hanteras av nämnden. Däremot är frågan om hur väl Karolinska lever upp till sitt uppdrag enligt avtal relevant och ska följas upp noggrant och återrapporteras av nämnden”.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

1 500 nya bostäder vid Mälaren väcker kritik

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Kraftvärmeverket vid Mälarens strand i Hässelby ska stängas, här i nordvästra Stockholm vill staden i stället bygga 1 500 bostäder samt centrumverksamhet, parker, förskolor och vattenområden för rekreation.

Men förslaget får kritik. Några remissinstanser menar att planen inte är respektfull mot omgivningen och privatpersoner i området anser att stadsdelen inte klarar av den stora befolkningsökningen.

Tanken med byggprojektet är, enligt Stockholms stad, att skapa en bättre koppling mellan Hässelby strand och Hässelby villastad samtidigt som områdets strandpromenad stärks och de ekologiska värdena tillvaratas.

En del boende i området har uttryckt att de inte önskar en bättre

koppling, att det finns problem i Hässelby strand.
– Om det finns problem i ett område får vi politiker göra något åt det. Vi ska bygga ihop områden i staden, få en mer blandad befolkning och inte isolera ett område med eventuella problem, säger stadsbyggnadsborgarrådet Joakim Larsson (M).
Nu när förslaget har varit ute på remiss kommer strukturen och bebyggelsen att ses över för att hitta en mer gynnsam fördelning av exploateringen med avseende på bland annat stadsmiljö. Samtidigt kommer frågor om markföroreningar och risk att studeras vidare.
– I det förslag som finns nu är det flerfamiljshus vi ska bygga. Vi ska utnyttja topografin, och varierande taklandskap är viktigt så att det blir en stadsdel som blir uppskattad och inte för homogen. Jag tror att det är väldigt viktigt att man kvartersmässigt tänker på att ta vara på vattnet, att man ser vattnet, säger Joakim Larsson.
Kraftvärmeverkets modernistiska kontorsbyggnad, uppförd på 1950- talet, blir kvar i det nuvarande förslaget, tillsammans med en fasad tillhörande pannhallen.

Kajen där pellets till värmeverket lossas bevaras och bebyggs men strandlinjen blir hela vägen öppen för allmänheten. I dag är kajen inhägnad av höga staket och stängd för allmänheten.
Länsstyrelsen har synpunkter på bland annat påverkan på riksintressen samt på föroreningar och risken att dessa under olika omständigheter når Mälaren.
– Det är väldigt mycket utredningar som görs nu för att säkerställa vattentäkten, det här är ju vårt dricksvatten, säger Joakim Larsson.

På ett generellt plan anser länsstyrelsen att underlag saknas i de flesta sakfrågor i en sådan utsträckning att de inte ännu har kunnat göra en bedömning om ifall föreslagen markanvändning är lämplig eller inte.
– Det är mycket som hänger ihop. En viktig pusselbit är att få bort kolkraftverket i Värtan, som stängdes tidigare i år. Och det här ärendet går också hand i hand med Lövsta längre norrut efter Mälaren, där det ska byggas ett nytt värmeverk. Länsstyrelsen är väldigt involverad i det här och

har pekat på de utredningar vi måste göra, säger Joakim Larsson. Några remissinstanser, bland annat kulturförvaltningen och Skönhetsrådet, har ställt sig negativa till planförslaget och anser att det inte förhåller sig respektfullt till sin omgivning och inte tillräckligt tillvaratar de kulturhistoriska värdena.

Från privatpersoner har bebyggelsens skala och utbredningen ifrågasatts. De har även kritiserat stadens planering i skolfrågan samt kapacitet i vägnätet och på tunnelbanans gröna linje. De befarar att den föreslagna mängden bostäder skulle innebära en befolkningsökning på 50 procent i Hässelby strand och att befintlig samhällsservice och allmänna ytor inte skulle klara av detta.

– Med tanke på allt som har byggts här i Västerort är det ett tryck på tunnelbanans gröna linje, kollektivtrafiken till området måste utvecklas. Därför ska man också utreda möjligheten till kollektivtrafik på vattnet, säger Joakim Larsson.

Omvandlingen av området runt Hässelbyverket var nyligen uppe i stadsbyggnadsnämnden. Den grönblå majoriteten anser att för-

slaget bör omarbetas för att bättre ta hänsyn till platsens topografi och befintliga naturvärden. De kvarvarande grönområdena har, menar de, ett stort värde och det bör studeras om de kan värnas ytterligare.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Fakta. Området

Hässelby strand
Folkmängd 2018: 8 109
Andel med utländsk bakgrund: 50,2 procent.
Majoritet hyresrätter.
Medelinkomst 2017: 270 400 kronor om året.
Förvärvsintensitet 2017: 72,1 procent.
Ohälsotal: 26,8.
Andel som får ekonomiskt bistånd: 3,7 procent.

Hässelby villastad
Folkmängd 2018: 18 494
Andel med utländsk bakgrund: 32,0 procent.
Majoritet småhus.
Medelinkomst 2017: 375 100 kronor om året.
Förvärvsintensitet 2017: 83,3 procent.
Ohälsotal: 15,9.

Andel som får ekonomiskt bistånd: 1,3 procent.

Folktomt på krogarna när politiker följde med på inspektion

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Trängsel på nattklubbar och krogar i Stockholm väcker starka känslor. Men finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M) framhåller branschens stora betydelse för huvudstaden.

– Det finns restauranger som inte sköter sig. Men det innebär

inte att vi behöver restriktioner som stänger ner en hel bransch.

Av de 2 011 inspektioner som gjorts på nattklubbar och restauranger i Stockholms stad till och med onsdagen har 34 procent lett till anmärkningar. 20 nattklubbar och restauranger har fått stänga. Debatten har gått het kring fulla dansgolv och krogar där gästerna trängs, men i nuläget finns inga planer på att införa ytterligare restriktioner. Det konstaterade socialminister Lena Hallengren (S) och finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M) på tisdagskvällen när de följde med miljöförvaltningen på en inspektion. Tillsammans med inspektören Pia Holmström besökte de Lilla kafé Beirut, en restaurang som just den här kvällen är i det närmaste folktom. Ägaren är också förberedd på besöket.

Skälet till nedslaget är att Hallengren och König Jerlmyr vill se hur det går till på en inspektion. Lena Hallengren konstaterar att man inte ska vara rädd för att gå ut på restauranger som sköter sig, men att man måste fortsätta att ta eget ansvar och följa restriktionerna.

– Stockholm har varit hårt drabbat i Sverige och det är viktigt att man inte glömmer det, säger hon. Pia Holmström berättar att de fått in 1 500 klagomål från allmänheten sedan i mars när coronapandemin bröt ut i större skala i Stockholm, men hon påpekar samtidigt att dialogen med restaurangerna fungerar bra.
– En del förstår precis vad som bör göras och en del behöver råd, säger Pia Holmström.
Anna König Jerlmyr understryker att restaurangbranschen är ”oerhört viktig” för Stockholm.
– Det är så många som jobbar inom den här branschen, många unga och många med utländsk bakgrund. Det måste vara en balans mellan att kontrollera smittspridningen men också möjliggöra för att kunna hålla samhället fortsatt öppet, säger Anna Köning Jerlmyr och berättar att hon själv var på en restaurang dagen innan och då hade ägaren spärrat av vartannat bord.
– Den berättelsen har inte riktigt framkommit, att många sköter sig. Sen finns det de som inte gör det. Men det innebär inte att vi

behöver restriktioner som stänger ner en hel bransch.

Bim Jacobsson
bim.jacobsson@dn.se

Fakta. Trängselregler för restauranger

Verksamheten ska se till att det inte uppstår trängsel i lokalen.
Riktlinjen är att gästerna ska kunna ha minst en meter till varandra.
Att beställa och hämta mat vid en disk är bara tillåtet om det går att undvika trängsel.
Gästerna ska alltid inta mat och dryck sittandes vid bord eller vid en bardisk, om det är möjligt utan att trängsel uppstår. Ståbord är inte tillåtna.
Buffé kan serveras om gästerna kan plocka sin mat utan att det uppstår trängsel.
Hämtmat kan köpas så länge det inte uppstår trängsel bland dem som väntar, hämtar eller betalar.
Verksamheten ansvarar för att det inte uppstår trängsel.
Källa: Stockholms stad

Kriminalvården lättar på regler för barn under 12 år

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Barn under 12 år slipper skiljas från sina föräldrar med en glasruta när de ska besöka dem i häkte eller fängelse.

Det beslutade Kriminalvården på onsdagen efter att ha utvärderat försöket med glasruta.

– Det känns bra men lite pirrigt för det är så länge sen jag var där nu, säger Hedda, 10 år, från Stockholm.

Under coronapandemin har Kriminalvården infört ett besöksförbud för intagna på landets häkten och anstalter. Detta har speciellt drabbat barnen som inte har fått träffa sina föräldrar på flera månader.

Den ideella organisationen Bufff som hjälper barn till frihetsberövade räknar med att cirka 160 000 barn i Sverige har en förälder som lagförts för brott.

Den 1 oktober i år – samtidigt som äldreboendena slog upp dörrarna – öppnade Kriminalvården upp för barnbesök i klass 3, den lägsta säkerhetsklassen där de som snart ska släppas ut i samhället sitter. Besöken fick ske med en plexiglasruta mellan barnet och föräldern på grund av smittorisken. Men nu väljer Kriminalvården att låta barn under 12 år komma bakom glasskärmen och ha fysisk kontakt med sin förälder.
– Vi har utvärderat och sett att det är jättesvårt för de yngre barnen med den här skärmen och att många därför avstår från att komma på besök, säger Maya Wolinder Lind, ansvarig för barnrättsfrågor på Kriminalvården som har varit med och tagit beslutet.
Hedda, 10, som väntat i snart åtta månader på att få besöka sin pappa blir glad när hon får beskedet.
– Nästa gång får jag äntligen krama pappa, säger hon till DN.
Åldersgränsen har satts utav medicinska experter inom Kriminalvården som utgått från Folkhälsomyndighetens kunskap om coronaviruset hos barn och ungdomar och bedömt att små barn

inte är smittobärare på samma sätt som äldre barn och vuxna.
Vad händer om syskon i olika åldrar vill besöka sin förälder? Säg två 11-åringar och en 13-åring?
– 13-åringen får sitta framför skärmen och de yngre får gå bakom då. Det blir tyvärr så på grund av det smittläge som vi befinner oss i. Känns det inte bra kan man välja att avstå från besök. Vi förstår att det är en jobbig situation såklart, säger Maya Wolinder Lind.
Madelein Kattel, verksamhetschef för organisationen Bufff, ser svårigheter med åldersindelningen.
– Det är jättefint att de under 12 får krama sin förälder men det måste finnas individuella prövningar och undantag för familjer där syskonskaran är i olika åldrar.
Men några undantag för familjer med barn under och över 12 år kommer inte att bli aktuella, enligt Maya Wolinder Lind.
– På grund av risk för smittspridning blir det samma regler för alla kring den här åldersgränsen.
Från och med den 13 oktober i år är det fritt fram för frivilligorganisationer som får statsbidrag av Kriminalvården att besöka och

röra sig inne på alla häkten och anstalter. Men besöksförbudet för barn och familjer på tunga anstalter och häkten kvarstår fortfarande. Barnen till misstänkta i häkte och intagna i klass 1 och 2 har inte kunnat träffa sina föräldrar på 224 dagar. Justitieombudsmannen har tidigare ifrågasatt om restriktionerna för de intagna är förenliga med Barnkonventionen och efterlyst omedelbara åtgärder för att öppna upp.

– Det har gått nästan ett år nu, säger Lydia, 10, från Stockholm. Hon säger att hon längtar efter sin pappa men att hon inte tänker besöka honom om det ska vara en glasruta emellan.

– Jag kommer att bli för ledsen om vi inte får kramas.

Josefine Hökerberg
josefine.hokerberg@dn.se

Teaterchefen: ”Min 80-åriga mamma skulle hellre få vara på teatern än i affären”

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Regeringen har fått hård kritik i kulturvärlden för att publikrestriktionernas 50-gräns blivit kvar. På Playhouse teater beskriver man beskedet som inkonsekvent och upprörande. Samtidigt som dess publik sitter med rigoröst avstånd pågår ett mer hämningslöst nöjesliv på barerna på samma gata.

Det är fredag kväll och Noah Haidles ”Tårtljus” spelas på Playhouse teater. Föreställningen är utsåld – vilket innebär max 50 personer i salongen. Där sitter de på varannan rad, max två och två, med ungefär två meter emellan varje sällskap.

Fler åtgärder har tagits för att minimera smittrisken, enligt Björn Lönner, grundare och teaterchef på Playhouse. Utanför entrén får besökarna vänta vid markerade platser och kliva in ett sällskap i

taget. Garderoben är fullbemannad trots det låga publikantalet. I foajén står borden separerade och matgäster måste förbeställa måltiden innan besöket.
Dessutom spelas höstens uppsättningar utan paus för att undvika eventuell trängsel vid baren. Efter föreställningens slut organiseras utsläpp rad för rad.
– Vi har lagt stor kraft på att coronaanpassa hela verksamheten, säger Björn Lönner. I somras kontaktade vi vår publikdatabas med frågan: ”Hur vill du ha det när du går på teater hos oss i höst?” Vi fick in hundratals svar. Jag har aldrig någonsin varit med om så hög svarsfrekvens på ett mejlutskick.
Utifrån återkopplingen, Folkhälsomyndighetens riktlinjer samt egna initiativ tog teatern fram en plan för hur verksamheten skulle bedrivas under pandemin.
– Vi får löpande respons av vår publik och de är mycket positiva kring hur vi har hanterat smittan. Och det verkar vara likadant hos andra teatrar också. Vår bransch har tagit ett enormt ansvar för den lilla publik vi har. Min mamma är snart 80 år och har lungproblem, jag skulle mycket hellre ha henne

här än att se att hon går och handlar själv, säger Björn Lönner.
Regeringen meddelade nyligen att beslutet om utökad publikgräns för kulturevenemang skjuts på framtiden, på grund av ökad smittspridning. Detta resulterade i skarp kritik från flera olika branschaktörer. Även Björn Lönner ifrågasätter det uteblivna beslutet. Regeringens agerande är ”vacklande” och ”himla upprörande”, menar han. Störst kritik riktar dock teaterchefen mot det han beskriver som ett inkonsekvent regelverk där scenkonsten blir den allra största förloraren.

– Just nu får vi in ungefär 65 middagsgäster i restaurangen utan att bryta mot restriktioner gällande avstånd. Men om alla reser sig upp och går in i salongen bryter vi mot 50-regeln för kulturevenemang trots att de skulle sitta glesare därinne och dessutom i en tyst och stilla miljö. Det är helt galet och ologiskt.
Än mer egendomligt blir det så fort man lämnar Playhouse och går ut på Drottninggatan, anser han.
– Jag bor i närheten och brukar promenera hem efter jobbet. När jag tittar in i barer är det som en

helt annan värld. Där sitter folk hur trångt som helst. Det är tydligt att smittskyddsreglerna inte följs där, säger Björn Lönner.
Foajéansvariga Ella Beckman är inne på samma sak.
– Det är faktiskt helt upp och ner, säger hon. Barerna här runt omkring är alltid fulla med folk. Hos oss håller alla avstånd och det är otroligt lugnt och städat, nästan så att det blir lite småtrist på jobbet. Men på krogarna bryr sig inte folk så fort de fått i sig lite. Det räcker att bara gå ut på gatan för att se fulla gäng som klänger på varandra och folk som sitter och hånglar, säger Ella Beckman.
Enligt en undersökning från branschorganisationen Svensk Scenkonst, vars medlemmar i huvudsak återfinns inom teater, opera, dans och orkester, har verksamheterna under vårens nedstängda period förlorat omkring 50 miljoner kronor per vecka i uteblivna intäkter.
Även Playhouse backar ekonomiskt. Salongen rymmer 205 platser och att endast utnyttja 50 av dem ger, enligt Björn Lönner, ett intäktsbortfall på 35 000 kronor vid varje spelad föreställning.

– Vi beräknar att vi skulle kunna få in 86 personer i salongen utan att kompromissa med Folkhälsomyndighetens rekommendationer på minst en meters avstånd. Att få spela för större publik är en förutsättning för att vi ska kunna stoppa vår verksamhet från att blöda ännu mer, säger han.

I dagarna spreds bilder och videofilmer i medierna som visar människor som trängs på nattklubbar i centrala Stockholm. Framför Riksdagshuset anordnas kort därpå en manifestation i protest mot regeringens uppskjutna beslut om 50-gränsen.

Initiativtagarna överlämnar även en protestlista med 10 000 underskrifter till Amanda Lind (MP) som är närvarande vid tillställningen.

Kulturministern säger att situationen är oacceptabel och att kulturen fått bära ”oproportionerligt stort ansvar för Sveriges smittbekämpning”. Enligt Amanda Lind har regeringen utgått från ordningslagen men arbetar för att hitta en mer träffsäker reglering. Hon kan dock inte ge ett datum för när publikgränsen eventuellt kan utökas.

Det är sorgligt, säger Björn Lönner, att kulturministern inte kan göra mer än att säga att hon förstår.
– Det blir inte vi ett dugg gladare av. Jag fattar att man måste vidta åtgärder utifrån det smittläge som finns men jag tycker att man har fog för att ifrågasätta varför regeringen inte har löst det här på ett bättre sätt.
Om inte publikrestriktionerna utökas snarast kommer Playhouse tvingas höja biljettpriserna drastiskt, säger han. En ytterligare konsekvens blir att vårens planerade uppsättning, med sju skådespelare, inte kan genomföras. I stället måste repertoaren anpassas till något mer ekonomiskt gångbart.
Playhouse är inte ensamma om att redan nu tvingas planera om vårens uppsättningar. Det menar Annika af Trolle, kommunikationschef på Svensk Scenkonst.
– Branschen har otroligt långa planeringstider, mellan 6 och 18 månader. De pengarna man investerar får man tillbaka först vid biljettförsäljning och många teatrar lever på de intäkterna. Regeringens passivitet sätter teatrarna

i en sorts limbo, säger hon och fortsätter:
– Det är en ohållbar situation. Flera av våra medlemmar säger att de nu måste överge sina planer för våren 2021. ”Vi törs inte förlora ännu mer pengar”, säger de. Även om regeringen skulle höja gränsen nästa vecka så är skadan redan skedd. Och varje vecka utan ett tydligt besked gör att fler teatrar tvingas skrota sina planer för våren.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se

Det är beklämmande att en grävande journalist får axla sjukvårdens ansvar

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Journalisten Maciej Zarembas artikel ”Varför tilläts de äldre dö utan vård?” (DN 13/10) belyser allvarliga missförhållanden i Region Stockholm i samband med coronapandemin. Detta exempel är dock bara en tydlig illustration av den inkompetens- och tystnadskultur som sedan lång tid rå-

der i Region Stockholm. Det överensstämmer väl med de många artiklar och böcker som skrivits om andra delar av regionens verksamhet, till exempel Nya Karolinska och Paolo Macchiarinis transplantationer av luftstrupar. Ledande politiker och tjänstemän saknar ofta medicinsk kompetens och förstår inte eller sätter sig inte in tillräckligt i de frågor de beslutar om. I efterhand skyller de ifrån sig: Politiker skyller på tjänstemän som i sin tur skyller på läkarföretag som tillhandahåller läkare, samtidigt som dessa företag arbetar helt enligt regionens förfrågningsunderlag och löpande ”styrning”. Inget talar för att det finns någon ”lärande organisation”, snarare ett kunskapsförakt, trots allt tal om ”kunskapsstyrning”.
I artikeln citerar Maciej Zaremba mig om att ädel-reformen 1992 ”är ett av de största sveken mot äldre personer i modern tid” och att ”ingen skulle flytta till ett särskilt boende om det inte vore av medicinska skäl – men just där får det inte finnas läkare som ansvarar för patienter och deltar i uppläggningen av verksamheten”.
Vi kommer inte att få till stånd en varaktig kvalitetsförbättring ge-

nom att fortsätta separera sjukvård och omsorg i två lagstiftningar (Hälso- och sjukvårdslagen och Socialtjänstlagen), två skattebaserade finansieringssystem (regioner och primärkommuner), principiellt olika journalsystem och två mycket olika ”kulturer” och synsätt på äldre personer. Det kommer heller inte att bli nämnvärt bättre om kommunerna får legalt tillstånd att anställa egna läkare, eftersom de kommer att fortsätta arbeta som öar utan medicinskt stödjande miljö.

Den olämpliga styrningen i Region Stockholm gäller landets samtliga 21 självständiga regioner. De fungerar som delstater med egna parlament (fullmäktige) och egen beskattningsrätt. Den olämpliga styrningen av sjukvården sker i ett vårdsystem som är illa utformat för vårdens vanligaste patienter, det vill säga personer med ett eller flera långvariga hälsoproblem. Sjukvårdens form (till exempel organisation, arbetssätt, journaler) är en av vårdens viktigaste riskfaktorer och bidrar till onödigt låg vårdkvalitet till onödigt höga kostnader.

Denna fragmenterade politiska struktur under samordning av den

politiska organisationen Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) lär inte kunna bidra till en helt nödvändig reformation av den olämpliga vårdstruktur som de själva skapat.
Maciej Zaremba skrev en omfattande, och för många ögonöppnande, artikelserie om den olämpligt utformade sjukvården i Dagens Nyheter våren 2013, som även samlades i boken ”Vårdens pris” samma år. Dessa artiklar i sällskap med den senaste är mycket viktiga bidrag till debatten om sjukvården. Däremot är det beklämmande att den kraftiga kritiken kommer från en grävande journalist, när sjukvårdsmyndigheter eller läkarnas organisationer sedan länge borde ha tagit kraft-tag mot missförhållandena.
Nätverket mot olämplig styrning av sjukvården som bildades 2016 har publicerat ett manifest med fem grundläggande principer för hur sjukvården bör styras och ledas baserat på:
1) Individualisering, 2) DBU-modellen, 3) Etik, 4) Medicinskt ansvar och 5) Politiskt ansvar.
När det gäller den femte punkten anger manifestet följande:

”Den politiska styrningen av sjukvården handlar väsentligen om:
a) att fördela skattemedel baserat på transparent, horisontell prioritering mellan olika verksamhetsområden grundat på den etiska plattformen.
b) att följa upp att prioriteringarna i stort sett följts samt att beslutad budget hållits.
Liksom på individnivån bör vårdens organisation och styrsystem (gruppnivå) baseras på evidens och den etiska plattformen samt hänsyn till socioekonomi. Alla aspekter som avser den praktiska vårdverksamheten bör skötas av den medicinska professionen med minimalt inslag av politik, administration och byråkrati”.

Gunnar Akner

Värmdö kommun vill avveckla sin konsthall

TORSDAG 22 OKTOBER 2020

Konst.

Gustavsbergs konsthall ska säljas eller avvecklas. Så lyder budgetförslaget för 2021 som i veckan presenterades av majoriteten i Värmdö kommun, skriver Nacka Värmdö Posten.

Värmdö kommun ska konkurrensutsätta Gustavsbergs konsthall. Alternativet, om de inte hittar en extern utförare, är att avveckla den. Det föreslår majoriteten i Värmdö kommun i budgeten för 2021.

– Konsthallen har både utställningar och försäljning av konst. Det tycker vi är bra, men det ska inte bedrivas med välfärdsresurser. Nu ger vi andra chans att ta över, annars avvecklar vi verksamheten, säger Deshira Flankör (M), kommunstyrelsens ordförande.

Förslaget beräknas spara tre miljoner kronor årligen. Scenen för samtida konsthantverk har funnits sedan 2007 och drevs tidigare i privat regi. 2015 tog Värmdö kommun över som huvudman.
Jenny Nyman

Ledare: Rätt att alla ska ta ansvar, men tajmningen är fel

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Människor över 70 år har gjort stora uppoffringar i månader. De har avstått från att träffa nära och kära och enligt en färsk rapport från Folkhälsomyndigheten har det lett till sämre psykisk hälsa för vissa grupper, vilket även kan skada dem fysiskt.

Därför är det sympatiskt att de särskilda rekommendationerna för dem nu slopas. Men den svåra frågan är hur detta ska kunna ske utan att det medför stora risker. Jo, yngre måste ta ett större ansvar för att bidra till att minska samhällssmittan, meddelade socialminister Lena Hallengren (S) på torsdagen. Detta under en period där smittan sprids i just unga åldersgrupper, regioner och kommuner varnar för att budskapen inte når ut till unga och bilder på trånga nattklubbar har cirkulerat. Det finns anledning att vara tveksam inför hur stor skillnad hennes uppmaning kommer att göra.
De äldres restriktioner har räddat tusentals liv. Ålder är den viktigaste riskfaktorn så för den enskilde finns det fortfarande skäl att inte gå och handla i en trång affär. Särskilt nu när smittan ökar. Smittoläget är rörlig materia med stora regionala skillnader. I Sverige ligger nivån på 100 fall per 100 000 invånare under de senaste två veckorna. Men i Örebro är siffran 222. Och nu vet vi att när viruset har slagit rot på en plats och sprider sig exponentiellt kan smittotalen öka lavinartat på kort tid.

Häromdagen valde den irländska regeringen motvilligt att stänga ner samhället igen i sex veckor, med en förhoppning om att smittoläget ska lugna ner sig inför jul- och nyårshelgerna. Irland har haft 270 nya fall per 100 000 invånare under de senaste två veckorna, alltså inte skyhögt över Örebro. Många svenska regioner varnar nu med kraft för ett allvarligt läge i vården om inte människor förändrar sitt beteende i vardagen. I Skåne uppmanar smittskyddsläkaren till att avstå från att gå på after work. Beredskapschefen i Jönköping oroas över att coronarestriktionerna för äldre har hävts och ber besökare i matbutiker att hålla rejält avstånd. Och Folkhälsomyndigheten råder Uppsalaborna att undvika resor i kollektivtrafiken och möten med icke-familjemedlemmar under ett par veckor för att få bukt med utbrottet där.

Tidpunkten att plocka bort de särskilda rekommendationerna för äldre just nu är därför något märklig. Vi kan få en prekär situation som påminner om den som rådde i Stockholm i våras med många döda, fast denna gång i

Uppsala, Örebro och Jämtland som nu toppar smittlistan.
Regeringen beslöt på torsdagen att höja maxgränsen från 50 till 300 sittande i publiken på kultur- och idrottsevenemang från och med den 1 november. Huruvida regeln håller över vintern är oklart – statsminister Stefan Löfven (S) sade på pressträffen att han inte tvekar att skärpa regelverket om så krävs.
Den allmänna smittspridningen får inte komma upp i vårens nivåer, för då blir det näst intill omöjligt att skydda de äldre. I och med att rekommendationerna nu blir samma för alla förtydligas förvisso att yngre måste ta ansvar. Att regeringen också satte stopp för festandet på nattklubbar var en viktig signal. För det räcker uppenbarligen inte med ord om solidaritet och folkvett.
Regeringen och myndigheterna måste kunna införa åtgärder för att verkligen hålla viruset på mattan. Sverige kan inte vänta på en tillfällig pandemilag, som i bästa fall börjar gälla först nästa sommar. Socialministern borde inte bara plocka bort särskilda restriktioner för äldre, utan även skaffa fler verktyg att hålla coronaviruset

stången. Statsepidemiolog Anders Tegnell borde också släppa sin motvilja mot munskydd. Det borde åtminstone användas i all nära kontakt med äldre inom omsorgen.
Men viktigast av allt: svenskar i alla åldrar måste förmås att hålla i och hålla ut – inte minst för de äldres skull.
DN 23/10 2020

Motstridiga uppgifter om polisstiftelsens bostadskö

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Höga polischefer fick lägenheter genom en stiftelse som förvaltas av polisen – samtidigt som de satt i stiftelsens styrelse.
Besluten om tilldelningen av lägenheterna granskades av

länsstyrelsen i Stockholm som skrev av ärendet.
Nu kan DN avslöja att styrelsen lämnade uppgifter om bostadskön till länsstyrelsen som motsägs av förvaltaren.
DN har avslöjat att två höga polischefer, Carin Götblad och Maria Mikko, samt tidigare regionpolischef Ulf Johanssons barn, fått lägenheter i en fastighet som ägs av polisens stiftelse – samtidigt som cheferna suttit i stiftelsens styrelse.
Avkastningen från hyresintäkterna ska enligt stadgarna gå till ekonomiskt stöd till behövande poliser, till poliser som skadats i tjänsten eller som genomfört hjältedåd – och till åtgärder för att främja allmänhetens förtroende för polisen.
I stadgarna nämns inte någonting om en kö till hyresrätterna eller vilka som kan få en. Uppgifterna om hur lägenheterna delas ut skiljer sig åt beroende på vem i och kring stiftelsen DN frågar.
– Det har egentligen aldrig funnits någon formell kö, säger Lars-Erik Plantin, som tidigare var styrelsens föredragande.
– Det finns en turordning bland dem som lämnat intresseanmäl-

ningar, säger nuvarande styrelseledamot Erik Forsell, gruppchef vid Södermalmspolisen.
Medan fastighetsförvaltaren Petter Ström säger:
– Det fanns en kö tidigare men den är avskaffad. Nu finns något som heter intresseanmälan.
När länsstyrelsen i fjol tillsatte en granskning av hur lägenheter delats ut till en hög polischef och regionpolischefens barn, angav styrelsen i sina svar till tillsynsmyndigheten att styrelseprotokoll med beslut om tilldelning av lägenheterna saknas – ”beslut om tilldelning av lägenheter fattas av fastighetsförvaltaren”.
Styrelsen skrev också att kötiden och de ekonomiska förutsättningarna för att kunna betala hyran, ”på sedvanligt sätt i branschen”, är avgörande för om man kan få ett hyresavtal.
Styrelseledamöterna uppgav att de själva inte deltog i beslut som rörde egna och anhörigas hyreskontrakt vilket bidrog till att länsstyrelsen avskrev ärendet och slog fast att inget jäv förelåg.
Den uppgiften emotsägs däremot av fastighetsförvaltaren själv, Pet-

ter Ström, vd för Nybrovikens förvaltning AB.
– Förvaltningen tar tillsammans med styrelsen beslut om vem som ska få möjlighet att få ett kontrakt, säger han.
Så vid varje tilldelning är det förvaltningen tillsammans med stiftelsens styrelse som beslutar?
– Ja. Vi tar fram förslag på person och sedan tas beslut.
Enligt Annika Pernefjord, jurist på länsstyrelsen som skötte tillsynen, tillfrågades aldrig förvaltaren för att verifiera om styrelsens svar om tilldelningarna stämde.
– Vi tillfrågade styrelsen, förvaltaren är inte ansvarig.
Enligt fastighetsförvaltaren Petter Ström kommer mängder med intresseanmälningar in om att få hyra lägenheterna.
– När det fanns en kö tittade man på kötiden, men det var gammalt, långt tillbaka. Nu tittar man på störst behov.
Vilka kriterierna är för störst behov kan vara ”allt möjligt”, från fall till fall, enligt förvaltaren.
När avskaffades kön?
– Måste kolla tillbaka. Kanske ett halvår, ett år sedan. Jag kommer inte riktigt ihåg.

DN har återkommit med detaljfrågor om kön. Styrelseföreträdare hänvisar till förvaltaren som i sin tur bollar tillbaka frågan till styrelsen.
Stiftelsens ordförande är Ulf Johansson som fram till den 1 oktober var regionpolischef i Stockholm – i dag har han samma uppdrag i Region Mitt.
Hur kommer det sig att kön till lägenheterna i fastigheten är borttagen?
”I mars 2020 gjordes en förändring av administrativ karaktär av hanteringen kring intresseanmälningarna genom en sammanslagning av två olika system. Detta för att förenkla hanteringen. Inkomna intresseanmälningar hanteras av förvaltaren”, skriver Ulf Johansson.
Varför lämnas inga av lägenheterna till den allmänna bostadskön i Stockholm?
”Det är det förfarande som styrelsen valt”, skriver Ulf Johansson.
Ulf Pauli, ordförande för chefssektionen i Polisförbundet och styrelseledamot i stiftelsen:
– Som fastighetsägare är du ju inte tvingad att lämna några lägenheter till bostadsförmedlingen.

Hyresgästföreningen är kritisk till att just polisens stiftelse inte låter bostadsförmedlingen sköta tilldelningen av lägenheter, så att det sker rättvist och transparent.
– Jag kan förstå att man tycker det är konstigt, det kan jag. Men jag vill nog hävda att det inte är någon fuffens, säger Ulf Pauli.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Stiftelsen förvaltar en förmögenhet på 100 miljoner – gav 15 000 till behövande

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Polisstiftelsen förvaltar en förmögenhet på över 100 miljoner kronor.
Flera experter ifrågasätter nu varför utdelningen till behövande poliser är så låg – förra året var summan 15 000 kronor.

– Vi har ganska dåligt med pengar just nu för vi har kostat på fastigheten rätt mycket, säger Bengt Wingqvist, styrelsens föredragande.

Fastigheten, som ligger på en attraktiv adress i Stockholms innerstad, donerades via stiftelsen till Stockholmspolisen på 1940-talet, enligt ett testamente från ingenjören som byggt huset.

Själva syftet med stiftelsen var att dela ut pengar till behövande och hjältemodiga poliser, eller poliser som skadats i tjänsten. Bidrag får enligt stadgarna också gå till åtgärder som kan främja allmänhetens förtroende för polisen.

Men DN:s granskning visar att relativt lite pengar har gått till det som varit stiftelsens ändamål:

I fjol delades 15 000 kronor ut i bidrag från sökande inom poliskåren. De senaste fem åren har totalt 191 000 kronor delats ut till behövande poliser.

DN har med hjälp av experter gått igenom stiftelsens stadgar och ekonomi. Stadgarna säger inte något om hur fastigheten ska hanteras – utan endast att avkastningen från stiftelsen ska gå till

ändamålen, alltså behövande poliser.
Fastigheten i innerstaden är taxerad till 75 miljoner kronor, marknadsvärdet bedöms vara runt 100 miljoner kronor. Stiftelsen har även tillgångar i aktiefonder och obligationer, värda 11 miljoner kronor.
Experterna bedömer att årsredovisningarna som lämnats in till länsstyrelsen är relativt svårlästa – det är exempelvis svårt att urskilja vilka omkostnader som gått till renoveringar av fastigheten och till annat. Och de reagerar på att utdelningen som gått till stiftelsens ändamål är relativt låg.
Björn Berggren, professor i företagsekonomi vid Kungliga tekniska högskolan, skriver i ett mejl: ”Av förmögenhet på runt 100 miljoner kronor så har stiftelsen under de senaste fem åren delat ut endast 0.3 promille till behövande”.
Katarina Olsson, professor i juridik vid Lunds universitet, är expert på stiftelser. Hon är även ordförande i Familjen Kamprads stiftelse, som stöder forskning, utbildning och hjälpverksamhet.

– 15 000 kronor är oerhört lite i utdelning, sett till den förmögenhet stiftelsen förvaltar, säger hon. Enligt henne brukar man inom stiftelsevärlden säga att en rimlig utdelning till stiftelsens ändamål ligger på mellan 3–4 procent av förmögenhetens värde. Om man bara räknar på de 11 miljoner kronor i värdepapper som stiftelsen har skulle det innebära en utdelning på minst 330 000 kronor om året – tio gånger mer än vad stiftelsen i snitt delar ut årligen i dag.
– Utöver det förvaltar man fastigheten som ger avkastning. Styrelsens viktiga uppdrag är att uppfylla ändamålet – och ändamålet är att ge utdelning. Då gäller det att se till att förvalta fastigheten och sin förmögenhet så att avkastningen blir så hög som möjligt. Jag undrar hur man i denna styrelse jobbar för detta, säger Katarina Olsson.
Ulf Johansson är ordförande i stiftelsen och var fram till den 1 oktober regionpolischef i Stockholm, i dag har han samma uppdrag i Region mitt. I mejl till DN svarar han att det är förvaltaren som bedömer vilka renoveringsbehov som finns, och att utdelning av ekonomiskt stöd inte är kopplat till

hyresintäkterna utan till avkastning av fonderna.
Enligt Bengt Wingqvist, pensionerad kommissarie som är stiftelsestyrelsens föredragande, söks bidrag bland annat av poliser som själva blivit cancersjuka eller har barn som fått cancer, eller av poliser som haft svårt att betala tandläkarräkningar. Men det är inte mycket som delats ut senaste åren, understryker han vid ett första samtal.
– Vi har ganska dåligt med pengar just nu för vi har kostat på fastigheten rätt mycket. För några år sedan rustades innergården för 4 miljoner kronor, till exempel.
Den totala hyresintäkten har de senaste fem åren varit 17 miljoner kronor, och till DN uppger styrelsen att sammanlagt 4,8 miljoner kronor lagts på underhåll av fastigheten. Det sammanlagda årsresultatet har under perioden varit 3,2 miljoner kronor.
Hur kan utdelningen till stiftelsens ändamål ha varit så liten?
– Vi har en buffert både i fastigheten och i fonderna hos Handelsbanken, som ska ge utdelningsbar avkastning – och den har varit för dålig senaste åren. Vi har suttit i

klorna på Handelsbanken, och litat på dem. Men nu sedan årsskiftet har vi sagt åt dem, och då har de placerat om våra fonder så att det börjar ticka på, säger Wingqvist.
Han beskriver att fonden hos Handelbanken trots allt ger större avkastning än de 15 000 kronorna som givits i utdelning – den låga summan har även att göra med få godkända ansökningar om stöd.
– Utdelningen beror ju på vilka ansökningar som kommer in och vilka som blir godkänd för bidrag.
Under tiden då Carin Götblad var styrelseordförande och själv fick en lägenhet vittnar grannar om att stora renoveringar skedde. I styrelseprotokoll från den perioden, som stiftelsen skickat in till länsstyrelsen i Stockholm, har kostnader för renoveringar maskats.
Att styrelseledamöter som tagit beslut om stiftelsens ekonomi även bott i fastigheten som ska generera utdelning till behövande kan ses som problematiskt, enligt professor Katarina Olsson.
– För mig vore det självklart att absolut inte ha en lägenhet i det här huset om jag satt i stiftelsens styrelse. Vi brukar inom juridiken tala om ”delikatessjäv” – man

måste ha moralen på plats och fundera noga över hur man sköter det man är satt att sköta. En styrelse som dessutom består av poliser får inte ens misstänkas för jäv.

En bostadsrättsförening bildades 1984 och är fortfarande aktiv, med fyra styrelseledamöter. Föreningen verkar för att de som har hyreskontrakt ska få möjlighet att ombilda hyresrätterna till bostadsrätter. Stiftelsen har hittills sagt nej till det.

Fakta. Lägenheterna hyser höginkomsttagare

Lägenheterna i fastigheten utgörs främst av stora våningar om fem och sex rum och kök. Femmorna är på 141 kvadratmeter och sexrummarna på 161 kvadratmeter. Hyrororna för de stora lägenheterna är mellan 13 500 och 19 000 kronor i månaden.

Hyresgästerna är främst höginkomsttagare, och flera äger andra

fastigheter som fashionabla villor i Stockholms skärgård.

Rikspolischefen vill utreda lägenheterna

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Rikspolischefen Anders Thornberg vill nu att hyreslägenheterna som har gått till polischeferna utreds. Han har därför anmält frågan till Polisens särskilda utredningar.

”Det är viktigt att vi anställda inom polisen i alla sammanhang uppträder på ett sätt som

inger förtroende”, skriver Anders Thornberg i ett mejl till DN.

DN har avslöjat att två höga polischefer, Carin Götblad och Maria Mikko, samt tidigare regionpolischef Ulf Johanssons barn, har fått lägenheter i en fastighet som ägs av polisens stiftelse – samtidigt som cheferna suttit i stiftelsens styrelse.

Förfarandet ifrågasätts starkt av experter, som bland annat kallar det korruption.

Nu vill rikspolischefen Anders Thornberg att frågan utreds och har anmält detta till Polismyndighetens särskilda utredningar. I ett mejl skriver han:

”Jag har anmält frågan till särskilda utredningar. Jag har även beslutat att ge internrevisionen ett uppdrag att se över om det finns liknande stiftelser eller donationer.”

Anders Thornberg skriver att polisen inte råder över stiftelsens konstruktion och understryker att stiftelsen tillkommit genom ett testamente.

Han betonar dock att det är viktigt att poliser inger ett förtroende hos allmänheten.

”Det är viktigt att vi anställda inom polisen i alla sammanhang uppträder på ett sätt som inger förtroende”, skriver Anders Thornberg.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Ewa Stenberg: - Oppositionen har lagt ner striden om strategin

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Smittspridningen ökar och regeringen lättar på restriktionerna. Men oppositionen kräver inte hårdare tag, som den gjorde på försommaren. Den politiska konflikten om coronadödligheten är bortblåst.

Analys. Politisk kommentator

Den socialdemokratiska strategin kan närmast liknas vid en ättestupa. Vem har tagit dessa till synes omänskliga beslut?, frågade Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson i ett Facebookinlägg om coronakrisen i juni.
Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch sade att ”Sverige med berått mod tillåtit en stor smittspridning”.
Också regeringens samarbetspartier tog avstånd. Centerpartiet efterlyste en ny coronastrategi och Liberalernas Nyamko Sabuni kritiserade Stefan Löfven för svaghet i ledarskapet.
Förtroendet för både regering och opposition sjönk rejält på då på försommaren, och det politiska samförståndet som fanns i början av pandemin föll samman.
Under hela våren hade ju alla partiledarna suttit på möten med statsministern och fått information om krisen och vilka beslut som planerades.
Hade de andra partiledarna höjt rösten hade de kanske kunnat förändra strategin medan tid var.
Jimmie Åkesson (SD) krävde förvisso stängda skolor och Moderaternas Ulf Kristersson senare på

våren ökad testning. Men med de undantagen rådde borgfred.
I dag är krisen inte lika allvarlig som den var i våras. Långt färre vårdas på sjukhus och dödstalen är mycket lägre. Men smittspridningen ökar igen och fler patienter läggs in på sjukhus. Antalet inneliggande med covid-19 på vanliga vårdavdelningar har ökat från 173 till 227 inom loppet av en vecka. Runt om i Europa blir pandemin allt allvarligare.
I det läget presenterar regeringen lättnader av strategin. De råd till personer över 70 år som i en ny rapport beräknas ha räddat kring 1 300 liv i våras mjukas upp och gränsen höjs från 50 till 300 personer för sittande publik på evenemang.
Den som minns den politiska debatten under försommaren hade kunnat vänta sig skarp kritik från oppositionen. Men inte alls. I höst har kritiken snarare riktat sig mot alltför hårda regler som hotar företags och kulturinstitutioners överlevnad.
Alla partier är nog medvetna om att trots att 5 930 personer dött i Sverige så finns det ett starkt stöd för coronastrategin. I MSB:s opinionsmätning från början av sep-

tember anser två av tre svenskar att åtgärderna är väl avvägda mellan hänsyn till folkhälsan och landets ekonomi.

Oppositionen har också frågor som partierna hellre vill debattera i detta läge, M och SD vill tala om migration och kriminalitet, KD om sjukvård och äldrevård och V om tryggheten på arbetsmarknaden.

”Det är mycket som står på spel nu, ta inga risker”, manade Stefan Löfven invånarna på torsdagseftermiddagen. Frågan är hur politikerna reagerar om den uppmaningen inte räcker. Blir det en ny borgfred eller nya anklagelser om smittspridning med berått mod?

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Stefan Löfven: ”Det får vara slutfestat på nattklubbarna nu”

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Trots ökad smittspridning lättar nu regeringen på restriktionerna för äldre och för arrangemang med sittande publik. Samtidigt skärps reglerna för nattklubbar.

– Det får vara slutfestat nu på nattklubbarna, säger statsminister Stefan Löfven.

På torsdagen meddelade Folkhälsomyndigheten först att de särskilda rekommendationerna för äldre och riskgrupper tas bort. Därefter kom besked från regeringen om att arrangemang med sittande publik får ta emot 300 besökare från och med den 1 november.

Lättnaderna i restriktionerna sker samtidigt som smittspridningen av coronaviruset ökar i samhället. Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson medger att det kan framstå som förvirrande att regelverket lättas upp i en sådan situation.

– Jag kan förstå det men man måste inse den grundläggande idén här att vi ska ha balanserade åtgärder. Europa har visat att åtstramning på åtstramning inte har någon större effekt, säger Johan Carlson.
När det gäller förändringarna för de äldre har Folkhälsomyndigheten utgått från de psykosociala effekter som restriktionerna gett. Många över 70 år har varit isolerade från både anhöriga och andra sociala kontakter vilket har lett till ökad psykisk ohälsa.
– Vi ser att de negativa konsekvenserna riskerar att förvärras ju längre rekommendationerna kvarstår. Vi kan se att många upplever att de saknar sociala sammanhang och känner en frustration över att de särbehandlas på ett stigmatiserande sätt. Stödlinjerna får också fler samtal från personer som inte tycker att de har något att leva för i det här läget, säger Johan Carlson.
Tidigare har Folkhälsomyndigheten och regeringen planerat för att höja gränsen för sittande publik till 500 personer. Nu blir den övre gränsen i stället 300 personer.
– Vi är i ett lite annat läge med en större smittspridning. Vi vill iakt-

ta en lite större försiktighet just nu, säger Johan Carlson.
Myndigheten bedömer att smittspridningen inte kommer att påverkas nämnvärt av förändringarna som presenterades under torsdagen.
– De här restriktionerna som vi nu lättar på tror jag inte kommer att få någon stor effekt alls på smittspridningen. Spridningen sker i huvudsak på arbetsplatser, i hemmet och på fester, säger Johan Carlson.
Samtidigt skärper regeringen reglerna för nattklubbar. Bakgrunden är rapporter om fulla dansgolv trots den pågående pandemin.
– Det får vara slutfestat nu på nattklubbarna och det måste vara det under den tid som behövs för att vi inte ska få en dramatiskt ökad smittspridning, säger statsminister Stefan Löfven.
Regeringen har beslutat att offentliga danstillställningar för fler än 50 personer återigen ska förbjudas. Den som anordnar en sådan tillställning och bryter mot reglerna kan komma att straffas.
– Här sliter sjukvårdspersonal dag och natt. Då blir det respektlöst att samma personal sen slår upp

kvällstidningarna och ser stimmiga festbilder från trångt packade nattklubbar och dansgolv. Det håller inte, säger Stefan Löfven. Dessutom förlängs lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringställen till och med den sista maj 2021.
– Det här innebär att den som driver ett kafé, en restaurang eller en bar behöver fortsätta se till att trängsel undviks, säger Stefan Löfven.
Från kultur- och idrottssektorn har kritiken varit skarp mot att inte kunna ta emot fler än 50 personer i publiken. Nu öppnas möjligheten att ta emot 300 personer.
– Arrangörer inom kultur- och idrottssektorn har visat en tydlig vilja för att ta ett ansvar för att genomföra arrangemang. Nu får de möjlighet att ta det här ansvaret, säger kultur- och idrottsminister Amanda Lind (MP).
Beskedet välkomnas av Maria Sid, teaterchef på Kulturhuset Stadsteatern.
– Vi är väldigt glada allihop. Nu kommer vi att släppa upp fler biljetter till våra föreställningar så fort vi hinner. Vi har förberett oss på det här beskedet, och kommer

kunna få in runt 90 personer på Klarascenen och 230 på Stora scenen, säger Maria Sid till DN.
Calle Nathanson, vd på Folkets hus och parker, säger att beslutet är oerhört efterlängtat.
– Det här har varit en sådan långkörare och det känns skönt att vi nu har fått ett positivt beslut. Branschen går på knäna så detta betyder väldigt mycket för både kulturen och vår publik, säger han till DN.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. Ytterligare en avliden med bekräftad covid-19

Ett nytt dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige senaste dygnet, enligt Folkhälsomyndigheten.
Därmed har totalt 5 930 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 108 969 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.

Både glädje och oro efter beskedet till äldre

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Beskedet att Folkhälsomyndigheten tar bort sina särskilda rekommendationer för äldre och riskgrupper möts av blandade reaktioner från de över 70 år. PRO tycker att det är på tiden att alla åldersgrupper tar samma ansvar. Samtidigt menar andra att de kommer att fortsätta hålla avstånd.

– Jag tycker det regeringen har gjort är oansvarigt, säger Yvonne Bergroth Forsberg, 75.

Yvonne Bergroth Forsberg, 75 år, befinner sig på en loppmarknad i Vårby i Stockholm. Hon har nyss tagit del av beskedet att rekommendationer för äldre och riskgrupper slopas, men anser att beskedet kan vara vanskligt. Även om hon tycker att det är fruktansvärt att många äldre mår psykisk dåligt av att leva isolerade så kallar hon beslutet oansvarigt.

– Vi är känsliga, vi äldre. Jag tänker, kommer jag att dö i förtid?
En annan person som inte riktigt vet hur hon ska känna kring att rekommendationerna tas bort är Monika Andersson, 74 år.
– Det är väl bra för många. Jag spelar golf så då har jag fått träffa folk. Sen har jag levt på som vanligt.
Ivar Olsson, 88 år, tar en fika i Vårby. Han tycker att respekten för covid-19 är alldeles för dålig i samhället men han ser ändå fördelar med att rekommendationerna nu ändras.
– Vi har varit hemma hela tiden och fått hjälp med handling. Men nu kan man handla själv.
Men i ett kök i Tyresö utanför Stockholm tas beskedet emot med glädje. Bosse Furugård, 75 år, dukar upp kaffe och kaka.
– Äntligen. Det hade de kunnat göra för ett bra tag sen.
Bosse Furugård menar att de äldre har en större respekt för restriktionerna än vad många yngre har.
– Vi äldre tar vårt ansvar. Men det finns de som inte vågat gå ut. Jag tror inte att samhället har fattat

hur farligt det är att isolera sig och vara ensam.
Bosse Furugård bor ensam, hans fru bor på ett äldreboende. De har setts genom ett plexiglas, något han tycker är bättre än ingenting.
– Min fru har Alzheimers och flyttade för två år sedan.
Sista gången han var där kände hans fru inte igen honom.
– Men nu har jag antikroppar så nu kan jag hälsa på henne.
PRO:s ordförande Christina Tallberg tycker det är positivt att rekommendationerna för de äldre nu slopas då många varit väldigt isolerade och ensamma under pandemin. P
RO har tidigare haft ett möte med representanter från Folkhälsomyndigheten där de framfört att de tycker att restriktionerna borde tas bort och att alla åldersgrupper i samhället ska ta samma ansvar.
– Detta innebär att det är allas ansvar att se till att inte smittan sprids vidare. Inte bara vi 70 plus, för vi har verkligen tagit vårt stora ansvar, säger Christina Tallberg.

Bim Jacobsson
bim.jacobsson@dn.se

Bakgrund. Restriktioner för 70-plussare sedan i april

Den 1 april införde Folkhälsomyndigheten allmänna råd för att motverka spridningen av covid-19. Då slog myndigheten fast att personer över 70 år och andra riskgrupper bör begränsa sina fysiska kontakter och undvika kollektivtrafiken, butiker och platser där människor samlas.
Den 22 oktober togs de särskilda rekommendationerna bort. Samtliga råd för att minska smittspridningen kommer framöver att gälla hela befolkningen.

Klimataktivisten Greta Thunberg blir DN:s chefredaktör för en dag

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Greta Thunberg har riktat skarp kritik mot hur medier hanterar klimatkrisen. Nu får hon en konkret chans att visa vad hon menar: I december blir hon chefredaktör för Dagens Nyheter – under en dag.

– Jag hoppas att DN och även andra medier kan influeras av detta, säger Greta Thunberg.

Det var i mitten av september i år som världens mest kända klimataktivist, Greta Thunberg, var inbjuden till Dagens Nyheter för att tala om medierna och klimatkrisen. Hon riktade då stark kritik mot DN och andra medier för att klimatfrågan inte behandlas som en stor och mycket allvarlig kris. Idén dök då upp inne på DN:s redaktion: Varför inte låta Greta Thunberg vara gästredaktör för en dag och vara med och besluta om tidningens inriktning?

Chefredaktör Peter Wolodarski nappade på förslaget och kontaktade Greta Thunberg – som tackade ja.

– Den absolut vanligaste kritiken från våra läsare det senaste året har varit att vi inte tar klimatet på tillräckligt stort allvar. Vi vill bli bättre på att belysa denna fråga ur en mängd olika perspektiv – en av de viktigaste utmaningar vi står inför som journalister. Det här är ett sätt att göra det och vi är nyfikna på vad vi kommer att lära oss av hennes medverkan, säger Peter Wolodarski.

Det blir i början av december som Greta Thunberg kommer att stå som chefredaktör för ett nummer av Dagens Nyheter.
– Jag hoppas att detta kan influera DN och andra medier att behandla klimatkrisen som den stora kris det faktiskt är, säger Greta Thunberg.
Har du hunnit tänka ut vad DN ska innehålla den dag du är chefredaktör?
– Jag tänker mig inte så många opinionstexter och katastrofbeskrivningar, snarare många granskningar som visar hur verkligheten ser ut, var vi befinner oss just nu och som djupgående förklarar klimatkrisen. Och intervjuer med personer som har mycket kunskap, till exempel forskare, säger Greta Thunberg.
Det är inte första gången en känd opinionsbildare agerar gästredaktör för en tidning. Mest uppmärksammat är kanske när rockgruppen U2:s sångare och frontfigur Bono 2006 redaktörade den brittiska tidningen The Independent under en dag.
Det ledde till en klassisk förstasida i rött, designad av konstnären Damien Hirst, med rubriken ”NO NEWS TODAY” och handlade om

aids-epidemin som då drabbat en rad afrikanska länder.
Finns det en risk att DN:s oberoende ifrågasätts när en utomstående kommer in för att vara med och besluta om tidningens innehåll?
– Det kommer väcka en del berättigade frågor, men för läsarna kommer det vara tydligt att det handlar om ett specialprojekt under en dag, säger Peter Wolodarski och fortsätter:
– Greta Thunberg kommer att arbeta tillsammans med en grupp redaktörer på DN kring de konkreta idéerna, och det journalistiska arbetet bedrivs enligt gängse professionella rutiner. Vi kommer att redovisa väldigt öppet hur allt går till. Det blir ett spännande projekt att följa.
Vad säger du till dem som undrar om detta inte bara är ett jippo under en dag?
– För oss ingår detta som en del i en större ansträngning att uppvärdera klimatfrågan journalistiskt. Vi kommer att avsätta mer resurser för att rapportera om den i vardagen och dessutom se över vår annonspolicy.
– Vi vill inspireras av detta och behandla klimatkrisen som den

avgörande fråga den är. Den påverkar oss, våra barn och våra barnbarn och det är tidningens uppgift att kontinuerligt spegla den med seriös, kunskapsbaserad och allomfattande journalistik, säger Peter Wolodarski.

Caspar Opitz
caspar.opitz@dn.se

Mitt i lasstriden – Avci lämnar sitt arbetsmarknadsuppdrag

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Mitt i striden om arbetsrätten kliver Liberalernas talesperson i arbetsmarknadsfrågor av sitt uppdrag. Gulan Avci väljer att även lämna sin post som vice ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott.

Gulan Avci ersätts i arbetsmarknadsutskottet av Arman Teimouri

som tidigare suttit i näringsutskottet. Skatteutskottet blir den nya hemvisten för Gulan Avci. DN har sökt henne för en kommentar. Avci har i många sammanhang fört partiets talan under den strid som pågår kring förändringar i lagen om anställningsskydd. Partiet har hållit strikt på att om arbetsmarknadens parter inte når en uppgörelse så ska regeringen och samarbetspartierna gå vidare med lagstiftning, baserat på förslagen i den utredning som gjorts. I fredags meddelade parterna för andra gången att förhandlingarna hade misslyckats.

Vänsterpartiet hotar med att tillsammans med högeroppositionen fälla regeringen om utredningens förslag läggs fram. De utredda förslagen är nu ute på remiss.

Gulan Avci hörde till den falang inom Liberalerna som vintern 2019 hellre ville släppa fram Ulf Kristersson (M) som statsminister än att stödja Stefan Löfven. Hon var också en varm förespråkare för att Nyamko Sabuni skulle ta över partiledarskapet efter Jan Björklund. Hon fanns även själv med som ett av namnen i diskussionen om möjliga kandidater. Tidigare har Gulan Avci bland annat

varit ordförande för Liberala kvinnor.

I sin första kommentar som arbetsmarknadspolitisk talesperson markerar Arman Teimouri att partiets strikta linje ligger fast.

– Det är olyckligt att parterna inte kommit överens men det som ligger på bordet är en utredning som ska genomföras. Vi väntar in remissinstanserna nu och sedan ska vi kika på dem men vi kommer inte att göra några stora förändringar, det handlar i så fall om tekniska förändringar inom lagförslagen, säger Arman Teimouri.

Liberalerna meddelar också att partiets klimatpolitiska talesperson Joar Forsell flyttar från skatteutskottet till näringsutskottet där bland annat energifrågorna hanteras.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Åsa Beckman: Herregud, så upptagna män är av sina hierarkier

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Häromdagen åt jag lunch med en gammal kompis. Vi hade inte setts på länge och därför var det lite trist att han först var så enkelspårig. Han hade av misstag just fått veta att en av hans kollegor under ett helt år haft ett taxikort som jobbförmån. Han kunde inte släppa det.

”Men antingen får du väl kräva av din chef att du också får ett eller får du sluta tänka på det”, sa jag till slut. ”Du låter som en gnällig unge.”

”Du har rätt”, svarade han och började skratta åt sig själv för en av hans många goda sidor är hans självironi.

Vad är det egentligen med snubbar och status? Varför låter de den ta så stor plats i sina liv?

För länge sedan hade jag själv en kollega som hela tiden jämförde oss två. Vi kunde sitta och gå ige-

nom en artikel och plötsligt märkte jag hur han zonade ut och slutade lyssna. Han sneglade i stället på min mobil. ”Har du fått ny mobil? När fick du den?” Andra gånger kunde det vara: ”Ska du ha det där rummet? Det har ju större fönster än mitt” eller ”Är du kallad till mötet med X? Det är inte jag.” Jag gillade honom. Vi jobbade på många sätt bra tillsammans. Men vid sidan av våra arbetsuppgifter var det som att han ständigt hade ett parallellt projekt: att läsa av hierarkier och bevaka sin plats i dem.

Det sägs ofta att kvinnor är överkänsliga för hur de behandlas i yrkeslivet. Att vi är upptagna av att notera sammanhang där vi inte får vara med eller inte räknas. Att vi vakar över löner och kräver millimeterrättvisa. Att vi på ett ömhudat sätt gör stor sak av situationer där vi tyckt oss ha blivit förbigångna.

Det är nog en av de större myterna som jag stött på under mitt arbetsliv.

För herregud så om sig och kring sig män kan vara. Och nej, jag menar inte *alla* män – men de flesta som jag träffat på som varit

så här upptagna av rangordningar *är* helt klart män.
Det är möjligen inte så konstigt. Från gruffet på skolgården, via hockeyrinkar och fotbollsplaner, militärtjänstens befattningsutbildning och sedan i kontorsmiljöer, lasthallar och sjukhuskorridorer lär de sig känna av och röra sig i hierarkier. Ett sinnrikt system där man hela tiden mäter makt, styrka och inflytande.
”Det är faktiskt lite lustigt”, sade min lunchvän när han över kaffet själv började fundera på varför han blev *så* frustrerad av det där taxikortet: ”Jag har faktiskt alltid haft en känsla av att jag har en osynlig trappa bredvid mig. Jag vet jämt om den jag pratar med befinner sig ett steg upp eller ett steg ner i trappan. Och jag vet också hur jag ska visa att jag vet det.”
Trappan fanns där bara. Han sa att han knappt behövde tänka på den.
Det var väl ungefär det jag anade. Nu tror ni kanske att jag vill placera någon sorts hjältegloria över kvinnor? Inte alls. Visserligen kan jag bli otroligt trött på det manliga *hållapåandet* och blir ofta rörd av att många kvinnor bara kavlar

upp ärmarna, fokuserar på det som ska göras, tar ansvar för helheten utan att grubbla så himla mycket på om det kommer att gynna eller missgynna dem själva. Men det finns ju också stora faror med att inte vara slug och vi har mycket att lära av det där manliga hållapåandet. Vi får inte vara så tacksamma och dumglada över att vi efter årtusenden äntligen får vara med att vi glömmer att bevaka platsen i trappan.

Åsa Beckman
asa.beckman@dn.se

Jackie Arklövs ansökan om tidsbestämt straff avslås

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Jackie Arklöv som dömdes för polismorden i Malexander 1999 får återigen avslag på sin ansökan om att få sitt livstidsstraff tidsbestämt.
Avgörande för tingsrättens beslut är risken för återfall i allvarlig brottslighet, som enligt Rättsmedicinalverkets (RMV) bedömning är medelhög.

Riskfaktorer som RMV lyfter är bland annat ”avsaknad av skuldkänslor, förekomst av ytliga affekter och nedsatt empatisk förmåga” hos Arklöv.

”Sammantaget finner tingsrätten att de skyddsfaktorer som Jackie Arklöv utvecklat och som nu föreligger inte i tillräcklig grad uppväger de riskfaktorer som finns för återfall i brottslighet av allvarligt slag”, skriver Örebro tingsrätt i sin dom.

TT

Ica-handlarna blir ofta miljonärer – så går det till

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Att bli Ica-butiksägare är nästan som att vinna på lotteri: du behöver inget kapital och tar ingen affärsrisk. Om Ica satsar på dig blir du antagligen miljonär. De nio rikaste Ica-butiksägarna är nu goda för drygt två miljar-

der i Ica-aktier, visar DN:s genomgång. Det finns bara en hake: du måste vara med i Ica-familjen för att få chansen.
Alla Ica-handlare är med i föreningen Ica-handlarnas förbund. Den har makten över Icas invecklade organisation. Klubben har 1 500 medlemmar, 80 procent är män, och de driver omkring 1 300 butiker. Och tillsammans äger de majoriteten i börsbolaget Ica Gruppen – som de själva köper 75–80 procent av sitt sortiment ifrån.
Att bli medlem i den klubben är det många som drömmer om.
Enligt Ica är förbundets uppgift att verka för ”Ica-idén”, tanken om ”fria handlare som konkurrerar men också samverkar”. Men eftersom alla Ica-handlare är beroende av varandras affärer går det att ifrågasätta hur mycket de egentligen konkurrerar. Ica kontrollerar centralt alla lokaler och butikslägen, har handlarna som hyresgäster och bestämmer var affärerna får finnas.
Det är både lätt och svårt att komma med i klubben – lätt om du redan är inne i Icas organisation – ofta tas butikerna över av Ica-handlares barn, som internt

skolas in i jobbet. Den som är långvägare inom Ica, jobbar hårt och visar framfötterna kan också komma i fråga. Det är också Icas tips till den som vill få chansen att starta en egen butik: att börja arbeta på Ica och jobba sig upp.
Får du chansen är det en annan av Icas filosofier som träder i kraft: Ica-avtalet.
Det som gäller nu är från 1972, och ses som avgörande för Icas framgångar. Utan avtalet skulle Ica ha brutits sönder i lokala kedjor, är analysen i boken ”ICA-handlaren” av Anders Johnson.
Avtalet innebär att Ica och handlaren inledningsvis bildar ett bolag där Ica har 91 procent av aktierna och handlaren 9 procent, och där Ica står för fastigheten, utrustning och inredning. Handlaren ska anställa folk och driva butiken.
Handlaren har rätt att köpa in från andra leverantörer, men i praktiken lönar det sig mest att köpa från Ica Sverige. Upp till 25 procent köps från lokala producenter. Förlusterna i nystartade butiker täcks av Ica genom koncernbidrag tills verksamheten går med vinst, då får handlaren betala tillbaka. Sedan köper handlaren

alla Icas aktier utom en, som garanterar att Ica får behålla butiksläget .
Stora butiker med över 3 000 kvadratmeters yta delar vinsten med Ica, genom att Ica har preferensaktier.
DN har kartlagt hur stora vinster handlarna har i många av landets Ica-butiker. Särskilt de lite större butikerna kan ge många miljoner i överskott, och det är inte ovanligt att Ica-handlarna totalt sett tjänar betydligt mer än en börs-vd, om man tar med aktieutdelningen i beräkningen.

Icas system är enligt anhängarna gjort för att driftiga personer, de bäst lämpade, ska kunna bli handlare även om de inte har något kapital. Det har gjort många mycket förmögna. Det är inte för inte som en del hävdar att det är ”enklaste sättet att bli miljonär” eller att Icas koncept har ”skapat flest miljonärer i Sverige”.
I samband med börsnoteringen av verksamheten i början av 2000-talet var det många Ica-handlare som fick aktier i företaget före börsintroduktionen. Det har visat sig vara en mycket god affär. Det är åtskilliga Ica-handlare som

därefter blivit storägare i börsbolaget. DN:s genomgång visar att nio nuvarande eller tidigare Ica-handlare tillsammans äger aktier värda drygt 2 miljarder kronor i börsnoterade Ica Gruppen.
Här finns till exempel Leif Jönsson, som driver två Ica-butiker, bland annat Ica Banér på Östermalm i Stockholm, med aktier för 565 miljoner kronor, och Clas-Göran Sylvén, ordförande i Ica Gruppen, med 290 miljoner kronor. På tredje plats kommer Ulf Davidsson, som är tredje generationens Ica-handlare, och äger Ica Supermarket vid Brommaplan i Stockholm, hans ägande i Ica är värt 288 miljoner.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

1 300 butiker drivs av de 1 500 medlemmarna i Ica-handlarnas förbund. 52 procent av försäljningen av dagligvaror i Sverige sker hos Ica. 6,3 procent var den totala

vinstmarginalen hos Ica 2018, enligt branschorganisa-tionen Livsmedelsföre-tagen.

Hon är redo för egen butik efter bara två år i Ica-sfären

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Ica-handlarna har ofta en lång-varig bakgrund inom koncer-nen, och inte sällan sker bu-tiksövertaganden inom famil-jen.

Hanna Westerlund, 27, har tagit en annan väg. Hon kommer uti-

från och är nu efter knappt två år på Ica redo för egen butik.
– Det är kanske inte den vanligaste vägen, men det går ju också, säger hon.
Den snabba resan har hon till stor del Skellefteå-handlaren Peter Jonsson att tacka för. För två år sedan drev Hanna Westerlund ett småskaligt tunnbrödsbageri på orten, med bland annat Peter Jonssons butik som kund. De träffades flera gånger i veckan när hon levererade bröd och pratade snabbt allt mer om annat än tunnbröd.
– Han stöttade mig redan då i mitt företagande, och sedan pratade vi en del om det här med att vara handlare och hur hela den där resan inom Ica funkar, berättar hon.
Handlaren tyckte sig se något hos Hanna som han tyckte var intressant och erbjöd henne jobb i butiken och lovade stöd och guidning på vägen till handlarskapet, som plötsligt blev hennes nya mål i karriären.
Bageriet såldes och hon klev in som försäljningschef för kassan och förbutiken på Kvantum Skellefteå.
– Jag trivdes ju med tillvaron så det var ett jobbigt beslut, att läm-

na bageriet. Men eftersom det fanns en utstakad väg så kändes det rätt, säger Hanna Westerlund.
Handlaren bokade in henne på Icas interna företagsledarutbildning med en gång och som hjälp på traven fick hon inför utbildningen ta emot Ica-handlarnas förbunds stipendium för kvinnor som vill bli handlare.
Utbildningen är en mix av juridik, ledarskapsträning, ekonomi och marknadsföring som pågår under ett år. Utöver den krävs också att man har gått Icas butiksledarutbildning för att kunna bli handlare, men den kunde Hanna Westerlund tillgodoräkna sig tack vare sin tidigare utbildning vid en entreprenörsskola i Skellefteå.
Dagtid har hon jobbat på som vanligt i butiken. Studierna har skötts på sidan av under kvällar och helger.
– Det är klart att det har tagit, så är det. Man får sätta vänner och familj åt sidan lite, men så är det ingen lätt utbildning heller, säger Hanna Westerlund.
Även om hon nu formellt är redo att ansöka om handlarskap i butiker där öppningar dyker upp vill hon vänta lite.

Målet är att ha egen butik innan hon fyller 30 år.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Näringsutskottet vill granska turerna kring effektbristen

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Regeringens åtgärder mot effektbristen i elnäten i Skåne och Stockholm har kantats av oklarheter. Nu har riksdagens näringsutskott enats om att ge regeringen i uppdrag att noga utvärdera åtgärderna och se om det gått rätt till.

– Inte minst det som kommit fram den senaste tiden visar på behovet av att göra detta, säger utskottets ordförande Lars Hjälmered (M).

DN har i en serie artiklar granskat regeringens lösningar på effektbristen i elnätet framför allt i södra Sverige.

Som en direkt konsekvens av avslöjanden i granskningen drog regeringen nyligen tillbaka en proposition som föreslog att ge elnätbolag som Eon och Vattenfall möjlighet att ta ut 28 miljarder kronor av elnätskunderna.

Motprestationen skulle vara att vinsterna återinvesterades i elnätet – men som DN rapporterat tycks förslaget, som regeringen nu alltså backat från, inte kunna ge den utlovade effekten. Energimarknadsinspektionen har till och med sagt att förslaget kan göra att elnätbolagen kan få mer intäkter och minska investeringarna.

Nu, som ytterligare en konsekvens av DN:s granskningar, vill riksdagens näringsutskott tillsätta en större utredning om hur det egentligen gått till i turerna kring effektbristen i Skåne och Stockholm.

Planen är, enligt utskottsinitiativet, att regeringen ska få i uppdrag att titta på alla de åtgärder som vidtagits mot effektbristen och utvärdera vad de har gett, vad som fungerat eller inte fungerat, och om det hade funnits alternativ som varit billigare och bättre.
Man vill också att det utreds hur besluten har fattats och om allting gått rätt till.
– Det var ju väldigt brådskande när besluten togs, och inte minst Dagens Nyheter har ju skrivit om de konstigheter som varit och som naturligtvis måste fläkas upp nu för att se vad det var som hände, säger Lars Hjälmered (M), ordförande i näringsutskottet.
Han räknar med att riksdagen kan fatta ett formellt beslut om att ge regeringen uppdraget inom ett par veckor.
Initiativet lades fram av de fyra borgerliga partierna och fick på torsdagen klartecken att övriga partier ställer sig bakom det.
Därmed blir ett godkännande från riksdagen närmast en formalitet, menar Hjälmered.
– Det kan vi räkna kallt med. Genom att partierna har signalerat och sagt detta så finns det en majoritet för att gå vidare med det

här och det är jag väldigt glad för. Inte minst det som kommit fram den senaste tiden visar på behovet av att göra detta, säger han.
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) menar att det inte finns någonting att utreda, eftersom att propositionen – den som skulle ge elnätbolagen rätt att ta ut 28 miljarder av kunderna – ju drogs tillbaka.
– Vårt mål är att lägga fram en ny proposition som ska ha riksdagens stöd, men det är först efter att riksdagen ställer sig bakom den som det finns någonting att utvärdera. I den meningen så välkomnar jag det. För det betyder, utgår jag från, att de partierna som ställer sig bakom utvärderingen också ställer sig bakom att åtgärderna ska komma på plats så att det finns någonting att utvärdera, säger Anders Ygeman.
Men näringsutskottets krav om utvärdering riktar sig inte enbart mot uppgörelsen i propositionen.
– Det är chockartat att han säger så, säger Lars Hjälmered och fortsätter:
– Han har lagt ett förslag som föll för att han inte säkrade majoritet i riksdagen, det är en fråga. Men sedan sjösattes det krispaket för

ganska precis ett år sedan, i Stockholm och i Skåne, och det är ju det vi skjuter in oss på ska utvärderas. Det är en spridd uppfattning bland de som kan något om energi och energipolitik i Sverige att det av olika skäl måste utvärderas.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

”Höj pensionerna kraftigt så att äldre slipper samla pant”

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Nästan varje dag ser jag pensionärer som samlar pant. De gör sina turer, gräver i soptunnor och stoppar sina fynd i påsar och väskor.

De ser sig noga om för att ingen ska se. Det syns att de skäms. Ofta är de prydliga och välklädda, en-

ligt ett mode från åratal tillbaka. De skulle kunna vara min mamma och pappa. För att klara sig måste de samla pant.

Jag arbetar inom frivilliggruppen Gatans vänner som bildades för drygt åtta år sedan för att hjälpa hemlösa. Varannan söndag delar vi ut mat och kläder och hjälper behövande. Med tiden har allt fler fattigpensionärer besökt oss. Vi har fått höra åtskilliga berättelser om fattigdom och elände.

Många äldre har drabbats hårt av politiska beslut. Efter Alliansens valvinst i Stockholms stad 2006 togs ett principbeslut om att boende i allmännyttan skulle få möjlighet att äga sina bostäder. Under åtta år ombildades 26 000 hyresrätter.

Men äldre kom ofta i kläm eftersom banker inte lånar ut pengar till pensionärer. Äldre som bor i allmännyttan kunde inte köpa sin lägenhet.

De som inte köpte skulle få bo kvar som hyresgäster. Men flera av dessa har ändå tvingats lämna sina lägenheter. Föreningarna var mer intresserade av att sälja lägenheter som bostadsrätter för miljonbelopp än att ha pensionärer kvar som hyresgäster. Jag har

mött äldre som blivit hemlösa på detta sätt.
Ingrid, som är hyresgäst i ett ombildat hus, berättar för mig att hon inte vågar anmäla att kylen gått sönder. ”Då kanske de säger upp mig. De vill ju bli av med mig.”
När välbeställda får bidrag kallas de för avdrag. Flera regeringar har delat ut bidrag i form av jobbskatteavdrag samt rut- och rot-avdrag, vilket inte har kommit särskilt många äldre till godo.
I stället såg Alliansen till att svaga grupper som pensionärer, sjuka och arbetslösa tvingades betala en högre inkomstskattesats. Socialförsäkringar begränsades, skars ner eller blev i bästa fall orörda. Allt fler fick leva på mindre pengar. Det kallades för arbetslinjen. Samtidigt har de äldres kostnader ökat. Borgerligt styrda Region Stockholm höjde avgifterna för de äldres SL-kort mer än för andra. Vårdavgifter har ökat och gränsen för fri sjukvård och fria läkemedel har höjts.
Grundproblemet är att många äldre lever på usla pensioner. Tillsammans med okänsliga politiska beslut blir följden att pensionärer får samla pant. Många lever i mi-

sär och har dessutom fått dra ett tungt lass under pandemin.
Nu aviserar visserligen regeringen och samarbetspartierna en liten höjning av pensionerna för de sämst ställda pensionärerna. Men det är inte en liten höjning som behövs, utan en rejäl. Om pengar saknas borde politikerna återta de ”skattereformer” som gynnat de mest välbeställda.
Enligt januariavtalet ska marknadshyror införas. De liberala partierna hävdar det leda till att marknaden bygger fler hyresrätter. Men förslaget gäller inte bara nybyggen. Det kan leda till en ännu sämre situation för de sämst ställda och i förlängningen fler hemlösa.
Ombildningar i allmännyttan måste stoppas. Det är äldre, billiga, hyresrätter som försvinner. I nybyggen går det inte att få låga hyresnivåer.
Vi kanske skulle behöva en äldrekonvention, likt FN:s barnkonvention, som infogas i svensk lagstiftning. Vid alla beslut ska hänsyn tas till de äldres situation och inte göra den sämre.
Det är inte rimligt att äldre ska behöva samla pant. Gör om och gör rätt!

Carl Öström, Stockholm, journalist och volontär

”Låt äldre åka gratis med SL:s bussar under pandemin”

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Kollektivtrafik. Under pandemin har resenärer med reskassa åkt gratis med bussarna i Storstockholms lokaltrafik (SL). Nu stoppar SL detta och kräver att resenären blippar sitt kort före påstigning. Det går bra vid en resa i tunnelbanan men är omöjligt i SL:s

busstrafik. Det finns inga kortterminaler vid busshållplatserna. SL hänvisar till möjligheterna att använda mobiltelefon för biljettköp.

Det är långtifrån alla som har tillgång till en smart mobil, inte minst äldre resenärer. Om de kliver på bussen utan att blippa får de betala minst 1 500 kronor vid en biljettkontroll. Det är orimligt av SL att behandla främst äldre resenärer med krav på mobiltelefon och att kunna hantera den för biljettköp. Det enda rimliga är att pensionärer får åka gratis tills SL fixat sin utrustning.

Jan-Åke Bosell, Bromma

Kritikstorm mot SL efter regelskärpning

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Resenärerna rasar mot SL efter kravet på giltig biljett även på bussar där man inte kan blippa sitt kort med reskassa. Både busstrafiken i Sörmland och Västmanland har löst problemet genom att flytta kortläsarna – men SL hävdar att det skulle bli både dyrt och ta för lång tid.

Ilskan mot SL har varit omfattande efter tisdagens besked om hårdare tag mot bussresenärer som inte har en giltig biljett. Tusentals människor har ventilerat sitt missnöje på SL:s Facebooksida och telefonväxeln har varit nedringd.
Problemet har sin bakgrund i det beslut som fattades i mars om att stänga framdörrarna i SL:s bussar för att skydda förarna från smitta under coronapandemin. En bieffekt av åtgärden var att de personer som betalar sin färd med reskassa inte har haft möjlighet att kunna blippa sina kort eftersom kortläsarna – formellt kallade validatorer – är placerade framme vid föraren.
Eftersom resenärer som betalar med reskassa därmed inte har kunnat betala för sin biljett har SL:s policy hittills varit att inte bötfälla dem.
En äldre kvinna som presenterar sig som Sofia berättar för DN att hon är mycket bedrövad.
– Det är rena katastrofen om det genomförs. Då måste jag gå till en knutpunkt och det är flera kilometer för mig, säger hon.
De ekonomiska följderna i form av uteblivna intäkter för SL har varit

mycket kännbara. Därför meddelade SL på tisdagen att man skärper reglerna – från och med den 28 oktober krävs att alla resenärer åter har giltig biljett. Några undantag för personer som inte har lyckats blippa sitt kort med reskassa kommer inte att göras.
– Vad det i klartext betyder är att om du från den 28 oktober åker med oblippad reskassa så får du en tilläggsavgift, sade SL:s kommunikationschef Suss Forssman Thullberg då till DN.
Under veckan har kritiken mot SL nått sitt crescendo. Bland de närmare 3 000 kommentarerna på SL:s Facebooksida förekommer bland annat kritik mot att SL inte har lyckats lösa problemet och nu uppges göra situationen problematisk för många – inte minst för äldre personer som inte har tillgång till en smartphone och på så vis kan köpa biljett via SL:s app.
En möjlig lösning som lyfts fram både bland de kommenterande och i mejl till DN är att flytta kortläsarna från förarplatsen till dörrparen längre bak i bussen.
Detta är en lösning som Region Sörmland nu har tagit beslut om att genomföra.

Joakim Karlén, verksamhetschef för kollektivtrafiken i Region Sörmland, berättar om beslutet.
– Arbetet påbörjades i dag. Man räknar med att kunna göra detta på i snitt tolv fordon per natt. Och så kommer det att rulla på framöver, säger han.
Om allt går enligt planerna kommer arbetet med de totalt drygt 250 bussarna att vara klart om ungefär tre veckor.
– Vi beräknar att kostnaden för detta blir cirka 770 000 kronor i Sörmland, säger Joakim Karlén.
Även i Västmanland är en flytt av kortläsarna lösningen, enligt förvaltningen – och där har denna modell redan genomförts.
Arne Andersson, förvaltningsdirektör på kollektivtrafikförvaltningen, berättar att denna förändring gjordes på tio dagar. Kostnaden för att flytta kortläsarna på de cirka 170 bussarna uppskattar han till mellan 500 000 och 700 000 kronor i uteblivna biljettintäkter, plus ”en del arbetsinsatser”.
– Vi tog det beslutet redan i april. Det har betalat igen sig på kort tid, säger Arne Andersson.
Men i ett mejl till DN från Aleksander Krajisnik vid SL:s pressavdelning på torsdagen framgår att

SL inte bedömer en flytt av kortläsarna på bussarna som en bra lösning för Region Stockholm.
Det är inte så kostsamt för SL att flytta en befintlig biljettmaskin från framdörr till bakdörr, skriver han: ”Men då de flesta SL-bussar har dubbla dörrpar eller dörrar baktill behövs ytterligare maskiner för att täcka behovet. På grund av tekniska utmaningar att bygga på med ytterligare biljettmaskiner så blir det dyrt.”
Aleksander Krajisnik uppger att det enligt SL:s bedömning skulle kosta runt 10 miljoner kronor och ta ungefär 14 veckor att flytta befintliga biljettmaskiner från framdörr till bakdörr på samtliga bussar i länet, men att det skulle kosta betydligt mer att ha täckning vid bakdörrarna.
”Den uppskattade kostnaden, att införskaffa ny utrustning och installera den vid mittersta och bakre dörrar, uppgår till cirka 50 000 kronor per buss. För SL:s bussflotta på cirka 2 200 fordon blir därmed den totala kostnaden cirka 110 000 000 kr”, skriver Aleksander Krajisnik i mejlet.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Populär app hotas med vite

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Det finns flera brister i arbetsmiljön för de som utför uppdrag för den populära appen Tiptapp. Det anser Arbetsmiljöverket som nu hotar företaget med ett vite på 75 000 kronor. Tiptapp framhåller å sin sida att de inte kan anses vara arbetsgivare för de så kallade ”helpers” som utför uppdragen.

Tanken med tjänsten Tiptapp är att den ska vara till hjälp för personer som vill bli av med sopor och avfall. Via appen anlitas så kallade ”helpers” som mot ersättning hämtar skräpet och kör det till en återvinningsstation. Enligt Arbetsmiljöverket finns det dock brister i arbetsmiljön som kan leda till att någon, som myndigheten formulerar det, blir sjuk eller skadar sig. Nyhetsbyrån Siren rapporterar att man nu hotar med ett vite på 75 000 kronor om bolaget inte undersöker de fysiska, organisatoriska och sociala ar-

betsförhållandena för arbetstagarna som utför uppdragen.
Arbetsmiljöverket vill bland annat att Tiptapp riskbedömer områden som ensamarbete, belastningsergonomi, kemiska arbetsmiljörisker och våld och hot. Tiptapp har uppgett för Arbetsmiljöverket att de inte kan anses som arbetsgivare för de så kallade hjälparna. Bolaget har anfört att beställare och utförare själva står för eventuella kostnader och risker som uppkommer i samband med utförandet.
Tiptapp har till den 15 december på sig att riskbedöma arbetsmiljön och upprätta en handlingsplan för hur bristerna ska åtgärdas.
Bakgrunden till Arbetsmiljöverkets utredning är att myndigheten 2018 fick i uppdrag av regeringen att granska bland annat digitala plattformar.
I Stockholm, där appen är mest populär, har turerna varit många kring tjänsten. 2018 förbjöd Stockholms miljö- och hälsoskyddsnämnd verksamheten med motiveringen att det bara är kommuner som får ta hand om hushållsavfall. Tiptapp överklagade beslutet och i maj i år gav Mark- och miljödomstolen i Nac-

ka tingsrätt företaget rätt mot Stockholms stad i en dom. Staden har dock överklagat.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

Har tio dagar på sig att hitta ett jobb – annars utvisas han

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Khan är en av de ungdomar som kom till Sverige under hösten 2015 och omfattades av den nya gymnasielagen. Nu har han tio dagar på sig att hitta en an-

ställning innan han utvisas till ett land han aldrig har varit i.
– Jag känner mig så rädd och stressad så jag kan inte sova om nätterna.
Khan Noori kom till Sverige hösten 2015. Som många andra nyanlända bedömdes Khan enligt Migrationsverket vara ett år äldre än den ålder han själv angett.
När han enligt egen uppgift fyllt 17 år behövde han därför flytta från sitt hem på Lidingö till ett vuxenboende i Boden då hans ålder i pappren nu var 18 år.
– Allt var nytt. Jag förlorade mina kompisar, skolan allt.
Han började på en gymnasieskola i Boden men efter sex månader på vuxenboendet fick han flytta igen. Boendet stängde ner och han flyttades till Åre.
– Där fick jag kämpa igen. Jag var så deprimerad och sov bara hela tiden. Jag bestämde mig för att jag måste tillbaka till Stockholm och fortsätta med skolan.
Sommaren 2018 kom Khan Noori tillbaka till Stockholm och återvände till skolan han gått i tidigare. Han blev klar med sin undersköterskeutbildning i våras och hoppades på att få en fast anställning.

– Ingen visste att corona skulle komma, vi tänkte att det kanske skulle gå att få ett jobb på sex månader. Jag hoppas att lagen ändras och vi kanske kan få mer tid att skaffa ett jobb, sex månader räcker inte.
Under sin utbildning gjorde han praktik på ett äldreboende under ett och halvt år, förhoppningen var att få ett jobb där efter praktiken men så blev det inte.
Efter att ha sökt över hundra jobb sen dess har Khan fortfarande inte hittat en fast anställning. Han tror att det försvårar sökprocessen när man saknar viktiga verktyg som till exempel kontaktnät.
– Ett svenskt barn som är född i Sverige och har svenska som modersmål har svårt att få ett fast jobb på sex månader. Jag är invandrare och svenska är inte mitt modersmål, hur ska jag kunna få ett fast jobb på den tiden?
Situationen för arbetssökande är svår just nu för alla grupper i samhället. Många företag har anställningsstopp och en del har till och med gått i konkurs.
– Det finns massa jobb som undersköterska och på äldreboenden men det är bara som timvikarie,

inte fast jobb. Jag har sökt alla typer av jobb, städare, butik allt, säger han.
Khans föräldrar är från Afghanistan men själv föddes han i Pakistan efter att hans föräldrar flytt hemlandet.
– Jag har aldrig sett Afghanistan. Det är ett nytt land för mig jag känner ingen där. Vi hade inget i Pakistan, vi var ju invandrare där också.
Om han utvisas kommer han inte kunna återvända till Pakistan utan kommer då utvisas till Afghanistan. Ett land som Utrikesdepartementet sedan 14 år tillbaka har avrått svenskar att resa till och som han själv aldrig varit i.
– Jag kanske dör, jag vet inte, det är ett farligt land.
Khan Noori är inte ensam. Idag finns det 908 unga vuxna i Stockholms län som omfattas av den nya gymnasielagen.
– Det är många som är i min situation. Som behöver nån som tar hand om dem, som tar deras hand, säger han.
Khan är en del av projektet Unga i jobb som startades i september. Initiativet är ett samarbete mellan Stockholms Stadsmission och Uppsala Stadsmission och går ut

på att unga vuxna som omfattas av gymnasielagen matchas med företag i behov av arbetskraft. Ungdomarna får stöd och coachning i jobbsökandet. De får lära sig om den svenska arbetsmarknaden och lagstiftningen, hur man skriver ett cv och hur man har en arbetsintervju.

Det kan vara svårt att hitta en väg in på arbetsmarknaden om man som de flesta ungdomar i projektet inte varit i Sverige i många år menar Stina Kelly von Essen som är tf socialchef på Stockholms Stadsmission.

– Vi ser att många av dem har ett enormt stort driv men själva har svårt med kontaktnät och en väg in, säger hon.

Den nya gymnasielagen sätter även press på ungdomarna psykiskt, menar Stina.

– De är i en jobbig psykisk situation eftersom de har så tajt deadline med uppehållstillstånden.

Migrationskommittén har tagit fram 26 nya migrationsförslag. En av de föreslagna ändringarna är att man ska få tolv månader på sig att hitta ett jobb, som bara behöver vara i ett år istället för två.

– Generellt så är vi positiva till alla lättnader för den målgruppen. Speciellt med tanke på pandemin, säger Stina Kelly Von Essen.
Trots oron över sin framtid vågar Khan fortfarande hoppas.
– Jag ska skaffa ett fint liv. En egen bostad, en egen liten familj, ett normalt liv bara, säger Khan.

Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Fakta. Den nya gymnasielagen

Under 2018 kunde ungdomar som hade fått avslag på sin asylansökan och som hade hunnit fylla 18 under väntetiden ansöka om uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå.
Enligt den tillfälliga lagen kunde man få uppehållstillstånd i upp till sex månader efter avslutad utbildning på gymnasial nivå för att hitta ett arbete.
Källa: Migrationsverket

Utmaning för operans sångare att inte smitta varandra

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Kungliga Operans uppsättning av ”Rigoletto” är en konstnärlig studie i social distans. Trots en halverad kör och minskad publik medför pandemins restriktioner många utmaningar på scen.

– Det finns ju en risk att hamna i skottlinjen framför någon som sjunger, och att träffas av spottdroppar, säger koristen Christian Wegmann.

På Kungliga Operans scen ska historien om narren Rigoletto och den grymme hertigen av Mantua gestaltas. Operan sattes upp redan 2018 i regi av Sofia Jupither. Nu är hon tillbaka med en ny uppsättning. Men den här gången har det tillkommit en andra regissör: Folkhälsomyndigheten.

– Enligt rekommendationerna håller vi två meter mellan alla sångare, förklarar Sofia Jupither. Detta för att undvika droppsmitta. Inför föreställningarna som ägt rum nu i oktober – den sista spelas på tisdag den 27 oktober – har hon omarbetat hela regin. För det är inte bara kontaktytor och hostningar som behöver undvikas. Sång är i sig en riskfaktor.
Vid Lunds universitet har en grupp aerosolforskare undersökt spridningen av luftburna partiklar (aerosoler) vid sång. I korthet kom forskarna fram till att ju högre och mer kraftfull sången var, desto fler partiklar spreds via luften.
Av den anledningen har Folkhälsomyndigheten rekommenderat just två meters avstånd mellan körsångare. Det innebär minst sagt utmaningar för en arbetsplats som Kungliga Operan.
James Grossmith är kormästare för Operans kör. Han berättar att körens repetitioner ställdes in när pandemin var ett faktum. Men efter några veckors avbrott försökte de hitta nya vägar.
– Jag spelade piano hemma och sände det live via Youtube. Då kunde alla korister följa med och

sjunga på var sitt håll. Allt eftersom kunde delar av kören komma in till operan och repetera, medan resten var hemma. Och så turades de om.
På många sätt har det varit besvärligt, konstaterar James Grossmith. Att sjunga i Operans kör är ett heltidsjobb, och plötsligt blev sången en smittorisk. Men samtidigt har perioden fört med sig nyttiga lärdomar.
– Vi har fått hitta ny teknik och effektivisera våra repetitioner. Det kommer vi ta med oss även efter pandemin. Så det finns ljuspunkter också. Men det är klart att en kör behöver få sjunga tillsammans. Det är viktigt att kunna repetera ordentligt och lyssna på varann, inte minst för att hålla stämbanden och muskeln i form.
Herrarna ur Kungliga Operans kör deltar i uppsättningen av ”Rigoletto”. En av koristerna, Johan Rydh, berättar att detta är första gången han får chans att arbeta på scen sedan i mars. Det är efterlängtat.
– Vi är så vana vid att sjunga tillsammans dagligen. Körsång handlar om gemenskap och att skapa en klang tillsammans. Och nu har vi inte kunnat göra det. Det

är länge sedan jag sjungit så lite som under våren och sommaren. Johan Rydhs kollega, Christian Wegmann, berättar att det är ovant att stå på scen igen. Förutom inställda repetitioner på Kungliga Operan har han förlorat flera frilansuppdrag som tenor.
– Men jag har trots allt tur som får betalt för att sitta hemma och öva.
Vad händer om du inte får sjunga?
– Vi kan inte bara sluta sjunga, säger Christian Wegmann. Operasångare måste träna precis som idrottare. Stämbanden är en muskel som måste hållas i form.
Han berättar att det definitivt kräver lite tankearbete att hålla avstånden. Två meter är mycket på en så begränsad yta som en scen.
– Det finns ju en risk att hamna i skottlinjen framför någon som sjunger, och att träffas av spottdroppar. I och för sig är vi alltid måna om att inte stå för nära någon på grund av den höga ljudvolymen. Det kan vara skadligt om någon sjunger en i öronen.
År 2018, då ”Rigoletto” sattes upp för första gången i Sofia Jupithers

regi, befann sig ett 60-tal personer på scen. Nu är ensemblen halverad.
Det har varit nödvändigt för att kunna hålla avstånden på två meter. Men när den fysiska kontakten uteblir, tvingas sångarna förlita sig helt på gester och blickar. Sofia Jupither konstaterar att det till viss del hämmar impulserna och konstnärligheten. Men inte bara.
– Det fungerar faktiskt bättre än jag trodde. När vi började omarbeta operan tänkte jag att det skulle kännas som en kompromiss, att det inte skulle bli lika bra. Men vissa uttryck, som oförmåga till kärlek eller längtan efter en annan, har faktiskt blivit starkare när sångarna inte får röra vid varandra.
Hon tillägger:
– Det kan vara väldigt rörande att vilja krama någon men inte få.
I den coronaanpassade versionen av ”Rigoletto” blir varje korist nästan en solist, konstaterar Christian Wegmann.
– Att vi är färre på scen ställer högre krav på var och en i kören. Helt enkelt för att vi blir mer synliga.
Regissör Sofia Jupither berättar att uppsättningen är väldigt käns-

lig för att någon i ensemblen blir sjuk. Eftersom kören är halverad, finns andra halvan redo att hoppa in som ersättare.
– Men på solistnivå är vi extremt sårbara, säger Sofia Jupither.
Och på torsdagen, den 22 oktober, ställs föreställningen av ”Rigoletto” in på grund av sjukdom. Enligt Kungliga Operans presstalesperson handlar det om en vanlig förkylning hos en av solisterna.

Johanna Färlin
johanna.farlin@dn.se

Beck började som mörk samhällskritik och slutade som urtvättat varumärke

FREDAG 23 OKTOBER 2020

Sjöwall-Wahlöös deckare blev snabbt en ofattbar succé, inte minst internationellt. Men hur

gick det till – och hur jobbade de ihop? Lars Linder läser en ny bok om skaparna av Beck.

Johan Erlandsson

”Boken om Beck och Sjöwall Wahlöö och tiden som for”

Piratförlaget, 312 sidor

Idén föreföll apart. Här kom förlagets nya, lovande författare och ville plötsligt sälja in ett manus till – en deckare. Och inte bara en, utan en hel serie om tio stycken som han dessutom skulle skriva tillsammans med sin nya kvinna. Året var 1964 och i tidens ögon var en deckare knappast litterärt korrekt; man såg för sig antingen prydligt tedrickande damer i småstadsmiljö eller hårdkokta privatdetektiver och kurviga brunetter i Los Angeles. Möjligen hade en och annan välorienterad läsare börjat skönja en ny och bättre värld i Ed McBains polisromaner.

Men här, i Sverige?

Jag vet, jag var med, bara nitton men hade just tagit djupa intryck av Per Wahlöös dystert fängslande framtidsroman ”Mord på 31:a våningen”. När jag stötte ihop med hans nya bok, ”Roseanna”, skriven ihop med någon Maj Sjöwall och med en mordintrig på en turistbåt

på Göta kanal luktade det nerköp.
Maria Lang.
Lasse Bergström, Wahlöös förläggare på Norstedts tänkte ungefär likadant – ”ska Per nu börja skriva deckare i tio år! ... Vad i helvete!”.
Men han svalde snart besvikelsen. Serien ”Roman om ett brott” om poliserna Martin Beck, Gunvald Larsson och deras kolleger blev snabbt en ofattbar succé, inte minst internationellt. 1971 tilldelades Sjöwall Wahlöö Edgar Reward, deckarvärldens Nobelpris, och ett halvt sekel senare har mer än 160 miljoner människor stött ihop med Beck på film. Rätt många av dem säkert utan ha en aning om böckerna bakom, och skapelseberättelsen.
Men den finns nu att läsa. ”Boken om Beck och Sjöwall Wahlöö och tiden som for” är den långa men helt adekvata titeln på reportern och författaren Johan Erlandssons skildring av Becks Big Bang: historien om hur två unga, skrivsugna människor möts, får en idé, och hur deras gemensamma verk sedan snabbt växer och gör dem världsberömda – för att inför det nya millenniet mutera intill oi-

genkännlighet och till sist, likt Fantomen, få evigt liv.
Det är en lättläst och lättsam, för att inte säga slängig bok, skriven i ett slags smittande förundran. Erlandsson är själv född 1977, några år efter att serien låg fullbordad och Per Wahlöö själv avlidit. Han ser skeendet på långt tidsavstånd och försöker förstå det där i titeln, hur tiden farit fram – med Beck, och kanske en del annat.
Han har haft tillgång till goda källor, inte bara parets barn, förläggare och andra som var med, utan även Maj Sjöwall själv innan hon gick bort i våras. Tillsammans med kritiker och andra bildar de en mosaik av röster som kommenterar och bekräftar Erlandssons egen voice over, lite som i en tv-dokumentär.
Sjöwall och Wahlöö var syskonsjälar. Båda kom från bildade, borgerliga familjer, hade läst samma böcker och varit journalister – han en tid på Vecko-Revyn, hon på Se – och när de började arbeta tillsammans skrev de i mun på varandra. Manuskripten visar hur deras handstilar avlöser varandra, ofta mitt i en mening.
Det är roligt att läsa om men också rätt välbekant och länge tycker

jag att Johan Erlandsson gör det lätt för sig och surfar på ytan. Han berättar hellre historier ur författarnas liv än går i närkamp med deras böcker (och gör sig irriterande låtsasintim genom att kalla Wahlöö för ”Pelle”).
Men det tar sig, för här finns en del komplikationer och han har frågor om dem också. Hur paret kunde försumma sina barn med bohemliv och nattligt skrivande, till exempel, och om hur Maj stod ut med Pers våld mot henne. Eller om varför inga arbetare skymtar i de två radiwkalernas böcker – och varför kvinnosynen i dem är så bedrövlig.
Men mest funderar han just över tidsandans krumbukter.
Sjöwall och Wahlöö hade revolterat mot sin bakgrund och var anhängare av det nyss Moskvatrogna skp, under de här åren omdöpt till vpk. Erlandsson benämner dem hela tiden ”kommunister”, vilket väl är formellt korrekt men det lägger sig också lite i vägen; det som genomsyrar deras värld är ju inte partikonfessionen så mycket som tidsmyllan.
Sant är att Sjöwall och Wahlöö hade ett uttalat politiskt syfte, de

ville kritiskt skildra samhället ”genom dess brott”. Beck, Kollberg och Larsson skulle få vara helt vanliga, lätt slitna vardagshjältar i en socialrealistisk infattning som får reflektera över allt i samtiden som är ur led.
Vilket var en hel del, alltmer, bitterheten i böckerna stiger ju längre serien utvecklar sig, och Erlandsson undrar stillsamt hur 60-talets Sverige, denna välfärdens och jämlikhetens skinande förebild i världen kunde te sig så motbjudande från vänsterhåll.
Och det är ju en bra fråga. Men det var nog alltså inte för att Sjöwall och Wahlöö var ”kommunister” så mycket som för att hela det där glada 60-talet med all sin popkultur och sitt kortkorta mode också genomdrogs av rätt kalla dystopiska vindar.
Världen hade ännu inte lyckats bortse från nya existentiella hot som kärnvapenförintelse och miljöförgiftning; i efterhand kan det dessutom vara svårt att riktigt förstå djupet i den bestörta motvilja tidens kulturkretsar kände inför Sveriges brutala omvandling de här åren, särskilt i Stockholm där människor och levande kvarter

trängdes undan av nya banker och parkeringshus.
Det födde en avoghet mot modernitet, storskalig byråkrati och maktfullkomlig socialdemokrati hos tidens konstnärer, trubadurer och författare som starkt bidrog till den mörka undertonen i Beckböckerna, den som med åren skulle bilda skola och av en fascinerad omvärld döpas till Scandinavian noir.
Men av det finns knappt ett eko kvar i den ymniga flod av filmer som på senare år vällt fram i tv under varumärket Beck, och som Erlandsson ägnar en avslutande del av boken åt – en urtvättad oändlighetsserie som står för hyfsat mycket av det Sjöwall-Wahlöö avskydde: kommersialism och blank proffsighet.
En utveckling Per Wahlöö anade, men ville förhindra. När den amerikanska filmen ”The laughing policeman” gjordes 1974 tillät han inte att huvudpersonen fick heta Martin Beck – enligt vad han själv sagt i en intervju just för att tv-industrin inte skulle få möjligheten att bygga upp serier kring figuren utan författarnas inflytande.
Men dit for alltså tiden i alla fall, ty sådan är kapitalismen.

I dag är ingen kommunist och alla skriver deckare.
Lars Linder

Ledare: Polisens fastighet måste vädras ut rejält

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Vintern 2016 blåste det kallt kring dåvarande utrikesminister Margot Wallström (S). Utan någon kötid hade hon flyttat in i en lägenhet i Stockholms innerstad. Bostaden kom från fackförbundet Kommunal, så förutom räkmackan förbi

kön fanns också goda skäl att fundera över jäv.
Wallström är en av en lång rad politiker, fackliga chefer och näringslivspersoner som hamnat i spalterna på grund av dunkla bostadshistorier. Det är ingen slump att så många svenska ”affärer” kommit att handla om just lägenheter. Snarare är det ett bevis på hur snedvriden och dysfunktionell bostadsmarknaden är i svenska storstäder och i synnerhet Stockholm.
En välplacerad lägenhet är hårdvaluta. Som kan bytas mot tacksamhet och förväntad lojalitet.
Naturligtvis är korruptionsmisstankar extra illa när det handlar om grupper som bär särskilt samhällsansvar. Till dem som måste vara ställda över all misstanke hör i synnerhet poliser. Den senaste veckans DN-avslöjande om hur höga polischefer skaffat sig bostad i centrala Stockholm skapar en bild som är besvärande för kårens anseende.
Till att börja med har alltså två höga polischefer, och en tidigare chefs barn, fått lägenheter i en fastighet som ägs av en polisstiftelse. I denna stiftelse har cheferna suttit i styrelsen.

Dessutom vet inte styrelseledamöterna själva hur lägenheterna i fastigheten ska fördelas. ”Det har aldrig funnits någon kö”, säger en. ”Det finns en turordning bland dem som lämnat intresseanmälningar”, säger en annan – vilket låter som definitionen av en kö.
På fredagen öppnades ytterligare en dörr i lägenhetsaffären. Generaldirektören för Brottsförebyggande rådet, en myndighet som bland annat har till uppgift att utvärdera Polismyndighetens arbete, har genom sin man fått en lägenhet i fastigheten.

Nu återstår att ordentligt och offentligt belysa denna lägenhetshistoria. Att en styrelse fördelar lägenheter till sig själv, är det korruption?
”Det ser onekligen så ut, utifrån i alla fall”, säger Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt, till DN.
”Ur en generell synvinkel kan det väcka frågetecken”, konstaterar Natali Engstam Phalén, generalsekreterare för Institutet mot mutor.
Oavsett vari juridiken landar kommer denna historia att solka förtroendet för polisen. Det är allvarligt nog. Förutom frågan om

korruption finns dessutom alltid något futtigt i sådana här ”affärer”. Det handlar om välavlönade chefer som kan ordna boende på egen hand. Ändå tar de chansen att smita förbi köer och utnyttja kontakter – oavsett om dessa väcker frågor om jäv.
Det spelar sällan någon roll om man själv inte anser sig ha brutit mot lagar och regler, något som de ertappade ofta anför till sitt försvar. Bilden fastnar ändå: en klass av människor som skaffar sig själva förmåner som andra utanför systemet, inte minst dåligt avlönade poliser, bara kan drömma om.
Nu ska polisen, som brukligt är, utreda sig själv för att se om stiftelsen skötts på korrekt sätt. Det meddelar rikspolischef Anders Thornberg. Frågan är om det räcker. Denna fastighet måste vädras ut ordentligt.
Extra pikant i sammanhanget är att avkastningen från fastighetens hyresintäkter bland annat ska gå till ”åtgärder för att främja allmänhetens förtroende för polisen”. Kanske kan man använda hyresintäkterna till att finansiera en extern utredning av stiftel-

sen och polischefernas lägenheter. Här har nämligen förtroendet för kåren fått sig en allvarlig törn.
DN 24/10 2020

Poliser upprörda över chefernas bostäder: ”Vi har aldrig ens hört om stiftelsen”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Flera poliser reagerar nu mot chefernas hantering av stiftelsen som ska stötta behövande poliser. Att det finns ett hyreshus med attraktiva lägenheter känner de inte till.

– Jag tror inte att jag har blivit så här upprörd tidigare under alla mina år, säger polisinspektör Richard Högberg som jobbat i 30 år.

Reaktionerna bland anställda inom polisen i Stockholm är starka efter DN:s avslöjanden om hur paradvåningar i innerstaden gått till höga polischefer som själva suttit i stiftelsens styrelse. Många poliser hör av sig med ilska och frustration över chefernas agerande. Ingen av dem som hört av sig har tidigare känt till stiftelsens existens. Stiftelsens syfte är bland annat att ekonomiskt stötta behövande och hjältemodiga poliser. Flera blir, precis som företrädare för Hyresgästföreningen, bestörta över förklaringar om att cheferna fått lägenheterna för att ingen annan varit intresserad:

”Jag är polis och är mycket upprörd och uppriktigt förvånad över det som kommer fram i er artikel. Jag och övriga poliser jag pratat med har aldrig hört talas om detta!! Jag som ensamstående tvåbarnsmamma utan fast boende efter en separation blir mycket provocerad!”, skriver en kvinna.

En annan polis beskriver hur förbannad hon blir:
”Att det här skulle ha annonserats tydligt på intranätet är ”bullshit”. Jag hade ingen aning – ingen hade någon aning. Det här är så korrupt.”
Richard Högberg, inspektör vid krimjouren på Norrmalmspolisen, är inne på sitt trettionde år inom myndigheten.
– Jag tror inte att jag har blivit så här upprörd tidigare under alla mina år, för det är en sådan jävla dubbelmoral. Cheferna är väldigt snabba med att inleda arbetsrättsliga utredningar för minsta lilla hos lägre anställda, men själva kan de sitta och förse sig. Det är otroligt graverande.
Inte heller han hade före DN:s granskning hört talas om stiftelsen – varken om möjligheten att söka ekonomiskt stöd eller möjligheten att anmäla intresse att hyra någon av de attraktiva våningarna.
– Det är ingen av mina kollegor som har hört talas om detta. Det hade varit ett betydligt bättre alternativ än att ha sitt bohag i en väska under separationen från barnens mamma.

Han anser att de höga polischefernas agerande skadar tilltron till myndigheten allvarligt.
– Att Ulf Johansson som styrelseordförande i stiftelsen upplåtit en lägenhet till ett av sina barn undergräver dessutom respekten för högre chefer bland personalen, som är poliser som också stundtals kan behöva en bostad när livet ställts på ända, säger Richard Högberg.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Polis, Stockholm: ”Man blir så förbannad så man kokar. Hur kan de göra så här?”
Tidigare chef inom Stockholmspolisen:
”Allt är ruttet i den här organisationen. Det här går helt i linje med det jag sett inifrån: chefer håller varandra om ryggen och skor sig när ingen ser.”
Polis, Stockholm:
”Jag tycker det är förkastligt. Har man varit polis under en lång tid så vet man hur viktigt det är att inte kompromettera sig i sådana här sammanhang över huvud ta-

get. Allmänheten förväntar sig att vi poliser sköter oss snäppet bättre i sådana frågor än vad gemene man kan förväntas göra. Jag har jobbat i 30 år i området där fastigheten finns och har aldrig hört talas om stiftelsen eller fastigheten.”

Brå:s generaldirektör bor i paradvåning i polisstiftelsens hus

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Brottsförebyggande rådet, Brå, ska utvärdera och följa upp Polismyndighetens arbete.
Nu kan DN avslöja att Brå:s generaldirektör Kristina Svartz bor i en paradvåning i polisens stiftelsefastighet. Lägenheten fick hennes man, Nils Svartz, då han var hög polischef.

I en sexrumslägenhet på 161 kvadratmeter i en attraktiv del av Stockholms innerstad bor Brå:s generaldirektör Kristina Svartz. Lägenheten ligger i fastigheten som ägs av Stockholmspolisens stiftelse, som DN granskat. Fastigheten donerades till polisen på 1940-talet genom en stiftelse. Avkastningen från hyresintäkterna ska enligt stadgarna gå till ekonomiskt stöd till behövande poliser, till poliser som skadats i tjänsten eller som genomfört hjältedåd – och till åtgärder för att främja allmänhetens förtroende för polisen.

En viktig uppgift för Brå är att utvärdera och följa upp polisens arbete. Högsta chefen Kristina Svartz vill inte ställa upp på intervju. På frågan om hon ser något problem med att hon som chef för Brå bor i en stiftelsefastighet som förvaltas av myndigheten hon ska granska – svarar hon på sms: ”Brå tar fram kunskapsunderlag till stöd för bland annat polisens verksamhetsutveckling. Min bedömning är att det inte påverkas.” Kristina Svartz är ordförande för en bostadsrättsförening som bildats av hyresgäster i stiftelsehuset som är intresserade av att köpa ut

lägenheterna. Hittills har styrelsen för stiftelsen sagt nej – men frågan har tagits upp som en möjlighet, uppger en styrelseföreträdare för DN.
Varför verkar du för att hyresrätterna i stiftelsen ska säljas?
”Under min tid har styrelsen inte bedrivit något arbete för försäljning”, svarar Kristina Svartz på sms.
Hon vill inte svara på vad hon anser om det som framkommit av DN:s granskning – att höga polischefer som själva suttit i styrelsen fått lägenheter i samma hus, utan hänvisar till sin man Nils Svartz, som var den som fick hyreskontraktet.
Han är numera pensionär men har en lång karriär på topptjänster inom Myndighets-Sverige bakom sig. Bland annat var han tidigare tillförordnad generaldirektör för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och innan dess satt han som intendent i polisledningen i Stockholms län. I ledningen satt också dåvarande ordföranden för stiftelsen som förvaltar hyreshuset, länspolismästare Gunno Gunnmo.
1998 blev en lägenhet ledig i fastigheten, och enligt Nils Svartz

fanns det en tradition av att ha poliser i ledningen boende i huset.
– Jag uppfattade det som styrelsens vilja.
Han tog chansen och fick ett kontrakt.
– Jag tyckte då att jag var värd lite tur eftersom jag hade gjort en brakförlust på ett radhus under finanskrisen. Jag tyckte: Det var väl trevligt att livet log lite grann mot mig, säger Nils Svartz.
Kan du förstå om andra anser att livet borde le litegrann även mot dem?
– Ja, det kan jag mycket väl förstå. Men sett ur min synvinkel var det helt plötsligt en hyresvärd som inte var polisen – utan en stiftelse där polisen i och för sig besitter de här viktiga posterna. Och vilken policy de har för vem som ska ha lägenheter, det kände jag att det varken var polisledningen i Stockholms sak eller min sak att ta ställning till. Det var inte mitt problem så att säga: jag får en lägenhet som gör att jag kan ha min familj och mina barn där, och jag kom då relativt nyligen från en skilsmässa, så jag tyckte det var bra.

Gunno Gunnmo var under den här perioden länspolismästare i Stockholms län och därmed stiftelsens ordförande. Han såg då inga problem att Svartz fick lägenhet i fastigheten.
– Han sökte om att få en lägenhet och det var en lägenhet som då var ledig. Då följde vi de regler som fanns och han var inte med i någon del av beslutsprocessen.
Trots att ni satt i samma ledningsgrupp?
– Jag ser inget större problem med ledningsgruppen och med polisen över huvud taget. Då är frågan: Kan en polis få en lägenhet i fastigheten? Då är svaret ja. Därmed finns det risk för misstanke om jävssituation. Någon jävssituation i förhållande till Svartz fanns inte.
Gunno Gunnmo känner inte igen bilden av att det fanns en tradition av att ha poliser i ledningen boende i huset och att det var styrelsens vilja att ge Svartz en lägenhet i huset.
– Det har jag inget minne av och jag kan därför varken bekräfta eller dementera uppgiften.
Gunno Gunnmo, stiftelsestyrelsens ordförande, var din chef och ni satt i samma ledningsgrupp.

Tänkte du på att det kunde vara jäv?
– Jag funderade då vems ansvar detta var – jo, styrelsen som styr stiftelsen. Är det jag? Nej, jag styr inte stiftelsen. Jag uppfattade det som styrelsens vilja att ha in någon från polisledningen i huset. Det var 22 år sedan – världen såg lite annorlunda ut då, även gällande diskussioner om förmåner och jäv, säger Nils Svartz.
Vad säger du om det som nu framkommit i DN:s granskning?
– Jag har ingen uppfattning om det alls – eller rättare sagt: jag vill inte ha några uppfattningar om det. Så ska jag väl säga. Vi är ju grannar med dem som ni granskar, säger Nils Svartz.
Medan Gunno Gunnmo säger:
– Jag är en varm anhängare av undersökande journalistik. Men jag tycker att det är beklagligt att polisen hamnar i den här situationen med tanke på förtroendeskadorna. Jag skulle själv inte ha tagit en lägenhet i det här huset.
Både inrikesminister Mikael Damberg (S) och justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) tycker att det är bra att stiftelsen granskas.

”Det är bra att det granskas och att myndigheten utreder om det förekommit oegentligheter. Jag noterar att rikspolischefen har anmält händelsen till myndighetens särskilda utredningar och förutsätter att Polismyndigheten hanterar frågan på ett korrekt sätt”, skriver Mikael Damberg i ett sms till DN.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se
Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se

Hyresgästföreningen: ”Beklagligt”

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Polisens stiftelse får kritik av Hyresgästföreningen för hur lägenheterna hanteras, bristen på transparens och för att höga polischefer fått hyreskontrakt under sin tid i styrelsen.

– Det här skadar synen på myndigheten, på dem som styr den och på samhället, säger

Simon Safari ordförande för Hyresgästföreningen i Stockholm.
DN har avslöjat att höga polischefer och en polischefs barn har fått lägenheter i en fastighet i Stockholms innerstad som ägs av polisens stiftelse, under tiden som cheferna suttit i styrelsen.
– Jag är väldigt bekymrad och orolig. Om det här stämmer är det djupt, djupt beklagligt. Att den myndighet som ska se till att vi känner oss trygga själv gör på det här viset – det sänder fel signaler, säger Simon Safari och fortsätter:
– Om du frågar mig borde det bli konsekvenser för dem som är ansvariga.
Flera ur stiftelsens styrelse har förklarat att de höga cheferna fått lägenheterna för att ingen annan velat ha dem.
– Det finns hur många som helst i behov av bostad ute i vår region och i samhället i stort. När det dyker upp sådana här grejer – om det vore en liten, privat ägare som bara ville tjäna pengar vore det en sak, men när det handlar om företrädare för en myndighet som utnyttjar människors förtroenden… En myndighet måste föregå med

gott exempel, annars sprider sig en misstro. Jag vill inte leva i ett sådant samhälle, vi måste kunna lita på varandra.
DN:s granskning visar att uppgifterna varierar från stiftelsens sida om huruvida det alls finns en kö till lägenheterna – de fördelas genom ”intresseanmälningar” och behovsprövningar, enligt stiftelsen, men kriterierna är oklara. Inga lägenheter lämnas till bostadsförmedlingen. Hyresgästföreningen i Stockholm riktar nu skarp kritik mot hanteringen med tanke på bostadskrisen i huvudstaden.
– Vem bedömer behovet? Det är orimligt att ett bolag kan göra så här och i det här fallet är det under all kritik att det är Polisen, som förvaltar det här huset, säger Simon Safari.
DN:s granskning visar att många hyresgäster är höginkomsttagare och äger andra fastigheter, som exklusiva villor i Stockholms skärgård. Simon Safari anser att det är sorgligt att de vakanta lägenheterna inte fördelas via den allmänna bostadsförmedlingen.
– Det blir en låsningseffekt på bostadsmarknaden när de mest attraktiva lägenheterna går till dem

med mest kontakter och pengar. Det är mycket olyckligt när detta understöds av en myndighet.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Tre män togs på bar gärning – hade kokain värt 100 miljo-ner kronor

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Tre män smög ombord på far-tyget i Uddevalla hamn för att hämta väskor fulla med kokain. Då slog Tullverket till och män-nen står nu åtalade misstänkta för synnerligen grov narkotika-

smuggling. Ett av åklagarens starkaste bevis är en video av händelseförloppet – filmad av en de misstänkta gärningsmännens egen kroppskamera.
Det var den 19 mars som fartyget anlände till Uddevalla hamn från Barranquilla i Colombia. Tullverket och Kustbevakningen satte fartyget under spaning och natten mot den 20 mars kunde man se när de tre männen gick ombord. Filmer från händelsen visar hur de tre männen smyger ner i lastutrymmet och tar fram tre väskor för att sedan ta sig upp och ut ur fartyget.
Tullpersonalen valde då att ingripa och efter ett kortare flyktförsök, där en av väskorna åkte ner i vattnet, kunde alla tre män gripas. I väskorna fann man 61,2 kilo kokain. Tullverket uppskattar att ett beslag av den omfattningen, kokain med en renhetsgrad på ungefär 80 procent, har ett värde på cirka 100 miljoner kronor i missbrukarledet.
Att båten kom direkt från Colombia var något som fångade Tullverkets intresse, säger Gill Eriksson, biträdande chef för tullkriminalenheten i Göteborg.

– De flesta båtar går över Sydamerika till Holland och Belgien och lastas om på mindre fartyg och går sedan till Sverige. Så det är ganska sällan de kommer direkt hit. Det är också så att mycket kokain kommer därifrån och det är ett väldigt bra tillfälle för kartellerna att få narkotikan över till Europa.

De tre männen, födda mellan 1987 och 1995, åtalades under torsdagen för synnerligen grov narkotikasmuggling och synnerligen grovt narkotikabrott.

– De här personerna som kom har ju ingen anknytning alls till Sverige utan de kom hit enbart för det här, säger Peter Larsson, åklagare vid Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet.

Ytterligare en person är häktad i sin frånvaro, misstänkt för medhjälp.

I bevisningen mot de tre männen ingår en övervakningsfilm från hamnområdet samt filmen från en kroppskamera som en av männen monterat på huvudet.

I förhören framgår det att mannen bar kamera som en slags försäkring gentemot hans uppdragsgivare, ifall väskorna inte hade va-

rit där vid tillfället och han misstänktes ha tagit dem.
Samtliga tre män förnekar brott.
Rättegång ska hållas inom de närmsta två veckorna.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se

Wilmas mördare får sänkt straff – 18 års fängelse i stället för livstid

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Göteborg. På fredagen kom beskedet: Hovrätten för västra Sverige fäller 23-årige Tishko Ahmed för mord på 17-åriga Wilma Andersson i Uddevalla. Han döms även för brott mot

griftefriden och får 18 års fängelse.

Åklagaren Jim Westerberg säger till DN att han anser att det ”borde ses som försvårande att undanröja kroppen”.

Hovrättsdomen, som var enig, innebär en strafflindring jämfört med tingsrätten där Tishko Ahmed fick livstids fängelse.

Hovrätten gör i stort sett samma bedömningar som tingsrätten i fråga om vad som är bevisat. Hovrätten anser dock att en del av gärningsbeskrivningen som rör arten av det våld som lett till hennes död inte är styrkt.

Hovrätten skriver att den anser att brottsligheten har innefattat många försvårande omständigheter, men: ”Något annat är dock inte visat än att mordet skett utan avsiktsuppsåt från mannens sida. Omfattningen av våldet och händelseförloppet har inte heller närmare kunnat utredas. Vid en sammantagen bedömning har hovrätten, utifrån då gällande lagstiftning, kommit fram till att omständigheterna inte varit så synnerligen försvårande att det finns skäl för livstids fängelse. Omständigheterna har däremot varit så försvårande att påföljden för

brottsligheten ska bestämmas till det högsta tidsbestämda fängelsestraffet om 18 år.”

I domen heter det att ”säkerheten om händelseförloppet och dödsorsaken medför i sin tur svårigheter att uttala sig om graden av Wilma Anderssons dödsångest och lidande, även om gärningen uppenbarligen måste ha medfört stor rädsla.”

När det gäller frågan om livstidsstraff eller inte nämner hovrätten att lagens utrymme för att döma till livstid utökades ”betydligt” den 1 januari i år, sex veckor efter mordet, men nu hade man alltså att utgå från vad som gällde dessförinnan.

Precis som tingsrätten har beslutat anser hovrätten att mannen ska betala skadestånd till offrets anhöriga och till dödsboet. Tre av de närmast anhöriga tilldöms enligt praxis 60 000 kronor vardera.

När det gäller frågan om vad som hände 14 november i fjol, den dag så åklagaren kommit fram till att brottet ska ha skett, skriver hovrätten:

”Det är alltså styrkt att Wilma Andersson misshandlades och sedan avled i lägenheten. Av den teknis-

ka utredningen går det inte att fastställa varken dödsorsak eller när hon avled. Med beaktande av det våld som Wilma Andersson utsattes för och det efterföljande händelseförloppet går det dock inte att komma till någon annan slutsats än att Wilma Andersson avled till följd av misshandeln och inte av en olyckshändelse eller av att hon tog sitt eget liv.”

Kammaråklagare Jim Westerberg säger att han i huvudsak är nöjd med domen.

– De har ju delat vår bedömning, det rättsliga.

Men han är kritisk till att gärningsmannen indirekt har vunnit på att inte berätta vad han har gjort av kroppen.

– Ja, det är ju någonting som denne tjänar på. Det borde vara försvårande att undanröja bevisen. Nu säger alltså hovrätten att eftersom kroppen saknas kan inte uppsåtet bevisas, och därmed sänks påföljden. Det som borde vara försvårande blir nu förmildrande. Men det är något för lagstiftaren att fundera över.

Nu när hovrättsdomen är fastställd, kan det då finnas nya möjligheter att hålla förhör eller sam-

tal med Tishko Ahmed om kroppen?
– När domen har vunnit laga kraft är fallet avslutat för polisens och åklagarens del. Men han kan ju prata ändå och be om ett samtal.
DN har varit i kontakt med Tishko Ahmeds advokat Beatrice Rämsell. Hon säger att hon i det här läget inte vill kommentera hovrättens dom.
Om vad som ledde fram till mordet för hovrätten ett kort resonemang: ”Det har från åklagarsidan gjorts gällande att det varit fråga om en mycket ojämlik relation där Tishko Ahmed varit den kontrollerande, våldsamme och vuxne personen. (...) I likhet med tingsrätten anser hovrätten att annat inte är klarlagt än att Wilma Andersson och Tishko Ahmed haft en stormig relation. Deras relation innan händelsen får därför ingen betydelse för bedömningen.”
Åklagaren Jim Westerbergs har för sin del sagt att mordet utlöstes av att Wilma Andersson hade sagt att hon ville göra slut.
Tishko Ahmeds advokat Beatrice Rämsell höll vid slutpläderingarna i hovrätten för ett par veckor sedan fast vid att bevisningen mot hennes klient inte räcker för att

avfärda Tishko Ahmeds version av vad som hände i samband med att Wilma Andersson anmäldes försvunnen i november i fjol.
Trots att polisen i hans lägenhet hittat blod som hörde till ex-flickvännen och att en kroppsdel tillhörande henne senare upptäcktes i en väska i Tishko Ahmeds garderob, har han hela tiden vidhållit att han inte har en aning om vart Wilma tagit vägen.
– Det finns inte en droppe blod på mina händer. Jag älskade Wilma mer än livet. Hennes välfärd är min motivation sedan jag träffade henne. Hennes lycka mitt bröd och vatten, sa Tishko Ahmed till hovsättsdomarna.
Den stora rättspsykiatriska undersökning som genomfördes efter tingsrättsförhandlingen visade att Tishko Ahmed har narcissistiska drag, men att han inte ska betraktas som psykiskt sjuk.
Så sent som förra söndagen anordnades en sökinsats i Uddevallaområdet efter Wilma Anderssons kropp, efter en vädjan från hennes anhöriga.
För en vecka sedan samlades sörjande till fyra olika minnesstunder i Herrestads kyrka.
Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Bakgrund.

14 november 2019: 17-åriga Wilmas sista kontakter med släktingar.
17 november: Försvinnandet polisanmäls och en stor sökinsats inleds.
19 november: Den då 22-årige Tishko Ahmed, som varit flickans pojkvän, grips i sin bostad.
28 november: En kroppsdel hittas gömd i lägenheten där paret bodde.
13 maj 2020: Tishko Ahmed åtalas för mord och brott mot griftefrid.
17 juni: Uddevalla tingsrätt meddelar att Ahmed anses skyldig till mord och brott mot griftefrid.
27 juli: Tingsrätten dömer Tishko Ahmed till livstids fängelse.
16 september: Ahmed har överklagat domen. Ny rättegång inleds i hovrätten för västra Sverige.
23 oktober: Hovrätten dömer enigt Tishko Ahmed till 18 års fängelse för mord och brott mot griftefrid.

Tegnell inför höstlovet: Tänk efter om du verkligen ska resa

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Sportlovsresorna i februari blev starten för spridningen av coronaviruset i Sverige. Inför höstlovet nästa vecka är utgångsläget annorlunda, men statsepidemiolog Anders Tegnell uppmanar den som planerar att resa att tänka efter ordentligt.

– Det ställs många krav i olika länder, krav som kan förändras snabbt. Det är rätt krångligt att resa just nu.

Sportlovet i slutet av februari, framför allt vecka nio då skolbarnen i Stockholm har ledigt, kommer sannolikt för alltid att förknippas med coronapandemin. Någon vecka efter att tiotusentals svenskar återvände från skidorter i norra Italien och Österrike bör-

jade smittan att spridas snabbt i Sverige.
Mycket har hänt sedan dess. Mer än 100 000 svenskar har bekräftats smittade av covid-19, i EU och Storbritannien handlar det om 5,2 miljoner fall av covid-19.
Inför nästa veckas höstlov presenterade statsepidemiolog Anders Tegnell ett antal riktlinjer på Folkhälsomyndighetens pressträff i torsdags.
– Det gäller att genomföra resor på ett klokt och bra sätt så att man inte skapar en massa nya smittkedjor. Kan man undvika att resa med kollektivtrafiken ska man göra det. Om det går att boka platsbiljetter ska man göra det, säger Anders Tegnell.
– Stanna hemma om du har symtom, se till att du kan isolera dig även dit du åker om du får symtom, tänk på att inte belasta sjukvården där. Även om vi inte längre har några råd och rekommendationer på plats, ska man träffa äldre anhöriga är det viktigt att tänka igenom hur man gör det, så att man inte utsätter någon för onödig risk, säger han.
Vilken är den största skillnaden nu jämfört med sportlovet?

– I samband med sportlovet hade vi en omfattande smittspridning i stora delar av Europa , men det visste vi inte om. Det enda land som tydligt hade skickat en signal om att de hade stor smittspridning var Italien. Vi hade egentligen ingen smittspridning alls i Sverige.
– Nu har vi en ganska stor smittspridning i Sverige. Vi har bra kontroll på vilka delar av Europa som också har en smittspridning, så det är ett helt annat läge i dag. Även om många väljer att resa utomlands kommer inte smittspridningen i Sverige att påverkas i någon större omfattning den här gången, enligt Anders Tegnell.
– Utlandsresorna var väldigt drivande när det gällde introduktionen. När vi i princip inte hade några fall i Sverige blev introduktionen av ett antal hundra fall från resten av världen en väldigt stor andel av smittspridningen i Sverige.
– Nu har vi ett antal tusen nya fall i veckan. Om vi då kommer hem med en handfull fall från utlandet kommer inte det att ändra epidemiologin i Sverige.
Hur ska man tänka vid en utlandsresa?

– Framförallt måste man tänka igenom om man verkligen vill resa, för det är ju rätt krångligt att resa just nu. Det ställs väldigt många olika krav i olika länder, krav som kan förändras snabbt. Det finns gott om exempel på personer som har blivit fast i olika delar av Europa när reglerna har ändrats.

Bara de senaste dagarna har flera länder aviserat skärpta restriktioner. Frankrike utökar det nattliga utegångsförbudet. Irland stänger samhället en andra gång.

– Sedan måste man fundera på om man ska resa till en region med väldigt höga risker. I så fall måste man vara väldigt noga när man kommer hem. Stanna hemma om man känner minsta symtom, gå och testa sig om det råder minsta tvekan och jobba hemifrån under en period om det är möjligt, säger Anders Tegnell.

UD avråder från utlandsresor till alla länder utanför EU och EES-området. Vanliga reseförsäkringar gäller i nuläget inte vid resor till andra världsdelar.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Fakta. Tre nya dödsfall med covid-19

Tre nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige senaste dygnet, enligt Folkhälsomyndigheten.
Därmed har totalt 5 933 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 110 594 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.

Åklagaren utreder nya uppgifter

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Inspektionen för vård och omsorg riktade mycket stark kritik mot hur socialnämnden i Norrköping hanterade Lilla hjärtats ärende.
Nu utreder Åklagarmyndigheten om en ny förundersökning ska inledas.

– Jag kan bekräfta att vi mottagit en skrivelse från en privatperson som hänvisar till det beslut som tagits av Ivo, säger chefsåklagare Torsten Angervåg i ett pressmeddelande.

Efter att han granskat socialnämndens agerande kring den 3-åriga flickan som kallades Lilla hjärtat riktade Inspektionen för vård och omsorg skarp kritik mot socialnämnden i Norrköping. Myndigheten pekade på en lång rad allvarliga brister i handläggningen och slog fast att kommunen inte hade använt hela det utrymme som finns inom befintlig lagstiftning för att skydda barnet.

– Det är ett kapitalt misslyckande från samhällets sida och det har kostat barnet livet, sa Ivo:s generaldirektör Sofia Wallström under en pressträff.

Nu meddelar Åklagarkammaren i Norrköping att man mottagit en skrivelse från en privatperson som vill att åklagare utreder om socialnämndens agerande har varit brottsligt.

– Jag kan bekräfta att vi mottagit en skrivelse från en privatperson som hänvisar till det beslut som tagits av Ivo och vill att åklagare

inleder förundersökning om brott i och med de brister som framförts på socialnämndens handläggning, säger chefsåklagare Torsten Angervåg i pressmeddelandet.

Han har hämtat in vissa uppgifter från Ivo och en anmälan kommer att upprättas vid Åklagarkammaren i Norrköping. En åklagare kommer att ta del av Ivo:s underlag och beslut.

Åklagarmyndigheten kan ännu inte uttala sig om det kommer att inledas en ny förundersökning.

Lilla hjärtats mamma dömdes till 1 år och 9 månaders fängelse för grovt vållande till annans död. Både försvaret och åklagaren har överklagat domen. Göta hovrätt räknar med att domen kommer att prövas i maj nästa år.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se

Preem söker nytt tillstånd – kritiseras av Greenpeace

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Preem vill bygga om en del av sin anläggning i Lysekil för att kunna använda tallolja, rapsolja och återvunnen frityrolja vid framställning av diesel. Det säger bolagets vd Magnus Heimburg till DN. Men planerna får kritik av Greenpeace.

Den 28 september meddelade Preem att bolaget drar tillbaka sin ansökan om att bygga ut oljeraffinaderiet i Lysekil. Skälet var, enligt vd:n Magnus Heimburg, att projektet inte bedömts vara tillräckligt lönsamt.

Nu meddelar bolaget att man lämnar in en ansökan med en ny plan för raffinaderiet i Lysekil. Preem vill bygga om en del av den befintliga anläggningen som i dag används för att framställa diesel av råolja, för att kunna fasa in förnybara råvaror.

– Vi kommer att använda tallolja, rapsolja och återvunnen frityrolja. Det här är råvaror som vi redan i dag använder vid vår anläggning i Göteborg, säger Magnus Heimburg.
En ombyggd anläggning skulle, enligt Preem, kunna använda upp till 40 procent förnybara råvaror. Resterande mängd kommer alltså att utgöras av fossil råvara.
– Omställningen till ett förnybart samhälle kommer att kräva många olika typer av verktyg. Jag är övertygad om att flytande drivmedel, och förnybara sådana, har en viktig plats att fylla i den omställningen, säger Magnus Heimburg.
Preems ursprungliga planer på en utbyggnad av oljeraffinaderiet i Lysekil beräknades innebära en utsläppsökning på 1,7 miljoner ton koldioxid årligen. Enligt bolagets nya ansökan ska utsläppen vid anläggningen i Lysekil inte öka över huvud taget. I takt med att produktionen i den ombyggda anläggningen ökar ska motsvarande mängd fossil råvara fasas ut.
Greenpeace tillförordnade Sverigechef Isadora Wronski kallar Preems planer för en ”falsk klimatlösning”.

– Att bränna djur, skog eller mat i fossilbilar är inte hållbart. Vi måste blicka framåt och satsa på långsiktigt hållbara lösningar, effektivisering och elektrifiering. Allt annat fördröjer den verkliga omställningen, säger hon.
All fossil energiproduktion måste upphöra, enligt Isadora Wronski. Hon förespråkar satsningar på kollektivtrafik och på andra transportmedel än bilar med traditionella förbränningsmotorer.
Greenpeace har tidigare genomfört protestaktioner utanför oljeraffinaderiet i Lysekil, bland annat genom att blockera infarten till råoljehamnen med sitt fartyg Rainbow Warrior. Hur miljöorganisationen kommer att agera efter bolagets nya besked är ännu inte bestämt, enligt Isadora Wronski.
– Vi håller just nu på att analysera vad fortsättningen blir. Sverige behöver skifta fokus till reella klimatlösningar. Det är det vi behöver lägga kraft på under den kommande tiden, säger hon.
I Lysekils kommun är Preem den största privata arbetsgivaren. Utbyggnaden som tidigare planerades skulle enligt bolaget innebära omkring 250 nya arbetstillfällen. Preems nya planer skulle innebära

en tillfällig ökning av antalet jobb, under tiden som raffinaderiet byggs om, säger vd:n Magnus Heimburg. På längre sikt väntas antalet arbetstillfällen vara oförändrat.

– Vi ser att vi efter ombyggnationen kommer att kunna driva anläggningen med samma bemanning som vi har i dag, säger han.

Bolaget planerar att lämna in underlag till berörda myndigheter, bland andra länsstyrelsen och Naturvårdsverket, inom kort. Ansökan ska skickas till mark- och miljödomstolen före årsskiftet. Målet är att den ombyggda anläggningen ska kunna stå färdig år 2024.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Janne Josefsson: Därför lyfte jag fram Hamid Zafar

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Jag försöker ringa honom men han svarar inte. Det är samma dag som DN avslöjar hans hemliga alter ego med grovt homofoba och antisemitiska åsikter.

Första gången jag kom i kontakt med Hamid Zafar var för några år sedan. Han var då rektor på Sjumilaskolan i Biskopsgården, skolan där jag 1987 gjorde filmen ”På rätt sida älven”. Jag ville varna för de ökade etniska och sociala klyftorna.

I ”Uppdrag granskning” avslöjade vi 2017 bakgrunden till de senaste årens gängkrig i Biskopsgården på Hisingen. Och att var fjärde pojke som gick ut skolan hade begått brott efter några år – en lika skrämmande som osannolik siffra. Och Hamid Zafar ingav stor respekt eftersom han som rektor inte hycklade med hur läget var på skolan.

Jag frågade hur många av de drygt 500 eleverna som hade svenska som modersmål? Man kunde höra

hur han räknade på fingrarna, en, två, tre kanske fyra.
– Det vill säga inte ens en procent, invände jag.
– Nä, det stämmer, svarade rektor Hamid.
Så såg verkligheten ut i det som går under beteckningen ”det mångkulturella samhället”. Och så ser det ut i dag, alltjämt. Om inte ännu värre.
Efteråt blev jag inbjuden till ett stort möte med kommunala tjänstemän, socialarbetare och skolpersonal. Jag säger att här sitter en rektor i publiken som för första gången inte försöker försköna eller dölja verkligheten i våra segregerade skolor, tvärtom vill han göra något åt det. Och så nämner jag honom med namn.
Efteråt slår vi oss ned, Hamid och jag, och han ger ett väldigt gott intryck och verkar veta vad han pratar om. Hans sommarprogram i radion var lysande. Vi träffas senare på bokmässan och ger varandra hedersbetygelser.
Och så kommer detta avslöjande. Jag kan förstå om det gällde kritik mot Israel, ockupationspolitiken, mot sionismen, till och med mot judendomen. Men att prata om judar som hundar och icke-män-

niskor är för mig lika fullständigt förkastligt som obegripligt. Inget kan ursäkta det.
Jag vet av erfarenhet att antisemitismen är mycket mer utbredd än vad vi journalister har vågat skildra. Vi gjorde ett försök i ”Uppdrag granskning” med dold kamera i Malmö. En medarbetare gick ut med en kippa på huvudet. Han blev hånad och utsatt. Men frågan är om samhället, det vill säga politikerna i Malmö, tog det riktigt på allvar. Antisemitismen åt sig in ända i det socialdemokratiska ungdomsförbundets ledning i Malmö.

Den yttersta vänstern och extremhögern tar varandra i hand vad gäller antisemitismen. Kritiken mot staten Israel glider lätt över till judehat.
”Döda judarna” är en ramsa som hörts skanderas i demonstrationståg i Göteborg. Själv blev jag en gång stoppad av en arg, upprörd man vid en palestinsk demonstration som frågade mig:
– Varför går du inte med?
– Jag går aldrig i demonstrationer, svarade jag.
Han gav sig inte och menade att jag då försvarade Israels politik mot palestinierna. Jag invände att

jag inte gör det och frågade honom vad han anser om Hamas, som betecknas som en islamistisk terrororganisation.
– Jag stödjer deras politik, absolut, svarade han och blev allt mer aggressiv.
Senare ser jag hur denne man blir rektor på en skola i ett av de ”särskilt utsatta områdena”.
Var det någon som sa att det var viktigt med demokratisk värdegrund i den svenska skolan?
Hamid Zafar har fått löpa gatlopp och blivit av med alla sina uppdrag. Med rätta. Men måtte han så småningom vända all sin kraft och begåvning för demokrati, jämlikhet, yttrandefrihet. Och människors lika värde.
Jag talar in ett meddelande till Hamid, men han återkommer inte. Kanske har Mullsjö kommun tagit tillbaka hans telefon. Eller så vill han inte prata.

Janne Josefsson

Fortsatta problem med trygghetslarm

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Flera kommuner upplever fortsatta problem med Tunstalls trygghetslarm – trots att leverantören för en vecka sedan lovade att systemet fungerar felfritt igen, rapporterar TV4 .

Sedan mitten av förra veckan har trygghetslarmen brottats med störningar och fördröjningar med försenade svarstider till följd.

I Luleå avled en kvinna efter att ha larmat åtta gånger under en och en halv timme utan att få svar, vilket lett till att anhöriga till kvinnan polisanmält Tunstall.

Johan Lenander, vd på Tunstall, medger att problemen fortfarande inte är helt åtgärdade men uppger att det nu framför allt är utringningarna som inte fungerar som de ska.

TT

Åtalas för våldtäkt på festival 2013

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Sju år efter en våldtäkt på Brå-vallafestivalen åtalas en 44-årig man som misstänkt för brottet. Han nekar, men åklagaren hänvisar till DNA-bevisning, rapporterar SVT.
DNA-prov på mannen togs i en annan polisutredning, som handlar om en bilbrand.

Resultatet visade att han kan kopplas till våldtäkten mot en kvinna under festivalen.
TT

Vegoburgaren räddades – men klimatmålen får kritik

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Den vegetariska biffen är räddad. EU-parlamentet röstade på fredagen för att biff, burgare och korv får fortsätta kallas så, även om de inte innehåller kött. Ledamöterna röstade även för att framtidens jordbruk ska bli mer klimatvänligt än i dag. Men målen sätts långt under vad miljörörelsen kräver.

Vegoburgaren, -korven och -biffen klarade fredagens omröstning i EU-parlamentet. Ett syfte med förbudet, som följer en lagstiftning som finns i Frankrike, var att göra det tydligare för konsumenterna vilka ingredienser som finns i en produkt. Kritikerna har i stället pekat på att det skulle göra det svårare för folk att hitta alternativ till köttkost.

Sedan tidigare finns det ett förbud mot att kalla veganska mejerialternativ för ost eller grädde om de

inte innehåller mjölk från däggdjur.
I omröstningen överlevde vegoburgaren med 379 röster mot 284. Frågan om vegomärkningen är en pyttedel av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Området slukar en tredjedel av EU:s budget, cirka 58 miljarder euro (600 miljarder kronor) under 2020. Den största delen, runt 70 procent är direktstöd till lantbrukarna baserat på antal hektar eller djur.
Europaparlamentet har röstat för att minst 30 procent av detta direktstöd måste gå till miljö- och klimatfrämjande åtgärder. I dagsläget finns inget sådant krav.
– Det är en betydande förbättring. Sedan kan man vilja ha mer, men det finns massor med länder som inte vill ha några klimat- eller miljödelar alls. För dem handlar det bara om matproduktion, säger Fredrick Federley, ledamot för centern i jordbruksutskottet. Där sitter även Pär Holmgren (MP).
– Det här är inget offensivt steg i klimatpolitiken. Beslutet betyder att vi springer lite, lite långsammare åt fel håll. Det här tar inte på allvar itu med de stora akuta pro-

blem som vi har med till exempel biologisk mångfald , säger han.
Miljöpartisterna, liksom vänsterns Malin Björk, röstade på fredagen mot hela jordbrukspaketet. Förslaget antogs ändå med klar majoritet.
I parlamentets förslag ingår även att missförhållandena för dem som är arbetar i jordbruket måste bort. Lantbruksföretag måste följa de lagar som finns om anställnings- och arbetsvillkor i respektive land för att få EU-stöd.
Ledamöter från (S), (MP) och (V) röstade för villkoret. (M), (KD) och (L) lade ned sina röster medan (SD) och (C) röstade mot.
– Vi tycker inte man ska reglera arbetsvillkor på EU-nivå, säger Fredrick Federley (C).
Övriga ingredienser i jordbrukspaketet är bland annat bättre hälsomärkning på viner, att avsätta särskilda medel så att fler unga jordbrukare kan komma in i yrket och att förändra stödet så att en större andel går till mindre jordbruksföretag.
Europaparlamentets ståndpunkter ska nu förhandlas med EU:s andra lagstiftande församling - ministerrådet. Där möttes EU-

ländernas jordbruksministrar tidigare i veckan och kom bland annat fram till att 20 procent av direktstödet ska öronmärkas för klimatåtgärder. Det är alltså lägre än vad parlamentet förespråkar. Även när det gäller den mindre delen av jordbrukspengarna, det som går till landsbygdsutveckling, har parlamentet och rådet olika åsikter. Parlamentet vill reservera 35 procent av utbetalningarna till miljö och klimat. Rådet vill ha 30 procent.

Sveriges landsbygdsminister Jennie Nilsson (S) är ändå nöjd med beslutet.

– Vi har tagit steg för en modern och framtidsinriktad jordbrukspolitik där klimatet får ett större genomslag än det haft tidigare. Nu har vi en bra grund att jobba vidare på. Det känns riktigt, riktigt bra, sade hon efter mötet.

Miljörörelsen är mycket besviken på besluten från EU. I ett pressmeddelande från Världsnaturfonden WWF hänvisar Jabier Ruiz, verksam vid organisationens Europakontor, till forskningen och skriver:

”Bakom de fina orden fortsätter EU-parlamentarikerna och jordbruksministrarna till stor del att

föra en jordbrukspolitik som slänger skattebetalarnas pengar på förorenande, industrialiserat jordbruk fram till minst 2027”.
Även klimataktivisten Greta Thunberg är missnöjd. Hon uppmanade inför omröstningen parlamentet att säga nej till förslaget för ny jordbrukpolitik.

Pia Gripenberg

Fakta. Jordbrukspolitiken slukar en tredjedel av EU-budgeten

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (cap) är ett av unionens äldsta politikområden. Grunderna lades i Romfördraget 1957.
I dag delas cap in i två pelare. Drygt 70 procent består av direktstöd baserat på antal hektar mark eller kreatur. Resten är andra typer av jordbruksstöd, exempelvis projektstöd, miljöersättningar och ersättningar för ekologisk produktion. Totalt går omkring 34 procent av EU:s budget till jordbrukspolitiken.
De länder som får mest stöd är Frankrike, Spanien, Tyskland och Italien.
Den senaste reformen av systemet lades fram i juni 2018 av EU-

kommissionen. Utdraget förhandlande har dock lett till att genomförandet redan skjutits upp till 2023, om slutlig enighet kan nås.

Carl Johan von Seth: Därför betalar inte fredagsölen för ubåtar och kanoner

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

När alkoholskatten höjs blir fredagsölen en ”god gärning”, säger finansminister Magdalena Andersson. Pengarna går nämligen till försvaret. Men är det verkligen så det fungerar?

I den andra delen av serien ”Staten och skulden” reder DN:s Carl Johan von Seth ut hur statens betalningar hänger ihop.

Höjd skatt på alkohol och tobak ska betala nya satsningar på svenskt försvar. Det var ett av finansminister Magdalena Anderssons besked när höstbudgeten landade på riksdagens bord häromveckan. Då blir det ”en god gärning om man tar en öl på fredagen”, förtydligade hon.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson, som tog finansministern på orden, twittrade bekymrat efter beskedet. Politikens mål är ju att minska rökandet och drickandet och ”då blir det inget extra till försvaret”. Skakigt, tyckte han.

Men Johan Carlson har missförstått saken.

Magdalena Anderssons kommentar var nämligen ingen bokstavlig beskrivning av försvarets finansiering. Det var mer ett uttryck. En finanspolitisk tankefigur. Alkoholskatten höjs samtidigt som försvarsanslagen ökar, men det finns egentligen ingen riktig koppling mellan de två budgetposterna.

Fredagsöl och eventuella nya förband har alltså inget med varandra att göra. Försvarets anslag betalas i själva verket inte av någon särskild skatt alls. Nya regementen kan byggas och officerare kan få sin lön även om Folkhälsomyndighetens rök- och alkoholfria utopi skulle förverkligas.

Det finns flera skäl till att det är så. Ett av dem är att statsbudgeten räknas ihop enligt något som kallas bruttoprincipen. Statens alla intäkter och utgifter måste ner i samma stora pengatratt. Budgetlagen förbjuder faktiskt regeringen från att öronmärka skatter till någon särskilt utgift.

En höjd alkoholskatt rinner helt enkelt ner i tratten. Där kan man inte urskilja vilka utgifter pengarna sedan går till.

Det upplägget är samtidigt en spegling av hur statens ekonomi fungerar på ett konkret plan.

Det går nämligen inte, rent praktiskt, att använda pengarna från alkoholskatten till att köpa ubåtar och kanoner. Skatteverket kan inte föra över pengar till Försvarsmakten. Det är inte så myndigheternas betalningar fungerar.

Hur det hänger ihop är en ganska märkvärdig historia.
Man kan säga att alla statliga myndigheterna betalar sina räkningar, löner och bidrag på kredit. De börjar sin arbetsdag med noll kronor på sina bankkonton. Det gäller Försvarsmakten lika väl som Försäkringskassan. Trots tomma konton kan de göra betalningar – våra statliga myndigheter gör hundratusentals varje dag. Det kommer också ständigt in pengar till staten. Arbetsgivaravgifter, moms, alkoholskatt och mycket annat rinner in, främst till Skatteverket.

Det listiga är att dessa intäkter sedan kvittas mot statens utgifter. Under dagen räknar bankerna ihop plus och minus på de olika myndigheternas konton. Summan redovisar de sedan för Riksgälden, som sköter statens hela ekonomi. Här blir det Riksgälden som får göra upp myndigheternas slutnota för dagen. Om utbetalningarna är större än skatteinbetalningarna uppstår det ett tillfälligt underskott. Riksgälden kan då behöva lösa det med en form av kortsiktigt banklån.
Men den långsiktiga lösningen är att Riksgälden, som hela tiden

försöker förutse om det finns ett behov av att låna, regelbundet ger ut statsskuldväxlar och statsobligationer på finansmarknaden. De ger pengar in på statens konto. Och det är här det som kallas statsskuld kan uppstå.
I år räknar Riksgälden med att låna runt 250 miljarder kronor för att täcka statens underskott under pandemikrisen. Men exakt vad de lånade pengarna går till – nya kanoner, barnbidrag eller covidtester – kan man alltså inte säga.

Fakta. Statsskulden – vad är vad?

En statsobligation är ett dokument, ett skuldebrev, som säger att innehavaren har lånat ut en viss summa pengar till staten. Skuldebrevet anger hur långt in i framtiden lånet sträcker sig. Ofta är det tio år.
En statsskuldväxel är ett skuldebrev med kortare löptid, ibland bara ett par månader. Riksgälden använder statsskuldväxlarna för att hantera mer kortsiktiga variationer i lånebehovet.
Dagliga underskott kan Riksgälden också täcka med så kallade depositlån. Det fungerar ungefär som ett vanligt banklån.

Icas vd försvarar tuffa villkor för leverantörer

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Ica Gruppens vd Per Strömberg slår ifrån sig kritiken från leverantörerna och menar att någon bestraffningstrappa, som DN rapporterat om, inte finns.

– Vi hanterar våra leverantörer på ett fair sätt men vi kommer alltid ha tuffa prisförhandlingar, säger Per Strömberg.

Ica Gruppen – koncernen där även apoteken och Ica Banken ingår – tyngs av coronapandemin. Apoteken ser färre recept tas ut och säljer mindre av förkylningsprodukter och värktabletter. Folk tycks, vid sidan av covid-19, hålla sig friskare tack vare distansering och liknande åtgärder vilket slår mot apoteksverksamheten.

I mataffärerna ser det bättre ut, konstaterar vd:n.

– Det är klart att vi säljer mer dagligvaror eftersom folk äter mer

hemma, säger Per Strömberg, vd för Ica Gruppen.
DN har i en serie artiklar granskat Ica-butikernas höga vinster och dominerande position på marknaden. Bland annat har kritik lyfts från leverantörs- och producentleden, där flera menar att Ica sätter orimligt hög press när de förhandlar sina inköp.
Flera aktörer har i DN vittnat om oskäliga avtal, utpressning och en ”bestraffningstrappa” som används mot producenter som inte vill sänka sina priser.
Per Strömberg säger att det krävs hård förhandling för att kunna ge kunden det bästa priset, men de tuffa tagen riktar sig främst mot de internationella jättarna menar han.
– Tittar man på de stora spelarna, och det är framför allt sådana internationella spelare vi förhandlar med, så har de 50 största multinationella företagen en genomsnittlig rörelsemarginal på strax över 18 procent, säger Per Strömberg.
– Då ska du ställa det mot våra – i och för sig fina – 4,5 procent. Det är absolut inte så att det här är några leverantörer det är synd om.

Men de som vittnat om den hårda pressen från Ica är inte de stora internationella jättarna. Det är svenska aktörer, som bett om att få vara anonyma för att inte stöta sig med Ica.

– Det är väldigt olika hur hårt vi förhandlar. Vi gör det jättehårt med de stora multinationella spelarna men vi ser det på ett helt annat sätt när vi förhandlar med svenska och framför allt mindre svenska leverantörer, säger Per Strömberg.

De stora leverantörerna utgörs av ungefär 105 internationella företag och cirka 60 svenska leverantörer.

– Det är där vi har hårda och tuffa förhandlingar. Det måste vi ha för att säkerställa bra priser för kunderna, säger Strömberg.

Han tillägger att det trots hårda förhandlingar alltid är viktigt att uppträda schyst.

– Och det menar vi absolut att vi gör.

”Bestraffningstrappan” har bekräftats från flera källor att den kommer från Ica och att den fortfarande används. Vad tänker du om det?

– Jag delar inte alls den bilden som ges uttryck för där. Jag har varit med på Ica sedan 2012 så jag har svårt att uttala mig om hur det var innan det. Men den strategi som jag varit med och format från 2012–2013 för Ica Gruppen, där känner jag inte alls igen det som ni beskriver, säger Per Strömberg. Det är dessutom svårt att bemöta kritik som kommer från anonyma källor, menar han.

– Men jag känner mig helt trygg med att vi inte jobbar på det här sättet i dag. Vi hanterar våra leverantörer på ett fair sätt men vi kommer alltid ha tuffa prisförhandlingar. Det är viktigt speciellt mot de här stora multinationella bolagen som är extremt lönsamma och som alltid tittar på sätt att förbättra sin lönsamhet.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Så går det för Ica

Det tredje kvartalet 2020 tyngdes något av coronapandemin. Ica Sverige (mataffärerna) gynnas fortfarande av att fler äter hemma men Ica Gruppens apoteksverksamhet pressas av färre receptuthämtningar och svagare försälj-

ning av bland annat förkylningsläkemedel och värktabletter.
Ändå gjorde koncernen en vinst på 1,3 miljarder kronor i kvartalet.
Effekten av pandemin bedöms vara omkring minus 15 miljoner kronor.
Källa: Ica

TV3 flyttar tillbaka till Sverige

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

TV3 och Viaplay flyttar till Sverige efter att i över 30 år ha sänt via Storbritannien. Nu vill bolaget ta en mer aktiv roll i den svenska samhällsdebatten.
– Vi ser fram emot att komma hem, säger Nents vd Anders Jensen till DN.

Sveriges tv-hus började liksom resten av tv-världen att rusta för en massutvandring från London redan 2018 i och med osäkerheten kring Storbritanniens Brexitavtal. Nu, två år senare står det klart att TV3 och Viaplay flyttar hem till Sverige – efter att ha sänt i över 30 år via Storbritannien.
Anders Jensen, vd för Nent Group menar att man har sökt efter ett tydligt och långsiktigt regelverk och att detta nu är något som tv-bolaget har hittat i Sverige. Redan vid årsskiftet flyttar tv-bolaget Nordic Entertainment Group, med bland annat Viaplay, TV3 och TV6, till Sverige.
– Vi har letat efter en god och öppen dialog med ansvariga myndigheter. Allt det finns här i Sverige. Det är ett nytt och väldigt spännande kapitel i vår historia. Vi har sänt under brittisk licens sedan 1987 så att komma hem känns fantastiskt, säger Anders Jensen.
I och med beslutet blir Nordic Entertainment Group den största kommersiella aktören i Norden, menar han.
– Då är det viktigt att kunna delta i samhällsdebatten på ett aktivt

och ansvarsfullt sätt. Det blir mer naturligt när vi också har våra licenser här, säger han.
Grunden till flyttbeslutet är Brexit. I och med det tillåts bolaget endast erbjuda tjänster inom EU från ett annat EU-land. Verksamheten hamnar efter flytten därmed under svensk tillsyn. Spritreklam är något som kommer att försvinna när svenska regler tillämpas för reklamen i kanalerna.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

Dela

Turbulens med SAS-paket – staten måste öka ägandet

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Räddningen av SAS innebär att ägarbilden helt stöps om. Många småsparare avböjde nya aktier, in träder stora räntefonder samtidigt som staten ökar sin andel.

– Jag vill inte spekulera i om SAS behöver mer hjälp sedan, kommenterar näringsminister Ibrahim Baylan.

SAS har med räddningspaketet garanterats drygt 14 miljarder kronor för att klara sig vidare i en värld där fortfarande många flygplan står på backen. Som garanter står svenska och danska staten samt den största privata aktieägaren, Knut och Alice Wallenbergs stiftelse.

Paketet bygger på nyemission av aktier men också på att olika typer av obligationer görs om till aktier. Det ger en helt ny ägarbild: Räntefonderna seglar in som nya ägare, en del av deras innehav kan komma att säljas efter hand. Familjen Wallenberg har köpt aktier för nästan 260 miljoner kronor, men det stora antalet nya aktier gör att deras ägarandel nästan halveras. Danska och svenska staten ökar ägandet från 29 till närmare 44 procent. Intresset från småsparare har inte varit hett.

Blir det här dyrare än väntat för staten?

– Vi har ju fått riksdagens mandat att kunna använda upp till fem miljarder i olika insatser och min bedömning är att det kommer att

vara väl inom de ramarna. Min bild är att det ändå, relativt den ganska stora osäkerheten, ändå gått bra att säkra den här finansieringen, säger näringsminister Ibrahim Baylan till DN.
Förutom räddningspaket på drygt 14 miljarder kronor ska SAS minska sina kostnader med fyra miljarder kronor under två år. Det ska ske genom genom uppsägning av uppemot 5 000 anställda och ökad produktivitet. Vd Rickard Gustafson har sagt att SAS kan övervintra och börja tjäna pengar igen ”när vi tagit oss igenom 2022”.

Flyganalytikern Jacob Pedersen på danska Sydbank pekar på att smittspridningen fortsätter att motverka en snabbt ökad flygtrafik. Han säger till TT att han tror att räddningspengarna räcker i 18–24 månader, därefter måste ägarstaterna troligen gå in med nya pengar i SAS.
– Det är ju en förmån som så kallade analytiker och experter har, att spekulera. Vi gör den här insatsen för att SAS är viktigt för vår infrastruktur och vi är i ett fortsatt svårt läge. Jag tror inte att ytterligare spekulationer från i det här fallet oss som en av de största

ägarna bidrar till någon större stabilitet, säger Ibrahim Baylan. Riksdagen har ju gett regeringen mandat att sälja aktier i SAS. Hur ser den långsiktiga planen ut?

– För att vara helt ärlig det känns som ett väldigt teoretiskt resonemang med tanke på hur flygverksamhet både i vårt land och globalt just nu går. Nu hoppas jag att vi kan hjälpa det här bolaget genom den här krisen och så får vi när vi är på fastare mark göra den typen av bedömningar.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se
Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

14

miljarder kronor, så stort är räddningspaketet som ska försöka hålla liv i SAS. Flygbolaget ska också minska sina kostnader med fyra miljarder kronor under två år genom att säga upp omkring 5 000 anställda.

Arbetsförmedlingen lovar lokal närvaro

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Förra hösten beslutade Arbetsförmedlingen att över hälften av myndighetens kontor i landet skulle läggas ned. I en ny rapport till regeringen skriver myndigheten att den lokala närvaron kan säkras ändå.

Den slutrapport om hur Arbetsförmedlingen ska kunna ha lokal närvaro även i de orter där kontor läggs ner lämnades över till regeringen under fredagen.

I rapporten skriver myndigheten att man kommer att kunna ha fysiska möten med arbetssökande i 208 av landets 290 kommuner, trots att man bara ska ha kontor i 106 kommuner.

Lösningarna ska främst bygga på överenskommelser där myndigheten hyr in sig i exempelvis kommunlokaler eller har samarbete med Statens servicecenter. **TT**

Inte bara goda bilminnen

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Bilar kan ge både glada och skrämmande minnen. Kenneth Derlows omfattar både svalkande glass och en tillknycklad bakskärm.

Bilminnen kan var luddiga men ibland finns de där med tydlig skärpa. Kenneth Derlow har skickat bilder till oss på två bilar från sin barndom, bilar som han har både glada och skrämmande minnen av.

Den ena visar farfar Gunnar Jonassons Willys som familjen lånade till sommarstället i Sandvik, söder om Kalmar. Sommaren 1951 kokade motorn i höjd med Vassmolösa gästgiveri. Men Kenneth, då sju år, och storasystern Iréne hängde inte läpp. Där fanns en glasskiosk och varsin Puckstång, för 50 öre styck.

Någon vecka senare kokade bilen på nytt, bara 50 meter från samma plats, även då med var sin Puckstång som resultat.

– Året därpå köpte mina föräldrar en Re-na-ult 4CV, som vi sa i Nybro. Om farfars Willys var rymlig som ett vardagsrum var 4CV:n trång som en garderob, berättar Kenneth för DN Motor.

Bilen gav honom ett minne präglat för livet. Under systerns konfirmation tog han plats i förarsätet på den parkerade bilen och måste ha lossat handbromsen. Bilen rullade bakåt för att ta stopp mot en betongsarg. Ena bakflygeln vek sig som ett dragspel.

– Jag sprang iväg för att gömma mig under en tät gran på tomten. Där satt jag en lång stund, minns Kenneth som har prenumererat på Dagens Nyheter sedan 1973. Efter en stund ropade mamma att pappa inte var arg längre men Kenneth minns än i dag de mörka blickarna som mötte honom när han vågade sig fram.

Pappa Emil växlade sedan till Volvo PV och Amazon. Till pensionen på 90-talet inhandlades en Audi 100, berättar Kenneth, i dag bosatt i Roslagen och konstnär till yrket.

Peter Klemensberger
peter.klemensberger@teknikensvarld.se

10 000
Volvo slipper utsläppsböter

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Tack vare ökad försäljning av laddhybrider och elbilar ser flera biltillverkare ut att klara EU:s utsläppsregler.

Jaguar, Land Rover, Mercedes och Volkswagen ligger fortfarande för högt för att klara EU:s utsläppsregler då företagen säljer många stora och bensintörstiga suvar. Volkswagen ligger också lite efter trots lanseringen av en serie nya elbilar.

Bland tillverkarna som ser ut att klara gränserna finns BMW, PSA-gruppen, Renault och Volvo. Fiat/Chrysler klarar EU-kraven bara efter att ha köpt utsläppsrätter av elbilstillverkaren Tesla och även Renault har erbjudit sig att sälja sådana till konkurrenter.

EU införde nya regler för genomsnittliga utsläpp från en och samma tillverkare redan 1 januari i år, med vissa övergångsregler. Gränsen går vid 95 gram koldioxid per kilometer och den som inte klarar gränsen tvingas betala höga böter. **DN**

Så fick Kry igenom reglerna som pressar vårdcentralerna

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Öppnandet av Krys vårdcentral i Stockholm väckte en hetsig debatt om ”fullistningar” och kämpande vårdcentraler vars patienter plötsligt försvann. DN kan nu berätta hur privata vårdgivare pressade fram en förändring som gjorde rekordlistningen möjlig. I Skåne vill styrande politiker nu stoppa applistningen – men i Stockholm finns inga sådana planer.

ön i receptionen på Ekerö vårdcentral är gles, coronasäker. En man i dryga 40-årsåldern, ledigt klädd kliver fram till luckan.

– Jag skulle vilja lista mig här… hur gör man då? Ja, alltså, vi bor ju här på Ekerö, men vi har vår husläkare inne i stan. Vi är inte riktigt nöjda.

Vårdcentralen drivs av Praktikertjänst och är inrymd i en 90-talsbyggnad i fyra våningar. Långa ekande korridorer, högt i tak, slitet men funktionellt.

Mannen får en bunt papper, en för varje familjemedlem, och receptionisten förklarar proceduren.
En brevlåda på väggen är reserverad för listningsblanketter.
– De flesta vill ha sin vårdcentral nära där de bor. Och vi vet att det blir bäst så, när vi känner patienterna och familjerna och kan bygga upp kontinuitet, säger läkaren och verksamhetschefen Sara Banegas.
Mottagningen har 16 läkare. Snart kan de vara färre.
Sedan vårdbolaget Kry öppnade sina första fysiska vårdcentraler i Stockholm i september har de listat över 10 000 patienter på en månad, en bedrift som vanligtvis tar flera år. Men Kry fick snabbt kritik för att de krävt att patienter som vill förnya recept måste lista sig, trots att detta strider mot patientlagen, och anklagades även för att lista patienter utan deras vetskap.
Det som framför allt har gjort deras raketetablering möjlig är att de redan har ett stort digitalt patientunderlag, som de kan lista direkt i sin app. Något som inte ens var tillåtet för två år sedan. Men DN:s granskning visar att Region

Stockholm ändrade regelverket efter påtryckningar.
Vi går tillbaka till 2018. Debatten om hur digitala läkare fakturerar landstingen hutlösa summor för digitala vårdbesök genom utomlänsersättningen – som finns för att patienter ska kunna få vård i andra län – har lett till att summan sänkts stegvis.
Det finns en politisk samstämmighet i Stockholm om att få ett stopp på miljonrullningen, och samtidigt – att vara först på tåget med ”digifysisk” vård.
Kry vill vid den här tiden etablera sig i primärvården, där merparten av intäkterna kommer från en fast ersättning för patienter som ”listas”, alltså skrivs in vid en särskild vårdcentral.
I en artikel i Breakit från maj 2018 med rubriken ”Kry vill börja bygga vårdcentraler – men nätläkaren har ett ultimatum” förklarar Krys dåvarande kommunikationschef:
”Det krävs fortfarande papperslappar för att lista sig. Det är väldigt viktigt för oss att det införs en möjlighet till digital listning så att patienten lätt ska kunna byta vårdgivare om man är missnöjd eller vill testa något annat.”

Parallellt med den mediala offensiven börjar Kry uppvakta beslutsfattare.
Det är vid den här tiden redan möjligt att lista sig digitalt via 1177. Men Kry vill att den digitala listningen ska kunna ske direkt hos vårdgivaren. Det är förståeligt, menar Lina Maria Ellegård som är filosofie doktor i nationalekonomi vid Ekonomihögskolan i Lund, och forskar på nätläkarnas inträde i den svenska vården.
– Listningen är ju ett sätt att säkra intäkterna. Nätläkarnas patienter är flyktiga. Att de besöker appen går att jämföra med att du besöker en butik på stan och får ett erbjudande om att bli medlem i butikens kundklubb. Om du måste bekräfta medlemskapet genom att logga in vid ett annat tillfälle, så är det inte så troligt att du kommer att göra det. Det är viktigt för nätläkarna att listningen sker när de har patienten på tråden, säger Lina Maria Ellegård.
I slutet av sommaren 2018 hålls ett möte mellan regionen och Kry i hälso- och sjukvårdsförvaltningens gamla lokaler på Hantverkargatan i Stockholm. Mötet med Kry sker i rummet ”Förgyllaren”.

Bland de kallade finns hälso- och sjukvårdsdirektören Barbro Naroskyin tillsammans med fyra tjänstemän, däribland enhetschefen för närsjukvården Anna Ingmanson. Samtliga tackar ja men vilka som närvarar är oklart, något mötesprotokoll existerar inte, enligt Region Stockholm. Inte heller minnesanteckningar.

Redan dagen efter planeras för nästa möte. En av tjänstemännen skriver ett mejl till Krys dåvarande Sverigechef:

”Tack för mötet i går. Vi träffar er gärna och ser på ert förslag till hur en digital listning skulle kunna förenklas.”

Kry är vid denna tid, sommaren 2018, inte ensamma om att vilja lista patienter på egna plattformar. Vårdbolaget Capio har redan satt upp digital listningsblankett på sin egen hemsida, något som väckt ont blod bland kolleger som tappat patienter. I flera mejl begär de att regionen stoppar Capios otillåtna listningsblankett och i en intern diskussion på förvaltningen skriver en tjänsteman i ett mejl till en kollega den 18 september, efter ett nytt möte med Kry:

”Vi har inte godkänt Capios digitala blankett utan det är ett avtalsbrott. Vi har dock legat lågt med kritik mot Capio eftersom vi har fått propåer från flera håll att godkänna digital listning, bland annat från Kry.”

Mindre än en månad senare undertecknar hälso- och sjukvårdsdirektören beslutet att tillåta digital listning. Något tjänstemannen genast mejlar Kry:s dåvarande Sverigechef om: ”beslut fr Barbro klart” som besvaras ”Fantastiska nyheter! Va roligt att höra”.

Barbro Naroskyin säger i dag att det gått två år sedan hon slutade och att hon inte har någon kommentar.

Anna Ingmanson, chef för närsjukvården i Region Stockholm, säger till DN att hon var med på det första mötet med Kry, men att hon inte har någon notering i sin kalender om det andra mötet som ägde rum bara några dagar senare.

– Jag tycker inte att det är rimligt att allt man gör sätts på pränt utan det kan vara en del i en process där man bollar idéer med varandra utan att man måste sätta det i en minnesanteckning, säger Anna Ingmanson.

– Vi har i flera års tid haft budgetuppdrag från regionfullmäktige och hälso- och sjukvårdsnämnden att vi ska se till att vårdgivare som bedriver digital vård kommer in i vårt system. Och då blir det naturligt för mig att ha dialoger med de här aktörerna, säger hon.
I ett mejl några dagar senare tillägger Ingmanson, med hänvisning till förvaltningslagen, att mötet hölls för att lämna sakupplysningar till Kry, och därför inte var ett ärende som måste dokumenteras.

Angående att man ändrade regelverket när Capio bröt mot det säger Anna Ingmanson:
– I den affärsrelation vi har med våra leverantörer så dyker det upp problem ibland och nya lösningar.
Kry vill inte ställa upp på en intervju angående sina möten med regionen. Bolagets tillförordnade presschef Claes Nyberg svarar skriftligt:
”Precis som alla vårdgivare hade vi dialog med regionens tjänstemän kring förslaget att införa digitala sätt för patienten att lista sig på den vårdcentral de önskar

och såg då som nu positivt på en sådan utveckling.”
Inte heller någon på Capio vill ställa upp på intervju. Henrik Brehmer, informationsdirektör, kallar i en skriftlig kommentar beslutet att lansera en digital vårdblankett mot regelverket ”ett förbiseende att lansera i förtid”:
”Vi var tidiga med denna utveckling i syfte att underlätta listningsförfarandet.”
Även i Skåne har det varit het debatt kring digital listning i vårdgivarnas egna appar. Efter att Kry öppnade sin vårdcentral i Lund i december 2018 har cirka 25 000 patienter listat sig hos vårdbolaget, och cirka 11 000 listat av sig, enligt Region Skåne.
Nu finns politisk enighet i Skåne om att möjligheten att lista sig i appar bör försvinna. Från årsskiftet kommer skåningar sannolikt att endast kunna lista via 1177 eller pappersblanketter.
– På det här sättet blir det tydligt att man gör ett aktivt val och vi gör det enklare för medborgarna. Vi slipper otydligheten och uppfattningen att patienter utsätts för otillbörlig marknadsföring, säger Gilbert Tribo (L), hälso- och sjuk-

vårdsnämndens ordförande i Region Skåne.
Någon motsvarande förändring är inte aktuell i Stockholm, enligt sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L).
– Stockholmarnas frihet att välja sin vårdcentral är viktig och något vi slår vakt om. Vi vill inte försvåra för patienter genom att ta bort den möjligheten. Det ska vara både enkelt att välja och naturligtvis tydligt vad valet innebär.
Priset för valfriheten kan på sikt bli att ägarkoncentrationen inom primärvården ökar, eftersom mindre aktörer riskerar att slås ut, menar kritiker som DN har talat med.
Göran Stiernstedt, läkare och särskild utredare som varit med och tagit fram den statliga utredningen om digifysisk vård, menar att såväl vården som patienterna skulle gynnas av att möjligheten att byta vårdcentral begränsas till två gånger per år.
– Ju mer folk hoppar runt i systemet och byter vårdcentral, desto sämre blir ju kontinuiteten och möjligheten för vårdgivarna att ge god vård. Desto högre blir de administrativa kostnaderna. Man måste nog inse att det krävs

en balans mellan en extrem valfrihet och ett effektivt system. Ekerö vårdcentral, är med sina 20 500 patienter den största mottagningen i kommunen, som präglas av glesbygd med patienter spridda över Mälaröarna. Mottagningen har sammanlagt förlorat 84 patienter, de flesta i åldrarna 6–64 år, sedan Kry etablerade sig i Stockholm. Men de har inte sett ett tapp när de gäller de äldre – mer vårdkrävande – patienterna. Dessa får en högre listersättning, men ersättningen motsvarar inte kostnaden, enligt Sara Banegas. De ”lätta”, och därmed billiga, patienterna är därför en förutsättning för att ekonomin ska gå ihop. Om dessa försvinner kan vårdcentraler gå omkull.

– Om det fortsätter kommer vi att förlora 1,5 miljoner kronor om året, två sjuksköterskeetjänster eller en läkartjänst hos oss, säger hon.

– Det är som att politikerna inte förstår vad som händer när det kommer in en aktör som riktar in sig på friskare patienter. Politikerna har blivit förförda, säger Sara Banegas.

Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Under coronapandemin har antalet digitala besök skjutit i höjden. Mellan januari och april tiodubblades antalet videomöten i Region Stockholms app Alltid öppet.
Kry, som är störst i Sverige på digital vård, mer än fördubblade antalet digitala vårdmöten i mars jämfört med samma period 2019. Den enskilt största gruppen som sökt hjälp hos Kry är i åldern 25–39 år. Besöken fördubblades i gruppen 50+, men från mycket lägre nivå.

Tre aktörer står ut som stora leverantörer av digital vård; Kry, Doktor.se och Min Doktor. Tillsammans stod de 2019 för cirka 90 procent av den totala volymen digitala utomlänskontakter.
Kry är den enskilt största vårdaktören med 47 procent. Tillsammans levererade de 1,2 miljoner utomlänskontakter år 2019, en ökning med 91 procent jämfört med 2018.
Källa: Socialstyrelsen, SKR

Fakta. Tre sätt att lista patienter

Så fungerar listning

Enligt Region Stockholm finns tre sätt att lista sig på:
På 1177 med bank-id.
Med en fysisk pappersblankett.
Bytet görs digitalt av vårdgivaren, efter att patienten valt att lista om sig digitalt direkt hos vårdgivaren.
Sedan två år tillbaka har regionen likställt den digitala signeringen med fysisk signering.
En patient kan bara vara listad vid en mottagning i taget.
Listningen hos en vårdcentral utgör den ekonomiska grundplåten för verksamheten.
Ersättning för läkarbesök
Grundersättning till vårdgivarna i primärvården för besök hos läkare i Region Stockholm är 260 kronor.
Hos sjuksköterska 230 kronor.
Grundersättningen är densamma oavsett om besöket är fysiskt eller digitalt. Extra ersättning på 190 kronor utgår om patienten vid tiden för besöket inte är listad på en vårdcentral. Nya vårdcentraler får 50 procent extra i besöksavgift de första 12 månaderna eller tills dess att antalet listade patienter på vårdcentralen överstiger 4.000 personer.
Källa: SLL

Hyresgäster fryser – bostadsbolag skyller låga värmen på klimatmål

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Folkhälsomyndigheten rekommenderar 20 till 23 grader inomhus. Men de kommunala bostadsbolagen stänger av värmen redan vid 21 grader – av klimatskäl.

– Varför ska jag hållas ansvarig för den globala uppvärmningen genom att frysa, det borde väl gälla alla i Sverige då, säger hyresgästen Eva-Lena Lundin Cabrera.

Hon bor i en tvårummare från femtiotalet vid Grimstaskogen i Vällingby och har haft värmeproblem sedan hon flyttade in 2015. Varje år har hon klagat hos Svenska bostäder som kommit för att mäta temperaturen.

– De säger att det är 20 grader och att det är fel på min termometer. Men jag har tagit termometern till min arbetsplats, där fryser

jag nämligen inte, och den diffar bara en tiondels grad. Det är inget fel på min termometer. Det är inget fel på mig. Jag fryser för att det är kallt här, säger Eva-Lena Lundin Cabrera.

På soffan ligger fårskinnsplädar och filtar som hon alltid virar om sig. Hon berättar att knäckebrödet blir mjukt i kallfukten. Att barnbarnen byltas på för att kunna leka på golvet. Att hon tänder ljus för värmens skull och sover med kläderna på.

– Jag tycker inte att man ska behöva ha det så kallt, att man så fort man kommer hem tvingas sätta på ugnen. Det är ju inte 1800-tal. Att ha det så någon gång tillfälligt är ju en sak, men inte att varje höst veta att nu väntar åtta månaders kyla.

Nu i höst fick hon nog och anmälde problemet till både Hyresgästföreningen och miljöförvaltningen. Bostadsbolaget har därför placerat ut mätare i sovrum, badrum och vardagsrum för att logga värmen i tre dagar. De ska placeras i rummens vistelsezon, men samtliga befinner sig i huvudhöjd, en ovanpå sovrumsgarderoben nära taket.

– Jag vet inte hur seriöst jag tar på den här mätningen. Vi får se vad som händer, jag måste nog köpa mig en lägenhet för jag orkar inte ha det så här. Det är uttröttande för kroppen att frysa, och vem orkar tjata om temperaturen hela tiden, jag har väl annat att göra i livet.

Hon visar Svenska bostäders broschyr som anger hur mycket en grads värme motsvarar i klimatpåverkan. Som att dammsuga oavbrutet i 130 år eller rosta 45 miljoner brödskivor.

– De vill väl att vi ska få skuldkänslor. Men det borde väl gälla samtliga personer i riket då, även de som själva kan reglera värmen i villor och bostadsrätter, det är ju inte bara vissa i hyresrätt som ska bistå med miljötänk, säger Eva-Lena Lundin Cabrera.

Enligt Folkhälsomyndigheten ska innetemperaturen inte vara kallare än 20 grader, och rekommendationen är 20–23 grader. De kommunala bostadsbolagen följer minimigränsen men har själva satt maxgränsen till 21 grader – då slås värmesystemet av. Bostadsbolagen hävdar miljöskäl och hänvisar till stadens klimathandlingsplan.

– Jag har förståelse för de som klagar, men vi har en koldioxidbudget gentemot staden om att vi inte får släppa ut så mycket koldioxid. Det intresset krockar ibland, säger Maria Löfholm, miljösamordnare på Svenska bostäder.
Är det rimligt att hyresgäster men inte villaägare ska ha maxtak för värme av klimatskäl?
– Nej, men det kanske kommer. Om vi ska bli klimatneutrala då kan ju inte heller villaägarna ha för varmt inne under vintern. Alla kommer troligen att få betala mer för värmen, men än så länge är den ju förhållandevis billig, säger Maria Löfholm.
Stockholms tre stora bostadsbolag anger själva att de fått in cirka 400 klagomål om temperatur sedan 2019. Familjebostäder har hittills i år fått 200 klagomål via felanmälan.
– De flesta kommer när värmen sätts på, det vill säga när utomhustemperaturen sjunker till 10–15 grader, och rör snabba frågor om när värmen sätts på och problem som har enkla lösningar. Cirka 25 kräver ytterligare åtgärd, säger Lott Jansson, kommunikationschef på Familjebostäder.

Vissa konflikter går vidare till miljöförvaltningen som har fått 53 temperaturfall på sitt bord i år. Svenska bostäder har sju tvister där parterna inte är överens om inomhustemperaturen.
– Det kan bli stökigt om man ligger på gränsen. Vi har en dialog eftersom varje hyresgäst är unik. Man måste ta hänsyn till om personen sitter stilla mycket, lagar mycket mat, om det är en hörnlägenhet, om vi ska täta. Ibland måste man prata kläder också, har man en
t-shirt på sig i januari när det är 20 grader kallt ute, behöver man troligen klä på sig lite mer för att inte frysa, säger Maria Löfholm, Svenska bostäder.
Enligt Folkhälsomyndigheten bör känsliga grupper som äldre, sjuka och funktionshindrade ha två grader varmare, det vill säga 22 grader, för att inte riskera ohälsa. Men inget av bolagen har via systemen möjlighet att anpassa värmen efter olika behov i olika lägenheter.
– Nu står det ”bör” vara, inte ”ska”. Men första frågan jag ställer är om man tillhör den känsliga gruppen. Då tittar man separat utifrån det specifika fallet. Vi kan

inte höja värmen i en enskild lägenhet med hjälp av husets värmesystem utan då blir det extraelement, säger Maria Löfholm.
Inget bostadsbolag har en lösning för hur allt fler äldre som bor hemma ska få sina värmebehov tillgodosedda.
– Man får kanske snegla på hur Micasa som har äldreboenden gör, men återigen har vi klimatproblematiken, säger Maria Löfholm.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Bostadsbolagens svar på klagomålen om temperaturen

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

De kommunala bostadsbolagen Svenska bostäder, Stockholmshem och Familjebostäder lovar 20 grader – inte mer. Trots att äldre, sjuka och funktionshindrade enligt Folkhälsomyndigheten bör ha 22 grader.

1. Hur många klagomål om temperaturen har ni fått 2019/2020?

Svenska bostäder: 96 klagomål
Stockholmshem: 85 klagomål
Familjebostäder: 200 klagomål

2. Hur många av klagomålen leder till en åtgärd?

Svenska bostäder: Om temperaturen understiger 20 grader genomför vi lämpliga åtgärder för att komma tillrätta med problemet. Vårt kundcenter informerar även hyresgästen vad man själv kan göra samt hänvisar till hemsida för tips.

Stockholmshem: Vi agerar på alla klagomål. Med undersökningar i lägenhet, ibland i undercentral och ibland i värmesystemet. Där åtgärd behövs genomförs det. Många gånger räcker information och tips om hur man möblerar, vädrar och om luften kan cirkulera.

Familjebostäder: De allra flesta har lösts enkelt av husvärd vid besök. Cirka 25 under 2020 har krävt ytterligare åtgärd och uppföljning. Många frågor kan lösas med råd på telefon eller kort besök där lister tätas, elementvred byts ut eller element luftas.

3. Erbjuder ni högre temperatur efter behov?

Svenska bostäder: Nej, vattenburna värmesystem har tyvärr be-

gränsning att bara bära fram samma vattentemperatur till alla lägenheter. Vi justerar systemet för att hålla minst 20 grader i alla lägenheter.
Stockholmshem: Nej. Vi justerar in minst 20 grader i alla lägenheter. Att justera i enskilda lägenheter påverkar hela systemet och ger ojämna temperaturer i huset.
Familjebostäder: Endast i begränsad omfattning genom att justera så termostater tillåter högre övertemperatur vid t ex solinstrålning och efter hur många personer som finns i bostaden etc.

4. Hur möter ni behovet av varmare lägenheter till allt fler äldre?

Svenska bostäder: Vi arbetar hela tiden för att säkerställa rätt förutsättningar för ett fungerande inomhusklimat. Vid klagomål hanterar vi varje ärende specifikt för att ta hänsyn till de som är något känsligare än normalt. Vi utgår från Folkhälsomyndighetens riktvärden och lägenhetens samlade bedömning av det ”termiska klimatet”.
Stockholmshem: Vi säkerställer ett bra inomhusklimat för alla hyresgäster. Att ha högre temperatu-

rer i enskilda lägenheter fungerar inte i systemet. I äldreboenden som Micasa har i Stockholm kan det ibland vara högre temperaturer generellt.

Familjebostäder: Vi arbetar löpande för att kvalitetssäkra inomhusklimatet genom effektiv styr- och övervakningsteknik kompletterat med inomhusgivare i lägenheterna för att löpande identifiera avvikelser och säkerställa rätt temperaturer. Samtidigt är målet att minimera miljöbelastning genom effektiv energianvändning.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Nöjdhetsindex

Så nöjda är hyresgästerna enligt bolagens boendeenkäter. (100 är högsta värde)

Svenska bostäder Stockholmshem Familjebostäder
Service 83 82 81
Trygghet 80,3 80 79
Tar kunden
på allvar 88,8 88 88
Hjälp vid
behov 86,8 87 87
Rent och
snyggt 78,1 74 74
Produkt- index 77,8 76 77

Lägenheten 75,8 75 77
Allmänna
utrymmen 83,4 84 80
Utemiljön 79,1 74 74

Från älskad till hatad i Noréns bok

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Författaren Elisabeth Åsbrink var i femton år vän med dramatikern Lars Norén. En dag förklarade han plötsligt att vänskapen var över. Det innebar att hon gick från att älskas i hans dagböcker till att avskys i den senaste. Här skriver Elisabeth Åsbrink om erfarenheten av att

ha en kompis som ställer väldigt speciella villkor – men som också uppmuntrade henne att våga skriva böcker.

Jag ska nu säga något som smärtar mig mycket”, sa Lars Norén. Det var den 30 augusti 2015, en varm och dammig sommardag i Stockholm. Vi hade inte setts på hela året, bara haft sporadisk smskontakt men nu hade vi äntligen fått till ett möte.

”Vi kan inte vara vänner mer”, fortsatte han.

”Inte?” frågade jag förvånat. Visserligen hade jag alltid vetat att en bekantskap med Norén plötsligt kunde ta slut, jag menar, skulle ta slut. Likväl var jag oförberedd.

”Hur kommer det sig?”, frågade jag sedan.

”Det beror på DN:s hållning i Natofrågan”, blev hans svar. ”Jag kan inte acceptera den.”

Jag lät denna information sjunka in. Visserligen hade jag skrivit krönikor för DN:s kulturdel då och då men utan fast kontrakt. Mitt egentliga arbete bestod av det ensamma skrivandet av böcker. Vid just denna tidpunkt arbetade jag med boken om året 1947 – vi hade precis talat om den och om en dikt av Paul Celan – så det här

med Nato kom som en överraskning.
”DN:s hållning i Natofrågan?”, upprepade jag dumt.
”Ja”, bekräftade Lars Norén.
”Du är möjligen inte intresserad av min hållning i Natofrågan?”, försökte jag invända.
”Den spelar ingen roll”, bröt Lars Norén av. Jag måste erkänna att jag blev stött, men han fortsatte utan att märka något. ”Genom att du skriver för DN legitimerar du deras hållning. Därför måste vår vänskap ta slut nu. Som sagt, det smärtar mig mycket.”

Sedan dessa ord uttalades har jag berättat om dem för en handfull vänner. Och nu återfinns samma situation i Lars Noréns fjärde publicerade dagbok, återberättad ur hans perspektiv. En del har lagts till och annat har dragits ifrån och det är inget konstigt med det. Vi minns ibland bara det vi vill minnas och glömmer gärna det vi vill glömma. Och att vara vän med ett geni är inte alltid enkelt. Ibland blir man älskad (som fram till den 30 augusti 2015) och ibland avskydd, som i denna nya dagbok. Det är okej. Men nu vill jag skildra vissa detaljer ur mitt liv

med egna ord, och inte nöja mig med Lars Noréns.
Jag har känt en beundran blandad med avsmak inför Lars Noréns (och Karl Ove Knausgårds) mångtusensidiga självskildrande projekt. Vad driver dem? Är det så att de, bortom orden, tvivlar på att de finns? Blir textmassan ett försök att samla bevis på motsatsen? Klokare människor än jag har analyserat deras verk, men jag uppfattar framför allt en existentiell ångest: om de inte fångar livets minsta kommatecken kanske detta liv inte ens har levts. Nå, Knausgård har jag bara tjuvrökt med en gång. Lars Norén däremot har jag hängt med, till och från, i femton års tid. Men jag har alltså alltid vetat att vänskapen skulle ta slut en dag. Man kan kalla mig en hel del – i sin senaste dagbok kallar Norén mig hycklare, karriärist, DN-skvallrare och han drabbas till och med av illamående när han skymtar mig på Sveavägen, det måste varit förfärligt – men jag har aldrig varit blind. Bara utifrån hans sätt att organisera våra möten förstod jag att han såg på världen som om den till stor del var utbytbar.

Under åren har jag alltid imponerats av hans val av mötesplatser. De utgjordes av kaféer vid sidan av gångstråken för vanligt folk, gärna lite edgy, lite i framkant av den för tillfället rådande kafétrenden. Genom åren har vi avverkat en rad fik, eftersom samma känslighet för tidsanda som fick Lars Norén att välja ett särskilt kafé och göra det till sitt stamställe, plötsligt fick honom att välja ett annat. Jag förstod aldrig mekanismen bakom. Något hade ändrats eller inget hade ändrats, skälen kunde variera.

När Norén väl hade lämnat ett stamkafé, återvände han inte. Något sa mig att detta gällde också hans vänner. Norén var ofta effektiv och planerade in flera möten med bekanta samma dag, den ena efter den andra, så att var och en av oss fick sitta på en redan uppvärmd stol.

En gång, det råkade vara midsommarafton, hamnade vi på Seven Eleven på Birger Jarlsgatan därför att allt annat var stängt, med varsin pappmugg. Då tog jag en selfie: Lasse och jag fredagsfikar. Dessa möten tycktes mig aningen overkliga, liksom bort-

kopplade från resten av mitt liv men jag bestämde mig för att vårda denna anomali. Vi talade om poesi, om våra barn eller platser vi besökt. Och vi skvallrade. Norén älskar skvaller. Allt som hade med det judiska att göra, min bakgrund, våldet och förföljelsen som låg i min familjs historia, väckte hans allvarliga lyssnande och stora intresse.

Jag såg redan då, att trots våra olikheter – skillnader vad gällde ålder, kulturell status och ekonomiska omständigheter – fann vi något åtråvärt hos den andre, som drev denna så kallade vänskap vidare. Han fick en ingång i det judiska öde som han tycktes besatt av och jag fick en ingång i skrivandet som jag var besatt av och längtade så starkt till. Under nästan alla år då vi hade kontakt jobbade jag på public service som journalist, gjorde tv och var så rädd att misslyckas som författare att jag inte ens vågade försöka. I samtalen med Lars Norén fick jag en stunds känsla av hur det kunde vara att befinna sig inuti litteraturen, att leva den, skriva den, äta den, om så bara en strikt reglerad timme i taget. Jag var alltså inte

bara feg, utan också en romantiker.
Ibland kunde det gå ett år mellan våra möten, ibland sågs vi en gång i månaden. Men lika ensidiga som vissa möten kunde vara eftersom de bestod av utläggningar om den filosof han för tillfället läste, Simone Veil eller Martin Heidegger, lika häpnadsväckande blev andra. Som en gång under Café Saturnus-perioden. När tiden för vårt samtal var slut, följde han mig ut genom dörren och stod kvar på trottoaren medan jag gick. När jag vände mig om för att vinka såg jag honom svartklädd och kompakt, med ansiktet belyst av ett grått vårljus. Han höjde handen till hälsning och ropade högt Gunnar Ekelöfs ord efter mig: ”Tag och skriv! Tag och skriv!”
Tack, Lars Norén. Detta glömmer jag aldrig.
Jag glömmer inte heller när vi tillbringat månader med att förbereda hans sommarprat, som jag skulle producera. Året var 2003 och jag hade radiostudion bokad och en tekniker väntande men Norén dök aldrig upp. Jag ringde säkert trettio samtal till hans mobil, lämnade meddelanden och skällde. Inget svar. Först något

halvår senare fick jag en hälsning genom en gemensam bekant om att han ville be om ursäkt.
Faktum är att alla beståndsdelar som skulle komma att prägla vår vänskap låg klart synliga redan i vårt första möte, som ett slags generalrepetition. Där fanns en kamp om på vems villkor samtalet skulle föras, eftergifter som förhandlades fram och en stark ambivalens på bägge sidor. Men det är sådant som bara framträder i efterhand, i ljuset av en oftast meningslös efterklokhet.
Året var då 2000 och i egenskap av journalist hade jag bevakat efterspelet kring hans pjäsprojekt ”7:3”, där två nazister stått på scen och utvecklat sin ideologi, och där en av dem därefter deltagit i morden på polismännen Olov Borén och Robert Karlström i Malexander. Efter det hade Norén konsekvent undvikit svensk media i några år – men så kom alltså en öppning. Han skulle sätta upp ”Om detta är en människa”, den italienske författaren Primo Levis bok om ett år som slav i Auschwitz, som monolog på en svensk scen. Jag framförde mitt intresse (och min stora uppskattning av Primo Levis författarskap)

till någon pressmänniska och fick till min förvåning en intervju för SVT Rapports räkning. Frågorna var givna: varför denna pjäs, varför dessa ord, just nu? Var det fråga om gottgörelse efter pjäsprojektet ”7:3”?
Vi träffades i ett svart rum på Riksteatern. Lars svarade snällt på alla frågor om Primo Levi och uppsättningen, men sedan blev han förbannad. Inte en fråga om ”7:3” ville han svara på. Han reste sig, avbröt intervjun, sa till fotografen att stänga av kameran och ville gå. Att tala om gott och ont, om Dantes inferno och om den vänskap som uppstod mellan Primo Levi och medfången ”Pikkolo”, gick bra. Men arbetet med de långtidsdömda nazisterna, om hans ansvar för svenskt teaterlivs största händelse och skandal på decennier, visade sig vara tabu. Efter en ilsken diskussion enades vi ändå om att fortsätta. Jag fick ställa mina frågor, han svarade korthugget och intervjun sändes i Rapport. Senare fick jag veta att han funnit inslaget vackert och att det var skälet till att han tog förnyad kontakt.
”Jag har fått veta att Primo Levis vän från lägret lever! Vill du följa

med och göra en film om vårt möte?”
Lars Noréns röst i telefonen lät entusiastisk, jag blev smickrad över hans fråga och ville genast svara ja, men stod inför ett dilemma. Det var visserligen en chans för mig att ta en paus från nyhetsredaktionen och arbeta med en längre tv-produktion. Men vad låg under Noréns erbjudande? Varför ville han göra filmen, varför ville han möta Primo Levis vän och medfånge i Auschwitz? Och, varför ville han att just jag skulle göra filmen? Handlade det om botgöring, en väg till en (judisk) förlåtelse?
Det som drev mig att säga ja var möjligheten att få möta monsieur Jean Samuel. Jag ville höra hans beskrivning av Primo Levi, jag ville dokumentera hans berättelse och jag ville skaka hans hand.
Det blev en förfärlig resa till Strasbourg. Allt jag såg var Noréns rygg. Vi sa inte ett ord till varandra när kameran var avstängd. Han tycktes ångra sin idé, avsky mig och må allmänt dåligt.
Under den första intervjun med Jean Samuel, som då var runt 85 år gammal, frågade Norén honom

om mängder av detaljer i hans lägervistelse. Monsieur Samuel talade tålmodigt om våld, svält och förnedring såväl som om sin egen förlorade gudstro. Antingen fanns gud eller Auschwitz, hade han kommit fram till. ”Och jag har erfarit Auschwitz.”

Det är då Lars Noren säger att han känt stor sorg över att han inte är jude.

Jag stod intill med en extra kamera i handen, där i monsieur Samuels vardagsrum, och höll bokstavligen på att tappa balansen av skam. Så småningom tog samtalet slut. Dagen därpå frågade jag Lars inför kamerorna om vad han menat. Han upprepade att han kunde känna en stor sorg över att vara utestängd, inte delaktig, som han sa. Utestängd från vad, undrade jag, som känt mig utestängd från det mesta i hela mitt liv. ”Det finns sånt som jag inte förstår, inte kan förstå, eftersom jag inte tillhör ett folk som förföljts i över 2 000 år. Det finns hemligheter som jag känner mig utanför. Det kan fylla mig med sorg.”

Dokumentärfilmen ”Försök inte förstå” sändes på SVT 2004 och väckte viss uppmärksamhet medan jag fortsatte att undra över

människan Lars Norén bakom orden, tystnaden, bakom pennan och den svarta hoodien. Vi gjorde ett sommarprogram till slut. Vår kontakt växlade i intensitet. Sedan kom den vårdag 2008 då jag bestämde mig för att skriva min första bok, ”Smärtpunkten”, om pjäsen 7:3 och polismorden i Malexander.

Till att börja med var Lars Norén helt emot idén. Han ville inte riva upp gamla sår. Och hade jag ens förmågan att skriva en bok, undrade han. Jag vet inte, svarade jag. Han gick med på att låta sig intervjuas. Vi förde långa samtal under flera månaders tid där jag pressade honom och ställde obekväma frågor. Han rökte så att rummet blev dimmigt. När jag informerade om bokens undertitel: ”Lars Noren, pjäsen ’7:3’ och morden i Malexander”, protesterade hans dåvarande hustru kraftigt. Med den titeln skulle han ju för evigt bli sammankopplad med polisernas avrättning, sa hon. Då konstaterade Norén att ”det är jag redan” och så var diskussionen slut. Detta är ditt verk, sa han till mig, och blandade sig inte i det minsta. Också detta vill jag tacka för.

Men så kom början till slutet. Under de femton år vi höll våra trendsäkra kafferep, hände stora saker. Jag sa upp mig från mitt fasta jobb för att försöka leva som författare och det hände att vi talade om våra respektive barn och skilsmässor. Inför publiceringen av den tredje dagboken 2013, fick jag utskrifter på de citat han ville tillskriva mig. Jag blev rasande. Inte för att han for med osanning men för att han skrev om den man jag nyligen hade lämnat och om mina barn. Mannen hade han aldrig träffat och barnen visste han ingenting om. Visserligen var jag den som lämnat informationen till honom men det hade skett i samtal där också han lämnat förtrolig information till mig, sånt vänner gör när de talar om sina liv och familjer. Jag kände mig, med rätta, som en idiot.

Kampen för att få honom att stryka allt som hade med min före detta man och mina barn att göra, blev utdragen. Norén blev sur. Jag blev sur. Ungefär då, tror jag, började han reta sig ordentligt på att jag publicerade texter i Dagens Nyheter. Vår kontakt tunnades ut till nästan ingenting. Men så, i au-

gusti 2015, träffades vi alltså på Kaffeverket i Stockholm.
Mötet inleddes med ett rikt och vackert samtal om min kommande bok ”1947”, om tidens gång och historien. Lars Norén citerade spontant just den dikt av Paul Celan som jag valt som inledning för boken: ”I floderna norr om framtiden kastar jag ut nätet, som du tvekande tynger ner med av stenar skrivna skuggor.”
Jag blev lätt euforisk av vårt samtal och av att han ordlöst förstod vad jag ville med mitt arbete. Efter all ilska kring dagbokscitaten insåg jag varför jag, trots allt, behållit kontakten. För att få erfara samtal som detta! Det var då han sa att vår vänskap skulle upphöra på grund av DN:s hållning i Natofrågan.
”Måste jag välja mellan dig och Dagens Nyheter, menar du?”. Jag undrade om han drev med mig.
”Tyvärr”, svarade han.
Jag samlade ihop mina saker och hörde mig själv säga ”tack och hej leverpastej”. Jag gick. Efter femtio meter stannade jag för att skicka ett sms. Det ligger fortfarande kvar i min telefon. Jag var sårad och valde mina ord omsorgsfullt:

Din längtan efter renhet är närmast fascistisk.
I flera dygn efteråt skrattade jag åt vad som hänt samtidigt som hans avvisning smärtade, den var bortom min kontroll. Sedan började jag berätta om vårt avslut som en rolig historia, ett skämt. Nu, några år senare, möter jag alltså scenen igen, i Noréns senaste publicerade dagbok. Och egentligen vill jag bara tacka honom. Tacka för författarskapet, detta bitvis så skarpa och tunnhudade. Han är ett geni, jag vill gärna upprepa det. Men han är fan ingen vidare vän.

Läs en intervju med Elisabeth Åsbrink: ”Det förflutna ligger där och påverkar nuet hela tiden” på *dn.se/kultur*.

Elisabeth Åsbrink
kulturdebatt@dn.se

Lars Noréns dagböcker.
Författaren, dramatikern och regissören Lars Norén (född 1944) har sedan 2008 gett ut sviten ”En dramatikers dagbok”, som täcker in tiden efter millennieskiftet. Sedan dess har ytterligare tre volymer getts ut. Den senaste har titeln ”En dramatikers dagbok 20152019” och kommer ut den 13

november (Albert Bonniers förlag).
Dagböckerna beskrivs av förlaget som ”en nordeuropeisk dramatiker vid namn Lars Norén som dagligen registrerar sina tankar, ord och gärningar”.

Elisabeth Åsbrink.
Författare och journalist, född 1965 i Göteborg, bosatt i Stockholm och Köpenhamn.
Sedan 2012 verksam som kritiker och skribent i DN Kultur. Var tidigare anställd på Sveriges Television och ”Uppdrag granskning”.
Bokdebuterade 2009 med ”Smärtpunkten”, om Lars Norén och polismorden i Malexander.
2011 tilldelades hon Augustpriset för sin fackbok ”Och i Wienerwald står träden kvar” om en pojke som levde i Sverige under andra världskriget, åtskild från sina föräldrar i Wien. Boken riktar också ljus mot Ikea-grundaren Ingvar Kamprads nazistiska förflutna.
Andra böcker hon har skrivit är ”1947” (2016), som är översatt till 19 språk, och ”Orden som formade Sverige” (2018). 2012 debuterade hon som dramatiker med

pjäsen ”Räls” och har sedan dess skrivit ett flertal pjäser.
Var ordförande i svenska PEN 2017-2018.
Aktuell med den självbiografiska romanen ”Övergivenheten. Tre kvinnor, tre städer, en familj” (Polaris förlag).

Gunnar D Hanssons arkivglädje smittar av sig

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

Gunnar D Hansson
”Garbo går iland. Essäer och småstycken”
Ekphrasis förlag, 404 sidor

Efter tre års utlandsvistelse anlöper Greta Garbo i juni 1935 Göteborgs hamn ombord på atlantfar-

tyget M/S Kungsholm. På Youtube kan man se en journalfilm från spektaklet. Reportrar och pressfotografer trängs i båtar och på Masthuggskajen, ridande poliser håller ordning på den beskedliga åskådarskaran. Garbo själv är rufsig i håret och ger ett avspänt intryck. På journalisternas frågor svarar hon med vad speakerrösten kallar för ”beundransvärd frimodighet och älskvärdhet”.
Vad hon säger förtäljer inte filmen. Det gör däremot den som ledde mig till klippet, Gunnar D Hansson, som sprang på det när han forskade om Daniel Berg: i dag bortglömd, då beryktad stilist och stjärnreporter på Stockholms-Tidningen. Hans artiklar från tillställningen finns tryckta i Hanssons nya bok ”Garbo går iland”. Varför Daniel Berg? Jo, för att han en gång besökte Soteskär i Bohuslän, lunnefågelns sista kända häckningsplats i Sverige. Hansson hittade honom när han gjorde research till diktsamlingen ”Lunnebok” (1991). Garbo står å sin sida i förbindelse med ett annat nedbrunnet ljus: C Johanson, sjöman, världsomseglare och författare till boken ”Stjärnan av Bohuslän.

Contra Greta Garbo. Av Jord-Himla-Stormaren C. Johanson”. Så ser fogarna ut i Hanssons nya variasamling. Tematiskt och formmässigt hakar den i hans tidigare, som ”Lyckans berså” och ”Ärans hospital”. Här samlas föredrag, översättningar och essäer om såväl nya fynd som gamla favoriter (Harry Martinson, Nelly Sachs, Lars Ahlin). Samtliga texter handlar om litteratur. Men eftersom litteratur inte bara handlar om litteratur förgrenar texterna sig i än det ena, än det andra, typ falangstriderna i Sundsvalls nykterhetsrörelse på 1880-talet.

Mycket har tillkommit i samband med andra projekt. Hanssons arbete som redaktör för nyöversättningen av ”Islänningasagorna” respektive volymen ”Texter från Sapfo till Strindberg” har inspirerat till ett antal stycken om norrön diktning samt en inledande essä om kanonfrågan.

”Kanon”, skriver han där, ”är för mig inte ett snävt urval av texter – utan något större. Och sömnförhindrande. Ett sätt att stoppa bildningsförfallet. Det är själva den levande litteraturen – uppfattat som ett föränderligt historiskt fenomen”. Hållningen samman-

fattas i begreppet ”kanonmaximalism”. Uppgiften är inte att patrullera gränsen mellan viktigt och oviktigt, högt och lågt, utan att rädda de värdefulla texterna från glömskan, bärga dem till en samtid där de inte efterfrågas.
Några av samlingens mest intressanta bidrag tar just formen av minnesarkeologiska räddningsaktioner. Hur många har exempelvis hört talas om 1600-talssångerskan Ingierd Gunnarsdotter från Västergötland? Få, trots att ingen enligt Hansson har gjort mer än hon för att bevara den svenska balladtraditionen till eftervärlden. Eller Hilma Angered-Strandberg, som 1887 orsakade skandal med novellsamlingen ”Västerut”, där hon – med dialog på dialekt! – skildrade schartauanskt maktmissbruk i ett bohuslänskt fiskeläge.
Arkivglädjen smittar av sig på läsaren. Jag skriver ner tips efter tips, rusar ideligen till bokhyllan för att bläddra i något jag kommit att tänka på. När Hansson beskriver sina studieobjekt som valfrändskaper plockar jag fram Goethes ”Valfrändskap”. Begreppet lånade Goethe från en svensk kemist som använde det för att beskriva dragningen mellan två äm-

nen som får dem att reagera med varandra. Han föreställde sig att en liknande attraktionskraft kunde finnas mellan två människor. Hansson är inne på samma spår: för honom talar Thomas Thorild med Lars Ahlin, Longinos med den indiska filosofen Anandavardhana. Dolda affiniteter skär genom tiden, friläggs som självklara.

Jag har ibland tänkt att det finns två författartyper: uppfinnaren och sorteraren. Uppfinnaren föreställer sig att den använder en obearbetad massa – sig själv, en viss erfarenhet – för att skapa något nytt. Sorteraren flyttar om det som redan finns för att undersöka vad som händer. (Termodynamikens andra lag, enligt vilken energi bara kan omvandlas, inte skapas eller förstöras, gäller i båda fallen.)

Både som poet och essäist tillhör Gunnar D Hansson den senare kategorin. För honom tycks ögonblicket av *poiesis* ligga i kombinerandet, att vrida och vända på drivgodset och se vilka sympatier som uppstår. Resultatet blir hejdlöst subjektivt utan att någonsin vara mästrande. Läsaren får leta vidare själv, hitta egna ingångar,

egna valfrändskaper, i det rika material som presenterats och vars eko ljuder ännu en timme. Varför är det så njutbart? Kanske för att man, för en gångs skull, känner sig talad till som en vuxen.
Rebecka Kärde

Samerna gjordes osynliga när Norrlands gruvor öppnade

LÖRDAG 24 OKTOBER 2020

När gruvnäringen i Norrland växte i slutet av 1800-talet erkändes inte samernas äganderätt till marken, vilket innebar att de kunde göras osynliga

och trängas undan. Det var resultatet av en kolonial politik liknande den som drabbade ursprungsbefolkningar på många håll i världen.

Det är utgångspunkten för en ny artikel, skriven av historikerna - Oskar Broberg och Klas Rönnbäck vid Göteborgs universitet, i det senaste numret av Historisk tidskrift, fackorganet för Sveriges professionella historiker. Tidskriftens tema är just ”Svensk kolonialism”, ett omfattande och svårdefinierat begrepp som presenteras i en rad olika artiklar, där skiftande ämnen behandlas. En studie tittar närmare på det koloniala innehållet i svenska reseberättelser från mellankrigstidens Afrika, en annan analyserar skildringar av sexualitet och svenskhet i 1800-talsromaner som utspelar sig i den svenska kolonin S:t Barthélemy. Flera artiklar fokuserar dock på just den svenska statens förhållande till den samiska befolkningen. Åsa Össbo skriver till exempel om hur man kan se inflyttningen av svenskar till områden som traditionellt bebotts av samer som en slags ”bosättarkolonialism”, ett begrepp som ofta använts i studier av Australiens och Nordamerikas

historia. Men i Brobergs och Rönnbäcks bidrag är det alltså en annan sak som står i centrum – frågan om vem som ansågs ha äganderätten till marken i Norrland när gruvorna öppnade där under slutet av 1800-talet, och när sedan staden Kiruna grundades år 1900.

Forskning har tidigare visat att den svenska staten slog fast att samerna inte hade någon verklig äganderätt till marken i Norrland. Istället talades om att de renägande samerna enbart hade rätt att nyttja marken för sina renar. Detta visade sig sedan väga lätt när gruvorna öppnade. De som kunde bevisa att de ägde mark där gruvorna etablerades eller järnvägar drogs kunde få ekonomisk ersättning för det – vilket därför samer mycket sällan fick.

Det som tidigare historiker inte riktigt har uppmärksammat, menar Broberg och Rönnbäck, är i hur stor utsträckning den svenska politiken gentemot samerna liknar den som bedrevs mot ursprungsfolk på andra håll i världen. I grund och botten fanns ett kolonialt perspektiv, där endast jordbrukare ansågs ha verklig rätt att bestämma över marken de lev-

de på. Människor som levde som jägare/samlare, eller sådana som ägnade sig åt nomadiserande boskapsskötsel, kunde därför skjutas åt sidan om en viss plats plötsligt blev ekonomiskt värdefull – som när man ville öppna en gruva där. Att de på så vis förlorade äganderätten till markerna i de områden där de hade levt under lång tid innebar också, skriver Broberg och Rönnbäck, att samerna nästan helt försvann ur det bevarade historiska källmaterialet. Det handlar därmed om ett osynliggörande som även det har sin motsvarighet i kolonialiseringen av andra ursprungsfolk. Det har inneburit, menar författarna, att frågorna om hur samerna egentligen påverkades av gruvnäringen knappt har behandlats, varken i historiska studier eller i andra sammanhang. Först på 2000-talet har saken börjat diskuteras på allvar. Det har bland annat lett till förhandlingar mellan gruvbolaget LKAB och samebyar om hur deras verksamheter ska kunna leva sida vid sida i framtiden – vilket alltså fortsätter att vara omstritt.

Magnus Västerbro

Handsprit och gles möblering ska göra högskoleprovet säkert

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

I dag, söndag, skrivs höstens högskoleprov på lärosäten runt om i landet. Trots att antalet coronafall ökar bedömer Universitets- och högskolerådet, UHR, att risken för smittspridning vid provtillfället är liten.

– Flera åtgärder har vidtagits, men det är klart att en absolut garanti inte går att ge, säger UHR:s nationella provsamordnare, Peter Honeth.

På grund av pandemin har höstens högskoleprov skalats ned och antalet provplatser begränsats. Inför söndagen är 26 614 personer anmälda, jämfört med 51 556 förra hösten. Minskningen är den viktigaste åtgärden som vidtagits för att undvika smittspridning, enligt Peter Honeth.

– Det gör att vi kan sprida ut de skrivande i lokalerna så att de kan hålla avstånd, säger han.
Provsalarna möbleras så att deltagarna sitter minst en meter från varandra. Handsprit kommer också att finnas tillgängligt.
I de flesta lokaler kommer antalet deltagare inte att överskrida 50 personer. I större provsalar görs däremot vissa undantag, enligt Peter Honeth. Särskilda värdar ska också se till att trängsel undviks vid in- och utpassering i lokalerna och i köer till toaletter.
Smittskyddsåtgärderna kan göra att id-kontrollerna tar längre tid än vanligt och UHR uppmanar därför de skrivande att komma i god tid. Kontrollerna kommer att ske utan kroppskontakt.
Den som känner sig sjuk uppmanas att stanna hemma. Trots att ett provresultat kan vara vägen in på en högskoleutbildning tror Peter Honeth att deltagarna kommer att ta sitt ansvar om de känner symtom.
– Provdagen är ett seriöst tillfälle. Hit går man för att meritera sig för högskolestudier och då får vi förmoda att personerna har förmågan att ta ett sådant ansvar. Det är inte som på en fest, säger Peter Honeth.

Kommer alla att ta ansvaret då?
– Det finns naturligtvis en risk att personer ignorerar det, men vi har varit väldigt noga med att säga att man har ett individuellt ansvar för att inte utsatta andra för risk. Det följer av smittskyddslagen.
Vad händer om provdeltagare visar tydliga symtom?
– Då kommer provledaren att avråda den personen från att skriva provet. Man har inte möjlighet att handgripligt avvisa, men man kan ge en stark uppmaning till personen att inte vistas i lokalen.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Stor ökning av digital vård under pandemin

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Digitaliseringen av vården har tagit stora steg framåt under coronapandemin. På ett år har antalet användare på 1177.se ökat med närmare hundra procent.

– Vi har aldrig sett en sådan ökning som i år. Det är extremt, säger Sofie Zetterström, affärsområdeschef för 1177 Vårdguiden på Inera.

Under coronapandemin har det varit högt tryck på 1177 Vårdguidens telefon och webbplats. Det visar nya siffror från Inera, det region- och kommunägda företaget som utvecklar och förvaltar tjänsterna.

I september gjordes fler än nio miljoner inloggningar på deras e-tjänster – en ökning med 98 procent jämfört med samma månad förra året. Det handlar då bland annat om personer som vill läsa i sin journal, förnya recept, boka vårdtider eller covidtester.

– Pandemin har ökat både informationsbehovet och oron. Det har vi sett hela året. Det är också väldigt förmånligt för regionerna att man har den här samlade ingången. Det är inte förvånande med den ökade användningen, och jag är tacksam över att vi kan bidra, säger Sofie Zetterström.

En ökad digitalisering har länge lyfts fram som en viktig väg framåt för vården. Det anses vara en nödvändig effektivisering i en framtid där befolkningen blir både

äldre och mer vårdkrävande – samtidigt som tillgången på personal väntas minska. Under coronapandemin har det tagits stora kliv framåt på den resan.

– Jag tror att vi hade kommit hit ändå, men det hade tagit ett par år till. Vi har hållit på i 20 år och det har ökat hela tiden. Men vi har aldrig sett en sådan ökning som i år. Det är extremt, säger Sofie Zetterström som inte ser någon återgång till hur det brukade se ut.

– Jag tror inte att folk går tillbaka till att sitta i telefonkö eller i väntrum i onödan. Sen tror jag också att vården vänjer sig vid digitala arbetssätt. Man ser att det går bra att använda videosamtal eller chatt i stället för fysiska besök. Det här kommer att fortsätta. Även för de som inte har ett bankid eller kan hantera en smartphone eller dator finns det fördelar med utvecklingen, menar Zetterström.

– De får ännu bättre möjligheter att kunna få ett fysiskt besök eller telefonsamtal om de som kan och vill hanterar sina ärenden digitalt. Man frigör tid för de som verkligen är vårdbehövande.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Fakta. Antal användare på 1177.se

Mellan september 2019 och september 2020 har antalet användare av 1177 Vårdguidens tjänster på nätet ökat med 98 procent.
September 2019: 4,9 miljoner.
Oktober 2019: 5,2.
November 2019: 4,9.
December 2019: 4,4.
Januari 2020: 5,7.
Februari 2020: 5,4.
Mars 2020: 6,3.
April 2020: 4,9.
Maj 2020: 5,3.
Juni 2020: 7,2.
Juli 2020: 6,8.
Augusti 2020: 7,4.
September 2020: 9,7.
Källa: Inera

Hård kritik mot att slopa kötid till friskolor

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Det är diskriminerande om skolor ska börja sortera elever i kategorier som ”flicka från Afghanistan” eller ”barn till högutbildade föräldrar”.

Det skriver Engelska skolan i ett skarpt formulerat remissvar till regeringens utredning om hur jämställdheten i den svenska skolan ska öka.

Litet mer än ett tiotal remissvar har inkommit till regeringens utredning om hur likvärdigheten i den svenska skolan ska kunna stärkas. Två av de instanser som påverkas mest om utredningens förslag blir verklighet är Friskolornas riksförbund och Internationella engelska skolan. De är också de instanser som framför starkast kritik mot de bärande delarna i utredningens förslag.

Ett exempel är utredningens förslag om att kösystemet avskaffas som urvalsmetod i syfte att åstad-

komma en mer mångsidig elevsammansättning på skolorna.
Engelska skolan, som är en av Sveriges största friskoleaktörer och som expanderar i snabb takt, uppger att de har mer än 200 000 köregistreringar i hela landet. Enligt koncernen är köerna avgörande för att friskolan ska kunna veta hur stort intresset är och för att den ska våga satsa framåt.
– Jag är också mycket oroad eftersom förslaget att ta bort kötiden cementerar bostadssegregationen, som är den främsta anledningen till segregationen i Sverige, säger vd Anna Sörelius Nordenborg vid Internationella engelska skolan.
Närhetsprincipen gör att barn placeras på skolor som ligger närmast hemmet. Om kötiden tas bort blir den enda möjligheten för en vårdnadshavare att påverka sitt barns skolval att flytta till en adress som ligger nära en bra skola, menar hon.
– I synnerhet om det kombineras med utredningens förslag om lottning och kvotering.
Enligt Friskolornas riksförbund är förslaget om kvotering ”demoraliserande” för elever eftersom de

skulle kategoriseras efter vad de har för bakgrund.
Särskilt som det i utredningen inte finns någon närmare beskrivning av vilken bakgrund som ska ha störst betydelse, skriver förbundet i sitt remissvar, och hänvisar till att Diskrimineringsombudsmannen tidigare har kritiserat ett förslag som lades fram efter flyktingvågen 2015.
Det gick ut på att skolor skulle kunna ta emot kvoter med elever beroende på vad de hade för etnisk tillhörighet. Men förslaget förkastades och skolorna fick i stället sortera elever i facket ”nyanlända”.
– Även kvotering som baseras på föräldrarnas socioekonomiska bakgrund är problematisk, vilket även utredningen påtalar eftersom gränsen till diskriminering är hårfin, säger Anna Sörelius Nordenborg.
När utredningens förslag lades fram för regeringen i våras gjorde DN/Ipsos en undersökning som visade att kötid som urvalsmetod inte är särskilt populärt bland allmänheten. Bara en av tio ville ha kötiden kvar som urvalsinstrument.

Leder det inte till segregation när engagerade, och ofta högutbildade, föräldrar ställer sina barn i kö tidigt och får företräde till populära skolor?
– Jag tycker man måste titta på fakta, att bostadssegregationen segregerar ännu mer, och att systemet med kötid gör det möjligt för familjer att bryta den segregationen oavsett var de har råd att bo, säger Anna Sörelius Nordenborg.
De båda remissinstanserna avvisar också utredningens förslag om att skolpengen ska sänkas med cirka 10 procent för elever som går i friskolor. Sänkningen motiveras med att den kommunala skolan axlar ett bredare ansvar och tar emot elever som kostar mer. Om utredningens förslag genomförs skulle det stoppa så gott som all utbyggnad av friskolor inom grundskolan, enligt Anna Sörelius Nordenborg.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Utredningen om likvärdighet i skolan

I våras lade regeringens utredare fram en rad förslag med syftet att

öka jämlikheten i den svenska skolan.
Ökat centralt ansvarstagande och högre myndighetsnärvaro lokalt i landet.
Alla vårdnadshavare ska göra ett skolval.
Förändrade urvalskriterier vid skolvalet, bland annat ska kötiden tas bort till förmån för exempelvis geografisk närhet till skolan, kvotering och lottning.
Statsbidragen ska förändras och ersättas av sektorsbidrag.
Skolpengen ska sänkas för elever i friskolor eftersom kommunala skolor har ett bredare ansvar.

Efter kommunens haveri: Så ska elever få närmare till skolan

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Göteborg. Göteborgs kommun försöker lägga skolplacerings-haveriet bakom sig.
I förslaget till nya regler ska den som börjar sjuan få max sex kilometer till sin skola – verkligt avstånd, inte fågelvägen.

Samtidigt försvinner den omdiskuterade förturen för nyanlända elever.

När höstterminen började låg över 500 klagomål från familjer i Göteborg hos Skolväsendets överklagandenämnd och väntade på avgörande.

Skolplaceringshaveriet, där mängder av barn tilldelats platser långt från hemmet – inte sällan på andra sidan av Göta älv, har lett till förtvivlade upprop, politiskt bråk och interna omplaceringar hos grundskoleförvaltningen.

Nästa vecka ska den politiska nämnden fatta beslut om ett nytt regelverk. Målet är att slippa stora delar av det missnöje som byggts upp, samtidigt som man har att hantera ett politiskt krav på att avskaffa det så kallade aktiva skolvalet – men där tjänstemännen bedömer att skollagen knappast medger det.

I förslaget till nya regler för skolplaceringarna framgår att:

Definitionen av en skolenhet nära hemmet minskas från åtta till max sex kilometer för elever som ska börja årskurs 7. För övriga årskurser ändras inte avstånden men anges med exakta kilometergränser.

Förslaget innebär även, som det heter, ”en förstärkt närhetsprincip genom att avstånd kompletteras med att alla elever ska få plats på någon av de fem närmsta skolorna i årskurs 7 och någon av de fyra närmsta skolorna i lägre årskurser”.
Det blir förändrade urvalskriterier med en övergång till det som kallas relativ närhet – alltså den normala väg man använder för att ta sig till skolan – i stället för absolut närhet, det vill säga fågelvägen.
Syskonförturen formuleras om.
Förturen för nyanlända elever till skolenheter med låg andel nyanlända tas bort.
Den sistnämnda punkten har varit poltitiskt känslig. Flera partier har velat ta bort den, medan grundskolenämndens ordförande, Liberalernas Helene Odenjung, sagt att ytterst få barn blivit av med sin önskade skola på grund av denna förtur.
Det är efter ett avgörande i Skolväsendets överklagandenämnd, där en familj begärt en prövning av att ett barn nekats sitt andrahandsval just med hänvisning till att kommunen prioriterat två ny-

anlända elever, som regeln nu föreslås tas bort i Göteborg.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Ung man våldtagen utomhus i Gamla stan

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

En man i 20-årsåldern utsattes för en våldtäkt i Gamla stan i centrala Stockholm natten mot lördag. Våldtäkten skedde utomhus och polisen larmades vid 03-tiden.

De inblandade i brottet ”hade viss kontakt med varandra” inne på en restaurang i Gamla stan, berättar Åsa Wallentin, presstalesperson hos polisen, men vill inte uppge om det är en eller flera misstänkta i ärendet.

TT

75 000 färre operationer gjordes i Sverige under mitten av mars fram till nu, jämfört med samma period förra året. De inställda operationerna har gjort att väntetiderna nu är långa, med 144 000 personer i operationskön, vilket är 30 000 fler än innan pandemin.

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020**TT**

Skåne kan behålla publiktaket på 50

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Regeringen har höjt gränsen för hur många som får sitta i publiken på kultur- och idrottsevenemang från 50 till 300 personer. Länsstyrelsen i Skåne överväger nu om den ska besluta om ett lokalt undantag från höjningen, och i stället behålla den nuvarande gränsen på 50 personer.

– Vi följer hela tiden smittskyddets rekommendationer. Med det sagt ser vi lite oroväckande på att antalet inlagda på sjukhus har ökat rätt markant i Skåne under de senaste dagarna, även på intensivvårdsavdelningarna har fler platser tagits i anspråk på relativt kort tid, säger länsöverdirektör Ola Melin.

TT

Ingen after ski i svenska skidbackar

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Den som hade sett fram emot att gå på after ski under skidresan i vinter får tänka om. Med anledning av coronapandemin och de restriktioner som gäller väljer flera skidorter att sätta stopp för det, rapporterar Sveriges Radio Ekot.
– Det kommer inte att bli någon nattklubbs- eller after ski-verksamhet i Åre den här vintern, säger Therese Sjölundh, vd för destinationsbolaget i Åre till radion.
Skidanläggningarna i Sälen och Vemdalen har samma planer. Bland annat ska antalet gäster på restauranger begränsas.

TT

Cannabis-läkemedel på recept till allt fler

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Förskrivningen av cannabisläkemedlet Sativex har nästan fyrdubblats på senare år, visar statistik från Socialstyrelsen. Sativex ges till ms-patienter för att lindra muskelspasmer och spänningar när andra läkemedel inte fungerar. Under de första åren som Sativex var godkänt i Sverige skrevs det ut till omkring 100 patienter årligen, men på senare år har det skett en flerdubbling av antalet patienter som får Sativex på recept, enligt Socialstyrelsens statistik. Under 2015 fick 112 patienter Sativex utskrivet till sig – under 2019 hade siffran stigit till 426 patienter.

TT

Så blir de nya reglerna för rut och rot efter årsskiftet

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Såväl pensionärer som miljövänner tycks gynnas av de nya förslagen till rot- och rutavdrag. Avdrag för privatpersoner som installerar solceller och ett höjt ruttak till 75 000 kronor är två förändringar som träder i kraft i januari 2021.

Rot- och ruttjänsterna är ett omdebatterat ämne. Diskussionerna har bland annat handlat om ifall de som har gott om pengar ska slippa skatt på tjänster de kunde ha utfört själva. Eller om det är ett bra sätt att få fram fler jobb. Nu har regeringen och samarbetspartierna kommit överens om att det ska bli fler avdragsgilla tjänster, som bland annat gynnar pensionärerna.

Lagändringarna om höjt rot- och rutavdrag föreslås träda i kraft från och med den 1 januari 2021.

Tidigare fick en privatperson göra avdrag för tjänster till ett värde av 50 000 kronor per år, men regeringen och samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna har föreslagit att rutavdraget ska höjas till 75 000 kronor.
– Störst avdrag gör de som bor i storstadsregionerna och de som har hög ekonomisk standard. Men eftersom tjänsterna utökas och därmed fler arbetstillfällen kan skapas så kan det även gynna dem som kan få ett arbete till följd av detta, säger Emma Persson, privatekonom på Länsförsäkringar.

Fyra tjänster ska integreras i tjänsteutbudet som till exempel ska göra det lättare att återanvända gamla prylar. Rutavdraget ska bland annat omfatta en transporttjänst som avser bortforsling av exempelvis möbler från bostaden till försäljningsverksamhet som drivs i syfte att främja återanvändning.
Att leva cirkulärt kan vara tidskrävande, och mycket slängs på grund av tidsbrist, enligt Emma Persson.
– Om man kan sälja sina gamla saker i stället för att bara slänga dem kan det även ha en direkt po-

sitiv effekt i den egna plånboken. Det är pengar som kan sparas och bygga på bufferten som behövs extra mycket i dessa oroliga tider. I och med att intresset för att köpa fritidshus har ökat under pandemin, så kan det säkert vara både nya och befintliga ägare som kommer att uppskatta möjligheten att göra avdrag för tillsyn av fritidshuset.

– Det är också bra ur ett hållbarhetsperspektiv att man genom att ha bättre koll på vad som händer i sommarstugan kan undvika omfattande renoveringar på grund av vattenläckor, inbrott och bränder, säger Emma Persson.

Ett hushåll som installerar solceller kan även få göra ett avdrag på 15 procent av kostnaden där både material och arbetskostnad är inräknat, upp till ett tak på 50 000 kronor. Precis som med rot görs avdraget direkt på fakturan.

Här är de rutavdrag som ska träda i kraft efter årsskiftet:

1. En möbleringstjänst

– Med möbleringstjänsten avses att du kan få hjälp med att montera och demontera nya och begagnade möbler och annat bohag, till

exempel att flytta eller sätta ihop en bokhylla. Arbetet ska utföras i eller i nära anslutning till hemmet, så du kan få hjälp med att montera trädgårdsmöbler men inte att möblera om i husvagnen. Hoppas du kunna göra avdrag för att stajla en lägenhet inför en försäljning så ingår det däremot inte, säger Emma Persson.

2. Transport av bohag till andrahandsbutiker, loppmarknader och liknande

– Med denna möjlighet vill man underlätta för personer som i samband med en flytt eller renovering vill transportera bort bohag och annat lösöre för försäljning i en andrahandsbutik. Det är alltså inte till för sådant som är avsett att slängas utan det ska ha det tydliga syftet att återanvändas. Denna möjlighet omfattar också själva bärandet, lastandet och lossandet av bohaget. Omfattar också transport till magasinering.

3. Enklare tillsyn av bostad och fritidshus

– Här kan den som exempelvis bor på långt avstånd från sitt fritidshus få hjälp i vardagen. Med enklare tillsyn menar man sådant som att vattna blommor, ta in post och vädra men också att

stänga fritidshuset för vintern. Om en gren blåst ner och skadat taket och en hantverkare behöver anlitas och mötas upp på plats, kan man nu även göra rutavdrag för det, säger Emma Persson.
4. Tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid en tvättinrättning
– Det man vill åstadkomma med detta är att avlasta människor från sådan tvätt som normalt förekommer i hemmet, det vill säga vattentvätt. Kemtvätt omfattas därför inte. Det innebär att du kan göra avdrag för att få hjälp med tvättning, torkning, strykning och mangling av kläder och hemtextilier av ett tvätteri. Om det ingår en transporttjänst till och från hemmet i tvättjänsten kan du även göra avdrag för den.

För rotavdrag gäller följande efter årsskiftet:

1. Avdrag för privatpersoner som installerar solceller
Det statliga stöd som finns i dag slopas vid årsskiftet. Där är avdraget 20 procent, upp till ett tak på 1,2 miljoner kronor.
2. Stöd till den som installerar en laddstolpe för en elbil
Avdragsnivån ligger på 50 procent för den som vill installera en

laddstolpe för elbil. Det gäller för både arbets- och materialkostnaderna av laddstolpar”.
3. Stöd för den som vill lagra egen grön energi med ett batteripack

Detta kan du dra av för i dag

De tjänster som i nuläget ger rutavdrag är bland annat passning av barn där hjälp med läxor och annat skolarbete ingår, men det gäller högst tio procent av tiden vid varje barnpassningstillfälle.
Enklare städning i hemmet, så som flyttstädning finns även med på listan. Andra tjänster är:
Fiber och it-tjänster
Avdrag ges för att reparera, installera och underhålla men också felsöka och kanalsöka samt uppdatera, installera och avinstallera operativsystem och datorprogram. Inget avdrag ges för att gräva ner fiberkablar.
Flytta och packa ner bohag
Gäller både enstaka delar och ett helt hem. Inget avdrag ges för att betala för flyttbil, drivmedel, flyttkartonger eller magasinhyra.
Ta hand om en person och ge omsorg
Arbetet ska utföras i, eller i nära anslutning till, bostaden eller vid promenader. Det kan till exempel

handla om att hjälpa en person med hygienen samt att klä på och av sig, hjälpa till med att betala räkningar och laga enklare mat. Inget avdrag ges för att följa med en person på nöjen, till exempel bio, restaurang och museum.

Reparera vitvaror

I bostaden, tvättstuga eller garage. Avdrag ges också för att felsöka. Inget avdrag ges för hushållsapparater eller larm samt ventilationsutrustning, luftvärmepumpar, varmvattenberedare eller element. Det senare kan dock ge rätt till rotavdrag, läs mer på Skatteverkets hemsida.

Skotta snö

På uppfarter, hus och garagetak samt gårdsplaner och att ta bort istappar. Avdrag gäller också för att röja snö, sanda och salta trottoarer om kommunen kräver det av fastighetsägaren.

Tvätta, stryka och laga kläder

Även sängkläder, gardiner och avtagbar soffklädsel. Avdrag ges också för att byta glödlampor och säkringar och putsa skor. Inget avdrag ges för att djuprengöra möbler eller sy upp nya kläder.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Villkor för rot- och rutavdrag

Du måste bo i bostaden och äga den för att få rotavdrag. Den du anlitar får inte vara närstående till dig. Fler villkor för att få rutavdrag är:
Du måste ha fyllt minst 18 år vid beskattningsårets utgång.
Du måste vara bosatt i Sverige eller betala skatt i Sverige för minst 90 procent av din totala inkomst.
Du måste ha betalat för arbetet före årsskiftet för att avdraget ska komma med i din deklaration året efter.
Du ska ha rutavdrag kvar att utnyttja.
Du måste betala tillräckligt med skatt för att kunna få dra av för rutarbete.
Ett dödsbo kan få rutavdrag men enbart för arbete som är utfört före dödsfallet.

Skillnaden mellan rot- och rutavdrag

Rot är en förkortning för renovering, ombyggnad och tillbyggnad.

Rut står för rengöring, underhåll och tvätt. Det är ett skatteavdrag på tjänster i hemmet.

Guldbrons stormiga väg mot Slussen

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Guldbrons väg mot Slussen har varit allt annat än guldkantad. För nio år sedan beskrevs den som en motorväg rätt in i Gamla stan. Men på ett stormigt Biscaya i vintras vände vindarna och Guldbron möttes av tusentals hejarop utmed Stockholms kajer.

– Ingen pr-byrå i världen hade kunnat skapa den hajpen, säger Eva Rosman, kommunikationsansvarig för Slussen.

Med bara dagar kvar till invigningen premiärpromenerar DN över Guldbron som öppnar för trafik på måndag. Korsar gångbanans granithällar, cykelfältens rivna betong och körfältens svartmjuka asfalt.

– Granithällarna har brutits i Bohuslän och Småland och tillretts i Skåne, vi har lagt ut 1 800 ton granitsten, säger Jan Uden, projektchef på Skanska.

Vi uppmanas även att ta på själva guldet. Målat i sju lager utmed brokanterna. Det sjätte lagret är guldfärgen med metallkomponenter som gör ytan knottrig.

– Det är för att ljuset ska reflekteras utan att det blir som en stor skinande blaffa. Den ska glittra utan att förta Gamla stan och Södermalm, säger Eva Rosman, stadens kommunikationschef för Slussen.

Just det skrytsamt guldiga har stuckit i många kritikers ögon.

– Folk har sett framför sig någon kitschig blank sak som ska blända alla och förta intrycket av staden.

Men här ute på bron blir det tydligt hur väl den harmonierar med fasaderna i Gamla stan. Det är klockrent, säger Eva Rosman.
Hon framhåller hur smäcker stålbron är i jämförelse med tung betong. Den 145 meter långa bron väger goda 3 500 ton. När Slussendebatten stormade som mest beskrevs den som en åttafilig bred motorväg rätt in i Gamla stan.
– Man har ju fått känslan att vi bygger något mycket större men så är det inte. Vi har minskat både antalet körfält och antalet meter bro. Guldbron är bara 45 meter bred jämfört med tidigare 98 meter och tolv körfält har blivit åtta, säger Eva Rosman.
Slussenprojektet har skakat ända sedan planen presenterades 2011. Kritiken mot den hårdhänta ommöbleringen av Stockholms mest publika trafikplats blev högljudd och mångårig.
Men allt eftersom sprängsalvorna klöv trafikkarusellens funktionalistiska klöverblad mitt itu kom så vändningen i vintras. Ute på ett stormigt Biscaya.
En maritim app med realtidskoll på fartyget Zhen Hua 33 fick plötsligt över tio tusen fler följare. De flesta var stockholmare som

ville veta när, eller ens om, Guldbron skulle anlända. Först efter 69 dramatiska dagar till havs nåddes Stockholms skärgård den 22 mars. Dess sista sjömil följdes från klippor och kajer av tusentals jublande fans och blev största fartyget som någonsin lagt till vid Stadsgårdskajen.

– Många undrar hur mycket Stockholms stad betalade för att få all uppmärksamhet kring Guldbron. Vi gjorde ingenting. Ingen pr-byrå i världen hade kunnat skapa den här hajpen. Det finns inte på kartan att skapa en sådan dramaturgi på egen hand. Jag tror att människor längtade efter spänning, säger Eva Rosman.

För Skanska var seglatsen långt ifrån lustfylld. Redan utanför Somalias piratockuperade kust tvingades besättningen ta ombord väpnade vakter.

– Vi tyckte att det var jobbigt och utmanande. Först utanför Somalia med piraterna. Sedan genom Suezkanalen och så Medelhavet och stormarna. Det var en besvikelse när den aldrig kom iväg. Vi hade ju så många jobb knutna till den, säger Jan Uden.

Förseningsnotan är ännu inte bokförd. Staden köpte bron till ett

fast pris på 200 miljoner kronor så skattebetalarna slipper kostnaden och räkningen för sen ankomst delas av Skanska och tillverkaren.

– Vi köpte transporten av bron av kineserna, samtidigt märkte vi att de hade svårt att få fram den båt som krävdes. Vi pushade att den skulle vara här i tid och de fick forcera fram en båt, och så kom stormarna i Biscaya, så jag tror att vi delar på den pengen, säger Jan Uden.

Företaget fick dessutom hård klimatkritik för frakten av bron över halva klotet. IVL Svenska miljöinstitutet uppskattade utsläppen till 1 000 ton koldioxidekvivalenter och vissa kallar Skanskas klimatkompensation för en lättköpt gröntvätt.

– Klimatkompensationen för transporten, den kan man ju diskutera, säger Jan Uden efterklokt.

Han guidar oss på bron där ett trettiotal personer arbetar febrilt inför deadline. En mängd skrån jobbar nu i skift dygnet runt. Allt från sprängare, svetsare, stenläggare och dykare till betongarbetare, elektriker och ingenjörer.

– Stockholm bygger byggare här på Slussen. Vi har en mix av unga

och gamla med en snittålder på 35 år. Och 25 procent tjejer bland tjänstemännen, fler än vanligt. Vi har även tolv nationaliteter, många med spetskompetens, portugiserna är väldigt bra på att lägga granithällar, säger Jan Uden.
Vid brofästet mot Gamla stan tar stålmontören Michael Brunzell fram slipen för att se till att fogen mellan fastlandet och bron ska kunna röra sig.
– Jag försöker få fast fogen och det passar inte riktigt. Skruven går inte ned i hålet så jag måste modifiera den, säger han.
Michael Brunzell har varit med sedan byggstarten i juni 2016 och hunnit bygga både gångbro och busstorg. När Guldbron tar över trafiken på måndag ska västra bron rivas och arbetet med båtsluss och avbördningskanaler kan börja. Slussluckorna är 36 meter långa och väger 70 ton.
– Så vi håller Mälaren på plats, säger han.
Anläggningsarbetaren Sergio Sirbu kör sista finliret med stenplattor och kantsten.
– Slussen bygger man bara en gång i livet. Vi har även tagit fram det gamla Stockholm. På baksidan

av bron hittade vi fisktorget och arkeologerna har hittat både daler, mynt och silver här, säger han. Det är femte gången som Slussen byggs om sedan drottning Kristinas sluss anlades 1642. Vart hundrade år ungefär. Den senaste klöverformade trafikplatsen och en Katarinahiss i funkisstil invigdes 1935 av kung Gustav V. Då sågs den som ett välbehövligt lyft för vad som kallades ”Slusseländet”. En som imponerades var Sture Skagermark, i dag 98 år men då bara 13.
– Jag hade fått åka med en ånglastare från Visby till Stockholm. Jag ville så gärna se storstaden. Och jag fick resa ensam. Min morfar hade frågat kaptenen på båten ”får pojken följa med?” Och det fick jag, säger Sture Skagermark. Han står mitt i byggstöket på bron och berättar om sitt första omvälvande möte med huvudstaden, nästan lika imponerad nu som då.
– Det var det största bygge jag någonsin sett. Det var massor med träplank huller om buller. Jag bara stod där på kajen och undrade vad det var för något. Det var ju förra byggnationen av Slussen. Sture Skagermark vann en hedersplats till invigningen på sön-

dag men får tyvärr inte delta på grund av coronarestriktioner och fick därför en specialvisning den här dagen.

Invigningen med kungen och kronprinsessan direktsänds på webben och bron öppnar för trafik klockan fem måndag morgon. Jan Uden kastar oroliga blickar mot en regntung sky.

– Vi har utmaningar hela tiden, yttre parametrar som vi inte kan styra över hur vi än planerar. Om det regnar i tre dagar nu blir det jättesvårt att måla linjer på gatan. Vid promenaden får han besked om att hållfasthetsmätningen visar på en sättning på tio millimeter, bättre än de femton man räknat med.

– På Västerbron körde man upp hela Stockholms lastbilsflotta för att testa att den höll. Nu gör man inte fullskaletester längre utan testar teoretiskt med kontrollpunkter. Bron klarar sig med god marginal, räckena klarar att en buss kör in i dem.

Slussenprojektet har hittills varit förskonat från dödsolyckor. Den allvarligaste incidenten var när en dykare fick en balk över benet och fastnade under vattnet i 45 minuter.

– Det var väldigt jobbigt, men det positiva är att han är tillbaka och dyker igen. Den stora rysaren i mitt jobb är att det blir olyckor. Det är det tyngsta man har med sig och den största utmaningen. Den 59-åriga projektchefen har byggt stora projekt över hela världen, senast Citybanan, men ser Slussen som det kanske mest komplexa. Med en arbetsvidd från djup sjöbotten till bergshögt land rakt igenom hela Stockholms historia. På en trafikplats där nära en halv miljon stockholmare passerar dagligen.

– Bäst av allt efter att ha flängt världen runt är att jag nu har cykelavstånd till jobbet. Mina barn kommer ju att kunna använda Slussen. Själv får jag väl köra ut här med rullatorn – och busköra, säger Jan Uden.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Chefer i kamp om intensivvården

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Två toppchefer på Karolinska drar åt varsitt håll i frågan om att slå samman barnintensiven med intensivvård för vuxna. Chefen för barnsjukvården berättar för DN att han hållits utanför processen.

Men om sammanslagningen blir av är en öppen fråga, säger PMI-chefen David Konrad, som leder processen.

Anställda inom barnsjukvården har berättat för DN att beskedet att slå ihop barnanestesi - och intensivvården, barn-PMI, på Karolinska, med vuxenintensiven kom som en blixt från klar himmel. Sjukhusledningen har sedan uppvaktats med protester från hela landet.

– Frågan har dykt upp lite överraskande för oss. Inriktningsbeslutet, förslaget som man nu tittar på, har inte jag varit med och tagit fram, säger Svante Norgren, chef

för barnsjukvården på Karolinska.
Norgren, som tillhör sjukhusledningen på Karolinska, säger att han ett par dagar innan i ett möte i sjukhusets ledningsråd den 5 oktober, informerades av sin chef - sjukhusdirektör Björn Zoëga – om att beslutet skulle tas.
– Jag såg det inte komma.
Frågan om att slå ihop de båda verksamheterna har utretts tidigare, bland annat i samband med flytten in i den nya sjukhusbyggnaden i Solna 2016.
– Jag har själv varit med och utrett frågan tidigare, och jag ser klara risker, säger Svante Norgren.
Som ett bärande argument lyfts problem med väntetider och köer inom barnsjukvården som enligt förslaget ska kunna effektiviseras genom en sammanslagning av verksamheterna. Norgren påpekar att väntetiden till barnoperationer var som längst i samband med flytten in i den nya sjukhusbyggnaden, och sedan kontinuerligt minskat fram till pandemin.
– Vi har aldrig opererat så mycket som nu, alla operationssalar är öppna och vi opererar med förlängda öppettider och köerna är

åter krympande. Jag måste ställa mig tveksam till argumentet om tillgänglighet när köerna samtidigt sjunker.
Hur viktigt är det att barnsjukvården hålls ihop?
– Jätteviktigt. Barn ska vårdas på barnavdelningar och barnsjukvården skall organiseras av de som kan barnsjukvård. Alla internationellt framgångsrika barnsjukhus lyfter fram och värnar sin egen barn-PMI.
I mitten av veckan inkom en riskanalys från samtliga verksamhetschefer inom barnsjukvården där risken att tappa kompetens vid en omorganisation tas upp. Som risker lyfts också en ökad brist på vårdplatser för barn, och tvärtom att köerna till barnoperationer och behandling riskerar att öka.
”Genomför inte omorganisationen”, skriver cheferna, och påpekar att förändringen om den genomförs blir den fjärde stora omorganisationen på tre år..
Inriktningsbeslutet lades fram inför ledningsrådet med ett kortfattat underlag, som nu följs av en fördjupad utredning med konsekvensanalys, riskanalys utifrån

arbetsmiljö och patientsäkerhetsperspektiv.
– Inriktningsbeslutet är ett startskott för en process. Vi har genomfört förändringar förut och det är den normala gången, säger David Konrad.
Konrad som är chef för operation, anestesi och intensivvård för vuxna, PMI, har även utsetts till så kallad förändringsledare, som håller i utredningen och sammanfattar riskanalyser och barnkonsekvensanalyser för patientsäkerhet och arbetsmiljö som ska göras nu fram till ett definitivt beslut.

Han säger att köproblemen inom barnverksamheten varit en realitet under lång tid, och att man på vuxensidan hittat ett sätt att jobba som varit framgångsrikt i att korta köer.
– Vi tror att vi med ett enat arbetssätt kan ta hand om de väntande patienterna på ett bättre sätt, även om vi arbetar med olika saker.
När det gäller oron för sammanslagningen och möjliga konsekvenser för barn och för specialiseringen som uttrycks av anställda och specialitetsföreningar, säger Konrad:

– Jag tror att det är för att man har tolkat ett inriktningsbeslut som ett färdigt beslut, men det är inte sant.
Hur ser du på möjligheten att få medarbetarna med dig när dryga tusentalet uttryckt sitt motstånd?
– Vi försöker nu, och jag har en pågående dialog med medarbetarna, och förklarar bland annat vad beslutet inte innebär, att vi inte ska flytta resurser och medarbetare mellan barn- och vuxenverksamheten. Jag upplever att det har en effekt när vi har en dialog.

Sjukhusdirektör Björn Zoëga skriver i en kommentar att syftet med sammanslagningen är att korta operationsköer, och att göra vården i Huddinge och Solna mer jämlik. Han bekräftar att frågan om en sammanslagning utretts tidigare, men att köerna består, vilket gör att tidigare beslut kan behöva omprövas, enligt Zoëga.
Anställdas kritik mot den demokratiska processen kommenterar sjukhusdirektören: ”Inriktningsbeslutet är början på en process, inte slutet. Att det diskuteras i ett stort antal möten under ett antal

veckor är väl motsatsen till tystnadskultur.”

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

JO-kritik: Fel av polisen att forsla bort tiggande kvinna

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Polisen gjorde fel när de flera gånger forslade bort en tiggande kvinna flera kilometer bort från centrala Stockholm. Det slår Justitieombudsmannen fast i ett beslut.

Polismyndigheten anmäldes i oktober 2018 till Justitieombudsmannen (JO) efter att flera gånger ha forslat bort en rumänsk kvinna som tiggde utanför en butik på Kungsholmen. Bakom anmälan stod människorättsorganisationen Civil Rights Defenders och Föreningen HEM, vilket DN rapporterade om.

I freedags kom beslutet från JO. Polisen gjorde fel när de återkommande forslade bort kvinnan och lämnade henne flera kilometer från platsen hon satt och tiggde på. I beslutet som är daterat den 23 oktober 2020 framkommer att ”JO konstaterar att kvinnans användning av platsen inte har hindrat framkomligheten eller på något annat sätt varit störande för den allmänna ordningen eller säkerheten där”.

JO menar också att det ”inte heller [har] varit motiverat att ingripa mot kvinnan på grund av ordningsstörning eller fara för ordningsstörning.” Slutsatsen är att ”Polismyndigheten kritiseras för att ingripandena genomfördes utan att det fanns grund för det.”

John Stauffer, chefsjurist på Civil Rights Defenders, är positiv till beslutet från JO.

– Det är ju ett generellt problem att personer som tigger även nu blir bortkörda av poliser. Det är viktigt att Polismyndigheten tar intryck av det här beslutet. Vi får uppgifter även från andra håll i Stockholm om att det här beteendet från polisens sida pågår, säger han.

Nu är det viktigt att polisen vidtar åtgärder gällande problemet, enligt John Stauffer.

– Jag hoppas att polisen nu slutar att köra bort personer som tigger, både i Stockholm och i andra delar av Sverige. Det handlar om personer som lever i utsatthet och behöver skydd och stöd från samhället, säger han.

Det finns även vittnesmål om liknande agerande från polisens sida gentemot tiggare i andra delar av Stockholm, vilket människorättsorganisationen Amnesty har larmat om. I ett reportage i DN tidigare i oktober berättade flera romska kvinnor som tigger på Södermalm om hur poliser återkommande trakasserar dem och hotar att köra iväg dem långt utanför centrala Stockholm.

I fallet med händelserna på Södermalm uttalade sig kommunpolisen Manuel Firpo om händelser-

na. ”Södermalmspolisen är medveten om gruppens utsatthet och möter dem i olika situationer, där de ibland är brottsoffer och ibland är orsaken till ordningsstörningar. Boende på Södermalm upplever att påträngande tiggeri är ett problem vilket medför att vår roll blir tudelad där vi måste agera när vi ser ordningsstörningar kopplat till tiggeri”, skrev han i ett mejl till DN.

När det gäller fallet med kvinnan på Kungsholmen har Polismyndigheten i ett yttrande till JO redan medgett att de har behandlat den tiggande kvinnan fel. Polismyndigheten beskrev kvinnans agerande som ”passiv insamling av pengar”. I yttrandet framkom också att det inte fanns några klagomål från butikerna i närheten. ”Inget i utredningen tyder på att NN:s användande av platsen skulle ha varit särskilt störande för affärerna vid den aktuella platsen”, stod det i yttrandet med hänvisning till kvinnan.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Trafikhinder mot terrordåd dröjer

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Efter terrordådet på Drottninggatan 2017 tog Stockholms stad fram en lista på ett 20-tal platser där permanenta trafikhinder behövs. Men åtgärderna dröjer, rapporterar Mitt i Stockholm.

Trots att tre år har gått sedan terrordådet på Drottninggatan har trafikhinder bara placerats ut på en handfull av de aktuella platserna.

– Vi arbetar med permanenta hinder plats för plats, men det är långt ifrån hela listan som är åtgärdad. På en del ställen kan det krävas stora investeringar och det kan vara tekniskt komplicerat att gräva ner pollare till exempel, säger Erik Slottner till tidningen Mitt i.

I väntan på de mer avancerade hindren lägger Stockholms stad nu fem miljoner på tillfälliga hinder som betonglejon, tunga blomsterurnor och granitblock.

Pengarna bedöms räcka för att de 20 platser där det bedöms finnas störst behov. Förhoppningen att de temporära hindren ska finnas på plats innan jul.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

Johan Esk: Handsregeln kommer aldrig att bli riktigt vettig

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Handsregeln i fotboll.
När ska den bli vettig, rättvis, logisk och lätt att förstå?
Aldrig.

Man vet att en fotbollsregel är galen när en utespelare med armen kan stoppa bollen från att gå i mål eller i alla fall bli en 99-procentig målchans.

Och domaren då gör rätt som inte blåser straff.
Det hände förra veckan, i matchen Kroatien–Sverige.
Dejan Kulusevski tog sig ner mot kortlinjen och passade inåt. Bollen tog först på kroaten Dejan Lovrens fot och ändrade riktning. Sedan ramlade han. Bollen var på väg mot mål men Lovren föll och landade på bollen. Den bromsades upp och ändrade riktning igen.
Målvakten Dominik Livaković kunde enkelt plocka upp bollen. Bollen hade annars rullat i mål eller till Alexander Isak som bara behövt fösa in den i öppet mål från nära håll.
Straff. Skrek svenska spelare mer ryggradsreflexigt än vanligt.
Straff. Tänkte jag också när jag såg reprisbilderna men några googlingar visade att skotske domaren John Beaton gjorde rätt.
Så länge du som spelare ramlar på bollen när den träffande armen/handen är under dig så är det inte frispark eller straff.
Det där är ett typexempel på att regelskaparna i International Football Association Board (Ifab) kämpat för att göra handsregeln

mer begriplig men bara fått den att bli mer rörig.
Det kommer aldrig att gå att få till en fullt fungerande handsregel.
Jag ringer förre elitdomaren Jonas Eriksson och frågar om det går att skapa en handsregel som landar helt rätt. Han tror inte det.
– Jag är rädd att man har målat in sig i så många om och men och förklaringar att det är svårt.
Jonas Eriksson säger att saker som var hands för fem år sedan inte är det i dag. Och tvärtom.
Regeln har skruvats åt. Grundprincipen är nu att det alltid är hands om en boll träffar hand eller arm. Armen är numera begränsad till ytan nedanför en t-shirts ärm.
Till detta finns en rad undantag som grötar till det ännu mer.
Efter att vi pratat messar Jonas Eriksson att handsregeln säger att det...
”...ALLTID är hands om en boll träffar hand eller arm som är ovanför axlarna.
Undantag: såvida inte spelaren själv spelat bollen, eller om bollen kommit från en med- eller motspelare som står nära. Så länge armen/handen inte gör kroppen ”onaturligt större”.

...ALDRIG är hands om en boll träffar en hand som hänger ner vid sidan av kroppen:
Undantag: såvida inte spelaren själv spelat bollen avsiktligt med handen, eller gör ett mål alternativt vinner en duell med handen/armen och sedan direkt gör mål. Eller vinner en duell med armen/handen och därmed passar fram en spelare som gör mål.
Och för domaren att tolka:
När bollen träffar en arm/hand som är utanför kroppen – nedanför axlarna, men inte hängande vid sidan – så är risken stor att det blir straff. Men om domaren gör bedömningen att spelarens rörelse är naturlig, så kan domaren välja att fria.
Om spelaren tar bollen i samma position med avsikt, så är det alltid hands."
Jag frågar Jonas Eriksson om det luddiga begreppet "onaturligt större". Var går gränsen? Hur långt ut kan en arm vara utan att göra kroppen onaturligt större?
– Det är extremt svårt att avgöra, säger han.
– Om du står med handen nere och jag skjuter bollen så pendlar armen bakåt av träffen och det ser ut som att du gjort dig onaturligt

större. Men om du verkligen velat stoppa bollen och spänt armen så hade den inte åkt bakåt lika mycket.
Och vad händer om jag springer och bollen träffar handen eller armen?
– Gör du dig onaturligt större? Nja, blir svaret. Kan du hålla armarna intill kroppen när du springer? Ja, det kan du väl men det är inte naturligt.
Varför handsregeln har blivit så svår? Jonas Eriksson säger att det beror på fuskarna.
– Många spelare utnyttjade regeln. Man gled och gjorde sig större med armen utsträckt. Det är som med all brottslighet. Brottsligheten går före polisen, spelarna går före domarna.
– Jag fick en sak som Uefa hade skickat ut. Det var fyra handssituationer och domarna i testet hade gjort fel i tre fall av fyra. Det säger att det är en otroligt svår regel.
Och anledningen till att hands är så svårt är att en hands bara dyker upp. En fällning kan domaren se vara på gång.
Handsregeln är inte den enda regeln som gjort fotbollen svårare att hänga med i.

– Regelboken har gjorts om och skrivits om och förtydligats och förändrats så många gånger att man knappt kommer ihåg hur den var från början, säger Jonas Eriksson.

Att det i vissa matcher finns domare som assisterar efter att ha sett bilder på video (VAR) har inte blivit någon lösning. Det är folk som tittar på videobilderna och folk har ofta olika uppfattningar.

– Tidigare diskuterade vi om domaren gjorde rätt eller inte. Nu diskuterar vi om VAR gjorde rätt eller inte, säger Jonas Eriksson.

Till sist: Hur har bedömningsnivån påverkats av fotboll utan publik?

I herrallsvenskan är straffarna det mest intressanta.

De senaste åren har straffarna varit 62–38 i procent till hemmalagets favör. Nu är det 50–50.

Den hemmafördelen har alltså minskat.

Om det bara har med domarna att göra eller om det speglar hemmalagens mindre offensiva spel utan publik, det kräver en större utredning.

Johan Esk
johan.esk@dn.se

Esks elva. Vecka 43.

1) Ångerstunden

Glenn Nyberg hade börjat dra upp ett gult kort mot Jo Inge Berget ur fickan. Det skulle inneburit utvisning för MFF-spelaren. Nyberg verkade ångra sig och kortet åkte ner. Det är bra att domare har is i magen. Mindre bra att det första gula kortet ofta delas ut utan samma kyla.

2) Stormen

Det stormar kring Lars Lagerbäck. Det påstås att spelaren Alexander Sørloth skällt ut den norske förbundskaptenen i samband med ett spelarmöte.

3) Repliken

”Efter 30 år i internationell fotboll har jag aldrig varit med om att spelare gått över gränsen på det här sättet.” Lagerbäck i ett meddelande från förbundet.

4) Svaret

”De bryter mot sina egna principer att inte ta interna meningsskiljaktigheter med pressen.” Sørloth känner sig illa behandlad av Lagerbäck.

5) Uppvärmningen

Sveriges fotbollsdamer slog Lettland lekande lätt med 7–0 och

matchen kan mest ses som en uppvärmning inför tisdagens viktiga kvalmatch mot Island.

6) Återkomsten

För fyra år sedan spelade Pauline Hammarlund senast i landslaget. Efter ett långt skadeelände var hon tillbaka mot Lettland och gjorde två mål.

7) Avbräcket

Island får klara sig utan en av sina viktigaste spelare i den avgörande matchen mot Sverige. Mittfältaren Dagny Brynjarsdottir är skadad.

8) Fotbollslandet

Sverige är bäst i Norden på att fostra elitspelare i fotboll, enligt en ny undersökning. Sverige är på 20:e plats i världen. Brasilien är etta.

9) Gränsen

Snart kan 300 personer få se på idrott. Det blir alltså så att en trång teater och en stor idrottsarena ska ha samma publikgräns. Logik, någon?

10) Motorfesten

Medan de flesta motionslopp för löpare ställts in har 2 300 enduroförare i helgen fått klartecken till att köra geggfesten på hjul – Gotland Grand National.

11) Skillnaden

En förklaring är att GGN hyr marken och därför lättare kan kontrollera området. Många andra stora arrangörer har hört av sig och undrat hur GGN gör.

När slog slog slogo

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

För precis 75 år sedan fördes den stora striden om verbens pluralformer i spalterna. I ena ringhörnan: talspråket och DN, som tidigt valde sida för moderniseringen. I den andra Svenska Akademien och SvD, som stretade emot även långt efter knocken. När TT till slut valde väg var de åldrade plural-

formerna dömda att bliva historia.

Nils Ahnlund var allt annat än nöjd när han slog upp tidningarna den 28 oktober 1945. Han var professor i historia, ledamot av Svenska Akademien – och fullständigt överkörd. Missnöjet skulle tre veckor senare leda till att Akademien bröt med Nämnden för svensk språkvård. Den nyinstiftade nämnden skulle verka för enhetliga normer för svenskt skriftspråk. I stället havererade samarbetet vid första prövningen. I januari hade Tidningarnas Telegrambyrå, TT, kartlagt språket i 134 svenska tidningar. Undersökningen visade att 22 hade gått över till att enbart använda verbens singularformer, där *vi blir* och *de gick* hade ersatt de gamla pluralformerna *vi bli* och *de gingo*. Singularformerna användes alltså oavsett om subjektet var singular eller plural.

Under hösten 1945 vände sig TT till Nämnden för svensk språkvård för vägledning i frågan. Nämndens arbetsutskott gav klartecken till en övergång. När reformen genomfördes denna råkalla oktobersöndag skrev Nils Ahnlund i Svenska Dagbladet att skiftet

bland annat kunde skyllas på tekniken: ”Hur mycket man än må kunna anföra för det nya skicket, inom givna men icke ohämmade gränser, torde det vara oförnekligt, att dess genombrott på något sätt hänger samman med en minskad känsla för språkets tydlighet i denna skrivmaskinsålder.” Nils Ahnlund fördjupade sig aldrig i sambandet mellan skrivmaskinens frammarsch och svenskans verbformer. Pluralformerna hade gått i arv från fornnordiskan. De började försvinna ur talspråket under 1600-talet, medan serietillverkningen av skrivmaskiner kom i gång först 1870. Han hade själv letat upp anteckningar från en föreläsning vid Uppsala universitet 1751, där en åhörare ironiserade över en professors bruk av singularformen *drog* i stället för pluralformen *drogo*: ”Schå drog de hit, schå drog dåm dit, och schå och schå hela timan igenom.” Förändringen började alltså långt tidigare. Författaren Carl Jonas Love Almqvist skrev 1840 i ”Svensk språklära” att pluralformerna skulle vara borta ur talspråket ”kanske inom blott femtio år”. Men många av den tidens auktoriteter var påfallande kon-

servativa. I ”Regler och råd angående svenska språkets behandling i tal och skrift” från 1886 fastslog språkvetaren Nils Linder att skriftspråket ”i en icke aflägsen framtid” säkerligen skulle ”utveckla sig till öfverensstämmelse med talspråket”. Ändå ansåg han att pluralformerna skulle behållas i ”skrifspråket och det högtidligare muntliga föredraget”.
Nils Linder visste att han kämpade i motvind. Vid samma tid blev singularformerna allt vanligare i litteraturen. Inte minst användes de inom dramatiken för att ge språket en realistisk ton.

Det dröjde inte länge innan det började blåsa ännu hårdare. Selma Lagerlöf fick 1901 uppdraget att skriva ”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige”, som skulle bli läsebok i folkskolan. Romanen blev budbärare för 1906 års stavningsreform, där *godt* blev *gott* och *stafva* blev *stava*.
Men tiden var ännu inte mogen för en verbrevolution. Efter samråd med språkprofessorn Adolf Noreen valde Selma Lagerlöf en kompromiss. Hon skrotade pluralformerna i repliker men behöll dem i övrig text. Det innebar att principerna ibland krockade i

samma mening: ”’Ja, vi kan ju försöka då, men vi blir nog inte en gång insläppta’, sade de två små flickorna och gingo upp till boningshuset och knackade på.”
Poeten Ture Nerman, som debuterade 1909, var en av de första författarna som tog steget fullt ut. Valet var kontroversiellt. Att enbart använda singularformer sågs som ett odemokratiskt ingrepp i språket. Men han fick snart sällskap av bland annat Karin Boye, Gunnar Ekelöf, Moa Martinson, Vilhelm Moberg och Elin Wägner. De som övergav pluralformerna anklagades inom konservativa kretsar för att skriva bolsjevikssvenska. I praktiken jämställdes skiftet med ett slags språkligt landsförräderi som berövade svenskan nyanser och precision. I DN rasade signaturen Age på Namn & Nytt 1940 mot bolsjevikssvenskan ”som fräckt använder verbet i singularis när subjektet står i pluralis”.
Journalisterna var inte lika snabba som författarna. Men 1943 ansåg DN:s chefredaktör Sten Dehlgren att argumenten för ett skifte vägde över. Han konstaterade att singularformerna dominerade i

talspråket och var på väg att ta över i skriften.
Sten Dehlgren var reservofficer i flottan. Bland konservativa sågs hans beslut i tidens hetaste språkfråga som ett svek. En person med ett förflutet inom försvaret förväntades stå på vakt mot språkliga förändringar.
Trenden var så stark att Modersmålslärarnas förening samma år vände sig till Skolöverstyrelsen om att godkänna genomgående bruk av singularformer, ett ställningstagande som enligt vissa kritiker var en eftergift till ren lathet från elevernas sida. Under 1944 infördes valfrihet i avgångsuppsatserna på gymnasiet. Redan 1947 var det en majoritet som föredrog singularformer.
DN var den första stora dagstidningen som slopade pluralformerna. Expressen gjorde samma val när den grundades 1944. Örebro-Kuriren, Arbetet, Stockholms-Tidningen och Social-Demokraten var andra tidningar som följde i DN:s spår.
Vid andra världskrigets slut levererade TT artiklar till över 200 tidningar. En språklig kursändring hos landets ledande nyhetsbyrå skulle därför få stor inverkan

på skriften. TT:s vägval brukar av språkvetare beskrivas som den händelse som i praktiken förpassade pluralformerna till historiens arkivkammare.
TT hamnade i stridslinjen mellan språkligt konservativ och liberal press. De liberala tidningarna drev på för ett skifte – inte minst av praktiska skäl. Så länge som TT höll fast vid pluralformerna såg sig många tvungna att tvätta nyhetsbyråns texter från ett språkbruk som de själva rensat ut.
Beslutet att avskaffa pluralformerna kom alltså på inrådan från arbetsutskottet i Nämnden för svensk språkvård. Nils Ahnlund var Akademiens representant. Men han satt inte i arbetsutskottet och fick därför inte yttra sig. Hanteringen av frågan utlöste en förtroendekris som gjorde att Akademien hoppade av samarbetet bara året efter att nämnden grundats.
Diskussionen splittrade även Akademien. Tre av ledamöterna – författarna Bo Bergman, Hjalmar Gullberg och Pär Lagerkvist som själva använde enhetsformer – reserverade sig mot beslutet.
Nils Ahnlund hade många allierade. I Trelleborgstidningen skrev

journalisten Gustaf Palmquist om hur svenskarna fick finna sig ”i den ena s. k. pigstavningsreformen efter den andra”. Han anklagade bland annat DN för att ha tvingat fram förändringen: ”Hittills har folkskolan gått i spetsen för språkfördärvet. Denna gången är det Tidningarnas Telegrambyrå, som smittad av några radikala tidningsdrakar i landet, helt självsvåldigt beslutat göra en ’reform’.” Gustaf Palmquist hävdade att reformen återspeglade ett såväl språkligt som samhälleligt förfall: ”Död åt den språkliga kulturen! Leve den missuppfattade demokratismen!”

Att Nils Ahnlund valde Svenska Dagbladet som kanal för sitt missnöje var träffande. Tidningens konservativa ledarsida blev en av de sista bastionerna för de språkligt konservativa. Där hade pluralformerna ett starkt fäste långt in på 1960-talet.

Men i allmänspråket blev de allt sällsyntare. Det var inte bara skolan, pressen och de etablerade författarna som bidrog. Under 1945 fick Astrid Lindgren sitt genombrott med ”Pippi Långstrump”, en bok där språket sprudlade, spra-

kade och sprattlade av liv – och helt i Pippis rebelliska anda använde hon singularformer.
Inom Akademien fortsatte fejden. I 1950 års upplaga av Svenska Akademiens ordlista, SAOL, ville redaktören Pelle Holm rekommendera singularformer. Men han tvingades kapitulera för den konservativa falangen. Det dröjde till 1973 års upplaga innan SAOL började förorda singularformer.
I dag används verbens pluralformer när skribenter vill ge texter en ålderdomlig känsla. Det är dock inte ovanligt att ovanan skiner igenom och att det blir fel i stället för högtidligt. För några år sedan fick en vän ett julkort med texten När tomten lyktan tända han även en julhälsning sända. Eftersom tomten och han är singular hade pluralformerna tända och sända inte varit rätt ens före 1945. Då som nu hade endast *tänder* och *sänder* varit korrekt.
75 år efter TT:s vägval kan pluralformerna närmast beskrivas som ett språkligt kulturarv. Spåren lever kvar på skyltar som *Obehöriga äga ej tillträde*, i uttryck som *därom tvista de lärde* samt i sånger som *Vi äro musikanter* och *Vi gå över daggstänkta berg*.

De fungerar som en nostalgisk vindpust som påminner om en av den moderna svenskans viktigaste reformer.

Anders Svensson
anders@spraktidningen.se

Vandring längs Sörm-lands-leden

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

Sörmlandsleden bjuder på djupa skogar, bergknallar, vidsträckta kuststräckor och glittrande sjöar. Krydda vandringen med läcker mat, mikrobryggeriöl och skön övernattning på herrgårdar och bondgårdar.

Sörmlandsleden – 62 etapper

Sörmlandsleden börjar nästan mitt i Stockholm, vid Björkhagens

tunnelbana, och passerar otaliga naturskönа platser. Man kan välja ut en fin sträcka och gå en kort dagstur – och kanske kombinera med lunch eller middag, samt övernattning på något mysigt ställe.

Sörmlandsleden är 100 mil lång och slingrar sig genom ett omväxlande natur- och kulturlandskap. Ur natursynpunkt bjuder leden på det mesta – från öppna landskap till storskog, från små tjärnar till havsmiljö, från historiska minnesmärken till geologiska skatter. Bäst med Sörmlandsleden är att den är tillgänglig för så många.

Leden har 62 etapper och ett fyrtiotal extraslingor och anslutningsleder, och många når man kommunalt. Andra är lätt åtkomliga med bil. Etapperna är mellan någon kilometer och ett par mil långa, från lättare promenader till tuffare vandring i kuperad skogsmark.

Leden är markerad med orangefärgade ringar runt träd och stolpar, skyltar med texten Sörmlandsleden samt S-pilar. Föreningen Sörmlandsleden underhåller leden ideellt.

Föreningen har en ambitiös och alldeles utmärkt hemsida med vandringsförslag och kartor.
Visit Sörmland: https://visitsormland.se
Sörmlandsleden: www.sormlandsleden.se

Trosa stadshotell – skjuts till - vandringen

Trosas största hotell har satt ihop ett vandringspaket där det ingår skjuts till vandringens startpunkt vid Tullgarns slott. Sedan vandrar man de två milen på Sörmlandsleden (etapp 56) tillbaka till Trosa. Vackraste delen av etapp 56 är rundslingan upp på Fyrholmsberget och fornborgen. Härifrån har man vidsträckta vyer över havsvikarna och Näsets naturreservat, och i öster skymtar masterna nära Nynäshamn.
Prisexempel: Vandringspaketet inklusive vandring, middag, vinpaket, boende, spa, kostar 1 900 kronor per person. Man kan förstås också betala bara för boendet, från 1 490 kronor per natt.
www.trosastadshotell.se

Etapp 54 och 55 – omväxlande natur

Från Bergs gård är det gångavstånd till både etapp 54 och 55. Etapp 54, från Karlfors kvarn till Gisekvarn, är en varierad och naturskön sträcka. Här passerar man flera fina sjöar.
Etapp nummer 55, från Gisekvarn till Trosa är 16 kilometer och en av Sörmlandsledens längsta. Det är en omväxlande vandring genom en vacker John Bauer-skog, förbi den trolska tjärnen Ringsjön, över berghällarna vid Hållsviken, förbi åkerfält och beteshagar, och slutligen ett par kilometer asfalterad väg innan man slutligen når Trosa.

Bergs gård – vackra boenden

Bergs gård, söder om Trosa, omnämndes i kyrkoböckerna redan under 1700-talet. I dag drivs den traditionella bondgården – som har funnits i familjen i sex generationer – av Magnus och Frida Jonsson.
Bergs är också ett litet aktivitetscenter med boulebana, klättervägg, lekstuga, lekplats, 20 kilometer Mountainbike-led, fotbollsplan, kafé, gårdsbutik och flera vackra boenden. Gården är omgärdad av vacker natur med skogar och sjöar, och Sörmlandsleden

passerar precis i närheten. Inför vandringen utrustas man med kartor och ruttförslag och ett härligt matpaket – wrap med gårdens egen rostbiff, picklad lök och potatis, samt den omtalade kanelbullen bakad på surdeg.
Jag vandrar delar av etapp 54 och 55. Sedan checkar jag in i det gamla hönshuset – en gigantisk villa. Till kvällen blir det trerättersmiddag och självklart dricker jag gårdens egna öl, Bergs gårdsöl, till maten. Ett tips är att boka bastun och jacuzzin med utsikt över fält och skogar.

Prisexempel: Från 350 kronor per dygn och person.
www.bergsgardtrosa.se

Stjärnholm – lantligt lugn
Stjärnholm är en av Svenska kyrkans 16 stiftsgårdar. Att bo på en stiftsgård är ett av mina bästa Sverigerestips. Det är prisvärt och de flesta gårdar ligger väldigt naturskönt. Stjärnholm är perfekt för den som söker lantligt lugn. Här finns ett vackert kapell och en matsal där det serveras mycket vegetariskt, men också bra, närproducerat kött. Sörmlandsleden passerar i närheten.

Prisexempel: Vandringspaket från 575 kronor per person. I paketet ingår bastu, boende, matsäck, middag och frukost.
https://stjarnholm.se/

Sund nergården – livsnjuteri

Den som vill kombinera vandring med livsnjuteri i form av vackert boende, väl utvalda viner och riktigt vällagad mat ska bege sig till Sund nergården. Mitt i den sörmländska idyllen har paret Johan och Niklas Asknergård skapat sitt lilla paradis. De sju individuellt inredda rummen har alla egen ingång. Vid strandkanten väntar en vedeldad bastuflotte – ett perfekt avslut på en lång dag i vandringskängor.
Prisexempel: 4 500 kronor för två personer inklusive bad, trerättersmiddag och frukost.
https://sundnergarden.se

Etapp 15 och 16 – fina rundslingor

Har man tillgång till bil är hästgården Björnnäs utanför Mariefred en bra utgångspunkt för vandringar. Då skippar man halva – den tristare – delen av etapp 15:1. Fram till hästgården vandrar man på landsvägar, därefter tar en

smalare jordbruksväg över. Man går genom vacker barrskog och bitvis är det rätt kuperat. Sista biten i Långaedets naturreservat är så brant – och regniga höstdagar rätt hal – att det finns ett fast rep att hålla i.

I området finns flera fina rundslingor: Fornborgsrundan (4,5 kilometer), Stenhuggarmon (9,5 kilometer) och Marvikenleden (6 kilometer). Stigarna runt Marvikensjöarna är dock populära och man är knappast ensam på stigarna.

Etapp 15, är en favoritled. Det är också fint att vandra vidare på etapp 16 mot Skottvångs gruva. Det innebär dock ytterligare en dryg mils vandring.

Området är också startpunkt för långvandringar till mer vilda etapper mot tågstationerna i Järna och Gnesta. Den som vill åt ännu mer ödslig mark ska bege sig till skogarna mot Malmköping.

Johan Wahlgren
och Mattias Johansson

”Hur länge bör våra barn vistas på förskolan?”

SÖNDAG 25 OKTOBER 2020

De har ett pressat vardagsschema och han vill utöka barnens tider på förskolan. Hon tvekar – på grund av dåligt samvete, ”samhällets tryck” och oro. Men vad är egentligen den ultimata vistelsetiden ur barnens perspektiv?

? Fråga:

Hej! Jag har två små barn, två och fem år, som båda går på förskola. De trivs kanon och det är sällan de protesterar det minsta vid lämning och de beskrivs av personalen som glada och nöjda. De går där åtta timmar per dag och att få ihop det, med två heltidsjobb och ingen avlastning, är svårt. Men på grund av en blandning av dåligt samvete och samhällets tryck (?) så protesterar jag alltid när maken vill utöka vistelsetiden.

Jag är rädd att barnen ska bli för trötta eller känna sig övergivna, samtidigt som jag läser larm om personalbrist och en stressig miljö för barnen. Kombinerat med att det känns som att så många åtminstone på vår förskola lyckas jobba och ändå ha barnen där bra mycket färre timmar i veckan än vi. Så frågan är: vad är egentligen det bästa för barnen? Vad är den ultimata vistelsetiden för förskolebarn?

”Anna-Lena”

! Svar:

Hej Anna-Lena!

Ekvationen du skissar räcker förstås som förklaring till att ordet livspussel ens finns. Lägger man på de 6–20 infektioner som förskolebarn genomlider årligen och en mammaroll med ena foten i Bullerbyn och den andra i ett jätteinspirerande arbetsliv står det där pusslet en upp i halsen. För förlåt alla lådcyklande pappor i Kransen, men jag är inte förvånad över hur du och din man fördelar era ståndpunkter, Anna-Lena. Jag tror nämligen att ditt dilemma delas av otaliga mammor, medan pappor generellt är mindre bekymrade. Kanske beror det på att

deras föräldraskap genom tiderna byggt på att andra passat deras barn? Eller på att det går att släppa oro som någon annan redan bär? Hur som helst beror din oro kanske inte bara på samhällstrycket och på hur du framstår inför dem som alltid avslappnat hämtar prick klockan 15. Kanske handlar den egentligen om omsorg om barnen.

Och om vi nu vänder blicken mot dem, som ju faktiskt är viktigast i den här ekvationen, så är din fråga om vistelsetid egentligen felställd. Den förutsätter ju nämligen både att alla barn är lika och att alla förskolor är det. Själv tänker jag helt simpelt att den optimala vistelsetiden varierar mellan 0 och 80 timmar beroende på hur barnen trivs, hur förskolan är och på hur barnen har det hemma.

Kännetecknande för att barn mår bra är att de antingen befinner sig i nuet eller har försjunkit i någon lekfantasi. För att de ska kunna göra det behöver de dagligen omväxlande få leka, vila, vara ute och inne, bråka, bli sams, utveckla leken, serveras mat och få varma vantar. Det som kännetecknar en bra förskola är att pedagogerna råddar den kompotten medan de

samtidigt är mysiga med barnen, lyssnar på dem, tar dem i knät och skrattar med dem. En riktigt bra förskola har också pedagogiska ambitioner. I stället för att håglöst introducera det prefab-material som sedan 1995 årligen gestaltat tema rymden utgår pedagogerna från barnen, höjer leknivån och frågar vidare när ungarna berättar om ”dundiversum”. Att det är lugnt tidiga morgnar och på eftermiddagarna är också viktigt, liksom att ljudnivån är rimlig. Sedan finns det också en annan, mer subtil aspekt av vad som är bäst för barn. De behöver ju en hel del hjälp av vuxna. När de blir oroliga, ledsna eller arga måste alltså någon snäll vuxen trösta dem. Och där nånstans kommer din fråga om övergivenheten in. För jag gissar att den rymmer antagandet om att det vore bättre om det var ni föräldrar som tröstade. Och det revolutionerande har ju anknytningsteorin lärt oss: Det räcker inte *att* någon tröstar, *vem* som gör det är också viktigt. Det behöver vara någon som barnet känner och litar på. Någon som förmår leva sig in i det och så att säga tröstar med hjärtat. Att den personen behöver ha fött bar-

net har anknytningsteorin däremot aldrig påstått. Den säger tvärtom att det vanliga är att barn har tre-fem sådana relationer. Så en annan komponent i barnetsbästa-frågan är alltså om någon random personal ur en vikariepool blåser och sätter plåster – eller om det är en av barnets anknytningspersoner?
För mig kan sålunda inte betydelsen av att ni som föräldrar är med era barn kvantifieras till ett visst antal timmar per dag. Deras välbefinnande handlar snarare om hur de har det när ni är ifrån varandra. I dag är dina barn glada, nöjda och verkar trivas kanon. Det känns som en tillräcklig temperaturmätare även för mig som barnpsykolog. Om du pressar kalkylen är du rädd att de ska bli trötta, ledsna och övergivna. Händer det behöver du alltså backa och tänka om. Utifrån ditt brev känns det som att du kan vila i att du kommer att märka om det behövs. Du kommer ha tentaklerna ute för pedagogernas outtalade budskap och barnens krånglande på hemvägen.
Samtidigt har jag förenklat och hårdragit en komplex verklighet här. Få förskolor vimlar konstant

av moderliga och faderliga famnar, stimulans och lyhört lekstöd. Det du behöver göra för att faktiskt veta om du ska utöka vistelsetiden är därför två saker. Dels måste du lyssna på din magkänsla. Låter pedagogerna snälla och kärleksfulla när de pratar om barnen? Ser du barnen ty sig till dem? Är barnen ibland rosiga och uppfyllda av roligheter som hänt? Dels måste du (och det här är mitt absoluta råd till alla som på minsta vis identifierar sig med din fråga) vara med på förskolan ibland. En hel dag. Fick jag bestämma vore det obligatoriskt med minst en sådan förskoledag per förälder och år. Minst. Och kanske särskilt för din man och andra som tycker att utökad vistelsetid mest är en teknikalitet. Visst, vuxna är annorlunda än barn. Men barn blir minst lika stressade som vi av stök och brist på återhämtning.
Så mitt bästa tips är att själv uppleva skillnaden mellan de åtta och nio timmarna och sedan bestämma. Kanske blir det tio timmarsdagar, kanske deltidsarbete och billigare bostad. Då har ni åtminstone valt utifrån hur det faktiskt är för just era barn. Och på köpet fått insyn i hur deras vardag

ser ut. Samt, inte minst, fått chans att glänsa när bror-duktig-föräld-rarna glider in klockan tre; ”jaha, kommer ni nu? Jag har ju varit här sedan i morse”.

Malin Bergström